Henry James

Între două țărmuri

Editura Eminescu

HENRY JAMES

Între două ţărmuri

173

EDITURA EMINESCU
1980

Cuprins

I.....3
II.....18
III.....35
IV.....60
V.....81
VI.....101
VII.....120
VIII.....141
IX.....155
X.....166
XI.....186
XII.....201
XIII.....224
XIV.....254
XV.....271
XVI.....289
XVII.....314
XVIII.....340
XIX.....358
XX.....382
XXI.....401
XXII.....420
XXIII.....446
XXIV.....459
XXV.....483
XXVI.....504

I

ÎNTR-O SUPERBĂ ZI DE MAI A anului 1868, un bărbat cu o înfăţişare aleasă stătea răsturnat în voie pe enormul divan circular care, pe vremea aceea, ocupa mijlocul Salonului Carré din muzeul Luvru. Mai apoi, spre marele regret al tuturor iubitorilor de artă ceva mai slabi de glezne, otomana aceasta largă şi primitoare a fost îndepărtată; însă acum vizitatorul nostru pusese netulburat stăpânire pe locul cel mai comod de pe ea şi, cu capul lăsat pe spate şi cu picioarele întinse, bucurându-se din plin de această plăcută poziţie, se uita cu atenţie la frumoasa Madonă, cea născută din lună, a lui Murillo. Îşi scosese pălăria şi-şi aruncase alături micul ghid roşu şi binoclul. Ziua era călduroasă. Înfierbântat după mersul pe jos, îşi trecea mereu batista, cu o vagă sfârşeală, peste frunte. Şi totuşi, în mod evident, nu era el omul căruia oboseala să-i spună mare lucru: înalt, suplu şi muşchiulos, sugera o rezistenţă naturală ieşită din comun. Oricum, încercările din această zi fuseseră de un tip neobişnuit. Depusese adesea mari eforturi fizice care-l surmenaseră mai puţin decât liniştita hoinăreală prin Luvru. Căutase toate tablourile marcate cu asterisc în paginile acelea formidabile, tipărite mărunt, din Bädeker-ul său. Stătuse cu atenţia încordată şi-i ardeau ochii. Se aşezase pe otomană cu o durere de cap estetică, în plus, nu se uitase numai la toate tablourile, ci

şi la toate copiile care prindeau formă acolo pe loc, împrejurul originalelor, în mâinile acelor nenumărate femei tinere cu şorţuri lungi, urcate pe scaune înalte, care se dedică în Franţa reproducerii capodoperelor. Iar dacă e să spunem adevărul, nu de puţine ori i se întâmplase să admire mult mai mult copia decât originalul. Şi totuşi fizionomia lui arăta îndeajuns că era vorba despre un om capabil şi ascuţit la minte; într-adevăr, stătuse adesea treaz toată noaptea, aplecat deasupra unui maldăr de facturi cu socoteli spinoase, până la cântatul cocoşilor de dimineaţă fără să caşte măcar o singură dată. Însă Rafael şi Tiţian şi Rubens reprezentau un nou gen de aritmetică şi, pentru prima oară în viaţă, îl făceau să se minuneze singur de propriile-i confuzii.

Un observator cu un ochi cât de cât format pentru tipurile locale n-ar fi întâmpinat nicio dificultate în a ghici ţinutul de baştină al acestui amator de artă candid şi, pe drept cuvânt, un astfel de observator ar fi putut face o ironică remarcă asupra perfecţiunii aproape ideale cu care individul întruchipa modelul naţiei. Gentlemanul de pe divan era americanul superlativ, afirmaţie caracteriologică susţinută parţial şi de impresia generală de degajată măreţie a bărbatului din el. Părea să aibă acel gen de sănătate şi forţă care, fiind bine conservate, impresionează în cel mai înalt grad – acea strălucire fizică pentru „întreţinerea” căreia posesorul ei nu întreprinde nimic. Dacă acest creştin avea muşchii atât de zdraveni, faptul nu se datora unui program anume. Când trebuia să meargă pe jos până într-un loc îndepărtat, mergea, dar fără conştiinţa că „se antrenează”. Nu avea niciun fel de teorie cu privire la avantajele băilor reci sau la utilitatea exerciţiilor cu greutăţile de gimnastică, nu practica nici canotajul, nici tirul, nici scrima – niciodată nu avusese timp pentru aceste distracţii – şi ignora cu desăvârşire faptul că în anumite forme ale indigestiei se recomandă echitaţia. Deşi cumpătat din fire, în seara de dinaintea

vizitei la Luvru îşi luase supeul la Café Anglais – cineva îi spusese că e o experienţă care nu trebuie scăpată – şi totuşi asta nu-l împiedicase să doarmă ca un prunc. În mod obişnuit, atitudinea şi comportarea lui arătau o neglijenţă degajată, dar atunci când, sub impulsul vreunui sentiment special, îşi îndrepta umerii, căpăta aerul unui grenadier la paradă. Nu cunoştea gustul tutunului. I se dăduseră asigurări – când nu ni se dau astfel de asigurări? — că ţigările de foi sunt excelente pentru sănătate, iar el era în stare să şi le dea crezare. Dar de aici până la „a lua” o ţigară era cale lungă; cum nu-i trecea prin minte c-ar putea să ia doctorii, tot aşa nu-i trecea prin minte c-ar putea să fumeze. Culoarea feţei îi era închisă, arcuirea nasului îndrăzneaţă şi bine marcată. Avea ochii de un cenuşiu rece şi limpede şi, dacă lăsăm la o parte mustaţa purtată „pe oală”, obrazul şi bărbia aduceau o plăcută dovadă despre binefacerile folosirii zilnice a briciului. Avea maxilarul teşit, deloc scos în afară şi gâtul puternic, lipsit de moliciune, trăsături întâlnite frecvent la tipul american. Însă dezvăluirea particularităţilor naţionale rămâne în fond nu atât o chestiune de trăsături ale feţei, cât mai ales o chestiune de expresie, şi tocmai în acest sens înfăţişarea călătorului nostru era deosebit de elocventă. Iar dacă observatorul pe care l-am presupus noi ar fi putut să-i aprecieze, oricum expresivitatea, el s-ar fi aflat totuşi la mare strâmtoare în găsirea numelor şi termenilor care să o definească exact. Avea acea sărăcie de detaliu care nu e însă spaţiu gol, acea lipsă de particularităţi precise care nu e simplitate, acea căutătură neangajată în ceva anume, rămasă într-o atitudine de acceptare binevoitoare a întâmplărilor vieţii, în sfârşit, acel aer de veşnică disponibilitate atât de caracteristic americanilor sadea. În acest caz, mai ales privirea era cea care spunea totul, o privire în care expertul şi ignorantul se asociau într-un fel unic. Ea era plină de sugestii contradictorii şi, cu toate că

nu se arăta a fi, nici pe departe, privirea scânteietoare a unui erou de roman cavaleresc, puteai găsi în ea aproape orice ai fi căutat. Rece şi totuşi prietenoasă, deschisă, totuşi prudentă, ageră, totuşi credulă, categorică, totuşi sceptică, sigură de sine, totuşi timidă, extrem de inteligentă şi extrem de bine dispusă, exista ceva vag sfidător în concesiile pe care ţi le făcea, după cum şi ceva profund liniştitor în rezerva cu care te întâmpina. Mustăţile acestui gentleman, groase şi puţintel cam prea pleoştite, cu cele două cute premature de deasupra lor, ca şi distincţia îmbrăcămintei (în care plastronul, exagerat scos la vedere, şi cravata albastră de satin, într-o nuanţă prea deschisă, jucau probabil un rol distonant) completau elementele identităţii sale. Poate că momentul în oare l-am surprins pe acest personaj nu-i este deosebit de favorabil; e limpede că nu pozează pentru a i se face portretul. Dar, aşa moleşit cum stă el acolo, mai degrabă descumpănit de subtilităţile esteticii şi făcându-se vinovat (cum remarcam ceva mai înainte) de eroarea îngrozitoare de a confunda meritele personale ale artistului cu cele ale operei sale (căci, dacă ajunsese să admire Madona acea saşie de pe şevaletul domnişoarei cu coafură ea însăşi reclamă de „artă”, era tocmai pentru că numita domnişoară i se părea deosebit de simpatică), omul nostru rămâne totuşi o cunoştinţă îndeajuns de promiţătoare. Hotărâre, sănătate, jovialitate, bogăţie, toate acestea par să-i fie aşternute la picioare. Este evident un om de afaceri, însă termenul lasă să se întrevadă, în avantajul său personal, nişte graniţe incerte şi misterioase care invită imaginaţia să participe din plin.

În timp ce micuţa copistă îşi continua lucrul, ochii ei trimiteau admiratorului, din când în când, pentru reciprocitate, fireşte, câte unul dintre cele mai absorbite, deşi nu chiar dintre cele mai scurte mesaje. Realizarea proiectului la care lucra părea să aibă nevoie, din punctul ei de vedere, de o mare cantitate de scene mute, pline de

însufleţire, de multe momente în care să se dea la o parte, cu braţele încrucişate şi aplecându-şi capul dintr-o parte într-alta, mângâindu-şi gropiţa din bărbie cu o mână ea însăşi cu gropiţe, suspinând şi încruntându-se şi bătând din picior, căutându-şi stângaci în pletele dezordonate cine ştie ce agrafă rătăcită. Aceste mişcări erau însoţite de o privire pierdută în depărtare, alunecând uşurel şi, ca să spunem aşa, întâmplător, până la gentlemanul înalt care o urmărea captivat. În cele din urmă, el se ridică brusc şi, punându-şi pălăria, ca pentru a sublinia o intenţie austeră, se apropie de domnişoară. Se opri în faţa tabloului ei şi-l contemplă o vreme, timp în care tânăra se prefăcu a nu-şi da seama de prezenţa bărbatului. În sfârşit, apelând la înţelegerea fetei cu singurul cuvânt mai de doamne-ajută din întreg vocabularul său franţuzesc şi ridicând degetul într-o manieră ce i se părea că iluminează îndeajuns semnificaţia gestului, întrebă scurt:

— *Combien?*

Pictoriţa făcu ochii mari, îşi luă o mutră oarecum bosumflată, ridică din umeri, îşi lăsă jos paleta şi pensulele, după care începu să-şi frece palmele.

— Cât? întrebă prietenul nostru în englezeşte. *Combien?*

— Monsieur doreşte să-l cumpere? întrebă ea în franceză.

— Foarte drăguţ. *Splendide. Combien?* repetă americanul.

— Domnului îi place micul meu tablou? E un subiect foarte frumos.

— Madona, da. Nu prea sunt eu catolic, însă vreau să-l cumpăr. *Combien?* Scrie-i preţul aici.

Scoase un creion din buzunar şi-i arată foaia albă de la începutul ghidului. Ea rămase cu ochii pironiţi asupra lui, scărpinându-şi bărbia cu vârful creionului.

— Nu-i de vânzare? întrebă el.

Şi, în timp ce fata încă mai stătea în cumpănă, examinându-l cu nişte ochi care, în ciuda dorinţei ei de a-l trata pe acest neaşteptat sprijinitor al artelor ca pe un cumpărător de rând, măreau umbra de neîncredere ce i se aşternuse pe faţă, lui i se făcu teamă că o ofensase. Numai că artista noastră, încercând să pară indiferentă, se întreba de fapt cam cât de departe ar putea să împingă lucrurile.

— N-am comis a greşeală... *pas insulté,* nu? continuă interlocutorul. Nu înţelegi puţin englezeşte?

Aptitudinea domnişoarei de a intra imediat în pielea personajului pe care i se ivise prilejul să-l joace se dovedi remarcabilă. Îl fixă pe necunoscut cu toată capacitatea ei de percepere conştientă şi-l întrebă la rându-i dacă nu vorbeşte deloc franţuzeşte.

— *Donnez!* zise apoi scurt şi luă ghidul deschis la prima pagină.

Pe colţul de sus al filei albe aşternu, cu un scris minuscul, dar extrem de îngrijit, câteva cifre. După care, înapoie cartea şi-şi reluă paleta.

Prietenul nostru citi preţul: „2000 franci”. O vreme nu spuse nimic, stând şi uitându-se numai la tablou, în timp ce copista începu să-şi amestece de zor vopselele.

— Pentru o copie, nu e foarte mult? întrebă el în cele din urmă. *Pas beaucoup?*

Ea îşi ridică ochii de la paletă, îl măsură din cap până-n picioare şi, cu admirabilă sagacitate, nimeri exact răspunsul potrivit:

— Da, e foarte mult. Însă copia mea este extrem de *soignée.* Ăsta-i preţul ei.

Getlemanul de care ne ocupăm nu înţelegea deloc franceza, dar am spus că era inteligent şi iată o bună ocazie să o şi dovedim. El pricepu din instinct înţelesul celor rostite de tânără şi-i făcu plăcere să descopere că-i atât de onestă. Frumuseţe, talent, virtute, toate se îmbinau în persoana ei!

— Dar trebuie să o termini, spuse el.

Şi arătând spre mâna, nepictată încă, a personajului de pe pânză, preciză:

— Ştii, *să o finisezi.*

— O, va fi finisată până în cele mai mici detalii... perfecţiunea perfecţiunii! exclamă mademoiselle.

Şi, ca pentru a-şi confirma promisiunea, aplică o pată de culoare roz în mijlocul obrazului Madonei.

Dar americanul se încruntă:

— Ah, prea roşu, prea roşu! protestă el. Culoarea feţei *ei* e mai delicată, adăugă, arătând spre tabloul lui Murillo.

— Delicată? O, va fi în mod sigur delicată; delicată ca un *porţelan* de Sèvre. O să-i îndulcesc nuanţa. Vă promit că o să arate grozav! Când ne veţi îngădui să v-o trimitem acasă? Adresa dumneavoastră, vă rog.

— Adresa mea? A, da!

Şi gentlemanul îşi scoase din portofel o carte de vizită şi scrise ceva pe ea. Pe urmă, ezitând o clipă, spuse:

— Ştii, dacă n-o să-mi placă atunci când va fi gata, nu sunt obligat s-o cumpăr.

Domnişoara se arătă tot aşa de bună în intuiţii ca şi el:

— Oh, sunt foarte sigură că monsieur nu-i capricios.

— Capricios?

La această idee, monsieur începu să râdă.

— O, nu, răspunse, nu sunt capricios. Sunt foarte statornic. Sunt foarte constant. *Comprenez?*

— Monsieur e constant. Înţeleg perfect. E o calitate rară. Ca recompensă, veţi avea tabloul cât se poate de repede. Săptămâna viitoare... Imediat ce se usucă. O să iau cartea de vizită de la monsieur.

O luă şi citi numele: „Christopher Newman”. Pe urmă încercă să-l repete cu voce tare şi râse de accentul ei prost:

— Numele astea englezeşti nu prea sunt *commodes* de pronunţat!

— Dar numele meu e oarecum celebru, spuse domnul

Newman, râzând şi el. N-ai auzit niciodată de Cristofor Columb?

— *Bien sûr!* E primul ins care le-a arătat americanilor drumul spre Europa. Un om foarte mare. El e patronul dumneavoastră?

— Patronul meu?

— Patronul, sfântul din calendar. Toţi avem câte unul.

— A, da, de la el mi se trage numele.

— Atunci, monsieur e şi el american?

— Nu se vede de la o poştă? întreabă monsieur.

— Şi micul meu tablou aveţi de gând să-l duceţi tocmai până acolo? întrebă ea, explicându-şi fraza cu ajutorul gesturilor.

— O, am de gând să cumpăr foarte multe tablouri... *Beaucoup, beaucoup,* spuse Christopher Newman.

— Chiar aşa fiind, replică tânăra, nu mă simt deloc mai puţin flatată. Sunt sigură că monsieur are foarte mult gust....

— Trebuie însă să-mi dai cartea dumitale de vizită, continuă Newman. Ştii, cartea de vizită.

Pentru o clipă, domnişoara îşi luă o înfăţişare gravă:

— O să treacă pe la dumneavoastră tatăl meu.

De astă dată, însă, posibilităţile domnului Newman de a ghici exact sensul cuvintelor dădură greş, astfel că nu-i rămase decât să repete:

— Cartea dumitale de vizită, adresa dumitale!

— Adresa mea? se miră mademoiselle.

Apoi, cu o uşoară ridicare din umeri, zise:

— Din fericire pentru dumneavoastră, sunteţi un străin... de o distincţie *„qui se voit”.* Este pentru prima oară în viaţa mea că dau cartea de vizită unui bărbat.

Şi scoţând din buzunar un portofel mic, turtit şi cam jerpelit, extrase din el un cartonaş lucios şi i-l prezentă clientului ei. Înconjurat de o mulţime de înfloriturі, numele apărea scris dar şi îngrijit, cu creionul: „Mlle, Noémie Nioche”. Dar, spre deosebire de partenera sa, domnul

Newman citi numele cu cea mai adâncă seriozitate: pentru el, toate numele franţuzeşti erau la fel de *incommodes.*

— Dar, formidabil! exclamă mademoiselle Noémie. Ca să vezi cum se nimereşte! ... Iată-l şi pe tatăl meu. A venit să mă conducă acasă. Vorbeşte excelent englezeşte. Va aranja el cu dumneavoastră.

Şi se întoarse să-l întâmpine pe un domn bătrân şi mărunţel care venea spre el târşindu-şi picioarele şi chiorându-se la Newman pe deasupra ochelarilor.

Monsieur Nioche purta o perucă lustruită, de o culoare nemaiîntâlnită în natură, care atârna ameninţător deasupra mutrei lui şterse, palide şi umile, nefăcând-o, totuşi, aproape cu nimic mai expresivă decât inexpresivul calapod pe care se expun aceste articole în vitrina saloanelor de coafură. Era o imagine desăvârşită a mizeriei cu pretenţii. Haina sărăcăcioasă şi prost croită, periată până la desperare, mănuşile cârpite, ghetele peste măsură de văcsuite, pălăria lui arătos-demodată dezvăluiau povestea unei persoane care „suferise pierderi”, dar care rămânea credincioasă acelui demon al obişnuinţelor frumoase, în ciuda faptului că aceste obişnuinţe îi fuseseră iremediabil interzise. Printre altele, monsieur Nioche îşi pierduse curajul. Împrejurările nefavorabile îl privaseră nu numai de mijloacele materiale, ci şi de încredere. Atât de tare îl înfricoşaseră, încât acum, prin rămăşiţa lui de viaţă, trecea călcând în vârful picioarelor, ca nu cumva să trezească din nou soarta potrivnică. Dacă s-ar fi întâmplat cumva ca necunoscutul acesta să i se adreseze necuviincios fiicei domnului Nioche, domnul Nioche l-ar fi rugat stăruitor, cu o voce răguşită, să-i facă deosebita favoare de a se abţine de la aşa ceva; în acelaşi timp, însă, el ar fi recunoscut pe dată că este o mare obrăznicie din partea lui să ceară favoruri deosebite.

— Monsieur mi-a cumpărat tabloul, îl informă

mademoiselle Noémie.. Când va fi terminat, i-l vei duce acasă cu trăsura.

— Cu trăsura! strigă monsieur Nioche şi rămase cu ochii holbaţi, într-o atitudine de mare nedumerire, de parcă ar fi văzut soarele răsărind la miezul nopţii.

— Dumneata eşti tatăl domnişoarei? întrebă Newman. Dacă nu mă înşel, mi-a spus că vorbeşti englezeşte.

— Că vorbesc englezeşte?... Da, vorbesc, răspunse bătrânul, frecându-şi pe îndelete mâinile. O să vi-l aduc eu cu o trăsură.

— Atunci, spune-i ceva! izbucni fiica lui. Mulţumeşte-i puţin… Nu prea mult.

— Puţin fata mea, puţin? murmură el cu un aer nefericit. Cât?

— Două mii! răspunse mademoisselle Noémie. Stăpâneşte-te, ca nu cumva să-şi ia înapoi cuvântul.

— Două mii! gâfâi bătrânul.

Începu să se scotocească stângaci şi febril după tabachera cu tutun de prizat. Îl măsură pe Newman din cap până-n picioare. Se uită la fiică-sa şi pe urmă la tablou.

— Ai grijă să nu-l strici! strigă el, atingând aproape sublimul.

— Trebuie să plecăm acasă, zise mademoiselle Noémie. E o zi de lucru bună. Ai grijă cum îl duci!

Şi se apucă să-şi strângă ustensilele.

— Cum pot să vă mulţumesc? întrebă monsieur Nioche. Engleza mea e departe de a fi satisfăcătoare.

— Mi-aş dori să vorbesc franţuzeşte doar pe jumătate atât de bine, răspunse prietenos Newman. Şi fiica dumitale, vezi, se face înţeleasă.

— Oh, domnule!

Şi monsieur Nioche privi pe deasupra ochelarilor, cu ochi înlăcrimaţi, clătinându-şi capul ca din străfundurile tristeţii sale.

— Are o educaţie… *très supéerieure!* continuă el. Nimic

nu i-a lipsit. Lecţii de pastel cu zece franci ora, lecţii de pictură în ulei cu doisprezece franci. Pe atunci nu mă uitam la bani. E tare muncitoare.

— Trebuie să înţeleg din spusele dumitale că acum treceţi printr-o perioadă grea? întrebă Newman.

— O perioadă grea? Oh, domnule, o adevărată nenorocire... Îngrozitor!

— Nereuşită în afaceri?

— Prea multă nereuşită, domnule.

— Ei, nu-ţi fie teamă; o să te pui iarăşi pe picioare, spuse optimist Newman.

Bătrânul îşi lăsă abătut capul într-o parte. Căpătă o expresie de suferinţă ca şi când îmbărbătarea aceasta ar fi fost o batjocură nemiloasă.

— Ce zice? vru să afle mademoiselle Noémie.

Monsieur Nioche aspiră o priză de tabac:

— Zice că o să mă îmbogăţesc din nou.

— Poate o să te ajute el. Şi ce altceva?

— Zice că ai foarte mult cap.

— Tot ce se poate. Tu însuţi o crezi, tată.

— Dacă o cred, fata mea? Cu o asemenea dovadă!

Şi bătrânul se întoarse încă o dată, într-un mirat, uluit gest de omagiu, către nereuşita mâzgăleală de pe şevalet.

— Întreabă-l atunci dacă nu i-ar plăcea să înveţe franceza.

— Să înveţe franceza?

— Să ia lecţii.

— Să ia lecţii, fata mea? De la tine?

— De la tine.

— De la mine, fetiţo? Cum să dau eu lecţii?

— *Pas de raison!* Întreabă-l imediat, replică mademoiselle Noémie cu gingaşă bruscheţe.

Monsieur Nioche rămase cu gura căscată, dar, sub privirea fiicei sale, îşi veni în fire şi, făcând tot ce-i stătea în putinţă pentru a-şi compune un zâmbet agreabil, îi

execută ordinele.

— Nu v-ar plăcea să fiţi iniţiat în frumoasa noastră limbă? rosti el cu un tremur ademenitor al vocii.

— Să învăţ franceza?

Newman era oarecum surprins, Monsieur Nioche îşi lipi buricele degetelor unele de altele, a sfiiciune şi ridică uşor din umeri.

— Puţin exerciţiu de conversaţie!

— Exerciţiu, conversaţie... asta e! murmură mademoiselle Noémie care prinsese cuvintele. Conversaţia celei mai alese societăţi.

— Conversaţia noastră franţuzească este absolut renumită, se aventură monsieur Nioche să continue. E geniul naţiunii noastre.

— Dar – exceptând naţiunea dumneavoastră – nu-i aproape imposibil de învăţat? întrebă cu simplitate Newman.

— Nu pentru un om de *esprit* ca monsieur, un admirator al frumosului sub toate formele lui!

Şi monsieur Nioche aruncă o privire semnificativă spre Madona pictată de fiica sa.

— Nu mă pot imagina turuind o franceză curgătoare, protestă Newman. Şi totuşi cu cât ştii mai multe lucruri, mai multe denumiri de lucruri, cu atât te poţi descurca mai bine.

— Monsieur exprimă asta într-un mod foarte nimerit. Cu atât te poţi descurca mai bine. *Hélas, oui!*

— Presupun că tot vânturându-mă de colo până colo prin Paris, nu mi-ar strica să încerc să vorbesc.

— Ah, sunt sigur că există o mulţime de lucruri pe care monsieur ar vrea să le exprime. Lucruri remarcabile şi, în egală măsură, dificile.

— Orice vreau să spun îmi apare în egală măsură dificil. Dar obişnuieşti să dai lecţii?

Sărmanul monsieur Nioche era încurcat. Zâmbi şi mai rugător.

— Nu-s profesor de meserie, recunoscu el. Nu pot, *pourtant,* să-i spun că am diplomă, se adresă el fiică-sii.

— Spune-i că-i o şansă cu totul excepţională, răspunse mademoiselle, ca un *homme de monde* – un gentleman perfect – să converseze cu un altul. Aminteşte-ţi ce eşti. Aminteşte-ţi ce *ai fost.*

— În niciun caz profesor de limbi străine. Deloc *dans le temps* şi cu mult mai puţin astăzi. Şi dacă întreabă preţul lecţiilor?

— N-o să întrebe, zise fata.

— Cât vrea el, pot să-i spun aşa?

— Sub nicio formă! Aşa ceva face impresie proastă.

— Dar dacă vrea să ştie?

Mademoiselle Noémie îşi pusese boneta şi acum îi lega panglicile. Şi le netezi şi, cu acest prilej, îşi scoase bărbia micuţă mult în afară, ca pe o platoşă.

— Zece franci ora, zise ea repede.

— Oh, fata mea! Niciodată n-o să îndrăznesc.

— N-ai decât! Până la terminarea lecţiilor tot n-o să întrebe, iar atunci o să mă laşi pe mine să-i întocmesc nota de plată.

Monsieur Nioche se întoarse din nou către străinul încrezător, continuând să-şi frece mâinile cu aceeaşi mutră de vinovat dovedit. Căci oricine ar fi fost pus în situaţia să-l judece ar fi dat această sentinţă: vinovat din desperare. Lui Newman nu-i trecu însă nicio clipă prin minte să ceară garanţii despre priceperea individului într-ale învăţăturii. Presupunea, bineînţeles, că monsieur Nioche cunoştea limba pe care o pronunţa atât de frumos, iar caracterul accidental al vorbirii sale reprezenta chiar perfecţiunea a ceea ce americanul, din nu se ştie ce motiv, asociase întotdeauna cu toţi străinii mai vârstnici din categoria celor ce dau lecţii. Newman nu reflectase niciodată asupra proceselor filologice. Pentru el, stăpânirea acelor misterioase echivalenţe dintre vocabulele englezei lui natale şi limba vorbită în acest

extraordinar oraş al Parisului nu însemna, în ultimă instanţă, decât o activitate musculară ceva mai complicată: nişte strâmbături, greu de executat, într-adevăr, dar nu cu totul imposibile.

— Cum de ai învăţat atât de bine englezeşte? îl întrebă el pe bătrân.

— Oh, eram în stare de multe lucruri în tinereţe... înainte de nenorocirile mele. Aveam mintea tare ascuţită pe atunci. Tatăl meu era mare *commerçant* şi m-a dat pentru un an de zile la un birou de contabilitate din Anglia. Ceva s-a lipit de mine, nu zic, dar am uitat mult!

— Câtă franceză pot să învăţ în aproximativ o lună?

— Ce zice? se interesă mademoiselle.

Pe urmă, după ce tatăl ei îi explică, hotărî:

— Va vorbi ca un înger!

Dar cinstea înnăscută a domnului Nioche, cea care, în ciuda presiunilor la care fusese supusă o viaţă întreagă, îl împiedicase mereu să prospere în afaceri, îşi arătă din nou colţii:

— *Dame,* monsieur, răspunse el, cam tot ce v-aş putea preda eu!

Şi apoi, revenindu-şi, la un semn din partea fiicei sale spuse:

— O să vă fac o vizită la hotel.

— O, da, mi-ar plăcea să conversez cu eleganţă, continuă Newman, acordându-i prietenului său favoarea unei oarecari aproximaţii. Să fiu al naibii dacă m-aş fi gândit vreodată la asta! Credeam că aşa ceva e imposibil. Dar uite că există totuşi o posibilitate. Şi dacă dumneata ai avut atâta succes cu măreaţa noastră limbă – cea a lui Shakespeare şi Milton şi a Sfintei Scripturi – de ce n-aş avea şi eu succes cu a voastră?

Râsul său deschis, prietenos reuşi să şteargă batjocura, atât de străvezie totuşi, a acestor cuvinte.

— Numai că, adăugă el, dacă ai de gând să conversăm, ştii, trebuie să găseşti un subiect vesel.

— Sunteţi foarte bun, domnule. Sunt copleşit, răspunse monsieur Nioche, ridicându-şi mâinile în aer, cu un gest demonstrativ. Însă veselia şi hazul pe care le aveţi dumneavoastră or să ne ajungă pentru amândoi!

— O, nu, spuse Newman ceva mai serios. Trebuie să te străduieşti să fii spiritual şi plin de voie bună. Asta face parte din învoială.

Monsieur Nioche se înclină, cu mâna pe inimă:

— Foarte bine, domnule. De pe acum m-aţi făcut fericit!

— Vino atunci şi adu-mi tabloul. O să ţi-l plătesc şi o să stăm de vorbă exact despre asta. Va fi un subiect cât se poate de vesel!

Mademoiselle Noémie îşi strânsese accesoriile şi dădu preţioasa Madonă în grija tatălui, care se retrase cu spatele, ţinând capodopera cât mai la distanţă şi repetându-şi la nesfârşit temenelele. Curând dispăru din vedere. Tânăra se înfăşură în mantou, ca o veritabilă *parisienne* şi, cu acel „Au revoir, monsieur!” al adevăratei parizience, îşi luă rămas bun de la clientul ei.

II

ACEST PERSONAJ SE ÎNTOARSE LA divan şi se aşeză de partea cealaltă, cu faţa spre imensa pânză pe care Paul Veronese a aşternut, ca să se învălmăşească şi să strălucească acolo, pentru veşnicie, nunta din Caana Galileei. În ciuda oboselii, imaginaţia sa fu cucerită de pictură, iar aceasta îi dădea o înşelătoare iluzie: tabloul satisfăcea concepţia lui Newman, o concepţie ambiţioasă, despre ceea ce se cuvine să fie un splendid banchet. În colţul din stânga al tabloului există o femeie tânără cu cosiţe galbene adunate într-o coafură de aur; se apleacă înainte şi ascultă, cu zâmbetul unei persoane fermecătoare aflată la un dineu, la spusele vecinului de petrecere. Newman o descoperi din mulţimea convivilor, o admiră, pentru a observa apoi că, aici în muzeu, şi ea îşi avea copistul ei consacrat – un bărbat tânăr al cărui geniu, precum cel al lui Samson, s-ar fi putut să-i stea în părul zbârlit şi ţepos. Dintr-o dată, deveni conştient de cel dintâi zvâcnet al maniei de „colecţionar”. Făcuse începutul, de ce să nu meargă mai departe? Nu trecuseră decât douăzeci de minute de când cumpărase prima pânză din viaţa lui şi iată că se şi gândea la patronajul de artă ca la o îndeletnicire care ar putea să susţină pe valurile ei chiar şi o greutate atât de mare ca a lui. Reflecţiile acestea îi stimulară buna dispoziţie, aducându-l aproape pe punctul de a-l aborda şi pe tânăr cu un *„combien?”.* Două sau trei amănunte ale

acestei împrejurări sunt de consemnat, cu toate că înlănţuirea logică, veriga ce le uneşte, poate apărea imperfectă. Ştia că mademoiselle Nioche ceruse prea mult; nu-i purta niciun fel de pică pentru asta, dar tânărului era hotărât să-i plătească exact suma cuvenită. Oricum, în acest moment atenţia îi fu atrasă de un gentleman care venise dintr-o altă parte a sălii şi a cărui comportare arăta că nu este vorba de un obişnuit al galeriilor de artă, în ciuda faptului că nu purta nici ghid, nici binoclu. Avea o umbrelă de soare albă, cu marginile de mătase albastră şi se plimba prin faţa uriaşului tablou, uitându-se întrucâtva la el, e adevărat, dar mult prea aproape, totuşi, pentru a vedea altceva decât ţesătura pânzei. Ajuns în dreptul lui Newman, se opri şi se întoarse cu faţa la el, şi atunci prietenul nostru, care-l urmărise tot timpul, avu posibilitatea să-şi verifice o bănuială stârnită de faptul că nu-i zărise decât în treacăt chipul. Ca rezultat al acestei analize mai atente, sări imediat în picioare, traversă încăperea şi, cu mâna întinsă, îl acostă pe acest privitor absent. Gentlemanul cel căscat îşi căscă şi mai tare ochii, fără să priceapă nimic, şi dădu mâna la întâmplare. Era un bărbat voluminos, cu obraji netezi şi rumeni, cu aerul unei plante de ghiveci bine întreţinute şi, cu toate că trăsăturile sale, împodobite cu o frumoasă barbă de culoarea paiului, despărţită cu grijă pe mijloc şi pieptănată în părţi, nu se remarcau prin intensitatea expresiei, ele te respingeau, aşa cum uşa deschisă a unui hotel s-ar închide în faţa unor nepoftiţi. În rest, avea exact aerul omului care parcă toată viaţa n-ar fi făcut altceva decât să strângă mâna unor necunoscuţi.

— Hai, hai, zise Newman râzând, să nu-mi spui acum că nu mă cunoşti... doar pentru că nu port o umbrelă albă!

Tonul său îşi atinse ţinta. Faţa celuilalt înflori până la maxima ei capacitate şi explodă apoi într-o expresie de bucurie.

— Ei, Christopher Newman... să fiu al naibii! Cum e cu

putinţă?... Cine s-ar fi gândit? În ce hal te-ai schimbat!

— Mda, mi se pare însă că tu nu te-ai prea schimbat.

— A, nu, mă ţin la fel de bine ca pe timpuri. Dar când ai sosit aici?

— Acum trei zile.

— Şi de ce nu m-ai anunţat?

— De unde era să ştiu...

— Cum, m-am stabilit aici de-un car de vreme!

— Chiar că s-a scurs un car de vreme de când nu ne-am mai văzut.

— Da, cam aşa ceva. E mult... mult de-atunci.

— Era în Saint Louis, la izbucnirea războiului. Tocmai te înrolai ca soldat, spuse Newman.

— A, nu, nu eu. Tu erai acela. Ai uitat?

— Nu-ţi prea place să-ţi aduci aminte.

— Aşadar, ţi-a mers bine.

— O, da, mi-a mers. Dar asta e o nimica toată pe lângă ce încerc să fac *acum.*

— De cât timp eşti în Europa?

— Numai de şaptesprezece zile.

— Vii pentru prima dată?

— Da, absolut pentru prima dată.

Prietenul lui Newman îl examină din cap până-n picioare.

— Ai strâns ceva bani, nu?

Gentlemanul nostru rămase tăcut o clipă, apoi, cu un zâmbet potolit, răspunse:

— Ei, da, n-am stat degeaba.

— Şi acum ai venit să cumperi Parisul, nu? Să ştii că Parisul este, într-adevăr, de vânzare.

— Asta mai rămâne de văzut. Aşa umblă bărbaţii pe aici... cu umbrele?

— Bineînţeles că da! O invenţie formidabilă umbrelele astea. Pe aici lumea se pricepe la amănunte.

— Şi... de unde faci rost de ele?

— De oriunde. Se vând peste tot.

— Straşnic, Tristram, mă bucur c-am dat peste tine. Cred că te pricepi la o mulţime de lucruri. Presupun că ştii Parisul ca pe buzunarul tău, adăugă Newman.

Faţa domnului Tristram se îmbujoră de plăcere:

— Ei, da, la capitolul ăsta cred că nu sunt prea mulţi care să mi-o ia înainte. O să am grijă de tine.

— Păcat că nu ai fost aici cu câteva minute mai devreme. Tocmai am cumpărat un tablou. Mi-ai fi putut aranja tu toată treaba.

— Ai cumpărat un tablou? întrebă domnul Tristram, uitându-se aiurit la pereţi. Cum, se vând?

— Mă refer la o copie.

— Ah, înţeleg. Astea – şi domnul Tristram arătă cu capul spre pânzele lui Tiţian şi Van Dyck – astea bănuiesc că-s originale?

— Sper că da, răspunse Newman. Nu vreau o copie după copie.

— Ah, replică perspicace prietenul său, niciodată nu poţi să ştii. Ăştia imită al dracului de bine. Ca bijutierii cu pietrele lor false. Du-te la Palais Royal. Pe jumătate din vitrine vezi scris „Imitaţie”. Ştii, legea îi obligă să pună etichetă, însă tu nu poţi să deosebeşti obiectele. Ca să-ţi spun adevărul, continuă domnul Tristram – şi grimasa sa apăru ca o răsucire a şurubului dreptei judecăţi – nu mă pricep chiar foarte mult la tablouri. E unul dintre lucrurile pe care le las în seama nevesti-mii.

— O, te-ai însurat?

— Nu ţi-am spus? Foarte deşteaptă femeie! Trebuie neapărat să-i faci o vizită. Stăm la doi paşi de aici, în Avénue d’Iéna.

— Aşadar, te-ai fixat definitiv. Casă, copii, şi toate celelalte.

— Da, o casă grozavă şi doi copilaşi adorabili.

— Ştii, oftă Christopher Newman, depărtându-şi uşor braţele, îmi provoci un sentiment ciudat, despre care mai că-mi vine să cred că s-ar chema invidie.

— A, nu, să n-aud aşa ceva, răspunse domnul Tristram, împungându-l uşurel cu umbrela.

— Te rog să mă ierţi, dar aşa e.

— Sunt sigur că n-o să mai spui acelaşi lucru după ce... după ce...

— După ce o să-ţi cunosc agreabilul tău cămin? În mod sigur nu vrei să spui asta.

— După ce o să ţi-l întemeiezi pe *al tău,* băiete. După ce vei fi văzut Parisul. Aici ai de umblat, nu glumă.

— Oh, toată viaţa mea am umblat ca ţiganul cu cortul şi m-am cam săturat de asta.

— În ordine, dar încearc-o şi la Paris. E altceva. Câţi ani ai?

— Patruzeci şi doi.

— *C'est le bel âge*[1]*,* cum se zice pe aici.

Newman reflectă puţin.

— Asta înseamnă vârsta la care faci burtă?[2]

— Înseamnă că, până nu şi-a făcut plinul, un bărbat nu trebuie să dea farfuria la o parte.

— E acelaşi lucru. Oricum, tocmai am aranjat să iau lecţii de limba franceză.

— Oh, n-ai nevoie de lecţii. Ai să prinzi totul din mers. Niciodată nu mi-a trebuit aşa ceva.

— Şi vorbeşti franceza la fel de bine ca engleza?

— Mai bine, răspunse fără nicio rezervă domnul Tristram. E o limbă splendidă. Poţi să spui tot felul de lucruri spirituale în ea.

— Presupun însă, zise Christopher Newman, dovedind o sinceră dorinţă de a se informa, presupun că pentru a ajunge la aşa ceva trebuie să fii tu însuţi destul de spiritual.

— Nici pomeneală. Tocmai în asta constă frumuseţea ei.

Tot timpul cât schimbară aceste replici, care fuseseră

[1] Aprox. în floarea vârstei (în fr. în text).

[2] Joc de cuvinte intraductibil : bel (fr.) = frumos şi belly (engl.) = burtă.

aruncate fără nicio pauză, cei doi prieteni rămăseseră în picioare, acolo unde se întâlniseră, sprijiniţi de balustrada de protecţie a tablourilor. În cele din urmă, domnul Tristram declară că e sfârşit de oboseală şi că ar fi fericit să stea jos. Newman îi recomandă, în termenii cei mai călduroşi, marele divan pe care trândăvise el însuşi şi se pregătiră să se aşeze.

— Magnific muzeu! Nu? izbucni Newman cu entuziasm.

— Magnific, absolut magnific. Cel mai grozav din lume.

Apoi, brusc, domnul Tristram se opri şi se uită nehotărât în jur.

— Mi se pare că ăştia nu te lasă să fumezi aici.

— Să fumezi? repetă Newman cu un aer perplex. Habar n-am. Ar trebui ca tu să ştii regulile mai bine decât mine.

— Eu? Niciodată n-am mai fost aici.

— Niciodată! în toţi cei şase ani?

— Cred că nevastă-mea m-o fi târât ea o dată şi prin locurile astea, la început, când am venit la Paris, dar de atunci şi până acum am uitat de tot drumul.

— Totuşi, pretinzi că ştii ca nimeni altul Parisul.

— Nu asta numesc eu Paris! protestă cu o mare siguranţă de sine domnul Tristram. Hai să mergem la Palais Royal şi să fumăm o ţigară.

— Eu nu fumez, zise Newman.

— Cum se poate una ca asta? mârâi domnul Tristram, conducându-şi tovarăşul spre ieşire.

Traversară superbele saloane ale Luvrului, coborâră scările, trecură fără să se oprească prin întunecatele, austerele galerii de sculptură şi dădură în curtea enormă. Tot drumul, Newman privi cu atenţie în jur, dar nu făcu niciun comentariu. Abia când se treziră, în cele din urmă, în aer liber, îi spuse prietenului său:

— În locul tău, cred că aş fi trecut în fiecare săptămână pe aici.

— A, nu, n-ai fi trecut! răspunse domnul Tristram. Îţi închipui asta, dar n-ai fi făcut-o. N-ai fi avut timp. Mereu

ai vrea să te duci, dar niciodată *nu te duci.* Sunt distracţii mai grozave decât arta, aici la Paris. Locul de văzut picturi e Italia; aşteaptă până ajungi acolo. *Trebuie* să te duci. Acolo n-ai altceva de făcut. E o ţară înfiorătoare. Nu găseşti o ţigară ca lumea. Habar n-am ce-am căutat eu azi la muzeu. Umblam aşa la întâmplare, că doar-doar s-o ivi ceva amuzant. Trecând pe lângă Luvru, nu ştiu cum mi s-a făcut poftă să intru şi m-am gândit că, în fond, aş putea şi eu să urc să văd ce mai e pe-acolo. Dar dacă nu dădeam peste tine, m-aş fi simţit oarecum păcălit. Naiba s-o ia, nu-mi pasă mie de pânzele alea moarte sau de frumuseţea rece a marmurei; prefer lucrurile autentice!

Şi domnul Tristram îşi lansă formula aceasta fericită cu o convingere pe care numeroasa categorie a persoanelor suferind, cu mult peste doza normală, de lipsă de gust ar fi putut s-o invidieze.

Cei doi bărbaţi o apucară pe Rue de Rivoli şi ajunseră la Palais Royal unde se aşezară la una dintre măsuţele plasate lângă uşa cafenelei, care dă, sau dădea pe-atunci, în marea curte interioară cu plafon descoperit. Localul era plin de lume, fântânile îşi susurau apele, orchestra cânta, grupuri de scaune se înghesuiau sub fiecare tei, doici nurlii, cu bonete albe se înşiruiau pe bănci, oferind copilaşilor aflaţi în grija lor cele mai bune condiţii de nutriţie. În întreaga atmosferă plutea o veselie simplă, domestică şi Christopher Newman o simţi ca fiind profund şi specific pariziană.

— Şi acum, începu domnul Tristram după ce sorbiră din amestecul pe care-l comandase, acum vorbeşte-mi despre tine. Ce gânduri ai, ce planuri, de unde vii şi încotro te duci? Mai întâi, unde te-ai instalat?

— La Grand Hôtel.

— Asta nu se poate! protestă el cu vehemenţă. Trebuie să te muţi.

— Să mă mut? Pentru ce? E cel mai elegant hotel în care am locuit vreodată.

— Nu ai nevoie de un hotel „elegant”. Tu ai nevoie de ceva mic şi liniştit, de ceva superior, de un loc în care, atunci când suni, să ţi se răspundă, iar personalitatea să-ţi fie recunoscută.

— Ăştia se reped să vadă dacă am sunat mai înainte chiar de a fi atins eu clopoţelul, zise Newman. Cât despre personalitatea mea, tot timpul îmi fac plecăciuni şi temenele.

— Bănuiesc că le dai bacşişuri cu nemiluita. Asta-i de foarte prost gust.

— Bacşişuri? Nicidecum. Ieri, un ins mi-a adus ceva şi după aceea a rămas în picioare, aşteptând ca la pomană. I-am oferit un scaun şi l-am întrebat dacă doreşte să stea jos. E ăsta prost gust?

— O să te spun nevesti-mii! răspunse cu simplitate Tristram.

— Spune-mă şi la poliţie, dacă-ţi face plăcere! În orice caz, a şters-o ca din puşcă. Pur şi simplu, mă fascinează localul. Dă-l încolo de „superior” dacă mă plictisesc. Noaptea trecută am stat la Grand Hotel în curte până la ora două, uitându-mă la forfota de-acolo şi la oamenii care se îmbrânceau unii pe alţii.

— Eşti uşor de mulţumit. Dar, poţi să faci ce vrei... un bărbat cu situaţia ta... Ai câştigat o grămadă de bani, nu?

— Am câştigat destul.

— Fericit omul care poate să spună asta! Dar, destul pentru ce?

— Destul ca să las baltă afacerile, cel puţin o vreme, să uit întreaga poveste, să mă ocup de mine, să văd lumea, să mă distrez, să-mi îmbogăţesc mintea şi, dacă mi-o veni timpul, să-mi găsesc o nevastă.

Newman vorbea potolit, pe un ton rece, detaşat, ce conferea spuselor sale o notă particulară, şi cu numeroase pauze. Era modul său obişnuit de exprimare, chiar dacă acum, în rostirea acestor cuvinte, exagerase puţin.

— Pe Jupiter, e un adevărat program! exclamă domnul Tristram. Bineînţeles că toate astea cer bani, în special nevasta, dacă nu cumva ea e cea care-i dă, cum se întâmplă în cazul meu. Şi care-i povestea? Cum ai făcut rost de ei?

Newman îşi împinsese pălăria pe ceafă, îşi încrucişase braţele şi-şi întinsese în voie picioarele. Asculta muzica şi se uita la mulţimea fără astâmpăr din jur, la artezienele care împroşcau apa, la doici şi la copilaşi.

— Ei, da, n-am făcut rost de ei stând aşa, degeaba.

Tristram îl cercetă din nou, atent, lăsându-şi privirile, încărcate de o curiozitate mai subtilă acum, să-i măsoare generoasa statură şi să reconstituie până la amănunte liniile estompate ale feţei lui în repaos.

— Cu ce te-ai îndeletnicit?

— Oh, cu mult mai multe lucruri decât aş avea chef să-mi amintesc.

— Îmi închipui că eşti un tip al naibii de descurcăreţ, nu?

Newman continuă să se uite la bone şi la copii. Aceştia confereau scenei un fel de simplitate pastorală, parcă de început de lume.

— Da, spuse în cele din urmă, cred că sunt.

Pe urmă, ca răspuns la întrebările companionului său, îşi expuse pe scurt situaţia de după ultima lor întâlnire. Era, în cel mai înalt grad, o poveste din lumea Vestului, şi ea se prezenta în mare măsură asemenea acelor „specimene” descarnate şi reconstituite, decolorate de vreme, monstruoase, probabil unice, expuse brutal la vedere prin muzeele de istorie naturală. Era vorba despre stihii ale firii, evenimente şi acţiuni îndrăzneţe în intimitatea cărora ar fi inutil să-l introducem pe cititor: adâncimile şi golurile, fluxul şi refluxul uriaşelor valuri financiare. Newman ieşise din război cu un brevet de general de brigadă, o onoare care în acest caz – fără comparaţii răutăcioase – apăsase pe nişte umeri

îndeajuns de solizi ca să o suporte. Dar, în ciuda priceperii de a-şi manevra oamenii (chiar şi pe cei ai inamicului) cu bune rezultate, atunci când fusese nevoie, lui Newman îi displăcea profund afacerea. Cei patru ani de armată îi lăsaseră un gust amar, de irosire a unor lucruri preţioase – viaţă şi timp şi bani şi inteligenţă şi ocazii favorabile – astfel că se consacră îndeletnicirilor paşnice cu o mare pasiune şi energie. Investiţiile de dinainte de război, rotunjite odată cu trecerea anilor, îl aşteptaseră în tot acest timp, aşa încât capitalul pe care-l avea acum la dispoziţie nu se mai compunea doar din propria sa voinţă, ascuţită ca un tăiş de brici, sau din perceperea vie a scopurilor şi mijloacelor. Şi totuşi acestea erau adevăratele sale arme, ca şi străduinţa şi fapta, tot atât de fireşti la el ca respiraţia. Nicicând un bărbat mai plin de sănătate nu călcase pe solul elastic al marii Americi. În plus, experienţa îi era la fel de bogată ca înzestrarea. La paisprezece ani, nevoia îl luase de umerii săi cruzi şi slabi şi-l împinsese în stradă să-şi câştige bucata de pâine chiar din acea clipă. Nu şi-o câştigase în prima zi, dar şi-o câştigase într-a doua, iar după aceea, ori de câte ori i se întâmpla să nu mănânce nimic, explicaţia stătea în faptul că el singur sărea masa, voind să-şi folosească banii pentru altceva – o plăcere mai deosebită sau un profit superior. Se băgase, punându-şi la contribuţie şi braţele şi creierul, în tot felul de lucruri. Nesocotise exemplul şi precedentul şi probabilitatea, se aventurase până aproape de nebunie şi scăpase ca prin miracol, bând deopotrivă din apa stătută, când nu de-a dreptul otrăvită, a eşecului, ca şi din vinul ameţitor al succesului.

Practician înnăscut al experienţei, întotdeauna găsise câte un prilej de bucurie în încleştarea directă cu soarta, chiar când aceasta se dovedea la fel de aspră şi sâcâitoare ca îmbrăcămintea de ascet a călugărului medieval. Uneori înfrângerea părea să-i fie inexorabil destin: nenorocul îi devenise tovarăş de pat şi orice ar fi

atins se prefăcea în cenuşă; o cenuşă din care nicio scânteie nu mai putea fi scoasă vie la lumină. Odată, când seria ghinioanelor îl zăpăcise complet, de parcă ar fi fost izbit fără milă în cap, ajunsese la cea mai clară noţiune despre amestecul unui element supranatural în treburile lumeşti: i se păruse că în viaţă există „ceva” mai puternic decât voinţa sa proprie şi individuală. Însă acel misterios „ceva” nu putea fi decât cel mult diavolul, la fel de individualizat ca el însuşi şi, în consecinţă, Newman se descoperise pe sine ducând o luptă necruţătoare împotriva acestui nou rival. Aflase ce înseamnă să-ţi pierzi complet creditul, să fii incapabil să-ţi procuri un dolar şi să te trezeşti la căderea nopţii într-un oraş necunoscut şi ostil, fără o leţcaie măcar, cu care să-i îmblânzeşti ostilitatea. Exact în aceste condiţii îşi făcuse el intrarea în San Francisco, scena ulterioară a celor mai victorioase încăierări ale sale. Dacă nu a mărşăluit, asemenea lui Franklin în Philadelphia, de-a lungul străzii, mestecând o pâine de un penny, lucrul se explică numai prin faptul că nu a avut la îndemână tocmai bucăţica aceea de pâine, absolut necesară performanţei. Chiar şi în perioadele cele mai negre n-a cunoscut decât un singur impuls, un impuls simplu şi practic, sau, cum ar fi formulat el, o poftă grozavă de a-şi duce până la capăt treaba începută. Sfârşise prin a duce multe treburi până la capăt, îşi croise în cele din urmă drum spre ape mai liniştite, începuse şi continuase să grămădească dolari peste dolari. Trebuie să recunoaştem fără înconjur că ţelul unic al lui Newman fusese exclusiv realizarea acestei grămădiri; rostul său pe lume era, în propria sa concepţie, acela de a-şi stoarce averea – cu cât mai mare cu atât mai bine – prin orice mijloace, din materia brută a aceleiaşi lumi. Ideea aceasta îi acoperea complet orizontul şi-i mulţumea imaginaţia. Asupra utilităţii banilor, asupra modului în care ai putea să-ţi foloseşti viaţa, după ce ai reuşit să introduci în ea filonul de aur,

Newman reflectase, până în pragul a patruzeci de ani, foarte puţin. Pentru el, viaţa fusese un joc deschis, iar el jucase numai la mize mari. Câştigase în final şi-şi încasase câştigurile. Iar acum, ce-i rămânea de făcut cu ele? Era un om pentru care, mai curând sau mai târziu, întrebarea tot avea să se pună, iar răspunsul la ea se află în povestirea noastră. Un vag sentiment că de fapt sunt posibile mult mai multe răspunsuri decât cele pe care le imaginase până atunci propria sa filosofie pusese de pe acum stăpânire pe el şi părea, în timp ce Newman îşi pierdea vremea cu prietenul său în acest colţ bogat al Parisului, să se adâncească într-un fel agreabil şi fără răscoliri.

— Trebuie să-ţi mărturisesc, reluă el numaidecât, că aici nu prea mă simt eu la largul meu. Adevăratele mele talente nu-mi mai slujesc parcă la nimic. Sunt la fel de neajutorat ca un bebeluş, ba uneori mi se pare că până şi un bebeluş ar putea să mă ia de mână şi să mă conducă.

— Oh, eu am să-ţi fiu bebeluşul, zise cu jovialitate Tristram. Te duc eu de mână. Încrede-te în mine!

— Îmi place să muncesc, continuă Newman, însă am venit în străinătate să mă distrez, deşi, la drept vorbind, mă cam îndoiesc c-aş fi bun la aşa ceva.

— Oh, asta se învaţă uşor.

— Poate c-aş putea să învăţ, dar mi-e teamă că n-am să mă obişnuiesc niciodată cu felul ăsta de viaţă. Am cele mai bune intenţii, însă aptitudinile mele nu merg în această direcţie. În plus, nu vreau să muncesc din amuzament, după cum nu m-am jucat niciodată când a fost vorba de muncă. Vreau să mă abandonez un timp, să las lucrurile la voia lor. Mă simt necioplit şi descumpănit şi mi-ar plăcea să-mi petrec şase luni stând, aşa ca acum, sub un copac, ascultând cum cântă orchestra. Un amănunt doar: vreau să ascult muzică de cea mai bună calitate.

— Muzica de cea mai bună calitate şi picturi de cea mai

bună calitate? Dumnezeule, ce gusturi rafinate! Cred că eşti ceea ce nevastă-mea numeşte „un spirit superior”. Nu-i cazul meu. Totuşi, îţi putem găsi ceva mai bun de făcut decât să stai sub un copac. Pentru început, trebuie să vii la club.

— La club? Care club?

— La Occidental. O să te vezi cu toţi americanii acolo. Cel puţin cu ăia mai de soi. Bineînţeles că joci pocher!

— A, nu, protestă Newman cu energie, doar n-ai de gând să mă încui într-un club şi să mă fixezi la o masă de joc! N-am venit atâta drum pentru asta.

— Atunci, pentru ce naiba *ai venit?* Mi-aduc aminte că în Saint Louis, când m-ai curăţat de toţi banii, îţi plăcea destul de multişor să joci pocher.

— Am venit să văd Europa, să scot de la ea tot ce pot scoate mai bun. Vreau să-i cunosc marile realizări şi să fac tot ce fac oamenii de bună calitate.

— Oamenii „de bună calitate”? Îţi foarte mulţumesc. Mă plasezi aşadar printre cei de proastă calitate?

Newman stătea pe marginea scaunului, sprijinit în cot şi cu capul rezemat de mână. Fără să se mişte, se uită un timp la însoţitorul său, amuzat, arborându-şi zâmbetul acela impasibil, rezervat, oarecum enigmatic şi totuşi prietenos şi plin de bunătate.

— Prezintă-mă soţiei tale!

Tristram aproape că sări de pe scaun:

— Pe cuvântul meu! N-am să fac una ca asta! N-are ea nevoie de ajutor ca să strâmbe din nas la mine. Şi nici tu!

— Nu strâmb din nas la tine, dragul meu! La nimeni şi la nimic. Nu-s îngâmfat, te asigur că nu-s îngâmfat. Asta-i şi motivul pentru care sunt dispus să iau pildă de la cei mai buni.

— Ei bine, n-o fi mare lucru de capul meu, dar află că pot să-ţi prezint şi eu câteva spirite superioare. Îl ştii pe generalul Packard? Îl ştii pe C.P. Hatch? O ştii pe domnişoara Kitty Upjohn?

— Voi fi fericit să-i cunosc. Cine nu-şi doreşte să intre în societatea înaltă?

Tristam păru neliniştit şi bănuitor. Se uită chiorâş la prietenul său, apoi întreabă:

— Ce pui la cale, totuşi? Ai de gând să scrii şi tu cine ştie ce carte plictisitoare?

Christopher Newman îşi răsuci tăcut sfârcul mustăţii şi, în sfârşit, îi dădu răspunsul:

— Într-o zi, cu câteva luni în urmă, mi s-a întâmplat ceva curios. Plecasem la New York cu nişte treburi importante. E o poveste prea lungă şi prea murdară ca să ţi-o spun acum – o treabă în care trebuia să i-o iau înainte unui anume individ într-o mare tranzacţie şi pe baza unor informaţii pe care le deţineam numai eu. Individul acesta aruncase cândva asupra mea vina unei ticăloşii de toată frumuseţea, întâmplare de pe urma căreia rămâi cu un resentiment care lucrează în tine ca o otravă puternică. Îi datoram una bună, cea mai bună din câte avea să înghită în viaţa lui, şi cum câştigul – căci era pe urmele câştigului, însă pe o pistă greşită – ar fi fost pentru el deosebit de gras, o afacere de o jumătate de milion, am întrevăzut posibilitatea să-i arăt şi eu ce palmă grea am. Cred că înţelegi ce plăcere mi-ar fi făcut să-mi iau revanşa! Odată ajuns, m-am aruncat într-o birjă şi-am pornit la treabă şi exact în acea birjă – acea istorică, nemuritoare birjă – s-a petrecut lucrul curios despre care vorbesc. Era o birjă ca oricare alta, doar ceva mai murdară cu o dungă slinoasă pe marginea pernelor de postav cenuşiu, ca şi cum ar fi fost folosită la o groază de înmormântări irlandeze. Poate c-am aţipit; călătorisem toată noaptea şi, cu toate că eram surescitat de ţinta pe care mi-o propusesem, simţeam nevoia să dorm. În orice caz, m-am trezit brusc din somn, sau dintr-un fel de reverie, cu cea mai extraordinară senzaţie: un dezgust mortal pentru întreaga istorie. M-a pocnit... uite-aşa m-a pocnit – şi Newman plesni din degete – la fel de

neaşteptat ca o rană veche care începe să te înjunghie. Nu puteam să-mi explic ce înseamnă asta, înţelegeam doar că, mai rău decât împotriva omului pe care voiam să-l distrug, mă întorsesem împotriva propriei mele fiinţe. Ideea de a nu ajunge în posesia acelei jumătăţi de milion printr-un asemenea procedeu, de a lăsa banii pur şi simplu să mi se scurgă printre degete şi de a nu mai auzi niciodată de ei mi s-a părut singurul lucru în stare să-mi salveze viaţa de la un pericol iminent. Şi toată povestea asta avea loc absolut independent de voinţa mea, iar eu asistam la ea ca şi cum ar fi fost o piesă de teatru. O simţeam cum se desfăşoară în mine. Pot să te asigur că există lucruri care se petrec în noi şi pe care le înţelegem îngrozitor de puţin.

— Pe Jupiter, mă faci să mi se încreţească pielea pe mine! strigă Tristram. Şi, în timp ce tu stăteai în birjă şi asistai la piesă, cum îi zici tu, celălalt îşi vedea de treabă şi-ţi şterpelea jumătatea de milion?

— Habar n-am. Sper că da, dobitocul, însă n-am aflat niciodată. Ne-am oprit în faţa clădirii din Wall Street, unde mă duceam, dar eu am rămas neclintit pe locul meu, până când, într-un târziu, birjarul a coborât de pe capră să vadă dacă nu cumva birja i se preschimbase în dric. Oricum, n-aş fi putut să ies afară din birjă, cu mai multă uşurinţă decât ar fi făcut-o un cadavru. Ce se întâmplase cu mine? O pierdere momentană a judecăţii, vei spune tu. Singurul loc de unde voiam să ies era Wall Street. I-am spus omului să mâne spre feribotul din Brooklyn şi să treacă în partea cealaltă. Când am traversat, i-am cerut să mă scoată la ţară. Cum la început îi poruncisem să mă ducă în cea mai mare viteză în centrul oraşului, cred că şi-a imaginat că mi-am pierdut minţile pe drum. Probabil că mi le pierdusem, dar în acest caz pierderea lor a devenit, într-alt sens, cea mai grozavă afacere a mea. Mi-am petrecut dimineaţa uitându-mă la primele frunze verzi de pe Long Island. Mă înfierbântasem atât de rău încât mi

se părea că n-o să mă mai răcoresc niciodată îndeajuns. Cât despre nenorociţii ăia de bani, am destui ca să nu le simt lipsa. Vezi şi tu cât de puţin îmi pasă. Parcă eram un om nou, în orice caz îmi doream din tot sufletul o lume nouă. Când vrei un lucru cu atâta putere e mai bine să-l obţii şi să te convingi. Nu-mi înţelegeam câtuşi de puţin situaţia, însă i-am dat frâu liber animalului din mine şi l-am lăsat să-şi găsească singur drumul. Deîndată ce am reuşit să scap de hamuri, m-am îmbarcat pentru Europa. Aşa am ajuns să stau pe scaunul ăsta.

— Ar fi trebuit să cumperi de tot birja aia, zise Tristram. Ăla nu-i un vehicul pe care să-l laşi să circule nesupravegheat. Şi chiar ţi-ai încheiat atunci socotelile şi-ai lichidat? Te-ai retras oficial din afaceri?

— Da, în momentul de faţă nu mai perfectez niciun fel de tranzacţii – în niciun fel de condiţii. Dacă nu voi rezista până la capăt, se vor găsi multe altele de încheiat, însă voi încerca să rezist cât se poate de mult. Îndrăznesc să afirm, totuşi, că peste un an ciudata operaţie se va repeta probabil în sens invers şi că pendulul iarăşi va oscila înapoi. Poate mă voi afla tocmai într-o gondolă sau călare pe un dromader sau stând pe o pernă la picioarele Frumuseţii şi, dintr-o dată, am să vreau să plec. Însă acum sunt liber ca pasărea. Am aranjat chiar să nu primesc niciun fel de scrisori de afaceri.

— Oh, e un adevărat *caprice de prince*[3], zise Tristram. Eu mă retrag. Un nenorocit ca mine n-are cum să te ajute să-ţi petreci timpul cu asemenea îndeletniciri magnifice. Ar trebui să fii introdus în cercul capetelor încoronate!

Newman rămase o clipă pe gânduri, apoi întrebă cu toată candoarea:

— Cum se ajunge la asta?

— Ei nu, ştii că-mi placi? exclamă Tristram. Înseamnă că vorbeşti serios.

— Bineînţeles că vorbesc serios. Nu ţi-am spus că vreau

[3] Capriciu, toane de prinţ (în fr. în text).

tot ce-i mai bun? Ştiu că lucrurile alese nu se obţin numai şi numai cu bani, dar sunt dispus să nu precupeţesc niciun efort.

— Nu eşti prea modest, nu?

— Nu ştiu... să vedem. Vreau cel mai grozav gen de recreere pe care-l poate avea cineva. Oameni, locuri, artă, natură, totul! Vreau să vă văd munţii cei mai înalţi şi lacurile cele mai albastre şi tablourile cele mai frumoase şi bisericile cele mai măreţe, cei mai iluştri bărbaţi şi cele mai elegante femei.

— Stabileşte-te la Paris atunci. După câte ştiu eu, aici nu există munte mai înalt decât Montmartre, iar singurul lac e cel din Bois de Boulogne, şi nici ăsta deosebit de albastru. În schimb, există toate celelalte: tablouri şi biserici din belşug, bărbaţi iluştri fără şir şi câteva femei elegante.

— Dar nu mă pot stabili la Paris în acest sezon, chiar acum când vine vara.

— Oh, vara te duci la Trouville.

— Şi ce poate să fie Trouville?

— Un fel de Newport franţuzesc... În măsura în care pot fi asemănate. Toţi americanii se duc.

— E pe undeva pe aproape de Alpi?

— Cam la fel de aproape ca Newport de Munţii Stâncoşi.

— O, vreau să văd Mont Blanc, zise Newman, şi Amsterdam şi Rinul şi o mulţime de locuri. Mai ales Veneţia. Am nişte idei grozave în legătură cu Veneţia.

— Oho, spuse domnul Tristram ridicându-se, văd că va trebui să te prezint nevesti-mii. O să aibă nişte idei grozave în legătură cu *tine!*

III

CEREMONIA DE PREZENTARE AVU loc chiar a doua zi, când, potrivit înţelegerii, Christopher Newman se duse să ia masa la ei. Domnul şi doamna Tristram locuiau în spatele uneia dintre faţadele acelea zugrăvite în alb care împodobesc cu uniformitatea lor pompoasă largile bulevarde tăiate de baronul Haussman de jur împrejurul Arcului de Triumf. Apartamentul lor era plin de tot felul de fleacuri utilitare – ultimul răcnet al modei – iar Tristram nu pierdu deloc timpul pentru a-i atrage atenţia vizitatorului asupra principalelor comori ale casei – lămpile cu gaz, împrăştiate peste tot şi numeroasele instalaţii de încălzire cu, aer cald.

— Ori de câte ori ţi-o fi dor de casă, zise el, trebuie să vii fără întârziere aici. Te aşezăm comod în faţa unui calorifer, sub o lampă mare şi luminoasă, şi…

— Şi imediat îţi trece dorul de casă, interveni doamna Tristram.

Soţul o privi descumpănit. Această doamnă avea adesea un ton care scăpa oricărei aprecieri convenabile, iar el era total incapabil să-şi dea seama împotriva cui ar putea fi îndreptate săgeţile ei. Adevărul e că atmosfera vieţii conjugale o cam silise pe doamna Tristram să-şi procure satisfacţiile intelectuale, oricât de mărunte s-ar fi dovedit ele, de pe unde se nimerea. Gustul i se deosebea de cel al soţului în multe privinţe şi, în ciuda faptului că plicticosul amănunt de a fi fost luată în căsătorie de domnul Tristram o obliga la numeroase concesii, trebuie

să mărturisim că numitele concesii nu erau învelite întotdeauna în ambalajul cel mai strălucitor. Ele se întemeiau pe vagul proiect de a-şi afirma într-o bună zi întreaga personalitate, un ţel în întâmpinarea căruia o şi pornise de fapt, adunându-şi resursele, etalându-şi superioritatea, încercând, într-un cuvânt, să se pătrundă de adevăratele-i dimensiuni.

Spre a înlătura orice neînţelege, se cuvine să adăugăm neîntârziat că, dacă în felul acesta îşi economisea forţele pentru viitor, această economisire nu era totuşi legată de ideea vreunei aventuri extraconjugale; tezaurizarea virtuţii nu era calculată să acopere costul unor previzibile cheltuieli din acea excelentă parte a substanţei dumisale pe care şi-o recunoştea tacit drept energie pasională. Avea o figură dintre cele mai comune şi nu-şi făcea iluzii cu privire la propria-i înfăţişare. Şi-o studiase în cele mai mici detalii, îşi cunoştea defectele şi calităţile, se împăcase cu sine. Bineînţeles, lucrul nu se produsese chiar fără zbucium. Pe vremea când nu era decât o biată fetişcană chinuită de complexe, îşi petrecuse ore în şir întorcând spatele oglinzii şi plângând de mama focului. Mai târziu, din desperare şi bravadă, îşi luase obiceiul de a se proclama singură drept cea mai urâtă dintre femei pentru ca în felul acesta – aşa cum inevitabil se întâmplă când ai de-a face cu oameni politicoşi – să fie contrazisă şi asigurată de contrariu. Abia după venirea şi stabilirea în Europa începuse să trateze chestiunea ceva mai filosofic. Spiritul ei de observaţie, exersat intens aici, îi sugeră ideea că funcţia socială a femeii decurge nu din ceea ce este ea cu adevărat, ci din ceea ce pare a fi şi că, în labirintul aparenţelor, va putea să-i facă pe alţii să-şi piardă siguranţa de sine numai dacă ea şi-o păstrează pe a sa. Întâlnise atâtea femei care plăceau, fără a beneficia de arma frumuseţii, încât începu să creadă că-şi găsise salvarea. Odată, auzise pe un muzician entuziast, scos din sărite de un cântăreţ talentat dar total neinstruit,

declarând că o voce bună este realmente un obstacol în calea unei interpretări corecte şi atunci s-a gândit că un chip frumos ar putea şi el să devină, tot atât de bine, un obstacol în dobândirea unor maniere alese. Din momentul acela, doamna Tristram îşi asumă sarcina de a convinge prin graţie, aruncând în luptă o ingeniozitate deloc neglijabilă.

Cât de bine i-ar fi reuşit acţiunea, nu sunt în stare să vă spun; din păcate, şi-a întrerupt-o la jumătatea drumului. Scuza invocată a fost lipsa de încurajare din partea celor apropiaţi. Probabil însă că nici nu avea cu adevărat aptitudini pentru arta de a plăcea; altfel, şi-ar fi urmărit ţinta până la capăt. În definitiv, nimeni nu-i putea pretinde chiar desăvârşirea. Se întorsese la armoniile vestimentare, pe care le înţelegea perfect, mulţumindu-se să descuie lacătul eleganţei cu acea cheie pe care ţi-o dă ştiinţa de a produce senzaţie. Locuia în Paris (pe care se prefăcea că-l detestă) pentru că numai în Paris poţi găsi lucruri care să se potrivească exact cu înfăţişarea ta. Unde mai pui că, sub o formă sau alta, în afara Parisului era întotdeauna dificil să-ţi procuri mănuşi cu zece butoni. Când rostea invective la adresa acestei capitale a tuturor comodităţilor şi o întrebai unde ar prefera să locuiască, îţi dădea un răspuns cu totul neaşteptat: în Copenhaga sau în Barcelona, zicea ea, după ce, în cadrul unui tur al Europei, îşi petrecuse câteva zile în fiecare dintre aceste oraşe. În general, cu volanele şi volănaşele ei poetice, cu mutrişoara ei inteligentă şi urâtă, doamna Tristram era, când o cunoşteai mai îndeaproape, o figură ce se cuvenea plasată, în marea galerie a celor gânditori şi melancolici undeva aparte. Era timidă din fire şi, dacă s-ar fi născut frumoasă, nu s-ar fi expus probabil (satisfăcută de starea ei) nici unui risc. În prezent, era şi îndrăzneaţă şi temătoare, uneori extrem de rezervată cu prietenii şi ciudat de expansivă cu străinii, îşi privea de sus soţul, mult prea de sus, deoarece avusese completa

libertate de a nu se căsători cu el. Fusese îndrăgostită de un bărbat inteligent, care o tratase până la urmă fără pic de respect, iar ea se măritase cu un prost, în speranţa că personajul cu mintea mai ascuţită, reflectând asupra chestiunii, va ajunge la concluzia că ea, doamna Tristram, nu avusese niciun fel de consideraţie faţă de inteligenţa lui şi că acelaşi personaj se legănase în înşelătoare iluzii crezându-se iubit. Neliniştită, nemulţumită, visătoare, fără ambiţii personale, dar cu o anumită lăcomie şi înflăcărare a imaginaţiei, era interesantă tocmai prin această facultate de a-şi căuta idealurile la lumina celei mai bizare şi mai pâlpâitoare dintre lămpi. Era – atât spre binele cât şi spre răul ei – plină de iniţiative care nu duceau la nimic, având cu toate acestea, din punct de vedere moral, o scânteie din focul sacru.

Lui Newman, indiferent de împrejurări, îi plăcea societatea femeilor, iar acum că se afla scos din elementul său natural şi rupt de îndeletnicirile obişnuite, îşi îndreptă toată atenţia, ca o compensaţie, spre acest domeniu. Se simţi foarte atras de doamna Tristram, sentiment la care ea îi răspunse cu francheţe şi, după prima lor întâlnire, ajunse să-şi petreacă ceasuri în şir în salonul ei. Două, trei convorbiri lungi îi făcuseră prieteni la cataramă. Purtarea lui Newman faţă de femei era deosebită şi reclama o oarecare străduinţă din partea unei doamne ca să descopere că e admirată. Nu avea, în sensul uzual al termenului, niciun fel de galanterie: nici complimente, nici graţiozităţi, nici discursuri. Îndeajuns de amator, în relaţiile cu bărbaţii, de glume ceva mai deochiate, niciodată nu i se întâmplase să stea pe o canapea alături de o reprezentantă a sexului slab fără să simtă că astfel de situaţii, asemenea priveliştilor frumoase sau operelor muzicale celebre sau portretelor superbe sau strălucitelor „montări” din clasici sau chiar asemenea elegantelor „reprezentaţii” mortuare, se adresează numai şi numai laturii sale serioase. Nu era

sfios şi, în măsura în care stângăcia provine dintr-o luptă cu sfiiciunea, nici stângaci. Grav, atent, docil, adesea tăcut, plutea pur şi simplu într-un soi de extaz al respectului. Emoţia aceasta nu era nicidecum teoretică şi cu atât mai puţin romantică. La „situaţia" femeilor nu prea meditase şi imaginea unui Preşedinte în fuste nu-i era familiară, nici din punctul de vedere al simpatiilor şi nici din oricare alt punct de vedere. Atitudinea sa nu era decât produsul unei naturi în totul prietenoase, expresie a instinctivei şi cu adevărat democraticei sale convingeri că fiecare ins are dreptul la o viaţă plăcută. Dacă până şi un cerşetor lăţos şi neîngrijit avea dreptul la un aşternut şi la o masă, la un venit oarecare şi la vot, bineînţeles că femeile, care-s mai neajutorate decât cel mai neajutorat dintre bărbaţi şi a căror constituţie fizică e prin ea însăşi un apel la protecţie, se cuvenea să fie susţinute, sentimental vorbind, pe cheltuiala publică. Pentru realizarea acestui scop, Newman era primul dispus să plătească impozite, cu generozitate fireşte, pe măsura resurselor sale. În plus, multe dintre legendele şi prejudecăţile care circulă pe seama femeilor le recepta ca pe nişte impresii proaspete şi personale; niciodată nu-şi bătuse capul să citească o singură pagină măcar dintr-un roman cavaleresc!

Îşi petrecea o mare parte din timp ascultând sfaturile doamnei Tristram, sfaturi pe care, trebuie adăugat, nu i le ceruse niciodată. Ar fi fost incapabil să i le ceară întrucât nu avea niciun fel de percepere a dificultăţilor şi, prin urmare, nici curiozitate pentru mijloacele de înlăturare a lor. Complicata lume pariziană din jur i se părea o treabă cât se poate de simplă. Era, într-adevăr, un spectacol imens, surprinzător, dar acesta nici nu-i înflăcăra imaginaţia, nici nu-i stârnea curiozitatea. Stătea cu mâinile în buzunare, privea totul bine dispus, dorea să nu-i scape nimic important, observa o groază de lucruri în amănunt, dar niciodată nu le raporta la sine. „Sfaturile"

doamnei Tristram făceau parte din reprezentaţie, dar şi din analiza critică spontană oferită de doamna Tristram pe marginea acestei reprezentaţii, constituindu-se într-un element mai amuzant decât oricare altul. Flecăreala ei despre *el* îl încânta pentru că părea un fragment din frumoasa ei cultură, fără ca prin asta să pună vreodată în aplicare ceva din recomandările primite sau măcar să-şi mai aducă aminte de ele după ce pleca. Cât despre doamna Tristram, ea şi-l însuşise pe Newman: era cel mai interesant lucru la care avusese prilejul să se gândească de multe luni încoace. Dorea să facă ceva pentru el, dar nu prea ştia ce. Avea atâtea calităţi! Era atât de bogat şi puternic, atât de plăcut, prietenos şi bine dispus, încât îi ţinea imaginaţia într-o permanentă stare de alarmă. Pentru moment, tot ce putea face era să-l îndrăgească. Îi spuse că, mai presus de toate, e un copil al naturii, însă repetă asta atât de des, încât nu putea fi vorba decât de o expresie de alintare. Îl târî după ea, îl prezentă în faţa a cincizeci de persoane, extrem de satisfăcută de noua achiziţie. Newman accepta orice invitaţie, dădea mâna cu toată lumea, absolut la nimereală, netulburat şi senin. Tom Tristram se plânse de rapacitatea nevesti-si, declarând că niciodată nu reuşeşte să stea cinci minute încheiate cu prietenul său. Dacă ar fi ştiut cum vor decurge lucrurile, nici nu i-ar fi trecut prin minte să-l aducă în Avénue d’Iéna.

Cei doi bărbaţi nu fuseseră niciodată prea apropiaţi sufleteşte. Acum, rememorându-şi mai vechile impresii despre amfitrionul său, Newman nu putea să nu-i dea dreptate doamnei Tristram – care în niciun caz nu i se confesase, dar căreia îi descoperise imediat secretul – şi să nu admită că soţul domniei sale găsise, într-un fel sau altul, mijlocul de a fi degenerat, de a fi ajuns un fel de putregai, fără ca prin asta să fi dobândit însă strălucirea putregaiului. Lumea zicea că e foarte sociabil, dar acest lucru era tot atât de firesc pe cât de firesc e şi pentru un

burete înmuiat în apă să se dilate. În plus, era o sociabilitate afirmată, în latura ei anecdotică, prea mult pe spinarea acelor presupuşi amici care nu se aflau de faţă pentru a-şi apăra interesele. Era răbdător la pocher, infailibil în materie de *cocottes,* atât în privinţa numelor cât şi a celorlalte atribute ale lor, iar comentariile sale savante asupra bucătăriei, ca şi consideraţiile comparative în legătură cu marii „ani" ai şampaniei se bucurau de autoritatea celui ce are ultimul cuvânt în materie. Apoi, mai era leneş, robit simţurilor, snob, lipsit de caracter. Pe prietenul nostru îl scoteau din sărite aluziile răutăcioase la ţara lor de baştină, fiind incapabil să priceapă de unde şi până unde o asemenea ţară, luată ca un tot, a putut să-i cadă greu la stomac domnului Tristram. Este adevărat că Newman nu făcuse niciodată caz de patriotism, însă îl mâhnea să audă vorbindu-se despre Statele Unite ca despre cine ştie ce miros urât care ar fi pătruns în nările amicului său, astfel că până la urmă luă răspicat apărarea Americii, exact ca şi cum s-ar fi aflat la 4 iulie[4], proclamând că orice american care îşi ponegreşte ţara merita să fie adus acasă în lanţuri şi silit să trăiască la Boston – ceea ce pentru Newman însemna să pună chestiunea în termeni foarte vindicativi. Tristram era un individ făcut parcă anume să fie muştruluit: nu-i purta pică lui Newman şi continua să insiste ca acesta să-şi încheie serile la Occidental Club. Newman cinase de câteva ori în Avénue d'Iéna şi de fiecare dată, abia ridicaţi de la masă, stăpânul casei propunea invariabil aceeaşi grăbită retragere spre numitul stabiliment. Nu mai puţin prompt se dovedea şi protestul doamnei Tristram, declarând că soţul ei desfăşoară o perfidie de joasă calitate în încercarea domniei sale de a o supăra.

— A, nu, iubirea mea, răspundea el. Nu încerc asta. Ştiu cât mă deteşti când se întâmplă să nu-ţi fac pe plac.

[4] 4 iulie 1776 – Declaraţia de Independenţă a Statelor Unite ale Americii.

Dar asemenea relaţii între soţ şi soţie nu erau deloc pe gustul musafirului, care îşi dădea seama că cel puţin unul dintre cei doi trebuia să fie foarte nefericit. Ştia totuşi că nu Tristram era nefericitul. Cum doamnei îi plăcea nespus să-şi petreacă serile – era în luna iunie – pe balcon, Newman nu se sfia să declare că, în loc să se ducă la club, ar prefera să stea şi el, pe balcon. Acesta avea marginea plină de ghivece cu plante frumos mirositoare şi-ţi oferea posibilitatea, privind în susul străzii largi, să te bucuri de privelişte a Arcului de Triumf îngrămădindu-şi nedesluşit sculpturile eroice în lumina stelelor de vară. Uneori, îşi ţinea promisiunea de a-şi urma amicul, după o jumătate de oră, la Occidental, iar alteori uita. Doamna Tristram îi punea o groază de întrebări despre el însuşi – subiect la care Newman nu strălucea mai deloc. Nefiind ceea ce se numeşte un „introspectiv”, dar înţelegând că interesul ei e sincer, depunea eforturi aproape desperate să n-o dezamăgească. Îi povesti multe dintre isprăvile pe care le săvârşise în Vest şi o desfată cu descrieri ale acelei „naturi” al cărei copil şi-l imagina ea că este, doamna Tristram fiind ea însăşi din Philadelphia şi vorbind despre sine, după opt ani petrecuţi la Paris, ca despre o orientală moleşită. Însă, de fiecare dată, eroul povestirii era altă persoană, deşi nu întotdeauna şi sub nicio formă spre avantajul său, adevăratele stări sufleteşti ale lui Newman fiind consemnate doar în trecere şi cu multă zgârcenie. Doamna Tristram manifesta o dorinţă specială să afle dacă fusese vreodată îndrăgostit – cu seriozitate, cu pasiune! – şi, nereuşind să se dumirească defel din cuvintele lui evazive, până la urmă îl întrebă de-a dreptul. El ezită puţin şi, în sfârşit, răspunse:

— La naiba, nu!

Ea declară că e încântată să audă asta, deoarece îi confirmă convingerea intimă că Newman e un bărbat lipsit de sentimente adevărate.

— Aşa o fi? întrebă el cu multă gravitate. Dar cum

recunoşti un bărbat cu sentimente adevărate?

— Nu mă pot lămuri, zise doamna Tristram, dacă eşti foarte naiv sau foarte profund.

— Sunt foarte profund. Asta-i sigur.

— Am impresia că dacă ţi-aş spune, cu o anumită intenţie, că eşti la fel de rece ca un peşte, m-ai crede fără să crâcneşti măcar.

— Cu o anumită intenţie? repetă ca un ecou Newman. Ei bine, încearcă şi-ai să vezi.

— M-ai crede, dar nu ţi-ar păsa, spuse doamna Tristram.

— Ai pus problema absolut greşit. Mi-ar păsa imens, însă nu te-aş crede. Adevărul e că n-am avut niciodată timp să „simt" lucrurile prea grozav. A trebuit să le *înfăptuiesc,* a trebuit să-i fac pe ceilalţi să mă simtă.

— Oh, îmi imaginez chiar că uneori ai putut să faci asta înfiorător de bine.

— Da, în privinţa aceasta nu încape îndoială.

— Şi mai cred că atunci când te înfurii nu e deloc plăcut.

— Ah, nu trebuie să mă înfurii ca să-mi duc treburile la bun sfârşit.

— Nu te văd, totuşi, purtându-te întotdeauna ca acum. Într-un fel sau altul, trebuie să existe *ceva* în spatele măştii, în interiorul dumitale. Să devii mai dur sau mai blând. Să fii mai nemulţumit... sau mai mulţumit.

— Ştii, un om cu o oarecare judecată nu-şi riscă afacerile numai şi numai ca să se înfurie, şi, de fapt, a trecut atâta vreme de când n-am mai fost nemulţumit, că am uitat de-a binelea cum e.

— Nu cred că nu eşti niciodată furios. Un bărbat *trebuie* să fie furios din când în când, iar dumneata nu eşti nici destul de bun şi nici destul de rău ca să-ţi păstrezi în permanenţă echilibrul.

— Probabil că o dată la cinci ani mi se mai întâmplă şi mie să-mi pierd calmul.

— În acest caz, ţi se împlineşte sorocul, zise amfitrioana. Nici n-or să treacă şase luni şi o să te văd într-o dezlănţuire magnifică.

— Ai de gând să mă împingi la una ca asta?

— Nu mi-ar părea rău. Tratezi lucrurile cu prea multă răceală. Absolut exasperant. Şi pe urmă eşti prea fericit. Ai ceea ce reprezintă probabil lucrul cel mai agreabil din lume – conştiinţa de a-ţi fi cumpărat plăcerea cu anticipaţie, de a ţi-o fi plătit dinainte. Nu ai o zi a socotelilor cu care urmează să dai ochii şi s-o înfrunzi. Socotelile dumitale sunt terminate.

— Mda, cred că-s fericit, spuse Newman pe un ton oarecum meditativ.

— Te-ai bucurat de un succes odios!

— Succes deplin în exploatările de cupru, rememoră el, dar nu prea grozav în alte afaceri miniere. Ca să nu mai vorbesc de petrol unde a trebuit să mă mulţumesc cu un loc de pe la coadă.

— E foarte neplăcut să afli cum şi-au câştigat americanii banii, oftă partenera sa. În orice caz, acum ai lumea întreagă în faţă. Nu-ţi rămâne decât s-o savurezi.

— Oh, presupun că totul e în ordine. Numai că am cam obosit s-o văd cum se tot azvârle asupra mea. De altfel, există câteva piedici. Nu mă ridic până la propriul meu standard de cultură.

— Nimeni nu aşteaptă asta de la dumneata, răspunse doamna Tristram. În plus, te şi ridici, adăugă ea numaidecât. *Eşti* la înălţime!

— Chiar dacă nu sunt, zise Newman, am de gând să-mi petrec frumos timpul. Bag de seamă că pe măsură ce călătoresc învăţ şi eu anumite lucruri şi nu văd de ce n-aş învăţa şi mai multe. Simt ceva aici sub coaste, adăugă el după o clipă, ceva ce nu pot să explic – un fel de nostalgie, o dorinţă să-mi întind pânzele şi să-mi iau zborul.

— Bravo! exclamă doamna Tristram. Asta-i ceea ce

voiam să aud de la dumneata. Eşti marele sălbatic din Vest, care, cu inocenţa şi vitalitatea lui, face un pas înainte, se uită o clipă uimit la lumea asta ticăloasă şi nenorocită şi învechită, ca pe urmă să se năpustească de-a dreptul asupra ei.

— Ei nu, protestă Newman, nici pomeneală de aşa ceva. Nici măcar un sălbatic autentic nu reuşesc să fiu. Sunt foarte departe de *asta.* Am văzut sălbatici autentici şi ştiu cum sunt.

— Nu vreau să spun că ai fi chiar un şef de trib comanş sau că ai purta, coif de pene şi fâşii de pânză în jurul şoldurilor. Există nuanţe.

— Dacă nu am ritualurile unei civilizaţii vechi şi avansate, continuă Newman, am instinctele ei, le am cu adevărat. Sunt sigur de asta. Dacă nu crezi, mi-ar plăcea să ţi-o dovedesc.

Doamna Tristram rămase un moment pe gânduri:

— Şi mie mi-ar plăcea să mi-o dovedeşti, zise ea în cele din urmă. Mi-ar plăcea să te pun la încercare.

— Perfect, răspunse Newman, pune-mă!

— *Vous ne doutez de rien!*[5] îi explică interlocutoarea lui.

— Oh, insistă el, am o părere foarte bună despre mine însumi.

— Ei da, aş vrea să te pot pune la încercare. Dă-mi un răgaz şi-o voi face.

Şi doamna Tristram rămase tăcută un moment, ca şi cum ar fi dorit să-şi ţină chiar atunci, pe loc, promisiunea. În seara aceea nu arătă prin nimic însă că ar fi găsit încercarea la care să-l supună, dar, în timp ce Newman se ridica să-şi ia rămas bun, trecu brusc, căci era foarte predispusă la asemenea schimbări, de la tonul de persiflare inventivă şi plină de duh la cel aproape sfios, de simpatie.

— Serios vorbind, spuse ea, eu cred în dumneata,

[5] Nu te temi de nimic (în fr. în text).

domnule Newman. Dumneata măguleşti patriotismul meu latent.

— Latent?...

— Adânc, în sufletul meu, vulturul scoate ţipete puternice şi simt cum îşi zburleşte penele mai mult în inimă decât în capul meu. Ar dura prea mult ca să-ţi explic şi probabil că nici n-ai înţelege. Dealtminteri, ai putea să consideri asta – într-adevăr ai putea s-o consideri – drept o declaraţie. Şi totuşi nu are nicio legătură cu dumneata ca persoană. Chestiunea se referă la ce reprezinţi dumneata aproape inconştient. Din fericire, nu-ţi dai seama de tot ceea ce reprezinţi; dacă ţi-ai da seama, vanitatea dumitale ar lua proporţii insuportabile.

Pe urmă, în timp ce Newman se întreba ce mare lucru o fi reprezentând el în ochii acestei doamne, adăugă:

— Iartă-mă pentru sporovăiala asta sâcâitoare şi uită-mi sfaturile. E prostesc din partea mea să mă aventurez să-ţi explic ce ai de făcut. Când o să te afli în vreo încurcătură, să procedezi cum o să ţi se pară dumitale mai potrivit şi o să te descurci de minune. Când o să ai dificultăţi, să hotărăşti singur. Numai să ai grijă să rămâi dumneata însuţi.

— O să-mi amintesc fiecare cuvânt pe care mi l-ai spus, o asigură el. Există atâtea întorsături şi întortocheli pe aici, atâtea forme şi ceremonii...

— Forme şi ceremonii. Bineînţeles că la ele mă refer.

— Ah, dar nu vreau să nu ţin seama de ele, declară Newman. N-am şi eu acelaşi drept ca oricare altul? Nu mă sperie şi nu trebuie să-mi ceri să le ignor. Vreau să ştiu totul despre ele.

— Nici nu voiam să spun asta. Mă gândesc însă că trebuie să le tratezi în felul care îţi este propriu. Să-ţi rezolvi problemele, oricât de delicate ar fi ele, conform judecăţii dumitale. Să tai sau să dezlegi nodul, după cum ţi-e voia.

— Oh, replică el, dacă măcar ar exista vreun nod mai sănătos – căci toate astea de pe aici par noduri de panglici – l-aş smulge pur şi simplu şi aş termina-o cu el!

Data următoare când fu poftit să cineze în Avénue d'Iéna era într-o duminică, o zi în care domnul Tristram renunţă să mai amestece cărţile de joc, astfel că seara îi găsi pe toţi trei pe balcon. Conversaţia se învârti în jurul multor lucruri, pentru ca până la urmă doamna Tristram să observe, că ar fi într-adevăr timpul ca Newman să-şi găsească o nevastă.

— Auzi la ea! Are *toupet!* exclamă domnul Tristram, care întotdeauna duminica seara era cam ţâfnos.

— Presupun că n-ai luat hotărârea să rămâi toată viaţa celibatar, continuă doamna Tristram.

— Ferească Dumnezeu! protestă Newman. Doresc din toată inima să mă însor.

— E o greşeală foarte la îndemână, zise Tristam, şi când ai făcut-o nu mai ai încotro.

— Atunci, urmă soţia lui, presupun că nu ai de gând să aştepţi până împlineşti cincizeci de ani.

— Dimpotrivă, aproape că-s indecent de grăbit.

— Nu s-ar zice. Aştepţi cumva să-ţi cadă la picioare vreo doamnă şi să te ceară în căsătorie?

— Nu, sunt gata pregătit să-i fac singur propunerea. Adevărul e că mă gândesc mai tot timpul la asta.

— Spune-mi şi mie câte ceva din gândurile dumitale.

— Ştii, răspunse încetişor Newman, vreau să mă însor cu cineva *cât se poate de bine.*

— „Bine" în ce sens?

— În toate sensurile. Va fi greu să-mi găsesc ceva pe măsură.

— Nu trebuie să uiţi că cea mai frumoasă fată din lume, cum spune un proverb franţuzesc, nu poate să-ţi dea decât ceea ce are!

— De vreme ce mă întrebi, zise Newman, hai să fiu sincer. Doresc din tot sufletul să mă căsătoresc. Recunosc

de la bun început că mi-a sosit timpul: nici n-o să-mi dau seama bine şi-o să mă trezesc că am patruzeci şi cinci de ani. Apoi mă simt singur şi vreau cu tot dinadinsul să-mi găsesc o tovarăşă de viaţă. Există lucruri pentru realizarea cărora am nevoie de un sprijin. Dar, dacă mă căsătoresc acum, atâta vreme cât n-am făcut-o în mare grabă la douăzeci de ani, înţelegi, trebuie să deschid bine ochii. Vreau să procedez foarte temeinic. Nu numai că nu vreau să greşesc, dar vreau să dau o lovitură grozavă. Vreau să aleg o perlă veritabilă. M-am gândit enorm la asta.

— Probabil că te gândeşti prea mult. Cel mai nimerit lucru e să te îndrăgosteşti pur şi simplu.

— Când voi găsi femeia care să mă mulţumească, voi fi la înălţimea situaţiei. Soţia mea va fi şi ea la fel de mulţumită.

— Începutul e într-adevăr impresionant, spuse doamna Tristram. E o şansă pentru „perlele veritabile”!

— Nu joci cinstit, izbucni numaidecât Newman. Îl împingi pe om să se destăinuie, îi adormi vigilenţa şi pe urmă îl iei peste picior.

— Te asigur, răspunse ea, că sunt foarte serioasă. Ca să ţi-o dovedesc, îţi fac o propunere. Nu ţi-ar conveni, cum se zice pe aici, să te însor eu?

— Să-mi cauţi o nevastă?

— E ca şi găsită. Nu mai rămâne decât să vă prezint unul altuia.

— Ei nu, interveni Tristram, nu ţinem un *bureau de placement.* O să creadă acum că vrei să-ţi plătească şi comision.

— Prezintă-mă unei femei care să corespundă concepţiei mele, declară Newman, şi mă căsătoresc chiar mâine.

— Ai un fel ciudat de a vorbi şi nu te prea înţeleg. Nu mi-am închipuit că ai putea să fii atât de calculat.

Newman rămase o clipă tăcut.

— Ei bine, îmi doresc o femeie excepţională. Ţin la asta. E un lucru pe care mi-l pot permite şi dacă există o cât de mică posibilitate să-l obţin sunt hotărât să nu pierd ocazia. Pentru ce altceva am trudit şi m-am zbătut toţi anii ăştia? Am reuşit în viaţă, iar acum ce să fac cu reuşita? După părerea mea, pentru ca totul să fie în ordine, ar trebui ca pe grămada aia de bani pe care am adunat-o să troneze o fiinţă încântătoare, ca o statuie splendidă în vârful unui monument impunător. O femeie pe cât de frumoasă, pe atât de bună şi cu o inteligenţă pe măsura bunătăţii. Pot să-i ofer soţiei mele multe lucruri, aşa că nu mi-e teamă să-i cer şi eu câte ceva în schimb. Va avea tot ce-şi poate dori o femeie. Nu m-ar deranja să fie chiar mai înzestrată ca mine, mai deşteaptă, mai spirituală. Cu atât mai bine! Într-un cuvânt, vreau cel mai reuşit articol de pe piaţă.

— De ce naiba nu mi-oi fi spus tu asta de la bun început? întrebă Tristam. Şi eu care m-am chinuit atâta să-ţi fiu pe plac…

— Foarte interesant, zise doamna Tristram. Îmi place să văd un bărbat care ştie ce vrea.

— Ştiu de multă vreme, urmă Newman. Am ajuns destul de repede la concluzia că o fiinţă superioară care să-ţi aparţină în întregime este cea mai mare avere pe lume. Este victoria cea mai strălucită asupra împrejurărilor. Când spun superioară, înţeleg superioară de la un capăt la celălalt – crescută ca o raritate şi recunoscută ca atare. E un lucru la care orice bărbat are dreptul să aspire. Îl poate obţine dacă e *în stare* să-l obţină. Nu trebuie să fie născut cu nişte calităţi anume. N-are nevoie să fie decât… ei, da, ceea ce *este* el cu adevărat. Pe urmă trebuie doar să-şi folosească voinţa şi exact atâta deşteptăciune câtă are şi să intre în luptă.

— Ceea ce mă uluieşte, observă doamna Tristram, e că pentru dumneata căsătoria e o chestiune mai degrabă de vanitate decât de sentiment,

— Dacă lumea o să-mi admire nevasta, admise Newman, indiscutabil că o să socotesc asta drept o dovadă a succesului meu.

— Şi să mai vorbeşti de modestia bărbaţilor! exclamă doamna Tristram.

— Nimeni însă n-o s-o admire atât de mult ca mine.

— În materie de grandoare ai, într-adevăr, fantezie.

Newman ezită, de parcă i-ar fi fost teamă de batjocura ei, însă continuă, repetându-şi formula lui seacă:

— Vreau tot ce există mai bun.

— Şi presupun că ai căutat, nu glumă!

— Mai mult sau mai puţin, după împrejurări.

— Şi n-ai găsit nimic care să te tenteze?

— Nu, răspunse oarecum în silă Newman. Trebuie să recunosc cinstit că n-am găsit nimic care să corespundă idealului meu.

— Dumneata îmi aminteşti de eroii poeţilor romantici francezi, de Rolla şi Fortunio[6] şi de toţi ceilalţi domni nesăţioşi pentru care nimic de pe lumea asta nu era îndeajuns de nobil. Văd însă că vorbeşti serios şi *mi-ar plăcea* să te ajut, încheie doamna Tristram

— Pe cine dracu vrei tu să-i bagi pe gât, dragă? întrebă soţul. Cunoaştem o mulţime de fete drăguţe, slavă domnului, dar niciuna care să poată fi descrisă în lumina *aia* formidabilă.

— Ai avea ceva împotriva unei străine? continuă doamna Tristram, adresându-se prietenului lor, care-şi împinsese scaunul pe spate şi, cu picioarele sprijinite de una din barele grilajului de la balcon, stătea şi se uita la stele.

— Sper că n-ai de gând să-l însori cu o irlandeză, zise Tristram.

Newman rămase gânditor.

— Numai pentru că-i străină, nu. N-am niciun fel de prejudecăţi.

[6] Personaje ale lui Alfred de Musset.

— Iubite amice, dar eşti mult prea încrezător! exclamă Tristram. Habar n-ai ce specimene îngrozitoare sunt străinele astea, mai ales cele crescute, cum zici tu, pentru uzul milionarilor. Cum ţi-ar plăcea o circaziană de lux, cu un pumnal pitit în şalvari?

Newman se lovi energic cu palma peste genunchi:

— Poate să fie şi patagoneză. Dacă-mi place, mă-nsor.

— Ar fi mai bine să ne limităm la Europa, spuse doamna Tristram. Aşadar, singura problemă e ca tânăra să corespundă impresionantului dumitale model?

— Să vezi că-ţi propune o guvernantă, mârâi Tristram. O fiinţă profund neînţeleasă…

— Bineînţeles, îşi continuă Newman gândul, în situaţia în care celelalte însuşiri ar fi de aceeaşi valoare, n-am să neg că cel mai mult mi-ar surâde o compatrioată. Am vorbi aceeaşi limbă, ceea ce este un avantaj. Totuşi nu mi-e teamă nici de o străină, dacă, fireşte, e vorba de o femeie superioară. Pe lângă asta, ideea de a mă căsători în Europa mai că-mi place. Îţi lărgeşte posibilităţile de alegere. Când ai de unde alege, ai toate şansele ca alegerea să fie bună.

— Sardanapal! gemu Tristram.

— Ai nimerit unde trebuie, rosti amfitrioana după o scurtă pauză. Se întâmplă ca printre prietenele mele să se numere şi cea mai minunată făptură din lume. Nici mai mult, nici mai puţin. Nu zic o persoană foarte atrăgătoare sau o femeie absolut vrednică de stimă sau o foarte mare frumuseţe, ci pur şi simplu cea mai minunată făptură din lume.

— În cazul ăsta, strigă Tristram, mă văd silit să ţi-o spun că până acum n-ai scos o vorbă despre ea. Nu cumva ţi-o fi fost frică de *mine?*

— Ai cunoscut-o, răspunse nevastă-sa, însă tu n-ai niciun fel de sensibilitate pentru calităţile pe care le are Claire.

— Ah, o cheamă Claire? Mă las păgubaş.

— Prietena dumitale doreşte să se mărite? întrebă Newman.

— Nicidecum. Depinde de dumneata s-o convingi. Nu va fi uşor. A avut un soţ, iar acesta i-a lăsat o părere proastă despre întreaga categorie.

— Oh, atunci e văduvă?

— Te-ai şi speriat? La optsprezece ani a fost căsătorită de părinţi, după obiceiul franţuzesc, cu un bărbat care prezenta avantajele bogăţiei, dar antipatic, detestabil din alte puncte de vedere şi cu mult prea bătrân pentru ea. A avut totuşi discreţia de a muri la timp, iar acum Claire are douăzeci şi opt de ani.

— Aşadar e franţuzoaică?

— Franţuzoaică după tată, englezoaică după mamă. De fapt, mai mult englezoaică decât franţuzoaică, vorbind engleza tot atât de bine ca dumneata sau ca mine, ba chiar mult mai bine. Aparţine, cum se zice pe aici, protipendadei. Familia ei, şi dintr-o parte şi din cealaltă, e de o vechime fabuloasă, maică-sa fiind fiica unui pair catolic din Anglia. Tatăl ei a murit şi de când a rămas văduvă locuieşte împreună cu maică-sa şi cu un frate căsătorit. Mai are un frate, mai mic, care, după părerea mea, e destul de amuzant, dar, altfel, absolut imposibil. Au o casă veche pe Rue de l'Université, însă averea lor e mică şi, din motive economice, fac menaj comun. Când nu împlinisem încă cincisprezece ani, în timp ce tatăl meu făcea turul Europei, am fost băgată aici la o mănăstire de maici, pentru a-mi desăvârşi educaţia. A fost o prostie, care mi-a oferit însă posibilitatea s-o cunosc pe Claire de Bellegarde. Era mai mică decât mine, totuşi am devenit prietene apropiate. Am îndrăgit-o enorm, iar ea nu prea a avut cum să răspundă în acelaşi fel adoraţiei mele. O ţineau aşa de strâns în frâu, că atunci când am părăsit mănăstirea a trebuit să renunţe la mine. Pentru ea, nu eram din *le monde. N*ici acum nu sunt, dar câteodată ne mai întâlnim. E o lume cumplită acel *le monde* al ei! Toţi

căţăraţi pe picioroange la un kilometru înălţime şi cu pedigree-uri la fel de lungi. Crema vechii nobilimi. Ai auzit vreodată de un asemenea monstru preistoric cum ar fi un legitimist sau un ultramontan? Du-te într-o după-amiază la Madame de Cintré, la five o'clock şi vei vedea în salonul ei specimenele cele mai bine conservate. Spun du-te, dar nimeni nu este admis – în intimitate – dacă nu poate să-şi justifice bine prezenţa sub forma unui arbore genealogic.

— Şi aceasta e doamna cu care-mi propui să mă căsătoresc? întrebă Newman. O doamnă de care nici măcar nu pot să mă apropii?

— Dar chiar acum spuneai că nu admiţi niciun obstacol care ar putea să te facă să dai înapoi.

Newman se uită un timp la doamna Tristram, mângâindu-şi mustaţa.

— E o foarte mare frumuseţe? se interesă el.

Ea se codi puţin:

— Nu.

— Atunci n-are niciun rost...

— Nu e „o foarte mare frumuseţe", dar e foarte, foarte frumoasă. Sunt două lucruri total diferite. O frumuseţe nu are niciun defect ca înfăţişare; înfăţişarea unei femei frumoase poate avea defecte, care nu fac însă decât să-i adâncească farmecul.

— Acum mi-o amintesc pe Madame de Cintré, zise Tristram. Ştearsă şi plicticoasă ca o pagină de caligrafie – o-uri perfect rotunde şi linii drepte puţin înclinate. Tocmai se înclină spre *noi.* Un bărbat cu apetitul tău o înghite fără să-i simtă gustul.

— Ca să explice cât de puţin credit îi acordă *el,* soţul meu o descrie destul de bine, completă doamna Tristram.

— E bună, e deşteaptă? întrebă Newman.

— E desăvârşită! Mai mult n-am ce spune. Când te apuci să lauzi o persoană faţă de o alta care urmează să o cunoască a intra în detalii înseamnă lipsă de tact. Nu

vreau să exagerez, pur şi simplu ţi-o recomand. Dintre toate femeile pe care le cunosc, ea rămâne unică. E dintr-un aluat deosebit.

— Mi-ar plăcea s-o văd, spuse Newman cu simplitate.

— Voi încerca să aranjez asta. Singura cale ar fi să o invit la cină. Până acum n-am invitat-o niciodată şi nu sunt sigură că o să poată veni. Bătrâna feudală, marchiza mamă, îşi struneşte familia cu o mână de fier, iar fiică-sii nu-i permite să aibă alţi prieteni în afară de cei pe care i-i alege ea, dându-i voie să facă vizite doar într-un anumit cerc sacru. Dar pot să încerc.

În acest moment, doamna Tristram fu întreruptă; un servitor apăru în balcon şi o anunţă că are oaspeţi în salon. Odată plecată să-şi întâmpine prietenii, Tom Tristram se apropie de musafirul său:

— Nu te băga în *asta,* băiete, zise el, pufăindu-şi ultimele fumuri din ţigară. Nu merită.

Newman îl măsură cu privirea, atent, dintr-o parte:

— Nu prea împărtăşeşti entuziasmul nevesti-tii, nu?

— Cred, pur şi simplu, că Madame de Cintré e o păpuşă mare şi ştearsă şi că mai e şi arogantă pe deasupra.

— E chiar aşa de arogantă?

— Se uită la tine de parcă ai fi o scamă.

— Aşadar e mândră?

— Mândră? Cum nu se poate mai mândră.

— Şi nu e frumoasă?

Tristram ridică din umeri.

— Pe mine mă lasă indiferent. E rece ca o sobă de porţelan şi cam tot pe atât de expresivă. Dar trebuie să intru în casă şi să-mi întreţin oaspeţii.

Se scurse o bună bucată de vreme până ce Newman să-şi urmeze prietenii în salon. Când, în cele din urmă, se duse la ei, nu zăbovi decât puţin timp, câteva momente în care rămase absolut tăcut, ascultând flecăreala unei cucoane căreia îi fusese prezentat de doamna Tristram şi care îl ferici, fără să-şi tragă măcar respiraţia, cu întreaga

forţă a unui glas extraordinar de piţigăiat. Newman nu putu decât să se uite uimit la ea şi să-i suporte peroraţia. Imediat după asta, se duse să-şi ia rămas bun de la amfitrioană.

— Cine e cucoana aia?

— Domnişoara Dora Finch. Cum îţi place?

— Exact cum îmi place gongul care anunţă ora mesei. E bună ca semnal de alarmă.

— Şi trece drept o femeie atât de plăcută! Categoric ai idei, spuse doamna Tristram.

Newman şovăi puţin, dar până la urmă zise:

— Nu uita de prietena dumitale, doamna din lumea ălora cu morgă. Convinge-o să vină şi ţine-mă la curent.

Şi cu aceasta, plecă.

Reveni câteva zile mai târziu, într-o după-amiază. O găsi pe doamna Tristram în salon, întreţinându-se cu un musafir, o femeie tânără, drăguţă, îmbrăcată în alb. Amândouă se ridicaseră în picioare şi era limpede că vizitatoarea tocmai îşi lua rămas bun. Când Newman se apropie de ele, recepţionă din partea doamnei Tristram, care se întorsese spre partenera ei, o privire încărcată de cea mai vie semnificaţie, pe care totuşi nu fu în stare s-o interpreteze imediat.

— Dânsul e un bun prieten de-al nostru, domnul Christopher Newman. I-am vorbit despre tine şi ţine foarte mult să te cunoască. Dacă ai fi acceptat să iei masa cu noi, i-aş fi putut împlini dorinţa.

Necunoscuta îşi arătă faţa luminată de un zâmbet potolit şi amabil. Newman nu se simţea încurcat, pentru că inconştienta sa stăpânire de sine era nelimitată; dar, cum îşi dădu seama că aceasta era mândră şi frumoasa Madame de Cintré, cea mai superbă creatură din lume, perfecţiunea promisă, idealul propus, fu cuprins de un impuls necontrolat de a-şi mobiliza toate resursele intelectuale. Uşor preocupat de propria-i reacţie, avu revelaţia unui minunat chip prelung şi a unor ochi a căror

privire era, în egală măsură, intensă şi blândă.

— Aş fi fost deosebit de încântată, zise Madame de Cintré. Din nefericire, cum tocmai îi explicam doamnei Tristram, săptămâna viitoare plec la ţară.

Newman făcu o plecăciune solemnă:

— Îmi pare foarte, foarte rău.

— La Paris începe să fie insuportabil de cald, adăugă Madame de Cintré, apucând mâna prietenei sale pentru a-şi lua încă o dată la revedere.

Doamna Tristram, care părea să fi purces la o hotărâre neaşteptată şi întrucâtva riscantă, zâmbi cu ceva mai multă veselie, aşa cum fac femeile când devin mai zeloase.

— Vreau ca domnul Newman să te cunoască, zise ea, înclinându-şi capul într-o parte şi uitându-se la panglicile de la boneta doamnei de Cintré.

Christopher Newman aşteptă într-o tăcere plină de gravitate; perspicacitatea sa înnăscută îl punea în gardă. Doamna Tristram era decisă să-şi determine prietena să-i adreseze un cuvânt de încurajare care să reprezinte ceva mai mult decât una din obişnuitele formule de politeţe. Iar dacă în această acţiune era împinsă de caritate, atunci era vorba de caritatea care îşi află resorturile în propria-i mândrie. Madame de Cintré rămânea în continuare scumpa ei Claire şi obiect al admiraţiei, dar Madame de Cintré socotise că-i este imposibil să cineze cu ea, şi Madame de Cintré trebuia acum să fie constrânsă, cu blândeţe, să-şi plătească tributul faţă de doamna Tristram.

— Mi-ar face mare plăcere, răspunse ea uitându-se la doamna Tristram.

— Venind de la Madame de Cintré, exclamă aceasta, o asemenea afirmaţie spune foarte mult!

— Vă sunt foarte îndatorat, zise Newman. Doamna Tristram poate vorbi pentru mine mai bine decât sunt în stare s-o fac eu.

Madame de Cintré îşi îndreptă încă o dată spre el strălucirea catifelată a ochilor:

— Rămâneţi mai mult timp la Paris?

— Îl vom reţine noi, zise doamna Tristram.

— Până una alta, mă reţii pe *mine!*

Şi Madame de Cintré îşi retrase mâna, gata să plece.

— O clipă numai, insistă doamna Tristram.

Din nou Madame de Cintré se uită la Newman, de data aceasta fără urmă de zâmbet. Privirea ei zăbovi puţin:

— Vreţi să veniţi să-mi faceţi o vizită?

La aceasta, doamna Tristram o sărută, Newman îi mulţumi ceremonios pentru invitaţie, iar ea plecă. Amfitrioana o conduse spre ieşire, lăsându-l o clipă singur pe Newman. Se întoarse imediat, fluturându-şi mâinile strâns, într-un gest de felicitare.

— A fost o întâmplare norocoasă. Venise să refuze invitaţia. Ai obţinut pe loc victoria făcând-o să te invite la ea, după numai trei minute.

— Dumneata ai obţinut victoria, spuse Newman. Dar nu cred că e cazul s-o supraapreciezi.

Doamna Tristram făcu ochii mari.

— Ce vrei să spui?

— Nu mi-a lăsat impresia c-ar fi chiar atât de trufaşă. Aş zice că-i destul de timidă.

— Aş zice că *dumneata* eşti destul de profund! Dar despre înfăţişarea ei ce părere ai?

— Cred că-mi place înfăţişarea ei, răspunse Newman.

— Nici nu se putea altfel! Pot să cred, la rândul meu, că te vei duce s-o vizitezi?

— Mâine! strigă Newman.

— Nu, nu mâine, poimâine. Asta înseamnă duminică. Ea pleacă din Paris luni. Dacă nu o vei întâlni, cel puţin va fi un început.

Şi îi dădu adresa doamnei de Cintré.

Spre sfârşitul unei după-amieze de vară, Christopher Newman trecu Sena şi o luă pe străzile acelea cenuşii şi

tăcute din foburgul Saint Germain ale cărui locuinţe prezintă lumii din afara lor o faţă la fel de impasibilă şi de sugestivă pentru excesiva izolare a celor din interior ca oarbele ziduri ale seraiurilor orientale. Era, după părerea lui Newman, un mod pervers de a trăi, cu adevărat „josnic" din partea bogătaşilor. Idealul său de grandoare presupunea o faţadă splendidă, care să-şi împrăştie strălucirea şi în afară, iradiind ospitalitate. Casa spre care fusese îndrumat avea o poartă vopsită într-o culoare întunecată, acoperită de praf şi care se deschise imediat ce sună. Pătrunse astfel într-o curte largă, presărată cu prundiş, străjuită pe trei laturi de ferestre închise. Intrarea, cu faţa la stradă şi prevăzută cu trei trepte, era dominată de o marchiză asemănătoare unui cort. Locul, aflat într-o obscuritate aproape totală, se potrivea întocmai cu noţiunea lui Newman despre cum trebuie să arate o mănăstire. Portăreasa nu ştia dacă Madame de Cintré primeşte musafiri; ar fi bine ca monsieur să se adreseze la uşa din fund. Traversă curtea. Aşezat pe scările porticului, un bărbat cu capul descoperit se juca alene cu un prepelicar superb. La apropierea lui Newman, se ridică şi, punând mâna pe şnurul clopoţelului de la intrare, spuse aproape prietenos, în englezeşte, că îi este ruşine ca un vizitator să fie lăsat să aştepte; servitorii erau împrăştiaţi pe undeva, el însuşi sunase şi nu ştia ce naiba se întâmplă cu ei. Acest gentleman era tânăr, engleza lui excelentă, tonul degajat. Newman rosti numele doamnei de Cintré.

— Îndrăznesc să spun, zise tânărul, că sora mea va fi gata să vă primească. Intraţi, şi dacă îmi veţi da cartea dumneavoastră de vizită, i-o voi duce chiar eu.

În toată aventura de faţă, Newman fusese urmărit de un sentiment, pe care îl voi numi nu de sfidare – o înclinaţie fie spre atac, fie spre apărare, ambele putându-se dovedi folositoare – ci mai degrabă de suspiciune meditativă, în ciuda aparenţei de îndrăzneală şi bună

dispoziţie. Rămânând în picioare sub portic, scoase din buzunar o carte de vizită, pe care, sub numele său, scrisese cuvintele „San Francisco” şi, în timp ce i-o prezentă, se uită prudent la interlocutor. Privirea îi fu imediat liniştită. Chipul tânărului îi plăcu. Semăna foarte bine cu cel al doamnei de Cintré al cărei frate reieşea limpede că este. La rândul său, tânărul purcese şi el la o rapidă cercetare a persoanei lui Newman. Luase cartea de vizită şi tocmai era pe punctul de a intra cu ea în casă, când, în prag, apăru o altă persoană – un bărbat mai în vârstă, cu o frumoasă ţinută, îmbrăcat în haine de seară. Îl privi stăruitor pe Newman, iar Newman îi întoarse aceeaşi privire examinatoare.

— Pentru Madame de Cintré, explică bărbatul mai tânăr, drept prezentare a vizitatorului.

Celălalt îi luă cartea de vizită din mână, o citi cu susţinută concentrare, îl măsură din nou pe Newman din cap până-n picioare, ezită un moment, apoi cu un ton grav, totuşi politicos, zise:

— Madame de Cintré nu este acasă.

Bărbatul mai tânăr avu un gest de dezamăgire şi se întoarse spre Newman:

— Îmi pare foarte rău, domnule.

Newman înclină prieteneşte din cap, pentru a-i arăta că nu-i poartă niciun fel de pică, şi făcu cale întoarsă. Lângă ghereta portarului, se opri; cei doi încă mai stăteau sub portic.

— Cine e domnule cu câinele? o întrebă în puţina lui franţuzească pe bătrâna care apăru iarăşi la vedere.

— *E monsieur le Conte.*

— Şi celălalt?

— *Monsieur la Marquis.*

— Marchiz? spuse Christopher în engleză, limbă pe care, din fericire, bătrâna n-o înţelegea. Oh, în acest caz nu e majordomul!

IV

ÎNTR-O DIMINEAŢA, MAI ÎNAINTE ca Newman să se fi îmbrăcat, în apartamentul său fu introdus un bătrânel, urmat de un tânăr în bluză de lucru care ducea un tablou cu o ramă strălucitoare. În agitaţia Parisului, Newman uitase de monsieur Nioche şi de rafinata lui fiică, dar vizita aceasta era un mod eficace de a şi-i reaminti.

— Mi-a fost teamă că aţi renunţat la serviciile mele, domnule, mărturisi monsieur Nioche după nesfârşite scuze şi saluturi. V-am făcut să aşteptaţi atâtea zile! Ne-aţi acuzat, probabil, de lipsă de respectabilitate, de rea credinţă, ce ştiu eu? Dar, în sfârşit, iată-mă! Şi iată şi drăgălaşa „Madonă”. Pune-o pe un scaun, amice, la lumină bună, ca monsieur s-o poată admira.

Adresându-se astfel însoţitorului, monsieur Nioche îl ajută să aşeze opera de artă.

Tabloul fusese dat cu un strat de lac, gros de un deget, iar rama, complicat ornamentată, avea cel puţin un picior lăţime. Lucea şi sclipea în lumina dimineţii, apărând, în ochii lui Newman, surprinzător de frumos şi de preţios. Se gândi la el ca la o achiziţie foarte reuşită şi se simţi mândru de a-l fi dobândit. În timp ce continua să se îmbrace, îl măsură satisfăcut cu privirea, iar monsieur Nioche, care-şi concediase ajutorul, se învârtea prin jur, zâmbind şi frecându-şi mâinile.

— Are o *finesse* extraordinară, se pronunţă el, cu un aer de cunoscător. Uite, şi aici şi acolo, nişte nuanţe uluitoare. Probabil că le remarcaţi, domnule. În timp ce veneam pe Bulevard a atras atenţia tuturor. Pe urmă, gradaţia tonurilor! Asta înseamnă într-adevăr să şti să pictezi. Nu o spun pentru că îi sunt tată, domnule, dar ca om de gust, care se adresează altui om de gust, nu mă pot împiedica, să observ că aţi pus mâna pe un obiect de preţ. E dureros să creezi asemenea lucruri şi să trebuiască să te desparţi de ele. Numai dacă veniturile noastre ne-ar permite luxul de a-l păstra! La drept vorbind, domnule, pot spune – şi monsieur Nioche arătă o veselie uşor insinuantă – într-adevăr pot spune că vă invidiez pentru privilegiul dumneavoastră. Vedeţi, adăugă el după o clipă, ne-am luat libertatea de a vă oferi o ramă. Măreşte niţeluş valoarea operei şi o să vă scutească de plictiseala – aşa de nepotrivită cu o persoană de delicateţea dumneavoastră – de a merge să vă tocmiţi prin prăvălii.

Limbajul folosit de monsieur Nioche reprezenta un amestec singular, care nu poate fi reprodus aici în deplinătatea lui. Era evident că pe vremuri monsieur Nioche se bucurase de o anumită cunoaştere a limbii engleze şi vorbirea sa era colorată, într-un mod bizar, cu vechi expresii cockney şi cu ziceri populare, cu preţiozităţi şi familiarisme. Dar ştiinţa i se cam dusese de râpă prin nefolosinţă şi vocabularul îi era defectuos şi capricios. Şi-l cârpise cu mari petice de franceză, cu cuvinte anglicizate după o tehnică personală, cu galicisme traduse literal. Rezultatul, sub forma în care îl prezenta el cu toată umilinţa, cu greu ar putea fi înţeles de cititor, astfel încât m-am încumetat să-i încerc o notaţie aproximativă. Newman nu-l urmărea decât pe jumătate, însă se amuza copios, iar desperarea decentă a bătrânului găsea ecou în instinctele sale democratice. Acceptarea decăderii ca ceva inevitabil irita întotdeauna firea sa blândă şi

puternică – era aproape singurul lucru cu un asemenea efect – şi simţea impulsul de a potoli starea de deprimare cu buretele alinător al propriei sale prosperităţi. Oricum, apărea limpede că pentru această ocazie părintele mademoisellei Noémie fusese serios îndoctrinat, manifestând o anumită înflăcărare, chiar dacă sfioasă, de a cultiva împrejurările neaşteptate.

— Cât îţi datorez atunci, cu tot cu ramă? întrebă Newman.

— În total o să facă trei mii de franci, răspunse bătrânul, surâzând agreabil, dar împreunându-şi mâinile într-un gest instinctiv de implorare.

— Poţi să-mi dai o chitanţă?

— Am adus chitanţă, zise monsieur Nioche. Mi-am luat libertatea să o întocmesc pentru cazul în care s-ar nimeri ca monsieur să dorească să-şi lichideze datoria.

Scoase din portvizit o hârtie pe care i-o prezentă clientului său. Documentul, aprecie Newman, avea, şi ca scris şi ca stil, înfloriturі identice. Îi întinse banii, iar monsieur Nioche, solemn şi afectuos, lăsă napoleonii să cadă unul câte unul într-o veche pungă de piele.

— Cum se simte domnişoara? reluă Newman. Mi-a făcut o impresie grozavă.

— O impresie? Monsieur e foarte bun. Monsieur o găseşte...?

Bătrânul rămase suspendat într-un tremur al vocii.

— O găsesc remarcabil de drăguţă.

— Vai, da, e foarte, foarte drăguţă!

— Dar ce e rău în asta?

Monsieur Nioche îşi fixă ochii pe o pată din covor şi clătină din cap. Apoi, ridicându-şi-i spre el, ca pentru o informaţie mai intimă, rosti:

— Monsieur ştie ce-i Parisul. Periculos pentru frumuseţe, atunci când frumuseţea nu are o leţcaie.

— Ah, dar nu e cazul cu faţa dumitale. Nu e bogată acum?

— Suntem bogaţi… da, pentru şase luni. Totuşi, dacă ar fi ceva mai puţin atrăgătoare, aş dormi şi eu mai liniştit.

— Ţi-e frică de tineri?

— De tineri şi de bătrâni!

— Ar trebui să-şi găsească un soţ.

— Ah, monsieur, nu găseşti un soţ pe gratis. Soţul trebuie s-o ia cum e; eu nu-i pot da un *liard*[7]. Însă bărbaţii tineri nu o văd cu ochii ăştia.

— Oh, zise Newman, talentul ei e prin el însuşi o zestre bună.

— *Heuh,* pentru asta ar trebui ca talentul să fie mai întâi convertit în bani gheaţă! Iar minunea asta nu se petrece în fiecare zi.

Şi monsieur Nioche îşi mângâie cu gingăşie punga, după care şi-o strecură în buzunar.

— Nu pot decât să spun că tinerii dumitale nu prea au caracter. Pentru a fi demni de fiica dumitale, zise Newman, s-ar cuveni ca ei să aducă bani, nu să ceară.

— Astea-s idei foarte nobile, monsieur, dar ce să-i faci? Nu sunt ideile acestei ţări. Noi când ne căsătorim vrem să ştim pe ce ne bazăm.

— Ei da, câţi bani ţi-ar trebui ca să arăţi pe ce se bazează fiica dumitale?

Monsieur Nioche se uită mirat, întrebându-se parcă ce ar putea să urmeze. Îşi veni însă imediat în fire şi răspunse, la întâmplare, că ştie un tânăr foarte simpatic, angajat la o companie de asigurări, care s-ar mulţumi cu cinsprezece mii de franci.

— Să-mi picteze fiica dumitale o jumătate de duzină de tablouri, calculă rapid binefăcătorul său, şi poţi să-i oferi dota pe care o vrea.

— Jumătate de duzină de tablouri… dota pe care o vrea? Monsieur nu se cam pripeşte?

— Dacă o să-mi facă şase sau opt reproduceri din Luvru, tot atât de drăguţe ca „Madona”, o să-i plătesc

[7] Para, bănuţ, gologan (în fr. în text).

acelaşi preţ, spuse Neyman.

Pentru un moment, sărmanul monsieur Nioche rămase mut de uimire şi recunoştinţă, după care apucă mâna lui Newman şi i-o strânse cu toate zece degete ale sale, aţintind asupra lui nişte ochi lăcrimoşi.

— Tot atât de drăguţe ca asta? Or să fie de o mie de ori mai drăguţe... or să fie o bomboană de tablouri. Ah, domnule, dacă aş şti să pictez eu însumi, ca să-i pot da o mână de ajutor. Cum să vă mulţumesc? *Voyons!*

Şi îşi apăsă fruntea încercând să grăbească astfel apariţia vreunei idei.

— Oh, mi-ai mulţumit destul, zise Newman.

— Ah, asta-i, domnule! strigă monsieur Nioche. Ca să-mi exprim recunoştinţa, n-o să vă iau nimic pentru lecţii.

— Lecţii? Am uitat complet de ele. Ascultând engleza dumitale, râse Newman, e chiar ca o lecţie de franceză.

— Ah, nu pretind că predau engleza, categoric nu, preciză monsieur Nioche. În ce priveşte însă admirabila mea limbă natală, vă stau totuşi la dispoziţie.

— Atunci, de vreme ce tot eşti aici, vom şi începe. E o oră foarte bună, tocmai mă pregătesc să-mi beau cafeaua. Vino în fiecare dimineaţă la nouă şi jumătate şi-o să-ţi iei şi dumneata cafeaua împreună cu mine.

— Monsieur îmi oferă şi cafea? izbucni domnul Nioche. Chiar că se întorc *beaux jours*[8] pentru mine.

— *Allons, enfants de la patrie*[9]*,* zise Newman. Să începem? Cafeaua e al dracului de fierbinte. Cum spun asta în franceză?

În următoarele trei săptămâni, silueta excesiv de cuviincioasă a lui monsieur Nioche îşi făcu zilnic apariţia, cu o serie de plecăciuni umil iscoditoare şi solicitând iertarea, prin aburii şi aroma băuturii de dimineaţă a lui Newman. Nu ştiu ce progrese a făcut acesta, dar, cum spunea el, dacă n-a învăţat foarte multe, nici nu i-a

[8] Zilele frumoase (în fr. în text).
[9] Haideţi, copii ai patriei (Primul vers din Marsilieza).

dăunat prea tare. În plus, povestea îl amuza. Îi satisfăcea acea latură dezordonat sociabilă a caracterului său care se manifestase întotdeauna printr-o aplecare spre conversaţia negramaticală şi care, adesea, chiar când nu-şi vedea capul de treburi, îl făcuse să stea pe gardurile din nuiele ale tinerelor oraşe din Vest, la vremea înserării, şi să pălăvrăgească aproape fratern cu haimanale glumeţe şi cu obscuri căutători de noroc. Oriunde ar fi mers, se pricepea să stea de vorbă eu oamenii locului; i se spusese iar propria lui judecată îl îndemna să acorde credit acestei afirmaţii, că, atunci când călătoreşti în străinătate, este cel mai bun mijloc de a studia viaţa ţării în care te afli. Monsieur Nioche se dovedea cu prisosinţă un om al locului şi, cu toate că s-ar fi putut ca viaţa lui să nu merite, în chip deosebit să fie studiată, era un element palpabil şi bine închegat al acelui „orgolios” ansamblu de civilizaţie şi perversiune care-i oferea eroului nostru o atât de plăcută ospitalitate şi care punea atâtea probleme curioase minţii sale lipsite de preocupări speciale acum, dar active în fond. În acest sens, Newman obişnuia să-şi spună că inteligenţa sa se odihneşte, fără ca totuşi să poată dormi. Era mare amator de statistici. Îi plăcea să ştie cam cum merg lucrurile, ţinea să afle ce taxe se plătesc, ce profituri se obţin, ce practici comerciale predomină, cum se desfăşoară lupta pentru existenţă. Monsieur Nioche, în calitatea sa de capitalist sărăcit, era familiarizat cu aceste analize şi, mândru de a-i putea împărtăşi şi altuia informaţiile, şi le formula în termenii cei mai aleşi cu putinţă şi cu câte o priză de tabac între arătător şi degetul mare. Ca francez – absolut independent de napoleonii lui Newman – monsieur Nioche iubea conversaţia şi, chiar în halul de decădere în care ajunsese, nu-şi pierduse urbanitatea. Tot ca francez, era capabil să prezinte limpede lucrurile şi, iarăşi ca francez, atunci când se afla la strâmtoare cu cunoştinţele, îşi putea suplini scăpările cu cele mai convenabile şi mai

ingenioase ipoteze. Micul şi sfiosul burghez se bucura întotdeauna să i se pună întrebări şi-şi pregătea informaţiile cu scurte însemnări şi notiţe (pe care şi le lua într-un carneţel slinos) în legătură cu chestiunile care l-ar fi putut interesa pe generosul său prieten. Citea vechi almanahuri pe la standurile de cărţi de pe cheiuri şi începu să frecventeze o altă cafenea unde se aduceau mai multe ziare (chiar dacă obişnuita sa *demi-tasse*[10] de după-masă îl costa acum un bănuţ în plus) şi unde buchisea foile jerpelite în căutare de anecdote indiscrete, de curiozităţi ale naturii şi de coincidenţe ciudate. A doua zi dimineaţa, povestea plin de gravitate cum un copil în vârstă de cinci ani, al cărui creier cântărea, se descoperise, o mie opt sute de grame – cât creierul unui Napoleon ori al unui Washington! – murise recent la Bordeaux, sau cum Madame X, *charcutière*[11] de pe Rue de Clichy, găsise în vatelina unui vechi combinezon suma de trei sute şaizeci de franci pe care-i pierduse cu cinci ani în urmă. Pronunţa cuvintele cu mare pompă şi afectare, şi Newman îl asigură că modul lui de a trata limba franceză este cu totul superior sporovăielii confuze pe care o auzise din alte guri. La această observaţie, accentul lui monsieur Nioche deveni mai cântat ca oricând. El se oferi să citească pasaje din Lamartine şi declară cu emfază că, deşi se străduieşte, pe măsura slabelor lui puteri, să ridice prestigiul dicţiei, dacă monsieur vrea ceva autentic, atunci trebuie să meargă neapărat la *Comédie.*

Lui Newman i se trezi interesul pentru uimitoarea cumpătare franceză şi simţi o vie admiraţie pentru modul chibzuit de a se gospodări al parizienilor. Propriul său spirit de economie era atât de total structurat pentru operaţii la o scară mai largă şi, pentru a se mişca în voie, atât de imperios necesară îi era senzaţia marilor riscuri şi

[10] Ceşcuţă de cafea (în fr. în text).
[11] Cârnăţăreasă (în fr. în text).

a marilor câştiguri, încât îşi găsi un divertisment în a urmări acest spectacol, asemănător cu acela al furnicilor, al goanei după avere prin strângerea fiecărui bănuţ ca şi printr-o împărţire minuţioasă a muncii şi a profitului. Îi puse întrebări lui monsieur Nioche în legătură cu modul lui personal de viaţă şi resimţi un amestec binevoitor de compasiune şi respect pentru misterul acestor umilinţe. Vrednicul bărbat îi povesti cum într-o anumită perioadă el şi fiica lui îşi duseseră confortabil existenţa cu suma de şaptezeci şi cinci de centime *per diem;* mai de curând, reuşind să-şi tragă la mal ultimele sfărâmături plutitoare din epava averii sale, bugetul îl fusese ceva mai bogat. Dar încă mai trebuiau să-şi ungă pâinea cu un strat foarte subţire de unt, iar monsieur Nioche mărturisi cu un oftat confidenţial că tânăra lui asociată nu dă dovadă, în realizarea acestei obligaţii, de colaborarea entuziastă care ar fi fost de dorit.

— Dar, ce vreţi să-i fac? E în floarea vieţii, e drăguţă, are nevoie de toalete noi şi mănuşi ultimul strigăt. Nu poate să umble cu rochii ponosite printre splendorile Luvrului.

— Totuşi, trebuie să-şi câştige banii pe care-i dă pe îmbrăcăminte, se simţi oarecum obligat să sugereze Newman.

Monsieur Nioche se uită la el cu o privire stinsă, şovăitoare. I-ar fi plăcut să poată spune că talentele fiicei sale sunt apreciate şi că măruntele, diformele ei mâzgăleli dominau piaţa, însă până şi lui i se părea un scandal să abuzeze de credulitatea acestui străin larg la mână care, fără cea mai mică suspiciune sau întrebare, îi recunoscuse drepturi egale pe plan social. Alese o cale de mijloc şi declară că, deşi este evident că reproducerile mademoisellei Noémie după vechii maeştri nu trebuie decât să fie văzute pentru a fi pe loc râvnite, preţurile pe care ea, ţinând seama de gradul lor de perfecţiune, în totul deosebit se simţea obligată să le ceară îi ţinuseră pe

cumpărători la o distanţă plină de respect.

— Sărăcuţa de ea! suspină monsieur Nioche. E aproape un păcat că opera ei e atât de perfectă! Ar fi în interesul ei să mai fie şi niţeluş escroacă.

— Totuşi, argumentă binevoitor Newman, dacă e dăruită de această scânteie din focul sacru, de ce să mai ai temerile acelea de care-mi vorbeai mai deunăzi?

Monsieur Nioche rămase pe gânduri. În atitudinea sa exista o contrazicere. Lucrul acesta îl făcea să se simtă deosebit de stingherit. În ciuda faptului că nu dorea să omoare gâsca cu ouă de aur – încrederea mărinimoasă a lui Newman simţi o nevoie presantă de a-şi mărturisi deschis tot necazul:

— Ah, scumpul meu domn, e absolut sigur că are o scânteie din focul ăla sacru. Dar, ca să vă spun adevărul, mai are în plus, şi chiar mai mult decât o biată scânteie, şi din alt foc. E o *franche coquette,* dacă a existat vreodată aşa ceva. Îmi pare rău să spun, adăugă el după o clipă, clătinându-şi capul, copleşit parcă de o imensă melancolie acceptată, dar povestea asta a trebuit să vină peste ea cu precizia cu care îţi vine o scrisoare prin poştă. Nenorocita de maică-sa avea acest viciu deplorabil.

— Cum, n-ai fost fericit cu nevasta dumitale? întrebă Newman aproape neîncrezător.

Monsieur Nioche îşi trase de vreo cinci-şase ori capul îndărăt, într-o convulsivă mişcare de negaţie.

— A fost cea mai grea cruce a mea, monsieur!

— Era o femeie rea?

— Era bună la anumite lucruri şi pentru anumiţi oameni, dar nu pentru un pricăjit ca mine. M-a înşelat ani de-a rândul, chiar sub nasul meu. Eu eram prea prost, iar ispita prea mare. Însă până la urmă am prins-o. O singură dată în viaţă m-am purtat şi eu ca un bărbat de care trebuie să-ţi fie frică. Şi ştiu foarte bine că asta s-a întâmplat în momentul ăla! Totuşi, nu-mi place să mă gândesc la asta. O iubeam… nu vă pot spune nici de ce şi

nici cât de mult. Oh, a fost – dacă se cade să spun aşa ceva – a fost o stricată.

— Nu mai trăieşte?

— A dat ortul popii.

— Atunci, zise Newman încurajator, nu ai a te teme de influenţa ei asupra fetei.

— Nu i-a păsat de fată nici cât negru sub unghie. Însă Noémie n-are nevoie de exemple, nici de bune şi cu atât mai puţin de rele. Îi ajunge propria ei personalitate. E mai tare ca mine.

— Nu ţine cont de ce spui dumneata?

— Nu prea are de ce să ţină cont, domnule, eu spun foarte puţine lucruri. Ce rost are să spun? Aş irita-o doar şi aş împinge-o la vreun *caup de téte*[12]*.* E foarte repezită, ca şi nenorocita de maică-sa. N-ar sta nicio clipă pe gânduri. În copilărie – pe vremea când şi eu eram fericit, sau presupuneam că sunt – a studiat desenul şi pictura cu profesori de primă mână, iar ăştia m-au asigurat că are talent. Eram încântat să-i cred şi, când mergeam în societate, obişnuiam să iau cu mine, în servietă, micile ei acuarele şi să le întind celor de faţă. Mi-aduc aminte cum, odată, o doamnă şi-a închipuit că le ofer spre vânzare, iar eu m-am simţit foarte ofensat. Habar n-aveam ce se poate întâmpla cu noi! Pe urmă, pentru mine au venit zilele negre şi ruptura definitivă cu madame Nioche. Acum, Noémie nu mai lua lecţii la douăzeci de franci ora, însă cu vremea, când a crescut mai mare şi a devenit absolut evident că trebuie să facă şi ea ceva ca să putem s-o scoatem la capăt, şi-a amintit iarăşi de paletă şi de pensule. Câţiva dintre prietenii noştri din *quartier* au socotit ideea drept fantastică şi i-au recomandat să încerce să confecţioneze căciuliţe, să-şi găsească o slujbă la vreun magazin, sau – dacă-i mai ambiţioasă – să dea un anunţ la mica publicitate pentru un post de *dame de compagnie.* A dat, într-adevăr, anunţ şi o cucoană

[12] Faptă nesăbuită (în fr. în text).

bătrână i-a scris o scrisoare şi-a invitat-o să vină şi s-o cunoască. Bătrâna a plăcut-o, i-a oferit şase sute de franci pe an şi întreţinere, dar Noémie a constatat că-şi petrece viaţa într-un fotoliu şi că nu are decât doi vizitatori, duhovnicul şi nepotul: duhovnicul, foarte sever, iar nepotul, un bărbat de cincizeci de ani, cu un nas turtit şi cu o funcţie de conţopist la stat plătită cu două mii de franci. S-a lepădat de cucoană, şi-a cumpărat o cutie cu vopsele, o bucată de pânză şi o rochie nouă şi s-a dus să-şi instaleze şevaletul la Luvru. Acolo şi-a petrecut timpul în ultimii doi ani, când într-un loc, când într-altul. Nu pot zice că treaba asta ne-a făcut milionari. Dar ea spune că nici Roma nu s-a construit într-o zi, că face progrese mari şi că trebuie s-o las să se descurce singură. Adevărul e, şi asta fără a-i pune la îndoială „talentul”, că n-are deloc de gând să se îngroape de vie. Îi place să vadă lumea şi să fie văzută de lume. Pretinde că nu poate lucra la întuneric. În privinţa asta parc-ar avea dreptate: simpla ei prezenţă atrage ca o lumină! Numai că nu mă pot împiedica să nu tremur şi să nu-mi fac griji… nu pot să nu mă întreb ce i se poate întâmpla singură, acolo, stând zi de zi în mijlocul acelor oameni veniţi din toate colţurile pământului şi care-i dau târcoale. N-am cum să fiu mereu lângă ea. O conduc dimineaţa şi vin s-o iau la plecare, însă în restul zilei nu vrea să mă aibă alături; zice că o calc pe nervi. Ca şi cum pe mine nu m-ar călca pe nervi să mă tot plimb încoace şi-ncolo pe-afară! Ah, dacă o să i se întâmple ceva! se văicări monsieur Nioche, încleştându-şi pumnii şi aruncându-şi din nou capul pe spate, într-o mişcare convulsivă şi prevestitoare de nenorociri.

— Oh, îi replică liniştitor prietenul său, presupun c-o să iasă cu bine din asta.

— Dacă n-ar fi aşa, declară bătrânul solemn, cred c-aş împuşca-o!

— Ei, nu, insistă Newman, o s-o măritǎm cât se poate

de repede, de vreme ce asta-i soluţia dumitale. O să merg mâine la Luvru s-o văd şi să-i aleg tablourile pe care urmează să mi le reproducă.

În întâmpinarea generoasei comenzi a binefăcătorului lor, monsieur Nioche adusese din partea fiicei sale un mesaj de acceptare, domnişoara declarându-se drept cea mai devotată slujitoare a domnului Newman, promiţându-i străduinţa cea mai plină de râvnă, dar regretând că buna-cuviinţă îi interzice să vină să-i mulţumească personal. În dimineaţa de după conversaţia pe care tocmai am relatat-o, Newman reveni la intenţia de a-şi întâlni tânăra protejată la Luvru. Monsieur Nioche păru preocupat şi-şi lasă tolba de anecdote nedesfăcută; priză o mare cantitate de tabac, aruncând anumite priviri oblice, rugătoare înspre atleticul său elev. În cele din urmă, când să-şi ia rămas bun, după ce îşi curăţă îndelung pălăria cu o batistă de stambă imprimată, rămase nemişcat un moment şi-şi aţinti, într-un fel ciudat, ochii mici şi spălăciţi asupra eroului nostru.

— Ce s-a întâmplat?

— Să iertaţi grija pornită din inima unui tată! Dumneavoastră îmi inspiraţi o încredere fără margini, totuşi nu mă pot opri să nu vă adresez o rugăminte. În definitiv, sunteţi bărbat şi un bărbat atât de distins! Sunteţi tânăr şi liber. Daţi-mi voie deci să vă implor să respectaţi o inocenţă...

Pe Newman, căruia nici prin cap nu-i trecuse ce avea să urmeze, îl umflă râsul. Fu pe punctul de a declara că propria sa inocenţă e şi mai expusă, însă se mulţumi să promită că nu o va trata pe domnişoară decât cu cel mai adânc respect. O găsi aşezată pe marele divan din Salonul Carré, aşteptându-l. Nu era în ţinuta de lucru, ci, în cinstea evenimentului, purta bonetă, mănuşi şi-şi luase umbrela. Aceste articole fuseseră alese cu un gust fără greş, şi o imagine mai drăguţă şi mai proaspătă, de vioiciune tinerească şi înfloritoare discreţie, nu era de

conceput. Îl primi pe Newman cu o reverenţă foarte respectuoasă şi-şi exprimă gratitudinea pentru generozitatea lui în cel mai elegant limbaj de salon. Lui Newman îi era neplăcut ca o fată atât de fermecătoare să stea acolo în faţa lui şi să-i mulţumească şi gândul că această domnişoară desăvârşită, cu maniere excelente şi cu o vorbire atât de aleasă este literalmente în slujba lui îl făcea să se simtă prost. O asigură, în franceza de care era acum în stare, că lucrul nu merită să fie menţionat şi că serviciile pe care ea i le face le consideră drept o favoare deosebită.

— În acest caz, zise ea, dacă doriţi, putem să şi trecem în revistă tablourile.

Făcură încet înconjurul încăperii, ca să treacă apoi în celelalte saloane. Colindară astfel, plini de gravitate, o jumătate de oră. Însoţitoarea lui gusta în mod evident situaţia şi nu manifesta nicio dorinţă de a pune capăt întrevederii publice cu un client de o asemenea clasă. Newman observă că prosperitatea i se potriveşte de minune şi că tonul acela autoritar, cam cu buzele strânse, cu care i se adresase tatălui cu prilejul întâlnirii lor anterioare, făcuse loc celui mai drăgălaş şi mai nevinovat gângurit.

— Ce fel de tablouri aveţi în vedere? întrebă ea. Cu caracter religios sau profan?

— Şi de unele şi de altele. Dar vreau ceva luminos şi vesel.

— Ceva vesel? Nimic nu-i foarte vesel în Luvrul ăsta învechit şi solemn. Să vedem totuşi ce putem găsi. Acum vorbiţi admirabil franţuzeşte. Tata a făcut minuni.

— Oh, sunt un elev ingrat, spuse Newman. Sunt prea bătrân ca să învăţ o limbă.

— Prea bătrân? *Quelle folie!* exclamă ea cu un râs limpede, pătrunzător. Sunteţi un foarte *beau jeune homme.* Cum vă împăcaţi cu tatăl meu?

— E un bătrân foarte simpatic. Niciodată nu râde de

greşelile mele.

— E foarte *comme il faut,* dragul de papa, zise mademoiselle Noémie. Şi cinstit ca lumina zilei. Oh, de o probitate care ar lua premiu! I-ai putea lăsa milioane pe mână.

— Ţii întotdeauna cont de ce spune el? întrebă Newman.

— Să „ţin cont”?

— Faci ceea ce-ţi cere?

Fata se opri şi se uită la el. Se îmbujorase, iar în privirea ei directă, specifică franţuzoaicelor, cu ochii prea bulbucaţi pentru frumuseţea perfectă, apăru o sclipire tăioasă, de independenţă.

— Pentru ce mă întrebaţi?

— Pentru că vreau să ştiu.

— Mă luaţi drept o fetişcană rea? se interesă mademoiselle Noémie, cu un zâmbet ciudat.

Newman se uită un moment la ea. Văzu că e drăguţă, dar nu se pierdu câtuşi de puţin cu firea. Îşi aduse aminte de grija sărmanului monsieur Nioche pentru nevinovăţia ei şi, cu ochii la această bucăţică rară, izbucni din nou în râs. Chipul fetei era un amestec neobişnuit de tinereţe şi maturitate şi, prin contrast cu fruntea limpede şi senină, zâmbetul subţire şi cercetător părea să conţină un noian de intenţii ambigue. Era în mod cert îndeajuns de drăguţă ca să-şi nelinişteasscă tatăl, totuşi, în ceea ce priveşte inocenţa, Newman era gata să jure că nu şi-o pierduse. Pur şi simplu nu poţi pierde ceea ce n-ai. De la vârsta de zece ani, mademoiselle Noémie se tot uitase la uimitoarea lume din jur, iar acum nici măcar înţeleptul înţelepţilor n-ar mai fi putut să-i dezvăluie vreun secret al oraşului. În lungile ei dimineţi petrecute la Luvru, nu studiase numai Madone şi Sfinţi Ioan, ci îşi fixase atenţia şi asupra naturii umane, în variatele ei înfăţişări, deloc mai puţin spectaculoase, şi-şi trăsese propriile-i concluzii, într-o anumită măsură, se gândi Newamn, monsieur

Nioche ar putea să doarmă liniştit; chiar dacă s-ar întâmpla ca fiica sa să-şi revendice cine ştie ce libertăţi, nici măcar atunci nu şi-ar face publică imprudenţa. Dar Newman, cu zâmbetul său calm, stăruitor şi cu vorbirea aceea a lui care inspira încredere, fie şi numai prin simpla ei desfăşurare, nu se pripea niciodată în judecăţi. Acum bunăoară, aflat direct sub tirul privirilor ei, avu impresia că domnişoarei Nioche i-ar fi plăcut să audă că o crede o păcătoasă.

— Oh, nu, răspunse el în cele din urmă, ar fi foarte nepoliticos din partea mea să te judec în felul ăsta. Nu te cunosc mai deloc.

— Însă tata vi s-a plâns.

— Pretinde că eşti un spirit liber.

— N-ar trebui să spună aşa ceva în faţa unui domn. Dar dumneavoastră nu credeţi asta?

— Vezi, zise Newman, încercând să fie cinstit, eu nu cred că s-a gândit la ceva rău.

Ea îl mai cercetă o dată cu privirea, ridică din umeri, zâmbi, după care îi arătă un mic tablou italian. *Căsătoria sfintei Ecaterina.*

— Cum vi se pare?

— Nu-mi place, răspunse el numaidecât. Tânăra în rochie galbenă nu-i destul de drăguţă.

— Ah, sunteţi un mare cunoscător, oftă însoţitoarea sa.

— În materie de tablouri? Oh, nu. Nici măcar noţiuni elementare nu am.

— Atunci, în materie de femei?

— Nici aici nu strălucesc. Mai am de învăţat multe.

— Ce ziceţi de acesta? întrebă fata, arătând spre un superb tablou italian reprezentând portretul unei doamne. O să-l execut pentru dumneavoastră la proporţii mai mici.

— La proporţii mai mici? De ce nu tot atât de mare ca originalul?

Ea îşi aruncă privirea peste strălucitoarea bogăţie a capodoperei veneţiene şi scutură din cap.

— Nu-mi place femeia aceea. Are o figură stupidă.

— Pe mine mă impresionează, spuse Newman. Categoric. Trebuie să-mi faci o copie. În mărime naturală. Şi chiar la fel de stupidă cum apare acolo.

Fata îşi fixă din nou ochii asupra lui şi, cu surâsul ei batjocoritor, zise:

— Fiţi convins că n-o să-mi vină deloc greu s-o fac să arate stupid!

Apoi, cum nu întâlni nicio împotrivire din partea lui Newman, nimic altceva decât o vagă reacţie, dădu încă o dată din umeri şi adăugă:

— Chiar *vreţi* acest portret?... Cu toate amănuntele astea? Păr auriu, atlaz purpuriu, şirag de perle, braţele astea magnifice?

— Da, exact cum se vede.

— Şi altceva nu v-ar conveni?

— Oh, vreau şi alte lucruri, dar îl vreau şi pe acesta.

Ea se îndepărtă puţin, se duse până în partea cealaltă a sălii şi rămase acolo, uitându-se nehotărât în jur. În cele din urmă, se înapoie.

— Trebuie să fie minunat să poţi să comanzi tablouri la un asemenea preţ. Portrete veneţiene în mărime naturală! Vă purtaţi *en prince.* Şi aveţi de gând să călătoriţi prin Europa continuând în felul acesta?

— Da, intenţionez să călătoresc, răspunse Newman.

— Comandând, cumpărând, risipind banii?

— Bineînţeles c-o să cheltuiesc o anumită sumă de bani.

— Sunteţi foarte fericit că-i aveţi. Şi sunteţi absolut liber?

— Ce înţelegi prin liber?

— Nu aveţi pe nimeni care să vă bată la cap – nici tată, nici familie, nici nevastă, nici *fiancée?*

— Da, sunt destul de liber.

— Sunteţi foarte, foarte fericit, rosti mademoiselle Noémie cu un aer grav.

— *Je le veux bien*[13]*!* spuse Newman, dovedind că învăţase mai multă franceză decât recunoştea.

— Şi cât o să staţi la Paris? continuă fata.

— Încă vreo câteva zile.

— De ce plecaţi?

— Începe să fie mult prea cald aici. Plec în Elveţia.

— Elveţia? Grozavă ţară. Ce n-aş da s-o văd şi eu? Lacuri şi munţi, văi de un verde intens, *ranz-des-vaches*[14]*!* Oh, vă felicit! în timp ce eu voi sta aici, pe arşiţă, să mângâlesc cu pensula, toată vara, la tablourile dumneavoastră.

— Ah, nu te grăbi deloc, îi recomandă Newman. Fă-le când îţi convine.

Merseră mai departe şi se uitară la o mulţime de alte lucrări. El îi arătă ceea ce-i plăcea, pentru ca, de fiecare dată, mademoiselle Noémie să-i critice alegerea şi să-i propună altceva. Apoi, brusc, schimbă subiectul şi deveni intimă.

— Ce te-a făcut să-mi vorbeşti în ziua aceea la Salonul Carré?

— Ţi-am admirat pictura.

— Dar ai ezitat multă vreme.

— Oh, eu nu fac nimic nesăbuit, zise el.

— Da, te-am văzut cum mă urmăreai. Dar n-am bănuit nicio clipă că ai de gând să-mi vorbeşti. Nici prin gând nu mi-a trecut c-o să ne plimbăm azi pe aici. E atât de ciudat...

— E destul de firesc, se apără el.

— Ah, îmi cer scuze, dar pentru mine nu-i deloc firesc. „Spirit liber” – cu alte cuvinte, o creatură oribilă – aşa cum mă consideri, află că până acum nu m-am plimbat niciodată cu un bărbat. La ce s-a gândit oare tata când a fost de acord cu întâlnirea noastră?

— Tocmai îşi regreta acuzaţiile! nedrepte, răspunse

[13] O doresc din toată inima (în fr. în text).

[14] Cântece păstoreşti specifice (în fr. în text).

Newman.

Mademoiselle Noémie rămase o vreme tăcută. În cele din urmă, se opri şi se aşeză pe un scaun.

— În ordine, atunci, spuse după câteva clipe. Pentru alea cinci, e hotărât. Cinci copii frumoase, cât de frumoase şi de strălucite le-oi putea face eu. Mai avem de ales una singură. Nu ţi-ar plăcea unul dintre tablourile acelea grandioase de Rubens – *Căsătoria Mariei de Medicis?* Uită-te numai cât e de arătos.

— Oh, da, mi-ar plăcea, încuviinţă el. Cu ăsta, s-a terminat.

— Cu ăsta s-a terminat... Bravo! râse ea.

Stătu un moment, continuând să-l privească, apoi, brusc, se ridică în picioare şi, cu braţele încrucişate, se proţăpi dinaintea lui într-o atitudine expresivă:

— *Ah ça,* izbucni ea vitejeşte, chiar că nu te înţeleg. Nu înţeleg cum poate să fie un om atât de ignorant.

— Oh, cu siguranţă că-s ignorant, răspunse Newman, înfundându-şi mâinile în buzunare.

— Dar e de-a dreptul ridicol! Habar n-am de pictură. Chiar nu-ţi dai seama?

— Ce să-mi dau seama?

— Că pictez ca o cizmă! Nu-s în stare să trag o linie dreaptă. Până acum câteva zile, când mi-ai cumpărat enormitatea aia, n-am vândut niciodată un tablou.

Şi, în timp ce-i oferea această neaşteptată informaţie, continuă să zâmbească. La rândul lui, Newman primi vestea cu o strâmbătură.

— Ce te face să spui asta?

— Mă irită să văd un om inteligent atât de *bête.* Copiile mele sunt groteşti.

— Şi cea pe care o am eu?...

— E mai îngrozitoare decât toate luate la un loc.

— E în ordine, zise Newman. Niciodată nu mi-am reparat o greşeală decât atunci când am crezut eu de cuviinţă şi, oricum, în felul meu propriu.

Îl privi cu ochi bănuitori:

— Răbdarea de care dai dovadă e foarte *gentille.* E de datoria mea să te avertizez până nu împingi lucrurile prea departe. Ştii, această *commande* e imposibilă. Drept cine mă iei? Este o treabă cât pentru zece bărbaţi zdraveni. Alegi şase dintre cele mai dificile tablouri din muzeu şi-mi ceri să ţi le fac de parcă mi-ai cere să cos tivul la nişte simple batiste. Tare aş vrea să ştiu unde vrei să ajungi.

Newman rămase oarecum nedumerit. În ciuda grosolanei erori de care se făcuse vinovat, eroul nostru era departe de a fi naiv şi avea o vie bănuială că izbucnirea şi mărturisirea ei nu erau cu nimic mai cinstite decât prefăcătoria de la început. Fata juca tare; nici pomeneală să o fi apucat mila de teribila lui nepricepere. Ce spera să obţină? Miza era mare, riscul nici el mic, prin urmare şi câştigul ar fi trebuit să fie pe măsură. Dar chiar admiţând că acest câştig ar fi putut să fie nemaipomenit, Newman tot nu era în stare să-şi stăpânească o pornire de admiraţie pentru curajul tinerei lui protejate. Indiferent de ceea ce ar fi avut de gând să adune cu o mână, ea azvârlea cu cealaltă o sumă de bani absolut considerabilă.

— Glumeşti sau vorbeşti serios?

— Oh, *d'un serieux!* exclamă ea, dar cu acelaşi zâmbet extraordinar.

— Ştiu prea puţine lucruri despre tablouri şi despre felul în care se pictează ele cu adevărat. Dacă nu le poţi face pe toate, ei bine, în cazul ăsta fă-le doar pe cele care-ţi convin.

— Toate vor ieşi prost *à faire pleurer,* zise mademoiselle Noémie.

— Ei, râse Newman, dacă te-ai hotărât să mă tragi pe sfoară, bineînţeles că vei reuşi. Dar de ce să te încăpăţânezi să pictezi prost?

— Nu-s în stare de altceva. N-am nici ochi, nici mână, nici pregătirea necesară.

— Aşadar, îţi înşeli tatăl.

Fata ezită o secundă:

— O ştie şi el prea bine.

— Nu, declară Newman. Sunt sigur că el crede în dumneata.

— Se teme de mine, săracul. Mă încăpăţânez să pictez prost, cum zici, pentru că asta îmi umple timpul. Îmi place aici. E un loc în care poţi să vii zilnic. E mai bine decât să stai într-o odăiţă întunecoasă şi umedă din cine ştie ce uliţă nenorocită, sau să vinzi nasturi şi balene de corset la tejghea.

— Bineînţeles, e mult mai amuzant, admise Newman. Dar, pentru o fată săracă, nu-i un amuzament cam costisitor?

— Da, procedez foarte urât, sigur că da. Dar decât să-mi câştig existenţa chinuindu-mă cu acul prin magherniţe nenorocite, uitate de lume, ca alte fete, mai degrabă m-aş arunca în Sena.

— Nu-i nevoie de aşa ceva, observă el prompt. Probabil că tatăl dumitale ţi-a vorbit despre motivul ofertei mele.

— Motivul?...

— Vrea să te măriţi, iar eu i-am promis că-ţi voi da posibilitatea să-ţi câştigi singură zestrea.

— Mi-a povestit totul şi... uite cum reacţionez! De ce te interesează atâta măritişul meu?

— Tatăl dumitale mă interesează. Îmi ţin angajamentul faţă de el. Fă ce poţi, iar eu voi cumpăra ceea ce faci.

Ea rămase câtăva vreme pe gânduri, cu ochii în pământ. În cele din urmă, ridicându-şi privirea, întrebă:

— Ce fel de soţ poţi găsi cu douăsprezece mii de franci.

— Tatăl dumitale spune că ştie câţiva tineri foarte cumsecade.

— Băcani şi măcelari şi mici *maîtres de cafes?* Decât aşa, mai bine nemăritată!

— Te sfătuiesc să nu fii prea mofturoasă. E singurul sfat pe care ţi-l pot da.

— Îmi pare rău de ce-am spus, îşi ceru iertare însoţitoarea lui. Ştiu că n-am ce câştiga din asta, însă nu m-am putut abţine.

— Ce-ai fi putut să câştigi?

— Pur şi simplu, nu m-am putut abţine.

El se uită un moment la ea.

— În sfârşit, zise el, s-ar putea ca pictura dumitale să fie într-adevăr foarte proastă, dar chiar şi în acest caz, pentru mine rămâi o fiinţă mult prea subtilă. Nu te înţeleg. La revedere!

Şi îi întinse mâna.

Mademoiselle Noémie nu răspunse, nu-i făcu favoarea de a-şi lua rămas bun de la el. Se întoarse şi se aşeză pe o bancă, într-o poziţie oblică, sprijinindu-şi capul de dosul palmei, cu mâna încleştată pe bara din faţa tablourilor. Newman mai rămase o clipă alături, în picioare, apoi se răsuci pe călcâie şi se retrase. O înţelesese mai bine decât mărturisea. Această scenă neobişnuită se dovedea un comentariu viu pe marginea descrierii pe care i-o făcuse propriul ei tată ca fiind un spirit liber.

V

CÂND ÎI POVESTI DOAMNEI TRIS-tram întâmplarea cu vizita nereuşită la Madame de Cintré, ea îl îndemnă să nu se descurajeze, ci să-şi ducă la îndeplinire planul de „a vedea Europa” pe timpul verii, după care, toamna, ar putea să se reîntoarcă la Paris şi să se instaleze acolo, în voie, pentru iarnă.

— Pe Claire de Cintré, argumentă ea, o s-o găseşti în bună stare. Nu-i o femeie care să se mărite de azi pe mâine.

Newman nu promise limpede că se va mai întoarce la Paris. Chiar aduse vorba despre Roma şi despre Nil şi se abţinu de a-şi mai recunoaşte public interesul ca Madame de Cintré să rămână în continuare văduvă. Faţă de obişnuita lui sinceritate, aceasta era o notă puţintel cam falsă, însă ea poate fi considerată ca ceva caracteristic stadiului incipient al acelei pasiuni care e cunoscută mai ales sub numele de pasiune romantică. Adevărul e că expresia unor ochi care erau în acelaşi timp şi severi şi blânzi i se impregnase adânc în memorie şi nu-i venea deloc uşor să se resemneze cu perspectiva de a nu mai privi niciodată în lumina lor. Doamnei Tristram îi împărtăşi o mulţime de alte lucruri, de o importanţă mai mică sau mai mare

— Depinde cum vreţi s-o luaţi – dar asupra acestei chestiuni speciale păstră tăcere. Îşi luă rămas bun şi de la monsieur Nioche, asigurându-l că în ceea ce-l priveşte pe el, adică pe Newman, însăşi Madona, cu mantia ei de azur

cu tot, ar fi putut să fie de faţă la întrevederea lui cu mademoiselle Noémie şi-l părăsi pe bătrân lăsându-l să-şi mângâie drăgăstos buzunarul de la piept, într-un extaz pe care nici cele mai teribile griji paterne n-ar fi fost în stare să-l risipească.

Îşi începu călătoriile cu obişnuitul său aer de ins care hoinăreşte fără nicio treabă, dar cu toată hotărârea şi ardoarea ce-l caracterizau în atingerea ţelurilor. Nimeni nu părea mai puţin grăbit decât el şi totuşi nimeni nu se slujea mai cu folos de scurtele răgazuri pe care şi le îngăduia. Avea instincte practice care îl ocroteau într-un mod considerabil şi în noua meserie de turist. În oraşele necunoscute îşi găsea drumul pe ghicite, memoria sa era excelentă, chiar dacă numai o singură dată îşi concentrase atenţia asupra vreunui lucru, iar din dialogurile în limbi străine, din care, formal, nu înţelegea o iotă, ieşea cu faţa curată, în deplină posesie a informaţiei pe care tocmai dorise să o obţină. Apetitul său pentru informaţii era imens şi, în ciuda faptului că multe dintre amănuntele pe care le reţinea s-ar fi putut ca în ochii obişnuitului călător sentimental să pară jalnic de seci şi lipsite de culoare, o privire atentă asupra listei lor ar fi arătat că încăpăţânarea lui avea o adresă precisă. În încântătorul oraş Bruxelles – cea dintâi oprire a sa după plecarea din Paris – puse o mulţime de întrebări în legătură cu omnibusul şi încercă o extremă satisfacţie la revederea acestui familiar simbol al civilizaţiei americane. Pe de altă parte însă fu teribil de impresionat de frumosul turn gotic de la *Hôtel de Ville*[15] şi se întrebă dacă nu cumva s-ar putea „înălţa” şi în San Francisco aşa ceva. Rămase îndelung în piaţa înţesată de lume din faţa acestui edificiu, riscând să fie strivit în fiece clipă sub roţile trăsurilor, ascultându-l pe un cicerone bătrân şi ştirb bălmăjind într-o engleză stricată mişcătoarea poveste a conţilor Egmont şi Horn, şi – din motive cunoscute numai

[15] Primăria oraşului (în fr. în text).

de el – îşi notă numele acestor gentlemani pe dosul unei vechi scrisori.

La început, părăsind Parisul, curiozitatea nu-i fusese prea puternică. Amuzamentul pasiv, pe Champs Elyssées sau la teatre, i se părea exact lucrul de care avea nevoie şi cu toate că, aşa cum îi spusese lui Tristram, dorea să cunoască misteriosul *tot ce e mai bun* – singurul în stare să-l mulţumească – nu la marele şi prea nobilul tur al Europei se gândise. De fapt nici nu-şi prea bătuse capul să afle ce l-ar putea distra cu adevărat. Credea cu seninătate că Europa era făcută pentru el, şi nu el pentru Europa. Spusese că vrea să-şi rafineze mintea, însă ar fi simţit o anumită stinghereală, o anumită ruşine chiar – poate o falsă ruşine – dacă s-ar fi trezit privindu-se sub aspect intelectual, într-o oglindă. Nici în această privinţă şi nici în oricare alta nu avea un înalt sentiment de responsabilitate. Convingerea lui fundamentală era că omul se cuvine să dispună de propria-i viaţă liber şi după bunul plac şi că niciun privilegiu nu e cu adevărat îndeajuns de mare ca să ţi se taie răsuflarea. În viziunea lui, lumea era un imens bazar prin care oricine putea să cutreiere cât pofteşte şi să-şi cumpere exact ceea ce-i place; cum nu ar fi admis însă obligativitatea acestor cumpărături, tot astfel nu ar fi admis nici existenţa unor constrângeri sociale care să lovească în propria lui libertate. Nu numai că-i displăceau ideile şi principiile prea puse pe dădăceală, dar chiar avea un soi de neîncredere morală în ele; nu se cade să alergi după modele şi norme aşa cum aleargă un câine rătăcit după stăpân. Adevărata normă se găsea în ideea bunăstării personale, a acelei bunăstări care te face generos şi-ţi permite să dai în măsura în care şi iei. Să te desfăşori fără prea multă zarvă – fără „umilă” timiditate, pe de o parte, şi, de asemenea, fără fanfaronada caracteristică poftei nesăţioase, pe de altă parte – până la limita totală a oricărei dintre acele experienţe despre care se crede că

pot să facă să-ţi fiarbă sângele în vine, reprezenta pentru el cea mai scurtă cale de a atinge un înalt principiu. Niciodată nu-i plăcuse să se grăbească pentru a prinde trenul şi totuşi îl prinsese de fiecare dată. Tot astfel, grija exagerată de a ocupa locul cel mai bun dintr-un oompartiment i se părea o zadarnică şi stupidă pierdere de vreme, un procedeu care se potriveşte doar femeilor, străinilor şi invalizilor. Acestea fiind stabilite, şi odată intrat frumuşel în horă, îşi savura călătoria pas cu pas de parcă şi-ar fi ţinut un jurnal al extazelor. Hoinări prin Belgia şi Olanda şi Renania, prin Elveţia şi nordul Italiei, nepropunându-şi nimic anume şi văzând totul. Ghizii şi *les valets de place* descoperiră în el o adevărată mină de aur. Era oricând abordabil pentru că era foarte înclinat să se lase la voia întâmplării, şi să-şi piardă timpul căscând gura pe culoarele şi pe sub porticurile hanurilor, profitând prea puţin de impresionantele posibilităţi de izolare oferite cu atâta largheţe în Europa domnilor călători cu punga doldora. Când i se propunea o excursie, vizitarea unei biserici, a unei galerii de artă sau a unor ruine, cel dintâi lucru pe care obişnuia să-l facă, după ce, fireşte, îl analiza în tăcere şi din cap până-n picioare pe ofertant, era să ia loc la o măsuţă şi să comande un aperitiv uşor de care cel mai adesea, dacă nu chiar întotdeauna, uita să se mai atingă. De obicei, în tot acest timp ciceronele se retrăgea la o distanţă respectuoasă; altfel nu sunt sigur că Newman nu l-ar fi poftit să stea jos şi să se înfrupte şi el, să stea jos şi să-i spună în mod cinstit dacă biserica sau galeria la care se referea merită într-adevăr osteneala. În cele din urmă, se ridica şi-şi dezmorţea puţin picioarele lungi, îl chema printr-un semn al mâinii pe individul cu monumentele, se uita la ceas şi-şi fixa ochii pe adversar:

— Despre ce-i vorba şi cât de departe e?

Şi, oricare ar fi fost răspunsul, deşi ar fi putut să lase impresia că ezită, niciodată nu refuza propunerea. Urca

într-o trăsură descoperită, îşi instala călăuza alături, ca să-i răspundă la întrebări, îi poruncea birjarului să mâne repede (avea o aversiune deosebită pentru mersul încet) şi se îndrepta, de cele mai multe ori prin cine ştie ce mahala prăfoasă, spre ţinta pelerinajului său. Când ţinta se arăta a fi o dezamăgire, când biserica se dovedea prăpădită sau ruina un maldăr de gunoaie, nici nu protesta, nici nu-şi certa sfetnicul. Se uita cu acelaşi ochi imparţial atât la monumentele grandioase, cât şi la cele mărunte, îl punea pe ghid să-şi recite lecţia, o asculta cu religiozitate, întreba dacă nu mai există nimic altceva de văzut prin împrejurimi şi se întorcea acasă din nou la galop. S-ar zice, în cazul lui, că înţelegerea diferenţei dintre strident şi rafinat nu ajunsese la stadiul certitudinii şi că deseori s-ar fi putut să fie văzut – cum i-am şi văzut de altfel – zgâindu-se cu reprobabilă seninătate la producţii inferioare. Urâtul ca şi frumosul făceau parte din distracţia lui în Europa, iar călătoria aceasta era în întregime o distracţie. Însă, cum nu există câteodată nimic mai anapoda ca imaginaţia acelora, care n-au pic de imaginaţie, din când în când se întâmpla ca Newman, pornit de unul singur într-o scurtă hoinăreală prin vreun oraş străin, să simtă, dinaintea vreunei biserici oarecare, părăsite şi cu turla în ruină, sau în faţa unei statui grosolane a vreunui ins care făcuse ceva servicii cetăţeneşti într-un trecut nedefinit, o tulburare deosebit de adâncă. Nu era emoţie, nu era perplexitate; starea aceasta cuprindea o extraordinară senzaţie de recreere sufletească.

În Olanda, i se întâmplă să cunoască un tânăr american cu care, fără o înţelegere anume, deveni pentru un timp tovarăş de călătorie. Erau temperamente destul de deosebite, dar amândoi, fiecare în felul lui, atât de conformi cu tipul pe care-l reprezentau, încât era de aşteptat ca personalitatea fiecăruia dintre ei să contribuie din plin la reuşita acestei asocieri. Camaradul lui

Newman, pe care-l chema Babcock, era pastor unitarian, un bărbat scund, puţin la făptură, îmbrăcat îngrijit şi cu o figură uimitor de candidă. Era originar din Dorchester, statul Massachusetts, şi purta răspunderea spirituală a unei mici congregaţii din Noua Anglie, dintr-o suburbie a capitalei. Chinuit de o proastă digestie, trăia mai ales cu pâine de graham şi terci de mălai – un regim alimentar pe care îl respecta cu atâta stricteţe, încât atunci când, debarcând pe Continent şi descoperind că aceste delicatesuri absentau din sistemul *table d'hôte*[16] european, toată excursia îi apăruse sortită unui groaznic eşec. La Paris, de la o firmă comercială ce-şi zicea „Agenţie americană" şi de unde se mai puteau procura şi jurnale ilustrate new-yorkeze, îşi cumpărase o traistă de mălai pe care o căra după el, dovedind astfel o seninătate şi o tărie de caracter ieşite din comun pentru un om aflat în situaţia oarecum delicată de a cere să i se pregătească şi să i se servească propriul lui terci în toate hotelurile la care trăgea, evident în afara programului şi obligaţiilor acestora. Cu prilejul unor afaceri, Newman avusese cândva ocazia să-şi petreacă o dimineaţă întreagă în localitatea natală a domnului Bobcock şi, din motive prea secrete pentru a fi dezvăluite, întotdeauna la amintirea acelei vizite se înveselea. Pentru a-şi duce până la capăt gluma, care, atâta vreme cât rămâne neexplicată, cu siguranţă că pare lipsită de haz, obişnuia să i se adreseze companionului său cu apelativul „Dorchester". Aflaţi pe pământ străin, compatrioţii se agaţă unul de altul, chiar în ciuda propriei lor firi. Probabil că la ei acasă aceşti oameni, deveniţi în chip nefiresc intimi, s-ar fi întâlnit numai ca să se despartă. Într-adevăr, atât prin structură cât şi prin deprinderi, între ei nu exista absolut nimic comun. Newman, care nu se gândea niciodată la asemenea lucruri, acceptă situaţia cu multă seninătate, însă Babcock obişnuia să mediteze asupra ei în taină.

[16] Sistem de pensiune cu masa servită la ore fixe (în fr. în text).

Obişnuia chiar să se retragă seara devreme în camera lui cu scopul anume de o analiza chestiunea în mod conştiincios şi, cum ar fi spus singur, cu detaşare. Nu era convins că e bine pentru el să se dea bătut fără rezervă în faţa eroului nostru, al cărui fel de a înţelege viaţa nu era nici pe departe şi al său.

Newman se arăta deosebit de generos şi de agreabil şi Babcock vedea clar, chiar dacă nu întotdeauna, că eroul nostru este un om de o mare nobleţe sufletească şi că, fără doar şi poate, e imposibil să nu te simţi puternic atras de el. Totuşi, nu era de dorit oare să încerci să-l influenţezi, să încerci să-i stimulezi viaţa morală şi să-i ridici simţul responsabilităţii pe un plan mai înalt? Îi plăcea totul, accepta totul, îşi afla desfătarea în orice: nu făcea nicio deosebire între lucruri, valorile îi erau la fel de nesigure şi amestecate de parcă le-ar fi ţinut în buzunarul de la pantaloni. Tânărul din Dorchester îl acuza pe Newman de o greşeală pe care o socotea foarte gravă şi el însuşi se străduia din răsputeri să evite ceea ce tot el ar fi numit lipsă de reacţie morală. Bietul domn Babcock era din cale afară de îndrăgostit de tablouri şi de biserici şi purta volumele doamnei Jameson cu el, în valiză. Considera operele de artă ca pe nişte probleme, iar relaţiile lui cu ele ca adevărate trăiri, fiind deosebit de impresionat de tot ce vedea. Cu toate acestea, în adâncul sufletului, detesta Europa şi simţea o supărătoare nevoie de a protesta împotriva respectului uşuratic manifestat de Newman faţă de o vrăjitoare atât de primejdioasă, suverană peste un cinism care uneori părea să-l fi făcut şi pe el cinic. Acest *malaise*[17] moral al domnului Babcock mi-e teamă că-şi avea rădăcinile undeva mai adânc decât aş putea să precizez eu, într-o zonă ce scapă oricărei definiţii. Nu avea pic de încredere în temperamentul „european”, suferea de pe urma climei „europene” ura orele de masă „europene”; viaţa „europeană” i se părea

[17] Rău, nelinişte, tulburare (în fr. în text).

neruşinată şi impură. Şi totuşi poseda ceea ce numea el un sentiment intim al adevăratei frumuseţi a vieţii şi cum elementul acesta se asocia adesea, într-un mod inextricabil, cu stările de nemulţumire descrise ceva mai înainte, şi întrucât mai presus de toate domnul Babcock râvnea să fie un om drept şi nepărtinitor, şi pe deasupra, mai era şi teribil de înclinat, în calitatea sa de teolog, să pipăie cu propria lui mânuţă graniţa dintre sincer şi nesincer, nu se putea hotărî să afirme tranşant că împărăţia pământească e cu desăvârşire putredă. O socotea însă ca rătăcind pe căi greşite şi certurile lui cu Newman porneau de la acele elemente – înşelătoare şi viclene forme ale răului – pe care acest lacom şi promiscuu participant la festin era în stare să le înghită fără o strâmbătură măcar de dezgust. La drept vorbind, Babcock însuşi ştia despre formele răului, din oricare colţ al lumii ar fi fost ele, tot atât de puţin cât ştia despre formele activităţii bancare. Cea mai vie înţelegere a celei mai frecvente forme de rău i-o furnizase descoperirea că unul dintre colegii lui de clasă din perioada liceului, acum student la arhitectură, la Paris, întreţinea o legătură amoroasă cu o femeie tânără care în niciun caz nu putea conta pe o căsătorie cu el. Babcock îi prezentase această situaţie lui Newman, iar eroul nostru îi aplicase fetei un epitet marcat de o apreciere cam grosolană, dar nu lipsită totuşi de simpatie. A doua zi, tovarăşul de călătorie îl întrebă dacă e sigur că folosise exact cuvântul potrivit pentru a o caracteriza pe iubita arhitectului. Newman se arătă surprins şi în acelaşi timp amuzat.

— Există o mulţime de cuvinte ca să exprimi ideea asta, zise el. Poţi să-l alegi pe care-l doreşti!

— Oh, spuse Babcock, stau şi mă gândesc dacă nu era cazul s-o judecăm într-o altă lumină. Nu ţi se pare plauzibil ca fata *să fi crezut* cu adevărat în natura lui superioară?

— Mi-e teamă că nu prea ştiu, răspunse Newman.

Foarte probabil că da. Ea singură a apreciat. N-am nicio îndoială despre asta.

Newman era dispus să îmbrăţişeze orice punct de vedere ar fi formulat prietenul său în legătură cu fata.

— Nu, n-am vrut să spun nici asta, continuă Babcock. Nu sunt sigur că *ea* are o natură superioară. Nu sunt sigur... nu sunt *foarte sigur...* că toată lumea are aşa ceva. Atâta doar, îmi era teamă ca ieri să nu fi lăsat poate impresia că nu-mi amintesc... că nu ţin seama de asta. Oricum, cred c-am să-i scriu lui Percival.

Îi scrisese lui Percival (care îi răspunse într-o manieră indiscutabil cinică) şi ajunsese la concluzia că la urma urmei nu se cade ca Newman să fie încurajat în înclinaţia lui de a vedea un ieftin idealism în cazuri flagrante de imoralitate. De foarte multe ori, uşurătatea şi îngustimea de judecată de care dădea dovadă camaradul său îl şocau şi-l deprimau. Acesta avea un fel de a condamna oamenii, fără posibilitate de apel sau, dimpotrivă, de a se arăta aproape plin de simpatie faţă de ticăloşia lor, ceea ce i se părea nevrednic pentru un bărbat care era în stare să se şi prefacă, pe deasupra, că are conştiinţa frământată. Şi totuşi, sărmanul Babcock se simţea deosebit de atras spre el şi-şi zicea că, chiar dacă, în mod evident, sensibilitatea lui Newman nu va merge niciodată exact pe calea cea dreaptă, nu-i un motiv să-l socotească pierdut fără speranţă. Goethe recomanda ca natura umană să fie văzută în formele cele mai variate ale ei, iar domnul Babcock îl găsea pe Goethe absolut măreţ. Deseori, în conversaţiile lor din acele jumătăţi de ceas libere, rămase printre picături, încerca să-i explice la ce se referă principalele lui îndoieli, dar pentru Newman era ca şi cum i s-ar fi oferit să citească dintr-un tratat tehnic. Se prea poate ca tomul să fi lămurit pe deplin subiectul domnului Babcock dar ce însemna subiectul domnului Babcock fără preocuparea domnului Babcok pentru acel subiect? Newman era dispus să trateze cu respect preocupările

oricărui om şi-l socotea norocos pe amicul său că are o preocupare atât de deosebită. Accepta toate dovezile referitoare la importanţa temei, dovezi oferite de altfel cu multă solicitudine, şi le punea binişor deoparte, undeva unde presupunea el că vor sta în deplină siguranţă, însă, după aceea, bietul Babcock nu-şi mai recunoştea niciodată darurile printre articolele de care se slujea Newman în mod curent.

Călătoriră împreună prin Germania şi Elveţia, unde, vreme de trei sau patru săptămâni, bătură din greu defilee bolovănoase sau netede şi leneviră pe malurile sau în apa lacurilor albastre. În cele din urmă, traversară Simplonul şi se îndreptară spre Veneţia. Domnul Babcock devenise posomorât şi chiar puţintel irascibil. Arăta abătut absent, cufundat în gânduri. Se încurca în planuri, spunând ba că vrea una, ba că vrea alta. Newman îşi ducea viaţa lui obişnuită; stabili relaţii cu necunoscuţi, fără să ţină seama de convenienţe, se desfătă pe îndelete prin galerii de artă şi prin biserici, îşi petrecu o exagerată parte din timp hoinărind prin Piazza San Marco, cumpără câteva tablouri false şi astfel, pentru două săptămâni, se bucură din plin de Veneţia. Într-o seară, revenind la hotel, îl găsi pe Babcock aşteptându-l în părculeţul de alături. Tânărul îi ieşi în întâmpinare cu un aer foarte sumbru, îi întinse mâna şi-i declară cu solemnitate că, din păcate, ei doi trebuie să se despartă. Newman îşi exprimă surpriza şi regretul, minunându-se cum de devenise necesară despărţirea.

— Să nu-ţi închipui cumva că mă plictiseşti, adăugă el.

— Nu te plictisesc? întrebă companionul său, fixându-l cu nişte ochi strălucitori, dar cu o expresie aproape tragică.

— De ce naiba m-ai plictisi? Eşti un om foarte simpatic. În plus, niciodată n-am ştiut ce-i ăla plictis.

— Nu ne înţelegem unul pe altul, zise bietul Dorchester.

— Eu nu te înţeleg? exclamă Newman. Asta-i bună!

Credeam că dimpotrivă. Dar, chiar dacă nu te-aş înţelege, care-i baiul?

— *Eu* nu te înţeleg, spuse Babcock.

Şi se aşează pe o bancă şi-şi sprijini capul într-o mână, înălţând îndurerat privirea în sus, spre *neînţelesul,* incomensurabilul său prieten.

— Dar de ce să-ţi pese de asta, dacă mie nu-mi pasă?

— E foarte chinuitor pentru mine. Mă ţine într-o stare de nelinişte. Mă irită şi nu pot să-mi văd de treburi. Nu cred că-i bine pentru mine.

— Îţi faci prea multe griji. Asta-i necazul cu dumneata, zise Newman.

— Bineînţeles că aşa trebuie să ţi se pară. Dumneata crezi că eu iau toate lucrurile prea în serios, iar eu cred că dumneata le iei prea superficial. Niciodată nu putem cădea de acord.

— Dar tot timpul am fost de acord.

— Nu, *eu* n-am fost de acord, zise Babcock, scuturând din cap. Sunt un tip foarte incomod. S-ar fi cuvenit să mă despart de dumneata de acum o lună.

— Ei drăcie! exclamă Newman. Am să fiu de acord cu orice!

Domnul Babcock îşi îngropă capul în palme. În sfârşit, ridicând ochii, observă:

— Nu cred că-mi înţelegi poziţia. Eu încerc să ajung la adevăr în toate chestiunile. Şi pe urmă dumneata o iei prea repede. Sunt lucruri de care ţii prea puţin seama! Simt că ar trebui să calc din nou, de unul singur, toate locurile pe unde am trecut împreună. Mi-e teamă că am făcut foarte multe greşeli.

— Oh, nu e cazul să-mi aduci atâtea argumente, spuse Newman. Pur şi simplu te-ai săturat de mine. Ai tot dreptul la asta.

— Nu, nu, *nu* m-am săturat de dumneata! insistă amicul său. Ar fi foarte urât din partea mea să mă fi săturat.

— Mă las păgubaş, zise Newman râzând. Însă, bineînţeles, niciodată nu-i bine să continui să faci greşeli. Urmează-ţi neabătut drumul. În mod sigur ai să-mi lipseşti, dar, după cum ai văzut, eu îmi fac foarte uşor prieteni. Dumneata ai să fii singur. Totuşi, când ai să simţi nevoia scrie-mi câteva rânduri şi eu o să te aştept oriunde aş fi.

— Cred c-o să mă întorc la Milano. Mă tem că nu l-am apreciat cum se cuvine pe Luini.[18]

— Săracul Luini! zise Newman.

— Vreau să spun că mi-e teamă c-am mers cam prea departe în legătură cu el. Nu cred că e chiar aşa *de autentic* cum pare la prima vedere.

— Luini? exclamă Newman. Există ceva în personalitatea lui care aminteşte de chipul unei femei frumoase. E ca şi cum ar veni drept *spre* tine, sau ar sta foarte aproape de tine.

Tovarăşul lui Newman încruntă din sprâncene şi se crispă tot. Şi trebuie adăugat că acest fel de a vorbi era, în cazul lui Newman, expresia unui avânt metafizic nemaiîntâlnit până acum, cu toate că, în trecerea prin Milano, îşi descoperise o mare atracţie pentru numitul pictor.

— Uite, vezi? Asta-mi eşti! zise domnul Babcock. Da, e mai bine să ne despărţim.

Şi, începând de a doua zi, îşi reluă călătoria, pe acelaşi drum pe care venise şi se apucă să-şi revizuiască judecăţile de valoare. Curând însă Newman primi veşti de, la el:

„Dragă domnule Newman,

Mă tem că purtarea mea de la Veneţia, de acum o săptămână, ţi s-a părut ciudată şi nerecunoscătoare şi doresc să-mi explic atitudinea, pe care, cum am declarat

[18] Bernardino Luini — reprezentant al şcolii milaneze, elev al lui Leonardo da Vinci.

şi atunci, nu cred că mi-o înţelegi. De multă vreme avusesem de gând să-ţi propun să ne despărţim şi pasul acesta nu a fost chiar aşa de neaşteptat pe cât a putut să ţi se pară.

În primul rând, cum ştii, eu călătoresc prin Europa pe banii adunaţi de enoriaşii mei, care, cu multă bunăvoinţă, mi-au oferit o vacanţă şi posibilitatea de a-mi îmbogăţi mintea cu comorile naturii şi ale artei din aceste ţări. Prin urmare, simt că este de datoria mea să-mi folosesc timpul cu cel mai mare profit. Eu am un înalt sentiment de responsabilitate. Dumneata se pare că eşti preocupat numai de plăcerea clipei şi i te abandonezi cu o intensitate pe care mărturisesc că nu sunt în stare s-o concurez. Consider că trebuie să ajung la unele concluzii şi să-mi întăresc convingerile asupra anumitor probleme esenţiale. Arta şi Viaţa mi se par lucruri extrem de serioase şi în călătoriile noastre prin Europa avem obligaţia de a ne reaminti în mod deosebit de menirea cea adevărată, într-adevăr gravă; a Artei. Dumneata pari a susţine că, dacă un lucru te amuză pentru moment, asta-i tot ce ieri de la el; iar aplecarea dumitale către purul amuzament este şi ea mult mai puternică decât a mea. Peste toate acestea, dumneata mai pui şi un soi de dăruire totală şi nesocotită în plăcerile dumitale, care, uneori, mărturisesc, mi s-a părut – să o spun oare? – aproape îngrozitoare. În orice caz, calea dumitale nu este şi calea mea şi ar fi lipsit de înţelepciune să mai încercăm să ne întovărăşim din nou. Şi totuşi dă-mi voie să adaug că ştiu că ar fi multe de spus despre felul dumitale de a fi; i-am simţit din plin atracţia în compania dumitale. Dacă n-ar fi fost aşa, te-aş fi părăsit cu mult înainte. Dar am fost atât de teribil de încurcat! Sper că nu am greşit. Mă simt ca şi cum aş avea de recâştigat foarte mult timp pierdut. Te rog ca toate acestea să le iei aşa cum le gândesc eu, adică, cerul mi-e martor, fără răutate. Personal, am o mare stimă pentru dumneata şi trag nădejde ca odată şi

odată, când îmi voi fi recăpătat echilibrul, să ne întâlnim din nou. Dar mal întâi *trebuie* să-mi recapăt echilibrul. Sper că vei continua să te bucuri de călătoriile dumitale; numai să ţii *bine minte* că Viaţa şi Arta *sunt* nişte lucruri extrem de grave.

Rămân al dumitale sincer şi binevoitor prieten,

BENJAMIN BABCOCK.

P.S. Sunt foarte amărât în legătură cu Luini."

Scrisoarea aceasta produse în mintea lui Newman un ciudat amestec de veselie, teamă şi respect. La început, sensibila conştiinţă morală a domnului Babcock i se păru hazlie ca o farsă, iar călătoria lui înapoi spre Milano, numai pentru a nimeri într-o încurcătură şi mai rea, ca o răsplată parcă a pedanteriei, absolut comică şi pe deplin meritată. Pe urmă, se gândi că lucrurile acestea sunt teribil de misterioase, că se prea poate ca lui, lui Newman, să i se potrivească într-adevăr calificativul, aproape ruşinos pentru un om, de „îngrozitor" şi că felul său de a aprecia comorile de artă şi binefacerile vieţii este lipsit de adevăratul, dacă nu chiar de cel mai elementar, rafinament. În definitiv, Newman nutrea un mare respect pentru rafinament şi, în seara aceea, în timpul acelei jumătăţi de oră cât a mai rămas să contemple oglindirea stelelor în apele calde ale Adriaticei, se simţi ultragiat şi umilit. Era incapabil să se decidă cum să răspundă la această scrisoare. Bunătatea lui firească îl împiedica să ia în derâdere tonul grav al fostului tovarăş de călătorie, iar simţul umorului, greoi şi lipsit de capacitatea de adaptare, nu-i îngăduia nici el să-l ia în serios. Nu-i răspunse deloc, însă, peste o zi sau două, într-un magazin de antichităţi, descoperi o mică statuetă grotescă din secolul al şaisprezecelea, lucrată în fildeş, pe care i-o trimise lui Babcock fără niciun comentariu. Statueta reprezenta un călugăr scheletic, cu o înfăţişare

ascetică, îmbrăcat într-o rasă zdrenţuită şi cu glugă, îngenuncheat cu mâinile împreunate şi cu o mutră de înmormântare. Era o piesă fină, sculptată cu o nemaipomenită minuţie şi în aşa fel, încât, într-un loc, prin una dintre rupturile sutanei se distingea şi un clapon gras agăţat la brâul călugărului. Ce simboliza figurina în intenţia lui Newman? Voia să arate oare că el, Newman, avea de gând să încerce să se lase la fel de impresionat de gravitatea lucrurilor pe cât arăta călugărul la prima vedere, dar că se temea, totuşi, că nu va reuşi cu nimic mai mult decât o dovedea, la o cercetare mai amănunţită, acest, personaj? Nu e de presupus că urmărea o satiră la adresa ascetismului lui Babcock, pentru că aceasta ar fi însemnat o lovitură cu adevărat cinică. Oricum, Newman îi făcea pe această cale fostului său tovarăş de călătorie, un cadou preţios.

Părăsind Veneţia, o luă spre Viena, prin Tirol, şi de acolo, înapoi spre apus, prin sudul Germaniei. Toamna îl prinse la Baden-Baden, unde petrecu câteva săptămâni. Fermecătoarea staţiune îl reţinea de pe o zi pe alta. Privea la toate lucrurile din jur, încercând să se hotărască ce va face la iarnă. Avusese o vară foarte plină şi, acum, stând sub uriaşii arbori de pe marginea miniaturalului râu ce se prefiră printre răzoarele de flori ale Badenului, şi-o rememora iarăşi şi iarăşi pe îndelete. Văzuse şi făcuse o mulţime de lucruri, luase aminte la toate şi se bucurase de toate; se simţea mai bătrân, şi totuşi, într-un anume fel, îşi simţea vârsta, chiar la anii pe care-i împlinise, ca pe un bun câştigat. Îşi aminti de domnul Babcock şi de dorinţa acestuia de a învăţa marea lecţie a vieţii, ca şi de faptul că el, Newman, nu se prea folosise de îndemnul prietenului său de a cultiva acelaşi obicei respectabil. Oare nu era în stare să-şi vâre în cap câteva învăţături esenţiale? Baden-Baden. Era cel mai frumos loc pe care-l văzuse până atunci, iar orchestra, seara sub stele, în mod evident, o mare şcoală. Era lecţia cea mai limpede!

Continuă însă să reflecteze că procedase foarte cuminte când lăsase totul la o parte şi plecase în străinătate: hotărât, lumea era un lucru mult prea interesant ca să nu fie văzut. Trăsese şi câteva concluzii personale; nu putea spune care anume, dar ele existau acolo, numai pentru sine. Făcuse ceea ce voise; se năpustise de-a dreptul peste marile privelişti şi profitase din plin de marile ocazii, îşi dăduse o şansă de a-şi „îmbogăţi" sufletul, dacă sufletul său ar fi fost în stare de aşa ceva. Credea din toată inima că şi-l îmbogăţise cu prisosinţă. Da, aceste ape ale curiozităţii neîncătuşate erau foarte liniştitoare şi el se va bălăci în ele până vor seca. La cei patruzeci şi doi de ani ai săi, câţi urma în curând să numere, mai avea un drum lung înaintea ochilor şi, dacă ceaţa viitorului era deasă, era totuşi ceaţa unei după-amiezi de aur. Care îi va fi pasul următor? Am spus că îşi aducea aminte de ochii unei doamne pe care o găsise stând în picioare în salonul soţilor Tristram: patru luni se scurseseră şi nu-i uitase încă. În tot acest timp, privise – îşi făcuse un obicei din a privi – în adâncul multor alţi ochi, dar singurii la care se gândea acum erau cei ai doamnei de Cintré. Dacă voia să afle unde pluteau mai învolburate ceţurile auritei lui după-amiezi, oare nu în ochii doamnei de Cintré ar putea fi găsit răspunsul? În mod sigur ar putea să descopere ceva interesant acolo, indiferent dacă va fi vorba de o strălucitoare şi luminoasă transparenţă, sau de cine ştie ce obscuritate înrobitoare.

Dar, prin proiecţia aceasta luxuriantă şi nedesluşită, îşi făcea loc, uneori, gândul la viaţa lui trecută, la lungul şir de ani (un şir ce începuse la o vârstă atât de crudă) în care nu avusese nimic altceva în minte decât posibila „căpătuială". Aceşti ani păreau acum departe în urmă, pentru că atitudinea lui prezentă era mai mult decât o vacanţă, era aproape o repudiere. Îi spusese lui Tom Tristram că pendulul oscilează înapoi şi iată că oscilaţia aceasta în sens invers nu se sfârşise încă. În plus,

posibilitatea câştigurilor, care coborâse în cealaltă parte a pendulului, îmbrăca în mintea lui aspecte diferite, la ore diferite. Din alaiul lor, o mie de episoade uitate veniră să-i defileze pe dinainte. Pe unele dintre ele le privea cu destulă bunăvoinţă, de la altele îşi întorcea capul. Erau vechi izbânzi ale nervilor, ale puterii sale de a se stăpâni – simple amintiri, stinse acum, despre focul luptei, despre dezlănţuirea marilor rivalităţi. De unele dintre ele, aşa cum se trezeau ele iarăşi la viaţă, se simţea categoric mândru; se admira singur de parcă le-ar fi văzut la un alt bărbat. Şi într-adevăr multe dintre calităţile care definesc marile fapte se aflau acolo: hotărâre, tărie, curaj, promptitudine, ochi sigur şi mână forte. Despre alte isprăvi am merge prea departe dacă am spune că se ruşina cu ele, pentru că, în mod cert, Newman nu înghiţise nicicând treburile murdare. De la bun început, fusese dăruit de soartă cu o tendinţă înnăscută de a lovi până la desfigurare, direct şi fără să stea la gânduri, sulemenita faţă a ispitei. Într-adevăr, la niciun alt om nu ar fi fost mai puţin scuzabilă lipsa de scrupule. Newman recunoştea ticăloşia de la cea dintâi aruncătură de ochi, iar ticăloşia primise din mâna lui, de la început până la sfârşit, o severă punere la punct. Nu mai puţin, totuşi, unele dintre amintirile sale purtau, în momentul de faţă, un aer dizgraţios şi sordid, şi-l străfulgeră gândul că dacă niciodată nu-şi murdărise conştiinţa cu pete de neşters, apoi, pe de altă parte, nici calea frumuseţii, ca sens deliberat, nu o urmase nici măcar o singură milă pe dreptul ei făgaş. Îşi irosise anii în efortul epuizant de a aduna mii peste mii, iar acum, că se retrăsese din joc, zbaterea aceea exclusiv după bani nu i se arăta a fi, în urâţenia ei – o urâţenie tot atât de vastă şi de tulbure şi de mohorâtă – decât o biată corabie de piraţi cu luminile aprinse numai în interior. Este foarte uşor, e adevărat, să gândeşti rău despre felul în care se câştigă banii după ce ţi-ai umplut buzunarele şi trebuie spus că s-ar fi cuvenit

ca prietenul nostru să se fi apucat ceva mai devreme să moralizeze pe tonul acesta superior. La asta se poate răspunde că, dacă ar fi ţinut cu tot dinadinsul, el ar fi putut să fie de două ori mai bogat decât era; de asemenea, se cuvine să adăugăm că, în fond, nici măcar nu „moraliza”. Pur şi simplu îi venise din nou în minte ideea că lucrurile pe care le admirase în acea vară constituiau o lume foarte mândră şi strălucitoare şi că nu toată această lume fusese construită de oameni „activi” doar în sensul rău acordat de el termenului.

În timpul şederii la Baden-Baden primi o scrisoare de la doamna Tristram, mustrându-l pentru prea puţinele veşti pe care le trimisese prietenilor săi şi cerându-i asigurări categorice că nici măcar prin gând nu-i trecuse să-şi petreacă iarna în altă parte decât în imediată apropiere de Avénue d’Iéna. Newman răspunse ca la chemarea unui corn de argint:

„Speram să înţelegi că sunt un epistolier ca vai de lume şi să-ţi dai seama că nu e cazul să aştepţi mare lucru de la mine. Cred că în toată viaţa n-am comis douăzeci de scrisori din pură prietenie; în America îmi rezolv corespondenţa în întregime prin telegrame şi cu ajutorul unei stenografe căreia îi dictez. Aceasta este o scrisoare de prietenie curată, aşa că ai intrat în posesia unei piese rarisime, în schimbul căreia s-ar putea câştiga nu glumă. Dacă vrei să afli tot ce mi s-a întâmplat în aceste trei luni, cea mai bună cale de a-ţi povesti ar fi, cred, să-ţi trimit ghidurile de care m-am slujit, vreo şase la număr, cu însemnările mele făcute cu creionul pe margini. Oriunde vei găsi o linie sau o cruce, o exclamaţie ca «Frumos!», sau «Foarte adevărat!» sau «Cam slăbuţ!», să ştii că am încercat una sau alta dintre emoţiile după care umblam. Cam asta e povestea mea de când te-am părăsit. Belgia, Olanda, Elveţia, Germania, Italia – am luat întreaga listă la rând, aşa cum călăreţul de circ, fără şa, ia, unul după

altul cercurile de hârtie, şi până acum nici pomeneală să fi obosit. Port cu mine, în geamantan, şase volume din Ruskin; am văzut nişte lucruri superbe, din alte vremuri, şi poate că la iarnă o să-ţi vorbesc despre ele, la gura sobei. După cum vezi, nu mi-am întors cu totul faţa de la Paris. Aveam tot felul de planuri şi visuri, însă scrisoarea dumitale mi le-a spulberat aproape pe toate. *L'appétit vient en mangeant,* spune proverbul vostru, şi eu descopăr că, cu cât mă înfrupt mai mult din delicatese, cu atât mă uit mai lacom la masă. Acum, dacă tot m-am înhămat la drum, de ce n-aş merge până la capăt? Uneori mă gândesc la îndepărtatul Orient şi-mi tot repet numele unor oraşe din răsărit: Damasc şi Bagdad, Trebizonda, Samarcand, Buhara. Luna trecută, mi-am petrecut o săptămână în tovărăşia unui misionar reîntors de pe acele meleaguri, care mi-a spus că ar trebui să-mi fie ruşine să trândăvesc prin Europa când pot avea parte de o asemenea desfătare acolo. Îmi doresc, într-adevăr, şi alte desfătări, dar cred sincer că cel mai mult mi-ar plăcea să le caut în Rue de l'Université. Ai mai primit vreo veste de la doamna aceea înaltă şi distinsă? Dacă dumneata o poţi face să promită că la următoarea mea vizită va fi acasă, atunci mă voi întoarce imediat la Paris. Aşadar, ai o obligaţie. Mă aflu mai mult ca oricând în starea de spirit care ţi-am vorbit în seara aceea: îmi doresc o tovarăşă de viaţă şi, în plus, vreau ca ea să fie o stea de primă mărime. M-am uitat cu atenţie la toate candidatele posibile, pe care le-am întâlnit vara aceasta, dar niciuna dintre ele nu îndeplinea condiţia, sau măcar să fi fost cât pe-aproape. M-aş fi bucurat de o mie de ori mai mult de întreaga poveste dacă aş fi avut-o pe amintita doamnă la braţul meu. Cea mai mare asemănare cu ea am găsit-o la un tânăr din Dorchester Mass, un tip cultivat, care însă foarte repede s-a hotărât să divorţeze de mine datorită nepotrivirii de caracter. Mi-a spus că sunt complet incapabil de înălţare spirituală şi chiar m-a făcut să-l cred

pe jumătate. La scurt timp după aceea însă am întâlnit un englez – un om foarte inteligent, care scrie pentru jurnalele din Londra şi cunoaşte Parisul aproape la fel de bine ca Tristram – cu care am şi ajuns la nişte relaţii ce păreau la început deosebit de promiţătoare. Am călătorit împreună cam o săptămână, dar foarte curând a renunţat şi el la prietenia mea, scârbit. M-a declarat o creatură jalnică, incapabilă de a simţi bucuria vieţii. Mi-a vorbit de parcă *eu* venisem din Dorchester. Era aproape uluitor. Pe care dintre cei doi judecători ai mei trebuie să-l cred? Prea multe griji nu mi-am făcut, hotărând repede în sinea mea că nici ei n-or fi ştiind chiar totul. Din acest punct de vedere, dumneata eşti mai aproape de adevăr decât toţi cei pe care i-am întâlnit, şi desfid pe oricine ar pretinde că greşesc atunci când afirm că rămân, mai mult ca oricând, al dumitale devotat prieten.

C. N.”

VI

RENUNŢĂ LA BAGDAD ŞI BUHARA

şi, reîntorcându-se la Paris înainte de sfârşitul toamnei se stabili într-o locuinţă aleasă de Tom Tristram, potrivit cu părerea pe care şi-o făcuse acesta despre „starea socială” a lui Newman. Când Newman află că trebuia să se ia în consideraţie acest atribut ocult, se declară absolut incompetent şi-l rugă pe Tristram să-l scape de o asemenea grijă.

— Habar n-aveam că „stau” şi din punct de vedere social. Credeam numai că şed şi eu aşa ca tot omul, întinzându-mi picioarele într-o poziţie cam neprotocolară, e adevărat, dar nimic altceva. Nu cumva a avea stare sau poziţie socială înseamnă a cunoaşte vreo două-trei mii de oameni şi a-i invita la masă? Eu te cunosc pe tine, pe soţia ta şi pe domnul Nioche, bătrânelul care mi-a dat lecţii de franceză astă-primăvară. Pot să vă invit la masă ca să vă întâlniţi unul cu celălalt? Dacă da, trebuie să veniţi chiar mâine.

— Răspunsul ăsta, zise doamna Tristram, nu dovedeşte foarte multă recunoştinţă faţă de mine, care, anul trecut, te-am prezentat tuturor cunoscuţilor mei.

— Aşa e, am uitat complet. Însă am crezut că şi dumneata voiai să uit, zise Newman cu acel ton de neîntrecută candoare care îi marca adeseori vorbirea şi despre care un observator n-ar fi ştiut să se pronunţe

dacă reprezintă o simulare excentrică a ignoranţei sau o reţinută aspiraţie spre cunoaştere. Mi-ai spus că şi dumitale îţi sunt antipatici.

— Ah, felul în care ţii minte ceea ce spun eu e cel puţin măgulitor. Pe viitor însă, adăugă doamna Tristram, te rog să uiţi toate lucrurile „rele” şi să ţi le aminteşti numai pe cele bune. Va fi uşor de realizat şi n-o să-ţi obosească memoria. Atâta doar, te previn că dacă te laşi în seama soţului meu să-ţi aleagă locuinţa ai să te trezeşti cu ceva oribil.

— Oribil, dragă?! protestă soţul.

— Azi nu rostesc niciun cuvânt urât, altfel ar trebui să folosesc un limbaj mult mai tare.

— Auzi, Newman? Ce crezi tu că mi-ar spune dacă într-adevăr şi-ar da drumul la gură? întrebă Tristram. Asta te poate batjocori în două sau trei limbi cât ai zice peşte. Uite ce înseamnă să ai o cultură aleasă. Avantajul e de partea ei chiar de la început, de vreme ce eu nu ştiu să înjur, orice mi-ai face, decât în pură anglo-saxonă. Ori de câte ori mă înfurii, mă văd silit să mă întorc înapoi la scumpa noastră limbă strămoşească. În definitiv, nici nu există vreuna care s-o întreacă.

În privinţa locuinţei, Newman declară că nu se pricepe deloc la mese şi scaune şi că va accepta cu ochii închişi tot ce-i va oferi Tristram. Era, într-o anumită măsură, adevărul curat, dar, dintr-un alt punct de vedere, şi un act de caritate din partea eroului nostru. Ştia el bine că, dintre toate plăcerile, cea mai scumpă inimii amicului său era plăcerea de a-şi băga nasul în treburile altora, de a le număra *les casseroles*[19] şi de a-i pune pe oameni să deschidă ferestrele, de a răscoli paturile şi canapelele cu bastonul, de a pălăvrăgi cu proprietăresele, întrebând cine locuieşte deasupra şi cine dedesubt, şi se simţea cu atât mai dispus să lase toate astea în seama lui cu cât era conştient de faptul că, întrucâtva, chiar el, Newman,

[19] Cratiţele (în fr. în text).

făcuse ca flacăra vechii lor prietenii să se cam stingă, în plus, nu se dădea deloc în vânt după arta tapiţerului, după cum nu strălucea nici măcar printr-un simţ deosebit al confortului sau bunăstării materiale. Avea el o înclinaţie spre somptuos şi splendoare, însă înclinaţia aceasta şi-o satisfăcea cu contrafaceri şi aranjamente mai degrabă grosolane. Abia dacă deosebea un fotoliu tare de unul moale şi ajunsese la o adevărată tehnică în a-şi întinde în voie picioarele, în orice condiţii, ceea ce-l scutea pe de-a-ntregul de mijloace ajutătoare. În concepţia sa, confortul material însemna să locuiască în încăperi foarte spaţioase, să aibă multe asemenea încăperi şi să se asigure că ele sunt prevăzute cu un număr suficient de dispozitive mecanice ingenioase, din care să nu i se ivească ocazia să folosească nici măcar jumătate. Apartamentul trebuia să fie luminos şi înalt şi, cum zicea el, bine aerisit şi declarase odată că cel mai mult îi plac locuinţele în care simţi nevoia să stai cu pălăria pe cap. În rest, se mulţumea cu asigurarea, pe care nu ştiu cine nu i-ar fi dat-o, că totul e după ultimul tip. Ca urmare, Tristram îi procură o locuinţă la un preţ la care însuşi prinţul Marocului s-ar fi tocmit. Era situată pe bulevardul Haussman, la primul etaj, şi se compunea dintr-un şir de camere aurite din podea până-n tavan, cu un strat de poleială de un picior grosime, drapate în diferite nuanţe de satin şi împodobite mai ales cu oglinzi şi pendule. Newman le găsi magnifice, nu se tocmi, îi mulţumi călduros lui Tristram, le luă imediat în stăpânire şi-şi depozită unul dintre cuferele lui de voiaj drept în salon ca să zacă nemişcat acolo cel puţin trei luni de zile?

Într-o zi, doamna Tristram îi spuse că înalta şi distinsa lor lady se reîntorsese de la ţară şi că o şi întâlnise, cu trei zile mai înainte, ieşind din biserica Saint-Sulpice, când ea însăşi făcuse un drum în cartierul acela îndepărtat în căutarea unei brodeze, e adevărat obscure, dar despre care auzise numai cuvinte de laudă.

— Şi cum mai arătau ochii aceia blânzi şi intenşi? întrebă Newman.

— Erau roşii de plâns, nici mai mult nici mai puţin. Fusese la spovedanie.

— Nu se potriveşte deloc cu descrierea pe care i-ai făcut-o, observă el. Aşadar, are şi păcate pentru care să plângă?

— Nu erau păcate... erau suferinţe.

— De unde ştii asta?

— M-a rugat să-i fac o vizită. Am trecut azi dimineaţă pe la ea.

— Şi de ce suferă?

— N-am insistat să-mi spună. Nu ştiu din ce cauză, dar cu ea omul simte nevoia să fie foarte discret. Totuşi, mi-e destul de uşor să ghicesc. Suferă din cauza bătrânei şi hainei sale mame, ca şi de pe urma felului în care fratele mai mare, din punct de vedere legal capul familiei, o întărâtă şi-o asmute pe marchiză. Amândoi o ţin din scurt, o supraveghează tot timpul. Însă aproape c-aş putea să-i iert, deoarece, aşa cum ţi-am spus, ea e pur şi simplu o sfântă, iar o persecuţie e tot ce-i trebuie pentru a-i fi scoasă la lumină ceea ce eu numesc valoarea ei.

— E o teorie liniştitoare pentru *ea*. Sper că n-ai să le-o comunici şi celorlalţi din familie. Dar de ce îi *lasă* s-o persecute? Ca femeie care a fost o dată măritată, nu e oare stăpână pe viaţa ei?

— Legal, da, aşa cred. Nu însă şi din punct de vedere moral. În Franţa, niciodată nu-ţi este permis să spui *ba* în faţa mamei tale, indiferent ce ţi-ar cere. Poate să fie ea cea mai monstruoasă baborniţă din lume şi să-ţi facă viaţa iad, până la urmă tot *ma mère* rămâne şi n-ai niciun drept s-o judeci. Pur şi simplu trebuie să te supui. Povestea îşi are şi latura ei bună. Madame de Cintré îşi pleacă fruntea şi-şi strânge aripile.

— Şi nici măcar pe fratele ei nu-l poate convinge s-o lase în pace?

— Fratele ei e *chef de la famille,* stăpânul clanului. La oamenii aceştia familia e totul. Nu trebuie să acţionezi pentru mulţumirea ta personală, ci pentru binele tagmei şi al reputaţiei tale,

— Dar ce vor ei să obţină de la simpatica noastră prietenă? întreabă Newman.

— Acceptarea unei alte căsătorii. Nu sunt bogaţi şi vor să-şi facă rost de ceva mai mulţi bani în casă!

— Aici e rândul *tău,* băiatule! interveni Tristram.

— Şi Madame de Cintré nu apreciază asta? îşi continuă Newman întrebările.

— A fost vândută pentru bani o dată şi e firesc să se opună la o a doua vânzare. Se pare că prima oară au încheiat o afacere extrem de proastă. Până să moară, monsieur de Cintré a avut grijă să cheltuiască aproape totul.

— Şi, în definitiv, cu cine vor s-o mărite acum?

— Am considerat că-i mai bine să n-o întreb, dar poţi să fii sigur că-i vorba de vreun nabab bătrân şi scârbos sau de vreun duce risipitor şi mărginit.

— Iat-o pe doamna Tristram la largul ei! exclamă soţul. Observă-i bogăţia imaginaţiei. N-a pus o singură întrebare – e vulgar să pui întrebări – şi totuşi ştie totul până în cele mai mici amănunte. Povestea căsătoriei doamnei de Cintré o are la degetul cel mic. A şi văzut-o pe drăguţa de Claire îngenuncheată, cu părul despletit, cu ochii vărsând şiroaie şi pe ceilalţi membri ai familiei stând aplecaţi deasupra ei cu piroane şi ţepuşe şi fiare înroşite în foc, gata s-o străpungă dacă ea îl refuză pe Barbă-albastră. Adevărul e că îi vor fi făcut poate ceva scandal în legătură cu nota de plată a modistei, sau, cine ştie, i-or fi refuzat o lojă la operă.

Newman se uită la Tristram, apoi de la Tristram la nevastă-sa, cu o vădită rezervă pentru fiecare din ei.

— Vrei, într-adevăr, să spui, o întrebă el pe doamna Tristram, că prietena dumitale e, într-adevăr, împinsă la o

căsătorie pe care, într-adevăr, nu şi-o doreşte?

— Tot ce se poate. Oamenii ăştia sunt absolut capabili de aşa ceva.

— E ca-ntr-o piesă de teatru de altădată, zise Newman. Casa aia veche şi sumbră arată de parcă s-au petrecut şi s-ar mai putea petrece încă fel de fel de blestemăţii într-însa.

— Mai au o casă veche, la ţară, şi mai sumbră ca asta. Probabil că acolo a şi fost pus la cale planul, peste vară.

— *Probabil să acolo,* repetă Tristram ca un ecou. Reţine asta!

— La urma urmei, sugeră oaspetele după o pauză, se poate să aibă necazuri şi din alte motive.

— Dacă-i vorba de alte motive, atunci e vorba de ceva şi mai rău, declară cu mare competenţă doamna Tristram.

Newman tăcu o vreme, părând cufundat în meditaţie.

— E posibil, întrebă el în cele din urmă, să se mai întâmple aşa ceva aici? Ca nişte femei lipsite de apărare să fie torturate – mă refer la tortura sentimentală, socială – şi împinse la căsătorii silnice cu bărbaţi pentru care nu au decât dezgust?

— În toată lumea femeile lipsite de apărare au de suferit, răspunse doamna Tristram. Există peste tot destule torturi pentru ele.

— În New York au loc nenumărate asemenea lucruri, zise Tristram. Fetele sunt terorizate sau ademenite sau corupte sau supuse tuturor acestor presiuni laolaltă şi împinse să se căsătorească, pentru bani, cu fel de fel de ticăloşi. Habar n-ai câte poveşti din astea se petrec zilnic pe Fifth Avenue, başca alte treburi urâte. Morala de pe Murray Hill! Ehei, ar cam fi cazul ca cineva să le dea în vileag.

— Nu cred una ca asta! protestă cu toată seriozitatea Newman. Nu văd cum s-ar fi putut petrece vreodată, în America, asemenea cazuri, pentru simplu motiv că primii

care le-ar face imposibile ar fi chiar bărbaţii. Americanul – o ştiu şi eu – mai înşală câteodată. Dar nu pe femei le înşală el.

— Ascultaţi glasul vulturului gata să-şi ia zborul! strigă Tristram.

— Ar trebui ca vulturul ăsta să-şi cam folosească aripile, zise nevastă-sa. Ar trebui să zboare în ajutorul doamnei de Cintré.

— În ajutorul ei?... se miră Newman.

— Să te năpusteşti asupra ei, s-o apuci în gheare şi s-o duci cât mai departe. Căsătoreşte-te cu ea.

Pentru câteva momente Newman nu scoase un cuvânt.

— Cred că a ascultat ea destule despre căsătorie spuse apoi. Cel mai nimerit fel de a te purta cu ea ar fi să o iubeşti, fără a-i vorbi totuşi despre asta. Însă povestea aia e dezgustătoare, adăugă el. Nu-i treaba mea, dar numai auzind-o mă simt de parcă eu însumi aş fi fost trişat.

Cu toate acestea, lui Newman îi fu dat să mai audă şi altădată despre presiunile la care era supusă Madame de Cintré. Doamna Tristram îşi văzu din nou prietena şi din nou o găsi arătând foarte, foarte tristă, chiar dacă acum nu mai plângea. Ochii aceia de o blândă intensitate erau limpezi şi potoliţi.

— E liniştită, apatică, lipsită de orice nădejde, declară doamna Tristram.

Şi-şi completă informaţia adăugând că, în momentul în care menţionase că prietenul ei, domnul Newman, se află iarăşi la Paris şi că a rămas statornic în dorinţa sa de a o cunoaşte mai bine pe Madame de Cintré, această încântătoare femeie găsise în toată disperarea ei un zâmbet, exprimându-şi totodată regretul de a fi ratat vizita lui din primăvară, ca şi speranţa că el, Newman, nu-şi pierduse curajul.

— I-am povestit câte ceva despre dumneata, îşi rotunji amfitrioana discursul.

— E o consolare, răspunse el liniştit. *Îmi place* ca

oamenii să ştie câte ceva despre mine.

Câteva zile mai târziu, în amurgul unei după-amieze de toamnă, o porni din nou spre Rue de l'Université. Când sună pentru a fi lăsat să pătrundă în straşnic păzitul Hôtel de Bellegarde, se făcuse seară de-a binelea. I se spuse că Madame la Comtesse este acasă, la care el traversă curtea, intră pe uşa din fund şi, printr-un vestibul imens, întunecos şi rece, apoi pe nişte scări largi de piatră, cu o străveche balustradă de fier, fu condus într-un apartament de la primul etaj. Anunţat şi introdus acolo, Newman se pomeni într-un budoar spaţios, lambrisat, în care, aşezaţi lângă căminul din fundul încăperii, stăteau o doamnă şi un domn, acesta din urmă fumându-şi ţigara. În afară de pâlpâirea câtorva lumânări şi de scânteierile din vatră, în cameră nu mai era nicio altă lumină. Ambele persoane se ridicară să-l întâmpine pe Newman, care, la lumina focului, o recunoscu pe Madame la Comtesse. Ea îi dădu mâna, cu un surâs care părea în sine o iluminare şi, arătând spre însoţitorul ei, murmură oarecum în trecere;

— Unul dintre fraţii mei.

Felul în care îl primi acest gentleman, cu mare amabilitate, ca pe un vechi prieten, îl surprinse pe Newman, şi abia acum îşi dădu seama eroul nostru că este chiar tânărul întâlnit în curtea casei cu prilejul vizitei anterioare, aceiaşi care i se arătase atât de îndatoritor.

— Doamna Tristram ne-a vorbit adesea despre dumneata.

Aceste cuvinte, rostite de Madame de Cintré în timp ce-şi relua locul pe care şezuse ceva mai înainte, purtau în ele o fermecătoare bunăvoinţă.

Reţinând mai ales acel plural, „ne-a", Newman, după ce luă şi el loc, începu să se întrebe ce naiba căuta el aici, la urma urmei. Avea un sentiment ciudat, neaşteptat, de a fi nimerit într-un straniu ungher al lumii. În general, nu era în firea lui să-şi facă griji inutile sau să vadă peste tot pericole, aşa că nici această împrejurare particulară, nu-i

dăduse emoţii „sociale”. Cu toate că nu-şi formase obişnuinţa unor reacţii prompte, nu era lipsit de prezenţă de spirit. Câteodată însă sensibilitatea lui neliniştită îi interzicea detaşarea; cu toată aplecarea lui de a lua lucrurile în simplitatea lor, nu se putea împiedica să nu observe că unele dintre aceste lucruri sunt mai puţin simple decât altele. Se simţea asemenea unui om care, urcând o scară, îşi dă deodată seama că a păşit în gol exact acolo unde se aştepta să găsească o treaptă. Acestei femei ciudate şi încântătoare, stând şi conversând cu fratele ei la gura sobei, în obscuritatea bolnăvicioasă a unei case atât de neospitaliere – ce avea el să-i spună? Lăsa impresia de a se fi învăluit cu trei ziduri de apărare, pentru ca nimeni să nu pătrundă în singurătatea ei; ce-l putuse încuraja pe el să-şi închipuie că ar fi făcut, o breşă în aceste ziduri? Pentru moment se simţi ca şi când s-ar fi aruncat în ceva adânc precum oceanul şi acum trebuia să lupte din răsputeri să nu se scufunde. În acelaşi timp o privea pe Madame la Comtesse, care încerca să se instaleze cât mai comod în scaun, strângându-şi rochia lungă şi înturnându-se, într-un fel vag, oarecum indirect, cu faţa spre el. Ochii li se întâlniră; o clipă mai târziu, ea se uita în altă parte şi-i făcea semn fratelui să mai pună un buştean pe foc. Însă clipa acea şi privirea de concentrată intensitate, atât cât dură ea, îi fură de-ajuns lui Newman pentru a se elibera de sentimentul acut de jenă personală, primul şi ultimul de acest fel pe care avea să-l cunoască vreodată. Făcu gestul – obişnuit la el şi care mai întotdeauna era şi semnul că, din punct de vedere psihic, este perfect stăpân pe situaţie – de a-şi întinde în voie picioarele lui lungi. Impresia pe care o făcuse asupra lui amfitrioana la prima lor întâlnire fu împrospătată pe loc; fusese mai profundă decât crezuse. Madame de Cintré degaja lumină, graţie, sau, şi mai exact, stârnea simpatia; Newman deschisese o carte şi atenţia îi era reţinută de la

primele rânduri.

Amfitrioana îi puse întrebările pe care nu se putea să nu i le pună: când o văzuse ultima oară pe doamna Tristram, cât timp stătuse în Paris, cât timp mai avea de gând să rămână, cum i se pare oraşul. Vorbea englezeşte fără niciun accent sau mai degrabă cu absenţa oricăruia dintre accentele familiare lui Newman până la venirea în Europa. Acest fel de a vorbi, care îl izbise ca reprezentând o caracteristică generală a străinilor, ajunsese să-i placă extrem de mult la femei. Ici şi colo, pronunţia ei depăşea oarecum această limită, în mici dezacorduri, dar după vreo zece minute Newman se pomeni chiar în aşteptarea acelor subtile nepotriviri. Le savura prezenţa, minunându-se să vadă cum posibila greşeală devine o încântătoare nuanţă de limbaj.

— America e o ţară frumoasă, se aventură ea într-o observaţie cât se poate de lipsită de riscuri.

— Oh, foarte frumoasă, foarte frumoasă. Ar trebui să vii s-o vezi.

— Niciodată nu voi merge s-o văd, răspunse ea cu un zâmbet.

— De ce nu?

— Nu călătorim. Mai ales atât de departe.

— Totuşi, mai plecaţi uneori. Nu staţi chiar tot timpul la Paris.

— Plec vara... foarte aproape, la ţară.

I-ar fi plăcut s-o mai întrebe ceva, ceva personal, ba şi mai mult, dar nu ştia ce.

— Nu ţi se pare cam... lipsit de viaţă aici... atât de izolat de lume?

Fusese gata-gata să spună „cam pustiu”, dar, din discreţie, schimbase repede cuvântul, pentru ca acum să-l simtă ca pe o agravare a sensului.

— Da, e lipsit de viaţă, dacă prin asta înţelegi ceva foarte liniştit, dar este exact lucrul pe care ni-l dorim.

— Ah, este exact lucrul pe care vi-l doriţi, repetă el.

Un asemenea răspuns îl punea în încurcătură.

— În plus, aici am trăit toată viaţa.

— Aici ai trăit toată viaţa, se pomeni Newman reacţionând iarăşi ca un ecou.

— M-am născut aici şi, înaintea mea, tot aici s-au născut tatăl meu şi bunicul meu şi străbunicii mei. Nu-i aşa, Valentin? i se adresă ea fratelui.

— Da, se pare că e unica posibilitate ca să ne mai putem naşte şi noi, zâmbi tânărul, în timp ce se ridică şi-şi azvârli mucul ţigării în foc.

Rămase apoi sprijinit de cămin, iar un observator din afară ar fi înţeles că dorea să se uite ceva mai bine la oaspetele lor pe care, mângâindu-şi mustaţa, îl şi examină pe furiş.

— În acest caz, casa voastră e formidabil de veche! urmă Newman.

— Cât de veche e, frate? întrebă Madame de Cintré.

Tânărul luă cele două lumânări de pe marginea căminului, le înălţă în aer şi, ţinându-le astfel în câte o mână, îşi îndreptă privirea, pe deasupra obiectelor de pe poliţă, spre ornamentaţia de sub tavanul încăperii. Căminul, din marmură albă, era sculptat în stilul epocii Louis-Quinze, dar, mai sus, cu mult deasupra lui, se afla un panou dintr-o perioadă mai veche, lucrat într-o manieră bizară, vopsit în alb şi aurit pe alocuri. Albul se îngălbenise, iar poleiala de aur îşi pierduse strălucirea. În partea superioară a acestui panou, ornamentele se regrupau între ele sub forma unui scut pe care era gravată o emblemă heraldică. Deasupra ei, în relief, o dată: 1627.

— Iată un an, zise tânărul. Dacă-i vechi sau recent, asta depinde numai de punctul dumitale de vedere.

— Aici, în Europa, răspunse Newman, orice punct de vedere ţi se schimbă considerabil.

Îşi lăsă capul pe spate, privi de jur împrejurul său şi adăugă:

— Aveţi o casă cu un stil arhitectural foarte frumos!

— Te preocupă chestiunile de arhitectură? întrebă tânărul de Bellegarde, fără să se mişte de lângă cămin.

— După socoteala mea, vara aceasta m-am străduit să vizitez cam patru sute şaptezeci de biserici. Numeşti asta preocupare?

— Probabil că te interesează religia, răspunse binevoitoarea sa gazdă.

Newman reflectă o clipă:

— Nu în mod deosebit.

Îşi dădu seama că vorbise de parcă s-ar fi pronunţat în legătură cu o cale ferată sau cu o mână, astfel că, imediat, pentru a corecta această impresie, o întrebă pe Madame de Cintré:

— Eşti romano-catolică, doamnă?

— Sunt de credinţa strămoşilor mei, răspunse ea cu gravitate.

Pe Newman îl frapă intensitatea aproape vibrantă a tonului. Îşi lăsă din nou capul pe spate, pentru a putea contempla în voie scutul heraldic.

— Până acum, n-ai observat niciodată anul acela de sus? întrebă el apoi.

Ea avu un moment de ezitare, după către răspunse:

— Ba da, pe vremuri.

În tot acest timp, fratele ei urmărise cu deosebit interes comportamentul şi reacţiile lui Newman.

— Poate că ţi-ar plăcea să vizitezi casa, zise el.

Prietenul nostru îşi desprinse încet ochii, de pe cornişă, pentru a şi-i fixa asupra interlocutorului. Avu impresia că tânărul de lângă cămin practica un stil propriu de amuzament şi că se află în căutarea unei ocazii de a şi-l exersa. Era un bărbat cu înfăţişare prezentabilă, cu chipul luminat de surâs, cu mustăţile răsucite la vârfuri şi cu o anume scânteiere jucăuşă în ochi, cu totul alta decât strălucirea focului din vatră. „Dracul să-l ia cu insolenţa lui franţuzească! La ce naiba o fi rânjind aşa?” se trezi că

mormăie, în sinea lui Newman. Se uită la Madame de Cintré, însă aceasta privea în pământ. Totuşi, îşi ridică pleoapele şi, atunci, încă o dată, ochii li se întâlniră. Apoi, Madame de Cintré se întoarse spre fratele ei. Făcând acelaşi lucru, Newman remarcă acum izbitoarea asemănare dintre frate şi soră. Lucrul era în favoarea fratelui şi impresia favorabilă pe care contele Valentin o făcuse de la început asupra eroului nostru nu avu decât de câştigat. Neîncrederea i se spulberă şi spuse că ar fi încântat să le vadă casa.

Tânărul se înveseli şi, punând din nou mâna pe un sfeşnic, zise:

— Vino, atunci. Curiozitatea îţi va fi răsplătită.

Dar Madame de Cintré se ridică repede şi-l prinse de braţ:

— Ah, Valentin, ce ai de gând să faci?

— Să-i arăt domnului Newman casa. O să fie foarte amuzant să-i arăt domnului Newman casa.

Continuând să-şi ţină mâna pe braţul fratelui, Madame de Cintré se întoarse spre oaspete, surâzând:

— Nu-l lăsa să te ia de aici. N-o s-o găseşti deloc deosebită. E o casă veche şi mucegăită ca oricare alta.

— Ah, nu ca oricare alta, protestă contele încă înveselit. E plină de lucruri ciudate. În afară de asta, o vizită ca cea a domnului Newman este exact amănuntul de care duce lipsă şi pe care nu l-a avut niciodată. E o ocazie rară, din toate punctele de vedere.

— Eşti foarte răutăcios, frate, insistă Madame de Cintré.

— Cine nu riscă nu câştigă! exclamă tânărul. Vii?

Madame de Cintré se apropie de Newman şi, împreunându-şi mâinile, îi adresă, după câte i se păru lui, o încântătoare şi gravă rugăminte:

— N-ai vrea să rămâi mai degrabă cu mine aici, la gura sobei, decât să te împiedici prin coridoare întunecoase în căutarea... ei bine, în căutarea a nimic?

— De o mie de ori mai mult! O să vedem casa într-altă zi.

Tânărul puse lumânarea la loc, cu o comică solemnitate, şi, clătinând din cap, suspină:

— Ah, domnule, ai stricat un proiect măreţ!

— Un proiect? Nu înţeleg, zise Newman.

— Atunci, ţi-ai jucat rolul cu atât mai bine. Poate că odată şi odată voi avea prilejul să-ţi explic.

— Potoleşte-te şi sună să ni se aducă ceaiul, i-o reteză cu blândeţe Madame de Cintré.

Contele Valentin se supuse şi nu mult după aceea un servitor intră cu o tavă pe care o lăsă pe o măsuţă. După plecarea acestuia, Madame de Cintré, rămânând în continuare la locul ei, începu să pregătească ceaiul. Abia se apucase de acest lucru, când uşa fu izbită în lături şi o cucoană, însoţită de un violent fâşâit de stofă, dădu buzna în încăpere. Ea se uită mirată la Newman, îl salută printr-o uşoară înclinare a capului şi un „Monsieur!”, pentru ca apoi să se apropie repede de Madame de Cintré şi să se aplece spre a fi sărutată pe frunte. Madame de Cintré o salută, continuând totuşi să fie atentă la ceainic. Lui Newman, zgomotoasa doamnă, cu pălăria, mantoul şi trena ei de proporţii regale, i se păru tânără şi drăguţă. Ea începu să vorbească franţuzeşte cu o mare volubilitate.,

— Oh, scumpa mea, dă-mi şi mie puţin ceai, pentru numele lui Dumnezeu! Mă simt *anéantie,* sfârşită.

Newman se pomeni absolut incapabil să-i urmărească spusele; vorbea mult mai puţin distinct decât monsieur Nioche.

— Fermecătoarea mea cumnată, o recomandă tânărul.

— E foarte frumoasă, reacţionă prompt Newman.

— Fascinantă, spuse contele.

Şi de această dată, oaspetele îl bănui de intenţii maliţioase. Cumnata trecu de cealaltă parte a focului, cu ceaiul în mână, ţinându-l cât mai departe de ea, ca nu

cumva să şi-l verse pe rochie, şi scoţând mici ţipete de spaimă. Îşi puse ceaşca pe poliţa căminului şi se apucă să-şi desprindă din agrafe vălul şi să-şi scoată mănuşile, privind în tot acest timp la Newman.

— Aş putea oare să-ţi fiu de folos cu ceva, scumpa mea doamnă? întrebă tânărul cu extravagantă solicitudine.

— Să mi-l prezinţi pe monsieur, zise cumnata.

Pe urmă, când fu rostit numele vizitatorului, spuse:

— Nu vă pot face nicio reverenţă, monsieur, căci mi-aş vărsa ceaiul. Aşadar, Claire primeşte străini de genul ăstuia? adăugă ea în franţuzeşte, numai pentru urechile cumnatului.

— După cum vezi! Nu e nostim? răspunse el foarte bine dispus.

Newman rămase un moment în picioare, apoi se apropie de Madame de Cintré, care îşi ridică ochii şi se uită la el ca şi cum ar fi avut de gând să-i spună ceva. Nu avea totuşi nimic de spus, aşa că se mulţumi să-i zâmbească. Se aşeză lângă ea, iar Madame de Cintré îi întinse ceaşca. Schimbară câteva cuvinte în legătură cu ceaiul, timp în care continuă să o studieze cu atenţie, îi veniră în minte afirmaţiile doamnei Tristram despre „perfecţiunea” ei şi despre faptul că ar întruni toate acele strălucitoare însuşiri pe care visase să le găsească vreodată la o femeie. Asta îl făcu să o privească fără teamă, fără să-şi pună întrebări stânjenitoare; astfel, de la bun început, se simţise prevenit în favoarea ei. Şi totuşi, dacă, era frumoasă, frumuseţea ei nu era dintre acelea care să-l orbească pe loc. Înaltă, modelată din linii lungi, avea părul blond, des şi trăsături neregulate, însă armonioase. Ochii cenuşii, larg deschişi, păreau două fecioare împodobite cu ghirlande de flori, gata să te întâmpine la porţile vreunui oraş, fiind lipsiţi însă de acea strălucire şi de acel multicolor joc de ispite şi patimi care iluminează, „ca-ntr-un nesfârşit lanţ de petreceri, chipul fermecător al cuceritoarelor prin vocaţie. Cu formele şi

încheieturile ei subţiri, Madame de Cintré putea să treacă drept mai tânără decât era în realitate. Exista în întreaga ei fiinţă, ceva juvenil şi în acelaşi timp grav, o notă de incertitudine de care părea să depindă, şi depindea chiar, însăşi personalitatea ei, misterios amestec de demnitate, inocenţă şi îndrăzneală. Ce voise oare să spună Tristram, se întrebă Newman, când o numise mândră? Acum, faţă de el, în mod sigur nu era mândră, sau, chiar dacă era, lucrul nu-i slujea absolut la nimic; ar fi trebuit ca ea să-şi afirme infinit mai agresiv mândria ca el să se simtă cât de cât deranjat. În ochii lui Newman, Madame de Cintré apărea drept o fiinţă nobilă, curată, cu care era foarte uşor să te înţelegi. Şi, atunci, i se putea aplica oare acea noţiune de „aristocraţie”, care să facă din ea un soi de produs istoric? Newman cunoscuse aristocraţia doar în vremurile de odinioară ale armatei, când nici măcar nu valora mare lucru şi când această calitate, exceptând poate cazul a două sau trei neveste de generali, situaţie oarecum ieşită din comun, nu o văzuse niciodată atribuită femeilor. Însă titlurile sub forma cărora se înfăţişa aici, în Franţa, rangul îi apărură ca fiind absolut încântătoare şi potrivite cu personalitatea purtătorului. Mai ales în ceea ce o privea pe Madame de Cintré. În cazul ei, nobleţea titlului se armoniza cu însuşirile reale şi căpăta sens într-o minunată, luminoasă, tandră îmbinare, ceva de o extraordinară delicateţe şi putere de expresie. Fără ostentaţie, fără a dori acest lucru, sau măcar, cum s-ar putea crede, fără a-l şti, Madame de Cintré, prin întreaga, neobişnuita ei prezenţă, încânta şi subjuga.

— Ai mulţi prieteni în Paris? Ieşi des în lume? întrebă Madame de Cintré, care găsise până la urmă ceva de zis.

Newman rămase puţin pe gânduri în legătură cu ieşitul în lume.

— Vrei să ştii dacă umblu pe la sindrofii?

— Ieşi, cum se zice pe la noi, *dans le monde?*

— Am cunoscut o mulţime de oameni. Cel puţin aşa

afirmă doamna Tristram. M-a luat cu ea peste tot. Eu nu fac altceva decât să mă supun orbeşte.

— Dar, în definitiv, dumitale nu-ţi plac distracţiile?

— Ba da, unele dintre ele. Nu-mi plac însă petrecerile excesiv de zgomotoase şi nici cele la care stai ţeapăn câte o jumătate de noapte. Sunt prea bătrân şi prea greoi pentru ele. Bineînţeles însă că vreau să mă distrez. Pentru asta am venit în Europa.

Ea păru că se gândeşte o clipă, după care, cu un zâmbet, spuse:

— Credeam că în America te poţi distra de minune.

— Eu n-am fost în stare. Probabil că prea făceam parte din spectacol. Ştii, la circ, niciodată nu-i la fel de amuzant pentru animale.

În acest moment, tânără doamnă de Bellegarde, însoţită de contele Valentin, se apropie iarăşi de ei pentru o nouă ceaşcă de ceai. După ce o servi, Madame de Cintré îşi reluă convorbirea, reamintindu-şi ultimele cuvinte ale lui Newman:

— Aşadar, erai foarte ocupat la dumneata în ţară?

— Eram prins în afaceri. Practic, de la cincisprezece ani, muncesc fără întrerupere.

— Şi care erau treburile dumitale? întrebă tânără de Bellegarde care, în mod sigur, nu era nici pe departe atât de drăguţă ca Madame de Cintré.

— Am făcut de toate, spuse Newman. Într-o vreme am vândut piei de animale; altă dată am fabricat albii de spălat rufe.

— Piei? strâmbă din nas doamna de Bellegarde. Aşa ceva nu-mi place. Albiile de rufe mai treacă-meargă. Prefer mirosul de săpun. Sper, cel puţin, că ele te-au îmbogăţit.

Debită toate acestea cu aerul unei femei care are reputaţia de a spune tot ce-i trece prin minte şi cu un puternic accent franţuzesc.

Newman vorbise cât se poate de deschis, dar tonul

doamnei de Bellegarde îl făcu să continue, după o clipă de reflecţie, cu o anumită, abia perceptibilă răbufnire de batjocură:

— Nu, cu albiile de rufe mi-am pierdut banii, în schimb, cu pieile de animale mi-a ieşit destul de bine.

— La urma urmei, zise tânără marchiză, sunt de părere că esenţialul e... să-ţi iasă bine, cum te exprimi dumneata. În faţa banilor, mă închin cu smerenie, şi nu-i un secret pentru nimeni cât de mult îi ador. Dacă-i ai, nu pun întrebări. În privinţa asta, sunt o democrată veritabilă, întocmai ca dumneata, monsieur. Cel puţin, aşa cum presupun eu că eşti. Această *belle-soeur*[20] a mea e foarte mândră, însă mie mi se pare că poţi să obţii mult mai multe satisfacţii în necăjita asta de viaţă dacă nu faci prea multe nazuri.

— Dumnezeule! mormăi înveselit contele Valentin. Cât avânt, scumpa mea doamnă!

— Bănuiesc, răspunse ceva mai potolit doamna, că monsieur Newman e un om faţă de care se poate discuta, de vreme ce cumnata mea îl primeşte în casă. Şi pe urmă, n-am spus decât adevărul; sunt ideile mele.

— Ah, le numeşti idei? replică tânărul pe un ton pe care Newman îl găsi încântător.

— Doamna Tristam mi-a spus, totuşi, că ai fost în armată, continuă frumoasa lui soră, şi că ai luptat în războiul vostru cel mare.

— Da, numai că asta n-a fost o afacere... în sensul vreunui profit. Nu-i o treabă pe care să ţi-o îngădui prea des.

— Foarte adevărat! exclamă contele Valentin, măsurându-l pe eroul nostru din cap până-n picioare, cu acea expresie caracteristică a feţei în care ironia şi bună-cuviinţa păreau să se amestece într-un fel care te punea în încurcătură. Eşti un om curajos? îl întrebă el apoi.

— Încearcă-mă.

[20] Cumnată (în fr. în text).

— Ah, aşa stau deci lucrurile! În cazul ăsta, mai vino pe la noi.

— Doamne, ce invitaţie! murmură Madame de Cintré, cu un surâs care trăda stânjeneala.

— Oh, îi replică fratele, ţin în mod deosebit ca domnul Newman să vină. O să-mi facă mare plăcere. Aş fi dezolat să lipsesc de la vreuna dintre vizitele lui. Susţin totuşi că trebuie să dea dovadă de foarte mult curaj. Inima vitează, domnule, şi fruntea sus!

Cu această urare, îi întinse mâna lui Newman.

— Nu voi veni ca să te văd pe dumneata; voi veni s-o văd pe Madame de Cintré, ţinu să precizeze Newman.

— Exact pentru aşa ceva vei avea nevoie să-ţi aduni puterile.

— Ah, *de grâce*[21]*!* imploră ea.

— Indiscutabil, exclamă doamna de Bellegarde, eu sunt singura persoană de aici capabilă să spună ceva politicos! Vino să mă vezi pe mine, domnule. Pentru asta nu-ţi trebuie niciun fel de curaj.

Newman răspunse printr-un hohot de râs care nu însemna chiar pe de-a-ntregul o consimţire. Pe urmă, dând mâna cu toţi cei de faţă, se retrase. Madame de Cintré nu remarcă provocarea aruncată de cumnata sa, în legătură cu amabilitatea, în schimb se uită cu un aer oarecum tulburat la vizitatorul ce se îndepărta.

[21] Fie-ţi milă (în fr. în text).

VII

ÎNTR-O SEARA, LA O ORĂ FOARTE înaintată, cam la vreo cinci zile după această întâmplare, servitorul îi aduse lui Newman o carte de vizită care se dovedi a fi cea a tânărului monsieur de Bellegarde. Când, câteva clipe mai târziu, prietenul nostru se duse să-şi întâmpine musafirul, el îl găsi în mijlocul celui mai impunător dintre saloanele sale aurite, stând în picioare şi măsurându-l cu privirea din tavan până-n podea. Şi de această dată i se păru că mutra contelui Valentin trădează o veselie ascunsă. „De cine naiba o mai fi râzând acum?” se întrebă eroul nostru, însă fără supărare, pentru că intuia în fratele doamnei de Cintré o fire liberă, îndrăzneaţă şi presimţea că pe un asemenea substrat de naturaleţe şi cutezanţă ei doi erau sortiţi să se înţeleagă. Numai că, dacă exista motiv de haz, dorea s-o ştie şi el şi să-l guste împreună.

— Mai înainte de toate, zise tânărul întinzându-i mâna, aş vrea să-mi spui dacă nu am venit prea târziu.

— Prea târziu pentru ce?

— Pentru a fuma o ţigară cu dumneata.

— Cât despre asta, răspunse Newman, ai fi putut să vii oricât de devreme, că eu tot nu fumez.

— Ah, eşti un om tare!

— Dar ţigări am, adăugă el. Ia loc.

Oaspetele se uită de jur împrejurul său:

— Sunt sigur că nu pot să fumez aici.

— De ce? E prea mică încăperea?

— Prea mare. E ca şi cum ai fuma într-o sală de bal sau într-o biserică.

— Asta-i lucrul de care râdeai ceva mai înainte, nu? întrebă Newman. Mărimea camerei!

— Nu-i vorba numai de mărime, ci de splendoare şi armonie, de frumuseţe a detaliului. Zâmbetul meu era unul de simpatie şi de admiraţie.

Newman îl privi ceva mai stăruitor, apoi întrebă:

— Aşadar, *e* într-atât de caraghios totul?

— Caraghios, scumpul meu domn? E sublim.

— Evident că asta înseamnă acelaşi lucru, zise Newman. Simte-te ca la dumneata acasă. Consider vizita dumitale drept un act de simpatie şi un semn de încredere. Nu aveai nicio obligaţie. De aceea, dacă există ceva aici care să te amuze, voi fi cu atât mai bucuros. Râzi cât pofteşti; îmi place ca felul modest în care-mi primesc oaspeţii să se bucure de succes. Am totuşi o pretenţie; de îndată ce-ai terminat de râs şi ţi-ai recăpătat graiul, să-mi explici şi mie gluma. Nu vreau să pierd nimic din ce-i amuzant.

Valentin de Bellegarde îl privi lung, cu o expresie de perplexitate, dar fără supărare. Îşi lăsă mâna pe braţul lui Newman voind parcă să spună ceva, însă, brusc, se stăpâni şi se rezemă de spatele fotoliului, pufăind din ţigară. Până la urmă, rupse totuşi tăcerea şi-şi dădu drumul:

— Bineînţeles că vizita mea reprezintă, cum ţi-ai dat seama, o demonstraţie de amiciţie. Nu mai puţin însă am şi fost, într-o anumită măsură, stimulat – sau silit – să fac acest pas. Într-un cuvânt, sora mea mi-a cerut-o, iar o cerere din partea ei devine pentru mine lege. Treceam pe aici şi am văzut lumină la ceea ce am presupus că este apartamentul dumitale. Nu era o oră potrivită pentru o vizită, însă nu-mi părea rău să fac un lucru din care să

reiasă că nu îndeplinesc doar o simplă formalitate.

— Ei bine, iată-mă la dispoziţia dumitale, în mărime naturală, zise Newman întinzându-şi în voie picioarele.

— Nu ştiu la ce te-ai referit, continuă tânărul, când ai spus că-mi acorzi toată libertatea de a râde. Indiscutabil, sunt un om căruia îi place grozav să râdă; e singura modalitate, în general, nu? singura modalitate ca să... ei da, ca să nu *crever d'ennui*[22]. Pot să-ţi spun, totuşi, că nu pentru a râde împreună – sau separat – am căutat să te cunosc ceva mai bine. Ca să vorbesc deschis – după cum vezi, în privinţa sincerităţii mereu mă ia gura pe dinainte – dumneata mi-ai trezit interesul (fără a-mi fi făcut deloc onoarea, cred eu, de a fi încercat să mi-l trezeşti) prin felul atât de eficace în care ai acţionat în propriul dumitale interes. Mă refer... la sfânta dumitale curiozitate.

Toate acestea fură rostite, cum i se păru lui Newman, cu o vădită uşurinţă, dintr-o obişnuinţă a conversaţiei, care nu era totuşi cea convenţională, „de salon", şi (în ciuda excelentei engleze a vorbitorului) cu desăvârşita etichetă, aşa presupunea prietenul nostru, a impecabilului om de lume francez. În acelaşi timp însă exista în acest mic discurs o anume intenţie, un lucru ceva mai personal şi care se cerea stăruitor exprimat. În ce măsură putea să-l privească asta pe el, Newman se pomeni dintr-o dată aproape arzând de nerăbdare s-o afle. Monsieur de Bellegarde era străin până la ultima rostogolire a graseiatului şi atât de frecventului său *r.* Dacă l-ar fi întâlnit în plină Arizona, i s-ar fi părut foarte potrivit să i se adreseze cu un „How-d'ye-do, Moseer?". Cu toate acestea, exista ceva în fizionomia lui care părea să arunce un îndrăzneţ pot de aur peste dificila prăpastie a deosebirilor dintre neamuri. Era de înălţime mijlocie, cu o înfăţişare robustă şi vioaie. Valentin de Bellegarde, cum urma s-o afle amfitrionul său mai târziu, se temea

[22] A muri de urât (în fr. în text).

îngrozitor ca nu cumva această robusteţe să i se dezvolte în dauna agilităţii; cu alte cuvinte, îi era frică să nu se îngraşe. Se considera asemenea unei povestiri care, zicea el, ar fi prea scurtă pentru a mai încăpea în ea şi o digresiune. Călărea, practica gimnastica şi scrima cu neistovit zel şi nu se putea să scoţi un cuvânt despre felul admirabil în care se menţine fără a-l face să pălească şi să vadă în această laudă un reproş şi o aluzie la proporţiile pe care i se părea că le ia. Avea un cap rotund, bine echilibrat, cu o claie de păr des şi mătăsos, fruntea largă, nu prea înaltă, nasul scurt, sugerând mai curând tipul ironic şi curios decât pe cel autoritar sau emotiv, şi o mustaţă delicată ca a unui paj dintr-o poveste romantică. Semăna cu sora sa, nu la trăsături, ci prin expresia ochilor limpezi şi strălucitori, deloc aplecaţi (în cazul său) spre introspecţie, şi prin admirabila prospeţime a zâmbetului, asemenea unei revărsări de apă cristalină. Farmecul chipului său stătea, mai presus de orice, în intensa, directa, ardenta, îndrăzneaţa impresie de viaţă pe care o transmitea. Acest chip ţi-l puteai imagina aidoma unui clopot cu limba bătând profund în însuşi sufletul vibrant al tânărului; o simplă atingere a funiei de mătase şi sunetul de argint ar umple văzduhul. Această însufleţire a trăsăturilor dovedea din plin că Valentin de Bellegarde nu-şi folosea cu zgârcenie conştiinţa, nu o trata ca pe o casă în care să trăieşti retras, într-un ungher al ei, pentru a-ţi cruţa în acest fel „mobilierul” neîntrebuinţat. Dimpotrivă, instalat la largul lui, în mijloc, el ţinea casă deschisă. Când se bucura de ceva, veselia lui sugera gestul golirii unei cupe până la fund; întreaga tărie a băuturii ţi se oferea astfel până la ultima picătură. Atracţia pe care o exercita asupra lui Newman semăna oarecum cu cea pe care eroul nostru o simţea în copilărie faţă de camarazii pricepuţi la anumite performanţe ingenioase, cum ar fi trosnitul încheieturilor sau şuieratul din adâncul gâtlejului.

— Sora mea, reluă oaspetele, zicea că ar fi de datoria mea să vin şi să şterg impresia pe care m-am străduit atâta să ţi-o fac despre mine, şi anume de a fi acţionat sub imperiul unei nebunii de moment. Şi dumitale ţi s-a părut că vorbele mele erau lipsite de orice sens?

— Mă gândeam că niciodată n-am cunoscut un om ca dumneata în viaţa de toate zilele, răspunse Newman. Cel puţin nu în viaţa obişnuită *de familie.*

— Ah, în acest caz, Claire are dreptate.

Şi pentru o vreme contele Valentin se uită la amfitrionul său, urmărindu-l cu atenţie printre rotocoalele de fum ale ţigării.

— Chiar şi aşa, continuă el, cred că-i mai bine să lăsăm lucrurile cum sunt. Adevărul e că nu mi-a trecut deloc prin minte să te îndepărtez prin grosolănie. Dimpotrivă, am vrut să-ţi fac o impresie favorabilă. De vreme ce însă, în ciuda dorinţei mele, n-am reuşit decât să mă port prosteşte, îmi mai rămâne totuşi speranţa că într-un anumit sens am fost fericit inspirat; în felul acesta, în viitoarele noastre relaţii n-o să mai am nas să pretind o seriozitate pe care în niciun caz n-aş putea-o justifica. Socoteşte-mă drept un tip uşuratic, un neserios sadea, cu momente de mare luciditate şi chiar de extraordinară energie.

— Presupun că te cunoşti foarte bine, zise Newman.

— Când sunt normal, recunosc că sunt foarte normal, răspunse oaspetele. Dar n-am venit aici ca să vorbesc despre mine. Aş vrea să te întreb câteva lucruri, îmi dai voie?

— În ordine, poţi începe.

— Locuieşti aici singur?

— Absolut singur. Cu cine aş putea să locuiesc?

— Pentru moment, surâse monsieur de Bellegarde, eu pun întrebările şi dumneata răspunzi. Ai venit la Paris de plăcere?

Newman tăcu o clipă.

— Toată lumea mă întreabă asta! exclamă el apoi, cu felul său aproape patetic de a spune lucrurile pe şleau. Sună destul de prosteşte... Ca şi cum n-ar trebui să mă bucur de viaţă decât printr-un ordin de extrădare

— Oricum, există un motiv pentru care să fi venit aici...

— Oh, numeşte-l propria mea plăcere! zise Newman. Cu toate că asta mă arată ca încercând să recuperez o pierdere iremediabilă, cuvântul defineşte destul de bine logica purtării mele.

— Şi eşti încântat de ceea ce ai găsit?

— Ei da, putea să fie şi mai rău.

Din nou contele Valentin pufăi în tăcere din ţigară.

— În ce mă priveşte, reluă el într-un târziu, îţi stau în întregime la dispoziţie. Voi fi foarte fericit să-ţi fiu de folos cu ceva. Ori de câte ori ai chef, treci pe la mine. Există vreo persoană pe care doreşti s-o cunoşti, vreun lucru pe care să vrei să-l vezi? E păcat să nu profiţi pe deplin de şederea la Paris.

— Cred că profit, zise senin Newman. Îţi rămân îndatorat.

— Cinstit vorbind, continuă musafirul, mi se pare absurd să mă aud făcându-ţi asemenea propuneri. Ele reprezintă multă, multă bunăvoinţă, dar nimic altceva. Dumneata eşti un om care a reuşit în viaţă, iar eu un *ráté* – termen prin care noi înţelegem un eşec total, – şi a-ţi vorbi ca şi când eu aş putea să-ţi fiu de ajutor înseamnă a inversa rolurile într-un mod nepermis.

— Cum se face că n-ai reuşit în viaţă? întrebă ingenuu Newman.

— Oh, nu sunt un fiasco dintre acelea care să-ţi frângă inima, replică tânărul. Nu m-am prăbuşit chiar din slava cerului, iar nereuşita mea nu a făcut vâlvă şi, din fericire, niciun fel de scandal. Dumneata însă eşti, în chipul cel mai evident, omul faptelor împlinite. Ai făcut avere, ţi-ai construit o platformă, eşti un puternic al finanţelor, forţa în acţiune, poţi să străbaţi lumea în lung şi-n lat, până îţi

vei găsit un locşor moale pe care să te întinzi cu conştiinţa împăcată că ţi-ai câştigat odihna. Şi totul – absolut fabulos! – în floarea unei splendide bărbăţii. Nu e adevărat? Ei bine, imaginează-ţi situaţia aceasta ca fiind exact pe dos şi-l vei avea în faţă pe *votre serviteur.* N-am făcut niciodată nimic şi nici de aici încolo nu mai pot să fac nimic.

— Cum aşa? Ce rost au toate ideile astea?

— Mi-ar trebui mult timp să-ţi explic. Am să-ţi povestesc într-o zi. Până una alta, am dreptate, nu? Te bucuri de un succes formidabil? Ai câştigat mai mulţi bani decât au fost câştigaţi vreodată de oricare alt bărbat atât de tânăr şi de cinstit ca dumneata? Nu-i treaba mea, dar, ca să scurtez povestea, eşti sau nu îngrozitor de bogat?

Iată încă o întrebare care sună prosteşte. Dumneata crezi că asta-i *tot* ce reprezint eu?

— Nu, cred că eşti un tip ieşit din comun. De asta mă şi aflu aici. Ca formaţie, dumneata şi cu mine suntem foarte deosebiţi, sunt sigur. Nu cred că există vreun lucru în legătură cu care să gândim sau să simţim la fel. Aş zice, totuşi, c-o să ne înţelegem de minune, întrucât, ştii – cum se întâmplă între peşti şi păsări – suntem prea deosebiţi ca să ne certăm.

— Oh, eu nu mă cert niciodată, declară Newman oarecum tăios.

— Vrei să spui că împuşti de-a dreptul? Ei bine, te avertizez că *până* voi fi împuşcat, mă voi simţi în mai mare siguranţă cu dumneata decât m-am simţit probabil toată viaţa mea în raporturile cu alţii. Şi cum pentru *dumneata* un sentiment al pericolului este în mod evident exclus, amândoi o vom duce de minune.

După aceste observaţii, care constituiră doar introducerea, contele Valentin îi făcu eroului nostru o vizită lungă; în timp ce cei doi bărbaţi tot mai stăteau cu călcâiele sprijinite de marginea căminului încins, auziră cum orologiul unei clopotniţe îndepărtate bate, de fiecare

dată mai numeroase, orele dimineţii. Valentin de Bellegarde era, după propria-i mărturisire, un mare flecar, indiferent de împrejurare, iar acum deprinderea cuvântului prompt şi a tonului potrivit se manifesta la el ca într-o febră. Tradiţia în care fusese crescut îl făcuse să creadă că pentru cei din stirpea sa a sta de vorbă cu cineva înseamnă întotdeauna a acorda o favoare şi cum, pe de altă parte, momentele de sinceră confesiune erau la el tot pe atât de rare pe cât de strălucit îi era comportamentul general, avea un dublu motiv să nu se teamă că prietenia sa ar putea să inoportuneze vreodată. În plus, în ciuda calităţii sale de ultim vlăstar al unei vechi stirpe, tradiţia (de vreme ce tot am folosit termenul) nu se manifesta la el nici rigid, nici strident, ci învăluită în sociabilitate şi urbanitate precum o matroană veştejită în dantele şi şiraguri de perle. Potrivit cu criteriile celor din lumea lui, Valentin era un *gentilhomme* de cea mai pură extracţie, iar norma sa de viaţă, în măsura în care şi-o definise, era să nu-şi dezmintă cumva renumele. I se părea că o asemenea preocupare ar putea să-l angajeze în mod agreabil pe un tânăr de o capacitate intelectuală medie. Totuşi, cele mai bune rezultate şi le atingea datorită mai degrabă instinctului decât teoriei, şi farmecul personalităţii sale era atât de mare, încât, în contact cu el, unele dintre virtuţile aristocratice îşi pierdeau severitatea, fără a-şi pierde totuşi, ca să spunem aşa, esenţa. În adolescenţă fusese suspectat de gusturi joase, iar maică-sa se temuse teribil ca fiul să nu alunece în mocirla purtărilor comune şi să împroaşte astfel cu noroi blazonul familiei. De aceea, fusese supus unei educaţii cu mult mai severe decât se cuvenea, fără însă ca profesorii să scoată cine ştie ce din el. Adânca lui linişte interioară nu reuşiseră să i-o tulbure niciodată şi, într-un fel sau altul, contele Valentin rămăsese pe cât de norocos, pe atât de nechibzuit. Fusese totuşi ţinut atâta vreme din scurt, încât acum nutrea o ură de moarte împotriva

disciplinei de familie. După cum se ştia, declarase alor săi că, oricât de descreierat ar fi el, onoarea numelui de Bellegarde este în mai mare siguranţă în mâinile lui decât în mâinile altor membri ai familiei; dacă se va ivi vreodată prilejul, or să vadă şi ei acest lucru. Cunoştea secretul de a face ca buna dispoziţie să nu contravină bunelor maniere, iar lui Newman comportamentul său i se părea, cum avea să i se pară după aceea şi comportamentul altor tineri reprezentanţi ai rasei latine, când aproape infantil, când îngrozitor de matur. În America, reflectă Newman, oamenii „mari” au mintea coaptă şi inima sau, cel puţin, moravurile tinere; aici, au mintea crudă şi inima foarte îmbătrânită, moravurile de tot încărunţite şi pline de riduri.

— Ceea ce invidiez eu la dumneata, găsi cu cale să remarce contele Valentin, este libertatea dumitale; orizontul larg, libertatea de a veni şi pleca, fără ca o puzderie de inşi, luându-se cu toţii mult prea în serios, să-ţi pretindă ceva. Cât despre mine, adăugă el cu un oftat, eu trăiesc sub ochii admirabilei mele mame.

— Dar nu eşti numai dumneata de vină? Cine te împiedică să cutreieri lumea? întrebă Newman.

— Întrebarea e de o naivitate încântătoare. Totul mă împiedică. În primul rând, n-am o leţcaie.

— Perfect, când am început să colind prin lume, nici *eu* n-aveam o leţcaie.

— Da, dar sărăcia dumitale era chiar capitalul dumitale! Cu firea pe care o ai era imposibil să rămâi ceea ce te-ai născut, şi fiind născut sărac – după câte înţeleg eu – era inevitabil deci să ajungi la polul opus. Te aflai într-o situaţie în care oricui i-ar lăsa gura apă. Ajungea să priveşti în jur şi să dai cu ochii peste o lume plină cu tot felul de lucruri pentru care nu-ţi trebuia decât un pas ca să le obţii. Când aveam douăzeci de ani, m-am uitat şi eu în jur şi am văzut o lume în care totul purta inscripţia „Nu e voie!”, iar partea cea mai urâtă e că

inscripţia părea să fi fost pusă acolo numai pentru mine. Eu nu puteam să mă arunc în afaceri, nu puteam să câştig bani, pentru că eu eram un de Bellegarde. Nu puteam să intru în politică pentru că eram un de Bellegarde, iar neamul de Bellegarde nu-i recunoaşte pe cei din neamul Bonaparte. De literatură nu mă puteam apuca pentru că eram un neisprăvit. Nu mă puteam însura cu o fată bogată pentru că, de secole, niciun de Bellegarde nu se căsătorise cu o *roturière*[23] şi nu se cădea să mă abat de la tradiţie. Ai să vezi totuşi că trebuia să ajungem şi la asta! Moştenitoarele bune de măritiş *de notre bord*[24] nu se obţin pe ochi frumoşi; se cere nume pentru nume şi avere pentru avere. Singurul lucru pe care-l puteam face era să merg şi să lupt pentru Papă. Asta am şi făcut, cu cea mai mare seriozitate, iar la Castelfidardo, am şi primit o mică rană apostolieească. După cât mi-am putut da seama, treaba nu i-a folosit nici Sfântului Părinte, nici mie. Indiscutabil că Roma o fi fost un oraş foarte amuzant pe vremea lui Heliogabal, dar de atunci încoace a decăzut în chip jalnic. Asemenea unora dintre cei mai de soi ticăloşi din istorie, am stat trei ani închis între zidurile castelului San Angelo, după care m-am întors la cele lumeşti.

Newman îl urmărea cu atenţia cu care în muzee îi urmărise pe *ciceroni.*

— Aşadar nu ai nicio preocupare activă?... Nu faci absolut nimic?

— Absolut nimic. S-ar zice că-mi petrec timpul distrându-mă şi, ca să fiu drept, am şi momente plăcute. Ele vin, într-un fel sau altul, împotriva voinţei tale şi tot secretul e, în acest caz, să le identifici. Totuşi, nu poţi sta la pândă o veşnicie şi să aştepţi ca ele să vină mereu. Probabil că încă vreo trei, patru ani o să mai meargă aşa, după care prevăd o vreme în care corabia mea o să

[23] Femeie de rând, fără titluri (în fr. în text).
[24] Aprox. din lumea noastră (în fr. în text).

înceapă să ia apă şi să se scufunde. N-o să mă mai menţin pe linia de plutire şi-o să mă duc direct la fund. Pe urmă, odată ajuns la fund, ce-o să-mi mai rămână de făcut? Probabil c-o să mă călugăresc. Serios, cred c-o să-mi încing mijlocul cu o funie şi o să intru la mănăstire. Era un obicei vechi şi obiceiurile vechi erau foarte bune. Oamenii înţelegeau viaţa la fel de bine ca noi. Ţineau oala pe foc până crăpa şi pe urmă... gata, la gunoi cu ea.

— Te duci regulat la biserică? se interesă Newman pe un ton care dădea întrebării un sens caraghios.

Prietenul său aprecie, în mod evident, efectul acesta comic, totuşi îl privi pe Newman cu decenţa cuvenită:

— Sunt un foarte bun catolic. Respect credinţa, mă închin Sfintei Fecioare şi mă tem de diavol.

— În cazul ăsta, zise Newman, stai foarte bine: pentru prezent ai plăcerea, iar pentru viitor paradisul. De ce te plângi?

— Şi plângerea face parte din plăcere. Există, în situaţia dumitale, ceva care mă scoate din sărite. Până acum, eşti primul om în legătură cu care m-am trezit spunându-mi: „Oh, dacă aş fi eu în locul lui!...” E ciudat, dar adevărat. Am cunoscut mulţi oameni care, pe lângă avantajele artificiale de care mă pot bucura eu, aveau şi banii şi inteligenţă, fără ca totuşi să-mi tulbure vreodată liniştea interioară. Dumneata ai ceva care mă face să te invidiez. Nu-s banii la mijloc, nici chiar inteligenţa, cu toate că, neîndoios, inteligenţa te slujeşte de minune. Nici măcar de statura dumitale impresionantă (şi oarecum inutilă) nu poate fi vorba, deşi mi-ar fi plăcut şi mie să fiu câţiva centimetri mai înalt. Nu, e aerul dumitale, acel mod de a te simţi oriunde ca acasă, într-un fel imperturbabil, irevocabil, indestructibil aş zice! Când eram copil, tatăl meu obişnuia să-mi spună că tocmai printr-un asemenea aer se recunoaşte un de Bellegarde. Îmi atrăgea atenţia asupra lui. Nu mă sfătuia să lupt să-l dobândesc; spunea că vine întotdeauna de la sine, odată cu maturitatea. Şi

pentru că sentimentul pe care îl exprimă l-am avut tot timpul, presupuneam că a şi venit... Locul meu în viaţă fusese dinainte pregătit şi mi se părea uşor să-l ocup. Dumneata însă, care, după câte înţeleg, ţi-ai câştigat singur locul pe lume, dumneata care, aşa cum ne-ai povestit data trecută, ai fabricat şi ai vândut articole de uz casnic vulgare, mă impresionează – în felul dumitale specific – ca fiind un ins perfect degajat, capabil să privească de sus orice situaţie. Imaginea pe care mi-o trezeşte e aceea a unui mare acţionar, călătorind pe ruta sa favorită. Mă faci să simt şi mai îngrozitor lipsa mea de participare în afacerile „companiei", când lumea se presupunea totuşi că ne-ar aparţine în egală măsură. Ce nu am eu oare în comparaţia cu dumneata?

— Conştiinţa muncii cinstite, mândria de a fi produs lucruri pe care alţii să fie bucuroşi să ţi le cumpere – de vreme ce asta ţi-e măsura exactă. Şi, pentru că tot vorbeşti despre albiile mele de spălat rufe – care erau chiar frumoase – nu cumva tocmai ele şi frumuseţea lor îmi dau aceasta conştiinţă curată?

— A, nu! Am văzut oameni care depăşiseră albiile de rufe, care fabricaseră munţi de săpun, săpun galben, bine mirositor, în calupuri uriaşe, şi care m-au lăsat absolut rece.

— Atunci explicaţia constă în simpla calitate de a fi cetăţean american, zise Newman. Asta îl aranjează pe un bărbat.

— Posibil, replică oaspetele. Totuşi, mă simt obligat să observ că am cunoscut o mulţime de cetăţeni americani care nu păreau deloc „aranjaţi" şi nici n-aveau câtuşi de puţin aerul unor mari acţionari. Niciodată nu i-am invidiat. Cred mai degrabă că-i vorba de cine ştie ce secret drăcesc de-al dumitale.

— Ei, nu, râse Newman, ai să mă convingi acum să-mi las modestia la o parte şi să mă umflu în pene.

— Nu, n-am să te conving de nimic. Dumneata n-ai

nimic de-a face cu modestia şi nici cu trufia. Aşa se şi explică infernalul dumitale sânge rece. Oamenii se arată trufaşi numai când au ceva de pierdut, după cum şi delicateţea le apare doar atunci când vor să obţină ceva.

— Habar n-am ce-aş putea să pierd, zise Newman, dar întrevăd de pe acum o situaţie în care aş avea cu adevărat de câştigat ceva.

Musafirul îl privi cu mare atenţie:

— O situaţie?…

Newman ezită:

— Despre asta o să-ţi spun mai multe când o să te cunosc mai bine.

— Ah, în scurt timp mă vei cunoaşte ca pe buzunarul dumitale, şopti tânărul, luându-şi rămas bun.

În următoarele trei săptămâni, se mai întâlniră de câteva ori şi, fără a-şi jura oficial prietenie veşnică, între ei se instală, instinctiv, o firească şi durabilă camaraderie. Pentru Newman, Valentin de Bellegarde reprezenta francezul ideal, tipic şi, în măsura în care eroul nostru era familiarizat cu aceste domenii obscure, francezul tradiţiei şi al romanelor cavalereşti. Curtenitor, expansiv, amuzant, bucurându-se în primul rând el însuşi de efectul produs de propriile lui glume, mai mult decât cei cărora le erau adresate (chiar când aceştia se arătau complet satisfăcuţi), un maestru al tuturor subtilităţilor caracteristic mondene şi un degustător al fiecărei senzaţii plăcute, un fanatic al acelei divinităţi misterioase şi sacre la care făcea din când în când aluzie în termeni mai exaltaţi chiar decât cei în care vorbea despre ultima femeie frumoasă pe care o cunoscuse, divinitate ce nu era altceva decât imaginea splendidă, deşi întrucâtva demodată, a Onoarei personale, Valentin de Bellegarde era irezistibil de simpatic şi de antrenant, întruchipând un personaj căruia Newman, odată intrat în contact cu el, era în stare să-i aprecieze adevărata valoare exact în măsura în care, dacă nu l-ar fi cunoscut şi meditând doar la

posibilele combinaţii din alcătuirea umană, ar fi fost incapabil să-i prefigureze mental existenţa. Nu din contraste s-ar fi putut ivi asemenea alcătuire, nu din elemente total disparate, ci din nuanţe pe care numai strania şi nedesluşita apropiere a părţilor, ciudat atrase unele spre altele, le putea combina.

Valentin locuia la parterul unei case vechi de pe Rue d'Anjou, foburgul Saint Honoré, şi micul său apartament se afla prins între curte şi o grădină bătrână, ce se prelungea spre spatele casei, una dintre grădinile acelea întinse, lipsite de soare şi umede ale capitalei, pe care, de la câte o fereastră ascunsă, le descoperi când nici nu te aştepţi, în plin Paris şi de care întotdeauna te minunezi că mai pot creşte printre clădirile ostile din jur. La prima vizită pe care i-o făcu, Newman lăsă să se înţeleagă că asemenea locuinţe sunt, deşi într-un chip diferit, cel puţin la fel de caraghioase ca a lui. Ciudăţenia lor avea alt sens decât cea a saloanelor aurite de pe Boulevard Haussmann: încăperile erau scunde, întunecoase, strâmte şi încărcate până la refuz cu vechituri dintre cele mai bizare. Proprietarul, patrician scăpătat, era totuşi un colecţionar neobosit şi astfel pereţii dispăreau sub povoara armelor ruginite, a panourilor şi farfuriilor ornamentale străvechi, intrările gemeau şi ele de greutatea draperiilor şi a tapiseriilor decolorate de vreme, pentru ca duşumelele să zacă pardosite cu piei de animale sălbatice. Ici şi colo, se vedea câte unul dintre acele obiecte incomode – tribut plătit eleganţei – cu care arta tapiţerilor francezi e atât de darnică: un divan pe care, datorită podoabelor în formă de ghirlandă şi cusăturilor cu volane, nu puteai să stai nici cât ai putea să stai în poala unei vădane grase şi împopoţonate; un şemineu atât de garnisit cu falduri, ciucuri şi zorzoane încât, folosind aceeaşi comparaţie, era total exclus să faci focul în el; o nişă prevăzută cu perdea, în fundul căreia oglinda imensă şi ştearsă părea o baltă stătută. Comorile

tânărului de Bellegarde zăceau într-o dezordine pitorească, iar mirosul ţigărilor de foi de care era îmbâcsit tot apartamentul se amesteca subtil cu parfumul nedesluşit, tulbure al altor vremuri. Era, pentru gustul lui Newman, o locuinţă infectă, mohorâtă şi igrasioasă; romantica nepotrivire a mobilierului îl nedumeri total.

Asemenea celor mai mulţi dintre compatrioţii săi, fermecătorul conte vorbea din belşug despre sine însuşi şi nu făcea deloc un secret din episoadele mai interesante din biografia proprie. Avea, inevitabil, o mulţime de lucruri de spus despre femei şi adesea îşi îngăduia plăcerea de a se lansa în apostrofe ironice şi sentimentale la adresa acestor fiinţe – sursă a desfătărilor şi nefericirilor sale. „Oh, femeile, femeile! Când mă gândesc la câte m-au împins ele! – obişnuia el să exclame; plin de subînţelesuri. *C'est égal,* dintre toate nebuniile şi prostiile pe care le-am făcut pentru ele, nu e una de care să-mi pară rău!" Asupra acestui subiect, Newman îşi păstra obişnuita rezervă; a-l dezvolta public în lumina propriilor experienţe i se păruse întotdeauna o treabă oarecum similară cu gunguritul porumbeilor sau schelălăiala maimuţelor pe timpul împerecherii, ba chiar o slăbiciune incompatibilă cu un caracter integru. Cu toate acestea, confidenţele prietenului său îl amuzau copios şi doar rareori îl contrariau, întrucât trecutul tânărului i se părea ca o grădină semănată dintru început cu flori alese, prin risipa cărora amintirile suflau tot aşa de uşor ca o adiere de vară. „Cred într-adevăr, îi spuse o dată Valentin de Bellegarde, că nu sunt mai decăzut decât majoritatea contemporanilor mei. Sunt *joliment* depravaţi contemporanii ăştia ai mei!" Îi înşiră apoi o groază de amănunte nostime în legătură cu prietenele sale, declarându-i că, oricât de multe şi de deosebite unele de altele ar fi fost ele, curiozitatea lui rămăsese intactă, supravieţuind tuturor încercărilor. „Nu trebui însă să iei asta ca pe un sfat, adăugă el. S-ar putea ca autoritatea

mea în materie să fie înşelătoare. Le ţin întotdeauna partea. Sunt un *sentimental...* cu alte cuvinte un măgar.” Newman îl asculta fără să-şi ascundă zâmbetul, bucuros să constate, în propriul său interes de altfel, că interlocutorul său e animat de nobile simţiri; în sinea lui însă nu se împăca deloc cu ideea ca un francez să descopere la sexul frumos calităţi pe care el însuşi nici măcar să nu le fi bănuit. Pe de altă parte, contele Valentin se dovedea a fi şi altceva decât un simplu individ hazliu şi indiscret; se pricepea de minune să provoace mărturisiri, venind în întâmpinarea fiecărei întâmplări mai deosebite din biografia eroului nostru, astfel că Newman, pe măsură ce destăinuirile sale păreau să uluiască şi să captiveze, se pomeni depănându-şi amintirile cu o asemenea uşurinţă de parcă niciodată n-ar fi avut altă îndeletnicire. Ajunsese chiar să-şi povestească întreaga viaţă, de la primele începuturi, cu toate meandrele ei şi ori de câte ori încrederea în cele auzite sau „sistemul de valori” al companionului său păreau să se zdruncine, pe Newman îl amuza să şi exagereze amănuntele episodului. Stătuse cu hâtrii buni de glume ai Vestului roată în jurul sobelor de fontă şi văzuse cum întâmplări „incredibile” devin şi mai incredibile, fără a-şi pierde interesul, iar fantezia lui deprinsese secretul de a construi asemenea poveşti cu precizie şi îndrăzneală. Atitudinea obişnuită a contelui ajunsese până la urmă una de autoapărare glumeaţă; pentru a marca deosebirea dintre propriul său tip şi cel al prezumptivilor nerozi, cultiva înţelepciunea de a nu se lăsa niciodată prins înghiţind momeala. Rezultatul fu că Newman se găsi în imposibilitatea de a-l convinge de anumite adevăruri îndelung verificate.

— Dar, spuse Valentin, de vreme ce este limpede că ai avut asemenea aventuri, amănuntele nu contează. Ai cunoscut laturi neobişnuite ale vieţii, te-ai învârtit dintr-un capăt într-altul al unui continent aşa cum mă învârt eu pe Bulevard, când într-un sens, când într-altul. Aparţii unei

lumi mai vii decât a noastră. Ai trecut prin perioade cumplite, perioade ucigătoare şi ai făcut unele lucruri extrem de neplăcute: în copilărie ai tras cu lopata la nisip ca să-ţi câştigi cina, iar în tabăra căutătorilor de aur ai mâncat fiertură de pisică. Ai stat câte zece ore în şir să aduni cifre şi ai suportat de la început până la sfârşit predicile unui pastor metodist numai pentru a te uita la o fată drăguţă de pe altă bancă. Evident, nu se putea chiar totul să fie foarte *folichon,* dar, oricum, dumneata ai făcut ceva şi *eşti* cineva. Ţi-ai folosit înzestrările şi ţi-ai desăvârşit caracterul. Nu te-ai *abruti,* nu te-ai îndobitocit aruncându-te în desfrâu şi nu ţi-ai jertfit norocul pe altarul convenienţelor sociale. Iei lucrurile aşa cum sunt şi ai mai puţine prejudecăţi chiar decât mine care pretind că nu am niciuna, pe când în realitate am vreo trei sau patru care-mi stau drept în cale. Om fericit, eşti puternic, eşti liber... dumitale nimic nu-ţi stă în cale. Dar, ce dracu, îşi rotunji el discursul, ai de gând să faci cu asemenea avantaje? Pentru a te folosi într-adevăr de ele ai nevoie de o lume mai bună decât a noastră. În Parisul ăsta chiar că nu există nimic vrednic de dumneata.

— Ba cred că există ceva, zise Newman.

— Ce anume?

— Ei, oftă el, o să-ţi spun altă dată!

În felul acesta, amâna de pe o zi pe alta abordarea unui subiect extrem de scump inimii sale. În acelaşi timp, se familiariza în chipul cel mai direct cu numitul subiect, reluându-şi, cu alte cuvinte, vizitele la Madame de Cintré. Din cele trei vizite pe care i le făcuse, doar de două ori o găsise acasă şi niciodată singură. Oaspeţii, destul de mulţi, erau, după părerea eroului nostru, gălăgioşi, acaparând aproape în întregime atenţia gazdei. Cu toate acestea, ea îşi găsea timp să-i acorde şi străinului puţină atenţie, atâta cât să se poată materializa în câte un zâmbet imprecis – exact acea imprecizie care-l încânta pe Newman, permiţându-i acestuia, pe loc ca şi mai târziu, s-

o încarce cu cele mai râvnite înţelesuri. Fără să se amestece în discuţii, Newman stătea şi se uita la cei ce soseau sau la cei ce plecau, urmărind cuvintele de salut şi flecărelile musafirilor doamnei de Cintré. Se simţea ca la teatru şi, tot ca la teatru, avea impresia că dacă ar vorbi, ar întrerupe spectacolul. Câteodată şi-ar fi dorit chiar să aibă un text al piesei ca să urmărească dialogul; aproape că se aştepta să şi vadă apărând pe undeva o plasatoare cu bonetă albă şi panglici roz gata să-i ofere un program contra doi franci. Unele doamne îi aruncau câte o ocheadă foarte aprigă sau foarte leneşă, la buna lui alegere; altele păreau profund inconştiente de prezenţa lui. Bărbaţii nu se uitau decât la amfitrioană, care domina scena. Nici că se putea altfel, întrucât, indiferent dacă o socoteai frumoasă sau nu, ea îţi capta şi-ţi umplea ochiul, exact aşa cum un sunet plăcut îţi umple auzul. Fără a schimba cu ea mai mult de douăzeci de vorbe cu şir, Newman pleca de acolo ducând cu el o impresie căreia nici promisiunile cele mai solemne nu i-ar mai fi putut mări însemnătatea. Madame de Cintré era şi ea un personaj din piesă ce se juca sub ochii lui, ca şi companionii ei, dar cum umplea ea scena şi cum ştia să primească privirile spectatorilor, ca să nu mai vorbim de aprecierile şi „buchetele” aruncate spre ea! Fie că se aşeza sau se ridica în picioare, fie că-şi conducea până la uşă prietenii care plecau, ridicând draperia grea pentru ca aceştia să poată trece şi stând să-i mai privească o clipă şi să le facă un ultim semn de despărţire, fie că se rezema de speteaza scaunului, cu braţele încrucişate şi ochii limpezi, cu faţa atentă şi surâzătoare, ea trezea în acest musafir deosebit dorinţa de a o avea de-a pururi în faţă, jucându-şi rolul de stăpână în toate împrejurările sociale accesibile geniului femeii, sau, altfel spus, parcurgând întreaga claviatură a ospitalităţii expresive. Dacă el, Newman, ar fi rămas doar *martorul* acestei ospitalităţi, ar fi fost bine; dacă ar fi devenit *beneficiarul*

ei, ar fi fost şi mai bine. Madame de Cintré era atât de înaltă şi totuşi atât de fragilă, atât de însufleţită şi totuşi atât de calmă, atât de elegantă şi totuşi atât de simplă, atât de deschisă şi totuşi atât de ascunsă! Tocmai partea aceasta de necunoscut îi întreţinea, din punctul lui de vedere, misterul; după câte îşi dădea el seama, lucrul care-l interesa în cel mai înalt grad era exact personalitatea ei de dincolo de scenă. Evident, în ce măsură era îndreptăţit tocmai el să vorbească despre mister n-ar fi fost în stare să explice; dar dacă ar fi avut obiceiul să se exprime în imagini poetice, ar fi spus poate că, privind-o pe Madame de Cintré, i se părea că vede acea aură nedefinită ce însoţeşte câteodată discul incomplet al lunii. Nu pentru că ar fi fost timidă şi cu atât mai puţin „ştearsă”; dimpotrivă, personalitatea ei apărea bine definită şi clara precum cifrele mari pe bancnote, manifestându-se nestingherit şi pe faţă, ca o profesiune practicată cinstit. Şi totuşi era sigur că Madame de Cintré posedă calităţi pe care ea însăşi nu şi le bănuie şi că numai lui, lui Christopher Newman, îi era destinat să le scoată la lumină.

Din anumite motive, se abţinuse să-i spună aceste lucruri fratelui ei. Unul dintre motive îl constituia şi faptul că întotdeauna mai înainte de a întreprinde vreo acţiune devenea circumspect, prudent, reflexiv. Aşa cum i se şi cade unui om care ştie că odată ce a pornit la drum va trebui să-şi întindă bine pasul, îi lipsea graba. Şi pe urmă chiar îi plăcea să nu-şi vândă, cum ar fi zis el, prematur pontul. Amânarea îl mobiliza, îl stimula. Într-o zi, totuşi, când Valentine – Newman prefera rostirea englezească a numelui – luase masa cu el pe bulevard, se simţiră atât de bine împreună, încât întârziaseră peste măsură acolo. Ridicându-se de la masă, tânărul îi propuse să-şi încheie seara printr-o vizită la doamna Dandelard. Doamna Dandelard era o italiancă micuţă căsătorită cu un francez ce se dovedise un desfrânat şi o brută, calvarul vieţii ei.

Soţul îi risipise toţi banii şi pe urmă, lipsindu-i mijloacele de a-şi mai continua plăcerile extraconjugale, îşi luase obiceiul ca în orele libere să-i ardă câte o mamă de bătaie nevesti-si. Aceasta avea şi acum o vânătaie într-un loc, pe care o arătase câtorva inşi, printre care şi amintitului Valentine. Obţinuse o separaţie legală, îşi strânsese rămăşiţele derizorii ale averii personale şi venise să trăiască la Paris, unde stătea la un *hôtel garni*[25]. Mereu în căutarea unui apartament, umbla, punând o sută de întrebări serioase şi procedând la măsurători amănunţite, prin apartamentele altora. Era foarte drăguţă şi copilăroasă şi făcea câte o remarcă absolut extraordinară. Pe Valentin îl încânta cunoştinţa şi, după propria lui declaraţie, sursa interesului pe care i-l purta s-ar fi aflat în curiozitatea lui lacomă de a şti ce se va întâmpla cu ea.

— E săracă, drăguţă şi proastă, spunea el. Mi se pare că nu-i rămâne decât o singură cale. E păcat, dar nu se poate face nimic. Îi mai dau doar şase luni. Din partea mea nu are a se teme de nimic, eu nefiind decât un spectator care urmăreşte pur şi simplu desfăşurarea evenimentelor. E numai o chestiune de cum, când şi unde. Oh, ştiu ce ai de gând să-mi spui, că Parisul ăsta oribil împietreşte inima. Da, dar în acelaşi timp ascute mintea şi până la urmă te înzestrează cu un rafinat simţ de observaţie. Pentru mine, a vedea felul în care se joacă mica dramă a acestei femeiuşti este în momentul de faţă o plăcere intelectuală.

— Dacă e gata să se dea pierzării, zise Newman, s-ar cuveni s-o opreşti.

— S-o opresc? Cum s-o opresc?

— Să vorbeşti cu ea. Să-i dai câteva sfaturi.

La această idee, tânărul izbucni în râs:

— Câteva? Şi câte anume? Păzească-ne cerul! Imaginează-ţi situaţia! Încearcă singur să-i dai exact

[25] Casă de închiriat cu camere mobilate, pensiune (în fr. în text).

numărul de sfaturi de care are nevoie.

Numai în urma unei astfel de discuţii îl urmase Newman într-o vizită la doamna Dandelard. Când plecară de acolo, Valentin îi reproşa tovarăşului său:

— Unde ţi-au fost faimoasele sfaturi? N-am auzit o iotă din ele.

— Oh, mă las păgubaş, răspunse scurt Newman.

— În cazul ăsta, nu eşti cu nimic mai bun decât mine.

— Ba da, pentru că nu-mi găsesc o plăcere intelectuală în a-i urmări eventualele aventuri. Nu vreau câtuşi de puţin s-o văd rostogolindu-se la vale. Prefer să mă uit într-altă parte. De ce însă, întrebă prietenul nostru după o clipă de tăcere, nu-ţi convingi sora să meargă şi s-o cunoască?

Însoţitorul său îl privi încremenit de mirare:

— Să meargă şi s-o cunoască pe doamna Dandelard?... Sora mea?

— Ei da, ca femeie ar putea să-i vorbească deschis.

Valentin scutură din cap, devenind dintr-o dată grav:

— Sora mea nu are relaţii cu acest soi de persoane. Doamna Dandelard nu reprezintă absolut nimic. Nu se vor întâlni niciodată.

— Credeam, replică Newman, că Madame de Cintré este liberă să vadă pe oricine-i place.

Şi, în sinea lui hotărî că, după ce o va cunoaşte ceva mai îndeaproape, o va ruga să meargă şi să încerce, atât cât îi va sta ei în putinţă, să ridice de jos plăpânda frunză pătată, târâtă de vânt pe aleile prăfuite ale Parisului. În orice caz, după masa la care mă refeream mai sus, rezistă propunerii lui de Bellegarde de a merge din nou şi de a o „îndupleca” pe doamnă să-şi dezvolte subiectul cu vânătăile.

— Am o idee ceva mai bună, zise el. Hai acasă la mine să ne încheiem seara dinaintea focului.

Valentin reacţiona întotdeauna prompt la o invitaţie care presupunea etalarea darului său de povestitor şi nu

după mult timp cei doi bărbaţi stăteau şi se uitau cum flăcările din cămin învăluie cu lumina lor fastul pretenţiosului salon al lui Newman.

VIII

— UITE CE, ÎNCEPU PE NEAŞTEP-tate cel mai vârstnic dintre ei, vreau să ştiu mai multe despre sora dumitale.

Oaspetele îşi arcui sprâncenele subţiri şi zise:

— Acum, că mă gândesc la asta, îmi dau seama că niciodată nu mi-ai pus vreo întrebare în legătură cu ea.

— Am avut motivele mele.

— Dacă tăcerea s-a datorat faptului că nu ai încredere în mine, atunci îţi dau perfectă dreptate. Nu pot să vorbesc detaşat despre ea. O admir prea mult pentru aşa ceva.

— Vorbeşte cum poţi, replică Newman. Dacă n-o să-mi placă, o să te opresc.

— Ei bine, suntem foarte buni prieteni, un frate şi o soră cum nu s-au mai văzut de la Oreste şi Electra. Ai cunoscut-o îndeajuns ca să-ţi fi dat seama ce fel de femeie e: înaltă, zveltă, impozantă, graţioasă, jumătate *grande dame* şi jumătate înger; un amestec de mândrie şi simplitate, de vultur şi porumbel. Parc-ar fi o statuie care, nereuşind să rămână o simplă piatră neînsufleţită, a înviat în carne şi oase ca să poarte bonete albe şi trene lungi, catifelate. Tot ce pot să spun e că are într-adevăr toate calităţile pe care faţa, ochii, zâmbetul, timbrul vocii, întreg felul ei de a fi te fac să le bănuieşti. Oare asta nu spune destul? În general, când o femeie îţi apare; de la

prima vedere atât de *desăvârşită,* nu-ţi rămâne decât să te uiţi cu atenţie la ea, ca până la urmă să descoperi că e plină de defecte. În ceea ce o priveşte însă pe Claire, poţi să-ţi încrucişezi liniştit braţele şi să te laşi în voia curentului; eşti în deplină siguranţă. Greu să-ţi imaginezi o fiinţă mai bună şi mai dintr-o bucată. E atât de cinstită şi de *gentille!* N-am mai văzut o altă femeie nici măcar pe jumătate atât de fermecătoare. Are tot ce-şi poate dori un bărbat şi încă ceva în plus. Asta-i tot ce-ţi pot spune despre ea. Poftim, te-am avertizat c-o să te plictisesc! încheie Valentin.

Newman nu protestă deloc în legătură cu presupusa plictiseală, dar, după un moment de tăcere, întrebă scurt:

— E foarte bună, nu?

— Dacă bunătatea n-ar fi existat, ar fi inventat-o ea.

— Iar mie mi se pare, remarcă Newman, că dacă n-ar fi existat Madame de Cintré, ai fi inventat-o dumneata!... Dar, adăugă el, e în ordine. Şi eu la rândul meu te-aş fi inventat pe *dumneata!* E deşteaptă? întrebă apoi.

— Pune-o la încercare cu un lucru pe care-l crezi inteligent şi ai să vezi singur.

— Oh, cum pot eu s-o pun la încercare? îi scăpă lui Newman un oftat. Îi place să fie admirată? reluă el, revenindu-şi.

— *Pardieu!* exclamă Valentin. N-ar fi sora mea dacă nu i-ar plăcea aşa ceva. Căre-i femei nu-i place?

— Vezi, se trezi Newman ezitând cu ipocrizie, când le place prea mult admiraţia bărbaţilor, femeile comit tot felul de nesăbuinţe ca s-o obţină.

— N-am spus că-i place „prea mult”, strigă Valentin. Ferească Dumnezeu să spun eu ceva atât de idiot. Nimic la ea nu e *excesiv.* Dacă aş fi fost în situaţia să spun că e urâtă, nici atunci n-aş fi înţeles prin asta că-i „prea” urâtă. Doreşte să placă şi dacă cineva o place e în ordine. Dacă nu, n-o deranjează şi nu-şi schimbă părerea în rău nici despre acel cineva, nici despre ea. Îmi imaginez totuşi că

în sinea ei speră că şi sfinţilor din cer le place să fie admiraţi, dearece sunt sigur că este incapabilă să încerce să placă printr-un mijloc pe care ei l-ar dezaproba.

— În acest caz, urmă numaidecât Newman, e fericită?

— Ei nu, asta-i prea mult!

— Te referi la întrebarea mea?...

— Mă refer la Claire. Cum să fie fericită?

Newman se miră:

— Atunci, are necazuri?

— Dragă prietene, are ceea ce avem cu toţii, inclusiv dumneata, oricât ar părea de ciudat. Are şi ea povestea ei.

— Este exact ceea ce vreau să aud, zise Newman.

Valentin ezită puţin, pus – lucru rar la el – în încurcătură.

— În cazul ăsta, va trebui să fixăm o reuniune specială, cu muzică, aperitive şi, la nevoie, cu o pauză între acte. Pentru moment, ajunge să spunem că situaţia surorii mele e departe de a fi *folichonne.* La optsprezece ani, a făcut un mariaj care se anunţa strălucit, dar din care, ca dintr-o feştilă ce se stinge, n-a ieşit decât fum şi miros urât. Monsieur de Cintré avea cincizeci şi cinci de ani şi nu era *pas de tout aimable.* N-a mai trăit totuşi decât vreo trei-patru ani, iar după moartea sa, ai lui i-au pus mâna pe bani, i-au intentat văduvei o acţiune judiciară, împingând lucrurile foarte departe. Probele lor erau bune, întrucât s-a dovedit că monsieur de Cintré, care fusese epitrop al unor rubedenii, se făcuse vinovat de anumite practici total ilegale. În cursul procesului, au fost dezvăluite câteva lucruri referitoare la viaţa lui particulară pe care soră-mea le-a găsit atât de puţin pe gustul ei, încât a încetat să se mai apere, renunţând complet la bunurile ce-i reveneau. Asta i-a cerut mult curaj, deoarece se găsea prinsă între două focuri: familia soţului, care se ridicase împotriva ei, şi propria-i familie care o împingea să acuze. Mama şi cu fratele meu doreau

să obţină cu orice preţ ceea ce considerau ca fiind drepturile ei. Însă ea s-a ţinut tare şi până la urmă şi-a cumpărat libertatea, obţinând consimţământul mamei de a pune capăt procesului în schimbul unei promisiuni.

— Care a fost promisiunea?

— Ca în următorii zece ani să facă orice i s-ar fi cerut. De fapt, orice, în afară de căsătorie.

— Şi-a detestat atât de mult soţul?

— Nimeni nu-şi dă seama cât!

— Căsătoria fusese perfectată după oribilul vostru obicei franţuzesc, continuă Newman, de către cele două familii şi fără ca ea să aibă vreun cuvânt de spus?

— A fost primul act dintr-o melodramă. L-a văzut pe monsieur Cintré pentru prima oară cu o lună înainte de nuntă, după ce totul fusese aranjat până la cel mai mic amănunt. Când s-a uitat la el, a devenit livid şi livid a rămas – niciodată n-am să-i uit faţa – până în ziua nunţii. În seara dinaintea cununiei, nervii i-au cedat de tot şi-a petrecut întreaga noapte în suspine. Mama stătea lângă ea şi-o ţinea de mână, iar fratele meu umbla de colo până colo prin cameră. Am declarat că povestea e revoltătoare şi i-am spus soră-mii, în auzul tuturor, că, dacă se va opune într-adevăr până la capăt, eu voi fi alături de ea împotriva oricui. Am fost sfătuit să-mi văd de treburile mele, iar ea a devenit contesă de Cintré.

— Fratele dumitale, zise gânditor Newman, trebuie să fie un tânăr foarte simpatic.

— Foarte simpatic, da. Însă nu foarte tânăr. Are peste cincizeci de ani. E cu cincisprezece ani mai mare ca mine. El ne-a ţinut, şi soră-mii şi mie, loc de tată. E un tip aparte. Are cele mai alese maniere din Franţa. Deosebit de inteligent, e plin de talente. Scrie o istorie a prinţeselor din *La maison de France* rămase nemăritate.

Valentin spuse toate acestea cu o gravitate extremă, pe un ton care nu arăta niciun semn de rezervă mintală, sau aproape niciunul. Probabil că prietenul nostru

descoperi totuşi acea mică reţinere, oricât de mică ar fi fost ea, pentru că numaidecât zise:

— V-aţi fi putut descurca şi fără fratele vostru.

— Te rog să mă ierţi, protestă tânărul la fel de grav ca mai înainte. O casă ca a noastră este în mod inevitabil *foarte unită.*

— În acest caz, aveţi nevoie de cineva care să dea buzna peste voi şi să vă despartă.

— *Hein*? făcu Valentin.

La această reacţie, Newman, după o clipă de gândire, puse chestiunea altfel:

— Oricum, mă bucur că *în ce mă priveşte* sunt liber să nu-mi placă fratele vostru.

— Aşteaptă până o să-l cunoşti! i-o întoarse Valentin, de astă dată zâmbind.

— Mama e şi ea… o figură aparte? întrebă prietenul său după o pauză.

— Pentru mama, spuse tânărul cu şi mai accentuată gravitate acum, am cea mai mare admiraţie. E o fiinţă cu totul şi cu totul extraordinară. Nu te poţi apropia de ea fără să simţi asta.

— Mi se pare că e fiica unui nobil englez.

— A lordului Saint Dunstans.

— Şi lordul e dintr-o familie foarte veche?

— Nu atât de veche ca a noastră. Datează doar din secolul al şaisprezecelea. Prin ramura tatălui meu, noi coborâm cu mult, mult, foarte mult înapoi. Chiar genealogiştii familiei îşi pierd respiraţia. Până la urmă se opresc şi ei, gâfâind şi tot scotocind pe undeva prin secolul al nouălea, pe vremea lui Charlemagne. De acolo ne tragem.

— Nu e nicio eroare? întrebă Newman.

— Simt sigur că mi-ar plăcea să nu fie. În cel mai rău caz, greşim cu două, trei secole.

— Şi întotdeauna v-aţi încheiat căsătoriile în cadrul – cum le ziceţi voi? – „vechilor case”?

— De regulă. Totuşi, într-o perioadă de timp atât de lungă au fost câteva excepţii. În secolele al şaptesprezecelea şi al optsprezecelea, trei sau patru de Bellegarde şi-au luat neveste din *bourgeoisie* – fiice ale unor cunoscuţi magistraţi.

— Fiica unui magistrat... asta-i o decădere? continuă Newman cu întrebările.

— E un act de condescendenţă. Însă unul dintre ai noştri, în Evul Mediu, a făcut-o şi mai şi: s-a însurat, precum regele Cophetua, cu o cerşetoare. De fapt, povestea asta a fost chiar mai puţin şocantă. E ca şi cum te-ai împerechea cu o pasăre sau cu o maimuţă; nu trebuie să te preocupe deloc originea. Femeile din familia noastră au procedat însă întotdeauna cum se cuvine. Nici măcar în *petite noblesse* n-au catadicsit să intre. Cred că nu există niciun caz de mezalianţă care să fi fost consemnat printre *ces dames.*

Newman medită puţin la cele auzite şi în cele din urmă zise:

— Prima oară când ai venit să mă vezi, te-ai oferit să-mi faci orice serviciu ţi-ar sta în putere. Ţi-am răspuns că odată şi odată am să-ţi spun ce-ai putea să faci pentru mine. Îţi mai aminteşti?

— Dacă-mi amintesc? Am numărat ceasurile tot aşteptând să se ivească ocazia.

— Prea bine. Iată ocazia. Fă tot ce poţi pentru a-ţi determina sora să gândească tot binele despre mine.

Tânărul îl privi cu ochi strălucitori şi miraţi:

— Dar sunt convins că şi gândeşte tot binele posibil.

— O apreciere bazată pe faptul că m-a văzut de trei, patru ori? Ar însemna să mă mulţumesc cu foarte puţin. Vreau mai mult. M-am gândit şi m-am tot gândit şi până la urmă m-am hotărât să-ţi spun. Aş dori foarte mult să mă însor cu Madame de Cintré.

Până aici, Valentin îl urmărise cu vie solicitudine şi cu acelaşi surâs cu care întâmpinase aluzia la mult făgăduita

rugăminte. La această ultimă declaraţie, rămase în continuare cu ochii la el, însă expresia de pe chipul lui trecu prin două sau trei faze curioase. Apăru mai întâi, în mod limpede, un impuls de a-şi lărgi zâmbetul, dar acesta fu imediat reţinut. Urmară apoi câteva clipe de cumpănire a situaţiei, cu pericolul izbucnirii în râs, la capătul cărora se decretă o retragere. Faza aceasta se şterse uşor, făcând loc unei sobrietăţi atenuate parţial de dorinţa de a nu fi grosolan. În fine, pe faţa lui monsieur de Bellegarde se instală cea mai mare surpriză, expresie pe care Valentin socotea însă că ar fi necuviincios s-o lase acolo. Şi totuşi ce naiba să facă el cu ea? Se ridică, pradă agitaţiei, şi rămase în picioare, cu ochii mereu la amfitrion. Se gândise la ce are de spus mai mult timp decât ar fi fost de aşteptat din partea lui.

— Dacă nu-mi poţi face serviciul pe care ţi-l cer, urmă Newman, nu-ţi fie teamă să mi-o spui, pentru că dracul să mă ia de n-oi merge mai departe şi fără ajutorul dumitale.

— Să mai aud o dată, clar, serviciul pe care mi-l ceri. Ştii, continuă Valentin, e foarte important. Trebuie să-ţi pledez cauza în faţa surorii mele, pentru că vrei... pentru că vrei să te căsătoreşti cu ea? Despre asta-i vorba, nu?

— Oh, nu spun să-mi pledezi cauza, nu chiar aşa. Asta voi încerca s-o fac singur. Însă, din când în când, pune o vorbă bună pentru mine. Cel puţin, las-o să înţeleagă ce crezi *dumneata* despre mine.

Pentru tânăr, această precizare *însemna,* în mod evident, o simplificare hazlie.

— Mai întâi, prietene dragă, ar trebui să ştiu eu singur ce cred!

Însă Newman urmă nestingherit:

— În fond, ceea ce vreau eu mai înainte de toate e să te fac să pricepi exact ce mi-am pus în minte. Presupun că şi dumneata nu aştepţi decât asta, să ţi se explice în mod oficial despre ce-i vorba. Vreau să procedez potrivit cu obiceiul locului, conform uzanţelor voastre. Fără de

lucrurile cu care v-aţi obişnuit, voi păreţi mai pierduţi decât noi. Dacă există vreo formalitate deosebită de îndeplinit, spune-mi şi-o voi îndeplini aşa cum se cuvine. Pentru nimic în lume nu aş aborda-o pe Madame de Cintré în afara formelor statornicite. Sunt gata să merg la ea şi în patru labe, dacă asta e cerinţa. Dacă e cazul să vorbesc mai întâi cu mama dumitale, ei bine, voi vorbi cu ea. Chiar cu fratele dumitale de trebuie să stau de vorbă, voi sta de vorbă cu *el.* Voi vorbi cu oricine doreşti, cu portarul din gheretă sau cu poliţistul din post. Cum nu cunosc pe altcineva, încerc prin a-ţi vorbi dumitale. Însă, în acest din urmă caz, chiar dacă e o obligaţie socială, este şi o plăcere.

— Da, pricep, pricep, spuse Valentin, mângâindu-şi bărbia. Ai o înţelegere foarte exactă a lucrurilor. Oricum, mă bucur că ai început cu mine.

Se întrerupse, voi să mai adauge ceva, apoi se răsuci pe călcâie şi se apucă să măsoare cu paşi înceţi încăperea.

Newman se ridică în picioare şi se rezemă de cămin cu mâinile în buzunare şi cu ochii la plimbarea prietenului său. Acest personaj făcu calea întoarsă şi se opri în faţa lui.

— Mă predau, zise el. N-are rost să pretind că nu-s... ei, da, impresionat. Sunt... teribil de impresionat! *Ouf.* Parcă m-am mai uşurat.

— Noutăţile de acest gen sunt întotdeauna o surpriză, spuse Newman. Oricum ai da-o, lumea nu-i niciodată pregătită. Dar, dacă tot eşti impresionat, nădăjduiesc măcar că eşti impresionat în chip favorabil.

— Ei bine! izbucni tânărul. Voi fi brutal: încă nu ştiu dacă noutatea mă bucură sau mă consternează.

— Dacă te tot codeşti atâta, mă tem că va trebui să rămâi un simplu spectator, căci te asigur că am de gând să iau şi singur taurul de coarne.

— Dragul meu, şi Samson a luat taurul de coarne când

a dărâmat templul, dar acolo n-a mai rămas mare lucru din nimeni.

După care adăugă

— Chiar vorbeşti serios?

— Am eu oare aerul unui francez uşuratic, ca să nu vorbesc serios? întrebă Newman. Dar, ia stai – ca să revenim la discuţie – de ce să *fii* consternat?

Contele îşi duse mâna la ceafă, trecându-şi degetele prin păr cu mişcări grăbite şi scoţându-şi puţin limba ca pentru a se ajuta:

— Uite, de exemplu, dacă nu cumva greşesc, nu eşti, cum zicem noi, *nobil.*

— Să mă ia dracu dacă nu sunt! exclamă Newman.

— Oh, făcu amicul său ceva mai serios, n-am ştiut că ai… blazon.

— Blazon? Astea ţin de micul vostru specific local!

Valentin avu o clipă de ezitare:

— Dar oare nu suntem cu toţii – şi în mod deosebit sora mea – produsul micului nostru specific local?

Newman îi căută ochii şi-l privi lung, foarte lung, lăsând totuşi să-i scape, până la urmă, un oftat la fel de lung:

— Vrei să spui că trebuie să-mi *revendic* un statut social şi să-mi atârn o firmă la poartă? Ce soi de fanfaronadă mai e şi asta? Dacă-i vorba de titluri – pentru că, în fond, despre asta-i vorba, despre titluri şi pretenţii în toată legea – dă-mi voie, ca să rămânem pe propriul vostru teren, să mi le arog pe cele mai orgolioase. Numai că mi se pare de prost gust să fac asta. Ar trebui ca voi, de vreme ce vă îndoiţi de ele, să dovediţi contrariul, să le infirmaţi. Cu alte cuvinte, asupra voastră va cădea mizeria dezminţirii.

Puţinul zâmbet ce mai rămăsese pe faţa lui Valentin deveni şi mai chinuit:

— N-ai fabricat totuşi frumoasele alea albii de rufe şi nu tot dumneata le-ai pus în vânzare?

— Cu mare succes într-o vreme. Nu de reuşitele mele

va trebui însă să vă ocupaţi, ci de eşecurile mele. Iar aici, spuse prietenul nostru, m-aţi putea prinde cu vreo două, trei. Numai că, adăugă el, în acest caz, înţelegi, aş avea şi eu dreptul să întreb despre ale voastre.

— Oh, eşecurile noastre fac întru totul parte din strălucirea noastră! Oricum, nu impietează asupra rezultatului suprem.

— Şi ce numiţi voi rezultat suprem?

— Ei bine, surâse Valentin, faptul că prezentăm interes.

Newman reflectă puţin:

— Pentru voi înşivă?

— Pentru toată lumea. În asta *constă* valoarea noastră. În faptul că polarizăm atenţia lumii. Se consideră că-i meritul nostru.

— Oh! se aprinse Newman. Dacă nu-i decât o chestiune de merit…

Lăsă să se scurgă câteva clipe, apoi întrebă:

— Ai vrea să afli ce merite am *eu*?

Cu pauza pe care o făcuse, îşi ţinuse interlocutorul în suspensie, iar cuvintele avură darul să prelungească şi mai mult situaţia creată.

— Nu, mulţumesc, răspunse după un timp Valentin. Nu-i treaba mea. Pentru mine ajunge că meriţi din plin să te cunosc şi să te admir.

— Dându-şi seama de valoarea acestei ultime declaraţii, Newman nu spuse pe moment nimic. Se îmbujoră doar, cuprins de speranţă. Pe urmă, îşi înălţă ochii spre tavan şi rămase aşa, uitându-se la unul dintre heruvimii trandafirii pictaţi acolo sus.

— Bineînţeles că nu pretind să mă căsătoresc cu o femeie la simpla cerere, observă el în cele din urmă. Mai întâi de toate, doresc să mă fac agreat. Pentru a începe cu începutul trebuie să-i plac. Însă ceea ce mă preocupă este felul în care ajunge ea la acest *trebuie,* din momentul în care, aşa cum vreau, ştie cine sunt eu.

— Un prinţ al soţilor?

— Fie şi aşa. De vreme ce tot vorbeşti despre asemenea specimene, zi-i şi prinţ.

— Cred, spuse Valentin după o clipă, că ai fi un prinţ la fel de bun ca oricare dintre cei cu blazon.

— Aş fi, mai ales, un excelent soţ.

— Şi ăsta-i lucrul pe care vrei să i-l spun surorii mele?

— Asta-i lucrul pe care vreau să i-l spui.

Tânărul îşi lăsă mâna pe braţul interlocutorului său, se uită cu mare atenţie la el, îl cântări din cap până-n picioare, pentru ca apoi, cu un hohot de râs şi fluturându-şi cealaltă mână prin aer, să-i întoarcă spatele. Se puse să măsoare din nou încăperea, pe toată lungimea ei, şi, ca şi prima oară, se întoarse şi se opri în faţa lui Newman.

— Toată povestea e foarte interesantă şi foarte ciudată. În ceea ce am spus până acum nu vorbeam eu, ci tradiţiile şi superstiţiile mele. În realitate, ideea dumitale mă stârneşte, mă stimulează. La început m-a speriat, dar, cu cât mă gândesc mai mult la ea, cu atât mai mult o apreciez. N-are rost să încerc să-ţi explic cum şi de ce; cred că nici nu m-ai înţelege. În definitiv, nu văd la ce ţi-ar folosi explicaţiile. Nu-i nicio pierdere.

— Dacă mai e ceva de explicat, pune-mă la încercare. Presupun că a trebuit să înţeleg eu lucruri şi mai curioase decât cele pe care ai putea să mi le spui dumneata.

— Nu, răspunse Valentin, lasă-le încolo. Ne descurcăm şi fără ele. De la început te-am considerat – Dumnezeu ştie de ce – drept un om deosebit şi rămân credincios primei păreri. Ar fi de-a dreptul odios din partea mea să vin şi să-ţi vorbesc ca şi cum te-aş putea eu patrona. Ceva mai înainte ţi-am spus că te invidiez, că *vous m'imposez,* cum zicem noi; dar, până în aceste ultime cinci minute, nu te cunoşteam mai deloc. Aşadar, să lăsăm lucrurile să meargă de la sine şi promit să nu-ţi mai spun niciun cuvânt pe care dumneata, dacă rolurile noastre ar fi inversate, nu mi l-ai spune.

Nu ştiu dacă Valentin, renunţând la misterioasa

explicaţie la care făcuse aluzie, simţea că procedează foarte generos. Dacă e aşa, el nu fu răsplătit; generozitatea sa nu fu apreciată. Newman nu era în stare să admită posibilitatea de a fi descumpănit sau jignit şi acum nu avea deloc sentimentul că a ieşit cu obrazul curat. Nici măcar o scurtă privire de recunoştinţă nu-şi găsi răgaz să i-o arunce tânărului său prieten. Ce-i drept, era şi stăpânit de o temere specială pe care şi-o exprimă pe loc:

— Crezi că s-ar putea ca Madame de Cintré să se fi hotărât cumva să nu se mai căsătorească deloc?

— Absolut! Dar asta nu atârnă prea greu şi definitiv împotriva dumitale. O asemenea hotărâre n-a dus niciodată încă la ratarea unei ocazii bune.

— Să presupunem însă că eu nu sunt considerat o ocazie bună. Mi-e teamă că va fi greu, spuse Newman cu o gravitate care părea să semnifice un fel de apreciere lucidă şi plină de respect totodată a situaţiei.

— Nici eu nu cred că va fi uşor. În general vorbind, nu văd de ce o văduvă s-ar mai mărita a doua oară. Şi-a obţinut binefacerile pe care ţi le conferă căsătoria – independenţă şi consideraţie – şi, în acelaşi timp, a scăpat de neajunsurile ei. De ce s-ar mai lega la cap fără s-o doară? Motivul obişnuit este ambiţia – dacă bărbatul îi poate oferi o poziţie importantă, ştiu eu, să devină prinţesă sau nevastă de ambasador.

— Şi în acest sens, Madame de Cintré e ambiţioasă?

— Cine ştie? zise fratele ei cu o uşoară şi descurajantă detaşare. Nu pretind că ştiu tot ce este sau nu este ea. Îmi închipui că ar putea fi atrasă de perspectiva de a deveni soţia unui om mare. Într-un anumit sens, însă, cred că tot ce va face va purta pecetea *imprevizibilului.* Nu fi prea încrezător, dar nici nu te îndoi prea tare. Cea mai mare şansă de a reuşi stă exact în puterea dumitale de a o impresiona ca un tip neobişnuit, neaşteptat, original. Nu încerca să pari altfel decât eşti în realitate. Fii

pur şi simplu dumneata însuţi, cât poţi de autentic, şi poate chiar cu mai multă brutalitate (dacă înţelegi ce vreau să spun) decât ai fost vreodată. Nu se poarte să nu iasă una sau alta din *asta.* Sunt şi eu foarte curios să văd rezultatul.

— Îţi foarte mulţumesc pentru curiozitate, zise Newman, dacă în ea constră sfatul pe care mi-l oferi. Cel puţin mă bucur că pot să mă dovedesc atât de amuzant în faţa dumitale.

Prietenul său, care rămăsese o clipă cu privirea aţintită spre foc, îşi ridică ochii:

— Ce păcat că nu mă înţelegi pe de-a-ntregul şi că într-adevăr habar n-ai ce fac eu acum!

— Oh, râse Newman, nu trebuie să faci niciun sacrificiu! Lasă-mă să mă descurc singur sau, şi mai bine, n-ai decât să mă desconsideri şi să-ţi baţi joc de încercarea mea. N-am să-ţi reproşez niciodată nimic.

Valentin sări din nou în picioare, aflat, în mod evident, pradă unei mari agitaţii.

— Niciodată n-ai să înţelegi, niciodată n-ai să ştii! Dar dacă ai să reuşeşti şi-o să iasă la iveală că eu sunt cel care te-a ajutat, niciodată n-ai să-mi fii recunoscător, sau, oricum, nu pe cât aş merita-o. Vei fi întotdeauna un excelent camarad, dar şi un nerecunoscător. Însă asta nu mai contează, întrucât îmi voi avea şi eu partea mea de amuzament.

Şi izbucni într-un hohot de râs nestăvilit.

— Pari îngrijorat, adăugă el. Aproape speriat.

— Ce păcat, zise Newman, că nu înţeleg pe deplin. Am să pierd o bună parte din distracţie.

— Adu-ţi aminte că te-am avertizat că suntem o familie foarte ciudată, urmă oaspetele. Ei bine, îţi atrag din nou atenţia. Ne-ar sta bine într-un muzeu sau într-un roman de Balzac. Mama e ciudată, fratele meu e ciudat, iar eu cred într-adevăr că-s mai ciudat decât oricare dintre ei. Chiar pe sora mea ai s-o găseşti puţintel ciudată. Ce vrei,

arborii bătrâni au crengi răsucite, casele vechi sunt pline de crăpături curioase, vechile familii îşi au şi ele secretele lor bizare. Aminteşte-ţi că avem opt sute de ani vechime.

— Foarte bine, spuse Newman. Pentru aşa ceva am venit în Europa. Vă potriviţi de minune cu planurile mele.

— Atunci *touchez-là*[26], replică de Bellegarde, întinzându-i mâna. S-a făcut! Primesc, îţi îmbrăţişez cauza, în mare măsură pentru că îmi placi. Dar nu e singurul motiv.

Continuă să-i ţină mâna şi să-l privească pe Newman cu coada ochiului.

— Care-i celălalt?

— Ei bine, sunt în Opoziţie. Am o totală aversiune...

— Faţă de fratele dumitale? întrebă Newman fără niciun ocol.

Valentin îşi duse un deget la buze, murmurând:

— Ssst! Vechile familii îşi au secretele lor bizare! Pune-te pe treabă. Vino s-o vezi pe Claire şi fii convins de simpatia mea.

Cu aceste cuvinte, părăsi încăperea, în timp ce gazda se lăsă să cadă într-un fotoliu din faţa focului. Newman rămase multă vreme aşa, uitându-se ţintă la flăcări.

[26] Bate palma (în fr. în text)

IX

CHIAR A DOUA ZI, SE PREZENTĂ la Madame de Cintré şi, spunându-i-se că e acasă, urcă scările largi şi neprietenoase, străbătu ca de obicei spaţiosul vestibul de sus, cu pereţii construiţi parcă din mici tăblii suflate cu aur, şterse de vechime, de unde fu introdus în salonul în care mai fusese primit şi altă dată. Acum era gol, dar valetul îl asigură că Madame la Comtesse îşi va face imediat apariţia. Aşteptând, îşi luă răgaz să se întrebe dacă din seara trecută şi până acum Valentin de Bellegarde îşi văzuse sora şi dacă, în acest caz, îi vorbise despre discuţia pe care o avuseseră. Dacă aşa stăteau lucrurile, faptul că Madame de Cintré îl primeşte nu era chiar descurajant sau, cum ar fi spus el, treaba nu căpăta deloc aerul unei găleţi cu apă rece. La gândul că s-ar putea ca ea să intre şi că s-ar putea să se şi vadă din ochii ei că ştie de suprema lui admiraţie şi de proiectul clădit pe această admiraţie, îl cuprinse o anume tulburare. Nu era însă o tulburare care să-l paralizeze. Faţa doamnei de Cintré n-ar suporta niciun fel de expresie care s-o facă mai puţin frumoasă, iar Newman era dinainte sigur că, oricum ar primi ea propunerea pe care avea de gând să i-o facă, sub nicio formă n-o să-l trateze într-un mod dezonorant pentru el. Avea credinţa că dacă ea ar putea să-i privească în adâncul inimii şi să înţeleagă tot ce zace acolo, fără niciun ascunziş, i-ar fi în

întregime binevoitoare.

Veni, în cele din urmă, dar cu o întârziere atât de mare, încât Newman se întrebă dacă nu cumva avusese de gând să nu-l mai primească. Îi surâse fără nicio reţinere, ca de obicei, iar ochii ei mari şi calzi păreau, în timp ce-i întindea mâna, şi mai strălucitori ca altădată. Pe un ton calm şi fără niciun tremur în glas, spuse apoi că e bucuroasă să-l vadă şi că speră că oaspetele se simte bine. Newman descoperi la ea ceea ce descoperise şi mai înainte – acel uşor parfum al unei timidităţi speciale, care se ştergea în contact cu lumea, dar care devenea cu atât mai perceptibil cu cât te apropiai mai mult de ea. Sfiala aceasta subtilă dădea o valoare particulară acelei note de precizie şi siguranţă din înfăţişarea ei, sugerând o anume virtuozitate dobândită din greu, o frumoasă realizare personală, ceva ce s-ar putea compara cu tuşeul extrem de delicat al unui pianist. Era, într-adevăr, „prestigiul” ei, în sensul în care se vorbeşte despre prestigiul unui artist, ceea ce-l impresiona şi-l fascina cu deosebire. Newman se întorcea mereu la gândul că, în momentul în care îşi va fi desăvârşit, „succesul” printr-o căsătorie adecvată, acesta era modul în care i-ar plăcea ca soţia lui să exprime în faţa lumii dimensiunile numitului succes. Singurul şi realul inconvenient era că, atunci când instrumentul e într-atât de fără cusur, acesta pare a se interpune prea mult între compozitor şi public. Ea, încântătoarea femeie, îi dădea sentimentul unei educaţii perfecte şi rafinate, lăsând impresia de a fi trecut, în anii adolescenţei, prin misterioase ceremonii şi procese de cultură, de a fi fost modelată şi mlădiată pentru nişte profunde şi precise rosturi sociale. Toate acestea, aşa cum am mai spus, făceau să pară preţioasă şi rară – un articol foarte scump, cum ar fi zis el, a cărui stăpânire un bărbat cu ambiţia de a pune mâna pe „tot ce-i mai bun” ar savura-o ca pe un triumf. Totuşi, considerând lucrurile şi din punctul de vedere al fericirii personale, Newman se întreba pe unde

ar putea trece oare, într-o combinaţie atât de reuşită, linia de despărţire între natură şi artă, unde se separă intenţia, exact definită, de obişnuinţa bunelor maniere, până unde ţine impecabila bună creştere şi de unde începe adevărata sinceritate? Se complăcea în aceste întrebări chiar în clipa în care se pregătea să accepte, în toată complexitatea lui, obiectul admirat. Simţea într-adevăr că poate să facă asta în deplină siguranţă, urmând a-i analiza mecanismul mai târziu şi pe îndelete.

— Îmi pare foarte bine că te găsesc singură. Ştii că niciodată până acum n-am avut un asemenea noroc.

— Totuşi, şi mai înainte de asta păreai extrem de mulţumit de norocul dumitale, răspunse Madame de Cintré. Ai stat şi te-ai uitat la vizitatorii mei de parcă te-ai fi aflat într-o lojă la operă. Ce impresie ţi-a lăsat modestul nostru spectacol?

— Oh, m-am gândit că doamnele erau foarte elegante şi foarte graţioase, teribil de prompte în replici spirituale. Însă cel mai de seamă gând a fost că ele nu făceau altceva decât să mă ajute să te admir şi mai mult.

Această declaraţie a lui Newman nu pornea din obişnuinţa vorbelor frumoase, arta galanteriei neatingând niciodată la el perfecţiunea. Pornea pur şi simplu din instinctul omului de acţiune care se fixase asupra ţelului, iar acum se îndrepta cu paşi hotărâţi spre realizarea lui.

Madame de Cintré tresări uşor şi ridică din sprâncene. În mod evident, nu se aşteptase la un avans atât de direct.

— Oh, în cazul acesta, zise ea fără să-şi modifice cu nimic expresia de voioşie, faptul că mă găseşti singură nu e o întâmplare fericită pentru mine. Sper să apară cât de curând cineva.

— Sper să nu apară, i-o întoarse Newman. Am ceva deosebit să-ţi spun. L-ai văzut pe fratele dumitale Valentin?

— Da, l-am văzut acum o oră.

— Ţi-a spus că ne-am întâlnit aseară?

— Cred că mi-a vorbit despre asta.

— Ţi-a spus şi despre ce am discutat?

Madame de Cintré ezită vizibil. În timp ce Newman punea aceste întrebări, pălise puţin, atitudinea ei faţă de ce urma să se întâmple sugerând mai degrabă acceptarea unei fatalităţi decât aprobare.

— L-ai însărcinat să-mi transmită vreun mesaj?

— Nu chiar un mesaj. L-am rugat să-mi facă un serviciu.

— Iar serviciul era să te ridice în slăvi, nu?

Fusese deosebit de grijulie să dea întrebării un ton de glumă.

— Da, într-adevăr, cam la asta se rezumă, zise Newman. Aşadar… m-a ridicat în slăvi?

— A vorbit foarte frumos de dumneata. Cum însă aflu acum că a făcut-o în urma unei cereri speciale, sunt obligată, fireşte, să-i iau laudele cu anumite rezerve.

— Ah, asta nu schimbă deloc lucrurile, insistă Newman. Fratele dumitale n-ar fi vorbit frumos despre mine dacă n-ar fi crezut ce spune. E prea cinstit pentru aşa ceva.

— De când atâta diplomaţie? Încerci să mă încânţi elogiindu-mi fratele? Mărturisesc că-i o metodă bună.

— Pentru mine orice metodă care reuşeşte e o metodă bună. Dacă asta mă ajută, o să-ţi laud fratele zi şi noapte. Ştii, chiar m-am ataşat de el şi-l consider un om absolut dintr-o bucată. Când mi-a promis că va face tot ce-i stă în putinţă ca să mă ajute, am simţit că mă pot bizui pe el.

— Nu-ţi pune mari speranţe în asta. Valentin te poate ajuta foarte puţin.

— Bineînţeles că trebuie să-mi croiesc singur drumul. O ştiu prea bine. Numai că doresc să mi se dea o şansă. Consimţind să mă primeşti, după ceea ce ţi-a spus el, aproape că-mi şi dai această şansă.

— Te primesc, rosti ea încet şi grav, pentru că i-am promis fratelui meu c-o să te primesc.

— Atunci, binecuvântat să fie fratele dumitale! exclamă Newman. Ceea ce i-am spus lui aseară a fost următorul lucru: că te admir mai mult decât pe oricare altă femeie pe care am cunoscut-o până acum şi că aş dori extraordinar de mult să devii soţia mea.

Rosti aceste cuvinte cu mare francheţe şi fermitate şi fără posibilitate de confuzie. Era total absorbit de ideea sa, şi-o însuşise pe deplin şi dădea impresia că se uită la femeia căreia i se adresa, la frumuseţea ei împlinită, de undeva de sus, de la înălţimea propriei lui conştiinţe – o conştiinţă curată, generatoare de puteri. Poate că tonul şi aerul acesta particular erau chiar cele mai potrivite din câte ar fi putut adopta şi totuşi surâsul ei fin, imperceptibil silit, cu care îl ascultase până acum se şterse complet şi Madame de Cintré rămase uitându-se la el cu buzele întredeschise şi cu o faţă aproape la fel de rău prevestitoare ca o mască de tragedie. Deşi această extravagantă ieşire a lui constituia, în chip evident, o sursă de neplăcere împinsă până la suferinţă, neliniştea şi supărarea ei nu-şi găsiră glas. Newman se întrebă dacă nu cumva o rănise în vreun fel; nu putea să-şi imagineze de ce devoţiunea lipsită de prejudecăţi pe care încercase s-o exprime ar fi fost ofensatoare. Se ridică în picioare şi rămase în faţa ei, sprijinindu-se cu o mână de marginea căminului.

— Ştiu că te cunosc prea puţin ca să-ţi spun asta, atât de puţin, încât s-ar putea ca vorbele mele să pară lipsite de respect. Dar e ghinionul meu. Aş fi putut să-ţi vorbesc aşa din primul moment în care te-am văzut. Căci, de fapt, te văzusem şi mai înainte. Te văzusem în imaginaţie; îmi păreai aproape o veche prietenă. Aşa că (poţi cel puţin să mă crezi) ceea ce-ţi spun acum nu-i doar o vorbă mare aruncată-n vânt, un compliment exagerat. Nu pot folosi un asemenea ton, fiind total incapabil să mă port altfel decât simt, şi chiar de-aş putea, n-aş face-o în faţa dumitale. Ceea ce-ţi spun e cum nu se poate mai serios.

Încerc sentimentul de a te fi cunoscut de mult şi de a fi ştiut dintotdeauna cât de curată şi de deosebită şi de autentică eşti. Probabil că într-o zi te voi cunoaşte şi mai bine, totuşi părerea generală mi-am format-o de pe acum. Eşti exact femeia pe care o căutam, cu singura deosebire că întruneşti mult mai multe calităţi decât am sperat. N-am să-ţi fac declaraţii solemne şi jurăminte, însă poţi avea încredere în mine. Ştiu, e prea devreme să-ţi spun toate astea; s-ar putea să te şocheze. Dar de ce să nu câştigăm timp când există posibilitatea? Iar dacă şi dumneata ai nevoie de timp pentru a reflecta – şi e de la sine înţeles că vei avea nevoie – cu cât începi mai devreme, cu atât mai bine. Nu ştiu ce gândeşti despre mine, însă, în ce mă priveşte, nu există nimic misterios, absolut nimic greu de explicat ori greu de înţeles. Fratele dumitale spunea că trecutul meu şi ocupaţiile pe care le-am avut vor fi împotriva mea, că familia voastră are un statut social atât de înalt, încât nu pot fi considerat apt de a urca până la el. Ei bine, habar n-am despre „urcuşurile” astea, dar nici nu cred că veţi izbuti prea uşor să-mi conferiţi o poziţie *subalternă.* Nu puteţi să-l faceţi pe un om să se simtă inferior dacă nu-l puteţi face să se simtă josnic! Iar dacă vouă vă este permis să vă plasaţi pe voi înşivă pe oricare treaptă socială vi se pare potrivit, n-aveţi cum să-l plasaţi şi pe *el* acolo unde nu acceptă să fie plasat. Nu cred însă că dumitale îţi pasă de nimicurile astea. Te asigur că sunt un om integru şi că, dacă mă aştern pe lucru, aş putea aranja treburile în aşa fel, încât peste foarte puţini ani să nu mai fie nevoie să-mi pierd vremea explicând cine sunt şi câte parale fac. Vei hotărî singură dacă îţi plac sau nu. Cred cinstit că nu am vicii ascunse şi că-s incapabil de procedee murdare. Sunt bun, bun, bun! Îţi voi oferi tot ce poate oferi un bărbat unei femei. Am o avere mare, foarte mare; într-o zi, dacă îmi vei permite, voi intra în detalii. Dacă vei dori putere şi strălucire, tot ce sugerează grandoare şi se obţine cu

bani, vei avea. Cât despre eventualele renunţări, nu porni de la început cu ideea că pierderile nu pot fi recuperate. Asta las-o pe seama mea; am recuperat eu destule... Îţi voi purta de grijă şi-ţi voi ghici dorinţele. Dacă n-aş fi convins că sunt în stare să fac asta, nu ţi-aş vorbi astfel. Vreau să simţi că-s puternic, căci, dacă realizezi asta, ajunge. Iată, ţi-am spus ce aveam pe inimă. E mai bine că ţi-am vorbit pe şleau. Dacă te supără, îmi pare foarte rău, însă atmosfera e mai limpede, nu? Decât să fi făcut o greşeală, mai bine să nu ne fi întâlnit deloc. Iar eu nu pot să concep *aşa ceva. Dumneata* poţi, Madame de Cintré? Să nu-mi răspunzi acum dacă nu doreşti. Mai gândeşte-te. Gândeşte-te cât vrei şi fără nicio grabă. Bineînţeles că nu ţi-am spus, nu am cum să-ţi spun nici măcar pe jumătate din ce gândesc, mai ales în privinţa admiraţiei pe care ţi-o port. Tratează-mă, totuşi, cu bunăvoinţă; nu va fi decât un act de dreptate.

În timpul acestei pledoarii, cea mai lungă din câte rostise vreodată, ochii doamnei de Cintré rămaseră aţintiţi asupra lui, pentru ca până la urmă să se dilate şi să capete un fel de expresie fascinată. Când Newman încetă să mai vorbească, şi-i lăsă în jos, continuând să stea nemişcată un timp şi să se uite fix la podea. Apoi se ridică în picioare, fără grabă, iar o privire deosebit de ageră ar fi descoperit la ea un tremur aproape imperceptibil, încă arăta extrem de serioasă.

— Îţi mulţumesc foarte mult pentru propunere. Mi se pare foarte ciudată, totuşi mă bucur că mi-ai vorbit fără alte amânări. E mai bine ca subiectul să fie definitiv înlăturat dintre noi. Apreciez imens ceea ce-mi spui; îmi faci o mare onoare. Am hotărât, însă, să nu mă mai căsătoresc.

— Oh, nu, nu spune asta! strigă Newman cu acel glas rugător şi stăruitor în acelaşi timp care nu-i decât expresia naivităţii însăşi.

Madame de Cintré se îndepărtase puţin, iar acest apel

o făcu să se oprească o clipă, cu spatele la el.

— Gândeşte-te mai bine, continuă Newman. Eşti prea tânără, prea frumoasă, zămislită pentru a fi fericită şi pentru a-i face şi pe alţii fericiţi. Dacă ţi-e teamă că-ţi pierzi libertatea, pot să te asigur că libertatea de care te bucuri aici, existenţa pe care o duci acum sunt, în comparaţie cu ceea ce-ţi pot oferi eu, o jalnică sclavie. Vei cunoaşte lucruri la care nu cred că ai visat vreodată. Te voi duce în lumea largă, oriunde ai vrea să trăieşti. Eşti nefericită? Am impresia că *eşti* nefericită. Nu ai dreptul să fii nefericită şi nici să-i laşi pe alţii să te facă nefericită. Dă-mi voie să intervin şi să pun capăt acestei situaţii.

Tânără rămăsese în aşteptare, privind însă cu totul în altă parte. Dacă se simţea mişcată de felul în care îi vorbea, lucrul era explicabil. Vocea lui Newman, întotdeauna discretă, aproape indecisă şi (raportat la timbrul foarte bărbătesc) candid întrebătoare, devenise atât de blândă şi cald persuasivă de parcă s-ar fi adresat unui copil, celui mai drag copil. Newman o urmărea cu atenţie şi, aproape imediat, Madame de Cintré se întoarse spre el, fără ca totuşi ochii lor să se întâlnească cu adevărat. Calmul cu care-i răspunse era vizibil marcat de efort:

— Există o mulţime de motive să nu mă căsătoresc, mai multe decât, te rog să mă crezi, sunt în măsură să ţi le explic. Cât despre fericire, sunt pe deplin mulţumită. Dacă am numit propunerea dumitale „ciudată”, motivele sunt şi în acest caz mai multe şi tot din categoria acelora pe care nu le pot spune. Bineînţeles că ai tot dreptul să o faci. Însă eu nu o pot accepta – e imposibil. Te rog să nu-mi mai vorbeşti niciodată despre căsătorie. Dacă nu-mi poţi promite asta, trebuie să-ţi cer să nu mai vii deloc pe aici.

— De ce-i imposibil? întrebă el cu o insistenţă devenită firească acum. Probabil că ţi se pare aşa la prima vedere, însă nu e deloc imposibil. Nici eu nu m-am aşteptat să fii

de la bun început încântată, dar cred, într-adevăr, că dacă ai să reflectezi un timp, s-ar putea ca până la urmă să fii mulţumită.

— Dar nici nu te cunosc, replică ea. Gândeşte-te cât de puţin te cunosc!

— Foarte puţin, într-adevăr, şi tocmai de aceea nu-ţi cer să te pronunţi pe loc. Îţi cer doar să nu mă concediezi pur şi simplu. Acceptă-mă în preajma dumitale şi lasă-mă să sper. Voi aştepta oricât vei dori. În acest timp vei avea posibilitatea să afli mai multe despre mine, să mă cunoşti mai bine, să mă judeci în lumina, ei da, în lumina îndrăznelii mele, dar şi a altor lucruri. Vei putea să hotărăşti.

În mintea doamnei de Cintré gândurile se derulau cu repeziciune. Acolo, sub ochii lui Newman, se dezbătea o chestiune dificilă, se dezbătea şi se lua o decizie:

— De vreme ce te ascult şi nu-ţi cer, cu tot respectul cuvenit, să părăseşti casa şi să nu te mai întorci niciodată aici, se pare că-ţi dau o speranţă. *Te-am ascultat* – împotriva propriei mele judecăţi. Şi asta pentru că eşti convingător. Ei da, mărturisi ea cu vocea aproape sufocată, mă emoţionezi. Dacă cineva mi-ar fi spus azi-dimineaţă că voi ajunge să văd în dumneata pe omul care doreşte să-mi devină atât de apropiat, l-aş fi considerat puţin nebun. Iar acum, vezi bine, *te ascult!*

Îşi ridică braţele pentru ca în aceeaşi clipă să şi le lase să cadă la loc, într-un gest ce nu exprima decât neputinţă şi capitulare.

— Aşadar, reluă Newman, ţi-am spus, cum s-ar zice, totul. Cred în dumneata fără nicio rezervă şi gândesc despre dumneata tot ce se poate gândi mai frumos despre o fiinţă omenească. Cred cu tărie că măritându-te cu mine te vei afla în siguranţă. Aşa cum spuneam ceva mai înainte, continuă el cu acel zâmbet al omului trecut prin multe, nu am deprinderi proaste. Cu adevărat pot să fac atâtea pentru dumneata! Iar dacă te temi că sunt

altfel decât cei cu care te-ai obişnuit până acum, că nu sunt atât de civilizat şi de cultivat, sau chiar, judecat în mare, atât de agreabil pe cât ar cere-o canoanele voastre, s-ar putea să împingi lucrurile mult prea departe. Sunt şi eu civilizat... pot fi şi eu agreabil. Pune-mă numai la încercare!

Claire de Cintré se îndepărtă şi mai mult şi se opri în faţa unui vas de porţelan din care se înălţa impetuos o plantă uriaşă, o azalee. Rupse o floare şi, răsucind-o între degete, se întoarse de unde plecase. Pe urmă, se aşeză în fotoliu, fără o vorbă, atitudinea ei părându-i-se lui Newman o adevărată invitaţie de a-şi continua discursul. S-ar fi zis chiar că ţine la asta.

— De ce să afirmi, reluă aşadar el, că este imposibil să te căsătoreşti? Singurul lucru care ar putea constitui o piedică reală ar fi faptul că ai mai fost constrânsă cândva la o asemenea legătură; nefiind vorba decât de o însoţire silnică, recunosc că trebuie să fie îngrozitor. Ţi se pare imposibil doar pentru că ai fost nefericită în căsătorie? Dar acesta-i chiar un motiv să te recăsătoreşti! Exercită familia presiuni asupra dumitale, se amestecă ea în treburile personale, nu te lasă în pace? Iată încă un motiv; se cuvine să fii complet liberă, iar căsătoria îţi va asigura acest lucru. Te rog să înţelegi că nu am nimic împotriva familiei dumitale! adăugă Newman cu o grabă care, pe un observator perspicace, l-ar fi putut face să zâmbească. Oricare ţi-ar fi sentimentele pentru cei apropiaţi, ele sunt literă de lege pentru mine şi orice mi-ai cere să fac pentru a le deveni agreabil voi face cu toată dăruirea de care sunt în stare. Indiferent de încercările la care m-ar putea supune familia dumitale, ştiu că le voi trece cu bine!

Madame de Cintré se ridică din nou în picioare şi se apropie de şemineul în preajma căruia se tot învârtise Newman. Chipul ei îşi pierduse expresia de stinghereală şi suferinţă, îmblânzit acum de un fel de graţie în care se poate să fi existat şi o anumită pozã studiată. Avea aerul

unei femei care, trecând graniţa prieteniei, priveşte în jur şi descoperă, puţin uluită, prezenţa unor spaţii mai largi decât cele marcate pe harta obişnuită. Un fel de exaltare reţinută şi controlată adăuga o lumină nouă farmecului ei demn.

— Nu voi refuza să te revăd, deoarece multe din lucrurile pe care mi le-ai spus mi-au făcut plăcere. Totuşi ne vom vedea numai cu condiţia ca pentru un timp lung, lung, să nu-mi mai vorbeşti cum mi-ai vorbit astăzi.

— Ce înţelegi printr-un timp „lung, lung”?

— Să zicem... şase luni. Trebuie să fie o promisiune solemnă.

— Foarte bine. Promit.

— Atunci, la revedere.

Îi întinse mâna, iar el i-o reţinu o clipă, ca şi când ar mai fi avut de adăugat ceva. Totuşi, nu scoase o vorbă. O privi numai „lung, lung”, după care se retrase.

Seara, pe Bulevard, se întâlni cu Valentin de Bellegarde. După ce se salutară, îi spuse că doar cu câteva ore mai înainte îi văzuse sora.

— *Pardieu!* Ştiu asta, zise Valentin. Am luat masa *là-bas.*

Pentru o vreme, cei doi bărbaţi rămaseră tăcuţi. Newman dorea să întrebe ce impresie lăsase vizita sa, însă contele avea şi el de pus o întrebare, aşa că, până la urmă, vorbi primul:

— Nu-i deloc treaba mea, dar ce dracu ai discutat cu Claire?

— Sunt chiar nerăbdător să-ţi spun că am cerut-o în căsătorie.

— Ai şi cerut-o!

Şi tânărul fluieră admirativ.

— Timpul costă bani! comentă el. Parcă aşa se zice în America. Şi sora mea?... adăugă Valentin prudent.

— Nu mi-a acceptat propunerea.

— Nici nu putea, în felul ăsta.

— Dar urmează să ne revedem, preciza Newman.

— Oh, ciudate mai sunt *ces dames!*

Pe urmă, se opri din mers şi, cu braţul întins spre Newman, exclamă:

— Ai tot respectul meu! Ai repurtat ceea ce noi numim o victorie personală! Acum, trebuie să te prezint fără întârziere fratelui meu.

— Oricând pofteşti! zise Newman.

X

PE CEILALŢI PRIETENI AI SĂI

Newman continua să şi-i viziteze destul de des, deşi, dacă ai fi ascultat comentariile doamnei Tristram asupra acestei chestiuni, ai fi putut crede că şi-i îndepărtase cu cinism, în favoarea unor relaţii cu mult mai simandicoase.

— Am fost foarte buni câtă vreme n-am avut rivali – firește, eram mai buni decât nimic – dar acum că ai ajuns la modă şi poţi să alegi zilnic între trei invitaţii la masă, iată-ne azvârliţi la lada cu gunoi. Sunt convinsă că e un act de mare bunăvoinţă că vii să ne mai vezi şi pe noi o dată la lună. Mă mir că nu ne trimiţi cartea de vizită în plic. Când ai s-o faci, ai grijă, te rog, să fie cu chenar negru. Asta ca să-mi anunţi moartea ultimelor mele iluzii.

Pe acest ton muşcător îi reproşă ea aşa-zisa neglijare a vechilor prieteni, atunci când, în realitate, Newman dădea dovadă de cea mai aleasă fidelitate. Bineînţeles că glumea, însă înfloriturile ei se foloseau de un ac extrem de ascuţit.

— Nu cunosc o dovadă mai bună pentru modul exemplar în care v-am tratat, zise Newman, decât faptul că eşti atât de slobodă la gură faţă de umila mea persoană. Te-am lăsat să-mi dai peste nas, ţi-am permis să mă hărţuieşti ca pe un animal în cuşcă. Dacă aş avea puţin amor propriu, aş sta pentru o vreme deoparte şi când m-ai invita la masă ţi-aş spune că tocmai mă duc la

prinţesa Borealska. Dar cum la mijloc e şi plăcerea mea, nu am niciun fel de orgoliu şi, ca nu cumva să-ţi stric cheful de a mă vedea – admiţând că ţii să mă vezi, fie şi numai pentru a mă vorbi de rău – voi fi de acord cu tot ce doreşti; voi recunoaşte că sunt cel mai mare ticălos.

De fapt, Newman refuzase o invitaţie, adresată personal de prinţesa Borealska, o poloneză curioasă, căreia îi fusese prezentat, pe motiv că întotdeauna în acea zi a săptămânii lua masa în casa doamnei Tristram, iar afirmaţiile amfitrioanei din Avénue d'Iéna că ar fi fost necredincios vechilor prieteni nu erau decât o teorie tandru-perversă. Teoria îi era necesară pentru a explica astfel una dintre prefăcutele ei exasperări. Lansându-l pe eroul nostru în curentul care-l ducea acum atât de repede pe apele lui, nu se simţea decât pe jumătate mulţumită de viteza cu care se desfăşurau lucrurile. Doamna Tristram reuşise prea bine, îşi jucase prea inteligent cărţile şi dorea să şi le amestece din nou. Newman îi spusese, la timpul cuvenit, că prietena ei e „absolut satisfăcătoare". Epitetul nu era romantic, însă doamnei Tristram nu-i fu deloc greu să-şi dea seama de sentimentul fundamental ce se ascundea în el. Într-adevăr, promptitudinea, conciziunea şi căldura cu care fusese rostit, ca şi o anumită privire, emoţionantă şi enigmatică în acelaşi timp, surprinsă în ochii pe jumătate închişi ai oaspetelui ei, în timp ce acesta îşi sprijinea capul de marginea fotoliului, i se părură cea mai elocventă confirmare, din câte întâlnise vreodată, a unui sentiment ajuns la deplina lui maturitate. Newman nu făcea decât să evolueze exact în sensul dorit de ea, însă exaltarea lui potolită exercita un efect singular asupra acelui entuziasm pe care atât de generos şi-l manifestase chiar ea cu câteva luni mai înainte. Acum părea înclinată să adopte un punct de vedere absolut imparţial faţă de Madame de Cintré şi dorea să se ştie că nicicând n-a pretins a fi intrat într-o analiză definitivă a vieţii sau, cu

alte cuvinte, a onestităţii ei.

— Nicio femeie, începu ea să se joace cu ideea aceasta, nu poate să fie atât de bună pe cât pare. Aminteşte-ţi cum o defineşte Shakespeare pe Desdemona: „o veneţiană hiperrafinată”. Ei bine, Claire de Cintré este o pariziană hiperrafinată. E o creatură fermecătoare, are o mie şi una de calităţi, dar ai face bine să nu uiţi nicio clipă de hiperrafinamentul ei.

Nu cumva, angajându-se să-i găsească lui Newman o soţie ideală, doamna Tristram contase prea mult pe lipsa unor pasiuni proprii şi pe imunitatea ei la orice porniri nesăbuite, astfel încât să se trezească acum pur şi simplu geloasă pe marea ei favorită de pe celălalt mal al Senei? Să ni se îngăduie să ne îndoim de acest lucru. Micuţa şi inconsecventa doamnă de pe Avénue d’Iéna era bântuită de o irezistibilă nevoie de a-şi schimba poziţia intelectuală, de a-şi exersa spiritul critic şi ironia. Ave o imaginaţie vie, fiind capabilă uneori să susţină puncte de vedere cu totul şi cu totul contradictorii, să afirmi păreri exact opuse celor mai scumpe opinii şi convingeri ale ei. Se plictisise să gândească drept, dar nu era nimic rău în asta, întrucât se plictisise, în egală măsură, şi să gândească strâmb. În mijlocul misterioaselor sale denaturări, avea admirabile izbucniri de dreptate. Una dintre aceste izbucniri avu loc în momentul în care Newman îi pomeni despre faptul că ceruse în mod oficial mâna frumoasei lor prietene. Repetă în câteva cuvinte ce-i spusese el şi în foarte multe ce-i răspunsese ea, iar doamna Tristram îl ascultă extrem de interesată.

— Până la urmă, recunoscu Newman, n-am pentru ce să fiu felicitat. Nu prea e o victorie.

— Scuză-mă, te rog. E o mare victorie. E într-adevăr uluitor că nu te-a redus la tăcere de la primul cuvânt şi că nu ţi-a cerut să nu te mai apropii niciodată de ea.

— N-ar fi obţinut mare lucru cu asta.

Doamna Tristram îl privi o clipă:

— Cred că în orice situaţie te-ai găsi, nimeni nu obţine cât obţii dumneata. Când ţi-am spus să-ţi urmezi singur drumul şi să procedezi cum te va tăia capul, nici nu mi-a trecut prin minte că ai să te pui aşa de repede pe treabă. Nu mi-am închipuit niciodată că după cinci sau şase vizite matinale ai s-o ceri în căsătorie. Ce-ai făcut până acum ca să-i placi? Ai stat pur şi simplu – nu foarte drept – în fotoliu şi te-ai uitat la ea. Şi totuşi îi placi.

— Asta rămâne de văzut.

— Nu, asta e dovedit. Rămâne de văzut doar ce-o să iasă din asta! Niciodată nu i-a trecut prin minte că numai ce-o să deschizi gura şi, fără alte poveşti, o s-o ceri în căsătorie. N-ai cum să-ţi faci decât o foarte slabă idee de ceea ce s-a petrecut în capul ei în timp ce-i vorbeai. Dacă într-adevăr se va mărita vreodată cu dumneata, întâmplarea va fi etichetată după sărmana dreptate cu care lumea le-a judecat şi le judecă dintotdeauna pe femei. Dumneata îţi vei spune că o tratezi cu generozitate, dar n-ai să ajungi să pricepi prin ce ocean de sentimente contradictorii va fi trecut ea mai înainte de a accepta. A şi plonjat în acel ocean, chiar din ziua cu pricina, acolo, în faţa dumitale. A răspuns „Da, de ce nu?” la o propunere care, cu câteva ceasuri mai devreme, i s-ar fi părut de neconceput. S-a învârtit în jurul a o mie de prejudecăţi şi tradiţii puse claie peste grămadă, ca în jurul unui pivot şi şi-a oprit privirile acolo unde niciodată până în acea clipă nu şi le oprise. Când mă gândesc la asta, când mă gândesc la Claire de Cintré şi la tot ce reprezintă ea, mi se pare ceva extraordinar. Atunci când te-am sfătuit să-ţi încerci norocul cu ea, aveam, bineînţeles, o părere bună despre dumneata şi, în ciuda odioasei ingratitudini de care dai dovadă, încă o mai am. Îţi mărturisesc însă că nu prea înţeleg cine-mi eşti şi ce ai făcut ca o asemenea femeie să aibă această extravagantă slăbiciune pentru dumneata.

— Oh, e ceva extraordinar în asta! râse Newman

repetându-i cuvintele.

Încerca o mare satisfacţie să audă acest „ceva extraordinar”. Personal, nu avusese nici cea mai mică îndoială cu privire la reuşită, dar de pe acum începuse să preţuiască părerea lumii despre posibila sa izbândă, ca un adaos la mult râvnită glorie de a o fi cucerit pe Madame de Cintré.

La foarte puţin timp după acest episod, Valentin de Bellegarde veni să-şi conducă prietenul în Rue de l’Université şi să-l prezinte celorlalţi membri ai familiei.

— Ai şi început să fii cunoscut şi să se vorbească despre dumneata. Sora mea i-a pomenit mamei despre cele câteva vizite pe care i le-ai făcut, iar faptul că mama nu a fost prezentă la niciuna dintre ele e o pură întâmplare. Eu te-am recomandat ca pe un american colosal de bogat, un tip formidabil, care şi-a pus în gând să nu se însoare decât cu o femeie cu totul şi cu totul deosebită.

— Crezi că Madame de Cintré i-a vorbit despre ultima noastră convorbire? întrebă Newman.

— Sunt absolut convins că nu. O să-şi păstreze secretul. Acum, trebuie să te descurci cu ceilalţi din familie. Cam atât se ştie despre dumneata: că te-ai îmbogăţit enorm din comerţ, că eşti un tip excentric, cinstit şi sincer, şi că, fără să faci parte din lumea noastră, nutreşti o admiraţie fără margini pentru încântătoarea noastră Claire. După cât se pare, cumnatei mele, pe care, dacă îţi mai aminteşti, ai întâlnit-o la Claire în salonaş, i-ai căzut de-a dreptul cu tronc la inimă. Pretinde că ai *beaucoup de cachet*[27]. Aşa că mama e curioasă să te vadă.

— Se aşteaptă s-o fac să râdă, s-o distrez, nu? se interesă Newman.

— Mama nu râde niciodată sau, cel puţin, niciodată nu aşteaptă să fie distrată. Dacă nu-i placi, nu spera să-i

[27] Aprox. a fi foarte şic (în fr. în text.)

câştigi bunăvoinţa încercând să fii spiritual. Şi eu sunt spiritual, aşa că mă poţi crede!

Conversaţia aceasta avu loc seara, şi, o jumătate de oră mai târziu, Valentin îşi introduse tovarăşul într-o încăpere a casei din Rue de l'Université, salonul marchizei-mamă, în care Newman nu mai intrase până atunci. Era o cameră înaltă, spaţioasă, cu ornamente grele şi complicate, de un gri albicios, ce se întindeau pe toată partea superioară a pereţilor şi pe tavan, cu o mulţime de tapiserii decolorate de vreme şi reparate cu grijă, unele căzând în dreptul uşilor, altele garnisind fotoliile, cu un covor turcesc pe jos, în culori stinse şi, în ciuda marii lui vechimi, încă moale şi gros, şi cu portretele copiilor doamnei de Bellegarde, la vârsta de zece ani, agăţate pe un fel de paravan bătrânesc din mătase roşie. Vreo jumătate de duzină de lumânări, puse la întâmplare, prin unghere, la mare distanţă unele de altele, împrăştiau întunericul exact atât cât să facă posibilă conversaţia. Într-un fotoliu adânc, lângă foc, stătea o bătrână îmbrăcată în negru. La celălalt capăt al încăperii, o altă femeie cânta la pian un vals, foarte expresiv. În aceasta din urmă, Newman o recunoscu pe marchiza cea tânără.

Valentin îşi prezentă prietenul, iar Newman se apropie îndeajuns de mult de bătrâna de lângă foc pentru a-şi da seama că nu i se va întinde mâna, astfel că rămase în expectativă, conştient că atitudinea sa se aseamănă întrucâtva cu cea a unui muşteriu care, odată intrat în magazin, aşteaptă să vadă ce i se *va oferi.* Imaginea ce i se întipări chiar de la prima vedere fu cea a unui chip îmbătrânit, palid şi delicat, cu fruntea înaltă, gura mică şi o pereche de ochi albaştri şi reci care îşi păstraseră mult din limpezimea tinereţii. Madame de Bellegarde îl privi stăruitor, iar refuzul ei de a-i întinde mâna, sugerând o siguranţă de sine tipic britanică, îi reaminti că e fiica unui conte de Saint Dunstans. Nora ei se opri din cântat şi-i surâse graţios. Newman se aşeză şi se uită în jur. Valentin

se îndreptă spre marchiza cea tânără şi-i sărută mâna.

— Ar fi trebuit să te cunosc mai de mult, spuse Madame de Bellegarde. I-ai făcut câteva vizite fiicei mele.

— O, da, zâmbi Newman degajat. Madame de Cintré şi cu mine suntem vechi prieteni.

— Ai mers foarte repede, continuă ea.

— Nu atât de repede pe cât aş fi dorit-o.

— Ah, eşti foarte ambiţios, replică bătrâna.

— Dacă nici până acum n-aş şti ce vreau, bănuiesc că n-aş mai şti niciodată.

Madame de Bellegarde îl fixă cu ochii ei limpezi şi reci, iar Newman îi întoarse privirea, gândindu-se la ea ca la un posibil adversar căruia trebuie să-i încerci puterea. Se înfruntară astfel câteva clipe, după care ea se uită în altă parte şi, fără urmă de zâmbet, zise:

— Şi eu sunt foarte ambiţioasă.

Newman simţi că nu-i deloc uşor să măsori puterea acestei formidabile şi impenetrabile femei mărunţele. Semăna cu fiica ei aşa cum ar putea să semene o insectă cu o floare. Madame de Cintré avea tenul mamei sale, iar delicateţea mândră a frunţii şi a nasului era ereditară. Însă faţa ei era o copie mai liberă şi mai generoasă, gura, în special, deosebindu-se în chip fericit de acel orificiu conservator al mamei, cu buze mici, rotunjite şi strânse totodată, ce lăsa impresia că nu-i în stare să se deschidă mai mult decât ar fi necesar pentru a înghiţi o biată agrişă sau a emite un „O, nu!” – atitudine menită probabil să dea un ultim retuş aristocraticei drăgălăşenii a vreunei Lady Emmeline Atheling, aşa cum se afla ea reprezentată, cu o jumătate de secol în urmă, în anumite albume de femei frumoase. Faţa doamnei de Cintré oferea, pentru ochiul lui Newman, o varietate de expresie încântător de largă, precum vastele întinderi ondulate de vânt şi stropite cu nouri ale unei preerii din vestul sălbatic. Prin contrast, respectabilul obraz al mamei, palid şi dur, cu acea căutătură fixă şi ceremonioasă, cu

zâmbetul ţeapăn şi rotunjit se înfăţişa asemenea unui document gata semnat şi sigilat; totul sugera pergamentul, cerneala, rândurile definitiv trasate. „E o femeie alcătuită din convenţii şi convenienţe, îşi zise Newman, privind-o cu atenţie. Lumea ei este o lume a lucrurilor imuabile, de-a pururi hotărâte. Dar cât de bine se simte în ea, ce paradis pentru ochii ei! Se plimbă prin ea ca printr-un parc înflorit, ca-n grădina raiului. Iar când vede scris pe vreo piatră indicatoare *Asta se cade* ori *Asta nu se cade*, se opreşte extaziată ca şi cum ar asculta cântecul unei privighetori sau ar mirosi parfumul unui trandafir.”

Madame de Bellegarde purta o boneţică de velur, neagră, legată sub bărbie şi era în întregime înfăşurată cu un şal vechi, şi el negru, de caşmir.

— Eşti american? continuă ea după o clipă. Am mai întâlnit câţiva americani.

— Sunt câţiva prin Paris, spuse glumeţ Newman.

— Oh, într-adevăr? Pe cei la care mă refer eu i-am văzut în Anglia sau poate în altă parte. Nu, nu la Paris. Trebuie să fi fost în Pirinei, cu mulţi ani în urmă. Mi s-a spus că femeile voastre, sunt foarte frumoase. Una dintre ele era foarte frumoasă, cu un ten admirabil. Mi-a prezentat o scrisoare de recomandare din partea cuiva – am uitat de la cine – şi împreună cu scrisoarea şi o notiţă scrisă de mâna ei. Multă vreme după aceea i-am păstrat bileţelul. Era atât de bizar formulat! Unele expresii i le ştiam pe dinafară. Însă acum le-am uitat. Au trecut atâţia ani! De atunci, n-am mai văzut niciun american. Cred că nora-mea a întâlnit câţiva. E o mare haimana. Cunoaşte pe toată lumea.

La aceste cuvinte, doamna mai tânără se îndreptă spre ei, foşnind din mătăsuri, petrecându-şi mâinile în jurul taliei foarte zvelte şi aruncând priviri leneş preocupate peste piepţii rochiei destinate evident unui bal. Prezenta, într-un fel cu totul ciudat, particularitatea de a fi şi urâtă

şi drăguţă în acelaşi timp: ochi bulbucaţi, buze neobişnuit de roşii. Lui Newman îi amintea de amica sa, mademoiselle Nioche aşa i-ar fi plăcut să arate acelei domnişoare mult vitregite de soartă. Valentin de Bellegarde păşea în urma ei, la o oarecare distanţă, ţopăind când într-o parte, când într-alta, pentru a nu-i călca pe trena lungă a rochiei.

— Ar trebui să-ţi dezgoleşti ceva mai mult umerii şi spatele, zise el pe un ton foarte serios. Decât aşa, mai bine îţi puneai coleretă.

Tânără se întoarse cu spatele la oglinda care atârna deasupra căminului pentru a verifica această apreciere. Oglinda cobora destul de jos şi totuşi nu reflecta nimic altceva decât o mare porţiune de piele goală. Posesoarea acestei goliciuni îşi duse mâinile la spate şi trase puternic de talia rochiei.

— Cam aşa, nu?

— Da, e ceva mai bine, răspunse Valentin pe acelaşi ton grav. Totuşi, mai lasă încă mult de dorit.

— Oh, niciodată nu mi-au plăcut extremele.

Pe urmă, întorcându-se spre Madame de Bellegarde, întrebă:

— Ce ziceai că sunt, madame?

— Ziceam că eşti cam haimana. Dar aş fi putut să-ţi spun şi altfel.

— Haimana? Ce cuvânt urât! Ce înseamnă?

— O femeie fermecătoare, se aventură să explice Newman, crezând că fusese folosit un cuvânt franţuzesc.

— Un compliment drăguţ, însă o traducere proastă, replică tânără marchiză.

După care, măsurându-l câteva clipe din ochi, îl întrebă:

— Dansezi?

— Nici măcar un pas nu ştiu să fac.

— E o mare pierdere, comentă ea cu simplitate.

Apoi, privindu-şi încă o dată spatele în oglindă, se

îndepărtă.

— Îţi place Parisul? întrebă bătrâna care se chinuia vizibil să găsească modul cel mai potrivit de a-i vorbi unui american.

— Cred că da, zâmbi Newman. *Dumneavoastră* nu vă place? se interesă el apoi pe un ton amical.

— Nu pot să spun că-l cunosc. Îmi cunosc casa, îmi cunosc prietenii, dar nu cunosc Parisul.

— E o mare pierdere, cum ar zice nora dumneavoastră, spuse Newman.

Madame de Bellegarde tresări. Pesemne că i se întâmpla pentru prima oară să fie compătimită în legătură cu vreo pierdere pe care ar fi suferit-o în viaţă.

— Cred că mă mulţumesc cu ce am, răspunse ea plină de demnitate.

Tocmai în momentul acesta, ochii vizitatorului rătăceau prin încăpere. Începând de la ferestrele înalte, cu canaturi strâmte şi cu geamurile prinse într-o reţea de ochiuri mici şi dese şi până la culorile şterse de vreme ale celor două, trei portrete în creion atârnând pe pereţi şi datând din secolul trecut, totul îl izbi ca având un aer mai degrabă sărăcăcios şi trist. Evident, s-ar fi cuvenit să răspundă că satisfacţia gazdei e absolut firească şi că are tot ce-şi poate dori, încă cele câteva clipe de tăcere care urmară lui Newman nu-i veni această idee.

— Ei bine, mamă, întrebă Valentin, apropiindu-se şi rezemându-se de cămin, ce părere ai despre bunul meu prieten? Nu ţi l-am descris bine? Un tip formidabil!

— Cunoştinţa mea cu domnul Newman n-a ajuns încă foarte departe, replică Madame de Bellegarde. Până acum nu-i pot aprecia decât incontestabila politeţe.

— În chestiunile astea mama e o mare expertă, continuă Valentin adresându-se lui Newman. Dacă ai mulţumit-o pe ea, e un triumf.

— Încă n-am făcut nimic pentru asta, i se adresă Newman bătrânei, dar sper ca într-o zi să vă satisfac

exigenţele.

— Nu trebuie să te iei după fiul meu. O să te bage în buclucuri. E un zăpăcit fără pereche, declară ea.

— Oh, a şi ajuns să-mi placă, aşa că acum nu mai pot fără el, răspunse Newman cu simpatie.

— Te amuză, nu?

— Da, cred că da.

— Auzi, Valentin? Tu exişti pentru amuzamentul domnului Newman.

— Probabil că odată şi odată vom ajunge cu toţii la asta! exclamă Valentin.

— Trebuie să-l cunoşti pe celălalt fiu al meu, urmă ea. E cu mult mai reuşit decât cel de faţă. Însă el n-o să te amuze deloc.

— Cine ştie?... Cine ştie? obiectă gânditor Valentin. Dar asta o s-o aflăm noi chiar foarte curând. Căci iată-l pe *monsieur mon frère!*

Uşa se deschise şi în salon îşi făcu intrarea un bărbat a cărui înfăţişare Newman şi-o reaminti pe dată. Era insul care i se pusese în cale şi-i stricase planurile cu prilejul primei sale vizite la Madame de Cintré. Valentin se duse să-şi întâmpine fratele, îl privi un moment în tăcere, după care, luându-l de braţ, îl conduse spre musafir.

— Trebuie să-l cunoşti pe bunul meu prieten domnul Newman, îl recomandă el cu multă căldură.

— Sunt încântat să-l cunosc pe domnul Newman, zise marchizul fără să-i întindă mâna.

„E bătrâna în carne şi-n oase”, reflectă Newman, cu sentimentul unui sărbătorit în sănătatea căruia s-ar bea dintr-un pahar gol. Acest gând fu punctul de plecare al unor speculaţii după care răposatul cap al nobilei familii ar fi fost un fel de străin în propria lui casă, un soţ cumsecade, înclinat să ia viaţa în roz şi care şi-ar fi dat seama cât este de greu acest lucru cu o nevastă ca mica şi emfatica doamnă ce se încălzea acum lângă foc. Iar dacă alături de soţie nu prea avusese parte de bucurii, în

schimb îşi aflase din plin mângâiere în cei doi copii mai mici, croiţi după inima lui, la fel cum, îşi continuă Newman gândul, Madame de Bellegarde se regăsea în persoana primului ei născut.

— Fratele meu, spuse monsieur de Bellegarde, mi-a vorbit despre dumneata. Întrucât ai făcut cunoştinţă şi cu sora mea, era timpul să fim şi noi prezentaţi unul altuia.

Se întoarse spre mama sa şi, curtenitor, se aplecă să-i sărute mâna. Odată împlinită această datorie, îşi luă o figură impozantă, dinaintea căminului. Cu faţa prelungă şi slabă, cu nas acvilin şi ochi mici, opaci, înfăţişarea sa favoriza, după vechea expresie, filonul englezesc ce-i trecea prin sânge. Favoriţii îi erau blonzi şi mătăsoşi, iar în mijlocul bărbiei mândre avea o gropiţă adâncă, aceasta incontestabil de origine britanică. Era „distins” până-n vârful lustruitelor lui unghii şi în perpendicularitatea desăvârşită a persoanei sale nu exista o singură linie care să nu fie nobilă şi majestuoasă. Niciodată până acum Newman nu mai fusese pus faţă-n faţă cu un asemenea produs al artei de a te lua în serios. Atitudinea monumentală a domnului de Bellegarde îi dădea sentimentul că se află în prezenţa a ceva neobişnuit şi măreţ.

— Urbain, îţi atrag atenţia asupra faptului că eu sunt gata îmbrăcată! zise tânără doamnă de Bellegarde care, după toate aparenţele, îşi aşteptase soţul să vină şi s-o ia la bal.

— Bravo!... O precizare cât se poate de bine venită, comentă Valentin. E bine să ne atragi atenţia asupra acestui lucru.

— Îţi stau la dispoziţie, scumpă prietenă, spuse monsieur de Bellegarde. Mai întâi însă trebuie să-mi îngădui plăcerea unei scurte conversaţii cu domnul Newman.

— Oh, dacă vă duceţi la o serată, n-aş vrea să vă reţin. Sunt sigur c-o să ne mai vedem. De altfel, dacă doreşti să

stăm de vorbă, putem fixa oricând o întâlnire.

Newman ţinea să se ştie că e gata să răspundă la orice întrebare, gata să împlinească orice cerinţă.

Monsieur de Bellegarde rămase în faţa focului, în picioare, într-o poziţie bine echilibrată, mângâindu-şi cu mâna sa albă unul din favoriţii blonzi şi uitându-se la prietenul nostru puţin cam dintr-o parte, cu nişte ochi din care, în contrast cu zâmbetul convenţional şi inexpresiv, se strecura raza unei priviri atente.

— Apreciez marea amabilitate a acestei propuneri. Dacă nu mă înşel, natura ocupaţiilor pe care le ai face ca timpul dumitale să fie preţios. Eşti vârât în... ă... cum zicem noi... ă... *dans les affaires?*

— În afaceri? Oh, nu, în prezent am renunţat la afaceri. Acum „tai frunză la câini”, cum zicem *noi.* Timpul îmi aparţine în întregime.

— Ah, eşti în vacanţă, replică domnul de Bellegarde. „Tai frunză la câini!”... Da, am mai auzit expresia aceasta.

— Domnul Newman e un american plin de distincţie, remarcă Madame de Bellegarde.

— Fratele meu e un mare etnolog, interveni Valentin.

— Etnolog? se miră Newman, cuprins de o veselie confuză. Colecţionezi tigve de negri şi alte chestii din astea?

Marchizul îşi privi cu asprime fratele şi începu să-şi mângâie şi celălalt favorit. Apoi, întorcându-se spre proaspăta lor cunoştinţă, întrebă cu subliniată politeţe:

— Călătoreşti numai pentru a te recrea?

— Am venit să cunosc ţara dumneavoastră, domnule – răspunse Newman, cu o anume răbdare supravegheată în voce, o răbdare pe care, la nevoie, simţea că şi el ar putea-o împinge până la rigiditate – şi mărturisesc că mă încântă. Bineînţeles că încerc o mulţime de satisfacţii.

— Ce te interesează în mod special? urmă binevoitor marchizul.

— În primul rând, răspunse cu aceeaşi răbdare prietenul nostru, viaţa oamenilor. Oamenii de pe aici sunt foarte interesanţi. Însă din punct de vedere economic, tehnic, ca să zic aşa, ceea ce mă preocupă mai mult este industria.

— Genul acesta de... ă... produse e specialitatea dumitale?

— Nu pot să spun că am vreo specialitate. Specialitatea mea a fost să obţin cât mai multe avantaje materiale în cel mai scurt timp posibil.

Newman făcu această declaraţie premeditat şi cu sânge rece; voia să deschidă drum – în caz că va fi necesar – unor precizări autorizate asupra resurselor sale.

Monsieur de Bellegarde râse cu amabilitate:

— Sper că trăieşti din plin sentimentul succesului.

— Oh, la vârsta mea eşti stăpânit mai ales de sentimentul responsabilităţii pentru ceea ce urmează să faci. Nu sunt chiar aşa de bătrân, explică eroul nostru candid.

— Ei da, Parisul e un loc foarte bun de cheltuit averea. Îţi urez să profiţi din plin de el.

Şi monsieur de Bellegarde îşi scoase mănuşile din buzunar şi începu să şi le tragă pe degete.

Newman îl urmări cum îşi strecoară mâinile grăsuţe, îngrijite în mănuşile din piele de căprioară, cu butoni de sidef, pentru ca în acest scurt răgaz simţămintele sale să cunoască o întorsătură ciudată. Bunele urări ale domnului de Bellegarde păreau să coboare şi să se aştearnă asupra lui ca din vaste şi îngheţate înălţimi, cu moliciunea cernută a fulgilor de zăpadă. Totuşi nu era iritat. Nu avea sentimentul că ar fi tratat cu condescendenţă şi nici nu-l încerca nevoia de a introduce o notă discordantă într-o atât de nobilă armonie. Numai că, brusc, se simţi în contact direct cu forţele împotriva cărora nepreţuitul său susţinător îl avertizase că va trebui să lupte şi deveni conştient de puterea lor. Dorea să le răspundă, să-şi

manifeste în vreun fel existenţa, să se desfăşoare în toată mărimea lui, să-i facă să audă nota cea mai de sus a registrului *său.* Mai trebuie adăugat totuşi că, fără a fi fost pornit din răutate sau din perversiune, impulsul acesta nu era câtuşi de puţin lipsit de o anumită dispoziţie, de altfel destul de rară la el, spre batjocură. Detesta ideea de a-i ofensa pe oameni şi admitea posibilitatea de a fi ofensat. Până la urmă însă existau şi situaţii în care se vedea nevoit să restabilească proporţiile.

— Parisul, observă el numaidecât, e un loc foarte bun pentru cei care, aşa cum se spune pe la noi, îşi investesc banii în plăceri şi vor să se convingă tot timpul că au făcut o investiţie bună. La fel, e foarte potrivit pentru oameni a căror familie s-a stabilit de multă vreme aici şi trăiesc înconjuraţi de rude şi cunoştinţe, sau, de asemenea, dacă ai o casă mare ca asta, nevastă, copii, mamă, soră... totul lângă tine. Nu-mi place felul acela de viaţă, atât de răspândit în multe din cartierele voastre, cu oameni locuind uşă-n uşă. Însă eu, ca să zic aşa, nu sunt chiar un *autentic* taie frunză la câini, un pierde-vară sadea. Încerc să fiu, dar nu mi se potriveşte. Obişnuinţa de a munci e prea adânc înrădăcinată în mine. Pe urmă, nu am o casă pe care să o numesc a mea şi nici familie. Surorile mele sunt la cinci mii de mile depărtare, mama a murit pe când eram de-o şchioapă şi, dacă mă exprim limpede, n-am obţinut încă ceea ce obţine orice bărbat cu o viaţă cât de cât normală. Iar bucuria *aceasta* îmi lipseşte foarte mult. După cum vedeţi, uneori devin destul de conştient de golul din jur. Nu sunt ca dumneata, domnule, specialist într-ale literaturii şi m-am cam săturat să tot iau masa în oraş şi să mă duc la operă. Mi-e dor de muncă. Vedeţi, am început să-mi câştig pâinea de mic copil şi până acum câteva luni n-am ştiut ce-i odihna. Mă resimt de absenţa preocupărilor mele obişnuite.

Discursul acesta fu urmat de o mare tăcere din partea gazdelor. Valentin îl privi fix, cu mâinile în buzunare, după

care, încet, cu mişcări aproape furişe, părăsi încăperea. Marchizul continuă să-şi tragă mănuşile şi să surâdă binevoitor.

— Ai început să-ţi câştigi pâinea din leagăn? se interesă bătrâna marchiză care lăsa impresia că ar dori să încurajeze, cu un aer cam încruntat, dar nu total lipsit de umor, tonul autobiografic al oaspetelui.

— Ştiţi, nu sunt absolut convins că aş fi *avut* leagăn, doamnă!

— Spui că nu te pricepi la literatură, reluă monsieur de Bellegarde, însă trebuie să fii drept cu dumneata însuţi şi să-ţi reaminteşti faptul că ţi-ai întrerupt studiile de timpuriu.

— Foarte adevărat. În ziua în care am împlinit zece ani, am legat şcoala la gard. Mi s-a părut o treabă formidabilă pentru a-mi sărbători ziua de naştere. Totuşi, zâmbi Newman, am mai învăţat câte ceva.

— Ai mai multe surori? întrebă Madame de Bellegarde.

— Da, două surori minunate! Mi-ar plăcea să *le* cunoaşteţi!

— Sper ca vicisitudinile vieţii să nu fi început şi pentru *ces dames* atât de devreme.

— Dacă asta se cheamă vicisitudine, într-adevăr s-au măritat, aşa cum se întâmplă cu fetele din ţara noastră, foarte devreme. Soţul uneia dintre ele este proprietarul celei mai mari case de cauciuc din Vest.

— Ah, faceţi şi case din cauciuc? se miră marchiza.

— Extensibile. Pe măsură ce ţi se măreşte familial le poţi întinde! interveni nora, înfăşurată acum într-o pelerină catifelată şi strălucitoare.

Newman izbucni în râs, explicându-le că rudele sale locuiau într-o casă încăpătoare, construită din lemn, dar că fabricau şi vindeau cauciuc în cantităţi colosale.

— Copiii mei au şi ei nişte galoşi micuţi cu care se încalţă când e vreme umedă şi se duc să se joace la Tuileries, continuă tânără marchiză ca răspuns la

explicaţiile lui Newman. Mă întreb dacă or fi făcuţi de cumnatul dumitale.

— Foarte posibil. Iar *dacă* e aşa, poţi să fii sigură că-s de bună calitate.

— Oricum, nu e cazul să te laşi descurajat prea tare, zise monsieur de Bellegarde cu vagă bunăvoinţă.

— Ah, nici pomeneală de aşa ceva. Am un proiect – un proiect într-adevăr măreţ – care-mi dă enorm de gândit, iar asta e o preocupare…

Newman se întrerupse. Şovăia, însă gândurile i se derulau cu rapiditate. Dorea să se facă înţeles, dar asta îl silea să se îndepărteze şi mai mult de la hotărârea de a nu cerşi nimănui favoruri. Trebuia să-i oblige să-l asculte.

— Totuşi, reluă el, întorcându-se spre bătrâna Madame de Bellegarde, o să vă spun ideea care mă frământă. Poate că mă puteţi ajuta. Vreau să mă căsătoresc, dar nu numai atât. Vreau ca această căsătorie să fie deosebit de reuşită.

— Intenţia e foarte bună, însă de când mă ştiu n-am făcut pe peţitoarea, răspunse bătrâna cu afectată simplitate.

Newman o privi o clipă pentru ca apoi să declare cu cea mai mare sinceritate:

— Aş fi fost gata să jur că sunteţi o expertă în materie.

Madame de Bellegarde ar fi putut şi ea să jure că Newman e mult prea sincer. Murmură ceva scurt pe franţuzeşte şi-şi fixă ochii asupra fiului ei. În acest moment, uşa salonului se izbi de perete şi, cu paşi repezi, îşi făcu din nou apariţia Valentin.

— Am o veste pentru tine, i se adresă el cumnatei.

Claire m-a trimis să te rog să nu pleci încă la bal. Dacă o mai aştepţi un minut, va merge şi ea cu voi.

— Claire va merge cu noi? strigă tânără marchiză. *En voilà du nouveaux*[28]*!*

— S-a răzgândit. S-a hotărât acum o jumătate de oră şi

[28] Iată ceva nou (în fr. în text)

tocmai îşi prinde în păr un ultim diamant, zise Valentin.

— Ce naiba o fi apucat-o pe fiică-mea? se minună Madame de Bellegarde, cu acea lipsă de politeţe pe care ţi-o dă uluirea. De ani de zile n-a mai intrat într-o sală de bal! Să ia ea asemenea hotărâre cu o jumătate de oră înaintea plecării şi fără să mă consulte?

— M-a consultat pe mine, mamă dragă, acum cinci minute, iar eu i-am spus că o femeie atât de frumoasă ca ea – e mai frumoasă ca oricând, ai să vezi – n-are niciun drept să se îngroape de vie.

— Ar fi trebuit s-o îndrumi pe Claire spre mama, frate! spuse monsieur de Bellegarde în franceză. Acesta nu e un mod…

— O îndrum spre toată lumea! îl întrerupse Valentin. Iat-o că soseşte!

Se apropie de uşa rămasă deschisă, întâmpinând-o pe Madame de Cintré chiar din prag, o luă de mână şi o conduse până în mijlocul încăperii. Purta o rochie albă, dar, prinsă cu o copcă de argint, o pelerină albastră îi cădea de pe umeri până aproape de călcâie. Şi-o aruncase pe spate, astfel ca braţele ei albe şi lungi să rămână goale. În părul blond, bogat, străluceau mai multe diamante. Avea o înfăţişare gravă şi lui Newman i se păru că arată mai palidă ca de obicei. Se uită de jur împrejur şi, când îl zări, surâse şi-i întinse mâna. În acel moment, în ochii eroului nostru ea apăru drept cea mai frumoasă, pe departe cea mai frumoasă femeie din câte văzuse vreodată. Avu posibilitatea să-i privească nestingherit chipul, pentru că ea rămase puţin în mijlocul salonului, părând să se gândească ce are de făcut, fără să întâlnească ochii lui Newman. Sfârşi prin a se apropia de mama sa, care stătea în marele fotoliu de lângă foc, cu aerul unei incomensurabile detaşări. Întoarsă cu spatele spre ceilalţi Madame de Cintré îşi dădu la o parte pelerina pentru a-i arăta rochia:

— Cum ţi se pare?

— Mi se pare că ţi-ai pierdut minţile. N-au trecut decât trei zile de când ţi-am cerut, ca pe o favoare specială, să mă însoţeşti la ducesa de Lusignan şi mi-ai răspuns că de multă vreme nu ieşi nicăieri şi că omul trebuie să fie consecvent cu el însuşi. Asta ţi-e consecvenţa? De ce să faci o excepţie pentru doamna Robineau? Cui încerci să-i placi în seara asta?

— Mie însămi, dragă mamă, răspunse Madame de Cintré.

Se aplecă şi o sărută pe bătrână.

— Nu-mi plac surprizele tari, surioară, zise Urbain de Bellegarde. Mai ales când sunt pe punctul de a intra într-un salon.

În acest moment, Newman se simţi inspirat să spună:

— Oh, indiferent unde te-ai duce, cu o asemenea doamnă alături, nu trebuie să te temi că nu vei fi băgat în seamă!

Monsieur de Bellegarde se întoarse spre sora sa, aţintind-o cu o privire scurtă şi severă:

— Sper că apreciezi un compliment făcut în detrimentul fratelui său. *Venez donc, madame.*

Şi oferindu-i braţul doamnei de Cintré o conduse repede afară din cameră. Valentin procedă la fel cu tânără Madame de Bellegarde care, după toate aparenţele, medita asupra faptului că rochia de bal a cumnatei sale era cu mult mai puţin strălucitoare decât cea pe care o purta ea însăşi, fără ca totuşi să-şi afle o satisfacţie absolută în această reflecţie. Cu un zâmbet de rămas bun, căută în ochii vizitatorului american un compliment care să constituie o consolare şi, sesizând acolo o anume lucire misterioasă, nu este exclus să-şi fi închipuit că şi găsise ceea ce căuta.

Lăsat singur cu gazda, dacă în acest caz i se putea atribui şi bătrânei titlul de gazdă, Newman rămase în picioare în faţa ei, păstrând pentru o vreme tăcerea.

— Fiica dumneavoastră e foarte frumoasă, zise, în cele

din urmă.

— E foarte cu toane, replică bătrâna.

— Mă bucur să aud asta, zâmbi el. Mă face să sper.

— Să speri ce?

— Că într-o bună zi va consimţi să se mărite cu mine.

Bătrâna marchiză se ridică încetişor din fotoliu:

— Aşadar, aceasta îţi este „marea idee”?

— Da. Mă veţi susţine?

Madame de Bellegarde îl privi cu asprime şi clătină din cap. Apoi, guriţa aceea neobişnuit de mică i se ţuguie până la a da drumul unei singure vocabule pe care i-o aruncă în faţă tăios, ca pe o condamnare la moarte:

— Nu!

— În acest caz, mă veţi lăsa să mă descurc singur?

— Nici nu-ţi dai seama ce-mi ceri. Sunt o femeie bătrână şi foarte orgolioasă, căreia-i place să se amestece în toate.

— Iar eu, eu sunt foarte bogat! i-o întoarse Newman, înţelegând că-şi joacă ultima carte.

Madame de Bellegarde îşi fixă ochii în podea, iar Newman se gândi că în acest moment ea cântăreşte probabil dacă nu cumva e cazul să se simtă ofensată de o declaraţie atât de brutală şi de calculată. Până la urmă însă îşi înălţă privirile şi întrebă simplu:

— Cât de bogat?

Newman rosti cifra venitului său, exprimându-şi-l într-un număr rotund ce purta în el acea magnifică rezonanţă pe care numai uriaşele grămezi de dolari convertiţi în franci o pot purta. La simpla enunţare a sumei brute, mai adăugă şi câteva amănunte financiare, încheind astfel o prezentare şi aşa îndeajuns de impresionantă a resurselor sale.

Madame de Bellegarde îl lăsase să se bucure de atenţia ei nedisimulată.

— Eşti foarte sincer, zise ea în cele din urmă, aşa că voi fi şi eu la fel de sinceră. Judecând bine lucrurile, aş

prefera să te ştiu sub supravegherea mea... vreau să spun că ar fi mai bine să te „suport” eu decât să te las să te descurci, cum zici dumneata, de unul singur. Prefer, surâse ea cu răceală, să te acceptăm în felul nostru decât să te lăsăm să acţionezi de capul dumitale. Cred că-i mai convenabil aşa.

— Oricare ar fi condiţiile, vă sunt recunoscător, răspunse radios Newman. Dinspre partea mea, îmi ajunge să mă ştiu acceptat. Din punctul dumneavoastră de vedere însă – râse el aproape batjocoritor – nu trebuie să mă suportaţi, chiar dintru început, în doze prea mari. La revedere!

Cu aceste cuvinte, o părăsi fără să mai zăbovească o clipă.

XI

DE LA ÎNTOARCEREA SA ÎN PARIS, Newman nu-şi mai reluase lecţiile de conversaţie franceză cu monsieur Nioche; prea avusese multe altele de făcut. Cu toate acestea, simpaticul domn veni să-l salute cu mare promptitudine, după ce, printr-o anumită artă a indiscreţiei, prea subtilă pentru a i se opune cineva, aflase exact ce face şi pe unde umblă tânărul american. Vizita şi-o repetă mai des decât ar fi fost de aşteptat. Părea copleşit de un sentiment umilitor de a fi fost plătit mai mult decât o merita şi, după toate aparenţele, ţinea să se scape de datorie oferindu-şi în schimb informaţiile statistice şi gramaticale în rate mici şi pe termen lung. Răspândea în jur acelaşi aer de decentă melancolie ca şi cu câteva luni în urmă; câteva luni în plus sau în minus de folosire a periei nu puteau să producă schimbări notabile în lustrul străvechi al hainei şi pălăriei sale. Însă spiritul i se cam tocise; era limpede că fusese bine frecat peste vară. Newman se interesă de mademoiselle Noémie, iar domnul Nioche, în loc de răspuns, se mulţumi la început să-l privească în tăcere, cu ochi lăcrimoşi.

— Nu mă întrebaţi despre acest subiect, domnule. Stau şi mă uit la ea, dar nu pot face nimic.

— Vrei să spui că-ţi pricinuieşte mari…

— Habar n-am, domnule, *ce vreau* să spun! N-o mai pricep. Nu-s în stare s-o înţeleg. Are ea ceva în cap, dar

cine poate să spună ce-i în capul unei fiinţe atât de independente, atât de îngrozitoare... şi atât de încântătoare?

E prea profundă pentru bietul ei tată.

— Se mai duce la muzeu? A mai făcut din reproducerile alea ale mele? continuă Newman.

— La muzeu se duce ea, dar nu văd nicio reproducere. Are ceva pe şevalet, bănuiesc că-i vorba de unul dintre tablourile pe care i le-aţi cerut. La o comandă aşa de grozavă s-ar cuveni să aibă degete de zână. Dar nu-i serioasă. Eu nu-i pot spune nimic. Dacă tot trebuie s-o aflaţi, mi-e frică de ea. Astă-vară, când am luat-o să ne plimbăm într-o seară pe Champs Elysées, mi-a spus nişte lucruri care m-au făcut să mă cutremur.

— Ce lucruri?

— Permiteţi-i unui tată nefericit să nu vă mai spună şi asta, zise monsieur Nioche, scoţându-şi şi despăturindu-şi în acest timp batista de stambă înfloratã.

Newman se hotărî să o mai viziteze o dată pe mademoiselle Noémie la Luvru. Era curios de evoluţia reproducerilor, însă trebuie adăugat că era şi mai curios de evoluţia personală a copistei. Într-o după-amiază, se duse la marele muzeu, umblă de colo până colo prin câteva încăperi, fără s-o găsească totuşi, pentru ca în drum spre galeria lungă a maeştrilor italieni să se ciocnească nas în nas cu Valentin de Bellegarde. Tânărul francez îl salută cu efuziune, asigurându-l că însuşi cerul i l-a scos în cale. Că e în cea mai proastă dispoziţie din lume şi că are nevoie de cineva cu care să se certe.

— Într-o dispoziţie proastă printre toate lucrurile astea frumoase? Credeam că eşti mare amator de tablouri şi cu atât mai mult de tablouri bune şi înnegrite de vreme, zise Newman. Sunt vreo două-trei aici care ar fi trebuit să te încânte.

— Oh, răspunse Valentin, astăzi n-am deloc chef de fleacuri. Cu cât sunt mai frumoase, cu atât îmi plac mai

puţin. Ochii ăştia mari, holbaţi şi atitudinile ţepene ale acestor păpuşi şi manechine mă scot din sărite. Parcă aş fi la o petrecere simandicoasă şi nesărată, cu un salon plin de oameni cu care n-am nici în clin nici în mânecă. Ce-mi pasă mie de frumuseţea lor? Mă plictisesc şi, ceea ce-i şi mai rău, le simt ca pe un reproş. Am un *tas d'ennuis*[29]. Simt că mă înrăiesc groaznic.

— Dacă priveliştea aceasta admirabilă te înfurie, ce cauţi aici? întrebă Newman calm şi plin de bun simţ.

— Asta-i una dintre supărările mele. Am venit să mă întâlnesc cu vară-mea – o englezoaică îngrozitoare, vară din partea mamei – care stă o săptămână la Paris cu bărbatu-său şi vrea să-i arăt „principalele frumuseţi" ale capitalei. Imaginează-ţi o femeie care în luna lui decembrie umblă cu o pălăriuţă de crep verde cu voal şi cu nişte cizme interminabile cu urechile ieşite în afară şi atârnându-i până la glezne! Mama m-a rugat să fac şi eu ce-oi putea şi să le fiu pe plac. În după-amiaza asta m-am angajat să le ţin loc de *valet de place.* Trebuia să ne fi întâlnit aici la ora două şi uite că-i aştept de douăzeci de minute. De ce naiba nu vin? Cel puţin o pereche de picioare pe care să umble are şi vară-mea. Nici nu ştiu dacă-i cazul să fiu furios pe incorectitudinea lor sau să arunc cu pălăria în aer de bucurie că scap de ei.

— Cred că eu în locul dumitale aş fi furios. Încă mai pot sosi şi atunci furia ţi-ar fi de folos. Pe când dacă te bucuri şi pe urmă te vei pomeni cu ei aşa pe neaşteptate s-ar putea să nu ştii ce să faci… cu pălăria.

— E un sfat excelent şi datorită lui am şi început să mă simt mai bine. Voi fi furios. O să-i las să se ducă dracului, iar eu voi merge cu dumneata. Numai dacă întâmplător nu ai vreo întâlnire.

— Nu chiar o întâlnire, răspunse Newman. Cu toate că am venit până aici să văd nu un tablou, ci o persoană.

— Probabil o femeie.

[29] O mulţime de necazuri (în fr. în text).

— O domnişoară.

— Îţi doresc din toată inima să nu fie şi ea gătită cu tul verde şi nici să n-aibă picioare prea crăcănate.

— Habar n-am de picioarele ei, însă ştiu că are mâini foarte frumoase.

Tânărul oftă parcă din adâncul sufletului.

— Să înţeleg din cuvintele dumitale că trebuie să te părăsesc?

— Nu sunt convins c-o să dau peste acea domnişoară, dar nici n-aş vrea să mă lipsesc de tovărăşia dumitale pentru o întâlnire care, oricum, nu-i sigură. Nu mi se pare o afacere prea grozavă să i te prezint, totuşi mi-ar plăcea să aflu ce părere ai despre ea.

— E frumoasă?

— Mă tem că o vei găsi frumoasă.

Valentin îşi petrecu braţul pe sub braţul însoţitorului său.

— Condu-mă imediat la ea! M-aş ruşina ca o femeie frumoasă să fie obligată să aştepte verdictul meu.

Newman se lăsă împins uşurel în direcţia în care o şi pornise de fapt, fără să grăbească însă pasul. Începuse să-l frământe un gând. Cei doi bărbaţi pătrunseră în galeria lungă a maeştrilor italieni şi prietenul nostru, după ce examină un moment splendida panoramă ce i se înfăţişa dinaintea ochilor, se abătu spre stânga şi intră în sala mai mică destinată aceleiaşi şcoli. Erau foarte puţini vizitatori, dar la celălalt capăt al încăperii, aşezată în faţa şevaletului, – se află mademoiselle Nioche. Nu lucra. Paleta şi pensulele zăceau aruncate deoparte, iar ea, sprijinită de spateaza scaunului şi cu mâinile împreunate în poală, stătea şi se uita ţintă la două cucoane din partea opusă a sălii, care, cu spatele întors spre ea, se opriseră în faţa unui tablou. Aceste doamne reprezentau, după toate probabilităţile, ultimul strigăt al modei: erau îmbrăcate deosebit de luxos, iar volanele şi trenele lungi de mătase se târau copios pe parchetul lustruit. Fără

îndoială că la rochiile lor îşi fixase tânără ochii, dar la ce se gândea ea în acest timp nu sunt în stare să vă spun. Îndrăznesc să presupun totuşi că observaţia ei rămasă fără glas se referea la faptul că fericirea de a purta după tine o asemenea cantitate de plăcute podoabe ar fi, în mod sigur, unul dintre foloasele cele mai de preţ ale libertăţii. Oricum, reflecţiile ei fură tulburate de sosirea neaşteptaţilor vizitatori, pe care, ridicându-se în picioare dinapoia şevaletului, îi salută cu o mare participare a ochilor, ca şi a buzelor, în graba cărora exista ceva asemănător cu precipitarea unor palme ce aplaudă bucuros.

— Am venit anume ca să te vedem – *seulement vous, expray, expray,* zise Newman în cea mai frumoasă, mai „corectă" şi mai curată franceză a sa.

Apoi, ca bun american ce era, îl introduse ceremonios pe Valentin:

— Permite-mi să ţi-l prezint pe contele Valentin de Bellegarde.

Valentin făcu o plecăciune care o impresionă probabil pe mademoiselle Nioche ca fiind într-o armonie perfectă cu solemnitatea titlului, cu toate că replica fetei, scurtă şl graţioasă, nu trădă nici urmă de surpriză, adevărată negaţie a oricărei proaste creşteri. Se întoarse cu faţa către ocrotitorul ei, ridicându-şi mâinile şi netezindu-şi părul uşor răvăşit. Pe urmă, cu o mişcare rapidă, întoarse pânza ce trona deasupra şevaletului, cu dosul în sus.

— Aşadar, nu m-aţi uitat?

— N-am să te uit niciodată. Poţi fi sigură de asta.

— Oh, protestă ea, există o mie de feluri de a-ţi aminti de cineva.

Şi se uită drept în ochii contelui de Bellegrade, care o privea aşa cum poate să privească un bărbat când urmează să dea un verdict.

— Mi-ai pictat vreun tablou frumos? continuă Newman.

Cred că ai pus în el *beacoup d'industrie*[30].

— Nu, n-am lucrat nimic.

Îşi luă paleta şi se apucă să amestece culorile la întâmplare.

— Tatăl dumitale îmi spune totuşi că vii în fiecare zi la muzeu.

— N-am încotro! Unde în altă parte să mă duc, *cher monsieur?* Aici, vara cel puţin, mai poţi să respiri.

— De vreme ce tot ai fost aici, zise Newman, nu crezi că ai fi putut să încerci să faci câte ceva?

— V-am explicat mai demult, răspunse ea cu blândeţe, că nu ştiu să pictez. N-am acest talent.

— Totuşi, se împotrivi zâmbind Valentin, în momentul de faţă aveţi ceva interesant pe şevalet. Îmi permiteţi să mă uit?

Mademoiselle Nioche îşi puse mâinile, cu degetele resfirate, pe dosul pânzei, mâinile pe care Newman le numise frumoase şi pe care acum, în ciuda câtorva mici pete de vopsea, Valentin le putea admira în voie.

— Pictura mea nu prezintă interes.

— În acest caz, mademoiselle, i-o întoarse galant tânărul, este singurul lucru ce se referă la persoana dumneavoastră care să nu prezinte interes.

Mademoiselle Nioche scoase de pe şevalet jalnica ei schiţă şi i-o întinse fără vorbă. După ce-l lăsă s-o examineze câteva clipe, zise:

— Sunt sigură că sunteţi un bun judecător.

— Da, admise el. Recunosc talentul.

— Numai când există, sper! În ce mă priveşte, declară ea curajos, am renunţat să mai cred că-l am.

Valentin ridică ochii şi o privi drept în faţă pe deasupra tristei ei mâzgăleli:

— Lipsa de talent într-un domeniu poate fi oricând compensată de alte talente.

Tânără reflectă puţin la aceste cuvinte, cu ochii în jos,

[30] Multă pricepere (în fr. în text).

după care îşi înălţă brusc privirea:

— Acum vorbim despre cel în care aţi declarat că sunteţi expert.

Apoi, ca pentru a preîntâmpina o replică prea directă, i se adresă, cu o politeţe şi mai stăruitoare, lui Newman:

— Pe unde aţi umblat atâtea luni? Aţi făcut călătoriile acelea grozave? V-aţi distrat bine?

— Oh, da, răspunse eroul nostru, *beaucoup, beaucoup!*

— Ah, splendid!

Adoptase un ton neobişnuit de mieros şi, după ce îşi luă înapoi pânza de la Valentin, care în tot acest timp nu făcea decât să arunce spre prietenul său priviri pline de înţeles, începu să-şi amestece din nou culorile. Cu mutra aceea de descurajare bine jucată pe care şi-o arboră era deosebit de drăguţă.

— Povestiţi-mi şi mie câte ceva din tot ce-aţi făcut, continuă ea.

— Am fost în Elveţia, la Geneva şi Zermatt şi Zürich şi toate localităţile alea, ştii, am coborât până la Veneţia, am traversat Germania, am mers pe valea Rinului, am trecut prin Olanda şi Belgia – într-un cuvânt, ruta obişnuită. Cum se spune în franceză „ruta obişnuită”? îl întrebă Newman pe Valentin.

Mademoiselle Nioche îl fixă şi ea o clipă pe de Bellegarde, adresându-i-se apoi cu toată candoarea:

— Nu-l înţeleg pe monsieur când spune atâtea lucruri dintr-o suflare. Sunteţi atât de bun să-mi traduceţi?

— Aş prefera să vă spun ce gândesc eu, declară îndrăzneţ Valentin.

— Nu, zise grav Newman, continuând să se exprime în aceeaşi franţuzească *savantă.* Nu i-ai spune decât lucruri descurajatoare. Ar trebui s-o sfătuieşti să lucreze, să persevereze.

— Şi când te gândeşti, mademoiselle, exclamă tânărul, că tot noi parizienii suntem cei acuzaţi de complimente nesincere şi de linguşire!

— Ah, nu vreau complimente, protestă fata. Vreau doar crudul adevăr! Dar, dacă nu l-am ştiut până acum...

— Un adevăr mai crud decât faptul că există probabil o mulţime de lucruri pe care le *puteţi* face foarte bine, eu nu-s în stare să mai rostesc, replică Valentin.

— Oh, cel puţin *asta* o pot face!

Şi înmuind o pensulă în vopsea roşie, trase o linie groasă orizontală de la un capăt la altul al picturii ei neterminate.

— Ce semn e ăsta? se interesă Newman cu acea curiozitate imparţială a sa.

Fără să răspundă, mademoiselle Noémie mai trase o linie, de această dată pe verticală, o mânjitură lungă, purpurie, drept prin mijlocul pânzei, schiţând astfel, într-o clipă, forma grosolană a unei cruci.

— Este semnul crudului adevăr.

Cei doi bărbaţi se uitară unul la altul, admiraţia din ochii lui Valentin arătându-se mai vie ca oricând.

— Mi-ai stricat tabloul, zise Newman.

— O ştiu prea bine. E singurul lucru ce-mi mai rămânea de făcut. Am stat şi m-am uitat la el toată ziua, fără măcar să-l ating. Începusem să-l urăsc. Parcă presimţeam c-o să se întâmple ceva.

— Îmi place mai mult aşa decât cum era înainte, zise Valentin. E mai interesant acum. Acum spune şi el ceva. Îşi are istorioara lui. E de vânzare, mademoiselle?

— Tot ce am eu e de vânzare, replică ea prompt.

— În acest caz, cât costă obiectul ăsta?

— Zece mii de franci. Şi încă-l vând ieftin!

— În momentul de faţă, tot ce pictează mademoiselle îmi aparţine, interveni Newman. Face parte dintr-o comandă de acum câteva luni. Aşa că nu-l poţi avea!

— Monsieur n-o să piardă mare lucru, zise mademoiselle, aţintindu-l pe Valentin cu o privire cuceritoare.

Şi începu să-şi strângă ustensilele.

— Aş fi rămas totuşi cu o amintire de neşters, zâmbi Valentin. Plecaţi? V-aţi încheiat ziua?

— Vine tatăl meu să mă ia, răspunse tânără.

Abia pronunţase aceste cuvinte, când, prin uşa din spatele ei, care dădea pe una din impunătoarele scări de piatră albă ale Luvrului, îşi făcu apariţia monsieur Nioche. Pătrunse în încăpere cu obişnuitul său mers încet şi târşit, răsfăţându-se într-o plecăciune adâncă la adresa domnilor care-i făcuseră cinstea de a se fi întreţinut cu fiica sa. Newman îi strânse mâna cu o cordialitate plină de energie, iar Valentin îi întoarse salutul extrem de respectuos. În timp ce stătea şi o aştepta pe Noémie să-şi termine de împachetat lucrurile, bătrânul îşi lăsă privirea sa blândă să alunece pieziş asupra noii lui cunoştinţe. Valentin tocmai o urmărea pe fată cum îşi pune mantoul şi căciuliţa, fără să încerce deloc să-şi ascundă interesul şi bunăvoinţa de care era stăpânit. Se uita la o femeie frumoasă exact aşa cum ar fi ascultat o piesă muzicală bună. Şi într-un caz şi într-altul, participarea atentă era pur şi simplu o chestiune de bună creştere. În cele din urmă, monsieur Nioche luă cutia cu acuarele a fiicei sale într-o mână şi pânza în cealaltă, după ce, cu un aer încurcat şi solemn, se holbă mai întâi la mâzgălitura de pe ea, şi se îndreptă spre uşă. Noémie îi salută printr-o reverenţă demnă de oricare tânără cu educaţie aleasă şi-şi urmă tatăl.

— Ei bine, întrebă Newman, ce zici de ea?

— Absolut remarcabilă. *Diable, diable, diable!* repetă gânditor prietenul său. În genul ei, e perfecţiunea întruchipată.

— Pare-mi-se că-i cam uşuratică, remarcă fără ocolişuri Newman. O mică aventurieră.

— Nu mică, ci cât se poate de mare! Are stofă, nu glumă.

Şi, cu pas rar, Valentin îşi reluă plimbarea, privind distrat, deşi cu ochi strălucitori acum, la tablourile de pe

pereţi. Nimic n-ar fi putut să-i aprindă mai mult imaginaţia decât posibilele aventuri ale unei domnişoare atât de înzestrată pentru aventură.

— E foarte interesantă, continuă el. Da, o reprezentantă strălucită a genului.

— A *genului?* A cărui gen?

— A celui care ţinteşte cât mai sus, cu o ambiţie aproape sublimă! E o copistă detestabilă, însă dotată cu simţ artistic, deşi, evident, orientat în cu totul altă direcţie. Cred că sensibilitatea ei nu-i cu nimic mai prejos de a celebrelor ei modele.

Newman rămase mirat, dar replica lui nu întârzie deloc:

— Sunt sigur că modelele alea celebre vor fi fost mai frumoase.

— Nu întotdeauna. E destul de frumoasă ca să pară şi mai frumoasă, iar asta ajunge şi prea ajunge. Are o faţă şi o linie a trupului în care totul vorbeşte de la sine. Dacă ar fi şi mai drăguţă, ar fi mai puţin inteligentă şi, în cazul ei, inteligenţa reprezintă jumătate din farmec.

— Prin ce te-a izbit inteligenţa ei ca fiind atât de deosebită? întrebă Newman nedumerit, impresionat şi totodată puţin scandalizat de câtă gravitate a demonstraţiei investeşte prietenul său într-un asemenea subiect.

— Şi-a făcut o părere despre viaţă şi s-a hotărât să *devină* cineva, să iasă cu orice preţ la lumină. Jocul cu pictura nu-i, bineînţeles, decât un truc pentru a câştiga timp. Îşi aşteaptă şansa. Vrea să se lanseze, iar lansarea să-i fi *perfectă.* Nicio altă femeie, dragul meu, n-a fost mai îndrăgostită de acest soi de perfecţiune. Îşi cunoaşte Parisul. Judecând după nerăbdare şi ambiţii, mai sunt încă alte cincizeci de mii de fete ca ea, dar sunt convins că mademoiselle Noémie posedă un număr excepţional de mare de idei.

Newman îşi înălţă sprâncenele groase:

— Şi eşti la fel de sigur că aceste idei sunt, într-adevăr,

bune?

— Ah, bune, bune! strigă Valentin. Sunteţi nemaipomeniţi cu bunătatea asta a voastră. Bune la ce, rogu-te?... Îţi garantez că se vor dovedi excelente pentru anumite scopuri! Vor fi cu mult mai bune decât joaca asta fără niciun viitor la care tocmai a renunţat. Vor fi îndeajuns de bune pentru a face din ea, îndrăznesc să afirm, una din celebrităţile de mâine.

— Dumnezeule mare! Până unde ai putut să ajungi! Nu cumva însă – şi trebuie, într-adevăr, să-ţi cer acest lucru – nu cumva să-i bagi şi ei în cap una ca asta, continuă Newman. Mă simt dator faţă de bietul ei tată ca echilibrul fetei să rămână intact. Căci bătrânul e un om tare cumsecade.

— Oh, oh, oh, bietul ei tată! îl luă peste picior, în felul său incorigibil, Valentin.

Apoi, remarcând înfăţişarea gravă a însoţitorului său, adăugă:

— Bătrânul speră ca ea să-i asigure viitorul.

— Aş fi crezut că mai curând aşteaptă ca *eu* să i-l asigur! Dar, ţinând seama de faptul că mi-e prieten, nu-l judeci oare cu prea multă cruzime? întrebă Newman.

O fi el sărac ca un şoarece de biserică, însă e foarte demn.

— Cum aşa, *mon cher?* Eu însumi m-aş închina în faţa demnităţii lui, şi ai dreptate să i-o lauzi. E mult mai de soi decât a mea, iar compania lui ţi-ar fi de mai mare folos. Îţi va proteja inocenţa mai bine decât aş putea s-o fac eu. Nu vreau să spun, explică Valentin, că nu i-ar plăcea ca fiică-sa să fie o fată bună, ca ea să rămână la fel de „cumsecade”, sau, ca să folosesc un cuvânt drag dumitale, la fel de onorabilă ca el. Dar şi în acest caz dacă nenorocirea e să se întâmple totuşi, ei bine, nu va proceda ca Virginius[31]. Nu vrea ca ea să ajungă o ratată –

[31] Virginius Lucius – centurion roman care îşi ucide fiica pentru a o salva de la dezonoare.

şi cum ar putea să vrea asta? – iar dacă nu va ajunge o ratată, e limpede că o aşteaptă succesul. Oricum ai lua-o, bătrânul e plin de încredere.

— Plin de temeri, domnule. Temeri îngrozitoare. Recunosc că mi le-a şi mărturisit.

Dintr-un sentiment al loialităţii, Newman se simţeai obligat să apere reputaţia unui om care-l impresionase în chip plăcut prin seriozitate, deşi, la urma urmei, observaţiile lui Valentin erau şi ele cât se poate de serioase. Deosebirea consta în atitudinea lor faţă de fiinţa aceea graţioasă şi pitorească şi, sentimental vorbind, Newman ar fi suferit să se afle în situaţia de a nu-şi mai putea menţine părerea pe care şi-o făcuse la început despre monsieur Nioche. Într-un anumit sens, asemenea fanaticului religios, care crede cu fervoare în realitatea închipuită a icoanelor sau a sfintelor moaşte, oricât de profane ar fi ele de fapt, şi eroul nostru era, fără a o recunoaşte deschis totuşi, un mare colecţionar de iluzii romantice. În străfundul sufletului îi displăcea total să vadă că un lucru pe care îl socotise infailibil este declarat neautentic.

— Nu-mi prea amintesc eu ce-a făcut Virginius, îşi urmă el gândul, şi nu afirm că vechiul meu prieten ar fi în stare să-şi omoare fiica. Nu, nu-mi lasă impresia unui ucigaş. Cred însă că nu-i nici genul de om care vrea *să profite* de pe urma oricărei situaţii.

— În cazul ăsta, râse Valentin, e cu totul altfel decât ceilalţi reprezentanţi ai speciei! Vezi, iubite amice, aici, la Paris noi toţi vrem să scoatem maximum de profit din orice situaţie. Cred că prin asta ne deosebim de compatrioţii dumitale. Pare-se că obiectivele urmărite de voi, ca şi domeniile în care vă investiţi eforturile, vă sunt limitate ca număr. Mai ales domeniile. Nu mă sfiesc să-ţi spun, declară el pe acelaşi ton, că, în ceea ce mă priveşte, aş fi capabil de orice ca să profit de *povestea asta.*

— De „povestea asta”?

— De relaţiile domnului Nioche cu fiica sa şi de relaţiile fiicei sale cu... ei da, cu multe alte persoane. Fie că-ţi place sau nu!

— Nu mi-ar plăcea deloc să faci parte dintre acele „alte persoane”, replică Newman cu susţinută gravitate. Nu ţi-am cerut să mă însoţeşti ca să te pun pur şi simplu pe urmele ei.

O clipă, tânărul păru încurcat:

— Aşadar, te deranjează faptul că mi-a trezit curiozitatea? întrebă el.

Newman se gândi puţin mai înainte de a răspunde:

— Nu. De vreme ce accept ideea că n-o să-mi facă niciodată reproducerile, nu văd de ce aş mai insista şi nici cum aş putea să contribui la educaţia ei.

— Oh, bineînţeles că n-ai cum s-o educi, exclamă Valentin înveselit.

Newman îl privi un moment:

— În acest caz, aş dori să te educ pe *dumneata.* Oricum, cred că ar fi mai bine s-o laşi în pace.

— Oh, oh, oh! exclamă însoţitorul său, pe un ton care-l făcu pe eroul nostru să se oprească din mers. Nu cumva, iubite amice, ai de gând să mă pui la punct?

Cum o clipă mai înainte îşi încetaseră plimbarea, Newman se întoarse acum spre Valentin, aţintindu-l cu o privire intensă:

— Să fiu al dracului dacă nu eşti în stare să crezi că mi-e frică de dumneata!

Valentin, care doar cu un moment mai devreme îşi răsucea bătăios vârfurile mustăţii, se mulţumi de astă dată să şi le netezească numai, întâmpinând exclamaţia amicului său cu o căutătură ambiguă şi cu un zâmbet puţintel crispat.

— Oh, n-aş pune chestiunea chiar în aceşti termeni, încă nu mă cunoşti destul ca să-ţi fie frică de mine! Ceea ce e în avantajul dumitale... pentru că dumneata însuţi te

porţi uneori în aşa fel încât, mărturisesc, mă faci să tremur. Mi se pare, continuă el, că teama dumitale s-ar putea referi, cel mult, la exemplul prost pe care-l dau eu.

Din nou Newman avu acel sentiment aparte – din nou, pentru că îl mai avusese şi altă dată în relaţiile cu scânteietorul său prieten – acel sentiment liniştitor, de absenţă a oricărei adversităţi, cum ar fi zis el, ceva ce se confunda aproape cu acceptata, profitabila plăcere de a-l avea mereu în preajmă. Într-un anumit sens, o ceartă cu Valentin de Bellegarde ar fi fost la fel de nepotrivită ca folosirea unui obiect de lux în scopuri vulgare, după cum a-l considera drept un individ pervers ar fi însemnat o falsificare a adevărului. Nimeni până la el nu-i lăsase această impresie, comparabilă cu plăcerea deplină pe care ţi-o procură un vin nobil şi vechi, al cărui buchet îţi rămâne ca o binecuvântare. Nu numai că într-o asemenea licoare nu se toarnă nimic străin, dar nici măcar cu sticla nu se umblă oricum. Farmecul lui, al lui Valentin, era cu totul ieşit din comun, personalitatea lui pe de-a-ntregul încântătoare, posibilitatea de a găsi un altul ca el absolut limitată.

— Poate că, sub aspect moral, *aş fi putut* să joc un rol în viitorul acestei domnişoare, zise Newman, dar acum mă las păgubaş. Şi, evident, nici în viitorul dumitale nu mai e loc de mine, adăugă el.

Tânărul izbucni în râs şi, în clipa următoare, braţ la braţ, cei doi prieteni îşi reluară plimbarea.

— Oh, dimpotrivă! replică Valentin. De vreme ce eu însumi ţin cu tot dinadinsul ca viitorul să-mi fie larg deschis şi încăpător, cel puţin – dacă nu te supără comparaţia – de proporţiile trecutului meu moral (care, când mă uit înapoi chiar că-mi apare gol şi nemărginit ca pustiul), oricând va fi loc în el pentru dumneata. În orice caz, există speranţa ca inşii de calitatea dumitale şi a admirabililor dumitale prieteni să le fie întotdeauna de folos oamenilor. Aşa că, ţinând cont tocmai de *aceşti inşi,*

continuă el, ca şi de impresia pe care, mărturisesc, a lăsat-o asupra mea mademoiselle Nioche, pot să spun că mi-ar plăcea, într-adevăr, să cădem la o învoială.

— Ca eu să închid ochii la tot ce vrei să faci dumneata? se interesă destul de amuzat Newman, în timp ce-şi continuau drumul.

— Ei da, să zicem că-mi voi fi câştigat dreptul să închizi ochii în clipa în care o să aflu că ţi i-ai deschis suficient de mult ca să te convingi cât de onorabil este în realitate bătrânul, teribil de manieratul, incoruptibilul dumitale prieten. Sunt sigur că vei fi obligat să recunoşti adevărul şi, când se va întâmpla asta, nu-ţi cer decât să mă informezi şi pe mine, cu toată onestitatea.

— Şi atunci, şi *dumneata,* cu toată onestitatea…

— Zi-i „cu toată delicateţea”! sugeră Valentin.

— …vei avea mână liberă?… îşi continuă Newman întrebarea, uluit de propunerea amicului său.

— Fără să te mai scandalizeze la acea dată! completă graţios tânărul.

Numai că, oarecum paradoxal, tonul acesta graţios îl făcu pe prietenul său să ofteze:

— Orice s-ar zice cred că delicateţea dumitale e cea care mă scandalizează cel mai mult!

— Ah, se apără Valentin, cel puţin nu poţi spune că nu-s om de cuvânt. Ai grijă să fii şi dumneata la fel!

Verii din Anglia îşi făcuseră apariţia şi Valentin de Bellegarde înaintă vitejeşte în întâmpinarea doamnei cu voal verde la pălăriuţă.

XII

ÎNTR-O SEARĂ, LA TREI ZILE DUPĂ introducerea lui în familia doamnei de Cintré, întorcându-se din oraş, Newman găsi pe masă cartea de vizită a marchizului de Bellegarde. A doua zi, primi un bilet prin care acest gentleman îl înştiinţa că mama sa are plăcerea să-l invite la masă. Se duse, bineînţeles, deşi fu obligat să contramandeze mai întâi nişte aranjamente mai vechi, care, în comparaţie cu invitaţia bătrânei marchize, îi apăreau acum ca lipsite de orice importanţă. Fu condus în aceeaşi încăpere în care mai fusese primit de Madame de Bellegarde şi unde o găsi pe venerabila gazdă înconjurată de întreaga familie. Salonul era luminat doar de focul din cămin, lemnele trosneau melodios, iar jocul flăcărilor cădea peste pantofiorii roşii ai unei doamne care, dintr-un fotoliu adânc, îşi întindea picioruşele la foc. Această doamnă era tânără marchiză de Bellegarde, mai puţin prezentă ca personalitate, dar întotdeauna bine plasată, dovedind, în orice caz, ştiinţa afişării. Madame de Cintré, deloc bine plasată, dar, vai, atât de prezentă, se afla în celălalt capăt al încăperii, aşezată pe un scaun şi ţinând pe genunchi o fetiţă, fiica fratelui ei Urbain, căreia, după toate probabilităţile, îi depăna o minunată poveste. Valentin se cocoţase pe un taburet, alături de cumnata sa, în urechea căreia îşi strecura de bună seamă prea rafinatele-i baliverne. Marchizul, postat în faţa căminului,

stătea în picioare, cu fruntea sus şi cu mâinile la spate, într-o atitudine ţeapănă, de aşteptare.

Bătrâna marchiză se ridică pentru a-l primi pe Newman, iar din felul demonstrativ în care făcu acest lucru se putea observa că încearcă să măsoare exact gradul de importanţă acordată oaspetelui.

— După cum vezi, suntem absolut singuri. În afară de dumneata, n-am mai invitat pe nimeni, îl întâmpină ea cu sobrietate.

— Mă simt foarte încântat. E mai plăcut aşa. Bună seara, domnule! i se adresă el marchizului, întinzându-i mâna.

Monsieur de Bellegarde îi răspunse politicos. În ciuda atitudinii sale demne, era totuşi neliniştit. Îşi schimbă locul, se mută dintr-o parte într-alta a salonului, se uită afară prin ferestrele lunguieţe, puse mâna pe nişte cărţi pentru a le lăsa imediat la loc. Tânără doamnă de Bellegarde dădu mâna cu oaspetele, fără a-şi modifica deloc poziţia şi fără a catadicsi să-l privească.

— Ai putea să-ţi închipui că-i vorba de o primire glacială, explică Valentin degajat, însă nici pomeneală de aşa ceva. Este maxima încredere ce ţi se poate arăta. E o demonstraţie că te tratează ca pe un intim. Uite, pe mine nu mă poate suferi şi totuşi e cu ochii numai la mine.

— Nici nu e de mirare că nu te pot suferi, de vreme ce sunt cu ochii numai la tine! întări tânără doamnă de Bellegarde. Dacă domnului Newman nu-i place felul în care i-am strâns mâna, o să i-o mai strâng o dată.

Eroul nostru nu avu însă parte de acest încântător privilegiu pentru că, între timp, se şi apropiase de Madame de Cintré. Aceasta îşi ridică ochii spre el, îi răspunse la salut, apoi îşi văzu mai departe de povestea pe care tocmai i-o spunea nepoţelei. Nu mai avea de adăugat decât două-trei fraze, dar, după câte se părea, de o importanţă capitală. Surâse, vocea îi deveni şi mai gravă, în timp ce fetiţa era numai ochi şi urechi.

— ...Dar, până la urmă, prinţul cel tânăr se însură cu frumoasa Florabella şi o luă cu el şi trăiră împreună în împărăţia Cerului trandafiriu. Acolo, ea fu atât de fericită, că uită de toate necazurile şi, până la sfârşitul vieţii, nu trecu o zi fără ca ea să nu iasă să se plimbe într-o caleaşcă de fildeş trasă de cinci sute de şoareci albi. Săraca Florabella, îi explică ea lui Newman, suferise îngrozitor.

— N-avusese ce să mănânce şase luni, completă mica Blanche.

— Da, dar după cele şase luni a primit o prăjitură cu stafide, mare cât divanul ăla, insistă Madame de Cintré.

Iar asta a întremat-o.

— Ce constituţie robustă şi ce soartă schimbătoare! se minună Newman. Îţi plac mult copiii?

Era convins că-i plac, dar voia s-o audă de la ea.

— Îmi place să stau de vorbă cu ei. Conversaţia lor poate fi mult mai serioasă decât o oamenilor mari. Ceea ce-i povestesc eu micuţei Blanche sunt nişte nimicuri, dar ele au o valoare mult mai mare decât aproape toate flecărelile noastre de salon.

— În acest caz, aş dori să-mi vorbeşti ca şi cum aş fi de-o vârstă cu Blanche, râse Newman. Te-ai distrat bine la bal, alaltăseară?

— Grozav!

— Iată-te angajată şi-n flecăreala de salon, zise Newman. Totuşi nu te cred.

— Dacă nu m-am distrat bine, vina îmi aparţine numai mie. Balul a fost foarte frumos şi toată lumea foarte amabilă.

— Îţi stătea ca o piatră pe inimă faptul că ţi-ai supărat mama şi fratele, riscă el o explicaţie.

O clipă, ea îl privi în tăcere.

— Tot ce se poate... Mi-am supraapreciat puterile. În fond, am prea puţin curaj. Nu sunt, deloc o eroină.

Newman realiză din plin sinceritatea acestor cuvinte,

care-l izbiră cu forţa unui memento, făcându-l să se simtă de parcă i s-ar fi strecurat în mână cine ştie ce bileţel mâzgălit de ea, vreo panglică sau vreun inel pe care să le fi purtat cândva Madame de Cintré.

— În ceea ce mă priveşte, adăugă ea, schimbând tonul, n-aş fi fost în stare să ţin piept încercărilor prin care a trecut frumoasa Florabella, nici chiar dacă la capătul lor m-ar fi aşteptat aceeaşi răsplată.

Fu anunţată masa şi Newman se trezi aşezat alături de bătrâna doamnă de Bellegarde. Sufrageria, plasată la capătul unui coridor îngheţat, era o încăpere enormă şi sumbră. Cina se dovedi excelentă, simplă şi în acelaşi timp rafinată. Newman se întrebă dacă Madame de Cintré avusese vreun amestec în alegerea bucatelor şi, cu acea admirabilă putere de proiectare a omului în trecut, îşi închipui că aşa se şi întâmplase. Odată instalat la masă şi înconjurat de diverşii reprezentanţi ai unui cerc atâta de rigid conservator, eroul nostru începu să-şi pună întrebări în legătură cu semnificaţia prezenţei lui în sânul familiei. Oare răspundea bătrâna avansurilor sale? Faptul că era singurul lor musafir însemna o apreciere deosebită sau lipsă de respect? Le era ruşine să-l prezinte şi altora, sau doreau să-i sugereze că, în sfârşit, fusese şi el admis în sanctuarul bunelor lor graţii? Newman se păstră într-o rezervă prudentă: atent şi prevenitor, dar, în acelaşi timp, uşor nepăsător. Indiferent dacă funia ce i se aruncase era lungă sau scurtă, el se afla acum aici, faţă în faţă cu Madame de Cintré. Timp de o oră, o va aveai dinaintea ochilor, încadrată de cele două sfeşnice înalte, iar asta îi era de-ajuns. Cina decurse într-o atmosferă extrem de solemnă. Gesturile, cuvintele, totul părea drămuit şi Newman se întrebă dacă întotdeauna, în vechile familii, lucrurile se petrec la fel. Madama de Bellegarde îşi ţinea capul foarte drept, iar ochii ei, care, în contrast cu faţa mică, palidă, brăzdată de riduri mărunte, apăreau deosebit de sfredelitori, supravegheau cu mare vigilenţă

serviciul. Marchizul convenise, probabil, cu el însuşi că artele frumoase, întrucât nu implică niciun fel de barbare dezvăluiri personale, oferă un subiect de conversaţie ideal. Aflând că Newman ar fi umblat prin muzeele Europei, emitea din când în când câte un aforism bine rotunjit, despre carnaţia la Rubens sau despre bunul gust al lui Sansovino. Musafirul fu şocat de reacţia aceasta plină de precauţii, temătoare. Purtarea lui Urbain de Bellegarde părea să indice o nervozitate subtilă, spaima că, dacă atmosfera n-ar fi în permanenţă purificată de miasmele străine, ameninţând să intre prin ferestrele deschise hazardului, s-ar putea întâmpla lucruri ireparabil neplăcute. „De ce naiba s-o fi temând? se miră Newman. Îşi închipuie că o să-i propun să ne batem cu cuţitele?” N-avea niciun rost să se prefacă şi să închidă ochii asupra faptului că marchizul îi era antipatic. Simpla lui vedere îi era la fel de dezagreabilă ca spectacolul de bâlci al unui bizar animal în cuşcă, al vreunui biped dubios, înrudit cumva, printr-o aberaţie a naturii, cu specia umană şi care s-ar mai putea să fie şi periculos pe deasupra. Newman nu fusese nicicând omul unor puternice aversiuni personale. Niciodată reacţiile sale nu depinseseră de însuşirile obscure ale semenilor. De această dată însă era vorba de un individ faţă de care se afla net în opoziţie, un individ compus numai din convenţii, din poză şi vorbe goale, un individ din partea căruia impertinenţa şi perfidia erau oricând de aşteptat. Cu toate că prezenţa domnului de Bellegarde îi dădea aceeaşi senzaţie pe care i-ar fi dat-o statul desculţ pe o dală de marmură, Newman, în dorinţa de a-şi atinge scopul, se simţea pe deplin capabil să i-o suporte. Era curios să ştie ce gândeşte Madame de Cintré despre faptul că fusese acceptat – dacă într-adevăr ceea ce se desprindea din purtarea familiei însemna o acceptare. Faţa ei nu lăsa să transpară nimic în acest sens, neexprimând altceva decât dorinţa de a se arăta amabilă,

de o amabilitate ce nu presupunea niciun efort spre a putea fi recunoscută. Tânără doamnă de Bellegarde se purta ca de obicei; preocupată, distratră, ascultând totul şi neauzind nimic, admirându-şi când rochia, când inelele, când unghiile şi părând cuprinsă de un inefabil *plictis,* ea te provoca totuşi să te pronunţi asupra idealului ei de amuzament social. Mai târziu, Newaman avea să se lămurească şi asupra acestui subiect. Nici măcar Valentin nu reuşea să se arate cu totul stăpân, pe spiritul său. Vioiciunea i se manifesta forţat şi cu mari întreruperi, pentru ca prietenul nostru să observe, totuşi, cum în anumite momente ale conversaţiei strălucirea din ochii lui hotărâţi se aseamănă foarte mult cu strălucirea din ochii unui om ce se sileşte din răsputeri să se ţină în umbră. Ca urmare, pentru prima oară în viaţă, Newman *nu* se mai simţea el însuşi. Parcă ar fi stat într-o barcă ale cărei pânze dereglate reclamă urgentă reorientare şi pe care orice mişcare greşită ar putea-o răsturna.

După masă, monsieur de Bellegarde propuse bărbaţilor să treacă în fumoar şi, luând-o înainte, îşi conduse oaspetele într-o încăpere mică, oarecum demodată, având pereţii căptuşiţi cu fâşii de piele, împodobite cu ornamente în relief, ca pe timpuri, şi cu trofee de arme ruginite atârnate pe ele. Newman binevoi să se instaleze pe unul dintre divanele aflate acolo, dar refuză ţigara de foi oferită de marchiz. Acesta se postă dinaintea căminului, pufăind din trabuc, pe când Valentin, la rându-i, stătea şi se uita de la unul la altul, prin rotocoalele de fum ce i se înălţau uşor din ţigară.

— Nu mai pot să tac atâta! izbucni în cele din urmă acest membru al familiei. Trebuie să-ţi spun noutatea şi să te felicit. Fratele meu pare incapabil să o scoată la capăt singur. Se învârte împrejurul acestei veşti întocmai ca un popă împrejurul altarului. Eşti acceptat ca pretendent la mâna surorii noastre.

— Valentin, poartă-te ceva mai decent! murmură

marchizul al cărui nas proeminent se încreţi într-o nobilă iritare.

— A avut loc un consiliu de familie, continuă netulburat fratele său. Mama şi cu el s-au sfătuit împreună şi nici măcar mărturia mea nu a fost respinsă în întregime. Mama şi Urbain stăteau la o masă acoperită cu o ţesătură verde, iar cumnată-mea şi cu mine pe o banchetă, cu spatele la zid. Ai fi zis că-i o reuniune a Corpului Legislativ. Am fost strigaţi să depunem mărturie, unul câte unul. Am vorbit despre dumneata foarte elogios. Doamna de Bellegarde – cumnată-mea – a afirmat că, daca nu i s-ar fi spus cine eşti, te-ar fi luat drept un duce, un duce american – ducele de California. La rândul meu, am spus că pot garanta că eşti un om gata să te arăţi recunoscător pentru cea mai neînsemnată favoare ce ţi s-ar face, un ins modest, supus, lipsit de orice pretenţii. Că sunt sigur că-ţi vei cunoaşte lungul nasului şi că niciodată nu ne vei da prilejul să-ţi reamintim despre anumite diferenţe. Că, la urma urmei, nu eşti dumneata vinovat pentru faptul că n-ai ajuns la rangul de duce. Pentru că nu există aşa ceva în ţara dumitale. Dar că, dacă ar fi existat, cu energia şi inteligenţa pe care le ai, este sigur că ai fi obţinut cele mai înalte onoruri. La acest punct al discursului, mi s-a ordonat să stau jos, dar cred că am făcut o bună impresie în favoarea dumitale.

Monsieur de Bellegarde îşi privi fratele cu aceiaşi ochi cu care sunt priviţi, după câte văzuse Newman, nenorociţii aceia care înşiră anecdote lipsite de orice haz în faţa vreunui grup de gură-cască. După care, scuturându-şi scrumul de ţigară căzut pe mânecă, îşi fixă pentru o vreme ochii în grindă, pentru ca, în cele din urmă, strecurându-şi mâna lui cea albă sub piepţii jiletcii, să i se adreseze musafirului:

— Trebuie să-mi cer scuze pentru prostul gust, absolut fără leac, de care dă dovadă Valentin şi să te previn totodată că aceasta nu va fi probabil ultima oară când

lipsa lui de tact o să te pună în mare încurcătură.

— Da, mărturisesc că n-am niciun fel de tact, zise Valentin. Te-am pus, într-adevăr, într-o mare încurcătură, Newman? În acest caz, Urbain te va ajuta să-ţi revii. El ştie exact ce simţi.

— Îmi pare rău s-o spun, urmă marchizul, însă fratele meu n-a avut niciodată adevăratul sentiment al datoriei, sau al obligaţiilor pe care le presupune ceea ce s-ar putea numi, la urma urmei, rangul său. Defectul acesta a constituit o mare suferinţă pentru mama care este foarte legată de vechile tradiţii. Nu trebuie să uiţi însă că Valentin vorbeşte numai pentru el însuşi.

— Oh, nu mă deranjează câtuşi de puţin, domnule!

Îl ştiu câte parale face, glumi Newman.

— Pe vremuri, zise tânărul, marchizii şi conţii îşi aveau bufonii şi măscăricii lor proprii, ţinuţi anume pentru a-i distra. În ziua de azi, îl vedem pe marele şi vajnicul democrat târând după el pe câte vreunul dintre „noi”, cum ar spune Urbain, ca să-i joace rolul de nebun. E o slujbă bună, însă indiscutabil că eu am decăzut rău de tot.

Un timp, marchizul îşi fixă ochii în podea, după care reluă conversaţia:

— Mama m-a pus la curent cu declaraţia pe care i-ai făcut-o alaltăseară.

— Că ţin atât de mult să mă căsătoresc cu sora dumitale?

— Că doreşti să-i faci contesei de Cintré o asemenea propunere şi că, în consecinţă, ne rogi să-ţi uşurăm demersul. Propunerea – cum îţi poţi imagina, probabil, şi dumneata – i-a dat foarte mult de gândit mamei. Evident, mi-a cerut sfatul, iar subiectul s-a bucurat de cea mai mare atenţie din partea mea. Trebuia să ţinem seama de o mulţime de lucruri, de mult mai multe lucruri decât ţi-ai putea închipui dumneata. Am analizat chestiunea pe toate feţele, am cântărit argumentele pro şi contra şi

concluzia a fost că nu există niciun motiv să ne opunem ambiţioasei dumitale dorinţi, deşi, problema – problema reuşitei, bineînţeles – depinde mai ales de dumneata. Mama a ţinut ca eu să fiu acela care să te informeze despre atitudinea noastră favorabilă, dar, în legătură cu acest subiect, ea însăşi va avea cinstea să-ţi spună câteva cuvinte. Până una-alta, ai asentimentul nostru, în calitate de capi ai familiei.

Newman se ridică şi se apropie de marchiz:

— Dumneata personal vei face tot ce-ţi stă în putinţă pentru a mă sprijini? Da?

— Mă angajez să-mi arunc şi eu greutatea pe talgerul succesului dumitale.

Newman îşi trecu mâna peste faţă, apăsându-şi cu degetele pleoapele închise. Promisiunea aceasta suna admirabil şi, totuşi, bucuria de a o auzi era întunecată de obligaţia de a sta acolo şi de a primi, cum ar fi zis el, blestemata de promisiune a acestui personaj monstruos. Ideea că monsieur de Bellegarde senior ar avea vreun amestec în căsătoria sa îi devenea din ce în ce mai nesuferită. Se hotărâse însă să suporte trasul pe roată (astfel îşi imaginase el acest amestec al familiei) şi n-avea de gând să ţipe chiar de la prima învârtitură a maşinăriei. Rămase tăcut un timp, apoi, cu o anumită asprime a tonului, despre care Valentin avea să-i spună mai târziu că era plină de măreţie, zise:

— Îţi rămân foarte îndatorat.

— Iau notă de promisiune, spuse Valentin. Consemnez legământul!

Din nou, monsieur de Bellegarde începu să se zgâiască la ornamentele din tavan. De fapt, nu-şi terminase discursul:

— Ca să fiu drept faţă de mama şi ca să fiu cinstit şi faţă de mine însumi, trebuie să fac precizarea că hotărârea noastră n-a fost uşoară. Nu un asemenea aranjament visasem noi. Ideea ca sora mea să se mărite

cu un bărbat atât de direct vârât în... afaceri ne-a apărut, într-adevăr, ca o mare noutate.

— Vezi, ţi-am spus eu! îi reaminti Valentin lui Newman, îndreptând spre el un deget dojenitor.

— Mărturisesc, urmă marchizul, că impresia de nepotrivire n-a dispărut cu totul. Probabil că n-o să dispară niciodată. Dar poate că nu-i cazul să regretăm.

Urbain de Bellegarde se strâmbă în acea bizară şi vagă intenţie de zâmbet care-l irita pe musafirul său ca zgomotul produs de frecarea unui chibrit ce nu se aprinde.

— Poate că a sosit timpul, continuă el, să facem şi noi anumite concesii mentalităţii de azi. Un sacrificiu atât de categoric nu s-a văzut în casa noastră de foarte, foarte mulţi ani. I-am împărtăşit observaţia aceasta mamei, iar ea mi-a făcut onoarea să admită că-i demnă de reţinut.

— Nu cumva, scumpe frate, îl întrerupse Valentin, nu cumva, exact la acest punct, memoria ta o ia niţeluş cam razna? Pot spune că mama e recunoscută pentru neînsemnatul respect pe care îl are faţă de judecăţile abstracte. Eşti sigur că la remarcabila ta observaţie răspunsul ei a fost tot atât de binevoitor pe cât îl relatezi acum? Ştii şi tu cât de mult se pricepe, atunci când e cazul, să meargă drept la ţintă, *au pas de charge*[32]*!* Nu cumva ţi-a făcut onoarea să-ţi spună: „Mă doare-n cot de vorbele tale alese! Am eu alte motive mai serioase decât ăsta!”?

— Fireşte că au intrat în discuţie şi alte motive, spuse marchizul, fără să se uite la Valentin, dar pe un ton şi mai nazalizat încă. E posibil ca unele dintre ele să fi fost mai bune. Om fi noi foarte conservatori, domnule Newman, dar am convingerea că niciodată nu ne-am dovedit înguşti la minte. Apreciem această chestiune interesantă ţinând cont numai de avantajele şi dezavantajele pe care le prezintă. Nu ne îndoim de faptul că vom fi pe deplin

[32] În pas forţat (în fr. în text).

confirmaţi în judecata noastră. Nu avem nicio îndoială că totul va ieşi bine.

Newman ascultase aceste cuvinte stând în picioare, cu braţele încrucişate şi cu ochii ţintă la vorbitor.

— Să fim confirmaţi? întrebă el cu darul acela al său de a goli mai degrabă de sens decât de a sublinia cuvintele pe care le repeta. De ce n-am fi? Te asigur că, în ceea ce mă priveşte, n-am nicio temere. Pentru ce n-ar ieşi bine? Dacă dumneata nu vei fi mulţumit, vina va fi a dumitale. Am tot ce-mi trebuie pentru a mă simţi la largul meu.

— Fratele meu vrea să spună că, odată cu trecerea timpului, s-ar putea să te obişnuieşti cu deosebirea…

Valentin se întrerupse pentru a aprinde o altă ţigară.

— Ce deosebire? întrebă, total lipsit de imaginaţie, Newman.

— Urbain, zise foarte grav Valentin, mi-e teamă că domnul Newman nu prea înţelege deosebirea. S-ar cuveni să stăruim asupra acestui punct.

— Fratele meu sare mereu peste cal! remarcă monsieur de Belegarde, adresându-i-se lui Newman. Habar nu are că mai există şi lucruri ce nu se spun. E dorinţa mamei, ca şi a mea de altfel, să nu se facă niciun fel de comparaţii. Te rog ca şi dumneata să le eviţi. Ne place să credem că persoana acceptată drept posibil soţ al surorii mele face parte din familia noastră şi că nu va simţi nevoia vreunei explicaţii. Cu puţin tact din partea ambelor părţi, lucrurile s-ar putea aranja bine. Cu acestea am spus exact ceea ce doream să spun: că noi suntem absolut conştienţi de ceea ce întreprindem şi că te poţi bizui pe faptul că nu vom da înapoi.

Valentin îşi ridică mai întâi braţele în aer, după care îşi îngropă faţa în palme.

— Oi vorbi eu cam anapoda, nu mă îndoiesc deloc de asta, dar oh, dacă ai ştii ce spui *tu,* frăţioare!

Şi izbucni întru-un hohot de râs prelungit ce putea fi luat la fel de bine drept vaiet.

Monsieur de Bellegarde se înroşi puţin, dar îşi înălţă şi mai ţeapăn capul, ca pentru a respinge această concesie pe care se întâmplase s-o facă vulgarei emotivităţi.

— Sunt sigur că înţelegi perfect ce vreau să spun, i se adresă el lui Newman.

— Oh, nu, nu prea... De fapt, nu înţeleg deloc. Însă nu trebuie să-ţi faci griji despre asta. Nu-mi pasă dacă înţeleg sau nu, ba chiar, la drept vorbind, cred că-i mai bine să nu înţeleg. Dacă aş înţelege, s-ar putea să dau peste nişte lucruri care să nu-mi placă. S-ar putea chiar să-mi displacă total şi atunci, ştii, nu mi-ar conveni deloc. Singurul lucru pe care-l vreau, şi asta cu toată fermitatea e să mă căsătoresc cu sora dumitale şi cu nimeni altcineva. Vreau ca treaba să meargă cât se poate de repede şi să nu ne mai încurcăm unii pe alţii. De vreme ce acceptaţi, puţin îmi pasă *cum* vor decurge lucrurile. Asta-i tot ce am de spus.

— Ar trebui, totuşi, să vorbeşti şi cu mama. Ea are ultimul cuvânt, zise marchizul, care n-avea deloc aerul c-ar bate în retragere.

— Prea bine. Mă voi duce s-o ascult.

Şi Newman se pregăti să se întoarcă în salon.

Monsieur de Bellegarde făcu o mişcare ca pentru a-l lăsa să treacă primul, dar, în loc să-l urmeze, închise uşa după el, rămânând singur în încăpere cu Valentin. Newman fusese oarecum nedumerit de ironia cam prea slobodă a prietenului său, deşi n-ar fi avut nevoie de ajutorul ei ca să-şi dea seama de limitele fratelui mai mare. Aşadar, în felul acesta arăta „protecţia seniorială” – tradiţionalul, istoricul, măreţul patronaj despre care auzise atâtea şi cu care, personal, se întâlnea pentru prima oară în viaţă. Nimic altceva decât o formă de curtoazie prin care ţi se atrage atenţia asupra impertinenţei cu care eşti tratat. Pe de altă parte, Newman reţinuse marele curaj de care dăduse dovadă Valentin, în încercarea lui de a-l sprijini, acel curaj ascuns

sub haina comediei, şi-i părea rău că un actor atât de înzestrat să fie pedepsit pentru talentul său. Făcuse câţiva paşi de-a lungul coridorului, dar acum se opri, aşteptându-se să audă ecourile nemulţumiri domnului de Bellegarde. În fumoar domnea o linişte desăvârşită. Dar chiar liniştea aceasta părea întrucâtva de rău augur. Oricum ar fi stat lucrurile, Newman se gândi că nu are niciun drept să tragă cu urechea, aşa că se îndepărtă şi intră în salon. În absenţa sa, mai sosiseră câteva persoane ce formau acum grupuri împrăştiate prin toată încăperea. Doi sau trei dintre oaspeţi trecuseră într-un mic budoar lipit de salon şi care, între timp, fusese deschis şi luminat. Madame de Bellegarde se afla lângă foc, la locul ei, stând de vorbă cu un gentilom din alte vremuri, ce purta perucă şi o imensă lavalieră albă după moda anilor 1820. Madame de Cintré, cu capul aplecat într-o parte, asculta confidenţele, de domeniul istoriei, ale unei bătrâne ce se putea presupune a fi soţia personajului cu lavalieră, o bătrână îmbrăcată într-o rochie de atlaz roşie, cu pelerină din blană de hermină şi cu diademă pe frunte – o panglică, de catifea de care era prins un topaz. În clipa când Newman îşi făcu apariţia, marchiza cea tânără se ridică din mijlocul grupului cu care se întreţinuse până atunci şi-şi reluă locul de dinainte de masă. Apoi, împingând puţin taburetul de alături, se uită spre Newman cu aerul că-l potrivise pentru el. Prietenul nostru se apropie şi luă loc; tânără marchiză îl amuza şi, în acelaşi timp, îl intriga.

— Îţi cunosc secretul, zise ea în engleza ei stricată, însă fermecătoare, şi nu mai e cazul să faci vreun mister din el. Doreşti să te însori cu cumnată-mea. *C'est un beau choix*[33]. Într-adevăr, un bărbat ca dumneata se cuvine să se căsătorească numai cu o femeie înaltă şi subţire. Trebuie să ştii că eu am vorbit în favoarea dumitale. Sunt cu totul de partea dumitale. Îmi eşti dator până peste

[33] E o alegere bună (în fr. în text).

urechi!

— M-ai vorbit de bine faţă de Madame de Cintré? întrebă Newman.

— Oh, nu, nu asta! Poate c-o să ţi se pară ciudat, însă cumnată-mea şi cu mine nu suntem până într-atât de intime. Mi-am luat inima-n dinţi şi te-am susţinut pe lângă soţul meu şi pe lângă soacră-mea. Le-am spus că sunt convinsă că putem face ce vrem din dumneata.

— Îţi foarte mulţumesc, râse Newman, dar cred c-ai să te convingi că nu-i deloc aşa.

— O ştiu prea bine. Vorbeam fără să cred un cuvânt din ce spuneam, dar vreau să intri în familie. Mă gândesc c-o să fim prieteni.

— Sunt sigur de asta.

— Nu fi prea sigur. Dacă îţi place atât de mult contesa probabil că eu n-o să-ţi plac deloc. Suntem la fel de deosebite... ei da, ca evantaiul ăsta şi vătraiul de colo. Însă dumneata şi cu mine avem ceva comun: eu am intrat în această familie prin căsătorie, iar dumneata doreşti să intri în acelaşi fel...

— Oh, nu, nu doresc câtuşi de puţin să intru, o întrerupse el. Nici pomeneală de aşa ceva! Singurul lucru pe care-l vreau e s-o scot de aci pe Madame de Cintré.

— Ca să arunci năvodul, trebuie să te bagi în apă. Poziţia noastră se aseamănă, aşa că vom putea să facem schimb de impresii. Ce părere ai despre soţul meu? Este o întrebare ciudată, nu? O să-ţi pun însă şi altele şi mai ciudate.

— Poate că la o întrebare mai ciudată va fi mai uşor de răspuns. Încearcă-mă.

— Oh, te descurci foarte bine. Contele de la Rochefidèle, bătrânul de colo, nici el nu s-ar descurca mai bine. Le-am spus eu că e de ajuns să ţi se ofere ocazia ca să devii unul dintre cei mai *fins causeurs* ai noştri. Mă pricep la bărbaţi. În plus, facem parte, dumneata şi cu mine, din aceeaşi tabără. Ştii, sunt teribil de democrată.

Mai democrată decât dumneata chiar, întrucât, spre deosebire de dumneata, care n-ai trăit în *această* lume, eu mă trag adânc, foarte adânc din ea. Oh, habar n-ai ce înseamnă asta! *Vous allez bine voir*[34] Prin naştere, eu sunt *vieille roche*[35] şi o bună parte din istoria Franţei e istoria familiei mele. Oh, bineînţeles că n-ai auzit niciodată de noi! *Ce que c'est que la gloire de race*[36]. Oricum, suntem mult mai de soi decât neamul de Bellegarde. Mie însă nu-mi pasă câtuşi de puţin de arborele genealogic. Singurul lucru pe care-l vreau e să aparţin timpului meu. Aşa că, revoltându-mă împotriva alor mei, sunt, în mod sigur, cu mult mai revoluţionară decât dumneata. Ştii, asta-i impresia pe care o laşi: nu eşti îndeajuns de revoluţionar. Îmi plac însă oamenii inteligenţi, indiferent de unde vin ei, şi sunt dispusă să mă distrez, ori de câte ori se iveşte prilejul. Nu strâmb din nas când e vorba de Napoleon, cum se întâmplă cu toţi cei de aici. Din cauza asta, sunt obligată să-mi supraveghez cuvintele, dar sper să-mi iau revanşa cu *dumneata.*

Micuţa doamnă continuă să vorbească multă vreme pe acest ton de simpatie, locvacitatea şi înflăcărarea ei fiind o demonstraţie a faptului că ocaziile de a-şi expune filozofia ei cea mai secretă erau într-adevăr rare. Trăgea nădejdea că el, Newman, n-o să se teamă niciodată de ea, oricare vor fi relaţiile lui cu alţii, pentru că ea împinge, într-adevăr, lucrurile foarte departe. După părerea ei, *les gens forts* – „oamenii puternici" – sunt egali între ei, pe tot globul.

Newman o asculta cu atenţie, amuzat şi iritat totodată. Se întreba unde naiba vrea să ajungă ea cu pălăvrăgeala aceea despre teama lui şi cu zgomotoasele ei declaraţii despre egalitate. În măsura în care era în stare s-o priceapă, era limpede că n-are pic de dreptate. Newman

[34] Ai să afli curând (în fr. în text).
[35] Aprox. de viţă veche (în fr. în text).
[36] Ce ţi-e şi cu gloria neamului (în fr. în text).

nu admitea c-ar fi egalul ei. Niciodată o femeie proastă şi flecară n-a stat pe picior de egalitate cu un bărbat cu scaun la cap, un bărbat stăpânit de o pasiune ambiţioasă. Deodată, tânără marchiză se opri, privindu-l atent şi făcându-şi vânt cu evantaiul.

— Văd că nu mă crezi, zise ea. Eşti mult prea prudent Aşadar, nu vom forma niciun fel de alianţă, nici ofensivă, nici defensivă? Greşeşti foarte tare. Aş fi putut, într-adevăr, să te ajut.

Newman o asigură că îi rămâne foarte recunoscător, că, bineînţeles, îi va cere ajutorul şi că o s-o convingă de acest lucru.

— Însă mai înainte de toate, încheie el, trebuie să mă ajut singur.

Şi plecă s-o întâlnească pe Madame de Cintré.

— Tocmai îi spuneam doamnei de la Rochefidèle că eşti american, îl întâmpină ea. Lucrul acesta o interesează enorm. Un unchi al ei, la care ţinea foarte mult, s-a îmbarcat cu trupele franceze să vă ajute în luptele pe care le-aţi purtat în secolul trecut şi, în consecinţă, Madame de la Rochefidèle a dorit dintotdeauna să cunoască un american. Până în seara aceasta n-a reuşit însă. După ştiinţa ei, dumneata eşti primul pe care-l vede.

Madame de la Rochefidèle avea o faţă cadaverică, descrepită, cu maxilarul inferior atât de căzut, încât împiedica apropierea buzelor şi-i reducea vorbirea la o serie de sunete guturale, impresionante, dar total neinteligibile. Îşi duse la ochi o lornietă din alte vremuri, cu montura savantă din argint gravat, şi-l măsură pe Newman din creştet până-n tălpi. Pe urmă scoase nişte sunete pe care eroul nostru le ascultă respectuos, dar din care nu pricepu o iotă.

— Madame de la Rochefidèle spune că acum e convinsă că a mai văzut şi altădată americani, fără s-o fi ştiut însă, îi explică Madame de Cintré.

Newman se gândi că, tot fără s-o ştie, o mai fi văzut ea

probabil o mulţime de alte lucruri. Iar bătrâna, după un nou efort de a-şi pune în valoare elocvenţa, declară (potrivit interpretării doamnei de Cintré) că s-ar fi bucurat *s-o fi ştiut.*

În acest moment, stăpâna casei se apropia de ei, la braţul bătrânului gentilom cu care stătuse până atunci de vorbă, monsieur de la Rochefidèle. Soţia acestuia i-l arătă pe Newman, lămurindu-l după toate probabilităţile asupra remarcabilei sale origini. Monsieur de la Rochefidèle, a cărui bătrâneţe apărea rumenă, rotofeie şi poleită ca un măr artificial, vorbea cu mare distincţie şi voioşie. Conversaţia lui, se gândi Newman, era aproape la fel de iscusită ca a domnului Nioche şi, oricum, cu mult mai optimistă. După ce ascultă explicaţiile soţiei, se întoarse spre Newman cu o inimitabilă graţie bătrânească:

— Monsieur nu e în niciun caz primul american pe care îl văd. Aş zice chiar că primul personaj pe care l-am văzut în viaţa mea – şi care să merite să fie reţinut – a fost un american.

— Ah! exclamă plin de curiozitate şi simpatie Newman.

— Ilustrul Doctor Franklin. Bineînţeles, eram foarte tânăr… mai bine zis, cred că abia venisem pe lume. A fost foarte bine primit *dans les nôtres.*

— Nu mai bine decât domnul Newman, interveni Madame de Bellegarde. Îmi iau îngăduinţa să-i cer să-mi ofere braţul şi să mă conducă până în camera cealaltă. Nici Doctorului Franklin n-aş fi putut să-i acord un privilegiu mai înalt.

În timp ce se supunea dorinţei exprimate de amfitrioană, Newman observă că cei doi fii ai acesteia reveniseră în salon. În trecere, le aruncă o privire cercetătoare, încercând să descopere pe faţa lor urmele scenei ce trebuie să se fi petrecut între ei, dar totul părea neschimbat. Chiar dacă din ciondăneala de mai înainte marchizul ieşise cam ciufulit, acum, asemenea ştiutei orătănii cu creastă (atât de plină de ea, în ciuda faptului

că nu-i decât o biată pasăre de coteţ), păşea şi mai ţanţoş: cocoşului, atunci când e gonit de undeva, îi rămâne întotdeauna posibilitatea de a se cocoţa pe vreo stinghie mai înaltă. La rândul lui, Valentin săruta de zor mâna cucoanelor ca şi cum, în afară de tentaţia aceasta şi de alte câteva asemănătoare, n-ar mai exista nimic altceva pe lume care să merite interesul unui posesor de mustaţă. Madame de Bellegarde îi aruncă o privire fiului ei mai mare, iar acesta nici nu aşteptă ca bătrâna să treacă pragul budoarului că se şi înfiinţă lângă ea. De astă dată, încăperea era goală, aşa că putea vorbi fără grija de a fi auziţi şi de alţii. Madame de Bellegarde se desprinse de la braţul lui Newman şi, sprijinindu-se cu mâna de braţul fiului, rămase un moment în această poziţie, într-o atitudine ţeapănă, aproape tremurând în efortul de a se ţine dreaptă, făcând astfel ca podoabele de pe ea, cerceii, paftalele şi cataramele să zăngăne de vreo două ori mai tare decât ar fi fost necesar. În sfârşit, parcă numai şi numai prin forţa pură a caracterului, gura ei incredibil de mică i se strânse pungă. Se prea poate ca semnificaţia alegorică a tabloului să-i fi scăpat lui Newman, dar în acel moment Madame de Bellegarde era, într-adevăr, o imagine întruchipată a demnităţii, care – chiar şi în cazul unei bătrânici smochinite şi împuţinate de ani – rezidă în obişnuinţa exercitării unei autorităţi nelimitate şi în profesarea unei teorii sociale despotice, favorabile exact celui ce-o trâmbiţează.

— Fiul meu a stat de vorbă cu dumneata, aşa cum am dorit-o şi înţelegi acum că din partea noastră nu ai a te teme de niciun fel de opoziţie. Restul va depinde de dumneata.

— Monsieur de Bellegarde mi-a spus mai multe lucruri pe care nu le-am prea înţeles, răspunse Newman. Totuşi, angajamentul ăsta l-am priceput. Aşadar, mă lăsaţi să mă descurc singur. Vă rămân extrem de obligat.

— Aş vrea totuşi, reluă marchiza, să mai adaug şi eu un

lucru pe care fiul meu nu şi-a luat probabil îngăduinţa să ţi-l comunice. Trebuie să ţi-l spun pentru liniştea mea sufletească. Onoarea ce ţi se face e foarte mare. Ţi-am făcut o mare concesie, domnule!

— Oh, asta mi-a spus-o foarte clar şi fiul dumneavoastră. Nu-i aşa, marchize?

— Nu atât de clar ca mama, declară marchizul.

— În cazul ăsta, răspunse Newman, în afară de faptul că apreciez situaţia şi că voi încerca să profit de ea, nu văd ce-aş mai putea zice.

— Trebuie să ştii, continuă Madame de Bellegarde, împinsă parcă de o nevoie imperioasă de a se elibera, că sunt o bătrână teribil de scorţoasă şi că nici măcar nu pretind că aş fi altcumva. Se poate să greşesc cu felul meu de a fi, dar e prea târziu să mă mai schimb. Cel puţin mă cunosc pe mine însămi, după cum cunosc şi motivele pentru care sunt aşa cum sunt. Să nu fii prea sigur de dumneata şi să-ţi închipui că fiica mea nu-i şi ea la fel de mândră. E mândră în felul ei, iar acest fel al ei e oarecum diferit de al meu. Va trebui să te înveţi cu asta. Până şi Valentin îşi are mândria lui, dacă îl atingi unde trebuie... sau unde nu trebuie. Urbain e mândru – de asta îţi dai seama şi singur. Uneori mi se pare chiar că-i puţintel cam prea mândru, deşi nu mi-ar plăcea să se schimbe. E cel mai bun dintre copiii mei, reazemul bătrânei sale mame. În orice caz, ţi-am spus destule ca să înţelegi că, luat în parte, fiecare dintre noi e foarte conştient de propria sa valoare şi că, judecaţi laolaltă, suntem cu toţii îndeajuns de absurzi, dacă nu chiar imposibili. Este bine să cunoşti genul de oameni printre care te aventurezi.

— Perfect, zise Newman. În ce mă priveşte, singurul lucru pe care vi-l pot spune e că nădăjduiesc să vă semăn cât mai puţin. Observ totuşi că, deşi nu prea sunt eu omul care să se sperie uşor, îmi vorbiţi de parcă aţi ţine cu tot dinadinsul să vă arătaţi cât mai dezagreabilă cu putinţă.

Stăpâna casei îl privi câteva clipe ţintă:

— Dacă fiica mea se va hotărî să se mărite cu dumneata, n-o să fiu deloc încântată şi nici n-o să mă prefac că sunt. Dacă asta nu te deranjează, cu atât mai bine.

— Dacă veţi respecta partea ce vă revine din înţelegerea noastră, n-o să ne certăm, replică Newman. E tot ce vă cer. Îmi lăsaţi mână liberă, iar eu îmi văd de treabă. Proiectul meu e cât se poate de serios şi nu există nici cel mai mic pericol să fiu descurajat sau să dau înapoi. Mă veţi avea tot timpul dinaintea ochilor, aşa că, dacă nu vă place, îmi pare rău pentru dumneavoastră. Dacă fiica dumneavoastră mă va accepta, voi face pentru ea tot ce stă în puterea unui bărbat să facă pentru o femeie. Sunt fericit să vă spun toate astea şi vă rog să le socotiţi ca pe o promisiune şi legământ solemn. Totodată, consider că şi dumneavoastră vă luaţi un angajament la fel de categoric. Nu veţi bate în retragere, nu?

— Nu ştiu ce înţelegi dumneata prin „a bate în retragere”, spuse marchiza cu un ton deloc lipsit de măreţie. Expresia sugerează o anumită mişcare de care cred că niciodată un de Bellegarde nu s-a făcut vinovat.

— Cuvântul nostru e sfânt, declară Urbain. Recunoaştem că ţi l-am dat.

— În cazul ăsta, zise Newman, mă bucur foarte mult că sunteţi atât de orgolioşi. Ca să nu vă dezminţiţi *mândria,* va trebui să vă ţineţi de cuvânt.

Marchiza rămase câtva timp tăcută, după care declară brusc:

— Întotdeauna mă voi purta politicos cu dumneata, însă e limpede că n-o să-mi placi niciodată, domnule.

— Nu fiţi prea sigură de asta, doamnă! râse oaspetele.

— Sunt atât de sigură, încât o să te rog să mă conduci înapoi la fotoliu, fără să-mi fie câtuşi de puţin teamă că serviciul pe care mi-l faci îmi va modifica în vreun fel sentimentele.

Şi Madame de Bellegarde îl luă de braţ şi se întoarse la

locul ei obişnuit din salon.

Monsieur de la Rochefidèle şi soţia sa tocmai se pregăteau de plecare, iar convorbirea doamnei de Cintré cu bătrâna cea molfăită se termină. Tânără rămase în picioare uitându-se în jur şi întrebându-se probabil cui trebuie să i se adreseze în continuare, când Newman se apropie de ea:

— Mama dumitale mi-a acordat permisiunea, în modul cel mai solemn, de a veni mai des aici. Am de gând să vin cât mai des...

— O să mă bucur să te văd, răspunse Madame de Cintré cu simplitate. S-ar putea însă, adăugă ea după o clipă, să ţi se pară foarte ciudat că e nevoie de atâta solemnitate – cum spui dumneata – ca să poţi veni aici.

— Într-adevăr, cam ciudat.

— Îţi mai aminteşti ce spunea fratele meu Valentin la prima vizită pe care mi-ai făcut-o, că suntem o familia foarte, foarte ciudată?

— Nu la prima vizită, ci la a doua, o corectă Newman.

— Exact. La vremea aceea, cuvintele lui Valentin m-au cam necăjit, dar acum că te cunosc mai bine pot să-ţi spun că avea dreptate. Dacă vei veni mai des, ai să te convingi.

Şi Madame de Cintré se îndepărtă.

Newman o urmări un timp cum se întreţine cu alţi invitaţi, după care îşi luă rămas bun şi plecă. De fapt, nu-şi luă rămas bun decât de la Valentin său îl însoţi până în capul scării.

— Aşadar, ai obţinut paşaportul, zise tânărul. Sper că ţi-a plăcut procedura şi că ne admiri formalităţile la care te-am supus.

— Sora dumitale îmi place! Şi asta mai mult ca oricând. Nu-l mai supăra însă pe bietul dumitale frate doar de dragul meu, adăugă Newman. Probabil că nu i-a prea convenit.

— Nu i-a convenit deloc!

— De fapt, nu-mi pasă mie de el, mărturisi Newman oarecum meditativ, după cum nu cred că-mi pasă de nimic. Atâta doar că, după ce am ieşit din fumoar mi-a fost teamă să nu se arunce asupra dumitale.

— De obicei, zise Valentin, când fratele meu se aruncă asupra mea, se împiedică şi cade rău de tot. Am un fel al meu propriu de a-l întâmpina. Trebuie să recunosc însă că de data asta tot clanul nostru – căci aici sunt amestecaţi şi strămoşii – a depus armele mai repede decât m-aş fi aşteptat. Nu înţeleg cum de a fost cu putinţă. Probabil că şi-au dat ceasul să meargă înainte! E un omagiu adus milioanelor dumitale.

— Ei bine, dacă nu vor decât averea mea!... murmură! Newman din nou oarecum gânditor.

— Poţi să le tai câte-o felioară din ea şi să le-o dai s-o ronţăie zilnic la cafeaua de dimineaţă?

Însă Newman şi începuse să coboare scările, când Valentin găsi mijlocul de a-l opri, adresându-i o altă întrebare, mai eficace:

— Aş dori să ştiu dacă în ultimele zile l-ai mai văzut pe venerabilul dumitale prieten, monsieur Nioche?

— A trecut chiar ieri pe la mine.

— Ce avea să-ţi spună?

— Nimic deosebit.

— Şi nu i-ai văzut ieşindu-i din buzunar arma lui Virginius?

— Unde vrei să ajungi? se miră Newman. Pentru un om cu o fire ca a lui mi s-a părut mai degrabă vesel.

Valentin izbucni în râs.

— Sunt încântat să aud că-i bine dispus. E o dovadă că am avut perfectă dreptate, iar asta mă face fericit, fără ca eu să fi avut totuşi vreun amestec. Pentru că veselia aceasta, înţelegi, nu înseamnă altceva decât că fermecătoarea lui copilă e, în sfârşit, bine plasată şi acum îşi poate folosi din plin talentele. Mai înseamnă că tatăl şi fiica au scăpat, aproape la fel de bine, de povara unei

false poziţii. Şi monsieur Nioche e mai degrabă vesel! *Pentru un om cu firea lui!* Nu-ţi agita securea degeaba, continuă tânărul. Din ziua aceea de la Luvru, nici n-am întâlnit-o, nici nu i-am trimis vorbă. Andromeda şi-a găsit un alt Perseu. Nu sunt eu acela! Informaţiile mele sunt exacte; în materia asta întotdeauna sunt exacte. Presupun, îşi termină el discursul, că acum îmi este permis să nu-mi mai fac atâtea griji şi să-i acord cuvenita atenţie, nu?

Străduindu-se să se desprindă de propriile sale viziuni lăuntrice, oricum mai importante pentru el, Newman îi acordă toată atenţa de care se mai simţea în stare şi, după ce îl ascultă, rămase în continuare cu ochii ţintă la prietenul său.

— Ţi-ar prinde bine să te îndrăgosteşti. Ai mare nevoie de asta, remarcă el în cele din urmă.

— Poate că tocmai asta încerc să şi fac! Să mă supun sănătoasei porniri ce-mi stă în fire

— Ei drăcie! zise eroul nostru, pierzându-şi răbdarea şi îndepărtându-se fără a mai pierde o clipă.

XIII

NEWMAN ÎŞI ŢINU PROMISIUNEA sau amenințarea de a fi cât mai prezent în Rue de l'Université, astfel că, pe parcursul următoarelor şase săptămâni, o văzu pe Madame de Cintré de mult mai multe ori decât ar fi fost în stare să-şi amintească. Îi plăcea să creadă că *el* nu era îndrăgostit, că – folosind expresia pe care i-o servise lui Valentin – nu avusese nevoie să se îndrăgostească, însă biografului său îi este permis să fie mai informat asupra acestui subiect. Sau, cum ar fi zis Newman, să ştie cel mai bine cum stau lucrurile. Bineînţeles că eroul nostru nu pretindea nimic din acele privilegii sau recompense atât de obişnuite în zăpăceala amoroasă de rând. După părerea lui, starea aceasta e mult prea înrudită cu prostia, iar el niciodată nu fusese mai stăpân pe propria-i judecată, nicicând nu se considera cu mintea mai clară ca acum. Se simţea cuprins, totuşi, de o adâncă, nesfârşită, suverană tandreţe, al cărei obiect nu era altul decât extraordinar de graţioasa, armonioasa şi, în acelaşi timp, insidios tulburătoarea femeie care locuia într-o casă impunătoare, cenuşie, de pe malul Stâng al Senei. Teoria de care se slujea pentru a-şi justifica această tandreţe se sprijinea pe ideea că el, Newman, ar fi descoperit, în sfârşit, ce ajutor de nădejde ar putea să-i fie pentru viitor Madame de Cintré. Dar justificarea, aceasta lăsa neexplicat faptul

că încrederea şi siguranţa de sine se transformaseră întrucâtva într-o ciudată, înăbuşită strângere de inimă. În realitate, Newman era teribil de neliniştit, iar atunci când se apucă să-şi analizeze neliniştile, îşi dădu seama că ele nu se limitau numai la propria sa persoană. Dacă Madame de Cintré ar putea să-i fie de ajutor, ei bine, şi el la rândul lui ar putea s-o ajute! Iar în privinţa aceasta, eroul nostru îşi şi imagina, cu o închipuire mai bogată ca oricând, fel de fel de situaţii fantastice, incredibile furtuni sau dezastre, în mijlocul cărora el, Newman, stând drept şi neclintit, ar fi putut-o vedea pe Madame de Cintré, aruncându-se orbeşte şi căutându-şi scăparea, chiar dacă numai şi numai din desperare, la pieptul său primitor.

În definitiv, admiţând că singurul motiv capabil s-o împingă în braţele sale n-ar putea să fie decât cumplita lipsă de bani, lui Newman tot nu i-ar fi păsat. Orice scârţâit de uşă care i-ar fi anunţat drum liber spre ea ar fi fost o adevărată muzică pentru urechile lui. Ceea ce voia Newman era să o *cucereascâ.* Mai voia ca sentimentul, ei de a fi fost cucerită să se întoarcă din nou la el, să se răsfrângă asupră-i, spre uşurarea amândurora. Capitularea totală, atâta vreme cât nu i se înfăţişa decât sub forma unui vis, îi provoca o permanentă stare de nelinişte, un fel de nostalgie, din ghearele căreia unicul refugiu şi-l afla în luminoasa, ingenua imagine, aducând întrucâtva cu o dureroasă risipă, a viitoarei răsplăţi pe care ar fi urmat s-o dobândească. Madame de Cintré, prin toată fiinţa ei, îi transmitea sentimentul unei „potriviri” atât de desăvârşite, încât dorinţa de a-i fi mereu în preajmă şi de a o proteja avea ceva din grija cu care o mamă iubitoare îşi supraveghează de la fereastră copilul abia restabilit de pe urma vreunui accident, chiar dacă el se joacă acum undeva în grădină, la adăpost de orice primejdie. Mai presus de toate însă Newman era încântat să constate cât de mult i se confirmau, pe măsura scurgerii timpului, atât instinctul cât şi calculele care-l

împinseseră de la început spre ea. Pentru el, totul se desfăşura ca şi cum fiecare zi n-ar fi avut alt rost pe lume decât să-i reveleze o imensă bogăţie de forme ale farmecului „personal”, ale acelui farmec de care, altfel, niciodată nu s-ar fi putut bucura şi care-l făcea să se întrebe totuşi cum, *cum de a fost cu putinţă,* neajutat de nimeni (exceptând-o pe doamna Tristram, subtila femeie, care-l lansase!) să-l fi cunoscut. Căci, spre uluiala lui, *i-l cunoscuse.* Prin urmare, sentimentul pe care-l încerca acum trebuie să se fi apropiat, după propria lui părere, îndeajuns de mult de emoţia criticului (sau artistului) însetat de cunoaştere şi care, studiind „stilul” unei opere de aleasă valoare, sau al unei creaţii de geniu, ce se refuză însă ochiului neexersat, îl vede cum ia fiinţă şi cum se revarsă şi se revarsă, fără ca totuşi să dea greş vreodată, cu precizia şi puritatea vocilor desăvârşite, cu stabilitatea aliajului perfect. Întocmai unui învăţăcel care ajunge să se întrebe „Cum de am putut trăi oare fără această ştiinţă?”, tot astfel şi Christopher Newman nu putea decât să se mire şi să-şi spună: „Şi când te gândeşti că un asemenea lucru e făcut numai şi numai pentru a fi dobândit, iar eu – în ciuda marilor mele trebuinţe nici să nu fi auzit de el!”

Newman nu-şi manifesta zgomotos dragostea, nefăcând, cum ar fi spus el, declaraţii în gura mare. Se comporta, cum tot el ar fi spus, pur şi simplu ca un vizitator obişnuit, ceva cam în genul „părţii interesate” prezente la o importantă acţiune de lichidare, în care trebuie să fii atent la tot ce te priveşte. Niciodată nu se aventura să treacă pragul şi să încalce o zonă pe care, destul de regretabil, Madame de Cintré îl făcuse s-o considere ca fiind interzisă. Cu toate acestea, Newman încerca din plin sentimentul reconfortant că, pe fiecare zi ce trece, aleasa lui devine tot mai conştientă de admiraţia pe care el i-o purta. Deşi, în general, nu prea bun vorbitor, iar uneori, aproape incapabil să-şi ridice

glasul până-n auzul galeriei, de data aceasta Newman se pricepea la fel de bine să-şi dirijeze atât atacurile cât şi retragerile, reuşind adesea, cum tot el ar fi putut spune, s-o scoată din rezerva în care se ţinea şi s-o aducă la câmp deschis. Hotărâse de la bun început să nu-l preocupe deloc faptul că ar putea-o plictisi, fie prin vorbă, fie prin tăcere, de vreme ce era absolut convins că, până o va fi luat în căsătorie, ea oricum va trebui să sufere. Iar dacă Madam de Cintré chiar suferea cu adevărat, Newman părea cel puţin să ştie că, în general vorbind, e mai bucuroasă să-l vadă nepăsător decât copleşit de temeri. Adesea, oaspeţii doamnei de Cintré dădeau acolo peste un bărbat înalt, zvelt, uşor transfigurat şi deosebit de tăcut, tolănit cu nonşalanţă într-un fotoliu, atent la ce se petrecea în jur, care izbucnea în râs exact atunci când nimănui nu-i trecea prin gând să glumească şi care, totuşi, rămânea grav la auzul acelor rafinate vorbe de duh şi al efectelor dinainte calculate, pentru aprecierea cărora se dovedea, după toate probabilităţile, lipsit de educaţia adecvată şi de cunoştinţele necesare. S-ar putea spune că numărul subiectelor asupra cărora nu avea nici cea mai vagă idee nu era egalat decât de numărul familiilor cu care nu se înrudea. După cum iarăşi s-ar putea adăuga, cu şi mai multă seriozitate încă şi tot în spiritul adevărului, că acele subiecte asupra cărora nu avea nici cea mai vagă idee erau tratate de el cu o desăvârşită muţenie. Mărunta monedă a conversaţiei uzuale îi lipsea în bună măsură şi rareori se întindea să apuce şi el vreuna dintre acele formule şi fraze confecţionate de-a gata care, indiferent dacă sunt noi sau uzate, atârnă în falduri de cârligele şi cuiele dulapului vorbăriei generale – acel cimitir al lucrurilor inutile, singurul în care atâţia şi atâţia indivizi se califică pentru viaţa de societate, aşa cum figuranţii de teatru se pregătesc, într-un decor destul de asemănător, pentru proba de foc a rampei. Pe de altă parte, la nevoie, era şi

el în stare să se întindă, de acolo de la locul lui, şi, cu o mână lungă şi neîndemânatică, să apuce, cum lesne ne putem închipui, nimic altceva decât vreo observaţie anapoda, potrivită ca nuca-n perete.

Înclinat, totuşi, mai curând să adune decât să risipească, ştia să-i asculte pe alţii cu cea mai mare atenţie şi niciodată interesul pe care-l atribuia unui subiect nu depindea de propriile sale posibilităţi de a contribui la elucidarea lui. Îi plăcea să asiste la discuţii, să le vadă cum iau proporţii şi se umflă şi devin atât de savante, cel puţin din punctul său de vedere, încât să nu le mai dea de capăt şi să se poată învârti în jurul lor şi să le contemple în voie. Asta îl făcea, în propriul său avantaj, să nu cunoască aproape deloc plictiseala, sau, altfel spus, că nu i se urască nici de calitatea ideilor, nici de felul în care i se prezentau. Exact aşa cum nu era uşor să-l tulburi sau să-l sperii, tot astfel nici să-l plictiseşti nu era uşor, şi n-ar fi fost o eroare mai mare decât să-i iei momentele de relaxare drept neatenţie, sau neatenţia drept lipsă de interes. Ce fel de plăcere sau de amuzament încerca el în a asculta conversaţii în care refuza să se amestece, nu m-aş aventura totuşi să vă explic până la capăt. Marchiza Urbain găsise o dată prilejul să-i spună că purtarea lui în societate îi aminteşte de un profesor de înot, pe care-l avusese cândva, care nu intra niciodată în apă şi care la antrenamentele de bazin, rămânând *en costume de ville*[37], reuşea să-i supravegheze şi să-i dirijeze bălăceala dezordonată fără ca măcar să se stropească. Acest mod de a-i ridiculiza stângăcia, recunoscu ea, o făcuse să-şi iasă din fire. Exact în felul acesta o irita şi Newman: se ţinea mult prea uscat. Ar fi vrut ca *el* să se stropească – altfel ce mai căuta la bazin? – ba chiar spera să-l vadă intrat în apă. Ştim, în general, că multe dintre lucrurile care pentru ceilalţi nu erau decât nişte vechituri oarecare aveau pentru el farmecul noutăţii, dar o listă completă a

[37] În costum de oraş (în fr. în text).

noilor sale impresii ar părea, probabil, destul de surprinzătoare. Newman îi povestea doamnei de Cintré întâmplări, uneori interminabile, din propriul său repertoriu. Era plin de referiri la imensa lui ţară, de măreţia şi fascinaţia căreia, spunea el adesea, nimeni n-ar avea dreptul, indiferent de împrejurări, să se plângă. Vorbindu-i în acest fel despre America, îi explica funcţionarea nenumăratelor ei instituţii şi originalitatea mai tuturor rânduielilor de acolo. Judecând după desfăşurarea evenimentelor, chiar după modul în care Madame de Cintré îl lăsa să se legene în credinţa că ar fi izbutit să-i modifice vizibil atitudinea, că ar fi îmblânzit-o, s-ar fi putut trage concluzia că ea e acum uşor – uşor, dar, vai, într-un fel atât de enigmatic! – fermecată. Totuşi, nimeni n-ar fi putut spune ce nuanţă ascunsă conţinea supunerea ei. Cât priveşte lucrurile pe care i le spunea ea în tot acest timp, lui Newman nu-i rămânea decât să presupună că, în definitiv, îi „făcea plăcere” să i se spună. Până aici, acesta era singurul retuş ce i se putea aduce portretului schiţat de doamna Tristram.

Newman avusese dreptate la început când i se păruse că Madame de Cintré e puţin – sau chiar mai mult decât puţin – orgolios-timidă. Sfiiciunea aceasta, la o femeie căreia poziţia socială şi calma ei frumuseţe i-ar fi îngăduit orice îndrăzneală, orice aroganţă, nu însemna decât un farmec în plus. Faţă de Newman, Madame de Cintré îşi păstrase o vreme timiditatea, pentru ca şi mai târziu, odată ştearsă în relaţiile dintre ei, să rămână totuşi ceva, ca o taină, jucând, pentru moment, cam acelaşi rol. Oare acesta să fie secretul întrezărit o clipă de doamna Tristram, acel dureros secret pe care, datorită atitudinii rezervate, educaţiei alese şi profundităţii de gândire dovedite de prietena ei, să i-l fi prezentat în nişte culori şi linii probabil mult prea subliniate? Newman bănuia că aşa stau lucrurile, cu rezultatul însă că el, în sinea lui, era mai puţin curios să-i afle secretele, fiind mai degrabă convins

că în viaţa unei femei ca Madame de Cintré orice secret e, prin natura lui, un lucru prea împovărător şi detestabil pentru a trebui să-l poarte cu sine, un lucru tot atât de odios şi de deprimant, după părerea lui, ca neagra sărăcie. Madame de Cintré era făcută să trăiască în lumină şi aer liber, în niciun caz în umbra vreunei taine de familie, în echivocă, posomorâtă obscuritate. Aplecarea ei firească nu mergea nici spre rezerva impusă, nici spre melancolia misterioasă, ci spre viaţa adevărată, viaţa oamenilor de acţiune – marea *lui* lume, nu acel *grand monde*[38] al lor, care dacă Newman înţelegea bine, părea să încapă de minune între pereţii câtorva încăperi din casa aceea incomodă şi prost încălzită: nici că s-ar fi putut ceva mai nepotrivit la care să mediteze aici, decât presupusul mister al fericirii ce-ar fi coborât, atât de neprevăzut, asupră-i. Oricum, din câte simţea şi înţelegea el, şi ţinând cont şi de răbdarea cu care era pregătit să-şi susţină cauză, Newman credea cu toată naivitatea că, pe zi ce trece, reuşise tot mai mult s-o câştige de partea sa. Bineînţeles că Madame de Cintré nu putea – n-ar fi putut încă – să-i împărtăşească toate gândurile, totuşi, după părerea lui, ea recunoştea de pe acum că puntea pe care o aruncase Newman între ei doi era îndeajuns de solidă pentru a susţine orice greutate: nu rareori, într-o viziune absolut tulburătoare, o şi vedea pe Madame de Cintré admirându-i, când dintr-o parte, când dintr-alta, îndrăzneaţa deschidere a arcului, puternica linie a parapetului, ca şi cum s-ar fi aflat într-adevăr acolo, la picioarele construcţiei, într-o atitudine demnă şi cu privirea aţintită doar spre el, bărbatul din celălalt capăt al punţii, gata pregătită, când va suna ora şi când nicio piedică nu-i va mai bara calea, să se arunce în braţele lui.

Adeseori îşi încheia serile, în zilele hotărâte de ea, firește – motivele şi ordinea şi logica invitaţiilor aparţinându-i în exclusivitate ei şi având, poate tocmai

[38] Lumea mare, aristocraţia (în fr. în text).

din această cauză, o semnificaţie aparte, de lucru minunat, întâmplat numai *între ei doi chiar* dacă neexprimat în cuvinte (şi pentru nimic în lume Newman nu i-ar fi cerut să-l exprime) – aşadar, adesea îşi petrecea vremea stând nemişcat lângă căminul prea puţin încălzit al doamnei de Bellegarde, mulţumindu-se în general să-şi privească, printre pleoapele lăsate, aleasa inimii, care întotdeauna, în prezenţa familiei, socotea potrivit să se afle în partea opusă a încăperii şi să discute cu altcineva. În asemenea situaţii, mama ei obişnuia să se aşeze lângă foc, discutând elegant şi rece cu oricine se nimerea să-i apară în preajmă, dar aruncând mereu, pentru uzul personal al lui Newman, câte-o privire care părea să spună: „Ia te uită cât de ocupată sunt, cât de plăcut îmi petrec timpul, cât de absorbită pot fi!” Newman se întreba adesea ce-or fi gândind despre ea în astfel de momente toţi indivizii aceia „onoraţi” cu atâta falsă atenţie din partea ei şi, uneori, singurul răspuns pe care-l găsea la privirile aruncate de bătrână era să-i privească pe ei. Însă, printr-o nobilă frăţie de sentiment şi concepţie, ca şi din respect pentru atmosfera casei, făcută parcă din teribile sentinţe, hotărând definitiv vinovăţia, dar topite, învăluite în glacială indiferenţă şi oferite ca pe un desert cu vechi şi preţioase linguriţe „moştenite din familie” niciunul dintre cei de faţă nu părea dispus să se întreţină cu el asupra unei asemenea chestiuni speciale. Iar această vădită neputinţă a lor – căci de neputinţă era vorba – de a discuta despre un lucru într-un mod cât de cât mai intim decât despre un alt lucru îl făcea să se întrebe încă o dată, dar numai spre a-şi alimenta permanenta stare de nelinişte, ce caută el la urma urmei într-o asemenea baltă stătută. Ca să te doară rău de tot într-un loc, descoperi Newman, înseamnă de fapt să uiţi că te mai doare şi-n altă parte. În orice caz, ori de câte ori se prezenta s-o salute pe bătrâna de lângă foc, o întreba râzând dacă poate „să-l mai suporte” o

seară, pentru ca ea să-i răspundă fără urmă de râs că, slavă Domnului, întotdeauna fusese în stare să-şi facă datoria. Vorbindu-i o dată doamnei Tristram despre bătrână, Newman remarcase că, în definitiv, era foarte uşor s-o scoată la capăt cu ea; întotdeauna e uşor s-o scoţi la capăt cu ticăloşii sadea.

— În aceşti termeni eleganţi o defineşti dumneata pe marchiză?

— E o femeie rea, neruşinată. O nemernică şi o păcătoasă fără pereche.

— Cu ce-o fi păcătuit oare?

Newman rămase o clipă pe gânduri:

— Nu m-aş mira, răspunse el, nici dacă aş afla că a omorât pe cineva... totul, bineînţeles, dintr-un înalt sentiment al datoriei.

— Cum poţi să fii atât de răutăcios?

— Nu-s răutăcios. Vorbesc despre ea cu bunăvoinţă.

— În cazul ăsta, aş vrea să ştiu ce-ai zice despre ea dacă ţi-ai propune să fii sarcastic?

— Sarcasmul mi l-aş păstra pentru altcineva... pentru măgarul ăla de marchiz, de pildă. Iată un ins pe care nu pot să-l înghit, chiar dacă-ar fi să-l iau ca pe o doctorie, amestecat cu apă.

— Dar *el* ce-a făcut?

— Prea lămurit nu sunt eu, dar cred că-i vorba de ceva foarte rafinat în felul lui. Mă gândesc la laşitate, la eschivarea elegantă, la cine ştie ce josnicie cu pretenţii. Ceva ce nu se răscumpără, ca în cazul maică-sii, printr-o izbucnire de furie, prin curajul de care e capabilă. Dacă n-a comis niciodată vreo crimă cu propriile lui mâini, sunt sigur totuşi că, cel puţin, atunci când altcineva ar fi comis-o, n-a făcut decât să întoarcă spatele, să se uite în altă parte şi să pretindă că n-a văzut nimic.

În ciuda acestei fantezii gratuite, gustate ca atare de amica sa, ca pe o mostră de umor americănesc din cale-afară de batjocoritor, Newman făcea tot ce-i sta în putinţă

să păstreze în raporturile sale cu monsieur de Bellegarde un ton degajat şi prietenos. Cu oamenii cu care se întâmpla să intre în contact personal, îi displăcea total să fie pus în situaţia de a le ierta câte ceva din purtarea lor şi, în ideea întreţinerii unor relaţii armonioase, desfăşura, fără ca ceilalţi să bănuiască măcar, o impresionantă strategie mintală spre a-şi dovedi sieşi că are de-a face, totuşi, cu indivizi plămădiţi din acelaşi aluat cu el şi înzestraţi cu o capacitate de adaptare la cerinţele vieţii sociale nu întru totul deosebită de propria sa capacitate. Aşadar, se străduia din răsputeri să-l trateze pe marchiz ca pe un om de treabă. Mai mult chiar: Newman credea cu toată sinceritatea că, în realitate, monsieur de Bellegarde nici nu putea fi chiar atât de îngrozitor de idiot pe cât părea. În plus, în ciuda libertăţii de gândire, purtarea lui Newman nu se dovedea nicicum lipsită de delicateţe. La el, obişnuinţa de a şterge diferenţele dintre oameni şi de a-i considera egali nu se născuse nici din pornire agresivă, nici din frumoasă teorie, ci era ceva la fel de firesc şi de organic precum foamea sau setea, asemenea instinctelor deci, şi cum niciodată nu-şi reprimase în mod artificial instinctele, nici ele nu se manifestaseră vreodată în forme intempestive. Acest fel de a fi al lui Newman, de parcă n-ar fi trebuit să ţină seama de locul său în ierarhia socială, îl irita probabil pe Urbain, pentru care atitudinea prietenului nostru nu putea să însemne nimic altceva decât o nesocotire, chiar dacă nepremeditată, şi a locului ocupat de alţii. Astfel, monsieur de Bellegarde se vedea pe sine reflectat în conştiinţa virtualului său cumnat sub o înfăţişare grosolană şi spălăcită, într-un penibil contrast cu impresionanta imagine proiectată de oglinda propriului său intelect. Incapabil să-şi uite măcar o clipă rolul, răspundea cu politeţe mecanică la purtarea senină şi extrem de detaşată a oaspetelui său, pe care i se părea îndreptăţit s-o considere drept expresia unor uşuratice

avansuri. Newman, care, dimpotrivă, uita mai tot timpul de el însuşi, plăcându-i să se piardă în fel de fel de ipoteze şi întrebări fără de nicio noimă, se trezea din când în când la realitate, pentru a-şi da seama că, de fapt, se află în faţa unei dezaprobări pe cât de obscure, pe atât de profunde. De unde venea atâta ostilitate, Newman nu era în stare să ghicească. Până una-alta, se poate presupune că retragerea pe toate fronturile şi în perfectă ordine a domnului de Bellegarde trebuie să fi fost, în ceea ce-l priveşte, un compromis între nenumăratele şi contradictoriile sale emoţii. Câtă vreme surâdea ambiguu – şi ce putea face mai mult pentru a-şi păstra neştirbit rangul? – monsieur de Bellegarde se purta ca un om politicos, exact aşa cum se şi cuvenea să se poarte cineva de condiţia lui socială. De altfel, un surâs nici nu-l obliga la altceva decât la politeţe, o politeţe învăluită şi ea într-o agreabilă indecizie. Ambiguitatea amabilă – de o amabilitate desăvârşită – nu exprima nici opoziţie directă, ceea ce ar fi fost prea grav, nici aprobare deschisă, ceea ce ar fi putut duce la complicaţii îngrozitoare. În sfârşit, la adăpostul acestui surâs, îşi proteja propria demnitate, pe care, într-un asemenea moment critic, era decis să şi-o păstreze imaculată; ajungea şi prea ajungea faptul că fala şi strălucirea casei sale trebuiseră să cunoască declinul. Întreaga atitudine a domnului de Bellegarde părea să spună că între el şi Newman nu poate avea loc niciun fel de schimb de opinii. Singurul lucru pe care îl mai putea face era să-şi ţină respiraţia ca nu cumva să tragă în piept mirosul tare al democraţiei (pentru că, la urma urmei, cui îi plac asemenea mirosuri *foarte* tari?) al unei democraţii atât de gregare, încât să nu fie în stare *să evite* căldura şi transpiraţia.

Newman era departe de a se pricepe în „treburile europene”, cum îi plăcea lui să le numească, însă, ţinând enorm să afle cum stau lucrurile, îi trecuse de mai multe ori prin minte că aici, în această casă, ar putea ajunge să-

şi facă o idee exactă despre cele ce se petreceau în jurul lui, cu avantajul suplimentar de a-i oferi şi amfitrionului satisfacţia de a-l fi tratat ca pe un oracol. Întrebat, totuşi, ce gândeşte despre afacerile publice, monsieur de Bellegarde răspundea de fiecare dată, şi chiar cu aerul că-i mulţumeşte oaspetelui că-i dă prilejul să se pronunţe, că are o părere cât se poate de proastă despre ele, că toate merg anapoda, deşi, la o adică, oricând ar fi de găsit o mângâiere în faptul că-s mult prea murdare ca să te mai atingi de ele. Pe moment, răspunsul acesta îl făcea pe prietenul nostru să se poarte aproape cu îngăduinţă faţă de un suflet atât de deprimat. Îi era milă de omul căruia, atunci când el se aventura să insiste, mai ales în legătură cu măreaţa, strălucita lor Franţă, întrebându-l uluit: „Cum, chiar nu vezi nimic, nicăieri?”, nu-i rămânea decât să-i răspundă cu mutra aceea acră. Când, din acelaşi impuls, s-a simţit dator, cu riscul de a părea pisălog, să-i atragă atenţia asupra unora dintre aspectele pozitive ale schimbărilor ce aveau loc în lume, marchizul nu ezită să declare, o dată pentru totdeauna, că el nu nutreşte decât o singură convingere politică, mai scumpă lui decât toate convingerile celorlalţi, luate laolaltă, şi anume, credinţa în dreptul divin al lui Henri de Bourbon, cel de al cincilea Henri, de a se înălţa pe tronul Franţei. Declaraţia produse într-adevăr asupra lui Newman efectele scontate, limpezi şi distincte în succesiunea lor, exact aşa cum şi le-ar fi putut dori oratorul.

Mai întâi, îl făcu pe Newman să-l privească stăruitor, mai stăruitor ca oricând, ceea ce, din punctul de vedere al domnului de Bellegarde, era o nouă dovadă de atenţie acordată persoanei dumisale, una dintre acele dovezi pe care se pricepea să le aprecieze din plin. El care niciodată până atunci nu arătase cum s-ar putea întoarce cuiva o asemenea privire, iată că acum, dintr-o dată, scoţând din arsenalul său propriu arma acelui răspuns, făcea o demonstraţie strălucită. Următorul efect se materializă

într-un fel de paralizie a musafirului, rămas să se holbeze prosteşte, conştient de propria-i neputinţă, la unul dintre portretele acelea vechi de pe perete, a cărui tulbure strălucire trebuie să i se fi părut în acea clipă de-a dreptul orbitoare. În sfârşit, replica mai avu ca rezultat, tot dinspre partea lui Newman, o tăcere înţeleaptă, fiind evident vorba despre un lucru pe care nu-l înţelegea. Se cufundă în tăcere, din cât îşi dădea el seama, exact aşa cum s-ar fi cufundat în citirea, din greşeală, a unui număr vechi de ziar, cu ştiri complet perimate, sau în consultarea unui mers al trenurilor scos din uz. O treabă potrivită cu mania „colecţionară”, dar fără nicio valoare practică.

Într-o după-amiază, ducându-se în vizită, Newman fu anunţat de servitor că Madame la Comtesse nu-l poate primi imediat şi că-l roagă să fie atât de bun să aştepte câteva minute. Se plimbă un timp prin încăpere, punând mâna ici şi colo pe câte o carte, abia atingând-o, cu delicateţe, simţind cum îi tremură parcă degetele lungi şi puternice, se învârti, cu fruntea plecată, pe dinaintea unor flori pe care le recunoscu ca fiind dintr-un buchet trimis cu siguranţă de el, îşi purtă ochii peste vechi litografii prinse în rame, peste miniaturi şi fotografii frumos orânduite, sumedenie de nimicuri agreabile din care, într-o bună zi, era convins că ea va avea de zece ori mai multe ca acum. În sfârşit, auzi în spatele său deschizându-se o uşă şi se întoarse. În prag, stătea o bătrână despre care îşi aminti că o mai văzuse de câteva ori la intrarea şi la ieşirea din casă. Era o femeie înaltă şi cu ţinuta dreaptă, îmbrăcată în negru şi purtând o bonetă după care, dacă Newman ar fi fost ceva mai iniţiat în asemenea secrete, s-ar fi lămurit pe dată că nu-i vorba de o franţuzoaică; într-un cuvânt, o bonetă de inspiraţie pur britanică. Palidă la faţă, avea o înfăţişare tristă şi cumsecade, ochii limpezi, dar fără strălucire, specifici tipului englez. Se uită o clipă la Newman, cu o privire

atentă şi timidă în acelaşi timp, după care făcu o plecăciune scurtă, ţeapănă, evident englezească.

— Contesa vă roagă să aveţi amabilitatea s-o aşteptaţi, domnule. Abia s-a întors din oraş, dar va fi gata într-o clipă.

— Oh, aştept oricât, zise Newman. Fii bună şi spune-i să nu se grăbească.

— Mulţumesc, domnule, rosti cu voce scăzută femeia.

Apoi, în loc să se retragă şi să-i transmită doamnei de Cintré rugămintea lui, intră în salon, îşi roti ochii prin încăpere, după care se îndreptă numaidecât spre una dintre mese şi începu să-şi facă de lucru cu aranjatul unor bibelouri. Newman fu impresionat de comportamentul deosebit de demn al personajului, care-l punea vizibil în încurcătură; nu ştia dacă trebuie să o trateze sau nu ca pe o slujnică. În timp ce bătrâna îşi vedea de treaba ei, făcând rânduială printre diversele mărunţişuri, netezind pernele fotoliilor, îndreptând draperiile, eroul nostru îşi reluă plimbarea, păşind însă cu o anumită grijă. În cele din urmă, trecând prin faţa unei oglinzi, îşi dădu seama, din imaginea reflectată acolo, că femeia îşi terminase lucrul şi că îl privea insistent. Era evident că doreşte să spună ceva, astfel că Newman, edificat acum, o ajută să înceapă, făcând el primul pas:

— S-ar părea că eşti englezoaică, nu?

— Da, domnule, răspunse ea repede, şi cu voce scăzută. M-am născut în Wiltshire.

— Şi cum ţi se pare Parisul?

— O, domnule! spuse ea pe acelaşi ton. Parisul nu mi se mai pare nicicum. A trecut atâta vreme de când sunt aici!...

— Chiar aşa? De cât timp eşti aici?

— De peste patruzeci de ani, domnule. Am venit odată cu Lady Emmeline.

— Te referi la bătrâna Madame de Bellegarde?

— Da, domnule. Când s-a măritat, am venit şi eu cu ea.

Eram camerista doamnei.

— Şi de atunci aţi rămas mereu împreună?

— De atunci. Stăpâna şi-a luat o persoană mai tânără ca mine, dar am rămas în casă. După cum vedeţi, sunt foarte bătrână. Acum, nu mă ocup de nimic anume. Mă ţin şi eu prin preajmă.

— Şi te ţii chiar foarte bine, zise Newman, admirându-i ţinuta dreaptă şi o anumită urmă de roşeaţă din obrazul ei venerabil. Îmi place, adăugă el cu simpatie, *să te văd prin preajmă.*

— Sunteţi foarte bun, domnule. Slavă Domnului, nu-s bolnavă şi sper că-mi cunosc destul de bine datoria ca să nu mi se-ntâmple să umblu gâfâind şi tuşind prin casă. Totuşi, sunt o femeie bătrână, domnule, şi numai pentru că-s bătrână îndrăznesc să vă vorbesc.

— Oh, vorbeşte, vorbeşte te rog! se grăbi s-o invite Newman, devenit curios. Nu trebuie să te temi de mine.

— Da, domnule, cred că sunteţi un om bun. V-am mai văzut şi altădată.

— Pe scări, nu?

— Da, domnule. Când veniţi în vizită la contesă. Mi-am permis să observ că veniţi deseori.

— O, da, vin foarte des, râse el. Nici nu-i prea greu să observi asta.

— Am observat-o cu plăcere, domnule, preciza acest interesant şi necunoscut până acum membru al familiei.

Şi-l privi cu o expresie ciudată pe faţă. Citeai pe chipul bătrânei şi îndelungata practică a supuşeniei şi respectului datorat altora, obişnuinţa de a se retrage cuviincios în umbră, a omului care-şi cunoaşte lungul nasului, dar, amestecată cu acestea, şi o anumită îndrăzneală, născută din împrejurarea de faţă şi explicabilă, probabil, prin amabilitatea fără de precedent a acestui străin atât de slobod în purtări. Mai presus de toate, însă, se vedea pe chipul ei o vagă indiferenţă faţă de vechile, mult respectabilele convenienţe, ca şi cum ea,

camerista doamnei marchize, ar fi început, în sfârşit, să priceapă că, de vreme ce stăpâna tot o înlocuise cu o altă persoană, ar avea şi ea acum dreptul, prin compensaţie, de a se simţi cât de cât liberă.

— Eşti foarte legată de amicii noştri? întrebă el.

Bătrâna îl privi de parcă n-ar mai fi auzit niciodată o asemenea expresie, demnă totuşi de a fi admirată.

— Profund legată, domnule. Mai ales de contesă.

— Mă bucur să aud asta, zise Newman. Şi eu mă simt la fel de legat, adăugă el zâmbind.

— Bănuiam, domnule. Nimeni nu ne poate împiedica să observăm aceste lucruri şi să ne facem propriile noastre păreri. Avem şi noi acest drept, nu?

— Întrebarea o pui în calitatea dumitale de veche slujitoare a casei?

— Ah, aţi pus degetul pe rană, domnule. Teamă mi-e că atunci când mi se-ntâmplă să mă bag în treburi de astea cam sar peste cal. Dar îi sunt atât de credincioasă contesei! Nici dacă ar fi fost propriul meu copil n-aş fi iubit-o mai mult.

O clipă îndrăzneala i se stinse din glas, dar imediat îşi reveni:

— Se spune că vreţi să vă căsătoriţi cu ea, domnule. Newman îşi fixă ochii asupra interlocutoarei sale şi, ca şi cum, brusc, de acest lucru ar fi început să depindă totul, se linişti ca prin farmec. Sinceritatea acestor cuvinte, rostite fără niciun ocol, făcea ca între ei doi să se stabilească o relaţie specială şi iată că, în mai puţin de un minut, Newman se simţea aproape ca un copil rătăcit căruia, pe neaşteptate, i se întinde o mână salvatoare.

Se agăţă aşadar de această mână fără să mai ezite. O privi pe bătrână drept în faţă, faţa aceea de o mare blândeţe, şi zise:

— Doresc să mă căsătoresc cu Madame de Cintré mai mult decât orice pe lume.

— Şi s-o duceţi cu dumneavoastră în America?

— S-o duc oriunde va voi să meargă.

— Cu cât mai departe, cu atât mai bine, domnule! exclamă bătrâna cu nebănuită vehemenţă.

Însă se stăpâni brusc şi, luând de pe masă un prespapier lucrat în mozaic, se apucă să-l şteargă îndelung cu şorţul ei negru.

— Nu vreau să zic nimic rău despre casă sau despre familie, domnule, dar cred că o schimbare mai mare i-ar face bine sărmanei contese. Nu duce o viaţă prea grozavă aici.

— Oh, viaţă grozavă!... oftă el cu o nuanţă sarcastică în glas. Totuşi, adăugă Newman, Madame de Cintré e o fiinţă plină de optimism. Are mult curaj.

— Are toate calităţile din lume. N-o să vă supăraţi dacă vă spun că de vreo două luni încoace e şi ea mai veselă, mai aproape de firea ei adevărată şi că de multă vreme n-a mai fost aşa.

Newman era încântat să audă-o asemenea mărturisire, de natură să arunce o lumină favorabilă asupra propriilor sale demersuri, însă îşi stăpâni bucuria.

— Aşadar, a fost foarte mult timp altfel decât îi este firea?

— Ei, domnule, a avut ea motive serioase să nu fie veselă. Contele nu era deloc un soţ potrivit pentru o femeie tânără ca ea. Şi unde mai pui că nici alte bucurii – vreau să zic ceva cât de cât mai de soi, care să compenseze un lucru atât de trist – n-au existat în casa asta. După umila mea părere, era mai bine să fi plecat de tot de-aici. Aşa că, iertaţi-mă că spun asta, dar sper din toată inima c-o să se mărite cu dumneavoastră!...

— Şi eu sper din toată inima, o asigură Newman.

— Nu trebuie să vă pierdeţi curajul, domnule, dacă nu se hotărăşte chiar dintr-o dată. Asta am vrut să vă rog, continuă noua lui prietenă. Nu renunţaţi, domnule! Să nu mi-o luaţi în nume de rău dacă vă spun că e un mare risc, pentru orice femeie şi pentru toate timpurile. Cu atât mai

vârtos când abia a scăpat dintr-o afacere urâtă. Însă, dacă are norocul de un bărbat bun, iubitor şi respectabil, cred c-ar fi cazul să se hotărască. Se vorbeşte foarte frumos despre dumneavoastră, domnule, în casa noastră – mă refer la cei cu care am eu de-a face – şi, dacă-mi daţi voie să v-o spun şi pe asta, îmi place cum arătaţi!... Sunteţi cu totul altceva decât răposatul conte: el chiar că n-avea mai mult de cinci picioare înălţime. Şi se zice că averea dumneavoastră depăşeşte orice imaginaţie. Nu văd nimic rău în asta. Aşa că vă rog din suflet, domnule, să nu vă pierdeţi răbdarea şi să aşteptaţi să prindeţi momentul. Dacă nu v-aş spune eu asta, probabil că nimeni altul n-are să v-o spună. Bineînţeles că n-am cum să vă fac promisiuni. Nu-s răspunzătoare de nimic. Însă cred în reuşita dumneavoastră pentru că am încredere în calităţile dumneavoastră. Eu nu-s decât o biată bătrână amărâtă şi care-şi vede de treabă acolo-n colţişorul ei retras, dar o femeie poate s-o înţeleagă pe alta, şi nu cred că m-aş putea înşela vreodată în privinţa contesei. Când a venit pe lume, eu am primit-o în braţe, iar prima zi a nunţii ei a fost cea mai tristă din viaţa mea. Se cade ca tristeţea acelei zile să fie ştearsă de frumuseţea alteia. Îmi datorează asta. Dacă vă ţineţi tare, domnule – şi se pare c-o să vă ţineţi – cred c-o s-avem ocazia s-o vedem şi pe-asta.

Newman ascultase tot acest discurs destul de greoi în sine, dar sincer şi bine cumpănit, izvorât dintr-o îndelungată aşteptare şi care, în chip evident, abia acum îşi găsea expresia cu aceeaşi plăcere potolită şi reconfortantă pe care o simţise dintotdeauna la anumite pasaje înălţătoare de operă.

— Scumpă doamnă, cuvintele dumitale mi-au mers drept la inimă. Nimic n-ar putea să-mi dea mai mult curaj, iar eu am de gând să mă ţin tare. Fii absolut sigură de asta. Iar dacă Madame de Cintré se căsătoreşte cu mine, dumneata va trebui neapărat să vii să locuieşti cu ea.

Bătrâna îl privi cu nişte ochi gravi, lipsiţi de orice strălucire:

— Când cineva şi-a petrecut patruzeci de ani într-o casă, a spune ceea ce spun eu acum poate părea lipsit de inimă, dar, vă mărturisesc, domnule, că mi-ar place să părăsesc acest loc.

— Nici vorbă, protestă cu candoare Newman. Era chiar *timpul* s-o mărturiseşti. După patruzeci de ani orice om îşi doreşte o mare schimbare. Şi eu *tot asta* mă străduiesc să obţin.

— Sunteţi, într-adevăr, foarte bun, domnule!

Şi devotata slujnică făcu o nouă plecăciune lăsând impresia că-i gata să se retragă. Cu toate acestea, nici nu se urni bine din loc şi se opri, cu un aer încurcat, arborând un zâmbet timid, fără veselie. Newman încercă un sentiment de profundă dezamăgire. Îşi duse mâna la buzunarul jiletcii, cu un gest mult prea nerăbdător ca informatoarea sa să nu i-l observe.

— Ah, nu! exclamă ea. Slavă Domnului, nu-s o franţuzoaică din alea ce se vând. Dacă eram, v-aş fi spus cu o mutră obraznică şi prefăcută, chiar aşa bătrână cum sunt, că informaţia mea, dacă o doriţi, monsieur, merită recompensă. Şi totuşi, daţi-mi voie să vă spun, în englezeasca mea cinstită, că, la urma urmei *merită* într-adevăr ceva.

— Cât, te rog?

— Doar atât, domnule: promisiunea dumneavoastră solemnă că nu veţi scăpa nici măcar un singur cuvânt faţă de Madame de Cintré că am mers atât de departe.

— Oh, în ordine, promit! zise Newman. Şi când promit…

— Da, domnule, sunt sigură că vă ţineţi de promisiune! Asta-i tot, domnule. Bună ziua, domnule.

Şi, după ce mai execută o reverenţă – un fel de alunecare în interiorul sărăcăcioasei ei îmbrăcăminţi, asemenea unui telescop ce se strânge – bătrâna dispăru. Tot atunci, printr-o uşă din partea cealaltă a salonului, îşi

făcu apariţia şi Madame de Cintré. Ea observă mişcarea draperiei şi-l întrebă pe Newman cine-i ţinuse de urât în absenţa ei.

— Englezoaica, răspunse el. Englezoaica în cea mai respectabilă formă a ei. O doamnă în vârstă, cu bonetă! şi rochie neagră, care face reverenţe peste reverenţe şi se exprimă foarte stilat.

— O doamnă în vârstă care face reverenţe şi se exprimă... Ah, te referi la biata doamnă Bread. Află că ai cucerit-o definitiv.

— Doamna Cake[39] ar fi trebuit s-o cheme, declară! Newman. E foarte dulce. O bătrânică delicioasă.

Claire de Cintré îl privi curioasă:

— Ce-o fi putut să-ţi spună oare? E o fiinţă admirabilă, dar cam posacă.

— Cred că mi-e atât de simpatică pentru că trăieşte de multă vreme pe lângă dumneata, răspunse după o clipă Newman. Mi-a spus că de când te-ai născut.

— Ei da, de-o veşnicie! E foarte devotată, urmă cu simplitate Madame de Cintré. Am o încredere oarbă în ea.

Oricât de curios ar părea, Newman nu adusese niciodată vorba, faţă de contesă, despre mama şi fratele ei Urbain, nelăsând-o să vadă nimic din impresia pe care o produseseră aceştia asupra lui. Dar, ca şi cum i-ar fi ghicit întocmai sentimentele şi ar fi dorit, cu subtilitatea ei caracteristică, să-l cruţe de un lucru neplăcut, Madame de Cintré evitase cu grijă să-l pună în situaţia de a vorbi în vreun fel despre ei. Niciodată nu făcea aluzie la dispoziţiile date în casă de mamă, după cum nici despre părerile marchizului nu amintea vreodată. Discutaseră, este adevărat, despre Valentin, Madame de Cintré neascunzându-şi câtuşi de puţin marea ei afecţiune pentru fratele mai tânăr. Ascultând-o, Newman încerca uneori o uşoară, dar greu de stăpânit, strângere de inimă. De-ar fi fost dăruit şi el cu câteva picături numai din prea

[39] Joc de cuvinte: *bread* = pâine; *cake* = prăjitură.

plinul acelei iubiri! Odată îi povesti oaspetelui, cu o anumită exaltare, firească totuşi la o soră, un lucru pe care-l făcuse Valentin şi pe care ea îl socotea de foarte mare cinste pentru el. Era vorba despre un serviciu făcut unui vechi prieten al familiei – o treabă ceva mai „serioasă” şi mai utilă decât cele pe care se presupunea de obicei că ar fi fost el capabil să le împlinească. Newman spuse că se bucură să audă aceasta, după care trecu la un alt subiect, mai apropiat de sufletul lui. Madame de Cintré îl urmări o clipă, după care îl întrerupse:

— Nu-mi place cum vorbeşti despre bietul Valentin.

Destul de surprins, Newman protestă, declarând că, în legătură cu fratele ei, niciodată nu se exprimase altfel decât cu bunăvoinţă.

— Ei da, surâse ea, este exact genul de bunăvoinţă care nu costă nimic, bunăvoinţa arătată unui copil. Ca şi cum te-ai uita la el de sus. S-ar zice că nu-l prea respecţi.

— Să-l respect? Cum aşa? Respectul e un sentiment cu totul şi cu totul aparte. Totuşi, mi se pare că-l respect.

— Ţi se pare? Dacă nu eşti sigur înseamnă că nu-l respecţi.

— *Dumneata* îl respecţi? Dacă da, atunci îl respect şi eu.

— Când iubeşti pe cineva, nu mai eşti obligat să răspunzi la o asemenea întrebare, ripostă Madame de Cintré.

— În acest caz, n-ar fi trebuit să mă mai întrebi nici pe mine. Ţin foarte mult la fratele dumitale.

— Te amuză. Însă nu ţi-ar plăcea să semeni cu el.

— Nu mi-ar plăcea să semăn cu nimeni. Ajunge cât e de greu să semeni cu tine însuţi.

— Ce înţelegi prin a semăna cu tine însuţi? întreabă ea.

— Să faci exact ceea ce lumea aşteaptă de la tine. Să-ţi faci datoria.

— Dar e greu sau, în orice caz, nu-i posibil decât dacă

eşti într-adevăr un om foarte bun.

— Foarte mulţi oameni sunt suficient de buni! o asigură optimist Newman. Cu condiţia să se străduiască numai să rămână aşa, adăugă el râzând. Oricum, Valentin e destul de bun pentru *mine.*

Madame de Cintré tăcu o vreme, după care, dovedind o anumită inconsecvenţă, exclamă:

— Ah, mi-ar fi plăcut să fie ceva mai bun! Aş fi vrut să facă şi el ceva pe lumea asta.

Newman se gândi puţin, apoi întrebă candid:

— Dar ce poate „să facă" Valentin?

— Ştiu eu? E foarte dotat.

— Cred că-i o dovadă de forţă să nu faci nimic şi totuşi să te simţi atât de fericit, argumentă Newman.

— Ah, dar eu nu cred că Valentin e cu adevărat fericit. E inteligent, generos, brav... Ce folos însă? Am impresia că există ceva trist în viaţa lui, iar uneori mă încearcă un fel de presimţire în legătură cu el. Nu ştiu de ce, dar mi se pare c-ar putea să i se întâmple o mare nenorocire... Mă tem să n-o sfârşească până la urmă în chip tragic.

— Lasă-l în seama mea, răspunse Newman, arborând un ton vesel, încurajator. Voi avea eu grijă să nu i se întâmple nimic.

Şi totuşi, în ciuda unor asemenea momente, conversaţiile din casa de Bellegarde lâncezeau. Astfel, într-o seară, după o perioadă de prelungită tăcere, marchizul se plimba de colo până acolo, fără să scoată o vorbă, ca o sentinelă la poarta unei citadele ameninţate direct în bunul ei renume. Mama lui stătea cu privirile pierdute în foc, iar soţia lucra la o tapiserie enormă. De obicei, la astfel de reuniuni, îşi mai făceau apariţia alte trei-patru persoane, însă de astă dată furtuna violentă de afară justifica pe deplin absenţa oricărui musafir, chiar şi a celui mai asiduu dintre ei. În lungile momente de tăcere, se auzeau limpede şuieratul vântului şi răpăitul ploii. Newman şedea perfect liniştit, cu ochii la pendula

din perete, hotărât să mai rămână până la ultima bătaie de ora unsprezece şi nicio secundă în plus. În picioare şi cu spatele la ceilalţi, Madame de Cintré se afla de câtva timp între perdelele trase ale unei ferestre, cu fruntea sprijinită de geam şi cu ochii la întunericul dezlănţuit de afară. Deodată, se întoarse spre cumnata ei şi, cu o înfrigurare neobişnuită în glas, zise:

— Pentru Dumnezeu, aşează-te la pian şi cântă ceva!

Tânăra marchiză îşi ridică în aer tapiseria şi, împungând-o cu acul, îi atrase atenţia asupra unei flori mici, albe la care tocmai lucra.

— Nu-mi cere să-mi întrerup lucrul. Sunt chiar la mijlocul unei capodopere. Încă puţin şi floricica mea o să miroasă foarte frumos. Firul ăsta de mătase aurie îi reprezintă parfumul. Uite, nici nu respir. Nu pot s-o las aşa. Cântă tu ceva.

— E absurd să cânt în prezenţa voastră, răspunse Claire.

Totuşi, în clipa următoare se şi aruncase, ca să spunem aşa, în vâltoarea muzicii, începând să lovească năvalnic clapele. Cântă astfel o vreme, iar impresia produsă fu strălucită, aproape zguduitoare. Când se opri, Newman se duse la ea şi o rugă să mai cânte o dată. Madame de Cintré scutură din cap şi, la insistenţele lui, îi spuse:

— Nu pentru dumneata am cântat, ci pentru mine însămi.

Se reîntoarse la fereastră, continuând să se uite pe geam, pentru ca după puţin timp să părăsească încăperea.

Când Newman îşi luă rămas bun. Urbain de Bellegarde îl conduse spre ieşire şi, ca de obicei, coborî exact primele trei trepte ale scării. Jos, un valet îl aştepta cu pardesiul gata pregătit. Tocmai şi-l trăsese pe umeri, când o zări pe Madame de Cintré traversând vestibulul şi îndreptându-se spre el.

— Vineri vei fi acasă? o întrebă Newman.

Înainte de a-i răspunde şi în timp ce valetul se îndrepta spre uşa masivă de la intrarea casei, ea îl fixă câteva clipe cu ochi cercetători.

— Nu-ţi place deloc mama, zise în cele din urmă. Şi nici fratele meu. Ah, dar absolut deloc nu-ţi plac!

— Newman avu un moment de ezitare, apoi, cu tonul cel mai reţinut din lume, răspunse:

— Ei da, de vreme ce dumneata aminteşti despre asta…

Madame de Cintré puse mâna pe balustradă, pregătindu-se să urce scările, cu ochii fixaţi asupra primei trepte.

— Vineri voi fi acasă, rosti ea.

Şi, în timp ce Newman încă o mai urmărea cu privirea, Madame de Cintré se îndepărtă spre apartamentul de sus. Însă vineri, deîndată ce Newman îşi făcu apariţia, îl şi rugă să fie atât de bun şi să-i explice de unde vine atâta ură faţă de familia ei.

— Atâta ură? Am spus eu aşa ceva? Nici pomeneală de una ca asta! Vezi şi dumneata cu câtă grijă mă port.

— Aş vrea să-mi spui ce gândeşti despre ei, simplifică ea lucrurile.

— Nu gândesc nimic despre niciunul dintre ei. Nu mă gândesc decât la dumneata.

— Asta pentru că îi deteşti prea mult. Vorbeşte-mi deschis. N-o să mă simt ofensată.

— Ei da, la nevoie cred c-aş putea s-o duc foarte bine şi fără marchiz, mărturisi Newman. Totuşi, spun asta numai pentru că dumneata ai adus vorba. La ce bun să-l mai amintim? Nu gândesc nimic rău despre el.

— Eşti foarte amabil, spuse grav Madame de Cintré.

Pe urmă, parcă pentru a înlătura orice bănuială c-ar fi dorit să-l facă să-i vorbească de rău fratele, întoarse capul spre un fotoliu, invitându-l cu un gest să ia loc.

Newman nu răspunse invitaţiei, rămânând în continuare în picioare, în faţa ei.

— Mult mai important, declară el, este faptul că ei nu mă suferă aproape deloc.

— Aproape deloc, confirmă Madame de Cintré cu cea mai elegantă şi mai fără de echivoc precizie.

— Şi nu crezi că se înşală? Nu mă consider chiar un invidios.

— Mi se pare că un om care stârneşte sentimente puternice, comentă ea gânditoare, trebuie să accepte şi riscul ca ele să nu fie chiar aşa cum şi le-ar fi dorit. Spune-mi, totuşi, fratele meu şi cu mama s-au purtat oare în aşa fel, încât să-i urăşti?

— Oh, nu-mi risipesc sentimentele la voia întâmplării... Tot capitalul pe care îl am, zâmbi el, mi l-am investit într-o singură fiinţă. Totuşi, poate că aşa, cam la vreo zece centi, tot i-oi fi cheltuit eu pe luxul de a mă mai înfuria din când în când.

— Niciodată nu mi-ai dat să înţeleg asta.

— Ah, nu-mi permit aşa ceva aici, preciză, el, păstrându-şi în continuare zâmbetul.

Madame de Cintré îşi plecă ochii, fără să-i mai răspundă, lăsându-l oarecum în suspensie. Până la urmă, găsi totuşi de cuviinţă să spună:

— Ei consideră că s-au purtat îndeajuns de frumos.

— Ei da, nu pun la îndoială faptul că ar fi putut să se poarte mult mai urât. Probabil că m-au lăsat să scap destul de ieftin, continuă el, pentru că, în definitiv, vezi şi dumneata cât de puţin păgubit mă simt. Şi cu asta cred că ţi-am mărturisit totul. Cinstit.

De această dată, Madame de Cintré îşi ridică ochii şi-l privi drept în faţă, ca şi cum ar fi ţinut într-adevăr să verifice, mai mult ca oricând, valoarea celor mărturisite.

— Eşti foarte generos. E o situaţie neplăcută.

— Pentru ei, poate. Nu pentru mine.

— Pentru mine, preciză Madame de Cintré.

— Nu şi dacă păcatele lor le sunt iertate! râse Newman. Fratele şi mama dumitale îşi închipuie că nu sunt demn

de ei. Dar află că sunt. Ce aş însemna eu – chiar şi din punctul dumitale de vedere – dacă le-aş fi inferior? N-o să ne certăm însă din cauza asta.

— Chiar fiind de acord cu dumneata, tot mă văd obligată să-ţi spun un lucru care sună cam neplăcut. Cutezanţa dumitale, dacă pot să mă exprim astfel, te-a pus de la început într-o lumină nefavorabilă. Probabil că nu înţelegi acest lucru.

Newman luă loc pe fotoliul din faţa ei, într-o atitudine extrem de cuviincioasă şi atentă, de parcă s-ar fi aşezat la picioarele unui profesor:

— De fapt, nu prea înţeleg. Dar dacă o spui dumneata, cred.

Cu ochii ei minunaţi aţintiţi în continuare asupra lui Claire de Cintré clătină încetişor din cap:

— Asta nu-i un argument.

— Ba da, şi încă unul foarte bun. Cred în tot ce spui dumneata şi ştiu şi de ce. Dă-mi voie să-ţi explic. Deşi eşti o femeie cu însuşiri absolut superioare, şi ca inteligenţă şi ca personalitate, la dumneata totul e firesc, neafectat. Nu ai deloc aerul c-ai poza pentru statuia bunelor maniere. Cu toate acestea, bănuiesc totuşi că te gândeşti la mine ca la un fel de animal care nu are altă preocupare în viaţă decât să câştige bani şi să-şi conducă bine afacerile. Imaginea e corectă, continuă el, dar incompletă. Se cuvine ca omul să fie preocupat şi de altceva – sunt şi am fost tot timpul conştient de acest lucru – chiar dacă nu ştiu exact de ce anume. M-a interesat să câştig bani, fără ca totuşi să-mi fi păsat prea mult de ei. Altă posibilitate nu mi se oferea şi nădăjduise că nu vezi în mine un ins care să-şi piardă chiar tot timpul de pomană. Mă înţeleg bine cu oamenii şi am avut grijă să-mi văd întotdeauna de lungul nasului. Am făcut aproape tot ce mi s-a cerut, refuzându-i bineînţeles pe ticăloşi. Presupun că nimeni n-a avut de suferit prea rău de pe urma mea. În ceea ce-i priveşte pe mama şi pe fratele dumitale, adăugă el, nu

există decât un singur punct asupra căruia simt c-aş putea să mă cert cu ei. Nu le cer să-mi ridice osanale faţă de dumneata, însă le cer să te lase în pace. Dacă aş afla că mă vorbesc de rău, oricât de inofensiv ar putea să pară acel rău – şi aici Newman făcu o pauză – ei bine, atunci m-aş vedea silit să mă supăr.

— Mă lasă în pace, cum zici dumneata. Nu te vorbesc de rău câtuşi de puţin, îl asigură ea.

Răspunsul îi prilejui lui Newman, iar asta pentru prima oară de când o cunoştea, marea plăcere de a o auzi folosind şi adoptând, cu vădită simpatie, propriile lui cuvinte.

— În cazul ăsta, sunt gata să declar că-s mult prea buni pentru aceasta lume!

Exclamaţia lui Newman avu darul să aştearnă pe chipul ei o anumită expresie, a cărei semnificaţie, în afară de faptul că nici pe departe nu putea fi luată drept uşurare, Newman nu o prea înţelegea, dar pe care, dacă exact în momentul acela nu s-ar fi deschis uşa şi dacă Urbain de Bellegarde nu i-ar fi trecut pragul, poate că Madame de Cintré ar fi încercat totuşi să i-o explice în vreun fel. Marchizul păru surprins să-l găsească pe Newman acolo, însă surpriza lui nu fu decât o trecătoare umbră peste preaplinul unei bucurii neobişnuite. Niciodată musafirul său nu-l mai văzuse atât de bine dispus. Fizionomia sa dădea impresia unui portret vechi, deteriorat de vreme, şi care, dintr-o dată, ar fi fost supus unei spectaculoase restaurări. El ţinu uşa deschisă pentru a lăsa să mai intre cineva şi, după o clipă, sprijinită de braţul unui bărbat pe care Newman nu-l mai văzuse niciodată până atunci, îşi făcu apariţia bătrâna marchiză. Eroul nostru se şi afla în picioare, iar Madame de Cintré se ridică la rândul ei, aşa cum făcea întotdeauna la intrarea mamei. Marchizul, care îl salutase pe Newman aproape cu bunăvoinţă, se trase puţin mai la o parte, frecându-şi uşurel mâinile. Madame de Bellegarde avansă împreună cu însoţitorul, înclină din

cap spre Newman, într-un gest discret dar plin de măreţie, după care eliberă braţul noului vizitator, în aşa fel ca acesta să-şi poată executa reverenţa în faţa fiicei ei.

— Ţi l-am adus pe lordul Deepmere, o rudă pe care n-ai cunoscut-o încă se adresă ea doamnei de Cintré, pe lordul Deepmere, care e vărul nostru, dar care abia astăzi a făcut ceea ce se cuvenea să facă de foarte multă vreme, şi anume să vină să ni se prezinte.

Madame de Cintré îl întâmpină pe acest personaj cu eternul ei surâs luminos şi blând şi-i întinse mâna.

— Absolut extraordinar, declară el, cu un aer inocent, dar e prima oară în viaţa mea când stau şi eu la Paris mai mult de trei sau patru săptămâni.

— Şi acum, de câtă vreme eşti aici? se interesă ea cu o anumită indiferenţă.

— Oh, de două luni.

Tânărul, căci încă era tânăr, nu avea nicio ezitare. Replicile lui grosolane ar fi putut să pară o impertinenţă, însă era de ajuns să-i vezi mutra pentru a-ţi da seama aşa cum şi Madame de Cintré îşi dădu imediat seama, că nimic din comportamentul lui nu putea fi explicat altfel decât prin nerozie. Când toată lumea luă loc, Newman, care nu participa la conversaţie, avu vreme să-l observe cu mai multă atenţie şi să constate că în afară de faptul că era cam simpluţ, în rest, lordul nu s-ar fi putut lăuda cu foarte multe avantaje de la natură. Căci, dacă lăsăm la o parte cei treizeci şi trei sau treizeci şi patru de ani câţi avea, celelalte înzestrări ale sale se reduceau la o statură pitică şi o înfăţişare caraghioasă, creştetul chel, nas minuscul, nişte ochi rotunzi de un albastru curat şi un zâmbet larg, deschis, care făcea ca lipsa celor doi dinţi din faţă, pierduţi în cine ştie ce împrejurare, să iasă necontenit în evidenţă. Vizibil stingherit, iar pentru asta existau mai multe indicii, hohotea de parcă ar fi fost omul cel mai nepăsător şi îndrăzneţ din lume, trăgându-şi

respiraţia cu un zgomot puternic şi alarmant. Admise că Parisul e un oraş încântător, însă declară cu mâna pe inimă că el, lord Deepmere, nu-i decât un irlandez necioplit, crescut printre mlaştini, şi că preferă Dublinul natal, chiar şi faţă de Londra, şi că nimeni nu l-ar fi prins acolo unde îl prinseseră dacă n-ar fi fost vorba de pasiunea lui pentru muzica de operetă. Venise la Paris să vadă noile chestii de Offenbach, întrucât, deşi se aduceau de fiecare dată şi la Dublin, acolo căpătau, după părerea lui, un aer niţeluş cam prea provincial. Se dusese de nouă ori să asculte *La pomme de Paris.* Madame de Cintré fusese vreodată la Dublin? Trebuiau să meargă cu toţii într-o bună zi, şi atunci o să le arate el cât de grozav te poţi distra în bătrână Irlandă. Rezemată de speteaza scaunului, cu braţele încrucişate şi cu ochii lărgiţi de o abia ascunsă uimire, tânără lui verişoară plutea parcă undeva, departe, având acel aer liniştit şi resemnat al omului ce se ştie purtat pe apele leneşe ale unui curent adânc. Pe de altă parte, chipul mamei sale strălucea iluminat de bucuria clipei, iar lui Newman i se păru chiar că descoperă pe el, pe chipul acela îmbătrânit, o stranie drăgălăşenie preistorică. Marchizul mărturisi că opereta lui favorită era *La Gazza Ladra.* În sfârşit, marchiza îşi începu întrebările ei despre duce şi cardinal, despre bătrâna ducesă şi Lady Barbara. După ce le ascultă un sfert de oră, însoţite de răspunsurile cam ireverenţioase ale lordului Deepmere, prietenul nostru se ridică şi-şi luă rămas bun. Marchizul îl conduse, coborând obişnuitele lui trei trepte de pe scara din hol.

— Irlandez în toată legea! comentă Newman, făcând un semn cu capul în direcţia noului venit.

Însoţitorul său răspunse cu răceală:

— Mama lui era fiica lordului Finucane, posesorul unor vaste domenii în Irlanda. Absenţa totală a unor urmaşi pe linie bărbătească, fie direcţi, fie colaterali – împrejurare absolut ieşită din comun – a făcut ca Lady Bridget să

devină moştenitoarea unei averi colosale. Totuşi, principalul titlu, cel de Lord Deepmere, şi-l trage de la proprietăţile din Anglia, care sunt imense. E un tânăr fermecător.

Newman nu răspunse nimic, însă în clipa în care marchizul începu să se retragă graţios, îl reţinu:

— E un prilej bun pentru mine să-ţi mulţumesc că te-ai ţinut întocmai de înţelegerea noastră şi că m-ai ajutat atât de mult în legătură cu sora dumitale.

Marchizul îl privi uluit:

— Dar n-am făcut nimic. Absolut nimic cu care m-aş putea lăuda.

— Oh, nu fi modest, insistă înveselit Newman. Doar n-o să-mi închipui că succesul de care mă bucur – destul de mare, sper eu, nu? – este numai şi numai meritul meu. Te rog să-i transmiţi şi mamei dumitale cât de mult apreciez asta.

Şi răsucindu-se pe călcâie, îl părăsi pe marchiz cu sentimentul că, în definitiv, îşi plătise cinstit poliţa. Monsieur de Bellegarde rămase uitându-se după el, mai stingherit decât şi-ar fi dorit-o.

XIV

LA URMĂTOAREA SA VIZITĂ ÎN Rue de l'Université, Newman avu norocul s-o găsească pe Madame de Cintré singură. Venise cu o intenţie precisă şi nu zăbovi deloc în a şi-o pune în aplicare, mai ales că şi amfitroana îl primi de parcă nici nu şi-ar fi dorit altceva decât să-i încurajeze nerăbdarea.

— Sunt şase luni de când tot vin pe la dumneata şi niciodată n-am mai adus vorba despre căsătorie. Mi-ai cerut acest lucru şi te-am ascultat. Crezi că s-ar fi putut proceda mai corect?

— Te-ai purtat cu mare delicateţe, răspunse ea.

— Ei bine, am de gând să mă schimb. Nu vreau să se creadă c-aş îndrăzni să te supăr, dar vreau să mă întorc de unde am plecat. A sosit momentul. Am parcurs toate etapele şi acum cercul s-a închis. Sau, mai bine zis, nicodată nu m-am îndepărtat de punctul iniţial. Nicio clipă n-am încetat să-mi doresc ceea ce-mi doream atunci. Numai că acum sunt, dacă e posibil, şi mai sigur de acest lucru. Mai sigur de mine, mai sigur de dumneata. Te cunosc mai bine, deşi nu ştiu mai multe despre dumneata decât cele pe care le intuiam cu câteva luni în urmă. Eşti tot ce mi-aş putea dori, mai mult chiar decât mi-aş fi putut închipui. Acum şi dumneata mă cunoşti pe mine, *trebuie* să mă cunoşti. N-aş zice că ai avut prilejul să-mi vezi părţile cele mai bune, ci, dimpotrivă, pe cele mai rele. Sper că în acest timp te-ai gândit. Ai înţeles probabil

că nu am făcut altceva decât să aştept. Nu a existat niciun motiv să presupui c-o să mă schimb. Aşadar, ce răspuns îmi vei da azi? Spune-mi că totul este limpede şi rezonabil şi că am dat dovadă de multă răbdare şi discreţie şi că îmi merit răsplata. Şi după ce îmi vei spune asta, dă-mi mâna. Acceptă să devii soţia mea, Madame de Cintré, acceptă acest lucru.

— Într-adevăr, am ştiut tot timpul că nu faci altceva decât să aştepţi şi eram sigură că va veni şi ziua aceasta.

M-am gândit şi m-am prea gândit. La început am fost destul de speriată, însă acum nu mai sunt.

Făcu o mică pauză după care adăugă:

— E o uşurare.

Madame de Cintré şedea pe un scaun scund iar Newman pe otomana de alături. Aplecându-se puţin, el îi luă mâna, iar ea nu schiţă niciun gest pentru a şi-o retrage.

— Înseamnă că n-am aşteptat în zadar.

Îşi ridică privirea spre el, iar Newman văzu că are ochii înecaţi în lacrimi.

— Alături de mine, continuă el, te vei simţi la fel de protejată… la fel de protejată… (aici, în ciuda înflăcărării de care era cuprins, Newman nu-şi prea găsea comparaţia) la fel de protejată ca în braţele tatălui dumitale, îşi încheie el fraza, simplu, dar cu o anumită solemnitate în glas.

Madame de Cintré continua să-l privească, lăsând ca lacrimile să i se prelingă pe obraji. Pe urmă, îşi îngropă faţa în braţul moale, capitonat al canapelei de lângă ea şi începu să suspine înăbuşit.

— Sunt slabă… sunt slabă, zise ea pe un ton care-l înfricoşa aproape.

— Un motiv în plus să te laşi în seama mea, argumentă Newman. Ce te nelinişteşte? Nu există nimic de care să te îngrijorezi. Nu-ţi ofer decât fericirea. E atât de greu să crezi asta?

— Pentru dumneata totul pare, atât de simplu! exclamă ea, ridicându-şi capul. Dar lucrurile nu sunt simple. Mă simt ataşată de dumneata, oh, extrem de ataşată. Mi-ai plăcut de acum şase luni, iar în momentul de faţă sunt, cum spui dumneata *sigură* de asta. Totuşi, nu-i uşor de luat o hotărâre numai şi numai pentru că-mi eşti drag. Trebuie să ţin cont de atâtea alte lucruri!

— Doar unul singur ar trebui să conteze… că ne iubim.

Şi, cum Madame de Cintré rămânea tăcută, adăuga repede

— Foarte bine. Dacă nu poţi accepta asta, nu-i nevoie să mi-o spui.

— Aş fi fericită să nu mă gândesc la nimic, răspunse ea în cele din urmă. Să nu gândesc deloc… Să închid ochii şi să mă arunc înainte. Dar nu pot. Am devenit apatică, am îmbătrânit, sunt laşă. Niciodată nu mi-a trecut prin minte să mă recăsătoresc, urmă ea, şi mi se pare destul de ciudat chiar că am putut să te ascult vorbindu-mi de asta. Când eram mică şi mi se întâmpla să visez la un soţ, dacă ar fi fost să mi-l aleg eu singură, după placul inimii, mi-l imaginam cu totul altfel decât eşti dumneata.

— Asta nu-i un argument împotriva mea, zâmbi cu gura până la urechi Newman. Pe atunci nu aveai gustul format.

Zâmbetul lui se răsfrânse şi asupra ei:

— Şi acum mi l-ai format dumneata?

După care, schimbând tonul, întrebă:

— Unde ai vrea să locuieşti?

— Oriunde doreşti dumneata. Asta se aranjează uşor.

— Habar n-am de ce-ţi pun o asemenea întrebare, mărturisi ea după o clipă. Îmi pasă atât de puţin! Cred că dacă ar fi să mă căsătoresc cu dumneata aş putea să trăiesc aproape oriunde. Ţi-ai făcut o părere greşită despre mine, închipuindu-ţi că am nevoie de o mulţime de lucruri, că trebuie să duc o viaţă mondenă strălucitoare. Sunt convinsă că eşti gata să-ţi dai toată osteneala pentru a-mi oferi aşa ceva. Aprecierea e însă

arbitrară; n-am făcut nimic care să justifice o asemenea părere.

Madame de Cintré făcu din nou o pauză, uitându-se în ochii lui, însă lui Newman armonia dintre sunetul glasului ei şi tăcerea care urmă i se părea acum atât de desăvârşită, încât nu mai simţea deloc nevoia s-o grăbească, exact aşa cum nu simţi nevoia să grăbeşti leneşa revărsare de lumină a răsăritului de soare.

— Deosebirea atât de mare dintre dumneata şi ceilalţi, reluă Madame de Cintré, deosebire care la început mi se părea un obstacol greu de trecut, un pericol chiar, a început cu timpul să-mi placă, să-mi placă foarte mult. Mă bucuram că eşti altfel. Şi totuşi, dacă i-aş fi spus cuiva asta, nimeni nu m-ar fi înţeles. Şi nu mă refer numai la cei din familie.

— *Ei* cel puţin ar fi zis că-s un monstru, nu?

— Ar fi zis că niciodată n-aş putea fi fericită cu dumneata... că eşti prea deosebit. Iar eu le-aş fi răspuns că aş putea fi fericită *tocmai* pentru că eşti atât de deosebit, însă ei mi-ar fi oferit alte argumente, mai tari decât ale mele şi n-aş mai fi fost în stare să mă justific. Singura mea justificare...

Şi din nou Madame de Cintré tăcu. Numai că, de această dată, îmbătat de splendoarea răsăritului său de soare, Newman simţi nevoia să întindă mâna după un nor trandafiriu:

— Singura dumitale justificare e că mă iubeşti! Şopti el cu un glas adânc stăruitor.

O cuprinse în braţe cu atâta convingere, încât Madame de Cintré nu numai că nu se opuse, dar păru chiar a-i veni în întâmpinare. Strângând-o la piept şi lipindu-şi obrazul de obrazul ei, o făcu să simtă întreaga dăruire a îmbrăţişării lui. Reacţia ei de tăcută, înmiresmată, mlădioasă abandonare, absenţa oricărui gest de reţinere vorbeau pentru el cât cel mai solemn legământ.

A doua zi, vizitând-o din nou pe Madame de Cintré,

Newman dădu, în vestibulul de la intrarea casei, peste prietena sa doamna Bread. Se învârtea de colo până colo, într-o nobilă inactivitate, iar când ochii oaspetelui căzură asupră-i, îi servi pe dată o reverenţă tipic Wiltshire. Pe urmă, întorcându-se către valetul care îi deschisese uşa lui Newman, şi pe un ton de înnăscută demnitate, la care, evident, o pronunţare corectă a limbii franceze n-ar mai fi putut să contribuie cu nimic, spuse:

— Te poţi retrage. Voi avea eu cinstea să-l conduc pe monsieur.

În ciuda aerului ei de vădită superioritate, lui Newman i se păru totuşi că vocea doamnei Bread are un tremur ciudat, ca şi cum tonul de autoritate necontestată nu i-ar fi fost deloc familiar. Omul îi aruncă o privire impertinentă şi se îndepărtă alene, lăsând-o să-l conducă pe musafir. Pe la jumătatea lor, scările se lăţeau într-un fel de platformă amplă, străjuită de cele două braţe ale balustradei. Într-o nişă a acestui palier, trona o statuie oarecare, o nimfă din secolul al optsprezecelea, zâmbind afectat, cu eleganţă studiată. Aici, doamna Bread se opri şi-şi privi însoţitorul cu sfioasă bunăvoinţă:

— Ştiu vestea cea bună, domnule, murmură ea.

— Aveai tot dreptul s-o afli prima. Mi-ai arătat multă prietenie şi interes, răspunse Newman.

Apoi, cum bătrâna se întoarse cu spatele şi se apucă să sufle praful adunat pe statuie, ca şi cum s-ar fi temut ca răspunsul acesta să nu fi fost decât o simplă bătaie de joc continuă:

— Bănuiesc că vrei să mă feliciţi, iar eu îţi mulţumesc din inimă. Ceea ce mi-ai spus data trecută mi-a făcut mare plăcere.

Femeia, reveni cu faţa spre el, aparent liniştită:

— Nu trebuie să vă închipuiţi că mi s-a spus ceva. Pur şi simplu am ghicit. Dar în clipa când aţi intrat şi m-am uitat la dumneavoastră, am fost sigură că ghicisem exact.

— Dovedeşti, într-adevăr, o mare putere de

pătrundere, conveni Newman. Sunt convins că ceea ce nu observi dumneata aici nu merită să fie observat.

— Mulţumesc lui Dumnezeu, dar nu-s chiar proastă, domnule. Am mai ghicit şi altceva, adăugă doamna Bread.

— Ce anume?

— Prefer să nu vă spun, domnule. Mă gândesc că n-o să credeţi. Oricum, nu v-ar face plăcere.

— În acest caz, să nu-mi spui decât lucruri care *îmi fac* plăcere, râse Newman. De altfel, cu ele ai şi început.

— Ei bine, domnule, continuă ea, presupun că n-o să vă supăraţi dacă v-aş spune că, ei da, cu cât se termină mai repede, cu atât mai bine.

— Vorbeşti de căsătorie? Bineînţeles, cu cât mai repede, cu atât mai bine pentru mine.

— Cu atât mai bine pentru toată lumea.

— Ei da, şi pentru dumneata, probabil. Ştii doar că vei locui cu noi, o asigură Newman.

— Vă sunt extrem de recunoscătoare, domnule, dar nu la umila mea persoană mă gândeam. Voiam numai, daca mi s-ar permite o asemenea îndrăzneală, să vă sfătuiesc să nu mai pierdeţi nicio clipă.

— De cine ţi-e frică?

Doamna Bread îşi aruncă ochii mai întâi în susul scării, pe urmă în josul ei, după care îşi îndreptă privirea spre nimfa ştearsă de praf acum, ca şi cum ar fi fost posibil ca şi aceasta să tragă cu urechea.

— Mi-e frică de toată lumea.

— Neplăcută senzaţie! comentă Newman. Oare chiar toată lumea doreşte să împiedice căsătoria mea?

— Mi-e teamă că şi aşa am spus prea multe, replică doamna Bread. Nu am de gând să-mi retrag cuvintele, dar nici să vorbesc mai mult nu pot.

Îşi reluă drumul pe scări în sus şi-i deschise uşa de la salonul stăpânei.

Când Newman intră şi-şi dădu seama că aleasa inimii

sale nu e singură, nu se putut abţine să nu-şi caute consolarea într-o scurtă înjurătură în gând. Alături de Madame de Cintré şedea mama ei, iar în mijlocul încăperii, în picioare, cu mantoul pe umeri şi pălăria pe cap, se afla tânără doamnă de Bellegarde. Sprijinită de spatele fotoliului şi cu mâinile încleştate pe braţele lui, bătrâna marchiză îi aruncă lui Newman o privire fixă, fără a se clinti din loc.

Niciun gest din partea ei nu arăta că i-ar fi observat salutul; prea avea multe lucruri la care să se gândească. Newman îşi zise că fiica ei îi anunţase probabil acceptarea căsătoriei şi că ştirea îi cam rămăsese în gât bătrânei. Pe de altă parte, privirea pe care i-o adresă Madame de Cintré, în timp ce-i întindea mâna, părea să-i comunice şi ea ceva, dar ce anume rămânea de interpretat. Era un avertisment sau o rugăminte? Îi cerea să vorbească sau să tacă? Newman era intrigat, iar surâsul drăgălaş al tinerei doamne de Bellegarde nu aducea nicio lămurire în plus.

— Nu i-am spus mamei, îl informă Madame de Cintré, cu ochii la el şi fără vreo altă introducere.

— Nu mi-ai spus ce? se interesă marchiza. Tu nu-mi spui mai nimic. Ar trebui să-mi spui totul.

— Aşa cum fac eu, râse, cu toată obrăznicia de care era în stare, doamna Urbain.

— Dă-mi voie să-i spun *eu,* zise Newman.

Bătrâna îl aţinti din nou cu privirea, după care se întoarse spre fiica ei.

— Ai de gând să te măriţi cu el? întrebă ea.

— *Qui, ma mère,* răspunse Madame de Cintré.

— Fiica dumneavoastră a consimţit să-mi devină soţie, anunţă Newman, şi mă simt extrem de fericit.

— Şi, mă rog, când a avut loc acest aranjament? întrebă Madame de Bellegarde. Pare-se că eu aflu vestea din întâmplare.

— Aşteptarea mea a luat sfârşit ieri, preciză Newman.

— Şi a mea până când ar fi trebuit să dureze? îşi continuă Madame de Bellegarde întrebările adresate fiicei.

Vorbea fără iritare, cu glacială, nobilă neplăcere. Madame de Cintré o asculta tăcută, cu ochii în pământ.

— Oricum, şi a ta a luat sfârşit, în clipa aceasta, răspunse ea în cele din urmă.

— Unde e fiul meu, unde-i Urbain? întrebă marchiza. Cheamă-l pe fratele tău, să afle şi el.

Tânără doamnă de Bellegarde puse mâna pe şnurul soneriei:

— Trebuia să facem câteva vizite şi mi-a cerut să mă duc să-i bat uşor, foarte uşor în uşa cabinetului. Însă poate veni şi el la *mine!*

Spunând asta, trase de sonerie şi, după câteva clipe, cu o figură calm întrebătoare, apăru doamna Bread.

— Trimite după fratele tău, repetă bătrâna către Claire.

Dar Newman simţi un irezistibil impuls să vorbească şi încă într-un fel anume:

— Spune-i, te rog, marchizului că avem nevoie de el imediat, i se adresă el doamnei Bread care se retrase fără o vorbă.

Tânără doamnă de Bellegarde se apropie de cumnata ei şi o îmbrăţişă, pentru ca apoi să se întoarcă spre Newman cu un zâmbet larg, radios:

— Claire e cea mai încântătoare fiinţă, iar eu te felicit.

— Şi eu te felicit, domnule Newman, spuse Madame de Bellegarde pe tonul cel mai solemn cu putinţă. Fiica mea e o femeie extraordinar de bună. Poate o fi având şi ea defectele ei, dar eu nu i le cunosc.

— Mama nu prea face glume, observă Madame de Cintré, dar când le face sunt teribile.

— E o perlă, e adorabilă, reluă marchiza Urbain, uitându-se cu capul aplecat într-o parte, la cumnată-sa. Da, te felicit.

Madame de Cintré le întoarse spatele, puse mâna pe ac

şi se apucă să împungă de zor la o tapiserie. Se scurseră astfel câteva minute de tăcere, întrerupte apoi de sosirea domnului de Bellegarde. Acesta îşi făcu apariţia cu pălăria în mână, ireproşabil înmănuşat şi urmat de fratele său Valentin, care nu lăsa nicio îndoială că tocmai atunci se întorsese acasă. Marchizul îşi purtă privirea pe deasupra fiecăruia, iar lui Newman îl administră obişnuitul, bine măsuratul său gest de recunoaştere. Valentin îşi salută mama, sora, cumnata şi, strângând mâna prietenului său, îi aruncă o căutătură iute, întrebătoare.

— *Arrivez, donc, messieurs!* îi grăbi tânără marchiză. Avem o veste mare pentru voi.

— Spune-i fratelui tău, insistă bătrâna, întorcându-se cu faţa spre Claire.

Madame de Cintré, care în tot acest timp stătuse aplecată peste tapiseria ei, îşi ridică în sfârşit ochii:

— Am acceptat cererea în căsătorie a domnului Newman, Urbain.

— Da, domnule, întări Newman, sora dumitale a avut generozitatea să-şi dea consimţământul. Vezi că până la urmă tot am ştiut ce fac.

— Te rog să mă crezi că sunt încântat, răspunse monsieur de Bellegarde cu superioară bunăvoinţă.

— Ca şi mine, amice, zise Valentin. Marchizul şi cu mine suntem încântaţi. Chiar dacă, personal, nu prea agreez căsătoria, pot s-o înţeleg la alţii. Mai ales când atracţia ei devine irezistibilă. Îmi este imposibil să stau în cap, dar sunt şi eu în stare să aprecicz un acrobat dibaci când reuşeşte să stârnească ropote de aplauze. Dragă surioară, îţi binecuvânt însoţirea cu acest gentleman fermecător.

Marchizul rămase o vreme pe gânduri, cu ochii pierduţi în fundul propriei pălării.

— Eram noi pregătiţi, zise el în cele din urmă, totuşi nu se poate ca în faţa faptului împlinit să nu *éprouver* o anumită emoţie.

Şi, împreună cu această mărturisire, îi dărui oaspetelui şi cel mai căznit zâmbet din câte văzuse vreodată Newman.

— Nu simt niciun fel de emoţie pentru care să nu fi fost pregătită mai dinainte, declară mama ca răspuns la cuvintele fiului.

— În ce mă priveşte, nu pot spune acelaşi lucru, zise Newman, zâmbind şi el, dar cu totul altfel decât marchizul. Sunt chiar mai fericit decât m-aş fi aşteptat. Şi asta, bănuiesc eu, pentru că mi-a fost dat să vă văd şi pe dumneavoastră atât de fericiţi!

— Nu exagera, spuse Madame de Bellegarde, ridicându-se din fotoliu şi lăsându-şi mâna să se sprijine de braţul doamnei de Cintré. Nu te poţi aştepta ca o femeie bătrână şi cumsecade să-ţi mulţumească pentru că-i răpeşti frumuseţe de faţă şi pe deasupra şi singura ei fiică.

— Mă uiţi pe *mine,* scumpă doamnă! interveni cu prefăcută modestie tânără marchiză.

— Da, e foarte, foarte frumoasă, aprobă Newman, învăluind-o pe Claire în privirea sa protectoare, luminoasă şi calmă.

— Şi, mă rog, pe când nunta? se interesă tânără doamnă de Bellegarde. Îmi trebuie o lună ca să mă gândesc la rochie.

— Ah, data trebuie discutată aparte, spuse bătrâna.

— O s-o discutăm în amănunţime şi-o să vă dăm imediat de ştire ce-am hotărât, declară vesel Newman.

— Sunt aproape sigur că vom cădea de acord, zise Urbain.

— Ar fi total nerezonabil să nu fii de acord cu Madame de Cintré, preciză musafirul.

— Hai, Urbain, vino! îşi zori tânără doamnă de Bellegarde soţul. Trebuie să ajung imediat la croitoreasă.

În tot acest timp, bătrâna rămăsese sprijinită cu mâna de braţul fiicei şi cu ochii aţintiţi asupra ei. Madame de

Cintré se ridicase şi ea în picioare, într-o atitudine de aşteptare, din care nu se putea ghici nimic altceva. Mama ei oftă din adâncul inimii, murmurând ca pentru sine:

— Nu, nu pot să spun că aş fi crezut asta!

— Apoi, întorcându-se spre oaspetele lor, adăugă cu un aer majestuos:

— Eşti un om foarte norocos, domnule.

— Oh, ştiu asta! răspunse Newman. Mă simt în al nouălea cer. Mai că-mi vine să mă urc pe acoperişuri şi să-mi strig bucuria sau să opresc lumea de pe stradă şi să le spun tuturor.

Madame de Bellegarde strânse din buze:

— Pentru Dumnezeu, să nu faci una ca asta, îl sfătui ea,

— Oh, cu cât ştiu mai mulţi, cu atât mai bine, i-o întoarse Newman fără menajamente. Aici, încă nu mi-am anunţat căsătoria, dar în America am şi telegrafiat azi dimineaţă.

— Ai „telegrafiat”?

Pronunţă cuvântul ca şi cum nu l-ar mai fi auzit niciodată până atunci, ceea ce chiar s-ar fi putut să fie adevărat!

— La New York, la Saint Louis şi la San Francisco. Ştiţi, astea-s principalele noastre oraşe. Mâine îmi voi anunţa prietenii de aici.

— Ai atât de mulţi? întrebă Madame de Bellegarde pe un ton a cărui impertinenţă Newman nu o realiză, probabil, decât în mică măsură.

— Destul ca să primesc o mulţime de felicitări şi strângeri de mână. Ca să nu mai vorbesc, adăugă el imediat, de cele pe care le voi primi de la prietenii dumneavoastră.

— Ai noştri nu folosesc telegraful, zise marchiza retrăgându-se.

Cum soţia domnului de Bellegarde, a cărei imaginaţie, după toate probabilităţile, îşi cam luase zborul spre atelierul de croitorie, începuse să-şi fluture de zor şi

profund semnificativ propriile-i mătăsuri, marchizul îi strânse mâna lui Newman (exact la timpul potrivit) şi, cu un accent mai convingător ca oricând, îi spuse eroului nostru:

— Te rog să te bizui pe mine în orice problemă.

Apoi nevastă-sa îl şi târî după ea.

Rămaşi în trei, Valentin se uită rând pe rând când la sora sa, când la Newman:

— Sper că mai înainte de asta v-aţi gândit serios, îndrăzni el.

— E adevărat că nu avem nici puterea ta de gândire, nici profunda ta seriozitate, dar am făcut şi noi ce-am putut, răspunse Madame de Cintré zâmbind.

— Ei nu, continuă tânărul, am o mare consideraţie pentru fiecare din voi. Sunteţi nişte creaturi grozave, inocente şi fermecătoare, deşi nu am deloc certitudinea, în general vorbind, că aparţineţi acelei categorii superioare, grupului aceluia de aleşi care merită să rămână necăsătoriţi. Aceştia sunt suflete rare, sunt sarea pământului. Nu vreau însă să fiu răutăcios: adeseori, oamenii căsătoriţi sunt foarte *gentils.*

— Valentin susţine că numai femeile trebuie să se căsătorească, iar bărbaţii nu, explică Madame de Cintré. Habar n-am cum aranjează el lucrurile astea.

— Le aranjez adorându-te pe tine, surioară, răspunse el cu căldură.

— Ar fi mai bine să adori o femeie pe care s-o poţi lua în căsătorie, râse Newman. După exemplul meu. Într-o bună zi o să-ţi aranjez şi *asta.* Prevăd c-o să mă transform în apostol.

Valentin, care se şi afla în prag, se opri pentru o clipă şi privi înapoi. Figura lui devenise dintr-o dată gravă:

— Ador pe cineva, cu care însă *nu mă pot* căsători!

Lăsă draperia să cadă şi dispăru.

— Nu prea le place povestea asta, constată Newman după ce rămase singur cu aleasa lui.

— Nu, nu le place, răspunse ea după un moment de tăcere.

— Şi te deranjează? întrebă el.

— Da! confirmă ea după o altă tăcere.

— Nu greşeşti totuşi? N-ar trebui să te deranjeze.

— Poate că nu, însă n-am ce-i face. Aş fi vrut ca mama să fie mulţumită.

— Şi de ce naiba *nu-i mulţumită?* izbucni el pătimaş. Doar ţi-a dat permisiunea să te căsătoreşti cu mine!

— Foarte adevărat. Nu înţeleg ce se-ntâmplă. Şi totuşi, mă „deranjează", cum zici dumneata. Poţi s-o consideri o superstiţie.

— Depinde de cât de mult te nelinişteşte. S-ar putea s-o consider drept o nenorocire îngrozitoare.

— Oricum, o voi păstra pentru mine, spuse Madame de Cintré. Promit să nu te mai neliniştesc şi pe *dumneata.*

Pe urmă, statură de vorbă despre ziua nunţii, Claire împărtăşind fără nicio rezervă dorinţa lui de a o fixa la o dată cât mai apropiată.

Răspunsurile la telegrame sosiră fără întârziere. Mesajele lui Newman fuseseră primite cu interes. Deşi, în realitate, eroul nostru nu trimisese decât trei înştiinţări, el primi, ca rod al investiţiilor sale, cum le numi el, nu mai puţin de opt răspunsuri electrizante, adevărate explozii de sentimente, de un umor condensat, cu care îşi burduşi portofelul, pentru ca la prima întâlnire cu Madame de Bellegarde să le şi scoată la iveală şi să i le arate. Era, trebuie s-o recunoaştem, un gest uşor maliţios. Rămâne cititorului să judece măsura în care ofensa ar putea fi justificată sau nu. Bineînţeles, ştia că barbarele lui trofee vor stârni repulsia bătrânei, dar se lăsă stăpânit de o anumită cruzime a triumfului. Pe de altă parte, Madame de Cintré le admiră cu ingenuitate, absolut mişcată, şi, cum cele mai multe dintre ele dovedeau un umor mai pitoresc decât cel cu care se întâlnise ea până atunci, râse din toată inima, încercând să descopere indicii

despre firea autorilor lor. Acum, că-şi primise răsplata, Newman ţinea în mod deosebit ca triumful său să devină public. Deşi era mai mult decât îndreptăţit să-i suspecteze pe cei doi de Bellegarde că vor să păstreze tăcerea în jurul lui, nelăsând să răzbată în propriul lor cerc select decât vagi bănuieli, prietenul nostru se mulţumea totuşi cu gândul că, dacă s-ar fi hotărât să-şi pună mintea cu ei, cum îi plăcea să spună, ar fi fost o nimica toată pentru el să le facă geamurile ţăndări. Oricât de cumsecade ar fi un om, faptul că nu-i acceptat decât pe jumătate ar putea să-l irite. Şi totuşi, în ciuda lucidităţii sale, Newman nu se considera umilit. Nu umilinţa explica pornirea sa oarecum agresivă de a-şi trâmbiţa fericirea. Sentimentul era de cu totul altă natură. Voia pur şi simplu să-i facă pe capii familiei de Bellegarde să-i simtă, o dată pentru totdeauna, cât îi este de grea mâna. Când i s-ar mai fi putut ivi o şansă asemănătoare? De şase luni trăia cu senzaţia că privirile bătrânei şi ale fiului ei mai mare sunt fixate undeva sus, mult deasupra capului *său.* Acum era hotărât să le dea în sfârşit peste nas şi să-şi procure satisfacţia de a le fixa el linia privirii.

— E ca şi cum ţi-ar turna vin într-un pahar, îi explică el doamnei Tristram, dar aşa de încet, că-ţi vine să-i pocneşti peste cot şi să le verşi vinul.

La această observaţie, doamna Tristram răspunse că ar fi mai bine să nu se amestece şi să-i lase să rezolve lucrurile în felul lor.

— E destul de firesc să mai tragă de timp, trebuie să fii şi dumneata ceva mai indulgent cu ei. Atunci când le-ai prezentat cererea în căsătorie, s-au gândit cât s-au gândit şi au acceptat-o. Neavând însă imaginaţie, nu se puteau transpune în viitor şi iată că acum se găsesc în situaţia de a lua totul de la capăt. Cu toate acestea, *sunt* oameni de onoare şi vor proceda aşa cum se cuvine.

Newman rămase câteva clipe cu ochii întredeschişi, adâncit în gânduri.

— N-o să mă port urât cu ei, zise el în cele din urmă, şi ca să le-o şi dovedesc îi voi invita pe toţi la o mare petrecere.

— O mare petrecere?...

— O iarnă întreagă ai râs de locuinţa aia a mea mare cât toate zilele şi de aurăria ei. O să-ţi arăt că e bună şi ea la ceva. Voi da o serată. Ce lucru mai de soi se poate face aici în Paris? Angajez pe toţi marii cântăreţi de operă şi pe actorii de prima mână de la Théatre-Français şi-i ard o reprezentaţie... cel mai grozav spectacol.

— Şi care vor fi invitaţii?

— Mai întâi şi-ntâi, voi doi. Urmează bătrâna, naiba s-o ia, şi fiu-său cu nevastă-sa. Şi, bineînţeles, simpaticul Valentin. Pe urmă, toţi prietenii lor pe care i-am întâlnit fie la ei în casă, fie în altă parte, toţi cei care s-au purtat cât de cât politicos cu mine, de-alde ducii şi ducesele alea senile, într-un cuvânt, toate „ilustrele lor nume”. Apoi, prietenii mei, fără nicio excepţie – Miss Kitty Upjohn, Miss Dora Finch, generalul Packard, C.P. Hach, laolaltă cu imposibilii dumitale protejaţi. Şi toată lumea va trebui să ştie că-i vorba despre logodna mea cu contesa de Cintré, care, instalată într-un jilţ de aur, pe deasupra capetelor celorlalţi, va arăta la fel de frumoasă şi probabil – biata de ea – la fel de plictisită ca o sfântă în paradis. Ce zici de idee?

— Zic că-i detestabilă! exclamă doamna Tristram. O idee încântătoare! se corectă ea aproape în aceeaşi clipă.

Chiar în seara următoare, Newman se înfăţişă dinaintea bătrânei de Bellegarde, pe care o găsi în salonul ei, înconjurată de copii, şi o invită ca peste două săptămâni să-l onoreze şi pe el cu prezenţa în umila lui locuinţă.

Un moment, marchiza îl privi uluită:

— Ce Dumnezeu vrei să-mi faci, scumpe domn?! exclamă ea.

— Vreau să vă fac cunoştinţă cu câţiva oameni, după care să vă instalez într-un fotoliu foarte confortabil şi să

vă rog să ascultaţi glasul doamnei Frezzolini.

— Ai de gând să dai un concert?

— Cam aşa ceva.

— Şi să aduci acolo grămadă de lume?

— Toţi prietenii mei şi, sper, o parte din ai dumneavoastră şi din cei ai fiicei dumneavoastră. Vreau să-mi serbez logodna.

După cât i se păru lui Newman, bătrâna pălise rău de tot la faţă. Ea îşi desfăcu evantaiul, un vechi şi frumos evantai pictat, din secolul al optsprezecelea, reprezentând o *fête champétre*[40], cu o femeie cântând la chitară şi un grup de dansatori în jurul unui Hermes împodobit cu ghirlande de flori, şi rămase uitându-se la el.

— De când a murit bietul tata, murmură fiul ei cel mare nu prea mai ieşim în lume.

— Însă bietul *meu* tată încă mai trăieşte, interveni soţia sa. Abia aştept invitaţia ca imediat s-o şi accept. Va fi ceva magnific, sunt sigură de asta! adăugă ea, aruncând spre Newman o privire binevoitoare.

Îmi pare rău s-o spun, dar, spre ruşinea lui Newman, mult aşteptata invitaţie nu fu rostită pe loc; nu din lipsă de curtenie faţă de această doamnă, dar în clipa aceea întreaga atenţie a eroului nostru era concentrată asupra soacrei ei. Madame de Bellegarde îşi ridică în sfârşit ochii de pe evantai şi-l privi cu o mare şi artificială amabilitate.

— Nici nu mă gândesc c-aş putea să merg la petrecerea dumitale, mai înainte de a-ţi oferi eu una, zise ea. Vrem să te prezentăm prietenilor noştri, aşa că-i vom invita pe toţi. Ţinem foarte mult la asta. Trebuie să facem lucrurile cu rânduială. Vino cam pe la douăzeci şi cinci a ale lunii... o să-ţi spun imediat data exactă. Nu vom avea o personalitate atât de strălucită ca madame Frezzolini, vom întâlni totuşi lume foarte bună. După asta, vei putea să vorbeşti şi despre petrecerea dumitale.

Bătrâna rosti aceste cuvinte pe un ton grăbit, trădând o

[40] Serbare câmpenească (în fr. în text).

anumită nerăbdare, pentru ca pe măsură ce se apropie de sfârşit zâmbetul ei să devină şi mai îndatoritor.

Lui Newman propunerea i se păru destul de generoasă şi, cum asemenea lucruri găseau întotdeauna ecou în sufletul lui de om cumsecade, răspunse, după ce se mai schimbară câteva vorbe, că va fi încântat să vină pe douăzeci şi cinci, ca şi în oricare altă zi şi că nu prea are importanţă dacă îşi întâlneşte prietenii la Madame de Bellegarde sau la el acasă. În ciuda spiritului de observaţie cu care remarcam că este dotat, de această dată Newman nu fu în stare să sesizeze rapidul schimb de priviri, subtil şi tăios ca o lamă de oţel, dintre Madame de Bellegarde şi marchiz şi pe care ne putem îngădui să-l considerăm drept un comentariu pe marginea inocenţei dovedite de eroul nostru în ultima parte a declaraţiei sale.

În seara aceea, contele Valentin plecă odată cu Newman şi când casa de Bellegarde, scena atâtor frământării nelinişti, rămăsese mult în urmă, tânărul comentă cu un aer gânditor:

— Mama e o femeie foarte tare, da, da, din cale-afară de tare.

După care, ca răspuns la reacţia oarecum mirată a lui Newman, explică:

— S-a aflat la mare strâmtoare, însă nicio clipă n-a lăsat să se vadă. Petrecerea de pe douăzeci şi cinci a fost o invenţie de moment. Nici prin gând nu-i trecuse una ca asta, dar dându-şi seama că e unica soluţie pentru a scăpa de propunerea dumitale, a înghiţit hapul iartă-mi expresia – fără ca măcar să clipească. E grozavă, într-adevăr.

— Mare minune! se miră Newman, cântărind în minte, pe jumătate amuzat, pe jumătate admirativ, forţa bătrânei alături de conştiinţa propriei sale forţe. Ei bine, continuă el, află că nu-mi pasă de dedesubturile jocului. Voi considera invitaţia ca pe ceva definitiv.

— Nu, nu, îl asigură Valentin, cuprins pe neaşteptate de

un acces de orgoliu familial. Acum, ce s-a hotărât e bun hotărât. Şi îndrăznesc să afirm că va ieşi un lucru absolut *folichon!*

XV

PROFEŢIA ZEFLEMITOARE A LUI

Valentin, în legătură cu dezertarea domnişoarei Nioche din sânul căminului părintesc, ca şi reflecţiile sale ireverenţioase, pe marginea atitudinii luate de neliniştitul ei tată, într-o nenorocire atât de gravă, îşi găsiseră o confirmare practică în faptul că monsieur Nioche încetă să mai calce în casa fostului său elev. Nu fără o anumită repulsie se văzuse Newman constrâns să accepte analiza expertă aplicată de prietenul său filosofiei de viaţă a bătrânului, iar acum, deşi împrejurările nu păreau să indice că monsieur Nioche s-ar fi lăsat pradă vreunei nobile desperări, eroul nostru se gândea că s-ar putea totuşi ca nenorocitul să sufere cu mult mai mult decât i-ar fi plăcut să se ştie. Monsieur Nioche îşi luase obiceiul ca la două-trei săptămâni o dată să-i facă lui Newman câte o scurtă şi respectuoasă vizită, iar absenţa de acum ar fi putut să însemne, la fel de bine, fie o desperare adâncă, fie dorinţa de a-şi ascunde succesul – un anumit gen de succes – în zdrenţele căruia îşi învelise, probabil, durerea. Curând, din strălucitoarea grădină a flecărelilor lui Valentin, Newman mai culese câteva flori, capabile să-l lămurească în legătură cu ultima păţanie a tinerei.

— Ţi-am spus că-i o fiinţă remarcabilă, declară acest logician imbatabil, iar faptul e confirmat de felul în care a ştiut să facă pasul cel mai important din viaţa ei. A mai avut ea şi alte ocazii, însă de la început era hotărâtă să

nu se arunce decât atunci când i se va ivi cea mai bună dintre ele. O clipă ţi-a făcut cinstea să creadă că o asemenea şansă de excepţie ai fi putut fi chiar dumneata. Nu erai, totuşi, aşa că s-a înarmat din nou cu răbdare şi-a mai aşteptat puţin. Până la urmă, ocazia tot a apărut şi atunci s-a azvârlit în deplină cunoştinţă de cauză. Sunt absolut convins că dacă nevinovăţia nu mai avea de unde să şi-o piardă, în schimb respectabilitatea şi-o păstrase; oricât de dubioasă ai fi socotit-o dumneata şi cu tot aerul ei de femeiuşcă neserioasă, şi-o apărase cu străşnicie. Nimic nu putea fi dovedit împotriva ei, fiind absolut decisă să nu-şi păteze reputaţia până nu şi-ar fi găsit ceva corespunzător cu care s-o înlocuiască. Despre acest „ceva corespunzător" avea idei măreţe. Acum, pare-se că visul i s-a realizat şi încă într-o formă superioară: cincizeci de ani, chel, surd, însă foarte larg la pungă.

— De unde naiba ţi-ai mai cules şi informaţia asta valoroasă? întrebă Newman.

— Dintr-o conversaţie extrem de însufleţită. Gândeşte-te la apucăturile mele frivole. Dintr-o conversaţie – de astă dată deloc nelegiuită – pe care am avut-o cu o tânără care exercită modesta meserie de curăţitoare de mănuşi şi ţine un mic atelier pe Rue Saint-Roch. Monsiuer Nioche locuieşte în aceeaşi casă, şase rânduri de scări mai sus, la intrarea aia prost măturată din fundul curţii pe unde s-a vânturat şi domnişoara Noémie în ultimii cinci ani. Umila mea curăţitoare de mănuşi e cunoştinţă veche. A fost prietenă cu un prieten al meu – prietena nesăbuită a unui nesăbuit prieten – care mai pe urmă s-a însurat şi a rupt prietenia. O întâlneam des în tovărăşia lui. Cum am zărit-o prin vitrina aia mică şi curată a ei, am şi recunoscut-o. Purtam o pereche de mănuşi nou-nouţe, totuşi am intrat şi, întinzându-mi spre ea mâinile, am întrebat-o: „Cât îmi cereţi pentru curăţatul lor, mademoiselle?" „Pentru *dumneavoastră,* scumpul meu conte, răspunse ea prompt, le curăţ pe gratis". Mă

recunoscuse imediat şi, uite aşa, a trebuit s-o ascult povestindu-mi tot ce i se mai întâmplase de atâta vreme, însă după aceea, am pus-o şi eu să-mi vorbească despre vecinii ei. O ştie pe Noémie şi o admiră şi ea mi-a povestit ceea ce-ţi spuneam ceva mai înainte.

Se scurse o lună fără ca monsieur Nioche să-şi mai facă apariţia şi Newman, care, din nevoia de a-şi perfecţiona limba, citea în fiecare dimineaţă anunţurile din ziar privitoare la sinucideri, începu să intre la idei şi să creadă că, dată fiind persistenţa umilinţei, nefericitul tată îşi căutase alinarea mândriei rănite în apele Senei. Cum adresa nenorocitului domn o avea trecută la el în agendă, Newman, aflându-se într-una din zile prin *quartier,* se hotărî să-şi clarifice, pe cât îi stătea în putinţă, îndoielile. Luând-o pe rue Saint-Roch şi îndreptându-se spre casa cu pricina, zări, în spatele unor mănuşi bine întinse şi atârnate în şir, de la demisolul vecin, chipul informatoarei lui Valentin – o femeie palidă, într-un halat de lucru, trăgând cu ochiul la stradă, ca şi când ar fi aşteptat ca gentilomul acela încântător să mai treacă o dată pe acolo. Însă nu la serviciile ei apelă Newman. El se adresă portăresei, întrebând-o dacă monsieur Nioche e acasă. Portăreasa răspunse, cum răspund invariabil portăresele, că nu-s decât trei minute de când locatarul ei plecase, pentru ca mai apoi, măsurându-l pe Newman din cap până în picioare şi înţelegând, printr-un proces inaccesibil altora, că resursele financiare ale acestui vizitator ar putea să mai şteargă ceva din sărăcia lucie a chiriaşilor de la etajul cinci de deasupra curţii, adăugă, prin mica deschizătură pătrată din fereastra gheretei, că monsieur Nioche probabil că abia o fi avut timp să intre la Café de la Patrie, stabilimentul de după al doilea colţ la stânga, unde îşi petrecea în mod obişnuit după-amiezele. Newman mulţumi pentru informaţie, o luă după al doilea colţ la stânga şi ajunse la Café de la Patrie. O clipă ezită să intre. Nu era oare nedelicat din partea sa să dea buzna

peste un om al cărui amor propriu fusese atât de umilit? Prin faţa ochilor îi trecu imaginea unui septuagenar mic şi prăpădit, sorbind pe îndelete dintr-un păhărel cu apă cu zahăr, dar perfect conştient că amestecul acela fad n-ar putea să-i îndulcească întru nimic tristeţile. Deschise totuşi uşa şi pătrunse înăuntru. La început, în afară de un nor compact de fum de tutun, nu văzu nimic. Curând însă, de undeva dintr-un ungher, i se desluşi şi silueta domnului Nioche, agitând conţinutul unui pahar imens, şi având în faţa sa, aşezată la aceeaşi masă, o doamnă. Cu tot spatele acestei însoţitoare, interpus între el şi Newman, monsieur Nioche îşi zări şi-şi recunoscu pe dată vizitatorul. Newman avansase, iar bătrânul, holbându-se la el cu o expresie deznădăjduită, mai deznădăjduită ca oricând, se ridică încetişor de pe scaun.

— De vreme ce bei punş, i se adresă Newman, presupun că n-ai murit. E în ordine, nu trebuie să te mişti ca să-mi dovedeşti asta.

Monsieur Nioche rămase ţintuit locului, cu privirea fixă şi cu o mutră pleoştită, neîndrăznind să scoată o vorbă. Doamna din faţa lui se răsuci pe scaun şi, înălţându-şi ochii cu o smucitură vioaie a capului, expuse la vedere plăcutele trăsături ale fiicei domnului Nioche. Aceasta îl cercetă pe Newman cu o privire severă, de fapt ca să-şi dea seama de felul în care e privită, apoi, descoperind nu se ştie ce la noul venit, îl întâmpină cu cel mai binevoitor ton:

— Ce mai faceţi, monsieur? Nu luaţi loc în colţişorul nostru?

— Aţi venit... aţi venit după, *mine,* monsieur? întrebă cu o voce leşinată domnul Nioche.

— Am trecut pe la dumneavoastră pe-acasă, să văd dacă nu cumva aţi păţit ceva. Mă gândeam că ai putea fi bolnav, zise cu destulă blândeţe monsieur.

— Sunteţi ca întotdeauna foarte amabil, răspunse bătrânul. Nu, nu mă simt bine. Da, sunt *bolnav,* lungi el

vocala.

— Invită-l pe monsieur să stea jos, spuse mademoiselle Nioche. Garçon, adun un scaun pentru monsieur.

— Nu ne faceţi onoarea să vă *aşezaaţi?* întrebă sfios şi cu un şi mai pronunţat accent străin monsieur Nioche.

Newman îşi zise că ar fi bine să ducă la bun sfârşit treaba, aşa că luă loc în capul mesei, cu strălucitoarea fată la stânga şi cu jerpelitul bătrân în dreapta.

— Bineînţeles că veţi bea şi dumneavoastră ceva, spuse domnişoara Noémie, sorbind uşurel dintr-un vin negru de Madera.

Cum Newman răspunse că nu bea nimic, Noémie se întoarse surâzând către tatăl ei:

— Ce onoare, nu? N-a venit decât pentru noi!

Monsieur Nioche îşi goli pe nerăsuflate paharul cu alcool, a cărui tărie îl făcu să se uite cu nişte ochi şi mai lăcrimoşi acum.

— De fapt, n-aţi venit pentru mine, continuă Noémie. Nu v-aţi aşteptat să mă găsiţi aici, nu-i aşa?

Newman remarcă schimbarea ce se produsese în înfăţişarea ei. Era foarte elegantă şi, cu adevărat, mai drăguţă ca înainte. Arăta cu un an, doi mai în vârstă şi era limpede că se pricepea de minune să-şi sublinieze acel aer al ei de aparentă „decenţă”, prezentând chiar o anumită distincţie. Era îmbrăcată în culori discrete, iar simplitatea aceasta a îmbrăcăminţii – o simplitate care trebuie să fi costat o avere – şi-o purta cu o graţie ce nu se dobândeşte, de obicei, decât după ani şi ani de practică. Prezenţa ei de spirit, desăvârşita stăpânire de sine i se părură lui Newman de-a dreptul diabolice şi eroul nostru se simţi înclinat să-i dea dreptate lui Valentin şi să admită că tânără e absolut remarcabilă.

— Nu, răspunse el. Ca să fiu drept, n-am venit pentru dumneata şi nici nu m-am aşteptat să te găsesc aici. Mi s-a spus, adăugă el după o clipă, că ţi-ai părăsit tatăl.

— *Quelle horreur!* exclamă ea, cu cel mai senin dintre

zâmbete. Oare e *posibil* să-şi părăsească cineva tatăl? Iată, aveţi în faţă cea mai bună dovadă că nu-i aşa.

— Da, o dovadă convingătoare, conveni Newman uitându-se, aproape stânjenit, la monsieur Nioche.

Bătrânul îi ocoli privirea, cu mutra aceea a lui de jalnică pocăinţă, pentru ca apoi, ridicându-şi paharul gol, să se prefacă totuşi că bea din el.

— Cine v-a spus povestea asta? întrebă Noémie. Dar cred că ştiu foarte bine. Monsieur de Bellegarde, el v-a spus. De ce nu recunoaşteţi? Nu-i politicos din partea dumneavoastră.

— Mă simt atât de ruşinat, atât de stupid! se dezvinovăţi cu o anumită bună credinţă prostească Newman.

— Să vă fac să înţelegeţi mai bine. Sunt sigură că cel care v-a spus e monsieur de Bellegarde. El ştie o mulţime de lucruri despre mine – ori îşi închipuie că le ştie. S-a chinuit enorm să le afle, dar jumătate din ele nu-s adevărate. În primul rând, nu mi-am părăsit tatăl, oricum nu mai mult decât m-a părăsit el pe mine. Sunt mult prea legată de el, iar acum când a devenit şi *gentil, mais gentil!* mai legată ca oricând. Nu-i aşa, tăticule? Nu eşti *gentil, mais gentil*? Monsieur de Bellegarde e un tânăr fermecător; imposibil să *mieux causer.* Şi eu ştiu o mulţime de lucruri despre *el.* Când îl întâlniţi, puteţi să-i şi spuneţi asta.

— Nu, zise Newman cu un zâmbet cât se poate de hotărât. N-am să-i transmit niciun fel de mesaje din partea dumitale.

— Cum doriţi, replică placid tânără. Nici eu, nici monsieur de Bellegarde nu depindem de dumneavoastră. Interesul lui faţă de persoana mea e deosebit de mare, aşa că poate fi lăsat să se descurce şi singur. El e altfel decât *dumneavoastră,* monsieur, completă Noémie, cuprinsă de un uşor şi prea frumos acces de demnitate.

— Oh, cu totul altfel, n-am nicio îndoială, răspunse

Newman. Dar nu ştiu exact cum înţelegi dumneata asta.

— Iată cum: mai întâi şi întâi, monsieur de Bellegarde nu s-a oferit niciodată să-mi facă rost de *dot* şi de bărbat. Ca să fim drepţi, adăugă mademoiselle Nioche după o pauză expresivă, n-aş zice că asta e chiar în favoarea lui. Apropo, ce v-a venit să-mi faceţi o asemenea propunere monstruoasă? Doar nu vă interesam.

— Ba da, mă interesai, răspunse Newman.

— În ce fel?

— Mi-ar fi făcut o reală plăcere să te văd căsătorită cu un tânăr cumsecade.

— Cu un venit de şase mii de franci! explodă Noémie. Asta numiţi dumneavoastră interes faţă de mine? Mă tem că nu prea ştiţi multe despre femei. N-aţi fost deloc *galant.* Nu aţi fost ceea ce aţi fi putut să fiţi.

Lui Newman îi năvăli sângele în obraji de indignare:

— Cred că asta-i prea de tot! exclamă el. Habar n-aveam că-s atât de meschin.

Mademoiselle Nioche râse zgomotos – era aproape singurul semn de vulgaritate – şi-şi luă manşonul.

— E ceva, totuşi, dacă am reuşit să vă înfurii, zise ea.

Cu coatele bine înfipte pe masă, cu capul aplecat înainte şi sprijinit în mâini, cu degetele sale albe şi subţiri adunate peste urechi, monsieur Nioche stătea şi se uita fix în fundul paharului gol, lăsând impresia că nu aude nimic. Noémie îşi încheie haina îmblănită, împinse scaunul înapoi şi, cercetându-şi o clipă volanele rochiei, cu privirea omului conştient de valoarea lucrurilor pe care le poartă, îşi înălţă ochii spre Newman.

— Ar fi fost mai bine dacă ai fi rămas o fată onestă, se simţi obligat să facă o ultimă observaţie Newman, mereu cu gândul la situaţia penibilă în care fusese pus bătrânul său prieten.

Monsieur Nioche continua să se holbeze în fundul paharului, iar fiica sa se ridică de pe scaun, cu acelaşi zâmbet trufaş pe buze.

— Vreţi să spuneţi că semăn atât de tare cu o fată onestă? Asta-i mai mult decât se poate spune despre majoritatea femeilor din ziua de astăzi. Mai aşteptaţi totuşi, nu mă judecaţi încă, adăugă ea. Mi-am promis mie însămi să reuşesc şi am de gând să-mi ţin promisiunea. Pentru acest motiv, plec; nu doresc să fiu văzută în asemenea localuri. Nu înţeleg ce mai vreţi de la bietul tata. În momentul de faţă, se simte liniştit. Şi nici n-are ce-şi reproşa. *Au revoir,* tăticule.

Mângâie creştetul bătrânului cu câteva lovituri uşoare de manşon, apoi, făcând o scurtă pauză, se uită din nou la oaspetele lor:

— Spuneţi-i domnului de Bellegarde că dacă doreşte veşti despre mine să vină să le afle *personal!*

Cu aceste cuvinte, le întoarse spatele şi plecă, în timp ce chelnerul, împodobit cu un şorţ alb, îi deschidea larg uşa, înclinându-se până la pământ.

Monsieur Nioche stătea nemişcat, iar Newman nu prea ştia ce să-i spună. Cu aerul acela de curcă plouată, bătrânul arătă îngrozitor.

— Aşadar, până la urmă, te-ai hotărât să n-o omori, zise Newman după un timp.

Monsieur Nioche nu se clinti; se mulţumi să-şi ridice doar ochii, a căror expresie vorbea de la sine, într-un chip jalnic, dezgustător. Într-un fel, aceşti ochi nu îndrăzneau să cerşească mila, dar nici nu pretindeau, şi aceasta cu atât mai puţin, că ar avea curajul nebunesc de a se lipsi de ea. Expresia lor sugera posibila stare de spirit a unei insecte inofensive şi turtite la corp, conştientă de iminenta apăsare sub talpa unei cizme, dar care, îşi mai închipuie totuşi că forma ei foarte plată o va scăpa, cine ştie cum, de la strivire. Căutătura domnului Nioche era o veritabilă declaraţie de platitudine morală.

— Mă dispreţuiţi profund, şopti el cu o voce cum nu se poate mai pierită.

— Oh, nu, nu e vina dumitale. Şi să fiu al naibii dacă vă

mai înţeleg cât de cât obiceiurile!

— V-am ţinut prea multe discursuri frumoase, adăugă monsieur Nioche. Pe vremea aceea credeam în ele.

— Te asigur că mă bucur din toată inima că n-ai împuşcat-o, continuă Newman. Mi-a fost teamă să nu te fi sinucis chiar. De asta am pornit să te caut.

Şi cu aceste cuvinte, începu să ge încheie la haină.

— E totuna, *helas!* Mă dispreţuiţi, iar eu n-am cum să vă dau explicaţii. Nădăjduiam să nu vă mai întâlnesc niciodată.

— Cum aşa? se miră Newman. Destul de urât din partea dumitale. N-ar trebui să-ţi abandonezi prietenii în halul ăsta. În plus, ultima oară când ai venit să mă vezi, mi s-a părut că te simţi excelent.

— Da, ţin minte, îşi reaminti monsieur Nioche cu un aer visător. Probabil că mă aflam, şi chiar *mă aflam,* într-un fel de febră. Nu ştiam ce zic, nu ştiam ce fac. Fără îndoială că deliram.

— Ei bine, acum eşti mai liniştit.

Monsieur Nioche reflectă puţin mai înainte de a răspunde:

— Liniştit ca mormântul, izbucni el în cele din urmă.

— Eşti chiar atât de nefericit? întrebă cu şi mai multă candoare Newman.

Monsieur Nioche se frecă uşurel pe frunte şi, împingându-şi puţin peruca pe spate, se uită chiorâş la paharul gol.

— Da… da. Dar e poveste veche. Întotdeauna am fost nefericit. Fiică-mea face ce vrea cu mine. Înghit tot ce-mi dă; mă strâmb, dar înghit. N-am niciun pic de bărbăţie în mine, iar când n-ai bărbăţie, trebuie să taci: n-are rost să le explici oamenilor. De-acum încolo n-o să vă mai deranjez.

— În ordine! zise Newman, destul de scârbit de frivolitatea filosofiei profesate de bătrân. Faci cum vrei.

Deşi părea pregătit să fie dispreţuit, monsieur Nioche

nu se putu împiedica, totuşi, să nu cerşească o cât de mică laudă din partea binefăcătorului său:

— În definitiv, e fiica mea şi încă o mai pot supraveghea. Când îi intră în cap o idee nenorocită, şi uite că-i intră, nu i-o mai scoţi nici cu cleştele. *Şi în acest caz,* accentuă el, îţi baţi gura de pomană! Există însă multe căi ale răului, există diverse trepte ale nenorocirii. Pot şi eu să-i pun la dispoziţie câte ceva... câte ceva – şi monsieur Nioche făcu o pauză, zgâindu-se confuz la prietenul său, care începu să se cam teamă că mintea bătrânului o luase razna – câte ceva din experienţa mea.

— Experienţa dumitale? întrebă Newman şi amuzat şi uluit în acelaşi timp.

— Experienţa mea în afaceri, preciză grav monsieur Nioche.

— A, da, râse Newman. O să-i fie de mare ajutor!

După care, spuse „La revedere!" şi-i întinse mâna nefericitului bătrânel. Monsieur Nioche i-o apucă la rându-i, i-o ţinu strâns un moment şi, sprijinindu-se cu spatele de zid, îşi ridică ochii spre Newman:

— Cred că vă închipuiţi că mi-am pierdut minţile. Foarte posibil; mă doare tot timpul capul. Ăsta-i motivul pentru care nu-s în stare să mă explic şi nici să arăt exact situaţia. Iar Noémie e atât de tare! Face din mine ce vrea, absolut ce vrea. Mai există însă ceva... mai există.

Şi monsieur Nioche se opri, fără să-şi desprindă însă privirea de la vizitator. Ochii lui mici şi spălăciţi se lărgiră şi, o clipă, scânteiară ca aceia ai unei pisici în întuneric.

— Lucrurile nu stau chiar aşa cum par, continuă el. Nu i-am iertat-o. Oh, *par exemple,* nu!

— În ordine, să nu i-o treci cu vederea. Dacă i-o treci, cine ştie ce-ar mai putea să facă!

— E îngrozitor, e cumplit, zise monsieur Nioche, dar vreţi să ştiţi adevărul? O urăsc! Iau ceea ce-mi dă şi totuşi o urăsc şi mai mult. Astăzi mi-a adus trei sute de franci. Sunt aici, în buzunarul de la jiletcă. Şi iată că o urăsc şi

mai şi. Nu, n-am iertat-o.

Newman reveni din nou la vechea sa candoare:

— Atunci, de ce ai mai acceptat banii?

— Dacă nu-i acceptam, aş fi urât-o şi mai tare. Vedeţi şi dumneavoastră până unde te duce mizeria! Nu, n-am iertat-o.

— Perfect, ai grijă să n-o superi, râse iar Newman.

Şi cu aceste cuvinte, plecă. Trecând prin faţa geamurilor de la stradă ale cafenelei, îl văzu pe bătrân cum face semn chelnerului, cu un gest melancolic, să-i mai umple o dată paharul.

Într-o dimineaţă, la o săptămână după întâlnirea de la Café de la Patrie, Newman trecu pe la Valentin de Bellegarde şi, printr-o fericită întâmplare, îl găsi acasă, îi vorbi despre discuţia avută cu monsieur Nioche şi cu fiica acestuia, declarând că îi e teamă s-o spună, dar crede că Valentin îl judecase corect pe bătrân. Îi găsise pe cei doi bând şi tăifăsuind împreună, în cele mai bune relaţii. Intransigenţa bătrânului gentleman era pur teoretică. Newman mărturisea că se simte dezamăgit; i-ar fi plăcut să-l vadă pe venerabilul său amic că se ridică la înălţimea aşteptărilor.

— La înălţimea aşteptărilor! exclamă Valentin. Pentru el, dragul meu prieten, nu există niciun fel de înălţime. Singura ridicătură perceptibilă în câmpul vizual al domnului Nioche e cartierul Montmartre, iar Montmartre nu-i deloc un bun sfătuitor. Imposibil să faci alpinism într-un ţinut de şes.

— A declarat că n-a iertat-o. Dar fiică-sa n-o să-şi dea niciodată seama de asta.

— Trebuie să-i facem şi lui dreptate şi să presupunem că o dezaprobă din toată inima. Talentata lui fiică, adăugă Valentin, seamănă cu acele mari artiste despre care, citindu-le biografia, aflăm că începutul carierei le-a fost bine marcat de opoziţia rubedeniilor. Vocaţia nu le era recunoscută, însă lumea le-a consfinţit-o. Noémie are

vocaţie.

— La naiba cu vocaţia ei! Oh, nesimţitori mai sunteţi! adăugă Newman scos din răbdări.

Valentin îl măsură câteva clipe cu ochi plini de curiozitate:

— Trebuie să fi mâncat multe acrituri la viaţa dumitale ca să ajungi să te îndoieşti de gustul piersicilor coapte.

Dar Newman îi susţinu ferm privirea:

— N-aş crede că e cazul ca tocmai *dumitale* să-ţi explic după ce fruct umblu eu!

La această replică, tânărul închise ochii o clipă, pentru ca apoi să dea din cap, însoţindu-şi gestul cu o mişcare a mâinii. După care, pe un ton grav, zise:

— Te susţin mai mult ca oricând!

— Atunci, replică Newman, dă-mi voie să fac ceea ce bănuiesc că vei aprecia ca fiind un lucru corect faţă de dumneata. Domnişoara Noémie m-a rugat să-ţi spun... dar să fiu al naibii dacă mai ştiu ce!

— Dumnezeule, câtă lipsă de imaginaţie! exclamă Valentin. Dar îţi închipui oare că am aşteptat să vii dumneata? Află că în ultimele cinci zile i-am făcut nu mai puţin de trei vizite. E o gazdă fermecătoare; atacăm împreună cele mai selecte subiecte de discuţie. E într-adevăr foarte deşteaptă, un gen superior şi cu totul aparte. Deloc vulgară. Nu numai că nu afectează vulgaritatea, dar e ferm decisă s-o ocolească. Are de gând să-şi poarte de grijă cu foarte mare atenţie. E, dacă vrei, desăvârşită: la fel de dură, la fel de fin cizelată ca o figurină de nimfă a mării dintr-o gravură antică săpată în piatră preţioasă. Şi te asigur că n-are pic de inimă. Nici dacă ar fi fost sculptată din ametist masiv, sensibilitatea ei n-ar fi fost mai absentă. Nici măcar cu diamantul, n-o poţi zgâria. Extrem de drăguţă – când o cunoşti mai bine, e, cu adevărat, nemaipomenit de drăguţă – inteligentă, hotărâtă, ambiţioasă şi fără scrupule, capabilă să asiste la sugrumarea unui om fără să clipească, mademoiselle

Noémie e, pe cinstea mea, o fiinţă remarcabil de simpatică.

— Ei da, răspunse gânditor Newman, am văzut şi eu o dată, într-o fabrică de ace, un gentleman din capitală, care, apropiindu-se prea mult de o instalaţie ce i se păruse curioasă, a fost apucat de maşină, înghiţit şi scos apoi afară bucăţi, bucăţele. Totul s-a petrecut la fel de elegant de parcă l-ar fi luat cineva cu furculiţa de argint de pe o farfurie de porţelan chinezesc!

Într-o seară, la trei zile după încheierea acelui târg, cum ar fi putut să-l socotească el, în legătură cu recepţia la care Madame de Bellegarde urma să-l prezinte celor din lumea ei, Newman, întorcându-se târziu acasă, găsi pe masă o invitaţie mare şi arătoasă prin care era informat că marchiza îşi primeşte oaspeţii pe data de 27 a lunii respective, ora 10 seara. Newman fixă invitaţia în rama oglinzii şi se uită satisfăcut la ea. I se părea un document important, emblemă a triumfului său. În timp ce, lungit în fotoliu, îşi mai desfăta încă ochii cu această privelişte, în salon fu introdus Valentin. Privirea tânărului o urmări pe cea a lui Newman şi nimeri peste invitaţia maică-sii.

— Ce scrie pe colţ? Nu obişnuita formulă „muzică”, „dans”, sau *„tableaux vivants”*? Ar fi trebuit să scrie „Un american sadea”. Cel puţin asta!

— Oh, vor fi câţiva americani, răspunse Newman. Chiar azi, doamna Tristram mi-a spus că a primit şi ea o invitaţie şi că a acceptat-o.

— Ei da, cu doamna Tristram şi cu soţul ei vei avea şi dumneata un sprijin. Dar şi în acest caz, mama ar fi putut să scrie pe invitaţie „Trei americani de-o teapă” – ceea ce poate fi interpretat cum vrei, deşi, în ceea ce mă priveşte, eu cam ştiu cum ar trebui să-i consider pe cei mai mulţi dintre americani. Oricum, îndrăznesc să spun că amuzamentul n-o să-ţi lipsească. O să cunoşti o groază de inşi din lumea bună a Franţei – vreau să zic din ăia cu

pedigriuri interminabile – şi *beaux noms,* conformişti de toată frumuseţea, şi cretini fără seamăn, şi tot soiul de mutre pe care bănuiesc că numai Dumnezeu le-a putut concepe. Cum noi ţi-am mai prezentat destule specimene din astea, vei şti cum să te păzeşti.

— Oh, replică Newman, ăştia nu mi-au pricinuit niciun necaz încă şi cred că dacă aveau de gând să-mi facă vreun rău, mi l-ar fi făcut până acum. În general, îmi plac oamenii, iar în ultimul timp parc-aş ţine cu tot dinadinsul să-mi placă, aşa că nu prea mai contează cine sunt ei. Mă simt atât de fericit încât, dacă n-aş fi sigur că mă aflu în pragul căsătoriei, aş putea crede că urmează să mor.

— Crezi că există vreo mare deosebire între una şi alta?

Tânărul puse această întrebare, dar, mai înainte ca stăpânul casei să-i poată răspunde, se lăsă să cadă într-un fotoliu şi adăugă pe un ton oarecum dezgustat:

— Numai să nu uiţi, preafericitule, că sunt pe lume şi ticăloşi pe care fericirea altora, atunci când e trâmbiţată, îi cam scoate din sărite.

— Numeşti ticălos pe un om atât de cumsecade cum e cumnatul meu? se interesă Newman.

— Cumnatul dumitale? repetă ca un ecou şi cu un aer uşor meditativ Valentin de Bellegarde.

— Atunci, spune-i *frate,* i-o întoarse binevoitor Newman, şi păstrează pentru dumneata caracterizarea de mai înainte.

Replica îl făcu pe Valentin să-şi revină şi să-şi reia tonul dintotdeauna:

— Eşti într-adevăr, un tip fermecător. Evident, într-un fel ce-ţi rămâne propriu şi care trebuie să fie probabil şi felul dumitale specific de a iubi. Fireşte, oftă el, cu un surâs mai melancolic ca de obicei, nu mă mir şi nu pun întrebări. Numai că, înţeleg eu – şi aici Valentin se însufleţi brusc – eşti, „cu adevărat şi fără niciun dubiu” îndrăgostit?

— Da, domnule! răspunse Newman după un moment

de tăcere.

— Şi crezi că şi *ea* e îndrăgostită?

— Ar fi bine să-i ceri să-ţi spună singură, îl sfătui Newman. Nu pentru mine, ci pentru dumneata.

— Niciodată nu cer ceva pentru mine. N-ai observat asta? În plus, nici nu mi-ar spune şi, la urma urmei, nu-i deloc treaba mea.

— Nici ea nu ştie! izbucni Newman după o clipă de ezitare. Totuşi va şti.

— Şi abia atunci vei afla şi *dumneata...* ceea ce văd că nu ştii încă. Însă răspunsul pe care îl vei afla va fi cel pe care ţi-l doreşti, pentru că aşa îţi ies dumitale lucrurile.

Şi, ca sub imperiul cine ştie cărei emoţii, ochii senini şi gravi ai lui Valentin se însufleţiră într-un chip ciudat, măsurându-l pe Newman din cap până-n picioare.

— Câştigi teren, nu glumă! continuă el. E firesc, totuşi. Cu statura asta de uriaş, faci câte şapte poşte deodată!

După care tăcu iarăşi, fără ca neastâmpărul să i se potolească însă.

Newman îşi ridică privirea, aţintită până atunci asupra focului, şi-l cercetă pe oaspete cu atenţie.

— În seara asta nu eşti deloc în apele dumitale, zise el. Eşti, ca să zic aşa, cam cusurgiu... aproape răutăcios. Dar aşteaptă să-mi termin şi eu treburile – de la care, mai ales acum, nu doresc să-mi distrag atenţia – şi atunci vom sta de vorbă. Vreau să spun că, într-un fel sau altul, îţi voi veni eu de hac.

— Ah, aşa cât mă vezi, dar o să ai destul de lucru cu mine! Îţi stau oricând la dispoziţie. Şi, mă rog, întrebă Valentin, când *are loc* evenimentul?

— Peste vreo cinci săptămâni. Încă nu-i fixată definitiv ziua.

Valentin de Bellegarde acceptă răspunsul acesta cu un interes care nu-l împiedică totuşi să dea drumul la o nouă întrebare:

— Nu ai deloc dubii în legătură cu viitorul? se interesă

el politicos.

— Dubii? repetă Newman cu pronunţia aceea răspicată din care semitonurile erau mai absente ca oricând. Am ştiut exact ce vreau, iar acum ştiu ce-am obţinut.

— Şi atunci, eşti sigur c-o să fii fericit?

— Sigur?... cântări Newman, cu aer competent chestiunea. O întrebare atât de prostească merită un răspuns la fel de prostesc. Ei da... Să fiu al naibii dacă nu-s sigur!

Se pare că Valentin ţinea cu tot dinadinsul să demonstreze că nu degeaba fusese calificat drept cusurgiu:

— Nu te temi de nimic?

— De ce m-aş teme? Nu-mi puteţi face niciun rău. Doar dacă, prin cine ştie ce act violent, m-aţi ucide. Ceea ce, într-adevăr, ar trebui s-o privesc ca pe o glumă îngrozitor de proastă. Vreau să trăiesc şi chiar am de gând să trăiesc şi să mă bucur de viaţă. De boală n-am cum să mor, pentru că-s sănătos de la natură, iar până la a muri de bătrâneţe mai e cale lungă. Nevasta, iarăşi, n-am cum să mi-o pierd, pentru că voi avea extrem de multă grijă de ea. Nici banii nu mi-i pot pierde – cel puţin o bună parte din ei – întrucât, în acest sens, lucrurile sunt aranjate. De ce ar trebui atunci să mă tem?

— Nu ţi-e teamă că pentru un ins atât de teribil de modern, cum eşti dumneata, a te căsători cu... în sfârşit, cu un produs atât de rococo, de demodat ca fiica, s-ar putea zice, fiica unor cruciaţi, aproape patriarhi, ar putea constitui o eroare?

Newman, care în timp ce vorbeau, se plimbase de colo până colo, se opri acum drept în faţa oaspetelui:

— Asta înseamnă că te îngrijorează soarta ei?

— Totul mă îngrijorează, răspunse Valentin susţinându-i privirea.

— Ah, dacă asta-i totul... atunci, tocmai pentru că-s modern şi am posibilitatea să compar lucrurile, te rog să

crezi că ştiu ce fac!

După care, ca şi cum ar fi simţit nevoia să-şi sărbătorească această fericită certitudine printr-un foc mai de doamne-ajută, se duse să mai arunce câteva lemne în căminul care şi aşa ardea cu vâlvătăi. Valentin urmării şi el o vreme dansul flăcărilor. În cele din urmă, sprijinindu-se cu cotul de marginea căminului, cu capul în palmă, lăsă să-i scape un oftat.

— O migrenă? întrebă Newman.

— *Je suis triste,* răspunse el eu simplitate galică.

Newman primi această declaraţie cu nişte ochi de parcă ar fi asistat la mâzgălirea ei pe tăbliţa unui şcolar – biată făptură neajutorată, pe care nu i-ar fi plăcut totuşi s-o mustre prea tare.

— Crampe sentimentale, nu? Ţi se trag cumva de la doamna despre care mi-ai povestit mai alaltăseară că o adori, dar că n-o poţi lua în căsătorie?

— Ţi-am vorbit, într-adevăr, despre ea? întrebă Valentin cu un aer uşor uluit. Mi-a cam fost mie teamă după aceea că am făcut nişte aluzii nepotrivite, pentru că în general (şi ăsta e printre puţinele scrupule pe care le am) nu pomenesc despre *ces dames* de faţă cu Claire. Dar, cum ar zice cineva, în momentul acela aveam sufletul plin de amărăciune. Şi, dacă vrei să ştii, nici acum nu mi-a trecut. De ce naiba mi-oi fi făcut cunoştinţă cu fata aia?

— Oh, e vorba de Noémie, nu? Doamne, apără-ne! Nu cumva vrei să spui că eşti mort după ea?

— Nu chiar aşa. Nu e marea pasiune. Totuşi, drăcuşorul ăsta de faţă fără inimă mă obsedează. Dinţişorii ăia frumoşi ai ei au muşcat bine din mine. Parc-aş fi turbat. Mă simt de parc-aş fi gata-gata să comit cine ştie ce act nebunesc. Jalnic, dezgustător de jalnic. Ticăloasa asta mică e cea mai interesată, cea mai egoistă fiinţă din Europa. Şi cu toate astea îmi tulbură, într-adevăr, liniştea sufletului. Nu-mi iese deloc din cap. Josnic, izbitor contrast cu devotata şi virtuoasa dumitale iubire. E destul

de penibil ca la vârsta mea coaptă să nu fiu în stare de altceva mai bun. *En somme,* un tânăr reuşit! Nu prea cred c-ai putea să fii sigur şi de viitorul meu cum eşti de al dumitale.

— Lasă-te păgubaş! zise Newman. Termin-o cu vizitele la creatura asta şi viitorul îţi va fi asigurat. Vii în America şi-ţi găsesc eu de lucru la o bancă.

— Uşor de zis „Lasă-te păgubaş!", îi aprecie Valentin, cu o anumită gravitate în ton, sfatul. E ca şi cum te-ai putea lăsa păgubaş de o drăgălaşă de panteră care tocmai şi-a înfipt ghearele în tine şi-i gata-gata să-ţi scoată măruntaiele. Nu-ţi mai rămâne decât *să întreţii relaţia,* fie şi numai pentru a arăta că nu-ţi este frică.

— Mi se pare că ai alte lucruri mai bune de făcut decât să întreţii asemenea relaţii. Unde mai pui că nici n-am vrut s-o cunoşti. Dumneata ai insistat să i te prezint. De pe atunci am avut un fel de presimţire ascunsă.

— Oh, dar nici pomeneală să-ţi reproşez că mi-ai fi înşelat inocenţa, după cum nu-mi reproşez nici mie însumi că o frecventez pe Noémie. E o fiinţă de-a dreptul extraordinară. Felul în care şi-a luat de pe acum zborul e uluitor. Nu cunosc o femeie care să mă fi amuzat mai mult. Iartă-mă, adăugă el după o clipă, dar pe dumneata nu te amuză ce-ţi povestesc eu. Se pare că interesul dumitale încetează exact acolo unde al celor mai mulţi oameni abia se trezeşte. Hai să vorbim despre altceva.

Valentin schimbă subiectul discuţiei, dar nu trecuseră nici măcar cinci minute şi, printr-o îndrăzneaţă întorsătură de frază, reveni la mademoiselle Nioche, descriindu-i, „reşedinţa", citind anumite *mots* rostite de ea. Vorbele erau foarte de duh şi, pentru o femeie care cu şase luni mai înainte se arăta atât de preocupată de cele sfinte, remarcabil de profane. Până la urmă, Valentin de Bellegarde se întrerupse brusc, deveni meditativ şi multă vreme după aceea nu scoase o vorbă. Când se ridică să plece, era limpede că gândurile încă i se mai învârteau în

jurul nepreţuitei sale prietene.

— Da, încheie el întrevederea, e un mic monstru superb!

XVI

URMĂTOARELE ZECE ZILE AU FOST cele mai fericite din viaţa lui Newman. Se văzu zilnic cu Madame de Cintré şi niciodată cu mama ei sau cu cel mai vârstnic dintre viitorii cumnaţi. Până la urmă, aleasa inimii sale se simţi obligată să le scuze absenţa:

— Sunt foarte prinşi, zise ea, Cu lordul Deepmere. Îl întâmpină cu toate onorurile Parisului.

Gravitatea cu care rosti aceste cuvinte avea ceva de rău augur, devenind şi mai accentuată când Madame de Cintré adăugă:

— E vărul nostru de gradul al şaptelea şi sângele apă nu se face. În plus, e un om atât de interesant!

Şi cu aceste cuvinte, surâse într-un fel cât se poate de ciudat.

Pe tânăra doamnă de Bellegarde o întâlni de două sau de trei ori, plimbându-se de colo până colo, mereu graţioasă, necontenit distrată, ca şi cum s-ar fi aflat în căutarea unui ideal de amuzament inaccesibil. Văzând-o, Newman nu se putea împiedica să nu o asemene cu o sticluţă de parfum, elegant împodobită, dar spartă şi lăsând să i se împrăştie în neştire mireasma. Simţea totuşi că are datoria să acorde indulgenţă unei doamne care, la rândui ei, avea datoria să-i acorde supunere lui Urbain de Bellegarde. Îi era milă de soţia acestui nobil bărbat şi asta cu atât mai mult cu cât nu era vorba decât

de o biată fiinţă nătângă, o ţigăncuşă cu zâmbetul jinduitor şi cu inima bătându-i cam dezordonat. Uneori, mica marchiză îl privea cu o intensitate mult prea subliniată pentru a fi suspectă, de vreme ce, cum intuia Newman, avansurile vinovate erau, în mod obişnuit, mult mai puţin directe. După toate probabilităţile, dorea să-l întrebe sau să-i ceară ceva, iar Newman ar fi vrut şi el să afle despre ce poate fi vorba. Ezita însă să-i ofere prilejul unei confesiuni, deoarece, dacă s-ar fi întâmplat ca mărturisirile doamnei să se refere la plictisul vieţii ei conjugale, nu prea vedea cum ar fi putut s-o ajute. Cu toate acestea, nu s-ar fi arătat deloc mirat dacă într-o bună zi ar fi venit drept la el şi (după ce s-ar fi uitat roată în jurul ei) i-ar fi suflat pe un ton pătimaş: „Ştiu că-mi deteşti soţul. Fă-mi plăcerea şi lasă-mă să-ţi spun că ai dreptate. Vai de femeia care s-a măritat cu o momâie, care în loc de bărbat şi-a luat un ceasornic de *papier-maché*[41]*.”* Lipsit de o cunoaştere perfectă a normelor de etichetă, Newman avea în schimb intuiţia foarte exactă a caracterului „infam” al anumitor procedee, aşa că, pentru a nu-şi păta cumva reputaţia, socotea de datoria sa să se ţină în gardă; n-avea de gând să dea ocazia acestor oameni să se plângă că ar fi făcut în casa lor vreun lucru cât de cât incorect. Aşadar, neoferindu-i-se posibilitatea unor comentarii mai intime, doamna de Bellegarde se mulţumea să-l ţină la curent în legătură cu rochia pe care intenţiona s-o poarte la nunta lui, rochie care, în imaginaţia ei creatoare şi în ciuda numeroaselor întrevederi cu croitoreasa, nu fusese încă definitivată în toată complexitatea ei.

— Ţi-am vorbit, îi explică ea, despre nişte funde bleu pal la mâneci, la încheietura cotului. Dar uite că astăzi nu mă mai pot închipui deloc cu funde bleu. Ce-oi fi având cu ele nu ştiu. Astăzi mă văd în roz – un roz delicat, gen *cuisse de nymphe.* Pe urmă, mai trec şi prin perioade

[41] carton presat, mucava (în fr. în text).

ciudate şi triste în care nici culoarea bleu, nici cea roz nu-mi spun nimic. Şi totuşi ţin neapărat să am funde.

— Fă-ţi-le verzi sau galbene, îi sugeră Newman.

— *Malheureux!* exclamă pe un ton ascuţit mica marchiză. Sper că n-ai să ai pretenţia să-ţi îmbraci nevasta. Claire e un înger, da, însă volanele ei sunt de pe acum… ei da, absolut de pe altă lume!

Madame de Cintré manifesta în prezenţa altora o anume mulţumire calmă, dar admiratorul ei descoperi, cu nesfârşită bucurie, că în faţa lui, când ceilalţi erau absenţi, sentimentul ei de încredere şi bunăstare sufletească depăşea orice aşteptare. Atunci îi spunea lucruri minunate, cuvinte tandre:

— Nicio plăcere cu dumneata. Niciodată nu-mi dai prilej să te cert sau să te corectez. Am contat mult pe asta; speram să am şi eu o satisfacţie. Când colo, dumneata nu faci nicio greşeală, nimic anapoda, nimic înspăimântător. În plus, nici măcar nu ai aerul că te-ai strădui să procedezi cum se cuvine. Eşti mai degajat ca noi, mai degajat ca mine. Observ că şi principiile după care te conduci, chiar dacă-s altele, sunt la fel de bune ca ale noastre. Din această cauză, zâmbi ea, e plicticos pentru mine, aproape o dezamăgire să n-am ce-ţi arăta, să n-am ce te învăţa, să nu existe nimic pentru care să te pot dăscăli, nimic pe care dumneata să nu-l fi ştiut sau făcut sau simţit înaintea mea. Ce-mi mai rămâne atunci? Prozaic, total lipsit de emoţii! Aş putea să mă căsătoresc la fel de bine cu un bărbat care… ei da, care să nu fie atât de *imposibil.*

— Din păcate, ăsta sunt eu şi nu pot fi altfel, răspunse Newman. Fii bună şi trece-mi cu vederea *slăbiciunile.*

După care, o asigură că, în ceea ce-l priveşte, niciodată n-o să-i caute defectele cu lumânarea; cel puţin, va încerca să o trateze ca pe o femeie de treabă.

— Oh, izbucni el apoi, dacă ai şti că eşti exact fiinţa pe care mi-am dorit-o! Abia acum, când realizarea visului

întrece orice aşteptare, încep şi eu să mi-l înţeleg cu adevărat. Niciodată n-a existat un bărbat mai mulţumit de norocul lui. Felul în care păşeşti prin acest salon, felul în care îţi ţii capul, vorbele pe care le spui, gustul cu care te îmbraci, întreaga dumitale purtare din ultima săptămână, toate, toate astea mi le-am dorit de la soţia mea. Într-un cuvânt, eşti întruchiparea idealului, şi pot să te încredinţez că n-am nutrit un ideal mediocru.

Aceste declaraţii avură darul s-o facă pe prietena sa ceva mai gravă. În cele din urmă, ea zise:

— Te asigur că nu întruchipez deloc acest ideal; e mult prea înalt. Nu sunt ceea ce crezi, sunt cu mult mai neînsemnată. Fiinţa pe care ţi-ai imaginat-o e de-a dreptul magnifică. Dar, rogu-te, cum de a atins ea o asemenea perfecţiune?

— Niciodată n-a fost altceva decât *numai şi numai* perfecţiune, răspunse Newman.

— Ca să fiu sinceră, cred că e mai presus de oricare dintre aspiraţiile mele. Chiar dacă le am în vedere pe cele mai nesăbuite. Îţi dai seama că e un compliment cu totul şi cu totul deosebit? Ei bine, domnule, îmi voi *face* din ea un model.

După ce Newman îşi anunţă logodna, doamna Tristram se duse s-o vadă şi ea pe „scumpa de Claire”, pentru ca a doua zi să-i declare eroului nostru că norocul lui e pur şi simplu absurd:

— Pentru că, îi explică ea, partea ridicolă a afacerii e că ai să fii, şi asta fără nicio îndoială, la fel de fericit de parcă te-ai însura cu o oarecare domnişoară Smith sau Brown. După părerea mea, faci o partidă absolut strălucită, şi încă fără să te coste nimic. De obicei, lucrurile astea sunt un compromis, dar în cazul de faţă, deşi ai totul, nimeni nu se îngrămădeşte să stoarcă ceva de la dumneata. Ai să fii fericit, absolut fericit, cu o nevastă desăvârşită. Consider într-adevăr că eu am aranjat treaba asta, dar e mai mult decât pot suporta.

Newman îi mulţumi pentru felul ei plăcut şi încurajator de a spune lucrurilor pe nume; nicio altă femeie n-ar putea să încurajeze – sau să descurajeze – mai bine. Părerea lui Tristram se arătă diferită. Fusese şi el în vizită la Madame de Cintré, luat de nevastă-sa, iar acum îi dădu lui Newman un raport amănunţit asupra expediţiei:

— Cred că de data asta nu mă mai prinzi aventurându-mă în aprecieri personale. M-am păcălit o dată şi-mi ajunge. De altfel, e o treabă al dracului de parşivă să faci pe cineva să-şi dea cu presupusul în legătură cu femeia cu care vrei să te însori. Ţi se spune ceea ce meriţi, şi pe urmă alergi, bineînţeles, şi-i dai ei raportul, iar la prima vizită a ticălosului gură-spartă, are ea grijă să-i facă o primire pe cinste. Totuşi, ca să fiu drept, nu prea ai tu aerul că i-ai fi spus ceva actualei tale prietene, sau, dacă ai făcut-o, Madame de Cintré a ştiut să se poarte cu mănuşi. A fost foarte amabilă şi nemaipomenit de politicoasă. S-a aşezat pe canapea alături de Lizzie, strângându-şi una alteia mâinile şi spunându-şi una alteia *chère belle,* pentru ca la fiecare trei vorbe să-mi adreseze câte un zâmbet formidabil, ca şi când ar fi vrut să-mi dea de înţeles că şi eu sunt *un frumos* şi *un scump.* A ţinut să răscumpere, te asigur, indiferenţa de până acum: a fost foarte plăcută şi comunicativă. Atâta doar că, într-un moment nefericit, i-a trecut prin cap să spună că trebuie să ne prezinte şi maică-sii, aceasta dorind să-i cunoască pe toţi bunii tăi prieteni. Nu aveam deloc chef să-i cunosc mama şi chiar eram pe punctul de a-i cere nevesti-mi să se ducă singură, urmând ca eu s-o aştept afară, când Lizzie, cu obişnuita şi infernala ei agerime a minţii, mi-a ghicit intenţia şi, dintr-o privire, m-a redus la tăcere. Aşa că am pornit-o cu toţii, ele braţ la braţ, iar eu în urma lor, cum a dat Dumnezeu. Am găsit-o pe bătrână stând în fotoliu şi bătând darabana de zor cu aristocraticele-i degeţele. A măsurat-o pe Lizzie din cap până-n picioare, însă şi-a găsit naşul; la jocul ăsta, trebuie să-i recunosc

meritul, Lizzie nu-şi are pereche. Aflând de la nevastă-mea că suntem prieteni buni ai domnului Newman, marchiza a făcut ochii mari, după care a zis: „Domnul Newman? Oh, da, fiica mea a hotărât să se mărite cu un anume domn Newman”. Pe urmă, Madame de Cintré s-a apucat din nou s-o dezmierde pe Lizzie şi să explice că această scumpă doamnă e cea care avusese ideea căsătoriei şi că ea i-l prezentase pe domnul Newman. „Oh, aşadar, dumitale trebuie să-ţi mulţumesc pentru ginerele meu american? i se adresă Madame de Bellegarde doamnei Tristram. Ai avut o idee foarte înţeleaptă. Fii sigură de marea mea recunoştinţă.” După care începu să se uite şi la mine, pentru ca aproape imediat să mă întrebe: „Dumneata cu fabricarea căror produse te îndeletniceşti?” Voiam să-i răspund că mă îndeletnicesc cu fabricarea cozilor de mătură pentru bătrânele vrăjitoare, să aibă pe ce călări, dar Lizzie mi-a luat-o repede înainte: „Soţul meu, doamnă marchiză, aparţine acelei categorii nenorocite de oameni care n-au niciun fel de profesie şi niciun fel de ocupaţie şi care, în consecinţă fac umbră pământului de pomană”. Pentru a o pocni pe bătrână, nici nu-i mai păsa de ghiontul pe care mi-l administra *mie.* „Ei, doamne, a zis marchiza, cu toţii avem de împlinit datorii.” La care Lizzie a răspuns: „Îmi pare rău că datoria mea mă sileşte să-mi iau rămas bun de la dumneavoastră”. Şi cu asta ne-am luat tălpăşiţa. Însă o ai soacră în toată puterea cuvântului.

— Oh, răspunse Newman, socară-mea nu doreşte nimic altceva decât să mă lase în pace!

La vremea cuvenită, în seara zilei de 27, Newman se duse la balul doamnei de Bellegarde. Vechea casă din Rue de l’Université strălucea într-un fel neobişnuit pentru ochii lui. În cercul de lumină, ce se proiecta în afara porţii de la intrare, o trupă de curioşi se zgâia la echipajele ce-şi făceau loc înăuntru; curtea era iluminată cu torţe arzânde, iar peronul din faţa casei împodobit şi cu

treptele aşternute cu covoare. Când Newman îşi făcu apariţia, mai sosiseră doar câteva persoane. Marchiza împreună cu fiica şi cu nora ei stăteau sus în capul scării, acolo unde antica nimfă de marmură trăgea cu ochiul la lume de sub o boltă de verdeaţă. Madame de Bellegarde, toată numai purpură şi perle şi preţioase dantele, aducea a personaj istoric pictat de Van Dyck; prin comparaţie, albul stins purtat de fiica ei, splendid şi vaporos, făcea din Claire de Cintré, şi aceasta spre bucuria posesivă a lui Newman, o făptură infinit de modernă şi de apropiată. Amfitrioana îşi salută oaspetele cu o politeţe nobilă şi ţeapănă şi, privind de jur împrejur, chemă la ea pe câţiva dintre indivizii ce se ţineau prin preajmă. Erau nişte gentilomi venerabili, cu înfăţişare la fel de caracteristică şi marcată de vreme şi grăitoare (din punctul de vedere al vreunei ştiinţe ce s-ar ocupa cu topografia socială, ca şi pentru eroul nostru, de altfel, sensibil la bizarerii) ca oricare dintre orăşelele acelea vechi, pline de turnuri şi ruine, ţinute la mare cinste, pe care le vizitase Newman în călătoria din vara trecută prin ţările Europei. Gătiţi cu ciudate însemne, cu panglici, cordoane şi decoraţii, aşa cum, la zile festive, şi vechile urbe arborează steaguri şi flamuri şi simboluri heraldice, bătrâneii aceştia se apropiară cu măsurată vioiciune, pentru ca marchiza să-l prezinte pe bunul prieten al familiei, ce urma să o ia în căsătorie pe fiica ei. Bunul prieten auzi o înşiruire confuză de titluri şi nume care, în închipuirea lui, se potriveau de minune cu podoabele şi zorzoanele lor. În timp ce domnii nu mai terminau să se încline şi să surâdă şi să murmure plini de dăruire amabilităţi, Newman se văzu nevoit să înghită în sec şi să răspundă, la rândul său, cu o serie de strângeri de mână imparţiale, însoţite de fiecare dată de câte un „încântat de cunoştinţă, domnule”. Se uită înspre Madame de Cintré, însă atenţia ei părea îndreptată în altă parte. Dacă siguranţa de sine a eroului nostru ar fi fost mai puţin pronunţată, de natură să-l facă să apeleze tot

timpul la Claire de Cintré ca la un critic în faţa căruia eşti obligat să-ţi joci rolul, atunci faptul că niciodată nu-i surprinse privirea zăbovind asupra lui ar fi putut să însemne dovada unei încrederi măgulitoare. O reflecţie pe care Newman nu a făcut-o, dar pe care noi putem risca totuşi, e că, în ciuda aparenţelor, Madame de Cintré observase probabil şi cel mai mic gest al oaspetelui. Marchiza Urbain era îmbrăcată într-un fel absolut uluitor, în crep roşu-portocaliu, stropit cu uriaşi aştri argintii – discuri lunare perfecte şi minunate semilune – cam jumătate din semnele firmamentului.

— Nu spui nimic despre *ma toilette,* îi reproşă ea pe un ton nerăbdător.

— Parcă te-aş privi prin telescop. Mă faci să mă gândesc la cine ştie ce cometă stranie, la ceva măreţ şi groaznic în acelaşi timp.

— Ah, dacă arăt măreţ şi groaznic, înseamnă că sunt pe măsura evenimentului! Numai că nu-s corp ceresc.

— Niciodată n-am văzut cerul de la miezul nopţii în nuanţa asta particulară de purpuriu, remarcă Newman.

— Exact în asta şi constă originalitatea mea. Albastrul l-ar fi putut alege orice prost. Cumnată-mea, de exemplu, ar fi ales un albastru de o nuanţă subtilă, cu câteva semilune micuţe şi delicate. Însă eu găsesc că purpuriul e mult mai amuzant. În plus, îmi scoate în evidenţă ideea, care e clarul de lună.

— Clar de lună şi vărsare de sânge, zise Newman.

— O crimă sub clar de lună! râse tânără. Ce idee încântătoare pentru o toaletă! Ca imaginea să fie desăvârşită, uite că port şi un pumnal de diamante, înfipt în păr. Dar iată-l pe lordul Deepmere, adăugă ea după o clipă. Trebuie să aflu ce crede despre rochia mea.

Lordul Deepmere se apropie de ei foarte îmbujorat la faţă şi, după toate probabilităţile, foarte spălăcit pe dinăuntru; extrem de vesel şi, în acelaşi timp, total indiferent.

— Lordul Deepmere nu se poate hotărî pe care dintre noi două o preferă, pe cumnata mea sau pe mine, continuă madame Urbain. Îi place Claire pentru că e vara lui şi-i plac şi eu pentru că nu-i sunt vară. Dar de Claire nu are niciun drept să se îndrăgostească, pe când eu sunt perfect *disponible.* E foarte rău să-i faci curte unei femei logodite, dar e foarte rău să nu-i faci curte unei femei măritate.

— Oh, e foarte plăcut să faci curte femeilor măritate, spuse tânărul, pentru că n-au cum să-ţi mai ceară să te şi căsătoreşti cu ele.

— Şi celelalte, necăsătoritele, asta cer? Întrebă Newman.

— Ei, da! în Anglia, toate fetele pretind bărbatului să se însoare cu ele.

— Iar bărbatul refuză cu brutalitate, comentă madame Urbain.

— Bineînţeles, cum altfel? se miră înălţimea sa lordul. Un bărbat nu se poate însura cu fiecare fată care-i cere s-o ia în căsătorie.

— Vara dumitale n-o să-ţi ceară asta. Se mărită cu domnul Newman.

— Oh, e cu totul altceva! fu imediat de acord lordul Deepmere.

— Presupun că ai fi acceptat totuşi să te căsătoreşti *cu ea.* Asta mă face să sper că, în fond, mă preferi pe mine.

— Oh, când e vorba de lucruri frumoase, niciodată nu-l preferi pe unul altuia, zise tânărul. Le iei pe toate.

— Ce oroare! exclamă interlocutoarea sa. N-aş primi deloc să fiu luată în felul ăsta. Mai ales ca pe un „lucru”… Domnul Newman e mult mai bun. Ştie să aleagă. Oh, alege cu atâta grijă de parcă ar băga aţă-n ac. O preferă pe contesă oricărei alte rivale, fie aceasta oricât de strălucită şi de atrăgătoare.

— În tot cazul, nu mă poţi împiedica să fiu vărul ei, i se adresă lordul Deepmere lui Newman, râzând cu candoare.

— O, nu, nu te pot împiedica, răspunse Newman, râzând şi el la rându-i. Şi nici ea!

— Şi nici să dansez cu vara mea nu mă poţi opri, continuă lordul Deepmere cu naivă încăpăţânare.

— Asta aş putea-o evita, dansând eu însumi cu ea, replică Newman. Din păcate, însă, nu ştiu să dansez.

— Oh, poţi dansa şi fără să ştii. Nu-i aşa, milord? îl consultă madame Urbain pe lordul Deepmere.

Dar la întrebarea aceasta, înălţimea sa răspunse că un bărbat, dacă nu vrea să se facă de râs, trebuie să ştie să danseze. Exact în momentul acela, păşind încet şi cu mâinile la spate, se apropie de grup şi marchizul Urbain de Bellegarde.

— O serată splendidă! observă binevoitor Newman. Bătrâna casă arată deosebit de luminoasă şi de primitoare.

— Dacă îţi place dumitale, suntem mulţumiţi.

Şi cu acest răspuns, marchizul îşi înălţă umerii şi arcuindu-şi-i în faţă, se înclină.

— Oh, presupun că toată lumea e încântată, spuse Newman. Şi cum ar putea să nu fie încântată când primul lucru pe care-l vezi, chiar de la intrare, este sora dumitale care stă acolo, dreaptă şi frumoasă, ca un simbol al luminii şi al iubirii?

— Da, e foarte frumoasă, admise cu oarecare rezervă marchizul. Fireşte, însă, că pentru ceilalţi, faptul nu-i o sursă de satisfacţie atât de mare ca pentru dumneata.

— Ai dreptate, marchize. *Sunt* într-adevăr satisfăcut. Nu există nicio îndoială că *sunt,* zise Newman cu pronunţia aceea tărăgănată a lui. Şi acum, adăugă el, arătându-se preocupat şi de alte personaje ale scenei, spune-mi cine sunt aceşti oameni încântători.

Monsieur de Bellegarde privi tăcut în jur, cu capul plecat şi cu mâna ridicată până la buza de jos pe care şi-o scărpină uşurel. Un şuvoi de oameni se revărsau în salonul în care se aflau Newman şi stăpânul casei,

încăperile erau pline ochi, iar atmosfera, totul numai lumină şi culoare şi sunet, sugera fastul, somptuosul marilor întruniri. Impresia aceasta de lux şi splendoare provenea în bună măsură şi de la umerii strălucitori ai femeilor şi risipa de bijuterii, de la întreaga lor costumaţie de gală. Existau şi uniforme, dar nu prea multe, întrucât uşa doamnei de Bellegarde era închisă fără milă mirmidonilor parveniţi la putere, care înfloreau atunci din belşug pe solul Franţei, astfel că ilustra adunare de personaje surâzătoare şi limbute nu se prezenta, sub raportul aranjamentului mai general şi al detaliilor exterioare, chiar ca o colecţie de medalii de aur sau de argint. Păcat, totuşi, că prietenul nostru nu avea nimic de fizionomist în el, deoarece măştile acelea mobile, mai degrabă de ceară decât de bronz, erau imaginea unei lumi, traducerea expresivă, cum ar fi putut să-i pară lui, a unui text altminteri plin de obscurităţi. În oricare altă împrejurare, oamenii aceştia nu i-ar fi plăcut; ar fi găsit că femeile sunt prea puţin frumoase, iar bărbaţii mult prea sclifosiţi. Acum, însă, se afla într-o dispoziţie favorabilă numai şi numai impresiilor agreabile şi se mulţumea să observe că fiecare personaj poseda fie o anumită vivacitate, fie o anumită solemnitate şi să-şi zică în sinea lui că întreagă această desfăşurare de forţe, întreagă această făloşenie erau o formă importantă ce i se acorda.

— Te voi prezenta unora dintre ei, spuse după un timp monsieur de Bellegarde. Chiar ţin la acest lucru, îmi dai voie? Dacă mi-e permis să hotărăsc asupra persoanelor…

— Oh, sunt gata să dau mâna cu oricine doreşti, răspunse Newman. Mama dumitale mi-a şi făcut cunoştinţă cu o jumătate de duzină de bătrânei. Ai grijă să nu-i nimereşti tot pe ăia.

— Cine sunt domnii cărora te-a prezentat mama?

— Zău dacă nu i-am uitat, se văzu nevoit, să mărturisească Newman. Din păcate, i-am cunoscut cam la grămadă. Şi pe urmă, din punctul de vedere al

occidentalilor, oare chinezii – chiar marii mandarini! – nu seamănă grozav între ei?

— Bănuiesc că ei nu te-au uitat, zise marchizul.

Şi cu aceste cuvinte, o luă la picior, traversând încăperea. Pentru a nu se pierde de el prin mulţime, Newman îi luă braţul. Merseră astfel înainte, fără ca marchizul să mai scoată o vorbă. În cele din urmă, ajunşi într-una din laturile mai retrase ale casei, Newman se pomeni în prezenţa unei matroane de dimensiuni monstruoase, revărsată între braţele unui fotoliu imens şi având în juru-i, în picioare, dispuse în semicerc, câteva alte personaje. În clipa în care marchizul îşi făcuse apariţia, micul grup se despărţise în două pentru a-l lăsa să treacă. Urbain de Bellegarde avansă câţiva paşi, după care se opri tăcut şi respectuos, cu pălăria ridicată până în dreptul buzelor, în atitudinea aceea de pioasă supuşenie pe care Newman o mai întâlnise la anumiţi credincioşi, la intrarea în biserică. Într-adevăr, doamna din fotoliu aducea uluitor de mult cu efigia prea venerată a unui idol dintr-un templu păgân. De o corpolenţă monumentală şi de o seninătate imperturbabilă, înfăţişarea ei i se păru lui Newman de-a dreptul formidabilă. Ca într-un veritabil coşmar, eroul nostru avu viziunea unei bărbii triple, a doi ochi ce scânteiau în mijlocul feţei, două gămălii sticloase ale unor ace pe care le-ar fi înfipt careva în mijlocul unei perne, a unei enorme revărsări de sâni dezveliţi, a unei tiare de pene şi pietre preţioase, aruncând reflexe scăpărătoare la fiece mişcare a capului, a unor poale de satin cu circumferinţa imensă. Aşa cum trona acolo, cu micul ei cerc de spectatori împrejur, creatura aceasta uluitoare trezi în mintea lui Newman amintirea Femeii-gigant de pe la bâlciuri. Ea îi aţinti pe noii veniţi cu oprire fixă, sfredelitoare.

— Scumpă ducesă, i se adresă marchizul, permiteţi-mi să vi-l prezint pe bunul nostru prieten, domnul Newman, despre care ne-aţi mai auzit vorbind. Întrucât dorim ca

domnul Newman să fie cunoscut de cei care ne sunt dragi, nu se putea să nu încep cu dumneavoastră.

— Încântată, dragă prietene. Încântată, *monsieur.*

În timp ce ducesa pronunţă aceste cuvinte, cu o voce care, deşi slabă şi scârţâită, nu suna neplăcut, Newman se înclină, cât era de lung, într-o reverenţă lipsită de orice constrângere şi artificiu. Aşa cum îşi scria numele, saluta clar şi precis.

— Am venit anume să-l văd pe monsieur. Sper că apreciază gestul. Nu trebuie decât să te uiţi la mine, domnule, ca să înţelegi asta, continuă ea, trecându-şi în revistă, cu o privire atotcuprinzătoare, dimensiunile.

Newman nu prea ştia ce să spună, deşi s-ar fi zis că unei ducese care glumeşte pe seama propriilor ei cărnuri i se poate spune aproape orice. Auzind-o declarând că venise anume să-l vadă pe acest specimen demn de interes, gentlemanii din jurul ei se întoarseră puţin spre Newman, privindu-l cu gravă, aproape exagerată consideraţie. Pe un ton de o seriozitate cu totul şi cu totul ieşită din comun, marchizul pronunţă numele fiecăruia dintre cei de faţă, iar posesorii numelor în cauză se înclinară rând pe rând. Şi, iarăşi, senzaţia pe care o încercă Newman la auzul acestei prezentări fu aceea a unei înşiruiri de titluri de cărţi, de somităţi înscrise pe afişele spectacolelor, de indexuri alfabetice.

— Am ţinut extrem de mult să te cunosc, reluă ducesa. *C'est positif.* În primul rând, sunt foarte legată de persoana cu care urmează să te căsătoreşti. E creatura cea mai fermecătoare din Franţa. Ai grijă să te porţi frumos cu ea, altfel vei avea de-a face cu mine. Dar văd că *vous avez l'air bien honnête.* În al doilea rând, mi s-a spus că eşti un tip remarcabil. Am auzit fel de fel de lucruri extraordinare despre dumneata. *Voyons,* sunt adevărate?

— Nu prea văd ce-aţi fi putut auzi, se apără imediat Newman.

— Oh, ţi-ai creat o adevărată *légende!* Ai cea mai pestriţă, cea mai bizară biografie. Se zice că acum vreo zece ani ai fi fondat în Vestul îndepărtat un oraş care are în momentul de faţă o jumătate de milion de locuitori. Parcă o jumătate de milion, nu-i aşa, domnilor? Că eşti unicul proprietar al acelui ţinut şi, în consecinţă, fabulos de bogat, şi că ai fi şi mai bogat încă, dacă nu ţi-ai pune terenurile şi casele, gratuit, la dispoziţia tuturor nou-veniţilor care-şi iau angajamentul că n-or să mai fumeze niciodată trabuc. Se zice că în felul ăsta, în trei ani, devii preşedinte al tuturor Americilor.

Ducesa debită această poveste caraghioasă cu o siguranţă de sine şi pe un ton atât de curgător, încât micul ei discurs răsună în auzul lui Newman aidoma unei tirade dintr-o comedie interpretată de o veche şi experimentată actriţă. Mai înainte chiar ca ea să-şi fi încheiat recitalul, eroul nostru izbucni într-un nestăvilit hohot de râs, un râs sănătos, capabil să sugereze destul de bine aplauzele şi tropăiturile specifice unei săli de spectacol.

— Scumpă ducesă, scumpă ducesă! murmură marchizul, încercând să liniştească lucrurile.

În uşa salonului, îşi mai făcură apariţia alte două, trei persoane, venite să vadă cine îşi permite să râdă astfel în faţa ducesei. Însă ducesa nu se opri. Cu siguranţa calmă a celei care, ştiindu-se o mare doamnă, e convinsă că va fi urmărită, şi cu seninătatea femeii limbute, complet nepăsătoare la reacţia ascultătorilor, ea continuă netulburată:

— Ştiu că eşti un om cu totul şi cu totul deosebit. Altfel, nici n-ai fi putut să câştigi dragostea bunului nostru Urbain şi a admirabilei lui mame. Nu-şi dau ei aprobarea oricui. Sunt foarte exigenţi. La ora actuală, nici măcar eu nu-s absolut sigură că mă bucur, într-adevăr, de stima lor… nu-i aşa, marchize? Însă adevăratul dumitale triumf, *cher monsieur,* e că i-ai plăcut contesei; Claire e

mofturoasă ca o prinţesă din poveşti. Succesul dumitale e un miracol. Care ţi-e secretul? Nu-ţi cer să mi-l dezvălui de faţă cu toţi aceşti domni, însă trebuie să-mi faci o vizită într-o zi şi să-mi arăţi cum procedezi.

— Secretul e al doamnei de Cintré, îndrăzni să răspundă Newman. Pe ea trebuie, s-o întrebaţi. Secretul meu se rezumă la marea ei bunătate.

— Bravo! exclamă ducesa. Iată, chiar de la început, un frumos exemplu de metoda pe care o foloseşti. Dar cum aşa, marchize? Gata, ni-l răpeşti pe *monsieur?*

— Trebuie să-mi fac datoria, scumpă ducesă, zise Urbain arătând cu mâna spre celelalte grupuri de invitaţi.

— Ah, ştiu ce înseamnă asta pentru dumneata! Ei, bine, l-am văzut pe *monsieur* şi asta-i tot ce voiam. Oricum, nu mă poate convinge că n-ar avea ceva de făcător de minuni în el. *Au revoir, monsieur.*

În timp ce se îndepărtau, Newman îl întrebă pe stăpânul casei cine este ducesa.

— Cea mai mare aristocrată a Franţei! răspunse scurt marchizul.

După care, îl prezentă pe viitorul său cumnat la vreo douăzeci de alte personaje, de ambele sexe, selectate, în chip evident, după importanţa recunoscută a numelui lor, după celebritate sau poză. La unii, calitatea aceasta de faţă simandicoasă apărea limpede; transcrisă într-o ireproşabilă caligrafie, chiar pe mutra posesorului; în cazul altora, caracterul august al persoanei scăpa slabelor mijloace de înţelegere ale eroului nostru, astfel că Newman îi fu recunoscător însoţitorului său, care, prin câteva comentarii impresionant de concise, îl ajută să li-l descopere. Întâlni bărbaţi mătăhăloşi, distanţi şi imperturbabili, alături de alţii mici, băgăcioşi şi năstruşnici; femei urâte, sufocate de dantele galbene şi bijuterii ciudate, ca şi femei frumoase a căror albă goliciune nici măcar abundenţa de pietre preţioase nu era în stare s-o acopere. Toată lumea îi acorda cea mai mare

atenţie, fiecare dintre oaspeţi îi surâdea fără a-şi precupeţi, cum ar fi zis Newman, efortul, fiecare se arăta încântat să-l cunoască, întreagă această lume îl privea cu acea concentrare înşelătoare a insului din marea societate, care, exact atunci când lasă să se creadă că-ţi întinde mărinimos un ban, îşi încleştează de fapt şi mai tare degetele pe el. Dacă marchizul trecea de la un grup la altul, asemenea unui îmblânzitor care-şi arată ursul, dacă în felul acesta parabola din povestea Frumoasei şi Monstrul îşi afla şi aici o corespondenţă, atunci impresia generală părea să fie că ursul imită cât se poate de bine purtarea omului. Primirea ce i se făcu în societatea aceasta şarmantă, Newman o găsi foarte „agreabilă” şi, generos, îşi interzise oricare altă apreciere. Era agreabil să fii tratat cu o politeţe atât de evidentă, să ţi se adreseze amabilităţi de un rafinament ce le preschimba în adevărate vorbe de duh, să auzi toate aceste perle rostite atât de clar şi răspicat, încât să-ţi dea senzaţia că te afli în faţa unui casier care-ţi numără cu glas tare teancuri întregi de bancnote. Era, de asemenea, agreabil ca franţuzoaice inteligente, căci toate păreau inteligente, să întoarcă spatele partenerilor lor pentru a putea să-l analizeze în voie pe nechematul acesta lung şi deşirat cu care urma să se mărite Claire de Cintré, după care să-i şi zâmbească ipochimenului, cu aerul că au priceput exact despre ce-i vorba. În cele din urmă, într-un moment în care tocmai se retrăgea dinaintea unei baterii de rânjete curtenitoare şi a altor graţiozităţi de acelaşi soi, Newman îl surprinse pe marchiz fixându-l cu o privire enigmatică şi atunci, pentru prima oară, eroul nostru se simţi stânjenit. „Nu cumva am ajuns să mă port ca un idiot sadea?” se întrebă el. „Am eu oare aerul unui terier care se târăşte în patru labe?” În aceeaşi clipă, zărind-o pe doamna Tristram în celălalt capăt al salonului, se despărţi printr-o fluturare a mâinii de monsieur de Bellegarde şi se îndreptă spre ea.

— Arăt eu, într-adevăr, ca un câine care abia aşteaptă să i se arunce ciolanul? o întrebă el. Ca o javră care stă cu gura căscată să i se strige „Prinde!”, pentru ca imediat să înfulece ce i se azvârle şi să se lingă pe bot?

— Arăţi ca toţi bărbaţii cărora le merge din plin: stupizi şi inconştienţi. Femeile suportă succesul cu mai mult bun simţ, întocmai cum eşecul îl îndură cu ceva mai multă delicateţe. Prin urmare, atitudinea dumitale e tipică – nici mai bună, nici mai rea pentru asemenea situaţii. Te urmăresc de vreo zece minute şi-l urmăresc şi pe monsieur de Bellegarde. Nu-i place deloc treaba pe care e silit s-o facă.

— Cu atât mai lăudabilă silinţa de a şi-o duce la bun sfârşit, replică Newman. Dar şi eu voi fi mărinimos. N-o să-l mai deranjez cu nimic. Dacă ai şti cât sunt de fericit! Ia-mă, te rog la braţ şi să ne mişcăm puţin. Imposibil să mai stau locului.

O plimbă astfel din încăpere, în încăpere, prin toată casa. Comentariile ei suav incisive, privirile ei atotiscoditoare îi trezeau imaginea trecătorului care, neavând nicio treabă, se apucă să studieze atent şi să aleagă, prin geamul gros al vitrinei şi cu un interes pur teoretic, prăjiturile din cofetărie. Newman mai că nu-i răspundea. Abia dacă auzea ce i se spune. Gândurile lui călătoreau aiurea, pierdute în imensitatea acestui adevăr de netăgăduit de a fi ajuns acolo unde îşi propusese să ajungă. Stânjeneala pe care o încercase o clipă dispăru ca prin farmec şi se simţi pe deplin liniştit. Da, „ajunsese acolo”, iar acum se impunea cu necesitate să rămână pe loc. Deşi, îndeajuns de obişnuit cu succesul, niciodată până atunci bucuria reuşitei, a lucrului obţinut cu greu nu fusese atât de profundă, atât de răscolitoare. Luminile, florile, muzica, *asocierea* acestora, vagă, tulbure pentru el, doar umplând încăperile asemenea unor arome de ierburi uscate – ceva îndepărtat şi, cum îi mărturisise el marchizului, mongolic; femeile strălucitoare, splendoarea

bijuteriilor, chiar ciudatul amestec de glasuri într-o limbă ce părea a fi limba conversaţiilor mondene aşa cum italiana e a operei; toate acestea erau o dovadă că se născuse sub o zodie mai bună decât îşi închipuise. Iar dacă, totuşi, dinţii săi sănătoşi şi puternici se dezveleau într-un zâmbet mai triumfător ca de obicei, nu vanitatea satisfăcută îl împingea la acest spectacol; nu ţinea deloc să fie arătat cu degetul şi nici să se bucure de stima acestor indivizi. Dacă s-ar fi putut să privească întreagă această scenă nevăzut, printr-o gaură a acoperişului, de pildă, plăcerea ar fi fost absolut aceeaşi. Grandoarea seratei nu i s-ar fi părut altceva decât o recunoaştere a energiei şi a reuşitei sale, o confirmare a acelei priceperi de a se „descurca” în viaţă la care, sub o formă sau alta, întreaga sa biografie contribuise. În clipa de faţă sentimentul împlinirii îşi atinsese apogeul.

— Totul e foarte frumos şi foarte amuzant, observă doamna Tristram în timp ce-şi continua plimbarea. Vreau să zic foarte aparte. Absolut palpitant şi aproape interesant. Nimic supărător, în afară de felul în care bărbatul meu se sprijină de damascul ăla adorabil, de un roşu stins, din salonul alăturat şi stă de vorbă cu un individ pe care bănuiesc că-l ia drept prinţ, dar care, sunt aproape sigură că nu-i altul decât angajatul ce se ocupă cu întreţinerea lămpilor. Crezi că i-ai putea despărţi? Încearcă să răstorni o lampă!

Mă îndoiesc că Newman, căruia nu i se părea deloc nepotrivit ca Tristram să se întreţină cu un specialist într-ale iluminatului, ar fi dat curs acestei solicitări; chestiunea rămâne, totuşi, fără răspuns, întrucât, exact în acea clipă, se apropie de ei Valentin de Bellegarde. Pe acesta, Newman i-l prezentase doamnei Tristram cu vreo două, trei săptămâni mai înainte şi chiar de atunci tânărul manifestase o subită şi inteligentă slăbiciune pentru spiritul subtil şi, într-un anume fel, rezervat al acestei doamne, căreia îi şi făcuse câteva vizite.

— Ai citit cumva *La Belle Dame Sans Merçi* de Keats? îl întrebă ea. Îmi aminteşti de eroul baladei

O, cavaler în zale, ce te doare
De umbli palid, solitar?

— Dacă umblu solitar, asta e numai pentru că mi-a lipsit compania dumitale, replică Valentin. În plus, pentru un bărbat nu e de bon ton să arate fericit. Firește, cu excepţia lui Newman. Toate aceste aplauze lui îi sunt adresate. Nici dumneata, nici eu nu ne putem permite să ne producem la scenă deschisă.

— Mi-ai prezis astă-primăvară că nu vor trece nici şase luni şi-am să turbez de furie, spuse Newman, adresându-se doamnei Tristram. Mi se pare că termenul s-a scurs şi iată că singurul gest violent pe care am ajuns să-l fac e să-ţi ofer dumitale acum o *café glacé.*

— Iar eu te-am prevenit că tot ce facem noi e măreţ, observă Valentin. Nu mă refer la cafeaua glacé... Însă toată lumea e prezentă, iar soră-mea mi-a spus, chiar cu o clipă mai înainte, că Urbain a fost adorabil.

— Oricum, e un om tare de treabă. O clipă de neatenţie din partea mea – sau din partea lui – şi aş şi ajunge să-l iubesc ca pe un frate. Asta, continuă Newman, îmi aduce aminte că s-ar cuveni să mă duc să-i spun câteva vorbe înflăcărate şi mamei dumitale.

— Ai grijă să fie cât mai înflăcărate, îl sfătui Valentin. S-ar putea să fie ultima oară când te vei mai simţi într-o asemenea dispoziţie.

Newman plecă aproape hotărât s-o strângă la piept pe Madame de Bellegarde. Trecu prin câteva încăperi şi, până la urmă, o găsi în primul salon, aşezată pe o sofa şi avându-l alături pe lordul Deepmere, tânără ei rubedenie. Acesta, cu mâinile înfipte adânc în buzunare, cu picioarele întinse în faţă şi uitându-se fix la vârful pantofilor, avea o înfăţişare vizibil stânjenită. Amfitrioana

părea să-i fi spus ceva deosebit de important, iar acum parcă ar fi aşteptat un răspuns sau vreun alt semn care s-o convingă de efectul vorbelor ei. Îşi ţinea mâinile împreunate în poală şi se uita la mutra cam nătângă a înălţimii sale cu aerul unui om care încearcă să descifreze un pasaj scurt, dar plin de capcane, din cine ştie ce text obscur. Când Newman se apropie, lordul îşi ridică ochii spre el, îi întâlni privirea şi se schimbă la faţă.

— Mi-e teamă că întrerup o convorbire interesantă, zise Newman.

Madame de Bellegarde se ridică şi, cum în aceeaşi clipă se ridică şi interlocutorul ei, îşi sprijini mâna de braţul acestuia. Pentru moment, nu răspunse la observaţia noului venit, dar pentru că nici tânără rubedenie nu scotea o vorbă, zise căznindu-se să surâdă:

— Credeam că lordul Deepmere va avea amabilitatea să-ţi spună că era o discuţie foarte interesantă.

— Oh, nu-s deloc amabil! răbufni înălţimea sa. Însă a fost, într-adevăr, interesant.

— Fără îndoială că Madame de Bellegarde ţi-a dat vreun sfat bun, nu? se interesă Newman. Ţi-a arătat, de la înălţimea autorităţii ei, calea pe care trebuie s-o urmezi. Dacă-i aşa, eu, în locul dumitale, aş asculta-o… orbeşte!

— I-am dat un sfat excelent, spuse marchiza, aţintindu-l pe eroul nostru cu ochii ei limpezi şi reci. Depinde de el să-l primească sau nu.

— Primeşte-l, domnule, primeşte-l! exclamă Newman. Orice sfat ţi-ar da în seara asta, trebuie să fie bun. Căci în seara asta, nu-i aşa, marchiză, sunteţi cu inima împăcată şi plină de voie bună, iar asta te ajută să gândeşti frumos. Totul se desfăşoară cu atâta strălucire, totul e atât de reuşit! Serata dumneavoastră e de-a dreptul magnifică. Aţi avut o idee cum nu se poate mai fericită. Un spectacol cu mult mai grozav decât cel pe care vi l-aş fi putut oferi eu, cu slabele mele mijloace.

— Dacă îţi place, sunt mulţumită, răspunse bătrâna pe

un ton conciliant, rar întâlnit la ea. Dorinţa mea a fost să-ţi placă dumitale.

— În acest caz, n-aţi vrea să mai faceţi ceva pentru ca plăcerea mea să fie şi mai mare? Dacă da, continuă! Newman, lăsaţi-l pe lordul Deepmere să mediteze în linişte la sfaturile dumneavoastră şi să-şi cam vadă singurel de treburi, iar dumneavoastră luaţi-mă de braţ şi să dăm o raită prin saloane.

— Dorinţa mea a fost să-ţi fiu pe plac, repetă marchiza pe un ton cam înţepat.

Se desprinse de la braţul tinerei ei rubedenii, iar Newman se minună de atâta docilitate.

— Dacă tânărul acesta este înţelept, adăugă ea, nu-i rămâne decât s-o caute pe fiica mea şi s-o invite la dans..

— V-am susţinut tot timpul sfaturile, zise Newman, înclinându-se în faţa marchizei şi râzând, aşa că nici acum nu mai am încotro şi trebuie să-l las pe el să intervină într-o chestiune în care, de altfel, nici nu mă pricep.

Lordul Deepmere îşi şterse fruntea şi se îndepărtă, iar Madame de Bellegarde se sprijini de braţul oferit de Newman.

— Da, a fost o idee formidabilă, declară eroul nostru în timp ce se învârteau unul lângă altul printre grupurile de invitaţi. Toţi se cunosc între ei şi toţi par bucuroşi că se revăd. Marchizul mi-a făcut cunoştinţă cu multă lume, aşa că mă simt chiar ca-n familie. E o împrejurare de care o să-mi amintesc toată viaţa, îşi continuă Newman aprecierea la care ţinea prea mult ca să-şi mai caute cuvintele. Şi-o să-mi amintesc de ea cu foarte mare plăcere!

— Cred că este o împrejurare pe care niciunul dintre noi nu o va uita vreodată! zise marchiza, cu pronunţia aceea a ei impecabilă.

La apariţia bătrânei, mulţimea se dădea la o parte pentru a-i face loc, numeroşi oaspeţi salutând-o şi strângându-i mâna, iar alţii întorcându-se cu faţa la ea ca

măcar s-o privească. Madame de Bellegarde acceptă toate aceste dovezi de respect cu elegantă, calmă bunăvoinţă, dar, în afară de faptul că îşi împărţi surâsurile în dreapta şi-n stânga, până în clipa în care ajunse în ultimul salon, unde dădu peste fiul ei mai vârstnic, nu scoase o vorbă. Aici, desprinzându-se brusc de Newman şi întorcându-se spre Urbain, declară limpede şi grav:

— Ajunge, domnule!

Urbain de Bellegarde întinse braţele spre ea, o luă de mâini şi o aşeză pe un scaun, cu aerul celei mai tandre veneraţii. Cum gestul părea să vorbească despre nevoia unei comunicări mai intime între cei doi, Newman se retrase discret. Se mai plimbă un timp prin încăperile casei, umblând degajat, dominând mulţimea invitaţilor cu înălţimea sa respectabilă, reînnoind cunoştinţa cu câţiva dintre cei cărora le fusese prezentat de marchiz, răspândind asupra tuturor ceva din excesivul său calm. Lui Newman, petrecerea i se părea a fi şi acum în toi, dar cum până şi sărbătorile naţionale – ca acele zile de 4 iulie din copilăria sa – au un sfârşit, şi banchetul bătrânei începu să-şi arate oboseala. Muzica îşi suna ultimele acorduri, iar lumea, pe picior de plecare, o căuta pe amfitrioană pentru a-şi lua rămas bun de la ea. Aceasta nu era însă de găsit şi eroul nostru prinse un zvon că, într-un acces de oboseală sau de slăbiciune, ar fi părăsit balul.

— N-a rezistat emoţiilor serii, o auzi el comentând pe o cucoană volubilă. Săraca marchiză! Îmi închipui ce-a putut să însemne povestea asta pentru ea!

O clipă mai târziu, află însă că îşi revenise şi că, aşezată într-un fotoliu de la intrare, tocmai primea ultimele onoruri din partea doamnelor care, luându-şi rămas bun, ţineau morţiş ca stăpâna casei să nu se ridice cumva în picioare. Newman porni în căutarea de oameni de Cintré pe care o văzuse trecând de mai multe ori pe lângă el în vâltoarea vreunui vals, dar cu care, potrivit înţelegerii avute, nu schimbase niciun cuvânt de la

începutul serii. Cum întreaga casă fusese pusă la dispoziţia oaspeţilor, încăperile de la *rez-de-chaussée* erau şi ele accesibile, deşi prea puţini invitaţi le frecventaseră. Newman trecu fără grabă prin ele, neîntâlnind decât vreo câteva perechi împrăştiate pe ici, pe colo, pentru care solitudinea aceasta relativă părea o binecuvântare, şi ajunse la o mică seră ce dădea în grădină. Faţada serei, formată dintr-un geam transparent de sticlă şi fără niciun fel de vegetaţie în dreptul ei, lăsa ca lumina stelelor de iarnă să pătrundă atât de direct, încât dacă cineva ar fi stat acolo ar fi dat impresia că se află sub cerul liber. Acum, în acest loc, în picioare una lângă alta, se găseau două persoane: un bărbat şi o femeie. Pe aceasta, deşi cu spatele la începerea în care pătrunsese el, Newman o recunoscu imediat ca fiind prietena sa. Eroul nostru ezită dacă să înainteze sau nu, dar tocmai atunci Madame de Cintré întoarse ochii, simţindu-l fără îndoială că e acolo. Îl privi un moment, după care se întoarse din nou spre însoţitorul ei.

— E aproape păcat să nu-i spui şi domnului Newman, zise ea, cu jumătate de glas, dar în aşa fel ca Newman să poată auzi.

— Spune-i, dacă doreşti! răspunse bărbatul căruia îi fusese adresată constatarea de mai înainte.

Era vocea lordului Deepmere.

— Oh, spune-mi neapărat! făcu Newman apropiindu-se de ei.

Observă atunci că lordul Deepmere era foarte aprins la faţă şi că îşi răsucise mănuşile de parcă ar fi vrut să le stoarcă; arătau pur şi simplu ca o frânghie. Era, probabil, semnul unei emoţii violente şi Newman fu mirat să descopere şi la Madame de Cintré urmele unei agitaţii asemănătoare. Era limpede că discuţia dintre cei doi fusese extrem de animată.

— Ceea ce aş putea să-ţi spun eu, se hotărî până la urmă Madame de Cintré, arborând un surâs destul de

firesc, e numai spre cinstea lui milord.

— Asta n-o să-l facă deloc mai fericit, replică milord, subliniindu-şi observaţia cu râsul acela al său dizgraţios.

— Ei, hai, care-i, misterul? se interesă Newman. Explicaţi-mi şi mie. Nu-mi plac lucrurile pe care nu le pricep.

— Câteodată, trebuie să acceptăm anumite lucruri care nu ne plac, după cum trebuie să ne şi lipsim de altele care ne plac, comentă tânărul nobil, mereu roşu la faţă şi hlizindu-se în continuare cam fără rost.

— E spre cinstea lordului Deepmere, însă nu şi spre a altora, explică doar pe jumătate Claire de Cintré. Aşa că nu voi mai vorbi despre asta. Poţi fi sigur, adăugă ea, întinzându-i mâna englezului, care se repezi să i-o apuce cu un soi de curtenie silnică. Iar acum du-te şi dansează! îl concedie ea.

— Oh, da, am o poftă nebună să dansez! Să dansez şi să beau şampanie în neştire!

Şi se îndepărtă cu un hohot lugubru.

— Ce s-a întâmplat între voi? întrebă Newman.

— Nu-ţi pot spune... acum. Nimic pentru care să te necăjeşti.

— A încercat să-ţi facă curte, ştrengarul?

Ea şovăi o clipă, după care rosti grav:

— Nu! E un tânăr cum nu se poate mai onest.

— Totuşi, păreai destul de tulburată. Încă mai eşti. Ceva tot se întâmplă.

— Nimic, repet, pentru care să te necăjeşti dumneata. Iar eu, dacă m-aş fi pierdut cumva cu firea – ceea ce nu e cazul – mi-am revenit complet. Într-o zi o să-ţi povestesc ce-a fost. Nu acum. Acum nu pot, accentua ea.

— Iar eu, zise la rândul său Newman, mărturisesc că nu vreau să aud nimic nelalocul lui. Sunt mulţumit de tot ce-i în jurul meu şi mai ales de prezenţa dumitale. Le-am văzut pe doamnele de aici, cu foarte multe dintre ele am şi stat de vorbă, dar adevărata mea bucurie eşti

dumneata.

Fermecătoarea femeie îl învălui o clipă într-o privire luminoasă şi tandră, după care îşi întoarse ochii spre noaptea înstelată. Rămaseră astfel o vreme tăcuţi, umăr lângă umăr.

— Spune-mi că şi dumneata eşti mulţumită de *mine.*

Newman trebui să aştepte un timp răspunsul; în cele din urmă, acesta veni şoptit, dar distinct:

— Sunt foarte, foarte fericită.

Deodată, un glas străin îi făcu pe cei doi să se întoarcă:

— Mi-e tare teamă ca Madame la Comtesse să nu răcească, aşa că am îndrăznit să-i aduc o broboadă.

În faţa lor, cu un aer blând îndatoritor şi ţinând în mână un şal alb, se afla doamna Bread.

— Mulţumesc, *ma bonne,* zise Madame de Cintré. Ajunge numai să te uiţi la stelele alea îngheţate ca să ţi se facă frig. N-o să-mi pun şalul, dar o să ne întoarcem în casă.

Intră prima şi Newman o urmă. Doamna Bread se dădu respectuoasă la o parte pentru a le face loc. Trecând prin faţa bătrânei, Newman se opri o clipă, iar ea îşi ridică privirea şi-l salută din ochi, fără să scoată o vorbă.

— O, da, i se adresă el, va trebui să vii să locuieşti cu noi.

— În acest caz, domnule, o să mai auziţi de mine! răspunse ea.

XVII

LUI NEWMAN ÎI PLĂCEA MUZICA şi se ducea deseori la operă. Într-o, seară, la numai două zile după balul doamnei de Bellegarde, stătea şi asculta *Don Juan.* Pentru a cinsti cum se cuvine această operă, pe care nu o mai văzuse reprezentată până atunci, venise să-şi ocupe fotoliul său de orchestră mai înainte de ridicarea cortinei. Adesea, lua o lojă dublă în care obişnuia să-şi invite câte un grup de compatrioţi. Era genul de divertisment la care se deda din toată inima. Îi plăcea să-şi adune prietenii şi să-i ducă la teatru, sau să-i urce în poştalion şi să ia masa împreună cu ei în câte un restaurant faimos (după câte îşi dădea seama nepriceputul din el) pentru cine ştie ce mâncăruri specifice şi absolut de negăsit în altă parte. Îi plăcea să facă lucruri care-i dădeau prilejul să plătească pentru alţii; adevărul e, chiar dacă pare de prost gust, că era încântat să-şi „trateze” amicii. Şi nu pentru că ar fi fost el omul despre care să se poată spune că-ţi scoate ochii cu averea lui. Dimpotrivă, îi era extrem de neplăcut să umble cu banii de faţă cu lumea. În privinţa aceasta avea o anumită sfială, un fel de pudoare, înrudită cu sentimentul pe care l-ar fi încercat dacă ar fi trebuit să se îmbrace sau să se dezbrace cu martori. Dar exact aşa cum îi făcea plăcere să umble îmbrăcat elegant, tot astfel încerca o satisfacţie secretă (căci, din delicateţe, nu

împărtăşea nimănui bucuria aceasta pur personală) când îi vedea pe oameni petrecându-şi timpul şi distrându-se pe propria-i cheltuială şi prin generoasa lui intervenţie. A invita o mulţime de inşi şi a-i duce undeva departe, a le oferi mijloace speciale de transport, a face rost de vagoane de tren şi de vapoare anume comandate se potrivea de minune cu gustul său pentru întreprinderile îndrăzneţe, conferind totodată ospitalităţii sale acea notă de eficacitate, pe care, în mod ideal, un asemenea act s-ar cuveni să o aibă întotdeauna. Cu câteva seri mai înainte de împrejurarea despre care vă vorbesc, Newman invitase un grup de bărbaţi şi femei – printre care se număra şi Miss Dora Finch – la operă pentru a o asculta pe tânără şi fermecătoarea Adelina Patti. Cum se nimerise ca Miss Dora Finch să stea alături de el în lojă şi să-şi pună în valoare strălucita ei conversaţie nu numai în antracte, ci şi în timpul multora dintre cele mai reuşite momente ale spectacolului, Newman plecase de acolo cu neplăcuta senzaţie că noua şi inegalabila divă are o voce subţirică, stridentă şi că pasajele ei de coloratură seamănă cu un chicotit. După întâmplarea aceasta se hotărî ca o vreme să se ducă la operă singur.

Când căzu cortina după sfârşitul primului act din *Don Juan,* Newman se răsuci în scaun să se uite la public. Aproape imediat îl zări pe Urbain de Bellegarde, instalat împreună cu soţia sa într-una dintre loji. Mica marchiză era foarte ocupată să-şi plimbe lorneta pe deasupra sălii şi Newman, bănuind că şi fusese prins în obiectiv, se gândi să meargă la ea şi să-i spună bună seara. Monsieur de Bellegarde, sprijinit de o coloană, stătea nemişcat şi se uita fix înainte, cu o mână înfiptă în răscroiala vestei sale albe şi cu cealaltă, în care-şi ţinea pălăria, la şold. Newman tocmai se pregătea să-şi părăsească locul, când, în ungherul mai întunecos al sălii, destinat acelor mici loji cărora în Franţa, datorită transpiraţiei abundente la care te supun, li se mai zice, deloc nepotrivit, şi scăldători,

observă un chip pe care nici depărtarea, nici obscuritatea nu-l puteau face cu totul de nerecunoscut. Era chipul unei femei tinere şi frumoase; un aranjament de trandafiri roşii şi de diamante îi împodobea părul. Făptura aceasta cerceta cu luare-aminte sala, mişcându-şi evantaiul cu studiată graţie. Când îşi lăsă evantaiul în jos, Newman descoperi doi umeri albi şi rotunzi împreună cu decolteul unei rochii de un roz trandafiriu. Alături, aproape lipit de umerii ei şi vorbindu-i cu o seriozitate pe care, după toate aparenţele, ea nici măcar nu catadicsea să i-o ia în seamă, stătea un bărbat tânăr, aprins la faţă şi cu gulerul de la cămaşă foarte răsfrânt. O scurtă privire şi Newman nu mai avu nicio îndoială: femeia tânără şi frumoasă nu era alta decât Noémie Nioche. Se strădui să descopere dacă nu cumva în fundul lojii se află şi tatăl domnişoarei, dar, din câte putu să-şi dea seama, elocvenţa tânărului nu se bucura de prezenţa vreunui alt ascultător. În cele din urmă, Newman se ridică şi părăsindu-şi locul, trecu pe sub *baignoire*-ul vechii sale protejate. Aceasta îl văzu apropiindu-se, înclină din cap şi-i zâmbi, gest destinat parcă să-i sugereze că ascensiunea ei în lume, demnă de invidiat, n-o făcuse chiar inumană. Newman trecu în *foyer*, făcu câţiva paşi, când, brusc, vederea unui bărbat aşezat pe o canapea îl sili să se oprească. Cu coatele sprijinite pe genunchi, aplecat înainte şi cu ochii în pământ, omul părea pierdut într-un fel de meditaţie sumbră. În ciuda, capului lăsat în jos, Newman îl recunoscu pe loc şi imediat se şi aşeză lângă el. Gentlemanul ridică ochii, ajutând astfel să iasă la iveală figura expresivă a lui Valentin de Bellegarde.

— La ce naiba te-i fi gândit atât de grav?

— La un lucru care, ca să fiu drept, are într-adevăr nevoie de gravitate. La nemaipomenita mea tâmpenie, răspunse prompt Valentin.

— Dar ce s-a mai întâmplat?

— S-a întâmplat că, fiind un nebun cu perioade de

luciditate, tocmai acum mă aflu într-o astfel de fază lucidă. Şi când mă gândesc că eram cât pe ce să mă îndrăgostesc de…

— De domnişoara din *baignoire*-ul de sub scări, cu rochia de un roz-aprins?

— Ai remarcat ce nuanţă aparte de roz? răspunde Valentin printr-o întrebare. Îi face pielea albă ca spuma laptelui:

Newman se uită la el destul de contrariat, după care se interesă:

— Oare ăsta să fie genul pe care-l numiţi voi *crême de la crême?*

Înţelegând însă după mutra lui Valentin că gluma pe care o încercase nu se ridica la înălţimea aşteptărilor unui parizian, schimbă tonul şi continuă:

— Aşadar, te-ai lăsat păgubaş? Nu te mai duci pe la ea?

— A, nu, nici pomeneală de aşa ceva. De ce nu m-aş duce? Eu m-am schimbat, nu ea, răspunse Valentin. Cu cât o văd mai des, cu atât sunt mai sigur că… ei da, că o văd bine. Are ea braţe teribil de frumoase, mai are şi alte calităţi, dar de fapt nu-i deloc o fiinţă *gentille.* Mai acum câteva zile a avut prostul gust să-l sictirească pe taică-său de faţă cu mine. La una ca asta chiar că nu m-aş fi aşteptat. A fost, vai, o dezamăgire!

— Cum aşa? E clar doar că nu-i pasă de taică-său nici cât negru sub unghie. Mi-am dat seama din prima zi.

— Asta-i cu totul altceva. Poate să creadă ce vrea despre nenorocit. Dar să-l ocărască e odios. Pur şi simplu, mi-a stricat tot cheful. Era ceva în legătură cu un jupon cu volănaşe pe care bătrânul ar fi trebuit să i-l aducă de la spălătorească şi de care pare-se că uitase. Numai că nu l-a tras de urechi! Nefericitul stătea şi se uita la ea cu ochişorii lui goi şi frecându-şi de zor pălăria aia veche cu pulpana hainei. Până la urmă, a întors spatele şi a ieşit fără o vorbă. Atunci, i-am spus domnişoarei Nioche că e de foarte prost gust să-i vorbească astfel fie chiar şi unui

tată vitreg. Mi-a răspuns că mi-ar fi deosebit de recunoscătoare dacă i-aş atrage atenţia ori de câte ori, gustul ei nu s-ar dovedi la înălţime, pentru că are o încredere nemărginită în mine. I-am explicat că nu-mi puteam permite neplăcerea de a-i forma manierele şi că mi se pare că ele erau de mult formate, după cele mai bune modele. Pur şi simplu m-a scos din fire. Dar, încheie vesel Valentin, o să-mi revin.

— Oh, timpul le vindecă pe toate! filosofă amuzat Newman.

Tăcu un moment, după care adăugă pe un cu totul alt ton:

— Aş vrea să te gândeşti la ceea ce ţi-am mai propus cândva. Vino cu noi în America să-ţi găsesc eu ceva de lucru. Ai o minte grozavă, numai c-ar trebui să ţi-o pui cât de cât la contribuţie. Dă-i şi creierului dumitale o şansă.

Valentin făcu o strâmbătură caraghioasă:

— Creierul meu îţi este foarte îndatorat. L-ai făcut să se simtă mai grozav ca oricând. „Şansa” la care te referi ar fi slujba aceea la bancă?

— Sunt destule slujbe. Bănuiesc însă că banca ţi se va părea locul cel mai aristocratic.

Valentin izbucni în râs:

— Ei, dragul meu, zise el, noaptea toate pisicile sunt negre! Când un om se prăbuşeşte de la o asemenea înălţime, nu mai există trepte ale decăderii!

O clipă, Newman nu răspunse nimic.

— Cred că vei avea prilejul să afli că există trepte ale succesului, zise în cele din urmă, prietenos ca întotdeauna, dar cât se poate de limpede.

Valentin se aplecase iarăşi înainte, cu coatele pe genunchi, zgâriind podeaua cu bastonul. În sfârşit, îşi înălţă ochii şi întrebă:

— Chiar crezi că ar trebui să fac şi eu ceva?

Newman îşi lăsă mâna pe braţul tânărului şi-l măsură un moment printre gene.

— Încearcă şi ai să te convingi. Nu sunt prea sigur dacă nu cumva eşti prea deştept pentru lumea asta, dar, la urma urmei, de ce n-am încerca să aflăm cât de deştept îşi poate *permite* să fie un om?

— Crezi cu adevărat că aş putea să câştig şi eu ceva bani? Când eram mic am găsit o monedă de argint sub preşul de la intrare. Teribil ce-aş fi vrut să văd cum e când găseşti una de aur.

— Fă ce-ţi spun eu şi-ai să-ţi găseşti salvarea, zise Newman. Gândeşte-te bine la asta.

Şi se uită la ceas, pregătindu-se să-şi reia drumul spre loja doamnei de Bellegarde.

— Pe cinstea mea că o să mă gândesc, răspunse Valentin. Mă duc să-l ascult pe Mozart încă o jumătate de oră – întotdeauna gândesc mai bine pe muzică – şi o să meditez profund la propunerea dumitale.

Când Newman intră în lojă, îl găsi şi pe marchiz alături de soţie. Urbain de Bellegarde părea la fel de politicos şi de inaccesibil ca întotdeauna, marea demonstraţie la care participase nu demult nefiind altceva decât o punte de castelan coborâtă o clipă pentru a fi numaidecât ridicată la loc. Încă o dată, Newman se afla în afara castelului, încă o dată stăpânul stătea neclintit, cocoţat pe ziduri. Lucrul nu era însă de natură să-l impresioneze pe eroul nostru.

— Ce părere aveţi despre operă? întrebă el degajat. Ce ziceţi de imperturbabilul Don Juan?

— Până la urmă, nu-i el chiar atât de imperturbabil, răspunse amuzat marchizul. Toată lumea îl cunoaşte însă pe Mozart şi nu din seara aceasta datează impresiile noastre. Mozart înseamnă tinereţe, prospeţime, strălucire, dezinvoltură, poate chiar prea multă dezinvoltură. Totuşi, pe alocuri, interpretarea e regretabil de grosolană.

— Sunt foarte curios să văd cum se termină, continuă, destul de insensibil la critica muzicală, Newman.

— Vorbeşti despre Don Juan de parcă ar fi un foileton din *Figaro,* observă marchizul. Sigur ai mai văzut această operă?

— Niciodată. Dacă aş fi văzut-o, mi-aş fi reamintit-o, Donna Elvira mă face să mă gândesc la Madame de Cintré. Nu mă refer la situaţia ei, ci la frumuseţea muzicii.

— O precizare extrem de subtilă, binevoi să admită marchizul. Mi se pare că nu există nicio posibilitate ca sora mea să fie părăsită.

— Într-adevăr, domnule, spuse Newman. Ce se întâmplă însă cu Don Juan?

— Vine diavolul – fie că descinde din cer, fie că urcă din infern – şi-l ia cu el, interevni madame Urbain. Bănuiesc că Zerlina te face să te gândeşti la mine.

— O să ies puţin până la *foyer,* i se adresă soţul, aşa că îţi ofer posibilitatea să spui că şi eu semăn cu comandorul... omul de piatră.

Cu aceste cuvinte, părăsi loja. Mica marchiză rămase o vreme cu ochii ţintă la marginea de catifea a balconului, după care murmură:

— Nu de piatră, de lemn!

Newman se aşează pe scaunul soţului. Marchiza nu schiţă niciun gest de protest, ci, dimpotrivă, răsucindu-se brusc spre el, îşi sprijini evantaiul strâns de braţul lui şi zise:

— Mă bucur foarte mult că ai venit. Vreau să-mi faci o favoare. Voiam să-ţi cer asta joi, la balul soacrei mele. Însă n-a fost chip să mă apropii de dumneata. Atunci erai într-o dispoziţie atât de grozavă, încât mă gândeam că n-ai fi putut să-mi refuzi o modestă rugăminte. Cu asta nu vreau să spun că acum ai arăta chiar lugubru. E un lucru pe care trebuie să mi-l promiţi. Acum e momentul să profit de dumneata. După ce-o să te căsătoreşti, n-ai să mai fii bun de nimic. *Allons,* promite-mi!

— Niciodată nu semnez un contract înainte de a-l fi citit, zise Newman. Mai întâi arată-mi documentul.

— Nu, trebuie să-l semnezi cu ochii închişi. O să-ţi conduc eu mâna. *Voyons,* ar trebui să-mi fii chiar recunoscător pentru faptul că, mai înainte de a te lega definitiv la cap, ţi se oferă şansa de a face şi dumneata ceva amuzant.

— Dacă e aşa de amuzant, replică Newman, după căsătorie va fi şi mai potrivit.

— Cu alte cuvinte, se plânse ea, nu-mi vei mai îndeplini niciodată rugămintea. Odată însurat, o să te temi de nevastă.

— Dacă lucrul încalcă morala – iartă-mi limbajul cam tare – n-o să mă amestec. Dacă nu, imediat după căsătorie voi fi omul dumitale.

— Oh, voi ăştia cu morala voastră! Mă şi mir cum de nu te îneci cu asemenea cuvinte mari, declară madame Urbain. Vorbeşti de parc-ai fi un tratat de logică şi încă unul de logică englezească. Ei bine, continuă ea, fie şi aşa: după căsătorie. La urma urmei, o să mă simt încântată să-ţi reamintesc promisiunea.

— În ordine, acceptă senin Newman. După căsătorie.

Mica marchiză avu un moment de ezitare. Îl privi pe Newman, iar acesta tocmai se întreba ce-ar mai putea să urmeze, când ea se dezlănţui.

— Presupun că ştii ce înseamnă viaţa mea. N-am nicio plăcere, nu văd nimic, nu fac nimic. Trăiesc la Paris exact aşa cum aş trăi la Poitiers.

— Soacră-mea zice despre mine că-s o... stai puţin, care-i cuvântul ăla drăgălaş? A, da, haimana! Mă acuză că umblu prin locuri dubioase şi socoteşte că s-ar cuveni să mă simt fericită să stau acasă şi să-mi număr strămoşii pe degete. De ce să-mi pese însă de strămoşi? Sunt sigură că lor nu le-a păsat nicicând de mine. N-am deloc intenţia să trăiesc legată la ochi. Susţin că lucrurile sunt făcute pentru a fi privite. Ştii, soţul meu este un om cu principii şi primul principiu de pe lista lui e că Tuileries reprezintă locul cel mai vulgar din lume. Dacă palatul de la Tuileries

e vulgar, atunci şi principiile lui sunt imbecile. Dacă aş ţine la aşa ceva, află că aş putea să am şi eu principii la fel de solide ca ale lui. Dacă fructele de soiul ăsta cresc pe arborele genealogic, n-ar trebui decât să mi-l scutur puţin pe al meu şi-ar cădea la pământ puzderie. Şi încă dintre cele mai frumoase. Oricum, îi prefer pe cei din neamul lui Bonaparte, care-s inteligenţi, tâmpiţilor de Bourboni.

Newman se întrebă, fantastic de uluit, dacă nu cumva mica marchiză aşteaptă de la el ca, prin cine ştie ce manevră ingenioasă a legaţiei americane, să-i netezească drumul spre saloanele imperiale.

— Oh, înţeleg! zise el. Vrei să fii primită la curte.

Madame Urbain izbucni într-un râs ascuţit.

— Eşti foarte, foarte departe de a mă fi înţeles. De Tuileries voi avea grijă eu singură. În ziua în care mă voi hotărî să merg acolo, vor fi destul de bucuroşi să mă primească. Mai curând sau mai târziu, tot voi dansa cadrilul cu împăratul. Ştiu ce vrei să mă întrebi: cum voi îndrăzni? Ei bine, *voi îndrăzni.* E adevărat că mi-e frică de soţul meu. E blând, calm, ireproşabil şi tot ce doreşti, dar mi-e frică de el... Îngrozitor de frică. Şi totuşi voi ajunge la Tuileries. Cum însă lucrul nu se va întâmpla nici în iarna asta, nici în cea viitoare, până atunci trebuie să mai trăiesc şi eu. Pentru moment, vreau să merg în altă parte. E visul meu. Vreau să merg la Bal Bullier.

— La Bal Bullier? repetă Newman, pentru care, cuvintele acestea, la primul contact cu ele, nu păreau să aibă vreun înţeles.

— Balul din Cartierul Latin unde se duc studenţii şi dansează cu iubitele lor. Să nu-mi spui că n-ai auzit de el

— A, da, zise Newman, am auzit de el. Acum îmi amintesc. Ba chiar am şi fost acolo. Aşadar, la Bal Bullier vrei să mergi?

— E *bête,* e ieftin, e tot ce doreşti, dar vreau să merg. Nişte prieteni de-ai mei au fost şi spun că-i foarte

amuzant. Prietenii mei se duc peste tot. Numai eu stau şi mor de urât acasă.

— Mi se pare că în clipa de faţă nici nu te afli acasă, observă Newman, şi nici că mori de urât n-aş zice.

— Mă plictisesc de moarte. De opt ani, merg la operă de două ori pe săptămână. Ori de câte ori propun câte ceva mi se închide gura cu un „Dar rogu-te, madame, nu ai o *loge aux Italiens?* Ce-şi poate dori mai mult o femeie de gust?" Mai întâi şi-ntâi, loja de la operă face parte din *contractul meu de căsătorie;* erau obligaţi să mi-o ia. În seara asta, de exemplu, mi-ar fi plăcut de o mie de ori mai mult să merg la Palais-Royal. Dar bărbatul meu nici nu vrea să audă de Palais-Royal, pentru că acolo se duc doamnele de la curte. Îţi închipui atunci cât ar accepta să mă ducă la Bullier! Zice că nu-i decât o imitaţie – şi încă una proastă – a ceea ce se petrece în intimitatea imperială. Însă, cum eu nu am încă niciun fel de acces în acea *intimité* a împărătesei – care trebuie să fie ceva minunat – de ce nu mi-aş arunca ochii într-un loc în care îţi poţi face o idee cât mai apropiată despre ea? Oricum, e visul meu. O idee fixă. Tot ce-ţi cer e să mă duci acolo. Eşti omul cel mai puţin compromiţător. Nu ştiu de ce, dar ăsta eşti dumneata. Aranjez eu treaba. Mă paşte un oarecare risc, dar asta mă priveşte numai pe mine.

În plus, norocul e de partea celor îndrăzneţi. Să nu mă refuzi; e visul meu!

Newman izbucni într-un hohot de râs nestăpânit. La ce bun, se gândi el, să mai fii soţia marchizului de Bellegarde, stirpe de cruciaţi, moştenitoarea a şase secole de glorie şi tradiţii, când unica ta aspiraţie nu e alta decât să vezi cum cincizeci de domnişoare ţopăie şi-şi ridică picioarele până deasupra capului partenerilor, în faţa a o sută de domnişori? Întrebarea i se păru un bun subiect pentru un moralist, dar nu mai avu vreme să se ocupe de asta. Cortina se ridică iarăşi, monsieur de Bellegarde se întoarse, iar el plecă să-şi reia locul.

Newman observă că Valentin se instalase în *baignoire*-ul domnişoarei Nioche, în spatele acestei tinere şi al însoţitorului ei, unde nu putea fi văzut decât numai dacă te uitai cu mare atenţie. La sfârşitul actului al doilea, îl întâlni pe culoar şi-l întrebă dacă se mai gândise la posibila plecare în America.

— Dacă ai fi vrut să meditezi cu adevărat, adăugă el, ai fi putut să-ţi alegi un loc mai potrivit decât loja domnişoarei Nioche.

— Oh, locul nu a fost rău, răspunse Valentin. Nu m-am gândit deloc la fată. Am ascultat muzica şi uitând complet de libret şi fără să mă mai uit la scenă, am întors pe o parte şi pe alta drăgălaşa dumitale propunere. Mai întâi, mi s-a părut de-a dreptul fantastică. Pe urmă, o anumită vioară din orchestră – auzeam exact care dintre ele – a început să-mi scârţâie în urechi: „De ce nu, de ce nu, de ce nu?", pentru ca, imediat, ritmica aceea grăbită să fie reluată de toate viorile, iar bagheta dirijorului să bată şi ea măsura în aer: „De ce nu, de ce nu, de ce nu?" Şi chiar că n-aveam ce să le răspund! În fond, nu văd de ce te-aş refuza. Nu văd de ce n-aş face şi eu ceva. Mi se pare o idee cu totul şi cu totul strălucită. Genul ăsta de lucruri se practică, fără îndoială, dintotdeauna. Şi pe urmă, m-aş întoarce în Franţa cu o valiză doldora de dolari. În plus, s-ar putea să mă şi amuze. Se zice despre mine că-s un *raffiné* extravagant; cine ştie dacă n-am să descopăr un farmec încă nebănuit în negustorie? Povestea îşi va avea, indiscutabil, latura ei romantică şi spectaculoasă. O să arate bine în biografia mea. O să se creadă că sunt un bărbat puternic, un *homme de premier ordre,* un om care domină împrejurările.

— Mi se pare că n-ar prea trebui să te preocupe ce o să se creadă şi cum o să arate, zise Newman. Întotdeauna arată bine să ai o jumătate de milion de dolari. Şi nu există niciun motiv să nu-i ai dacă ai să ţii cont de sfaturile mele – numai de ale mele – şi n-ai s-apleci

urechea la prostiile altora.

Îşi luă prietenul de braţ şi, astfel, cei doi se plimbară o vreme în susul şi-n josul unuia dintre coridoarele cu mai puţină lume. La gândul transformării acestui irezistibil pierde-vară într-un excelent om de afaceri, imaginaţia lui Newman începu să se înfierbântc. Se simţea animat de un fel de zel spiritual – zelul propagandistului. Într-o anumită măsură, entuziasmul acesta pornea din mai vechea lui neplăcere pe care o încerca la vederea oricărui capital neproductiv. O inteligenţă atât de vie ca a lui Valentin se cuvenea folosită în scopuri nobile, iar cele mai nobile scopuri cunoscute de Newman din propria sa experienţă erau marile, abstractele operaţii posibile numai în condiţiile unei pieţe ce nu admite mila. Pe urmă, zelul său mai creştea şi datorită afecţiunii pe care i-o purta tânărului. Nutrea faţă de el un anumit gen de compătimire, sentiment pe care, era sigur, contele de Bellegarde n-avea cum să-l înţeleagă. I se părea jalnic ca un personaj atât de înzestrat să-şi petreacă viaţa (şi încă trăind cu impresia că duce o viaţă palpitantă) bătând la nesfârşit drumul, în botinele lui de lac, dintre Rue d'Anjou şi Rue de l'Université, parcurgând de fiecare dată acelaşi Boulevard des Italiens, când în America promenada lui ar fi însemnat un întreg continent, cu bulevarde care se întind de la un ocean la altul. Ceea ce-l umilea şi mai mult era faptul, pe care trebuia să-l accepte totuşi, că Valentin nu are niciun ban. Chestiunea nu numai că nu i se părea în ordine, dar, cum ar fi zis el, era ceva cu totul şi cu totul nepractic, incomod şi penibil, la fel de nepractic, de incomod şi de penibil ca spectacolul unui om care n-ar şti nici să scrie, dar nici să călărească. Pentru Newman era aproape ridicol de anormal să vadă că mai există indivizi cu pretenţia de a trăi pe picior mare fără a fi posesorii unui considerabil pachet de acţiuni în Compania căilor ferate de Vest. Deşi, trebuie adăugat, niciodată n-ar fi susţinut că asemenea avantaje ar fi justificat, prin ele

însele, ridicarea oricăror pretenţii de acest soi.

— Îţi găsesc eu ceva, reluă el discuţia. O să te ajut până la capăt. Ştiu destule locuri în care te putem plasa. La început, n-o să-ţi vezi capul de treburi şi-o să-ţi ia ceva vreme până te înveţi. Pe urmă, intri în ritm, iar peste şase luni, când ai gustat din meserie şi-ai făcut două-trei afaceri pe cont propriu, o să te simţi de minune. În plus, va fi foarte plăcut să-ţi ai sora aproape, după cum şi ea va fi bucuroasă să te ştie acolo. Da, Valentine, continuă el, strângând cu căldură braţul însoţitorului său, văd cum ţi se deschide toată viaţa înainte. Aşteaptă puţin şi-o să-ţi găsesc ceva grozav... Totul va fi cum trebuie...

Newman continuă s-o ţină mai departe pe această strună, dragă inimii lui, întorcând pe o parte şi pe alta marile posibilităţi ce-i stăteau în faţă. Se plimbară astfel vreun sfert de oră. Valentin asculta, punea întrebări, făcându-şi adesea prietenul să izbucnească în râs, uluit de atâta ignoranţă în cele mai elementare chestiuni de afaceri, zâmbind el însuşi, pe jumătate ironic, pe jumătate interesat. Şi totuşi, era serios şi aproape convins, fascinat de acest El Dorado – fabulosul ţinut a cărui hartă, cea mai cuprinzătoare şi mai limpede din câte văzuse vreodată, i se desfăşura acum dinaintea ochilor. Este la fel de adevărat, totuşi, că dacă, pe de o parte, i se părea îndrăzneţ, original, chiar amuzant să-şi lase ruginitul său blazon să fie aurit din nou, cu aur masiv de astă dată, prin intermediul ingenioaselor procedee tehnice patentate dincolo de Atlantic, pe de altă parte, nu prea gusta libertatea cu care s-ar fi putut ajunge la o asemenea operaţie. Şi totuşi, brusc, se simţi nerăbdător să ia taurul de coarne. Astfel că, în clipa când soneria anunţă terminarea antractului, în tonul excesiv de vesel cu care Valentin încheie discuţia apăru o notă de-a dreptul tragi-comică.

— Ei bine, dă-i drumul! Aranjează ceva, lansează-mă. Sunt omul dumitale. Aruncă-mă în cazan şi preschimbă-

mă în aur!

Cum tocmai ajunseseră pe coridorul care înconjura şirul de *baignoires,* Valentin se opri în faţa strâmtei şi întunecoasei loji ocupate de mademoiselle Nioche şi puse mâna pe mânerul de la uşă.

— Ce faci? Tot acolo te duci? întrebă Newman, văzându-i gestul.

— *Mon Dieu, oui,* răspunse Valentin.

— Alt loc nu ai?

— Ba da, obişnuitul meu fotoliu de orchestră.

— În cazul ăsta, ar fi mai bine să te duci şi să ţi-l iei în primire.

— Şi de acolo o văd foarte bine, admise Valentin cu seninătate. Iar în astă-seară merită să fie văzută. Totuşi adăugă el după o clipă, de data asta am un motiv special să mă întorc în loja ei.

— Oh, mă las păgubaş, zise Newman. Te cufunzi în viciu, iar când ţi se arată lumina, nici n-o recunoşti măcar.

— Nu, altu-i motivul. În lojă mai e un tânăr pe care intrarea mea o să-l scoată din sărite, iar eu ţin cu tot dinadinsul să se întâmple aşa.

— Ticălos calculat şi cu sânge rece! Ăsta-mi eşti! exclamă Newman. N-ai putea să-l laşi în apele lui pe nenorocitul acela?

— Nu, tipul mă calcă rău de tot pe bătături. Nu-i loja lui. Noémie a venit singură. M-am dus să stau de vorbă cu dânsa, pentru ca după câteva clipe să mă roage să-i aduc evantaiul din buzunarul mantoului pe care o *ouvreuse*[42] lacomă, tot trăgând cu ochiul după bacşiş, în loc să i-l agaţe în cuier, l-a luat cu ea. În lipsa mea, domnul acesta a intrat şi s-a aşezat pe scaunul de lângă ea pe care tocmai stătusem eu. Întoarcerea mea l-a iritat şi a avut şi grosolănia să arate acest lucru. Mai că n-a devenit impertinent. Habar n-am cine este... Un animal mare, roşu la faţă şi care răsuflă zgomotos. Nu pricep de fi unde

[42] Plasatoare (în fr. în text).

îşi culege Noémie asemenea cunoştinţe. Mai era şi băut, dar ştie ce face. Chiar acum, în timpul actului al doilea, bruta mi-a arătat în mod clar că are de gând să-şi dea drumul. Aşa că intru şi stau zece minute – suficient pentru el să se compromită, dacă într-adevăr ţine la asta. Nu pot deloc să-l las să-şi închipuie că m-a dat afară din lojă.

— Bietul copilaş! îl căină Newman dojenitor. În fond, de ce să nu se simtă şi el bine? Sper că n-ai să te certi cu un necunoscut pentru un flecuşteţ ca ăsta.

— Flecuşteţul – dacă prin acest cuvânt o ai în vedere pe domnişoara Noémie – n-are nimic de-a face cu asta şi nici nu intenţionez să provoc o ceartă. Nu-s scandalagiu şi nici bătăuş, pur şi simplu vreau să pun lucrurile la punct. E o chestiune de principiu de la care un gentleman n-are dreptul să se sustragă.

— Oh, fir-ar el de principiu! exclamă Newman pierzându-şi răbdarea. Asta-i necazul cu voi franţujii: mereu puneţi câte ceva la punct. În sfârşit, adăugă el, termină repede sau dacă nu, cu prima ocazie te fac pachet şi te expediez într-o ţară în care ai să descoperi că jumătate din principiile dumitale s-au învechit de mult şi că despre cealaltă jumătate nimeni n-a auzit nimic.

— Foarte bine, răspunse Valentin. Oricând doreşti. Dar dacă merg în America, nu trebuie să-l las pe individ să creadă că fug de el.

Cu aceste cuvinte, se despărţiră. La sfârşitul actului, Newman observă că Valentin încă se mai afla în *baignoire.* Ieşi din nou pe coridor, aşteptându-se să-l întâlnească acolo, şi, într-adevăr, când ajunse la câţiva paşi de cuibuşorul domnişoarei Noémie, îşi văzu amicul părăsind loja împreună cu tânărul care avusese plăcerea să stea alături de principalul ei ocupant. Cei doi se îndreptară cu paşi repezi spre capătul culoarului, unde se opriră şi începură să discute ceva. Păreau îndeajuns de calmi, însă necunoscutul, teribil de îmbujorat, îşi scosese batista şi-şi tot ştergea faţa cu gesturi emfatice. Între

timp, Newman ajunse şi el în dreptul *boignoire*-ului. Prin uşa lăsată întredeschisă, avu posibilitatea să-şi arunce ochii înăuntru; zări o rochie de un roz-aprins şi imediat intră. Noémie se întoarse spre el, întâmpinându-l cu cel mai radios surâs:

— Ah, în sfârşit, v-aţi hotărât să veniţi şi dumneavoastră să mă vedeţi! Dar numai pentru a salva politeţea! Oricum, aţi picat într-un moment formidabil. Luaţi loc.

Arăta, trebuie s-o recunoaştem, deosebit de drăguţă şi de provocatoare, plină de viaţă şi elegantă şi mai avea şi aerul omului care tocmai a primit o veste cum nu se poate mai bună.

— Se întâmplă ceva pe aici... zise Newman, – fără să dea curs invitaţiei de a se aşeza.

— Aţi picat într-un moment foarte palpitant, îşi repetă ea ideea. Doi domni – unul dintre ei e monsieur de Bellegarde, pe care mi-aţi făcut plăcerea să mi-l prezentaţi chiar domnia-voastră – aşadar, tocmai acum, doi domni s-au luat la ceartă pentru umila mea persoană. Şi cum s-au servit unul pe altul cu cuvinte grele, nu mai au încotro şi trebuie să meargă mai departe. Un duel, un mare scandal, ei da, asta zic şi eu lansare! se bucură Noémie, bătând uşurel din palmele mici, sidefii. *C'est ça qui pose une femme!*

— Nu cumva vrei să spui că de Bellegarde e gata să se bată pentru *dumneata!* protestă scârbit Newman.

— Ba chiar despre asta-i vorba! răspunse mademoiselle Noémie, privindu-l drept în ochi şi dăruindu-l cu un zâmbet puţintel cam strâmb. Nu, nu, nu sunteţi deloc *galant.* Iar dacă aveţi de gând să împiedicaţi povestea, vă previn c-o să vă port pică... şi o să mi-o plătiţi cu vârf şi îndesat!

Newman dădu drumul uneia dintre cele mai puţin mascate înjurături din câte îi scăpaseră vreodată şi, întorcând spatele domnişoarei în rochie roz-aprins, fără

altă ceremonie, părăsi loja. Pe coridor, îi găsi pe Valentin şi pe însoţitorul lui tot împreună, înaintând înspre el. Se vedea bine că necunoscutul tocmai îşi băgase o carte de vizită în buzunarul de la jiletcă. Gelosul admirator al domnişoarei Noémie era un bărbat tânăr, solid, o adevărată namilă, cu o căutătură lucioasă, agitată, nas mare, buze cărnoase – dovezi sigure ale unei vorbiri greoaie purtând o pereche de mănuşi albe, imense şi un lanţ de ceas foarte gros, foarte impozant. Când ajunseră în dreptul lojii, Valentin, pe lângă statura căruia uriaşul părea un turn, îl lăsă să treacă primul, nu fără a-i face mai întâi o reverenţă subliniat protocolară. Newman atinse braţul prietenului său, dându-i să înţeleagă că ar vrea să-i vorbească, iar acesta îi răspunse că se întoarce într-o clipă. În sfârşit, Valentin dispăru şi el în lojă pe urma colosului, dar nici nu se scurseră două minute şi apăru din nou cu o mutră supărător de veselă.

— Mademoiselle Nioche, declară el, e în al nouălea cer... Zice că datorită nouă se va îmbogăţi. Nu vreau să par imbecil, însă mai că-mi vine şi mie să cred că lucrul e foarte posibil.

— Aşadar, ai de gând să te baţi? întrebă Newman.

— Dragul meu, nu te uita la mine ca şi când ţi-aş fi spus *nu.* N-am avut de ales. Totul este aranjat.

— Şi doar te-am prevenit! gemu Newman.

— Şi eu l-am prevenit pe acest domn, zâmbi Valentin.

— Ce dracu ţi-a făcut?

— Ce mi-a făcut n-are niciun fel de importanţă, dragul meu prieten. Mi se pare că nu prea pricepi lucrurile astea. A folosit o expresie... care nu mi-a plăcut.

— Asta nu ajunge. Trebuie să-mi spui totul. Ca prieten, ca frate mai mare, nu pot să te las să te dai în spectacol.

— Ca frate mai mic, răspunse Valentin, îţi sunt foarte recunoscător. N-am nimic de ascuns, dar nici nu pot să intru în amănunte aici pe loc.

— Atunci plecăm. O să-mi explici afară.

— A, nu, nu pot pleca. De ce m-aş grăbi să părăsesc teatrul? O să mă instalez în fotoliul meu de orchestră şi-o să urmăresc opera.

— N-ai s-o mai guşti.

Valentin îl privi fix un moment, roşi puţin, apoi, zâmbind, îl bătu uşurel pe umăr şi zise:

— Parcă ai fi din alt secol; o rămăşiţă din epoca de aur a omenirii. Află că înaintea unui duel un bărbat trebuie să pară calm. Iar pentru asta nu-mi rămâne decât să mă duc liniştit la locul meu.

— Ah, şi vrei ca ea să te vadă acolo, pe dumneata cu calmul dumitale cu tot, se lămuri Newman. Un calm care o să dea gata şi orchestra. Ei nu, nu-s chiar aşa de naiv. E o comportare cât se poate de caraghioasă!

Valentin se încăpăţână şi, astfel, cei doi urmăriră restul spectacolului (un spectacol gustat în egală măsură de mademoiselle Nioche şi de agresivul ei admirator) fiecare de la locul lui. La sfârşit, Newman îşi întâlni din nou prietenul şi, împreună, ieşiră în stradă. La invitaţia de a urca în trăsura lui Newman, Valentin scutură din cap şi se opri pe marginea trotuarului.

— Merg singur, zise el. Trebuie să trec pe la nişte prieteni care vor avea bunătatea să-mi fie martori.

— Voi avea eu bunătatea să-ţi fiu martor, declară Newman. Bizui-te pe mine.

— Eşti foarte amabil, dar nu se poate. În primul rând, aşa cum spuneai ceva mai înainte, îmi eşti aproape frate; te vei căsători cu sora mea. Acest singur lucru te descalifică: îţi pune sub semnul îndoielii imparţialitatea. Pe urmă, chiar dacă nu s-ar întâmpla asta, mi-ar ajunge şi faptul că nu înţelegi – şi Dumnezeu să te ierte pentru asta – anumite nuanţe. N-ai face altceva decât să încerci să împiedici duelul.

— Bineînţeles că asta aş face. Şi mai cred că şi prietenii dumitale, indiferent cine ar fi ei, s-ar dovedi nişte ticăloşi dacă n-ar face acelaşi lucru.

— Fără îndoială. Vor insista să mi se prezinte scuzele de rigoare. Dumneata însă ai fi prea *coulant.* N-ai face asta.

O vreme, Newman rămase tăcut. Avea sentimentul că se află în faţa unei demonstraţii de paradă, grotescă şi inutilă, stângace şi ineficientă ca încercarea de a şterge o ofensă cu ajutorul unei alifii sau de a îndrepta nedreptatea cu simple pomezi, o demonstraţie jalnică, dar, în acelaşi timp, pretenţioasă şi ostentativă ca un hotel de lux. Înţelese că nu are rost să se mai amestece.

— Şi când urmează să aibă loc acest remarcabil spectacol? întrebă el, ca singurul lucru ce-i mai rămânea de făcut.

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Probabil poimâine.

— În cazul acesta, cred că am şi eu dreptul să cunosc amănuntele. N-aş vrea să-mi scape vreunul.

— O să ţi le dau pe toate cu cea mai mare plăcere. Lucrurile sunt foarte simple şi n-o să-mi vină deloc greu să ţi le explic. Dar acum trebuie să-mi găsesc neapărat prietenii. Treaba nu suportă amânare, aşa că m-am şi aruncat într-o trăsură. Te-aş sfătui să tragi direct acasă la mine şi să mă aştepţi acolo. Într-o oră sunt înapoi.

Newman acceptă situaţia, nu fără a protesta totuşi, îl lăsă să plece, după care se îndreptă spre micul apartament baroc din Rue d'Anjou. Trecuse mai bine de o oră de la plecarea lui Valentin, însă atunci când se reîntoarse, tânărul se dovedi în măsură să declare că unul dintre cei doi martori fusese găsit şi că acesta îşi luase la rându-i sarcina de a-l pune în temă şi pe celălalt. Newman nu aprinsese luminile. Se aşezase în faţa focului abia mocnind, peste care mai aruncase un buştean; acum, flăcările învăluiau încăperea, bogat şi excesiv împodobită, în limbi jucăuşe, proiectând peste tot lumini şi umbre fantastice. Ascultă tăcut relatarea lui Valentin despre ceea ce se petrecuse între el şi monsieur Stanislas Kapp

din Strasbourg – personajul a cărui carte de vizită o avea în buzunar – după reîntoarcerea sa în loja domnişoarei Nioche. Zărind în partea cealaltă a sălii un cunoscut, vajnica femeiuşcă îşi exprimase nemulţumirea faţă de lipsa de curtoazie a individului, care nu catadicsise să se deplaseze până la ea şi să-şi prezinte omagiile. „Mai lasă-l încolo, exclamase monsieur Stanislas Kapp, şi aşa e prea multă lume în lojă!” Şi-l fixase pe de Bellegarde cu o privire cum nu se poate mai fioroasă. Valentin îi replicase prompt că, dacă domnului Kapp i se pare că într-adevăr e prea multă lume în lojă, i-ar fi uşor s-o împuţineze, cărându-se personal de acolo. „Aş fi cât se poate de încântat să-ţi deschid eu uşa şi să te cari *dumneata*!” urlase monsieur Kapp. „Iar eu aş fi şi mai încântat, răspunsese la fel de prompt Valentin, să-ţi fac vânt drept între staluri!” „Grozav, un mic tărăboi şi-o să apărem în ziare! strigase domnişoara Noémie, în culmea fericirii. Dumneata, monsieur Kapp, dă-l pe uşă afară, iar dumneata, monsieur de Bellegarde, azvârle-l cât colo! Între staluri sau în fosa orchestrei... oriunde, numai să fie! Atâta vreme cât faceţi o scenă, nu-mi pasă care pe care.” Valentin răspunsese că nu vor face nicio scenă, dar domnul va trebui să fie atât de amabil şi să-l urmeze pe coridor. Pe coridor, după un alt scurt schimb de vorbe, avusese loc un schimb de cărţi de vizită. Cu mutra lui de imbecil sadea, monsieur Stanislas Kapp îşi arătase cât se poate de grosolan intenţiile; nu-şi măsurase deloc cuvintele.

— Te cred că nu şi le-a *măsurat!* Dar dacă nu te-ai fi întors în lojă, nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Dar nu vezi, replică Valentin, că tocmai ceea ce s-a întâmplat dovedeşte cât de oportună a fost întoarcerea mea în lojă? Monsieur Kapp voia să mă provoace. N-aştepta decât să i se ivească ocazia. În asemenea situaţie – dacă, să zicem, a băgat de seamă despre ce-i vorba – un bărbat nu se poate eschiva. Trebuie să fie de faţă

pentru a primi provocarea. Dacă nu m-aş fi întors, ar fi fost pur şi simplu ca şi când i-aş fi spus domnului Stanislas Kapp: „Oh, dacă ai de gând să devii agresiv…”

— „…n-ai decât să te descurci singur; să fiu al dracului dacă te ajut cu ceva!” Asta şi trebuia să spui. Dar se pare că ceea ce te-a atras cu adevărat a fost tocmai ideea că-l *poţi* ajuta, continuă Newman. Mi-ai şi spus de altfel că nu te duci acolo pentru frivola aia…

— Oh, nici să nu mai pomeneşti de ea! oftă Valentin cu un aer melancolic. E într-adevăr o creatură teribil de anostă.

— Absolut de acord. Dar dacă asta-i părerea dumitale despre ea, de ce n-ai lăsat-o în pace?

Valentin clătină din cap şi răspunse zâmbind:

— Mi se pare că nu prea pricepi cum stau lucrurile. Şi nici nu cred c-aş putea să te fac să le pricepi. Ea a înţeles situaţia: a simţit ceea ce plutea în aer şi a fost tot timpul cu ochii pe noi.

— Aşadar, pentru *ea* faci *asta?* se înfurie Newman.

— O fac pentru mine însumi şi dă-mi voie să apreciez singur tot ce are legătură cu propria mea onoare.

— Prea bine. Îţi dau voie dacă şi dumneata îmi dai voie, absolut pe cinstite, să-i ard un picior undeva ştiu eu cui!

— Inutil acum. Vorbele s-au spus aşa cum s-au spus şi afacerea e gata încheiată.

Newman îşi luă pălăria şi se îndreptă spre ieşire. Apoi, cu mâna pe clanţă, se opri o clipă şi întrebă, ros parcă de curiozitate:

— Veţi folosi arme albe?

— Asta rămâne să hotărască monsieur Stanislas Kapp. El e cel provocat. Eu aş alege spada, o spadă scurtă, uşoară. O mânuiesc bine. Ca ţintaş nu-s prea grozav.

Newman îşi puse pălăria. Şi-o împinse pe spate, scărpinându-şi uşurel fruntea.

— Aş fi preferat pistolul, zise el. Ţi-aş fi arătat eu cum se trage.

Valentin îl privi încruntat, după care izbucni în râs şi-l aprostrofă pe un ton oarecum emfatic:

— Asasinule!

Cei doi prieteni căzură de acord să se vadă din nou a doua zi, în cursul dimineţii, după ce amănuntele întâlnirii cu monsieur Stanislas Kapp vor fi fost definitiv fixate.

Peste zi, Newman primi câteva rânduri prin care Valentin îl înştiinţa că, în urma hotărârii luate de cele două părţi, va trebui să treacă frontiera, împreună cu adversarul său, şi că, în consecinţă, va pleca la Geneva cu expresul de noapte. Vor avea totuşi vreme să cineze împreună. După-amiază, Newman trecu pe la Madame de Cintré. Era vizita sa zilnică, acel moment unic de intimitate şi comuniune, de reafirmare a legăturii lor, o solemnitate devenită şi mai preţioasă prin repetare, dar care, aşa cum îi dăduse să înţeleagă (într-un fel cam ciudat) Claire de Cintré, se cuvenea, cel puţin în perioada aceea încordată a începutului, să fie riguros limitată. Această restricţie, oricât de justificată din punct de vedere social, oricât de importantă, de esenţială pentru Madame de Cintré, îl condamna pe Newman la nesfârşite ceasuri de nelinişte, de îndelungi rătăciri, asemenea unei stafii cu ore fixe, pe străzi care, uneori, la vremea nopţii mai ales – vremea marilor încercări sufleteşti – i se păreau adevărate fundături ale unui bazar uriaş, ale unui bazar sumbru şi părăsit. Însă vizita de azi se făcea sub semnul îngrijorării, cu atât mai mult cu cât exista o taină la mijloc. Madame de Cintré îl primi cu aceeaşi căldură pe care o împrăştia întotdeauna în jur, cu acea delicateţe care, în atmosfera grea şi înăbuşitoare a evenimentelor, avea ceva din tandreţea unui răsărit de lună la vremea echinocţiului de toamnă. Şi totuşi avea ochii roşii şi vizibil înrouraţi de lacrimi, iar la întrebările lui, mărturisi că, într-adevăr, plânsese. Motivul era destul de obscur: Cu câteva ore mai înainte, stătuse de vorbă cu Valentin, care, într-un fel sau altul, dar fără cea mai mică intenţie de a face

acest lucru, o tulburase. Nu-i adusese niciun fel de veşti proaste, flecărise şi glumise tot timpul atâta doar că la plecare se arătase mai „afectuos” ca de obicei. De fapt, tocmai gingăşia aceasta, neobişnuită la el... o înduioşase până la lacrimi, astfel că după plecarea lui izbucnise în plâns. Simţea că ceva straniu şi nefast pluteşte deasupra lor – ah, sentimentul acesta îl mai avusese şi în alte împrejurări! – şi, speriată, mereu mai speriată, încercase să se liniştească singură, însă efortul de a-şi goni spaima cu argumente raţionale nu dusese decât la migrenă. Cum, bineînţeles, Newman nu putea să-i spună ceea ce ştia şi cum, pe de altă parte, capacitatea sa de simulare şi arta de a părea optimist paralizau în faţa doamnei de Cintré (închipuiţi-vă o armură prin a cărei spărtură, unica pe care o are, pătrunde brusc un ac lung, făcându-te să te crispezi de durere), nu-i mai rămânea, spre marea lui mâhnire, decât să-şi întrerupă imediat vizita. Înainte de a se retrage, apucă să mai întrebe, totuşi, dacă Valentin trecuse şi pe la Madame de Bellegarde.

— Da, însă pe *ea,* n-a făcut-o să plângă!

Cei doi prieteni cinară acasă la Newman, Valentin trimiţându-şi servitorul să-l aştepte cu bagajele direct la gară. Monsieur Stanislas Kapp refuzase categoric să-şi ceară scuze, iar dinspre partea lui de Bellegarde, evident, nici nu putea fi vorba de aşa ceva. Aflase cu cine are de-a face şi anume că adversarul său era fiul şi moştenitorul unui bogat fabricant de bere din Strasbourg, un tânăr cu temperament sangvin – trup şi minte de bivol – un individ foarte preocupat în ultima vreme să toace cât mai rapid veniturile pe care le aducea berăria tatălui. Deşi, în general, trecea drept băiat bun, se ştia că pe la petreceri era gata oricând să provoace scandal, pentru ca după aceea să vină cu capul plecat şi să-şi ceară iertare.

— *Que voulez-vous?* comentă Valentin. Crescut cu bere, cum să reziste la şampania pe care Noémie – paharnic al iadului – i-a turnat-o pe gât?

Monsieur Kapp alesese arma cunoscută lui Newman sub numele de pistol. În seara aceasta, Valentin dovedea un apetit cu totul şi cu totul deosebit: în vederea lungii călătorii, îşi făcea o datorie – una dintre acele datorii pe care, potrivit acuzaţiilor prietenului său, nu prea şi le împlinea – din a mânca mai mult ca de obicei. Îşi luă chiar libertatea de a-i recomanda lui Newman o mică, foarte mică schimbare în compoziţia sosului cu care le fusese servit peştele, socotind că e cazul, cu prudenţă, fireşte, să i se atragă atenţia şi bucătăresei. Lui Newman nu-i ardea însă de sosuri. Nu numai mâncarea de pe farfurie, dar totul, absolut tot ce se petrecea acum, era mai mult decât putea înghiţi. Într-un cuvânt, era atât de „nervos”, încât, urmărindu-l pe inimitabilul său prieten cum degustă bucatele alese, cum înfulecă fel după fel, cum savurează bucăţică după bucăţică fără a lăsa nimic deoparte, se simţi aproape ruşinat. Riscul la care se expunea Valentin, posibila sacrificare a unui om minunat pe altarul unor tradiţii stupide, i se păreau un lucru absurd, o greşeală de neiertat. Condamnând cu cea mai mare asprime perversitatea domnişoarei Noémie, sălbăticia domnului Kapp sau purtarea odioasă a prietenilor acestuia, Newman îşi dădea seama cu adevărat de un singur lucru: se ataşase profund de Valentin, îl iubea ca pe un frate.

— S-ar putea, izbucni el în cele din urmă ca treburile astea să fie foarte frumoase, însă să mă ia naiba dacă înţeleg ceva din ele. Cred că nu te pot opri, dar cel puţin pot să te înjur cum se cuvine. Consideră că asta şi fac, cu cuvintele cele mai urâte!

— Dragul meu, răspunse pe un ton aproape grandilocvent Valentin să nu cumva să-mi faci vreo scenă. În asemenea cazuri, scenele sunt de foarte prost gust.

— Dar duelul dumitale nu-i o scenă? ripostă Newman. O scenă în toată legea, un teatru de cea mai infectă calitate! De ce nu-ţi iei şi o trupă de muzicanţi cu

dumneata? La dracu! Ce amestec nenorocit de barbarie şi decadenţă!...

— La ora aceasta, nu mai am cum să mă apuc şi să susţin în faţa dumitale teoria duelului, îl potoli cu blândeţe tânărul. În anumite momente, duelul e singurul nostru mijloc de apărare şi susţin că e un lucru bun. Lăsând la o parte nobleţea cauzei pentru care poate să aibă loc, el are şi o notă romantică, o notă care, în veacul acesta prozaic şi ticăloşit, mie mi se pare că-l recomandă din plin. E o moştenire a altor vremuri în care oamenii aveau mai mult caracter, aşa că obiceiul se cuvine perpetuat. E o modalitate de a depune mărturie, de a apăra adevărul într-un fel mai cuviincios. Îl aperi când poţi!

— Habar n-am ce înţelegi prin „vremuri în care oamenii aveau mai mult caracter”, replică Newman. Crezi că dacă străbunicului dumitale îi plăcea să se umfle în pene, e un motiv ca şi dumneata, care ai depăşit faza asta, să faci la fel? În ce mă priveşte, cred că ar fi mai bine să ne lăsăm propriul nostru „caracter” să-şi vadă de ale lui. Aşa cum e el, mie mi se pare că-i destul de bun. Nu sunt un bătăuş, nu mă dau în vânt după dueluri, oricum nu mai mult decât alţii, dar nici nu mi-e teamă c-aş fi prea blând. Dacă străbunicul dumitale ar fi avut chef să se poarte urât cu mine, sunt sigur că aş fi reuşit să-l pun repede la punct.

— Când eşti insultat, insistă răbdător Valentin, nu poţi inventa nimic care să înlocuiască duelul. A cere şi a da satisfacţii, iată, dragă prietene, soluţia perfectă.

— Şi asta numeşti dumneata „satisfacţii”? gemu dezaprobator Newman. Te satisface să te pui la dispoziţia unui nătărău şi mai mare decât tine? Mai degrabă l-aş băga undeva! Te satisface să fii, şi încă într-un mod atât de ridicol, la cheremul *lui?* Aş vrea să-l văd încercând aşa ceva cu *mine!* Dacă un individ se uită la tine cu ochi răi, fără ca totuşi să îndrăznească să-ţi facă ceva, îl priveşte personal; dar dacă îndrăzneşte, arde-i una între ochi!

Dacă nu te pricepi la *asta* – pe loc şi fără niciun înconjur – nu prea eşti pregătit să umbli singur prin lume. Însă eu vorbesc despre cei care *sunt* pregătiţi şi care n-au nevoie să li se poarte de grijă.

— Într-adevăr, zâmbi Valentin, ar fi interesant de umblat prin lume cu dumneata. Dar ca să trag toate foloasele din asta, ar fi trebuit, vai, să încep mai devreme!

Lui Newman, nici măcar acest „vai” nu i se prea părea la locul lui.

— Uite ce, zise el în cele din urmă, dacă te mai supără vreodată careva…

— Ei, ce se întâmplă atunci, *mon bon?* îl întrerupse Valentin, care, privindu-şi drept în ochi prietenul, ar fi putut să fie mult mai emoţionat.

— Vii la mine şi-mi spui. Îl învăţ eu minte!

— Matamore[43]! râse tânărul, în timp ce se despărţeau.

[43] Personaj care se laudă cu vitejii închipuite, fanfaron (în fr. în text).

XVIII

A DOUA ZI, CU PUŢIN ÎNAINTE DE amiază, Newman se duse s-o vadă pe Madame de Cintré. O vizită la ora aceasta constituia o excepţie. Vechea trăsură de formă pătrată a doamnei de Bellegarde se afla trasă în curte, în faţa peronului de la intrare. La întrebarea lui Newman dacă Madame de Cintré este acasă, servitorul care-i deschisese uşa mormăi ceva încurcat, din care nu se înţelegea mai nimic. În acelaşi moment, împodobită cu o imensă bonetă neagră şi cu un şal pe umeri şi, ca de obicei, posomorâtă la faţă, apăru din fundul culoarului doamna Bread.

— Ce se petrece aici? o întrebă el. Madame la Comtesse este sau nu este acasă?

Doamna Bread înaintă spre el, privindu-l ţintă. Newman observă că ţinea în mână, cu un gest foarte delicat, o scrisoare sigilată.

— Contesa v-a lăsat o misivă, domnule. Aceasta este! zise amabila femeie, întinzându-i plicul.

— O misivă? Cum, nu mai e acasă? A şi plecat?

— Pleacă, domnule, pleacă din oraş, spuse doamna Bread.

— Pleacă din oraş! exclamă el. Dar ce Dumnezeu s-a întâmplat?

— Nu pot să vă spun. Nu am acest drept, domnule răspunse doamna Bread, plecându-şi ochii. Dar ştiam c-o

să se întâmple.

— Ce să se întâmple? Explică-mi, te rog!

Newman rupsese sigiliul scrisorii, dar continua să pună întrebări:

— E acasă? Pot s-o văd?

— Nu cred că vă aştepta să veniţi în dimineaţa aceasta, răspunse venerabila lui prietenă. Trebuie să plece dintr-o clipă în alta.

— Unde trebuie să plece?

— La Fleurières.

— Atât de departe? Atunci sunt sigur că pot s-o văd!

Doamna Bread şovăi o clipă, după care, împreunându-şi mâinile înmănuşate în negru, zise pe un ton aproape desperat:

— Vă duc la ea!

Şi o luă înainte pe scări. Pe ultima treaptă se opri totuşi, îl fixă cu ochii ei trişti şi uscaţi de bătrâneţe şi-i spuse:

— Să vă purtaţi frumos cu ea. Nimeni nu se poartă frumos cu ea.

Pe urmă, îşi continuă drumul spre apartamentul doamnei de Cintré. Newman, perplex şi neliniştit, o urmă imediat. Bătrâna îi deschise uşa, iar Newman dădu la o parte perdeaua, împingând-o până la refuz. În mijlocul încăperii, în picioare, se afla Madame de Cintré. Palidă şi încercănată, era îmbrăcată într-un costum de voiaj. In spatele ei, tot în picioare şi cu faţa spre şemineu, Urbain de Bellegarde îşi privea cu atenţie unghiile de la mâini. Alături de marchiz, stătea mama sa, răsturnată într-un fotoliu adânc şi cu ochii fixaţi, dintr-o dată, asupra invadatorului, după cum înţelese Newman că e considerat în acel moment. De cum intră, îşi dădu seama că se petrece ceva rău; tresări înfiorat ca la auzul unui ţipăt ameninţător în liniştea nopţii. Păşi direct spre Madame de Cintré şi o prinse de mână.

— Ce s-a întâmplat? întrebă el pe un ton poruncitor.

Despre ce-i vorba?

Urbain de Bellegarde se uită la el încremenit de mirare, după care îşi părăsi locul şi se duse să se sprijine de speteaza fotoliului în care stătea bătrâna marchiză. Apariţia neaşteptată a lui Newman îi tulburase, în chip vizibil, pe amândoi. Cu ochii la prietenul ei, Madame de Cintré nu scoase o vorbă. În privirea aceasta, în care altădată i se părea că-i citeşte tot sufletul, ca-ntr-o oglindă, Newman descoperi acum un abis nemărginit. Claire de Cintré era profund nefericită şi – lucru îngrozitor – convinsă de propria-i neputinţă. Priveliştea aceasta ar fi putut să reprezinte pentru eroul nostru cel mai emoţionant spectacol din câte avusese parte în viaţă, dacă n-ar fi fost şi cel mai absurd. Se revoltă din toată fiinţa, gata să se întoarne spre cei doi de Bellegarde şi să le arunce în faţă provocarea sa furioasă, dar se stăpâni, strângând doar ceva mai tare mâna ce se abandona într-a lui.

— S-a întâmplat ceva foarte grav, spuse ea. Nu mă pot căsători cu dumneata.

Era ca şi când, coalizându-se brusc şi într-un fel monstruos cu ceilalţi doi, Claire de Cintré i-ar fi înfipt un cuţit drept între coaste. Newman îi lăsă mâna, o privi uluit, după care îşi mută ochii spre ceilalţi:

— Cum aşa? întrebă el, încercând să-şi stăpânească respiraţia grăbită şi să-şi păstreze, pe cât îi stătea în putinţă, calmul.

Madame de Cintré se chinui să zâmbească, dar rezultatul nu se arătă deloc strălucit.

— Întreab-o pe mama. Întreabă-l pe fratele meu.

— De ce nu se poate căsători cu mine? li se adresă Newman, cu privirea aţintită spre ei.

Madame de Bellegarde nici măcar nu clipi. Pălise la faţă, iar marchizul se aplecă protector asupra ei. Poate că o mustra conştiinţa, însă nu scoase o vorbă; doar ochii ei pătrunzători şi limpezi rămaseră fixaţi asupra oaspetelui.

În cele din urmă, Urbain de Bellegarde îşi îndreptă spinarea şi rosti, uitându-se în tavan:

— Este imposibil!

— Ar fi un lucru nelalocul lui, completă Madame de Bellegarde.

Newman începu să râdă.

— Oh, exclamă el, glumiţi!

— Hai, surioară, o grăbi marchizul. O să scapi trenul.

— Ce-i cu el, a înnebunit? se minună Newman.

— Nu, să nu crezi asta, spuse Madame de Cintré. Plec, într-adevăr.

— Unde pleci?

— La ţară. La Fleurières. Ca să fiu singură.

— Ca să scapi de mine? insistă el.

— De-acum nu ne mai putem vedea, spuse ea simplu.

— „De-acum”... Cum aşa?

— Mi-e ruşine, mărturisi ea cu şi mai multă simplitate. Newman se întoarse spre marchiz:

— Ce i-ai făcut?... Ce înseamnă toate astea? întrebă el, străduindu-se să-şi păstreze în continuare calmul.

În ciuda acestui calm, rod al unei îndelungi obişnuinţe de a nu lua lucrurile în tragic, se simţea destul de agitat, numai că, în cazul lui, agitaţia nu se manifesta decât sub forma unui şi mai accentuat sânge rece; era asemenea unui scufundător care, înainte de a se arunca în adâncuri, îşi scoate cu cea mai mare linişte îmbrăcămintea.

— Înseamnă că am renunţat să mă mai căsătoresc cu dumneata, spuse Madame de Cintré. Asta înseamnă.

Chipul ei avea o expresie mult prea tragică pentru a nu-i confirma pe deplin spusele. Newman se simţi profund ofensat, fără a încerca totuşi vreun resentiment împotriva ei. Era uluit, iar prezenţa marchizei şi a fiului ei îl paraliza asemenea unei lumini orbitoare, ţâşnindu-ţi în plină faţă din lanterna unui paznic de noapte.

— N-aş putea să te văd singură? o întrebă el.

— N-ar fi decât o suferinţă în plus. Speram să scap fără

să te mai văd. Ţi-am scris, dar numai câteva vorbe. Adio, sfârşi ea, întinzându-i încă o dată mâna.

Newman îşi îndesă mâinile în buzunare.

— Merg cu dumneata, zise el.

Claire de Cintré îşi puse amândouă mâinile pe braţul lui.

— Vrei să-mi îndeplineşti o ultimă rugăminte? stărui ea, cu o privire ce i se umplu de lacrimi. Lasă-mă să plec singură... lasă-mă, să plec în pace. Am spus „pace”, deşi pentru mine e adevărată moarte. Dar lasă-mă să mă îngrop singură. Aşa că... adio.

Newman îşi trecu degete prin păr, frecându-şi uşurel tâmplele şi îngustându-şi pleoapele. Privirea sa scrutătoare se fixă, rând pe rând, asupra fiecăreia dintre persoanele prezente. Îşi ţinea buzele strânse, astfel că cele două cute adânci formate la colţurile gurii şi având darul să-i îndulcească, dacă se poate zice aşa, linia severă a mustăţii ar fi putut fi luate, la prima vedere, drept un zâmbet larg. Spuneam că agitaţia sufletească se manifesta la Newman sub forma unui şi mai accentuat sânge rece. Acum, acest sânge rece se arăta neîndurător:

— Se pare că ţi-ai cam băgat nasul, marchize, rosti el fără să ridice tonul. Credeam că ne-am înţeles să nu te amesteci. Ştiu că nu-ţi plac, însă asta nu schimbă lucrurile. Credeam că mi-ai promis să nu te amesteci. Mi se pare că ţi-ai dat cuvântul de onoare. Nu-ţi aminteşti, marchize?

Marchizul ridică din sprâncene, dar era limpede că-şi impusese să se poarte şi mai politicos ca de obicei. Se sprijini cu mâinile de spatele fotoliului pe care şedea mama sa şi se aplecă înainte asemenea unui predicator glăsuind de la înălţimea amvonului. Nu zâmbea, dar în atitudinea sa gravă se ghicea blândeţea.

— Să-mi fie cu iertare, domnule. Ceea ce te-am asigurat eu e că nu o voi influenţa pe sora mea în hotărârea luată. Şi mi-am ţinut făgăduiala întocmai. Nu-i

aşa, surioară?

— N-ai nevoie de martori, fiule, interveni marchiza. Cuvântul tău e de ajuns şi prea de ajuns.

— Da, zise Newman. Madame de Cintré a acceptat să se căsătorească cu mine. E foarte adevărat. Nu pot nega asta. Cel puţin – adăuga el, adresându-se doamnei de Cintré şi schimbând complet tonul – „ai acceptat, nu*”?*

Ironia amară a întrebării, chiar dacă nu era vorba decât de o simplă ironie, lovi în plin şi Madame de Cintré se întoarse cu spatele, îngropându-şi faţa în palme.

— Dar după aceea, continuă Newman adresându-se din nou marchizului, te-ai amestecat dumneata. Nu este aşa?

— Nici atunci, nici acum n-am încercat s-o influenţez pe sora mea. N-am urmărit s-o conving nici în trecut, nici în prezent. Nu am folosit asemenea mijloace.

— Dar ce-ai folosit?

— Ne-am folosit autoritatea, declară Madame de Bellegarde cu glas sonor, ca de clopot.

— Ah, v-aţi folosit autoritatea! repetă pe un ton de toată frumuseţea Newman. *Şi-au folosit autoritatea...* Pentru Dumnezeu, urmă el adresându-se doamnei de Cintré, ce înseamnă autoritatea asta? Cum se manifestă?

— Mama mi-a poruncit, explică Madame de Cintré cu o inflexiune a vocii cât se poate de ciudată.

— Ţi-a poruncit să renunţi la mine... Înţeleg. Iar dumneata i te supui... Şi asta o înţeleg. Dar, continuă Newman, *de ce* i te supui?

Madame de Cintré se uită pieziş la bătrâna marchiză, măsurând-o din cap până în picioare. Pe urmă rosti cu simplitate:

— Mi-e frică de mama.

Madame de Bellegarde se ridică brusc în picioare:

— E cea mai neruşinată scenă din câte mi-a fost dat să văd! exclamă ea.

— Nu ţin deloc s-o prelungesc, o linişti Claire de Cintré şi, făcând un pas către uşă, îi întinse din nou mâna lui

Newman. Dacă ai puţină milă, i se adresă ea, lasă-mă să plec singură.

Newman îi strânse mâna cu un gest sobru şi spuse răspicat:

— O să te caut cât de curând.

Draperia căzu în urma ei, iar Newman, trăgând adânc aerul în piept, se lăsă şi el să cadă pe cel mai apropia scaun. Rezemat de speteaza acestuia, odihnindu-şi mâinile pe braţele scaunului, se uită la Madame de Bellegarde şi la Urbain. Urmă o lungă tăcere. Mama şi fiul rămaseră în picioare, umăr la umăr, cu capul sus şi cu aristocraticele lor sprâncene arcuite dispreţuitor.

— Aşadar, faceţi o deosebire? se interesă în cele din urmă Newman. Faceţi o deosebire între a convinge şi a porunci? Foarte subtil. Numai că deosebirea e în avantajul poruncii. Asta o cam strică.

— N-avem nimic împotrivă să-ţi explicăm atitudinea noastră, spuse monsieur de Bellegarde. Înţelegem prea bine că la prima vedere n-o să ţi se pară cu totul şi cu totul clară. Ba chiar, la drept vorbind, ne aşteptăm să nu ne dai dreptate.

— Oh, vă voi da dreptate, zise Newman. Nu vă fie frică. Numai daţi-mi şi mie această posibilitate!

Marchiza puse mâna pe braţul fiului ei, ca pentru a-i atrage atenţia că dezaprobă încercarea de a-i expune motivele, de a intra iarăşi în relaţii prea apropiate, indiferent de situaţie, cu acest personaj.

— Inutil să ne mai chinuim să-ţi prezentăm lucrurile într-un fel care să-ţi convină şi dumitale, hotărî ea. Eşti decepţionat, iar decepţiile sunt uneori – recunosc asta – nesuferite. Mi-am pus întrebarea dacă are vreun rost să-ţi mai spunem că, în definitiv, nici noi înşine nu prea ştim cum să procedăm. M-am gândit bine şi am încercat să găsesc soluţia cea mai bună, însă n-am reuşit decât să mă doară capul şi să-mi pierd somnul. Orice explicaţie ţi-am da în legătură cu hotărârea noastră, tot te vei socoti

nedreptăţit şi vei povesti răul ce ţi s-a făcut prietenilor dumitale. Dar lucrul acesta nu ne sperie. În plus, prietenii dumitale nu sunt prietenii noştri, astfel că nici nu prea mai contează. Poţi să crezi ce vrei despre noi... nu ne cunoşti cu adevărat. Singurul lucru pe care ţi-l cer e să te abţii de la violenţe. În toată viaţa mea n-am fost martoră la niciun fel de grosolănie şi nădăjduiesc că vârsta pe care o am să mă scutească şi de acum înainte.

— Asta-i tot ce aveţi de spus? întrebă Newman, ridicându-se încet de pe scaun. Pentru o femeie inteligentă ca dumneavoastră, marchiză, demonstraţia e cam săracă. Haideţi, mai încercaţi o dată.

— Mama nu umblă cu ocolişuri, zise marchizul, jucându-se cu lanţul de la ceas. Ca de obicei, spune lucrurilor pe nume cu sinceritate şi curaj. Dar poate că este bine să adaug şi eu câte ceva. Bineînţeles, respingem total învinuirea de a ne fi călcat cuvântul. Noi ţi-am lăsat toată libertatea să câştigi simpatia surorii mele. I-am lăsat şi eu toată libertatea să privească favorabil cererea dumitale. Când a acceptat să se căsătorească, n-am zis nimic. Aşadar, ne-am respectat în întregime promisiunea. Numai în faza ulterioară acestor întâmplări şi pe o cu totul şi cu totul altă bază, ne-am hotărât noi să vorbim. Poate că dacă am fi vorbit mai devreme ar fi fost mai bine. Dar, după cum vezi, încă nu s-a întâmplat nimic.

— Încă nu s-a întâmplat nimic? repetă Newman, parcă fără a-şi fi dat seama de efectul comic al acestei afirmaţii.

Pentru el, cuvintele marchizului îşi pierduseră orice semnificaţie. În urechile sale, stilul ales al domnului de Bellegarde răsuna ca un bâzâit confuz. Tot ce înţelegea, în marea şi sfânta lui mânie, era că întreaga poveste nu-i nici pe departe o glumă, chiar una ceva mai tare, şi că, oamenii din faţa lui sunt perfect serioşi.

— Chiar îţi închipui că aş putea să accept explicaţia asta? se minună el. Crezi că pentru mine mai are vreo

importanţă ce spui? Mă crezi un idiot pe care să-l dai gata în felul ăsta?

Madame de Bellegarde îşi lovi, cu un zgomot sec, evantaiul de podul palmei:

— Dacă nu eşti de acord cu explicaţia, n-ai decât s-o refuzi, domnule. N-are nicio importanţă ce faci. Realitatea e că fiica mea a renunţat la căsătoria cu dumneata.

— Nu e convinsă de ceea ce a spus, declară Newman după un moment de tăcere.

— Te asigur că e convinsă, şuieră marchiza.

— Nefericita! exclamă Newman. Biata de ea! Ce lucru îngrozitor i-aţi făcut?

— Uşurel, uşurel! murmură monsieur de Bellegarde, legănându-se pe aristocraticele sale picioare.

— Ţi-a spus-o chiar fiica mea, se umflă bătrâna. Mi-am exprimat clar dorinţa.

Newman clătină din cap abătut:

— Aşa ceva nu-i posibil. Nu se poate ca un om să fie manevrat în felul ăsta. Nu numai că nu aveţi dreptul, chiar dacă, împotriva bunului simţ, aţi pretinde absurditatea aceasta, dar nici măcar puterea nu o aveţi.

— Puterea mea, observă Madame de Bellegarde, constă în ascultarea de care mă bucur din partea copiilor.

— În frica lor! A spus-o chiar fiica dumneavoastră. Foarte ciudat. De ce s-ar teme cineva de dumneavoastră? adăugă Newman după ce o privi un timp cu atenţie. Nu ştiu. E ceva aici care-mi scapă.

Madame de Bellegarde îi susţinu privirea fără să clipească măcar, ca şi când n-ar fi auzit, n-ar fi văzut.

— Am făcut tot ce-am putut, zise ea calm, dar nu mai suport.

— O încercare grea! completă marchizul.

Newman simţea nevoia să se repeadă la el, să-l înhaţe de gât ca-ntr-o menghină şi, cu degetul mare, să-i apese cu poftă traheea. În loc de aceasta, zise:

— Nu-i nevoie să vă mai spun cât de tare mă loviţi. O

ştiţi prea bine. Mă gândesc însă c-ar trebui să vă temeţi de prietenii voştri – de toate personajele acelea cărora m-aţi prezentat mai alaltăseară. După câte s-ar părea, printre ei mai erau şi oameni de bun simţ. Fiţi siguri că mai există bărbaţi şi femei care nu şi-au pierdut încă ruşinea.

— Prietenii noştri ne aprobă, zise monsieur de Bellegarde. Nu există un singur *chef de familie* printre ei care ar fi procedat altfel. Şi oricare ar fi reacţia lor, noi nu ne luăm după nimeni. Suntem mult mai obişnuiţi – dacă tot trebuia să ţi se spună – să dăm exemplu, nu să aşteptăm să-l primim de la alţii.

— Cred că ar fi trebuit să aşteptaţi mult şi bine până să vi se dea un asemenea exemplu! exclamă Newman. M-am purtat oare urât, am făcut vreun lucru josnic, demn de dispreţ? continuă el. V-am dat vreun motiv să vă schimbaţi părerea? Aţi descoperit ceva împotriva mea? Să fiu al naibii dacă mai înţeleg!

— Părerea noastră, spuse Madame de Bellegarde, este absolut aceeaşi ca la început... exact aceeaşi. Nu avem niciun fel de resentimente şi suntem foarte departe de a te acuza de proastă conduită. Mărturisesc deschis că de când te-am cunoscut te-ai dovedit chiar mai puţin excentric decât m-aş fi aşteptat. Nu-ţi reproşăm caracterul, ci profesiunea... antecedentele dumitale. Nu ne putem împăca deloc cu gândul că am avea de-a face cu un negustor. Am încercat, într-un moment nefericit, să ne închipuim că ar fi posibil şi asta a fost marea noastră nenorocire. Ne-am încăpăţânat să mergem până la capăt şi să-ţi lăsăm toate şansele neatinse. Eram hotărâtă să nu-ţi dau niciun motiv să mă acuzi de lipsă de loialitate. Evident, am împins foarte departe lucrurile şi te-am prezentat prietenilor noştri. Ca să fiu sinceră, cred că a fost picătura care a umplut paharul. Scena care a avut loc atunci, în încăperile acestea, a fost mai mult decât puteam eu suporta. Trebuie să mă scuzi dacă ceea ce-ţi

spun e dezagreabil pentru dumneata, însă ai cerut sus şi tare o explicaţie.

— Nu există dovadă mai clară de buna noastră credinţă, adăugă marchizul, decât faptul că acum trei zile ne-am arătat în faţa lumii împreună cu dumneata. Ne-am călcat pe inimă, ne-am legat singuri de mâini şi de picioare şi-am căutat să ne tăiem orice posibilitate de retragere. Puteam să facem mai mult?

— Dar, reluă Madame de Bellegarde, tocmai asta ne-a deschis ochii şi ne-a redat libertatea de acţiune. Ar fi fost teribil de neplăcut pentru noi s-o mai continuăm aşa. Îţi aminteşti, încheie ea după un moment de tăcere, că ai fost avertizat în legătură cu felul nostru rigid şi orgolios de a ne purta. Oh, admit că suntem mândri, odioşi şi... şi tot ce pofteşti! Totuşi, nu noi ţi-am căutat tovărăşia. Dumneata ai ţinut să ne cunoşti.

Newman îşi luă pălăria şi începu să şi-o netezească maşinal. Însuşi dispreţul profund de care se simţea cuprins îl împiedica să vorbească.

— Sunteţi îndeajuns de odioşi. Asta, cu siguranţă, zise el în cele din urmă. Ceea ce mă izbeşte, însă, e că v-aţi cam pierdut de tot mândria.

— De fapt, răspunse marchizul, arborând în continuare tonul superior al observatorului lucid, în toată povestea aceasta, nici nu văd altceva decât propria noastră umilinţă.

— Să nu prelungim o discuţie penibilă mai mult decât este necesar, încheie bătrâna. Când fiica mea ţi-a spus că renunţă la căsătoria cu dumneata, ţi-a spus totul.

— În legătură cu fiica dumneavoastră, insistă Newman, nu sunt deloc lămurit. Vreau să ştiu ce i-aţi făcut. E foarte uşor să vorbeşti de autoritate şi să pretinzi că se dă în vânt după poruncile mamei. Nu m-a acceptat orbeşte, aşa că nici n-o să renunţe orbeşte. N-am cum să-mi închipui că, după tot ce s-a petrecut între noi, a renunţat cu adevărat. Despre asta voi mai vorbi cu ea. Dar voi, voi aţi

băgat spaima în ea, aţi tiranizat-o, i-aţi *rănit sufletul.* Ce i-aţi făcut?

— N-a trebuit să-i fac mai nimic, răspunse Madame de Bellegarde pe un ton care, mai târziu, când îşi reaminti de el, îl înfioră pe Newman.

— Dă-mi voie să-ţi amintesc, observă marchizul, că noi am consimţit să-ţi dăm aceste explicaţii cu condiţia expresă că te vei abţine de la orice violenţe.

— Nu eu sunt cel violent, răspunse Newman. Voi sunteţi violenţi. Mă înjunghiaţi pe la spate, iar eu mă întorc cu faţa la voi. Şi atunci, tot *eu* sunt agresiv? Dar nu prea mai văd ce-aş putea să vă mai spun. Ceea ce aşteptaţi de fapt de la mine e să mă retrag – în maniera cea mai convenabilă pentru voi – mulţumindu-vă pentru bunăvoinţa cu care m-aţi copleşit şi promiţându-vă să nu vă mai deranjez niciodată.

— Nu aşteptăm decât să te porţi ca un *homme d'esprit,* zise Madame de Bellegarde. Ai şi dovedit de altfel, şi încă într-un mod remarcabil, că poţi să te porţi astfel, şi atitudinea noastră se bazează în întregime pe această calitate a dumitale. Când însă un lucru este inevitabil, îl accepţi şi gata. Asta-i tot ce-am făcut noi. De vreme ce fiica mea se retrage definitiv, la ce ţi-ar mai folosi să arunci cu pietre în grădina noastră? În cel mai bun caz, ţi-ai recunoaşte public înfrângerea.

— Rămâne de văzut dacă fiica dumneavoastră se retrage definitiv. Madame de Cintré şi cu mine încă suntem foarte buni prieteni. În privinţa asta, nu s-a schimbat nimic. După părerea mea, tocmai prietenia dintre noi o obligă să-mi recunoască cel puţin dreptul la o oarecare înţelegere din partea ei.

— Îţi recomand, în propriul dumitale interes, să nu te aştepţi la mai mult decât ţi s-a dat, replică marchiza cu duritate. O cunosc destul de bine pentru a şti că un lucru spus de ea, aşa cum ţi l-a spus astăzi, rămâne definitiv. În plus, mi-a dat cuvântul.

— Ei da, cuvântul ei, sunt convins de acest lucru, valorează infinit mai mult decât al dumneavoastră. Cu toate acestea, nu renunţ.

— Evident, nimic nu te împiedică sa afirmi asta! Dar, dacă nici măcar n-o să vrea să te vadă – şi n-o să vrea! – perseverenţa dumitale e absolut inutilă.

În realitate, Newman era cu mult mai puţin încrezător decât se silea să pară. Strania hotărâre cu care îl întâmpinase Madame de Cintré, încordarea din glasul ei făcuseră să-i treacă un fior de gheaţă prin inimă. Chipul ei i se întipărise în minte ca o imagine teribilă a marii renunţări. Îl cuprinse un val de slăbiciune, simţindu-se dintr-o dată neajutorat. Se îndreptă spre ieşire, rămânând o clipă cu mâna pe clanţa uşii, apoi se întoarse şi, învingându-şi o scurtă, extrem de scurtă ezitare, li se adresă pe un cu totul alt ton decât până atunci:

— Gândiţi-vă ce înseamnă asta pentru mine şi lăsaţi-o, vă rog, să-şi hotărască singură soarta, să se mărite cu bărbatul pe care vă jur că-l iubeşte! Ce aveţi împotriva mea, cu ce v-am greşit? Nu vă pot face niciun rău şi chiar dacă aş putea, nu vi l-aş face. Sunt omul cel mai inofensiv din lume. Şi ce dacă sunt negustor? Ce Dumnezeu vreţi să spuneţi cu asta? Negustor? Ştiţi bine că pot să fiu tot ce doriţi. Niciodată nu v-am vorbit despre afaceri – de unde naiba reproşul ăsta? Lăsaţi-o în pace şi n-am să vă mai cer nimic. Am s-o duc cât mai departe de aici şi nici n-o să mă mai vedeţi, nici n-o să mai auziţi de mine. Dacă vreţi, rămân în America. Vă dau şi în scris că nu mă mai întorc niciodată în Europa. Singurul lucru pe care-l doresc e să n-o pierd!

Mama şi fiul schimbară o privire de reciprocă încurajare, după care Urbain zise:

— Propunerea dumitale, scumpul meu domn, nu aduce mai nimic nou. Noi n-avem nimic împotrivă să te vedem – ne place să primim vizita unui străin curtenitor – şi nici nu dorim, n-avem niciun motiv pentru asta, să ne despărţim

pentru totdeauna de sora mea. Noi la căsătoria ei ne opunem. Iar în acest sens (aici, monsieur de Bellegarde chicoti scurt şi strident) aranjamentul pe care ni-l propui dumneata ar însemna chiar mai mult decât o căsătorie.

— În acest caz, îşi reveni Newman, nu-mi mai rămâne decât să vă întreb unde se află această interesantă localitate, Fleurières. Ştiu doar că e în apropierea unui vechi oraş şi că acest oraş e aşezat pe o colină.

— Întocmai. Poitiers e construit pe o colină, admise marchiza. Cât e de vechi; nu ştiu exact. După cum vezi, nu ne temem să-ţi dăm toate informaţiile.

— Poitiers? repetă Newman. Foarte bine. Voi pleca imediat după Madame de Cintré.

— La ora aceasta nu mai ai tren, socoti de cuviinţă să-i atragă atenţia Urbain.

— Voi cere un tren special.

— O cheltuială inutilă, comentă Madame de Bellegarde. Îţi pierzi banii de pomană!

— Despre pierderi vom avea destul timp să vorbim de azi în trei zile, răspunse Newman, îndesându-şi pălăria pe cap şi ieşind.

Nu plecă totuşi imediat la Fleurières; era prea năucit, prea lovit în cele mai curate sentimente ale sale, pentru a mai acţiona pe loc. O luă pur şi simplu pe cheiul Senei şi merse aşa, drept înainte, până trecu dincolo de centura de piatră a Parisului. Se simţea cumplit de nedreptăţit. În toată viaţa lui nu mai primise o lovitură atât de urâtă. Niciodată nu fusese oprit atât de brutal sau, cum ar fi spus el, „trântit la pământ” cu atâta cruzime. Senzaţia aceasta era insuportabilă. Înainta cu paşi mari, lovind în neştire cu bastonul în stâlpii de felinare şi-n arborii ce-i ieşeau în cale, turbat de mânie. A pierde o femeie ca Madame de Cintré, şi aceasta după o victorie atât de strălucitoare şi fără echivoc, i se părea o gravă ofensă adusă mândriei lui, o încălcare grosolană a dreptului său la fericire. Iar ca pierderea aceasta să se datoreze altora,

amestecului şi intervenţiei tiranice a unei baborniţe neruşinate şi a unui măscărici înfumurat care-şi permiteau să calce totul în picioare în numele „autorităţii” lor, era prea de tot. Era absurd, era jalnic. Până la urmă, Newman renunţă să se mai gândească la cei doi de Bellegarde şi la cinica lor trădare; îi trimise, o dată pentru totdeauna, la toţi dracii. Însă trădarea doamnei de Cintré îl punea în mare încurcătură, îl uluia de-a dreptul. Exista, fără îndoială, o explicaţie a acestui mister, dar Newman nu reuşea deloc s-o ghicească. Doar trei zile se scurseseră de când, frumoasă şi liniştită – imagine vie a încrederii pe care i-o insuflase Newman – stătea alături de el, sub bolta înstelată, şi-i mărturisea cât de fericită e la gândul căsătoriei lor. Ce însemna această schimbare? Ce otravă îngrozitoare fusese silită să bea? Îl încerca, totuşi, spaima cumplită că Madame de Cintré se schimbase cu adevărat. Însăşi admiraţia pe care i-o purta alimenta ideea unei rupturi definitive, a unei hotărâri irevocabile. Nu o acuza însă de falsitate, fiind convins că e nefericită. În hoinăreala lui, Newman traversase unul dintre podurile Senei, continuând să-şi poarte nepăsător paşii pe lungul, neîntreruptul chei. Parisul rămăsese în urmă. Ajunsese aproape la ţară. Se afla în fermecătoarea suburbie Auteuil. În sfârşit, se opri, aruncă o privire absentă în jur, fără să vadă nimic din frumuseţea peisajului, după care se răsuci în loc şi, cu paşi ceva mai puţin grăbiţi acum, se întoarse pe acelaşi drum. Când ajunse în dreptul fantasticului val de pământ cunoscut sub numele de Trocadéro, se gândi, mereu îndurerat, că se află aproape de locuinţa doamnei Tristram şi că, în împrejurări deosebite, în inima caldă a acestei femei se găsea întotdeauna o coardă care să vibreze. Simţea nevoia să-şi verse tot focul, aşa că se îndreptă într-acolo. Doamna Tristram era acasă, singură. În clipa în care îl văzu intrând pe uşă, îi şi declară că ştie pentru ce a venit. Newman se lăsă greoi şi tăcut pe un scaun, cu ochii la ea.

— Şi-au călcat cuvântul! îl întâmpină ea, fără a mai fi nevoie să i se spună acest lucru. S-ar putea să ţi se pară ciudat, dar află că am simţit plutind ceva în aer, încă de alaltăseară.

Newman îi povesti întreaga întâmplare. Doamna Tristram îl ascultă, sorbindu-i parcă fiece cuvânt. Îl ascultă, iar la sfârşit, îi spuse cu aerul cel mai liniştit din lume:

— Vor s-o mărite cu lordul Deepmere.

Newman făcu ochii mari. N-ar fi bănuit ca doamna Tristram să fi auzit măcar de existenţa lordului Deepmere.

— Însă nu cred că ea va accepta, adăugă doamna Tristram.

— Să se mărite cu neisprăvitul ăsta? *Ea?* Dumnezeu să ne apere! protestă Newman. Şi, totuşi, ce alt motiv ar fi avut să se poarte atât de îngrozitor cu mine?

— Dar nu-i numai asta, reluă doamna Tristram. Adevărul e că nu mai puteau să te *suporte.* Îşi supraapreciaseră curajul. Şi, pentru a da şi diavolului partea ce i se cuvine, trebuie să spun că povestea nu-i lipsită de o anume frumuseţe. Ceea ce nu puteau înghiţi ei, din principiu, este ideea de negustor, simplu fapt că te-ai ocupat cândva de vânzarea unor instalaţii sanitare şi a altor produse de uz comun. Asta încă mai merge; se potriveşte cu apucăturile lor aristocratice. Inconsecvenţa e în altă parte; voiau banii dumitale, dar au renunţat pentru o idee.

Newman făcu o mutră profund dezamăgită şi-şi luă pălăria:

— Şi eu care credeam c-o să mă încurajezi! zise el cu o tristeţe aproape adolescentină.

— Iartă-mă că încerc să înţeleg – chiar dacă, bineînţeles, nu asta te frământă acum, răspunse ea cu blândeţe. Şi eu sunt la fel de mâhnită, cu atât mai mult cu cât mă simt cea dintâi vinovată de necazurile dumitale.

Nu uit că eu ţi-am dat ideea căsătoriei. Nu mi-o închipui pe Claire acceptând să se mărite cu lordul Deepmere. E drept că nu-i mai tânăr decât ea, cum ar putea să pară – are treizeci şi trei de ani, m-am uitat în Catalogul nobilimii – dar nu, nu pot s-o cred atât de crudă, atât de îngrozitor de falsă...

— Te rog să nu vorbeşti nimic împotriva ei! protestă, destul de neaşteptat, Newman.

— Nefericita, continuă doamna Tristram fără să-i pese de reacţia oaspetelui. Şi totuşi *este* crudă. Fireşte însă că te vei duce după ea şi-ţi vei susţine cauza în modul cel mai convingător. Ştii – continuă ea, cu îndrăzneala specifică aprecierilor ei – ştii că în clipa asta eşti extrem de elocvent, chiar fără să vorbeşti? Numai o femeie cu o idee fixă sau cu conştiinţa mult prea încărcată ar putea să-ţi reziste. Mi-ar fi plăcut să-ţi fi făcut şi eu un rău, numai şi numai ca să te văd venind şi convingându-mă de acest lucru... şi ca să te văd pe *dumneata,* stimabile, numai pe dumneata!

Îl privi o clipă, după care avu una din micile, bizarele ei izbucniri:

— Eşti lamentabil... eşti minunat! Du-te imediat la Madame de Cintré şi spune-i că până şi pentru o femeie inteligentă ca mine, care o admir atât de mult, e o enigmă. Sunt foarte curioasă să aflu cât de departe poate să meargă disciplina familială – şi încă într-o situaţie atât de delicată ca asta!

Cu coatele pe genunchi, cu capul în mâini, Newman mai rămase o vreme, ascultând-o pe doamna Tristram desfăşurându-şi în continuare toată această avalanşă de vorbe, tot acest amestec de milă şi raţiune, de compasiune şi dezaprobare.

— Şi contele Valentin ce zice? întrebă ea într-un târziu.

Newman tresări. De dimineaţă şi până acum nu se mai gândise la Valentin şi la aventura lui de dincolo de frontiera Elveţiei. Teama îl năpădi iarăşi. Se smulse de

acolo, promiţându-i doamnei Tristram că o va ţine la curent cu tot ce se va mai întâmpla. Se duse direct acasă, unde, pe masa din vestibul, găsi o telegramă:

„Sunt grav bolnav m-aş bucura să te văd, vino cât poţi de curând. Valentin”.

Această veste nenorocită, ca şi gândul că va trebui să-şi amâne călătoria la Fleurières îi smulseră un geamăt dureros. Îi mai rămânea totuşi timp să-i scrie doamnei de Cintré, pe scurt, cât mai pe scurt posibil, despre situaţia intervenită şi să-i răspundă totodată la cele câteva cuvinte din bileţelul transmis prin doamna Bread:

„Nu renunţ la dumneata şi nici nu cred cu adevărat că ai renunţat la mine. Nu înţeleg ce s-a întâmplat, dar sunt sigur că vom lămuri lucrurile împreună. Nu te pot vedea astăzi, întrucât sunt chemat în altă parte de un prieten foarte bolnav, poate pe moarte. De ce nu ţi-aş spune că-i vorba de fratele dumitale? C.N.”.

XIX

ATÂTA VREME CÂT NU I-AR FI FOlosit la nimic să se agite, Newman avea o mare capacitate de a sta liniştit, iar acum, în timpul călătoriei spre Elveţia, i se ivi ocazia să-şi exerseze din plin acest talent. Orele nopţii se scurgeau una după alta, fără să-i aducă somnul, dar el stătea nemişcat în colţişorul său, cu ochii închişi, astfel că până şi cel mai atent dintre tovarăşii de compartiment ar fi putut să-i invidieze înşelătoarea odihnă. Spre dimineaţă, învins mai curând de oboseala minţii decât de cea a trupului, aţipi totuşi. Dormi cam două ceasuri. Când se deşteptă, în faţa lui tocmai se profila una dintre culmile acoperite cu zăpadă ale masivului Jura. În spatele muntelui, lumina zorilor începea să roşească cerul. Newman nu avea însă ochi nici pentru piscurile îngheţate, nici pentru strălucirea caldă a soarelui; de cum se trezi, sentimentul nedreptăţii ce i se făcuse reveni cu şi mai multă putere. Cu jumătate de oră mai înainte ca trenul să intre în Geneva, coborî la staţia menţionată în telegrama lui Valentin. Pe peron, cu un felinar în mână, somnoros şi cu gluga mantalei trasă până peste cap, stătea, învăluit în lumina lăptoasă a dimineţii, şeful de gară. De lângă el, venind în întâmpinarea lui Newman, se desprinse un alt bărbat, un individ în jur de patruzeci de ani, înalt, uscăţiv, cu faţa prelungă şi negricioasă, sprâncene stufoase, mustaţă răsucită în sus

şi purtând o pereche de mănuşi de un alb imaculat. Acest personaj îşi scoase pălăria şi, luându-şi un aer foarte grav, zise:

— Monsieur!

— Probabil că eşti unul din martorii contelui, presupuse Newman. Nenorocită poveste!

— Într-adevăr, trebuie să recunosc că mi s-a făcut această tristă onoare. O întâmpinare nefericită în care m-am pus la dispoziţia domnului de Bellegarde, împreună cu monsieur de Grosjoyaux. Mi se pare că monsieur de Grosjovaux a şi avut cinstea să te cunoască, la Paris, dar, cum e un infirmier mai priceput decât mine, a rămas de veghe la căpătâiul prietenului nostru. De Bellegarde te aşteaptă cu nerăbdare.

— Cum te mai simte ştrengarul? E atins rău?

— Doctorul, un chirurg care a venit cu noi, îl socoteşte pierdut. Dar va muri cu sufletul împăcat. Chiar aseară am trimis în cel mai apropiat sat francez după un *curé*[44]. Acest *curé* şi-a petrecut o oră cu el şi s-a declarat extrem de satisfăcut.

— Dumnezeule! gemu Newman. Aş fi preferat ca medicul să se fi declarat satisfăcut! E în stare să mă vadă?... O să mă recunoască?

— Când m-am despărţit de el, acum o jumătate de oră, adormise – după o noapte de febră şi nesomn. Dar o să vedem.

Ieşiră din gară şi o luară spre sat. Pe drum, însoţitorul lui Newman îi explică acestuia că micul lor grup fusese găzduit în cel mai sărăcăcios han elveţian, dar că reuşiseră totuşi să-l instaleze pe monsieur de Bellegarde în condiţii mult mai bune decât s-ar fi putu bănui la prima vedere.

— Suntem vechi camarazi de arme, preciză el. Nu e prima oară când unul dintre noi zace ţintuit la pat, iar celălalt îl ajută. E o rană tare urâtă şi ceea ce-i şi mai urât

[44] Preot (în fr. în text).

e că adversarul lui Valentin nu era deloc bun ochitor. A tras cum s-a nimerit, iar nenorocitul ăla de glonţ, fir-ar el să fie, i-a intrat bietului nostru prieten în partea stângă, chiar sub inimă.

În timp ce-şi continuau drumul prin cenuşia, amăgitoarea ceaţă a dimineţii, călcând cu grijă printre grămezile de gunoi de pe uliţa satului, proaspăta cunoştinţă a lui Newman îl puse la curent cu toate amănuntele întâlnirii. Fusese convenit ca, în situaţia în care primul schimb de focuri va fi considerat nesatisfăcător pentru una din părţi, să se tragă a doua oară. Primul glonte al lui Valentin atinsese uşor braţul domnului Stanislas Kapp, doar cât să-i zgârie pielea. Era, după părerea însoţitorului lui Newman, exact ceea ce şi urmărise să facă tânărul conte. Cât despre glontele tras de monsieur Kapp, acesta trecuse cam la câteva palme de ţintă. Reprezentanţii domnului Stanislas cerură să se mai tragă o dată, lucru care se şi întâmplă, cu acordul deplin al lui Valentin. Numai că acum Valentin trase în aer, fără să ochească, pe când tânărul alsacian îşi descărcă pistolul în plin.

— De cum l-am văzut intrând pe teren, comentă interlocutorul lui Newman, mi-am dat seama că individul n-o să fie deloc *commode:* o corcitură între măgar şi bivol – complet lipsit de simţul măsurii.

Valentin fusese dus imediat la han, monsieur Stanislas şi amicii săi luându-şi tălpăşiţa într-o direcţie necunoscută. Primiseră şi vizita poliţiei cantonului, care îi declarase sub arest formal şi le dresase un lung *procès-verbal.* Cum însă – vai! – faptele erau deja consumate, autorităţile vor trebui să cam închidă ochii. Newman întrebă dacă fusese înştiinţată familia şi află că Valentin se opusese acestui lucru. Refuzase să creadă în gravitatea rănii. Abia aseară, târziu, după întrevederea cu preotul consimţise să i se trimită o telegramă mamei sale.

— E puţin probabil însă ca marchiza să mai aibă vreme!

... aprecie însoţitorul lui Newman.

— Îngrozitoare poveste! exclamă Newman. Îngrozitoare şi absurdă!

Furios la culme, nici nu mai încercă să-şi ascundă dezgustul faţă de întâlnirea ce-i fusese relatată de prea distinsul său însoţitor.

— Ah, dumneata nu aprobi duelul? întrebă grav acesta.

— Să-l aprob? se supără şi mai rău Newman. Singurul meu regret e că în seara aceea dinaintea plecării, când a trecut pe la mine, nu l-am încuiat în *cabinet de toilette.*

Însoţitorul lui Newman căscă ochii mari, clătină de două, trei ori din cap, cu un aer semnificativ, şi fluieră încetişor. Se vedea limpede, totuşi, că reacţia străinului nu-l lua pe nepregătite; o anumită bizarerie de comportament sau de limbaj era, oricum, de presupus din partea acestui necioplit. În sfârşit, ajunseră la han. O servitoare voinică, împodobită cu o scufie de noapte şi înarmată cu un felinar, îi aştepta în prag. Ea luă valiza din mâna hamalului care tropăia în spatele lui Newman şi o duse înăuntru. Valentin fusese instalat la parter, undeva în spatele clădirii, aşa că noua cunoştinţă a eroului nostru se strecură printr-o trecere îngustă, tăiată între ziduri de piatră, deschise uşurel o uşă, după care făcu un semn oaspetelui să se apropie. Newman înaintă şi, oprindu-se în prag, aruncă şi el o privire în încăperea în care nu ardea decât o singură lumânare, şi aceea mascată de un abajur. Dinaintea focului, în cămaşă de noapte, dormea, monsieur de Grosjoyaux – blond, scurt şi îndesat, un tip vesel şi veşnic mirat, pe care Newman îl mai întâlnise de câteva ori în compania lui Valentin. Tânărul de Bellegarde zăcea întins pe pat, palid, imobil, cu ochii închişi – un spectacol cu totul şi cu totul zguduitor pentru Newman, care niciodată nu-şi văzuse prietenul altfel decât activ şi plin de energie, adevărat argint viu. Colegul domnului de Grosjoyaux arătă cu degetul spre o altă uşă, deschisă, explicându-i pe şoptite că acolo se află doctorul care-l

veghează pe Valentin. Evident, de vreme ce rănitul mai dormea încă sau părea că doarme, nu avea rost să fie deranjat. Prin urmare, eroul nostru se retrase şi, nemairămânându-i altceva de făcut pentru moment, se lăsă în grija slujnicei, care, pe jumătate adormită, îl conduse într-o cameră de la etaj şi-i dădu în primire un pat peste care trona o uriaşă pernă de puf, din stambă galbenă, care ţinea loc şi de plapumă şi de cuvertură. Newman se culcă şi, în ciuda acelei magnifice perne şi a altor mărunţişuri la fel de neplăcută, dormi dus vreo trei, patru ceasuri. Când se trezi, era ziuă de-a binelea, soarele bătea puternic în geamuri, iar afară se auzea cloncănitul orătăniilor.

În timp ce se îmbrăca, i se ciocăni în uşă şi i se transmise amabila invitaţie a domnului de Grosjoyaux şi a tovarăşului său de a lua micul dejun împreună. Fără să mai piardă vremea, coborî în sufrageria de la parter, o încăpere mică, pavată cu pietre, unde servitoarea, care renunţase acum la scufia ei de noapte, tocmai aducea mâncarea. Monsieur de Grosjoyaux se şi afla acolo, surprinzător de proaspăt şi înfloritor pentru un om care-şi petrecuse jumătate din noapte la căpătâiul unui bolnav; acum îşi freca de zor palmele, aruncând priviri extrem de interesate asupra bucatelor ce soseau din bucătărie. Newman reînnoi cunoştinţa cu el şi află că Valentin nu se trezise încă şi că în momentul de faţă era vegheat de doctor, care, din acest punct de vedere, avusese o noapte destul de liniştită. Mai înainte de a-şi face apariţia şi asociatul domnului de Grosjoyaux, Newman află că el se numeşte Ledoux şi că se cunoaşte cu de Bellegarde din perioada în care slujiseră împreună în corpul de zuavi pontificali, monsieur Ledoux fiind nepotul unui prea distins episcop ultramontan. În sfârşit, apăru şi acest personaj, în vestimentaţia căruia priceperea de a se conforma atât modei cât şi cerinţelor speciale ale momentului te izbea de la o poştă. Înfăţişarea sa gravă se

mai îndulci puţin (din bună-cuviinţă, fireşte) la vederea micului dejun – cel mai de soi din câte oferise vreodată *La Croix Helvétique.* Era clar că servitorul lui Valentin, căruia nu i se acordase decât cu zgârcenie cinstea de a-şi sluji stăpânul, îşi băgase mâna sa de parizian rafinat într-ale bucătăriei. Cei doi francezi îşi dădură toată silinţa să-i dovedească lui Newman că, oricât de vitrege s-ar arăta împrejurările, ele nu sunt totuşi în stare să le întunece complet talentul pentru conversaţia aleasă – adevărată glorie naţională. În consecinţă, monsieur Ledoux ţinu o micuţă şi frumoasă cuvântare, un elogiu la adresa sărmanului de Bellegarde pe care îl decretă drept cel mai fermecător englez din câţi cunoscuse.

— Îl consideri englez? întrebă Newman.

Monsieur Ledoux surâse, tăcu o clipă, după care dădu drumul unei vorbe de duh:

— C'est plus qu'un Anglais, le cher homme – c'est un anglomane![45]

Newman replică ferm şi generos că orice ţară ar fi fost mândră să şi-l revendice, iar monsieur de Grosjoyaux remarcă, la rându-i, că este prea devreme totuşi să i se ţină bietului de Bellegarde discursul funebru.

— Evident, căzu de acord monsieur Ledoux. Dar, după cum îi spuneam şi domnului Newman azi-dimineaţă, acest lucru nu mă poate împiedica să observ că, atunci când un om şi-a luat toate măsurile pentru salvarea sufletului, aşa cum atât de admirabil a făcut-o aseară scumpul nostru prieten, ar fi aproape o impietate să-şi pericliteze încă o dată mântuirea printr-o reîntoarcere la cele lumeşti.

Monsieur Ledoux era un mare catolic, iar Newman descoperi în el un ciudat amestec de contraste. Acum, la lumina zilei, figura sa i se dezvăluia sumbră, saturniană, nu lipsită totuşi de un anumit farmec. Nasul lung şi subţire îl făcea să semene cu un personaj din vechile

[45] E mai mult decât un englez, dragul de el – e angloman (în fr. în text).

tablouri spaniole. Părea să considere folosirea pistoalelor de la treizeci de paşi drept un procedeu desăvârşit, cu condiţia, fireşte, ca victima să aibă la îndemână un duhovnic. Era teribil de satisfăcut – şi lucrul se vedea limpede – de întrevederea lui Valentin cu preotul şi totuşi modul său de exprimare, inflexiunea vocii erau departe de a indica un spirit dedat la făţărnicie. Monsieur Ledoux poseda, în chip evident şi în cel mai înalt grad, simţul convenienţelor sociale, găsind în orice împrejurare şi pentru toate nedumeririle din lume, câte o explicaţie, care, combinată cu surâsul său grav, avea darul de a-i zburli mustaţa până sub nas. *Savoire-vivre* – arta de a trăi – aceasta era marea sa specialitate, în care includea şi arta de a muri. Cât priveşte însă aplicarea acestui ultim punct al ştiinţei sale, cum îşi zicea cu imensă şi mută iritare Newman, el părea dispus s-o încredinţeze mai degrabă altora. Monsieur de Grojovyaux beneficia de o cu totul altă fire, nefiind în stare să aprecieze harul teologic al amicului său decât ca pe un semn al spiritului superior şi inaccesibil. Nedumerirea sa era atât de vie şi atât de nevinovată, încât ar fi putut să pară o formă a veseliei; ca şi când, mereu cu gândul la namila aceea de monsieur Kapp, el, monsieur de Grosjoyaux, nu şi-ar mai fi revenit din uluiala pe care i-o provocase ciudăţenia hazardului. Căci, pentru el, felul în care, dintr-un trup atât de mare şi de fleşcăit ca acela al domnului Kapp, se putuse naşte un lucru atât de subtil – chiar dacă îngrozitor de neplăcut, ca să zicem aşa – cum este traiectoria unui glonte era, într-adevăr, ceva extrem de ciudat. Un asemenea *coup* l-ar fi putut înţelege numai şi numai dacă ar fi pornit din propriul său pistol, astfel că monsieur de Grosjoyaux rămase să se uite fix prin fereastră, pe deasupra umărului domnului Ledoux, la un copăcel subţire din capătul cărăruiei ce pornea dinspre han, ca şi când ar fi ţinut cu tot dinadinsul să-i calculeze distanţa, fireşte, cea dintre ţintă şi degetul cu care se apasă pe trăgaci şi gândindu-

se printr-o foarte strânsă asociaţie de idei, ce plăcut ar fi dacă şi-ar putea permite chiar şi un mic exerciţiu de tir cu caracter pur speculativ.

Lui Newman, prezenţa celor doi i se părea deprimantă, aproape supărătoare. Nu era în stare nici să mănânce, nici să vorbească. Îşi simţea inima sfâşiată de durere şi furie, iar greutatea dublei sale nenorociri devenise de nesuportat. Stătea cu ochii în farfurie, când numărând minutele în aşteptarea întâlnirii cu Valentin, pentru a pleca apoi nestingherit în căutarea doamnei de Cintré şi a fericirii pierdute, când numindu-se singur ticălos şi abject, reproşându-şi nerăbdarea şi egoismul. Fără îndoială că şi comesenii săi îl găseau, la rândul lor, îndeajuns de plicticos. Oricât de absorbit ar fi fost el în propriile sale gânduri şi oricât de puţin i-ar fi păsat de impresia pe care o lăsa asupra altora, Newman nu se putu împiedica totuşi să-şi spună că cei doi domni trebuiau să fie de-a dreptul uluiţi de dragostea nefirească a sărmanului de Bellegarde faţă de individul acesta necioplit şi anost, o dragoste atât de mare, încât să-l facă să şi-l dorească prezent până şi la patul morţii. După dejun, hoinări de unul singur prin sat, uitându-se îndelung la câte vreo fântână, la cârdurile de gâşte, la uşile larg deschise ale hambarelor, la bătrânele aduse de spate şi cu feţe înnegrite de vânt, care, clămpănind încetişor din saboţi, scoteau la iveală nişte ciorapi cu călcâiele cârpite şi răscârpite, şi, mai ales, umplându-şi ochii de minunata privelişte a Alpilor înzăpeziţi, a acelui împurpurat masiv Jura care atârna gata-gata să se prăbuşească peste umila uliţă a satului. Era o zi de o strălucire diamantină. În lumina soarelui, în aer, se simţea sosirea primăverii, zăpada topită se scurgea de pe streşinile caselor, întreaga natură îşi sărbătorea renaşterea; până şi piuitul neajutorat al puilor de găină, ca şi al altor gâgâlici pufoase, transmitea bucuria şi miraculoasa izbucnire a vieţii. Numai pentru sărmanul, generosul, nebunul, fermecătorul Valentin,

totul nu era decât moarte şi îngropăciune. Newman îşi continuă plimbarea până la biserica satului şi intră în micul cimitir de alături. Se aşează pe o ridicătură de pământ şi se uită la pietrele strâmbe presărate printre morminte. Înfăţişarea lor jalnică şi hâdă nu-i vorbea decât despre răceala şi neîndurarea morţii. Se ridică şi se întoarse la han. Instalat la o masă mică, verde, pe care şi-o adusese în grădiniţă, monsieur Ledoux îşi lua cafeaua, trăgând liniştit dintr-o ţigară. Aflând că doctorul mai stătea şi acum de veghe la patul lui Valentin, Newman întrebă dacă nu s-ar putea să-l înlocuiască el; simţea o imperioasă nevoie de a-i fi cât de cât de folos bolnavului. Prin intermediul domnului Ledoux, lucru se aranjă imediat. Medicul, un practicant tânăr şi puţin cam prea spilcuit, deşi cu o figură inteligentă, şi purtând la butonieră panglica Legiunii de onoare, se arătă foarte mulţumit să se culce. Newman îi ascultă instrucţiunile şi, cu un gest maşinal, îi luă din mână o carte prăfuită, pe care amabilul personaj i-o recomandă ca fiind de bun ajutor în asemenea situaţii. Era un volum vechi şi desperecheat din *Les Liaisons dangereuses*[46], ce fusese descoperit într-una din nişele hanului.

Valentin zăcea, în continuare, cu ochii închişi, fără ca în starea lui să se observe vreo schimbare. Newman se aşează lângă el şi, pentru multă vreme, rămase cu ochii pironiţi la prietenul său. Pe urmă, năpădit de amintirea propriei sale nefericiri, privirile, ca şi gândurile, îi zburară departe peste culmile Alpilor. Prin geamurile cu perdeaua trasă în lături – o perdea jerpelită, din bumbac alb – soarele arunca pătrate de lumină pe pardoseala din cărămizi roşii. Încercă să-şi alunge mâhnirea din suflet, să întrevadă măcar un dram de speranţă, dar nu reuşea aproape deloc. Ceea ce se petrecuse cu el era un lucru brutal şi neruşinat. Absurdă şi monstruoasă, ca toate

[46] Legăturile primejdioase; roman de Choderlos de Laclos (1741—1803).

marile vitregii ale sorţii, întâmplarea purta în ea pecetea grea a Destinului, a unui destin care se bucură fericit de gemetele şi sângele bărbaţilor, de lacrimile şi spaimele femeilor, iar Newman nu avea nicio armă împotriva lui. Deodată, liniştea încăperii fu spulberată şi în auzul lui Newman răsună glasul lui Valentin:

— Nu, nu se poate ca mutra asta abătută să fie din cauza mea!

Newman se întoarse cu faţa spre el. Rănitul zăcea în aceeaşi poziţie, însă deschisese ochii şi se căznea să dea la iveală o umbră de surâs. Îşi strânseră mâna şi Newman îşi dădu seama cât de lipsit de vlagă era prietenul său.

— Te urmăresc de un sfert de oră, continuă Valentin. Arăţi de parcă şi dumneata ai fi înghiţit vreun hap amar. Văd că eşti teribil de supărat pe mine. Ei da, nici nu-i de mirare! Eu însumi sunt supărat!

— Ei, n-aştepta acum să te cert, răspunse Newman. Sunt prea necăjit. Mai bine spune-mi cum te mai simţi?

— Oh, nu mă mai simt nici într-un fel. Mă sting şi atât. Povestea e ca şi terminată. Nu pentru asta ai şi venit?

— Nimic nu-i terminat. Totul depinde de dumneata. Numai că trebuie să te străduieşti, pledă Newman, cu un suspect şi nefiresc tremur în glas.

— Dragul meu prieten, cum aş mai putea s-o fac? A te strădui este o demonstraţie de forţă, iar genul ăsta de lucruri nu se cam potriveşte unui om cu o gaură sub coaste cât pălăria dumitale, o gaură care prinde să sângereze la cea mai mică mişcare. Ştiam că ai să vii, urmă el. Ştiam c-o să mă trezesc şi-o să te găsesc aici. Aşa că nu sunt surprins. Însă noaptea trecută am fost foarte neliniştit. Nu vedeam cum aş putea să stau nemişcat fără dumneata. Căci despre asta era vorba: să stau nemişcat. Nemişcat ca acum, nemişcat ca o mumie într-un sarcofag. Îmi spui să mă străduiesc? Ei bine, asta m-am străduit să fac şi am şi reuşit: am stat ţeapăn douăzeci şi patru de ceasuri, lungi cât douăzeci şi patru

de zile, şi încă mai stau.

Valentin vorbea încet, cu multe poticneli şi cu o stranie intonaţie a vocii, însă, oricât de slabe îi erau cuvintele, ele mai păstrau totuşi, o scânteie din obişnuit sa voioşie; oricum, reuşea să exprime ceea ce dorea. Se vedea limpede, însă, marea suferinţă la care era supus şi, după câtva timp, închise din nou ochii. Newman îl imploră să-şi cruţe eforturile şi „s-o ia mai uşurel", cum zicea el. În acest sens, instrucţiunile doctorului erau foarte severe: nu avea voie să se agite.

— Oh, replică Valentin, să petrecem şi să ne veselim, pentru că mâine... mâine... Nu, urmă el după o scurtă pauză, nu mâine, ci astăzi, probabil! E adevărat că nu pot petrece, însă pot vorbi. La ce mi-ar mai ajuta, în starea în care mă aflu, renun... renunţarea? Nu cred că e cazul să folosesc, asemenea cuvinte umflate. Mai ales că toată viaţa am fost un flecar. Doamne, cât am mai *bavardé*[47] şi eu!

— Un motiv ca acum să taci, zise Newman. Nu mai e nevoie să ne demonstrezi cât de frumos vorbeşti. Asta o ştim de mult.

Dar Valentin, fără să ţină cont de rugămintea lui Newman şi cu acelaşi glas stins şi întretăiat, continuă curajos:

— Am vrut să te văd pentru că dumneata ai stat de vorbă cu sora mea. Ştie?... Va veni?

— Da, sunt sigur că până în momentul de faţă a şi aflat, răspunse încurcat Newman, simţind el însuşi cât de neconvingător se pricepe să mintă.

— Dar nu i-ai spus? întrebă Valentin. Nu-mi aduci nicio veste din partea ei? reluă el aproape numaidecât, învăluindu-şi prietenul într-o privire arzătoare.

— După primirea telegramei, n-am mai văzut-o. Dar i-am scris.

— Şi nu ţi-a răspuns?

[47] Flecărit (în fr. în text).

Abia acum găsi Newman momentul potrivit să-i spună că Madame de Cintré părăsise Parisul.

— A plecat la Fleurières. Ieri.

— Ieri?... La Fleurières? De ce s-a dus la Fleurières? Ce zi e astăzi? Ce-a fost ieri? Ah, aşadar, n-am s-o mai văd, suspină Valentin. Fleurières e prea departe!

După care închise din nou ochii şi tăcu, doar respirând ceva mai tare. Newman nu spuse nimic, gândindu-se la o posibilă minciună care să salveze situaţia. Pe urma îşi zise că, de fapt, Valentin e mult prea slab pentru a mai vrea să afle adevărul şi se simţi uşurat. Curând, însă, rănitul şopti iarăşi:

— Şi mama... şi fratele meu... ei vor veni? Şi ei sunt la Fleurières?

— Când am plecat eu, erau la Paris, dar nici pe ei nu i-am văzut, răspunse Newman. Dacă au primit telegrama la timp, trebuie să fi pornit la drum azi-dimineaţă. Dacă nu, vor fi obligaţi să aştepte expresul de noapte, să schimbe trenul şi vor fi aici la aceeaşi oră la care am sosit şi eu.

— Nu vor avea de ce să-mi mulţumească, murmură Valentin. Nu, nu vor avea de ce... Au să petreacă o noapte îngrozitoare. Şi unde mai pui că lui Urbain nu-i priieşte deloc aerul de dimineaţă. Nu ţin minte să-l fi zărit vreodată, în toată viaţa mea, mai înainte de amiază... înainte de ora mesei. Nimeni nu l-a zărit. Habar n-avem cum arată atunci. Probabil că e cu totul alt om. Cine ştie? Poate, posteritatea... Asta-i timpul când lucrează la el în *cabinet,* la Istoria prinţeselor. Totuşi, trebuia să-i chem, nu?... Şi pe urmă, voiam s-o văd pe mama stând pe scaunul pe care stai dumneata acum şi să-mi iau rămas bun de la ea... şi, mai ales, s-o aud pe ea luându-şi rămas bun. În definitiv, poate că nici n-o cunosc cum trebuie... Cine ştie ce surpriză mi-ar putea pregăti! Să nu-ţi închipui că, de-acum, gata, o şi cunoşti; s-ar putea să te surprindă şi pe *dumneata.* Dar, dacă tot nu pot s-o mai văd pe

Claire, nimic nu mă mai interesează. Nu-mi mai pasă nici cât de-un ban ruginit. Nu mă refer la dumneata. Ai şi dumneata ceva *soux*[48], verzi, albaştri sau oricum vrei, numai ruginiţi nu. *Ah vous, mon cher, vous en avez, vous, de toutes les couleurs!*[49] Şi eu care mă gândeam tot timpul la ea... Dar ce s-a întâmplat? De ce s-a dus la Fleurières tocmai acum? Nu mi-a spus nimic despre asta. Ce a intervenit? Ah, ar fi trebuit să simtă că sunt aici... şi încă în halul ăsta... E pentru prima oară în viaţa ei când mă decepţionează. Biata Claire!

— Ştii bine, răspunse pe un ton de glumă Newman, că încă nu suntem soţ şi soţie... sora dumitale şi cu mine. Nu-mi dă încă socoteală de toate faptele ei.

Încearcă să zâmbească, însă îşi dădu imediat seama cât de puţin îl ascultă muşchii feţei. Valentin îl privi cu şi mai multă insistenţă.

— E posibil să vă fi certat?

— Niciodată! exclamă Newman. Niciodată, niciodată!

— Cu câtă convingere spui asta! constată Valentin. Oho, iată un om fericit!

La această ironie, care, deşi involuntară, nu era cu nimic mai puţin usturătoare, Newman nu găsi un răspuns mai bun decât un alt zâmbet, chinuit şi ridicol, un fel de grimasă penibilă care-l făcu să roşească. Valentin, fixându-l mereu cu aceeaşi privire încărcată de febră, se grăbi să urmeze:

— Şi totuşi e ceva cu dumneata. Te-am urmărit cu atenţie şi îndrăznesc să-ţi spun că nu prea ai mutră de însurăţel.

— Dragul meu prieten, se apără cu disperare Newman, cum aş putea să vin cu „mutră de însurăţel” în faţa *dumitale?* Dacă-ţi închipui că mă simt bine să te văd zăcând în halul ăsta şi să nu fiu în stare să te ajut cu ceva...

[48] Bănuţi, parale, monedă mărunţă.

[49] Ah, ai dumitale, dragul meu, ai dumitale sunt de toate culorile (în fr. în text).

— Cum aşa? Eşti omul cel mai îndreptăţit să râzi de mine să... cum se zice asta? Ei da, să sari în sus de bucurie. Nu renunţa la ceea ce ţi se cuvine. Chiar starea în care mă aflu acum e o dovadă a înţelepciunii dumitale. Cum să se simtă nefericit un om care poate să-i spună altuia: „Ţi-am zis-o eu!”? Şi ştii că mi-ai zis-o. Ai făcut tot ce putea face ca să mă împiedici. Mi-ai spus nişte lucruri perfect adevărate. M-am gândit mult la ele. Dar şi eu, dragul meu prieten, am avut dreptate. Am respectat uzanţele.

— N-am făcut tot ce-ar fi trebuit să fac, răspunse Newman. Ar fi trebuit să mă port cu totul altfel.

— Cum anume?

— Nu prea ştiu exact. Ar fi trebuit să te tratez ca pe un băieţel rău şi să te încui undeva.

— Din păcate, uite că am şi ajuns ca un băieţel, oftă Valentin. Şi numai Dumnezeu ştie cât am fost de rău! Acum, sunt mai neajutorat chiar decât un nou-născut. Un nou-născut e şi el neputincios, dar, dincolo de asta, e plin de promisiuni. Eu? Ce promisiuni aş mai putea reprezenta eu? Societatea n-are cum să piardă un membru mai puţin valoros că mine.

Newman se simţi extrem de mişcat. Se ridică în picioare şi, întorcându-se cu spatele la prietenul său, se apropie de fereastră. Rămase aşa, uitându-se afară, dar fără ca totuşi să vadă ceva.

— Nu, nu-mi place cum arăţi din spate, continuă Valentin. M-am obişnuit să judec oamenii şi după cum îşi ţin spatele şi-mi dau seama că nu eşti deloc în apele dumitale.

Newman reveni la patul rănitului, implorându-l să stea liniştit:

— Odihneşte-te. Doar aşa te faci bine. N-ai dreptul să rişti. De asta ai nevoie şi asta. Trebuie să faci. Numai dacă te însănătoşeşti mă poţi ajută.

— Ţi-am spus eu că ai necazuri! Dar cum să te „ajut”?

gemu Valentin.

— O să-ţi spun când ai să te simţi mai bine. Întotdeauna ai fost teribil de curios să ştii ce se întâmplă. Iată un *motiv* ca să te vindeci! se însufleţi Newman.

Valentin închise din nou ochii şi rămase astfel o bună bucată de vreme, fără să scoată un cuvânt. Părea chiar să fi adormit. După vreo jumătate de oră i se auzi, însă, din nou glasul:

— Îmi pare oarecum rău pentru slujba aceea de la bancă. Cine ştie dacă n-aş fi ajuns un al doilea Rothschild? Dar nu, nu eram bun de bancher. Bancherii nu se lasă atât de uşor omorâţi. Nu ţi se pare că m-am lăsat prea uşor? Un om serios nu admite aşa ceva. E de-a dreptul umilitor. Mă aflu exact în situaţia unui musafir care i-ar declara gazdei că trebuie să plece – contând pe faptul că va fi rugat să mai rămână („Să plecaţi? Atât de repede? Cum aşa? Doar abia aţi venit!") – şi, când colo, se trezeşte că nici pomeneală de una ca asta. Vezi, nici mie afurisita asta de viaţă, a naibii de prost crescută, nu-mi adresează asemenea politeţuri salvatoare...

Newman nu spuse nimic un timp, pentru ca până la urmă să izbucnească:

— Îngrozitor... îngrozitor lucru... Aşa ceva n-am mai pomenit. N-aş vrea să spun nimic neplăcut, dar mi-e imposibil să mă stăpânesc. Am mai văzut oameni murind, am văzut şi oameni împuşcaţi, am văzut oameni cu cele mai urâte răni... chiar mai urâte decât a dumitale. Niciodată, însă, lucrul nu mi s-a părut atât de absurd. Erau, în comparaţie cu dumneata, nişte indivizi lipsiţi de orice valoare şi, în orice caz, *mie personal* nu-mi prea păsa. Dar *acum...* La dracu! Şi când te gândeşti că aveai atâtea alte lucruri pe care puteai să le faci... Nu, e cel mai nenorocit deznodământ din câte mi-aş fi putut imagina!

Valentin îl opri cu un gest slab al mâinii:

— Ajunge... ajunge! Nu mai are niciun rost să insişti. Ştii bine că în fundul sufletului meu... acolo... în colţişorul

ăla care abia se mai ţine, îţi dau dreptate.

Câteva clipe mai târziu, doctorul îşi strecură capul prin uşa întredeschisă şi, observând că pacientul său e treaz, se apropie să-i ia pulsul. Dădu nemulţumit din cap şi declară că bolnavul vorbise prea mult – de zece ori mai mult decât i-ar fi fost îngăduit.

— Prostii! protestă Valentin. Un condamnat la moarte are voie să facă tot ce vrea. Şi asta înainte, nu *după.* După, nu mai are cum să vorbească, iar dacă toată viaţa a fost un palavragiu... N-ai citit niciodată prin ziare relatarea vreunei execuţii? coninuă el. Oare puşcăriaşului nu i se bagă întotdeauna pe gât o puzderie de lume – avocaţi, ziarişti, popi – care să-l *facă* să vorbească? Însă Newman n-are nicio vină; stă şi tace de parc-ar fi o mască mortuară.

Doctorul observă că este timpul să se schimbe pansamentele şi că ar fi cazul ca domnii Ledoux şi de Grosjoyaux, care mai asistaseră la această operaţie delicată, să vină şi să-i ia locul lui Newman, ca ajutoare. Retrăgându-se, Newman află din gura celor doi domni, care aşteptau în camera alăturată, că marchizul Urbain de Bellegarde le trimisese o telegramă prin care îi informa că mesajul lor ajunsese în Rue de l'Université prea târziu pentru a-i mai permite să ia trenul de dimineaţă, dar că va porni din Paris, împreună cu mama sa, seara. Eroul nostru ieşi din nou să se plimbe prin sat, rătăcind astfel, tulburat şi nehotărât, cam vreo două, trei ceasuri. Amurgul acelei după-amieze târzii avea ceva din lungimea unei interminabile tragedii clasice. Când se lăsă întunericul, se întoarse la han şi cină împreună cu doctorul şi cu monsieur Ledoux. Pansarea rănii lui Valentin se dovedise o treabă extrem de anevoioasă şi medicul îşi punea foarte serios întrebarea dacă bolnavul ar mai putea să reziste la o nouă încercare de acest fel. El declară apoi că se simte obligat să-i ceară domnului Newman să renunţe pentru moment la plăcerea de a-i

ţine companie domnului de Bellegarde; s-ar părea că domnul Newman are, mai mult ca oricare altul, darul – un dar întru totul măgulitor, însă fatal – de a stârni interesul bolnavului mai mult decât poate suporta. La auzul acestor cuvinte, monsieur Ledoux dădu pe gât un pahar de vin, fără niciun comentariu, e adevărat, dar întrebându-se probabil ce naiba o fi găsit de Bellegarde atât de interesant la americanul ăsta.

După cină, Newman urcă în camera sa, unde, trântindu-se cât era de lung pe pat, rămase să zacă, sfârşit de oboseală, cu ochii ţintă la mucul lumânării şi gândindu-se cum jos, sub el, moare Valentin. Târziu în noapte, când lumânarea era de-acum pe sfârşite, auzi o uşoară bătaie în uşă. Era doctorul, care, ţinând o făclie în mână, îl întâmpină cu un gest desperat:

— Nici măcar acum nu se astâmpără! Parcă ar fi un copil. Stăruie să te vadă şi mi-e teamă că va trebui să-i îndeplineşti dorinţa. Iar dacă-i aşa, nu garantez că mai prinde dimineaţa.

Newman coborî în camera lui Valentin. Deşi deasupra căminului ardea o lumânare groasă din spermanţet, rănitul îl rugă să mai aprindă una..

— Vreau să-ţi văd faţa, explică el.

În timp ce Newman se grăbea să-i împlinească rugămintea, Valentin continuă:

— Domnii aceştia cred că prezenţa dumitale îmi provoacă o stare de mare agitaţie nervoasă. Mărturisesc că mă simt, într-adevăr, surescitat, dar nu dumneata eşti vinovatul; vinovată e propria-mi inteligenţă, formidabila mea deşteptăciune, scânteia aceea divină despre care ai o părere atât de bună!... Aşează-te aici şi lasă-mă să te mai privesc o dată.

Newman luă loc, îşi încrucişă braţele şi îşi învălui prietenul într-o privire grea, îndurerată. Avea sentimentul că nu face altceva decât să-şi joace mecanic rolul din cea mai lugubră dintre comedii. Valentin îl studie câtva timp

cu atenţie, după care zise:

— Da, am avut dreptate azi-dimineaţă. Ai ceva pe suflet, un lucru grav, mai grav decât ceea ce am păţit eu. Hai, nu se cade să minţi un om care trage, să moară. După plecarea mea din Paris, s-a întâmplat ceva. Nu degeaba s-a dus sora mea la Fleurières, tocmai acum, în perioada asta a anului. De ce a plecat? Întrebarea îmi stă ca un ghimpe în inimă. M-am gândit tot timpul la asta şi, chiar dacă nu-mi spui, tot am să ghicesc.

— Aş prefera să nu-ţi spun. Numai bine n-ar putea să-ţi facă, argumentă Newman.

— Dacă-ţi închipui că-mi face bine să nu-mi spui, te înşeli foarte tare. Ai necazuri în legătură cu căsătoria.

— Ei da, în legătură cu căsătoria.

— În sfârşit!

Câteva minute, Valentin nu mai scoase niciun cuvânt.

— Au rupt logodna!

— Au rupt-o, recunoscu Newman.

Acum, că-i spusese tot adevărul, Newman găsi în această mărturisire o mare uşurare. Continuă să-şi depene povestea, simţind cum, pe măsura explicaţiilor, liniştea îi coboară şi mai mult în suflet.

— Mama şi fratele dumitale şi-au călcat cuvântul. Au hotărât că această căsătorie nu poate avea loc. Au stabilit că, dacă se gândesc bine, nu sunt demn de ei. Şi-au retras cuvântul. Ai ţinut să ştii, iată că acum ştii totul!

Valentin, scoase un sunet ciudat, îşi ridică de câteva ori mâinile, dar, de fiecare dată, le lăsă să cadă la loc.

— Îmi pare rău că nu pot să-ţi dau o veste mai bună în legătură cu ei, urmă Newman, dar nu e vina mea, Când am primit telegrama dumitale, ruptura se şi produsese. Eram şi aşa destul de tulburat. De fapt, nici nu mai ştiam ce-i cu mine. Îţi poţi imagina că în clipa de faţă n-am cum să mă simt mai bine.

Valentin respiră din greu şi gemu de parcă durerea pricinuită de rană ar fi devenit de nesuportat:

— Şi-au călcat cuvântul, şi-au călcat cuvântul! Şi sora mea... ce s-a întâmplat cu sora mea?

— Sora dumitale e foarte nefericită. A acceptat să renunţe la mine. Nu ştiu de ce, nu ştiu ce i-au făcut, dar nu poate fi vorba de un lucru teribil de josnic. Din respect pentru ea, trebuie s-o afli şi pe asta. Au făcut-o să sufere... Când mă gândesc prin ce a trebuit să treacă! N-am văzut-o singură, ci numai de faţă cu ei. Am avut o întrevedere ieri dimineaţă. Mi-au servit-o fără niciun menajament. Mi-au spus să-mi iau tălpăşiţa. Mi se pare o treabă foarte urâtă. Regret că trebuie să-ţi spun asemenea lucruri despre ei, dar sunt furios, sunt mâhnit, sunt profund dezgustat.

Valentin stătea şi se uita la el, cu o privire fixă, cu ochii mai strălucitori ca oricând, cu sângele năvălit brusc în obrajii săi palizi; niciun sunet, nu ieşea dintre buzele întredeschise ale rănitului. Niciodată până atunci nu i se mai întâmplase lui Newman să dea drumul unei asemenea avalanşe de vorbe, pe un ton atât de plângător. Dar acum prietenul său era pe moarte; adresându-se lui, avea sentimentul că, într-un anumit fel, i se adresează divinităţii, acelei forţe obscure la care atâţia oameni aflaţi în nenorocire obişnuiesc să apeleze. Această izbucnire de mânie, vehementă clamare a resentimentelor sale, devenea astfel un act spiritual, o invocare a unei mai înalte protecţii.

— Şi Claire? gemu tânărul. Claire a renunţat la dumneata?

— Nu cred că a gândit-o cu adevărat.

— Nu, să nu crezi, să nu crezi una ca asta. Încearcă şi ea să câştige timp. Trebuie s-o înţelegi.

— Mi-e îngrozitor de milă de ea! zise Newman.

— Biata Claire! suspină Valentin, Dar ei... ei...

Făcu din nou o pauză, după care continuă:

— Te-ai văzut cu ei. Te-au refuzat, aşa, de la obraz?

— În modul cel mai direct.

— Ce ţi-au spus?

— Mi-au spus că nu pot suporta un negustor.

Valentin întinse mâna şi-l apucă pe Newman de braţ:

— Şi promisiunea... angajamentul pe care şi l-au luat... Ce-au avut de spus despre asta?

— Au făcut o distincţie. Mi-au spus că din momentul în care Madame de Cintré a acceptat să-mi devină soţie, orice obligaţie a lor faţă de mine încetează.

— Dar, de vreme ce ea a acceptat...

— Ei da, de vreme ce a acceptat – *după* ce ea a acceptat – au descoperit, după câte înţeleg eu, că nu pot să suporte acest lucru..

Valentin rămase cu privirea pierdută, iar sângele îi pieri de tot din obraji.

— Nu-mi mai spune nimic. Mi-e ruşine.

— Dumitale? Dumneata eşti întruchiparea onoarei! protestă Newman cu simplitate.

Valentin gemu şi-şi feri faţa într-o parte. O vreme, niciunul din ei nu scoase o vorbă. Pe urmă, se întoarse din nou cu ochii la Newman, găsind şi forţa necesară de a-i strânge uşor braţul.

— E trist... foarte trist. Când familia mea... când cei din „neamul" meu ajung să facă aşa ceva, e timpul să-mi iau rămas bun de la lumea asta. Am încredere în sora mea. *Ea* o să lămurească totul. Fii înţelegător cu ea, acordă-i puţin credit, ai răbdare. Aşteaptă şi-o să-ţi explice. Dacă nu poate... dacă nu poate să-şi justifice purtarea, ei bine, iart-o. Într-un fel sau altul. Oricum, nu o lua în nume de rău. Va plăti... o şi plăteşte, de fapt, cu singura ei şansă de a fi fericită. Cât despre ceilalţi, e foarte urât... foarte urât. Eşti supărat rău de tot pe ei? Nu, nu-mi răspunde, e ruşinos să te silesc să recunoşti aşa ceva.

Închise ochii şi, iarăşi, o vreme, nimeni nu mai spuse nimic. Newman se simţea o vreme, înfricoşat. Un fel de spaimă, o spaimă vecină cu veneraţia pusese stăpânire pe el. Îşi adusese prietenul într-o stare de profundă

tulburare, îl împinsese spre nişte adâncuri în care acum el, Newman, se îngrozea să privească. În cele din urmă, Valentin deschise din nou ochii, îl privi adânc şi-şi retrase mâna de pe braţul lui.

— Îţi cer iertare, zise el. Înţelegi? Aici, pe patul morţii, îţi cer iertare. Pentru familia mea. Pentru mama. Pentru fratele meu. Pentru numele de care *am fost* mândru. *Voilà!* adăugă el abia auzit.

În loc de răspuns, Newman îi luă mâna şi i-o ţinu strâns într-ale sale. Valentin rămase nemişcat, pentru ca, după vreo jumătate de oră, mergând în vârful picioarelor, să-şi facă apariţia şi doctorul. În spatele lui, prin uşa întredeschisă, Newman zări mutrele întrebătoare ale domnilor de Grosjoyaux şi Ledoux. Doctorul îşi puse degetele pe încheietura mâinii lui Valentin şi se aşeză la căpătâiul lui. Nu schiţă niciun gest, rămase doar să-l privească, şi atunci cei doi domni se înfăţişară din proprie iniţiativă, după ce, mai întâi, monsieur Ledoux făcu semn unei persoane de afară să-l urmeze. Era *monsieur le curé* care ţinea în mână un obiect acoperit cu un şervet alb, cum Newman nu mai văzuse niciodată. *Monsieur le curé,* un omuleţ gras şi rubicond, avansă spre mijlocul încăperii, ridicându-şi tichiuţa lui neagră în semn de salut la adresa lui Newman, şi-şi puse bocceaua pe masă. Odată terminată această treabă, sfinţia sa se tolăni în cel mai confortabil fotoliu din cameră şi-şi petrecu mâinile peste pântece. Între timp, ceilalţi domni schimbaseră între ei câte o privire de unanimă înţelegere, prin care se stabilea definitiv şi irevocabil oportunitatea prezenţei lor. Se scurse astfel multă vreme fără ca Valentin să scoată o vorbă, fără să facă vreo mişcare. Rememorându-şi ceva mai târziu momentul acesta, Newman era gata-gata să jure că *monsieur le curé* trăsese chiar un puişor de somn. Deodată, Valentin de Bellegarde pronunţă numele lui Newman.

— Acesta se apropie de el şi atunci rănitul îi spuse în

franceză, pentru ca toţi cei de faţă să înţeleagă:

— Nu eşti singur. Vreau să vorbesc numai cu dumneata.

Newman se uită la doctor, doctorul se uită la preot, iar acesta înapoi la doctor. Pe urmă, atât doctorul cât şi preotul dădură din umeri.

— Numai cu dumneata, repetă Valentin. Cinci minute. Vă rog să ne lăsaţi singuri.

Preotul îşi luă înapoi obiectul misterios şi ieşi primul, urmat îndeaproape de ceilalţi. Newman închise uşa după ei şi se întoarse la Valentin, care urmărise cu mare atenţie tot acest joc.

— E foarte urât, foarte urât, reluă el în clipa în care Newman se aşeză alături. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mi se pare mai urât.

— Oh, nu te mai gândi la asta! mormăi Newman.

Fără a-i lua în seamă sfatul, prietenul său îşi continuă gândul:

— Chiar dacă ar reveni asupra hotărârii, ruşinea... josnicia... astea nu se şterg niciodată.

— Nu vor reveni! zise Newman.

— În acest caz, poţi să-i sileşti.

— Să-i silesc?

— O să-ţi spun ceva... un mare secret... un secret teribil. Ai putea să-l foloseşti împotriva lor... să-i sperii, să-i constrângi.

— Un secret! repetă Newman, trăgându-se brusc îndărăt.

Ideea de a-l lăsa pe Valentin să i se mărturisească, acolo, pe patul morţii, să-i încredinţeze cine ştie ce taină sacră şi inviolabilă îl şocă pentru moment şi-l făcu să dea înapoi. A intra în posesia unor informaţii, oricare ar fi fost ele, în felul acesta, i se părea un mijloc nedemn, aducând chiar destul de mult cu ascultatul pe la uşi. Pe urmă, dintr-o dată, perspectiva de a-i pune la punct pe Madame de Bellegarde şi pe fiul ei şi de a face astfel dreptate îl

cuceri de-a binelea şi, în consecinţă, pentru a nu pierde niciun cuvânt din ultima dorinţă a omului faţă de care nutrea cele mai alese sentimente, se trase şi mai aproape de el. Totuşi, o vreme, Valentin nu mai spuse nimic, aţintindu-l doar cu nişte ochi tulburi, dilataţi şi aprinşi de febră, iar Newman începu să-şi închipuie că fusese martorul unui moment de rătăcire a minţii.

— S-a întâmplat ceva... s-a întâmplat la Fleurières, reluă în cele din urmă Valentin. Ceva urât, ceva brutal, un lucru sângeros, cred. Probabil – Dumnezeu să mă ierte că spun asta tocmai *acum* – probabil o crimă. Tatăl meu... s-a întâmplat ceva cu el. Nu ştiu ce. Mi-a fost ruşine, mi-a fost frică să aflu ce anume. Dar povestea e îngrozitoare... mai îngrozitoare decât a dumitale. Mama ştie... Urbain ştie.

— I s-a întâmplat ceva tatălui dumitale? îşi îngădui Newman să întrebe.

Valentin se uită la el cu nişte ochi şi mai lărgiţi încă.

— Nu şi-a mai revenit. Nu l-au lăsat...

— Nu l-au lăsat? repetă Newman, aţintindu-l şi el la rându-i cu o privire încremenită de mirare. Nu l-au lăsat să-şi revină? Din ce să-şi revină?

Însă efortul imens pe care-l făcuse Valentin, mai întâi pentru a se hotărî să rostească aceste cuvinte, mai apoi pentru a le şi rosti cu adevărat părea să-i fi luat şi ultima rămăşiţă de putere. El se cufundă din nou în tăcere, iar Newman rămase să-l vegheze în continuare.

— Înţelegi? reluă el după o vreme. La Fleurières. Acolo vei afla totul. Ştie doamna Bread. Spune-i că eu te-am trimis... că-i cer asta... cu limbă de moarte. O să-ţi spună adevărul adevărat... şi pe urmă le arăţi şi lor că ştii. Poate c-o să-ţi fie de folos. Poate că asta o să schimbe lucrurile. Dacă nu, îi dai în vileag în faţa tuturor. În felul ăsta... în felul ăsta – aici, vocea lui Valentin scăzu până la un murmur greu perceptibil – ai să le-o plăteşti...

— Să le-o plătesc? mai întrebă Newman.

— După cum o merită!

Cuvintele se stinseră într-un suspin lung, nedesluşit. Newman se ridică în picioare, profund impresionat, neştiind ce să spună, cu inima bătându-i nebuneşte în piept.

— Mulţumesc, îţi mulţumesc din suflet, bâlbâi el în cele din urmă.

Dar Valentin numai dădu niciun semn că l-ar fi auzit. Rămase liniştit, liniştea sa cea de pe urmă. Newman se duse şi deschise uşa. *Monsieur le curé,* mereu cu potirul în mână (misteriosul obiect), pătrunse primul în încăpere, urmat de un alt slujitor al altarului, mai tânăr şi înveşmântat într-un patrafir alb. În spatele lor păşeau cei trei domni: monsieur de Grosjoyaux, monsieur Ledoux şi doctorul. Servitorul lui Valentin încheia şirul. S-ar fi zis, o adevărată procesiune.

XX

VALENTIN DE BELLEGARDE MURI liniştit, în zori, la ceasul când razele palide şi reci ale acelei dimineţi de martie abia prindeau să lumineze, timid, chipurile grave ale mănunchiului de prieteni adunaţi în jurul patului său. O oră mai târziu, Newman părăsi hanul şi plecă spre Geneva; e de la sine înţeles că nu ţinea deloc să fie de faţă la sosirea doamnei de Bellegarde şi a primului ei născut. Starea sa sufletească fiind destul de apropiată de aceea a omului care, odată căzut la pământ, simte nevoia să mai stea puţin şi să-şi numere vânătăile, se hotărî ca, pentru moment, să rămână acolo. Îi scrise imediat doamnei de Cintré, povestindu-i în amănunt împrejurările morţii lui Valentin (trecând, totuşi, sub tăcere anumite lucruri) şi întrebând-o care ar fi momentul cel mai apropiat când ar putea spera ca ea să consimtă să-l vadă. Monsieur Ledoux îi spusese eroului nostru că are motive să creadă ca testamentul lui Valentin – tânărul conte posedase o mulţime de obiecte personale, plăcute şi inutile mărunţişuri, pe care ţinuse să le lase altora – conţinea şi dorinţa de a fi înmormântat alături de tatăl său, în cimitirul din Fleurières, iar Newman hotărî că actualele sale relaţii cu familia nu trebuie să-l împiedice, în niciun caz, să-l conducă pe ultimul lui drum pe cel mai bun dintre semenii săi. Îşi zise că amiciţia lui Valentin era mai veche decât ostilitatea lui Urbain şi că,

oricum, la o înmormântare era uşor să treci neobservat. Răspunsul doamnei de Cintré la scrisoarea pe care i-o trimisese îl ajută să se decidă asupra momentului plecării la Fleurières. Acest răspuns, foarte scurt, suna astfel:

„Îţi mulţumesc pentru scrisoare şi-ţi mulţumesc pentru că ai fost alături de Valentin. Sunt nespus de îndurerată că n-am putut să fiu şi eu acolo. Ca să te văd n-ar însemna decât o suferinţă în plus. De aceea, este inutil să mă mai aştept la ceea ce numeşti dumneata *zile mai senine.* Totul s-a terminat, iar eu nu voi mai cunoaşte astfel de zile. Vino când doreşti, numai anunţă-mă din vreme. Fratele meu va fi înmormântat vineri. Ceilalţi din familie vor rămâne aici.

C. de C.”

Îndată ce primi scrisoarea aceasta, Newman plecă direct la Paris, iar de acolo spre Poitiers. Călătoria îl purtă mult către sud, prin înverzită Touraine, traversând Loara, ale cărei ape luminoase umpleau un vast orizont, pentru a pătrunde apoi într-un peisaj în care, pe măsură ce înainta, primăvara timpurie îşi revărsa dumnezeieşte culorile, dar niciodată până atunci eroul nostru nu se arătase mai puţin interesat ca acum de frumuseţea locurilor străbătute. Trase la un hotel al cărui lux provincial era greu de spus dacă îi dădea un farmec în plus sau dacă îl urâţea, iar a doua zi dimineaţa închirie o trăsură şi, după vreo două ore de mers, ajunse la Fleurières. Aici, oricât de deprimat se simţea, nu se mai putu împiedica, totuşi, să nu guste din plin pitorescul localităţii. *Le petit bourg* se întindea la picioarele unei uriaşe coline, în vârful căreia se înălţau ruinele măcinate de vreme ale unui castel feudal. O bună parte din materialele de construcţie ale acestuia, ca şi pietrele zidului, ce cobora de-a lungul dealului, învăluind casele într-o centură protectoare, fuseseră absorbite în însăşi

substanţa satului. Biserica nu era altceva decât vechea capelă a castelului. Ea dădea într-o curte înecată în iarbă, o curte destul de largă, totuşi, pentru a adăposti, în cel mai pitoresc şi mai ferit colţ al ei, un mic cimitir. Aici până şi pietrele de mormânt, aplecate de scurgerea timpului, păreau să doarmă îngropate în ierburi atotînvăluitoare. Acoperite de muşchi şi străjuite pe o latură de un cot al vechiului val de apărare, mormintele se deschideau neîngrădit în faţă, într-o privelişte largă, de nesfârşite câmpii verzi şi albastre depărtări. Drumul care ducea spre biserică nu putea fi urcat cu trăsura. Era înţesat de şirul lung al sătenilor, dispuşi pe câte două, trei rânduri care stăteau şi se uitau la bătrâna Madame de Bellegarde cum suie, cu paşi înceţi şi greoi, povârnişul, la braţul unuia dintre fii şi în urma celuilalt, înveşmântat acum în haina cernită a morţii. Newman se amestecă şi el în mulţimea celor prezenţi, tocmai în clipa când pe dinaintea lor aluneca o siluetă înaltă şi zveltă, cu spatele aproape adus sub apăsarea durerii, iar lumea din jur murmura: „Madame de Comtesse...”. Cât timp se desfăşura slujba religioasă, stătu acolo, în bisericuţa întunecată, pentru ca în jalnicul moment al coborârii în groapă să se îndepărteze. Coborî dealul şi se întoarse la Poitiers, unde îşi petrecu următoarele două zile într-o stare sufletească aparte, în care revolta şi resemnarea şi dădeau mâna într-o singură suferinţă. A treia zi, îi trimise doamnei de Cintré un bilet pentru a o înştiinţa că în după-amiaza aceleiaşi zile îi va face o vizită, după care, fără a-şi mai pierde vremea o porni din nou spre Fleurières. Îşi lăsă trăsura la cârciuma de pe uliţa satului şi, pentru a ajunge la *chateau,* se conformă întocmai simplei lămuriri primite la faţa locului:

— Exact acolo, îi spuse cârciumarul, arătându-i cu mâna crestele unor copaci ce se zăreau înălţându-se pe deasupra caselor din partea cealaltă a uliţei.

Newman o luă pe primul drumeag care o făcea la

dreapta, pe lângă nişte colibe dărăpănate, şi aproape numaidecât, îi şi apărură în faţă acoperişurile ţuguiate ale turnurilor. Curând, se pomeni dinaintea unei porţi uriaşe, ruginite şi încuiate, unde se opri puţin să arunce o privire printre barele de fier ale grilajului. Castelul era plasat în imediata vecinătate a drumului public, dominându-l, ca şi când acesta n-ar fi fost decât o simplă anexă a lui; însăşi aşezarea aceasta îi dădea un aer maiestuos, de vechi şi nobil edificiu. Newman află mai târziu, dintr-un ghid al provinciei, că data de pe timpul domniei lui Henri al III-lea. Dintr-o curte largă, pardosită cu pietre şi mărginită de acareturi sărăcăcioase, se deschidea o faţadă imensă, din cărămidă înnegrită şi mâncată de vreme, prinsă între două aripi scunde, fiecare dintre ele terminându-se în câte un pavilion în stil olandez, ascuns sub bolta unui acoperiş fantastic. Din spatele construcţiei, se înălţau două turnuri, iar în spatele turnurilor, pâlcuri armonioase de ulmi şi fagi îţi mângâiau ochiul cu verdele crud al începutului de anotimp. Dar elementul cel mai pitoresc şi mai impresionant al acestui decor îl constituia râul, lat şi cu malurile acoperite de vegetaţie, ce muşca direct din temelia castelului. Întregul edificiu, ridicat pe o insulă, era înconjurat din toate părţile de apele şerpuitoare ale acestui râu care forma astfel un şanţ de apărare perfect, întrerupt doar de cele două arcuri ale unui pod simplu, fără parapet. Mohorâtele ziduri de cărămidă, care, din loc în loc, o coteau brusc şi ameninţător, cupolele mici şi urâte de pe aripile clădirii, ferestrele tăiate adânc în perete, turnuleţele lungi şi ascuţite, cu plăcile lor de ardezie acoperite de muşchi, toate acestea se reflectau în oglinda liniştită a apei.

Newman trase de inelul porţii pentru a se anunţa, şi ecoul clopotului uriaş de deasupra capului său, cu dangătul lui ruginit, aproape că-l înfioră. O femeie bătrână ieşi din ghereta portarului şi-i crăpă poarta, ce scârţâia din toate încheieturile, doar atât cât să-l lase să

intre.

Newman se strecură înăuntru, traversă curtea pustie şi neprietenoasă şi, trecând şanţul de apărare peste podul căptuşit cu lespezi albe, plesnite pe alocuri, ajunse în faţa uşii de la intrare. Aici trebui să aştepte puţin, exact atât cât să observe că Fleurières nu prea era deloc „în pas cu vremea”, fiind un loc de şedere destul de deprimant... Arată, îşi spuse el (iar eu redau comparaţia pentru sugestia pe care o conţine), ca o „puşcărie orientală”. În sfârşit, uşa fu deschisă de un servitor pe care Newman îşi amintea să-l mai fi văzut şi altădată, în Rue de l’Université. În clipa în care dădu cu ochii de eroul nostru, mutra posomorâtă a insulei se lumină; din cine ştie ce motiv, greu de definit, Newman inspira întotdeauna încredere oamenilor în livrea. Valetul îl conduse printr-un vestibul imens, din corpul central al clădirii, ornamentat cu o piramidă de plante la mijloc şi prevăzut pe de lături cu o mulţime de uşi cu geamuri, până la o sală ce părea să fie sala cea mare a castelului. Era o încăpere de dimensiuni grandioase; trecându-i pragul, avu un moment sentimentul turistului care vizitează locurile cu ghidul în mână şi cu un cicerone alături în aşteptarea unui bacşiş gras. Când însă presupusul cicerone îl lăsă singur, spunându-i că se duce s-o anunţe pe Madame la Comtesse, îşi dădu seama că, în afară de tavanul întunecat, cu grinzile crestate într-o lucrătură aleasă şi cu totul neobişnuită, de cele câteva draperii cu vechi şi complicate tapiserii pe ele şi de pardoseala din lemn de stejar, închisă la culoare şi lustruită ca o oglindă, nu prea mai aveai ce vedea. Aşteptă câteva minute, plimbându-se de colo până colo, pentru ca, în cele din urmă, ajungând în fundul sălii şi întorcându-se cu faţa spre uşa din celălalt capăt al ei, să dea cu ochii peste Madame de Cintré. Îmbrăcată în rochie neagră, Claire de Cintré îl privea fix. Cum între ei doi se întindea toată încăperea aceea imensă, Newman avu destul timp să o privească în voie.

La mijlocul sălii se întâlniră.

Schimbarea ce se produsese în înfăţişarea ei îl sperie de-a binelea. Palidă, încercănată, cu privirea grea, aproape sălbăticită, cu o rigiditate monahală a ţinutei, Claire de Cintré nu mai amintea de femeia a cărei graţie suverană îi stârnise atâta admiraţie până atunci decât prin puritatea nealterată a trăsăturilor. Îşi lăsă ochii să i se odihnească în ochii lui şi-şi lăsă mâna în mâna lui. Însă ochii ei aveau ceva din strălucirea moartă a astrului nopţii la vremea ploilor de toamnă, iar atingerea mâinii, lipsită de viaţă, nu prevestea nimic bun.

— Am fost la înmormântarea fratelui dumitale, zise el. Am aşteptat trei zile. N-am avut însă tăria să aştept mai mult.

— Acum aşteptarea chiar că nu mai are nicio importanţă, răspunse Claire de Cintré. Cu ea sau fără ea, tot nu se schimbă nimic. Totuşi, după tot răul ce ţi s-a făcut, faptul că ai aşteptat atât e o dovadă de mare delicateţe.

— Mă bucur să te aud spunând că într-adevăr am fost nedreptăţit, zise Newman, cu felul acela bizar al său de a rosti cele mai serioase lucruri pe ton de glumă.

— Mai e nevoie să ţi-o spun? întrebă ea. Nu cred că în viaţa mea am făcut rău prea multor oameni. În orice caz, nu în mod conştient. Dar cu dumneata, cu dumneata m-am purtat absolut îngrozitor şi tot ce mai pot face e să recunosc că ştiu acest lucru, că sunt conştient de cruzimea gestului. Însă, acum, o asemenea recunoaştere nu mai are nicio valoare.

— Nu, nu, protestă el, e un pas serios înainte!

Îşi însoţi aceste cuvinte de un zâmbet ce se voia încurajator, dar care, vai – chiar Newman îşi dădea seama de acest lucru – nu trăda decât îngrijorarea. Trase un scaun spre ea, invitând-o să ia loc şi privind-o cu insistenţă. Claire de Cintré se aşeză automat. Newman se aşeză şi el alături, dar era prea tulburat pentru a putea

sta locului, aşa că, aproape în aceeaşi clipă, se ridică în picioare, urmărind-o cu nelinişte. Madame de Cintré rămase pe scaun; nici ea nu era mai puţin tulburată, însă depăşise de mult faza agitaţiei.

— Ştiu bine, reluă ea, că întâlnirea aceasta nu mai poate schimba cu nimic situaţia şi totuşi mă bucur foarte mult că ai venit. Acum pot să-ţi mărturisesc deschis ce simt. E o plăcere egoistă, dar printre ultimele de care voi mai avea parte.

Tăcu un moment, cu ochii ei mari şi împăienjeniţi mereu aţintiţi spre el, după care continuă:

— Ştiu cât de mult te-am dezamăgit, cât de tare te-am rănit. Ştiu, de câtă cruzime şi laşitate am dat dovadă. Înţeleg asta la fel de bine ca dumneata... o simt până în adâncul fiinţei mele.

Îşi desfăcu mâinile, cu degetele încleştate în poală, şi le ridică în aer şi, cu un gest deznădăjduit, şi le lăsă să cadă în jos.

— Orice ai fi putut să spui despre mine în momentele dumitale de furie nu înseamnă nimic pe lângă ceea ce mi-am spus eu însămi, adăugă ea.

— În momentele mele de furie, zise Newman, n-am spus nimic rău despre dumneata. Cel mai rău lucru pe care l-am gândit, totuşi, e că eşti întruchiparea perfecţiunii.

Claire de Cintré se îmbujoră puţin, dar până şi îmbujorarea îi era marcată de melancolie.

— Pentru că îţi închipui că voi reveni, zise ea. Dar nu voi reveni. Ştiu că pentru asta eşti aici şi-mi pare nespus de rău. Aş fi gata să fac aproape orice pentru dumneata. S-ar putea ca o asemenea declaraţie, după tot răul pe care ţi l-am pricinuit, să ţi se pară de-a dreptul indecentă. Există însă vreun lucru pe care ţi l-aş putea spune şi care să nu pară la fel de indecent? Mai întâi te jignesc şi pe urmă îmi cer iertare... cam uşuratic, nu? Dar, Dumnezeu mi-e martor, pentru nimic în lume n-aş fi vrut să-ţi fac

acest rău.

Se întrerupse o clipă, dar fără să-şi dezlipească privirea aceea tragică de la el şi dându-i de înţeles că doreşte să continue:

— Niciodată n-ar fi trebuit să te ascult. De aici a pornit toată nenorocirea. N-avea cum să iasă ceva bun din povestea aceasta. Simţeam că-i aşa şi, totuşi, te-am ascultat! A fost greşeala dumitale. Mi-ai plăcut prea mult. Credeam în dumneata.

— Şi acum nu mai crezi în mine?

— Mai mult ca oricând. Dar acum nu mai are nicio importanţă. Am renunţat la căsătorie.

— Dar de ce? De ce? De ce? izbucni Newman, izbindu-se violent cu pumnul peste genunchi. Arată-mi un motiv, un singur motiv rezonabil! Nu mai eşti o fetiţă, nu eşti nici minoră, nici înapoiată mintal. Nu eşti obligată să-mi dai papucii pentru că aşa ţi-a zis mama. Un asemenea motiv nu e demn de dumneata.

— Ştiu. Nu e demn de mine. Totuşi, e singurul pe care ţi-l pot oferi. În definitiv, adăugă Madame de Cintré însoţindu-şi cuvintele de un gest deznădăjduit al mâinilor, nimic nu te împiedică să mă consideri înapoiată mintal şi să mă uiţi! Ar fi cel mai simplu lucru.

Newman se ridică în picioare şi începu să se plimbe prin încăpere, cu sentimentul apăsător că pledează pentru o cauză pierdută, dar conştient în acelaşi timp că nici nu are tăria de a renunţa la luptă. Se apropie de una dintre uriaşele ferestre ale sălii, uitându-se la râul bine prins între chingile malurilor şi lăsându-şi ochii să rătăcească peste straturile geometrice ale grădinilor din partea cealaltă a apei. Când se întoarse, Claire de Cintré se şi ridicase de pe scaun. Stătea acolo, în faţa lui, tăcută şi inertă, de o inerţie ce vorbea de la sine despre totala ei desprindere de această lume.

— Nu eşti sinceră, începu el din nou. Nici măcar înţelegătoare şi cu atât mai puţin cinstită. Pretinzi că eşti

slabă de minte şi nu scoţi o vorbă despre răutatea celorlalţi. Mama şi fratele dumitale s-au purtat incorect şi neomenos. Faţă de mine şi, sunt sigur, faţă de dumneata. De ce încerci să-i acoperi? De ce mă sacrifici pe mine, pentru *ei?* Eu nu sunt nici incorect, nici neomenos. Nu-ţi dai seama încă la ce renunţi! Nu, *nu-ţi dai seama.* Sunt în măsură să-ţi spun acest lucru. Ei te tiranizează, complotează împotriva dumitale, iar eu... eu...

Newman se întrerupse, întinzându-şi braţele ca pentru a o primi la pieptul său, dar Claire de Cintré se întoarse cu spatele şi o porni spre uşă.

— Mi-ai spus acum câteva zile că ţi-e frică de mama dumitale, urmă el, păşind în urma ei. N-ai spus-o întâmplător. Ce vrea să însemne asta?

Madame de Cintré scuturâ din cap, după care răspunse:

— Da, îmi aduc aminte. Mi-a părut rău de ceea ce am spus.

— Ţi-a părut rău în clipa când s-a năpustit asupra dumitale şi te-a redus atât de brutal la tăcere. Pentru Dumnezeu, *cu ce* te poate înfricoşa?

— Cu nimic. Cu niciun lucru pe care l-ai putea înţelege. Nu cred că e cazul, acum, când am renunţat să ne mai căsătorim, să mă plâng de mama în faţa dumitale.

— Nu-i un argument! protestă Newman. Dimpotrivă, trebuie să te plângi. Cui altcuiva, dacă nu mie! Explică-te deschis, aşa cum se şi cuvine, ai încredere în mine, iar după asta vom cădea de acord că nu-i deloc cazul să rupi logodna.

Madame de Cintré rămase o vreme cu ochii plecaţi, uitându-se fix în podea, după care, ridicându-şi din nou privirile, spuse:

— În toată nenorocirea asta există totuşi şi un lucru bun: te-am făcut să mă judeci ceva mai lucid, mai fără părtinire. Felul în care gândeai despre mine mă onora peste măsură. Nu ştiu de unde şi până unde ţi-a intrat în

cap ideea asta. Ştiu doar că părerea pe care o aveai despre mine nu-mi lăsa nicio portiţă de scăpare – nu-mi dădea nici cea mai mică posibilitate să fiu ceea ce sunt de fapt: o fiinţă slabă, o fiinţă de rând. În privinţa aceasta nu mă simt deloc vinovată; te-am avertizat de la bun început. Poate c-ar fi trebuit să insist mai mult. Trebuia să te fi convins că eram sortită să te dezamăgesc. Într-un anumit fel, însă, *eram* prea mândră pentru a încerca asta. Acum, sper că înţelegi la ce se reduce superioritatea mea!

Claire de Cintré rostise cuvintele acestea cu o voce pasionată şi tremurătoare, iar Newman se pomeni că până şi în situaţia de faţă inflexiunile calde, melodioase ale glasului ei, oricât de absurd ar putea să pară acest lucru, îl emoţionează.

— Da, continuă ea, sunt prea mândră pentru a fi cinstită, prea orgolioasă pentru a fi loială. Sunt timidă, rece şi egoistă. Mi-e teamă de tot ce-ar putea să mă pună într-o situaţie penibilă…

— Şi căsătoria cu mine – şi asta numeşti „o situaţie penibilă”?

Redusă astfel la tăcere, conştientă de incapacitatea ei de a-şi comunica durerea, Madame de Cintré roşi. Când încercarea de a-şi cere iertare prin cuvinte eşuase atât de lamentabil, nici nu-i mai rămânea altceva de făcut. Roşind, îşi exprima purtarea ei odioasă. Era, în intenţia ei cel puţin semnul unei recunoaşteri totale a vinovăţiei.

— Nu-i vorba de căsătorie, răspunse ea. E vorba de tot ce-ar însemna un asemenea act decisiv: ruptura de ai mei, sfidarea familiei, revendicarea unei fericiri egoiste, fără a ţine seama de ei. Ce drept am eu să fiu fericită când… când…

Din nou Claire de Cintré se întrerupse fără să-şi ducă până la capăt ideea.

— Când ce? insistă Newman.

— Când alţii suferă atât de mult.

— Care alţii? întrebă el. Cu cine altul, în afară de mine, are asta vreo legătură? De altfel, chiar acum spuneai că-ţi doreşti fericirea şi că ţi-o vei găsi numai ascultându-ţi mama. Ciudat te mai contrazici!

— Da, mă contrazic. Ceea ce demonstrează – destul de ciudat, iarăşi, pentru dumneata – că nici măcar nu-s inteligentă.

— Pur şi simplu, îţi baţi joc de mine! se revoltă Newman.

Madame de Cintré îl privi intens. Un observator din afară ar fi putut crede că, în acea clipă, ea, Claire de Cintré, se întreabă dacă nu cumva a sosit momentul să pună capăt dublei lor suferinţe, acceptând o asemenea monstruozitate şi mărturisind că, într-adevăr, îşi bate joc de el.

— Nu, nu-mi bat joc, răspunse ea în cele din urmă.

— Să admitem, continuă el, că nu eşti inteligentă, că eşti slabă, că eşti o femeie oarecare, că nu eşti nimic din tot ce cred eu că eşti. Dar chiar şi în acest caz, lucrul pe care ţi-l cer nu presupune un efort eroic. E ceva cât se poate de simplu şi de firesc, iar eu nu voi precupeţi nimic pentru ca această căsătorie să fie aşa cum trebuie. Adevărul e, însă, că-ţi pasă prea puţin de mine pentru a face acest efort.

— Sunt o femeie rece, zise Madame de Cintré. Rece, ca apa acestui râu care curge prin faţa noastră.

Newman izbi violent cu bastonul în pardoseala sălii şi izbucni într-un hohot de râs amar:

— Nemaipomenit! se supără el. Chiar că împingi lucrurile prea departe... depăşeşti limita. Nu există femeie pe lume care să fie atât de rea pe cât vrei să pari dumneata. Îţi înţeleg jocul. Aşa cum ţi-am mai spus-o, te ponegreşti singură, pentru a-i apăra pe alţii. În realitate, n-ai vrea să renunţi nicio clipă la mine. Mă iubeşti... da, mă iubeşti... Sunt sigur de asta. Mi-ai demonstrat acest lucru, simt că este aşa, după cum şi eu, la rândul meu, te

iubesc nebuneşte. Dincolo de asta, n-ai decât să fii oricât de rece pofteşti. Ţi-am spus-o şi ţi-o mai spun: te-au înspăimântat, te-au torturat. Este o crimă, un amestec grosolan în viaţa dumitale personală, iar eu mă străduiesc din toate puterile să te smulg din această situaţie, să nu te las să devii victima unui mod cu totul absurd de a-ţi dovedi generozitatea. Dacă mama dumitale ţi-ar cere să-ţi tai mâna, ţi-ai tăia-o?

Încolţită în felul acesta, Claire de Cintré oftă din greu:

— Atunci când am încercat s-o învinovăţesc pe mama, răspunse ea, am reacţionat absolut copilăreşte. Nici legea şi nici altcineva nu mă împiedică să fiu stăpână pe propriile mele acte. În ceea ce o priveşte pe mama, ea nu poate să facă nimic împotriva mea şi nu a făcut nimic. Nici măcar o aluzie la vorbele acelea grele pe care le-am rostit la adresa ei.

— A procedat în aşa fel, încât să le regreţi. Fii convinsă de asta?

— Conştiinţa mă sileşte să le regret.

— În cazul ăsta, răspunse furios Newman, s-ar părea că ai o conştiinţă deosebit de confuză.

— Conştiinţa mea a trecut prin mari incertitudini, însă acum totul s-a limpezit. Nu mă despart de dumneata pentru avantaje materiale sau pentru cine ştie ce fericire pământească.

— Oh, ştiu bine că nu renunţi la mine pentru lordul Deepmere, recunoscu el. Nici măcar pentru a te provoca nu voi pretinde că aş fi în stare să-mi închipui aşa ceva. Totuşi, şi Madame de Bellegarde şi Urbain voiau asta, iar mama dumitale, la balul acela detestabil al ei – atunci mi-a plăcut, însă acum numai gândul la el mă face să turbez de mânie! – la balul acela, deci, a încercat să ţi-l arunce în braţe.

— Cine ţi-a spus asta? întrebă ea cu o ciudată, îndurerată blândeţe.

— În orice caz, nu Valentin. Am observat singur. Am

intuit. Pe moment, n-am dat atenţie faptului, însă mi-a rămas întipărit în memorie. După aceea, îţi aminteşti probabil, l-am văzut pe lordul Deepmere împreună cu dumneata, în seră. Mi-ai spus atunci că-mi vei povesti altă dată ce s-a întâmplat.

— Povestea s-a petrecut înainte... înainte de *asta,* se grăbi să precizeze ea.

— N-are importanţă, zise Newman. De altfel, cred că ştiu exact cum s-au petrecut lucrurile. Lordul Deepmere e un englez cât se poate de cinstit şi de treabă. A venit să te prevină că mama dumitale e pusă pe... că îi cere să mă scoată din joc. El nefiind evident, un comerciant!... Ţi-a mai spus că mama dumitale s-a angajat, dacă el s-ar fi arătat dispus să te ia în căsătorie, să te aducă şi pe dumneata pe calea cea bună şi să te convingă să-mi faci vânt... În sfârşit, să scapi de mine într-un mod agreabil sau, cel puţin, decent. Cum lordul Deepmere nu prea străluceşte prin deşteptăciune, s-a văzut silită să-i explice totul cuvânt cu cuvânt. El i-a răspuns că te admiră „enorm” şi că ar dori să afli şi dumneata acest lucru. Neplăcându-i însă să fie amestecat într-o urzeală de soiul ăsta, a venit şi ţi-a povestit toată maşinaţia. Cam asta a fost, nu? O clipă mai târziu, mi-ai mărturisit că eşti foarte, foarte fericită.

— Nu înţeleg de ce trebuie să vorbim despre lordul Deepmere, replică ea. Nu pentru asta ai venit până aici. Şi nici în legătură cu mama mea nu contează ce bănuieşti sau ce ştii dumneata. De vreme ce hotărârea mea este definitivă – şi într-adevăr este definitivă – nu doresc să mai discut despre aceste lucruri. De altfel, în momentul de faţă orice discuţie e absolut inutilă. N-ar însemna decât o tortură în plus. Trebuie să încercăm să trăim, şi unul şi celălalt, cum putem. Cred că vei fi din nou fericit, chiar dacă, uneori, te vei mai gândi la *mine.* Când se va întâmpla asta, să-ţi aminteşti... să-ţi aminteşti că nu mi-a fost deloc uşor şi că am făcut tot ce mi-a stat în putinţă.

Trebuie să ţin cont de lucruri pe care nu le ştii. Să ţin cont de anumite sentimente. Trebuie să mă supun poruncii lor... Trebuie, trebuie. Altfel mă vor chinui până la obsesie. Nu voi mai avea pic de linişte şi mă vor ucide! declară ea pe un ton devenit brusc vehement.

— Am aflat ce înseamnă sentimentele dumitale: răstălmăciri şi superstiţii! Ai sentimentul că, la urma urmei, deşi *sunt* un om cumsecade, nu-s altceva decât un biet negustor: sentimentul că privirile mamei sunt lege, iar cuvintele fratelui literă de evanghelie; că şi unii şi alţii formaţi un singur tot şi că acest tot e parte integrantă dintr-o clasă socială grandioasă şi eternă, clasa *voastră,* că este normal ca toţi aceştia să se amestece cum vor şi când vor în viaţa dumitale. Ei nu, aşa ceva mă face să turbez de furie! Îmi vorbeai despre răceală. Ai dreptate. Întreg modul acesta al vostru de a gândi şi simţi e rece, rece ca gheaţa. Iar ceea ce simt eu aici – Newman îşi duse mâna la inimă şi deveni mai elocvent decât îşi dădea singur seama – ceea ce simt aici e foc mistuitor!

Un spectator mai puţin absorbit decât frământatul admirator al doamnei de Cintré ar fi observat desigur, de la bun început, că înduioşătorul ei calm era rezultatul unor teribile eforturi şi că, în ciuda acestor eforturi, zbuciumul ei interior nu contenea să crească. La ultimele cuvinte ale lui Newman nu se mai putu stăpâni – deşi, când se porni să vorbească, încă mai păstra un ton scăzut, de teamă ca vocea să n-o trădeze:

— Nu, nu-i adevărat, se dezise ea. N-am avut dreptate să susţin c-aş fi rece şi nepăsătoare! Dacă procedez atât de urât cum ţi se pare dumitale că procedez, cred că nu e numai din slăbiciune sau pur şi simplu din lipsă de loialitate. Dragul meu prieten, singurul meu prieten, înţelege-mă... încearcă să înţelegi! E ca un fel de religie. Cum să te conving? Nu, nu pot să-ţi explic! E o cruzime să stărui atât. Nu văd pentru ce nu ţi-aş cere să mă crezi... să mă crezi fără nicio altă explicaţie şi să-ţi fie milă de

mine. E ca o religie, ca un blestem care apasă asupra casei noastre. Nu ştiu în ce fel... nu ştiu de ce... nu mă întreba. Trebuie să-l suportăm cu toţii. Încercând să scap de această fatalitate, am păcătuit prin egoism... Dumneata mi-ai oferit o şansă unică... fără să mai vorbim de tandreţea pe care mi-o inspirai. Am ţinut la dumneata mai mult decât la oricine pe lumea asta.

Frumuseţea şi puritatea declaraţiei, limpezimea cu care rostise aceste cuvinte, ca şi trista, evidenta eroare strecurată în gândirea ei aveau darul să prezinte situaţia într-o lumină mai puţin tragică pentru el şi infinit mai dureroasă pentru ea însăşi.

— Mi se părea că a sosit momentul să încep o viaţă nouă, să o rup definitiv cu trecutul, să plec departe, cât mai departe de aici. Şi, apoi, te admiram, te admiram atât de mult! repetă ea cu generozitate şi modestie în acelaşi timp. Dar nu, nu pot... Lucrul mă depăşeşte şi totul se întoarce împotriva mea.

Claire de Cintré îşi pierduse în întregime controlul şi vorbele ei erau acum întrerupte de lungi suspine:

— Pentru ce trebuie să ni se întâmple asemenea lucruri îngrozitoare?... Pentru ce a fost nevoie ca fratele meu Valentin să fie ucis, ca un animal, în floarea tinereţii şi, odată cu el, să dispară toată voioşia şi strălucirea şi atâtea alte daruri minunate pentru care noi îl iubeam atât? De ce să existe lucruri în legătură cu care să nu îndrăznesc să pun întrebări, pentru că mi-e frică – o frică mortală – să le ştiu? De ce să existe ascunzişuri în care n-am voie să privesc, taine pe care nu-mi este permis să le aud? De ce, într-un caz atât de greu, atât de complicat şi de sfâşietor ca al nostru, să-mi fie *mie* sortit să optez, să-mi fie dat *mie* să hotărăsc? Nu sunt făcută pentru aşa ceva... nu sunt făcută pentru îndrăzneală şi nesupunere. Dimpotrivă, am fost făcută pentru a fi fericită într-un mod paşnic, paşnic şi firesc.

Newman reacţionă la aceste cuvinte printr-un geamăt

cum nu se poate mai expresiv, însă Claire de Cintré nu se întrerupse deloc, urmând cu acelaşi glas tremurat şi pe un ton sfâşietor:

— Am fost născută pentru a face, cu bucurie şi recunoştinţă, tot ce mi se cere să fac. Mama s-a purtat întotdeauna foarte frumos cu mine: n-am cum să spun altceva despre ea. Nu trebuie s-o judec, nu trebuie s-o critic. Dacă aş face-o, lucrul s-ar întoarce, într-un fel îngrozitor, exact împotriva mea. Nu mă pot schimba!

— Nu, zise Newman cu amărăciune. *Eu* trebuie să mă schimb, chiar dacă o asemenea încercare mă distruge de-a dreptul!

— Dumneata eşti altfel. Dumneata eşti bărbat. Ai să treci peste asta. Trăieşti în iureşul lumii, te bucuri de o viaţă activă, întreprinzătoare, nu te lasă inima să nu faci bine în jurul dumitale şi, în consecinţă, n-ai cum să nu fii fericit. Îţi vei găsi tot felul de consolări. Te-ai născut... te-ai învăţat cu schimbările. În afară de asta, gândul meu va rămâne întotdeauna la dumneata.

— Asta nu mă încălzeşte cu nimic! răspunse Newman, aproape ţipând. Dumnezeu să te ierte, dar eşti crudă, îngrozitor de crudă! Poţi să-mi vii cu cele mai grozave argumente, poţi să invoci sentimentele cele mai alese din lume, nimic nu justifică asemenea cruzime. Pentru mine, rămâi un mister. Nu înţeleg cum e posibil să existe într-o singură fiinţă atâta graţie şi frumuseţe alături de atâta duritate!

Câteva clipe, Madame de Cintré îl privi, ţintă cu ochii înotând în lacrimi:

— Aşadar, mă socoteşti dură?

La rândul său, Newman îi întoarse privirea, uitându-se la ea ca la un om care tocmai se îneacă, fără ca cineva să-i mai poată da vreun ajutor.

— Nu, nu! izbucni el în cele din urmă. N-am ce-ţi reproşa. Eşti o fiinţă desăvârşită, întruchiparea perfecţiunii! Pentru Dumnezeu, rămâi cu mine!

— Dacă ne gândim la *urmări,* se chinui ea – într-un mod destul de penibil – să lămurească lucrurile, atunci bineînţeles că sunt dură. Deşi, dacă a existat vreodată vreo creatură mai inocentă, în intenţii cel puţin... Ori de câte ori îi facem pe alţii să sufere, suntem duri. Dar *trebuie* să-i facem. E legea acestei lumi... a acestei lumi oribile, de-a dreptul odioase! Ah, suspină ea prelung, ca scuturată de friguri, nici măcar nu pot să spun că sunt fericită că te-am cunoscut, deşi sunt, într-adevăr. Până şi asta te-ar răni. N-aş putea să spun niciun cuvânt care să nu apară drept o cruzime. Aşadar, să ne despărţim, fără a ne mai tortura zadarnic. Adio! încheie ea, întinzându-i mâna.

Newman rămase drept, cu ochii la mâna întinsă, dar fără cel mai mic gest de răspuns, după care îşi ridică privirile spre faţa doamnei de Cintré. De furie, simţi că-i gata-gata să-i dea lacrimile.

— Ce ai de gând să faci? Unde vrei să pleci? întrebă el..

— Într-un loc în care să nu mai aduc nimănui suferinţă şi să uit că mai există răutate. Am de gând să părăsesc această lume.

— Să părăseşti această lume?

— Intru la mănăstire.

— La mănăstire!

Newman repetă aceste cuvinte cu cea mai profundă consternare. Era ca şi când Claire de Cintré i-ar fi spus că urmează să fie internată într-un spital de nebuni.

— *Dumneata...* la mănăstire!

— Ţi-am spus doar că nu te părăsesc pentru avantaje sau bucurii care să aparţină acestei lumi.

Dar Newman tot nu pricepea.

— Vrei să devii călugăriţă? continuă el. Să te înveşmântezi în rasă şi văl negru, să te îngropi... pe viaţă... într-o chilie?

— Călugăriţă, încuviinţă Madame de Cintré, călugăriţă la preafericitele carmelite. Şi, cu mila lui Dumnezeu, pe

toată viaţa.

Imaginea trezită în mintea eroului nostru de cuvintele ei era prea sumbră şi înfricoşătoare pentru a fi crezută şi tulburarea lui Newman la auzul acestei veşti nu se deosebea prin nimic de tulburarea pe care ar fi simţit-o dacă Madame de Cintré i-ar fi declarat că are de gând să-şi mutileze frumosul ei chip sau că va înghiţi cine ştie ce băutură care să-i ia minţile. Îşi împreună strâns mâinile, tremurând vizibil.

— Nu, nu, Madame de Cintré, să nu faci una ca asta. Te implor! În genunchi, dacă vrei, dar renunţă la nebunia aceasta.

Cu un gest tandru, Claire de Cintré îşi puse mâna pe braţul lui.

— Nu înţelegi, zise ea. Ai idei preconcepute. Nu-i nimic oribil în asta. Doar pace şi siguranţă. Un mod de a scăpa dintr-o lume în care nevinovaţii, cei mai buni, sunt loviţi de asemenea necazuri. E locul unde ai terminat-o pentru totdeauna cu mizeriile astea. O adevărată binecuvântare!

Newman se lăsă să cadă pe un scaun şi se uită la Madame de Cintré. Un geamăt lung, înăbuşit, scăpă de pe buzele lui. Gândul că femeia aceasta superbă, care, în ochii săi, reprezenta esenţa graţiei umane, farmecul şi bogăţia fără seamăn a eternului feminin, îşi va întoarce faţa de la el, refuzând viaţa luminoasă şi toată strălucirea ce i se ofereau – renunţând la el, la viitorul, averea şi fidelitatea lui – ca să se înmormânteze de vie într-o chilie mănăstirească, acest gând îi apărea drept o combinaţie năucitoare între cruzime şi imposibil. Cu cât imaginea aceasta îşi preciza mai exact liniile, cu atât ideea de imposibilitate aluneca, în mintea lui, spre monstruos. Era o reducere la absurd a încercării prin care trecuse, parodia propriului său dezastru.

— Dumneata strigă el, dumneata, călugăriţă!.. Dumneata, cu frumuseţea desfigurată, cu sufletul mutilat! ... Dumneata în spatele gratiilor, închisă cu lacăte!... Nu,

câtă vreme pot împiedica asta, niciodată nu se va întâmpla. Niciodată!

Şi sări în picioare, izbucnind într-un râs dur, batjocoritor.

— Nu, răspunse ea, nu poţi împiedica nimic. Şi pe urmă, retragerea aceasta ar trebui să te şi consoleze un pic. Îţi imaginezi că aş mai putea să continui să trăiesc în lume, în preajma dumitale şi nu cu dumneata? Totul s-a sfârşit. Adio, adio!

De data aceasta, Newman îi luă mâna, i-o luă şi i-o ţinu strâns în mâinile sale.

— Ne despărţim pentru totdeauna? mai întrebă el.

Buzele doamnei de Cintré tremurară într-o ultimă încercare de a mai spune ceva, dar vorbele muriră mai înainte de a fi fost rostite; de pe buzele lui, porni un blestem grosolan. Claire de Cintré închise ochii, suferind parcă să-l audă. Atunci, Newman o trase la piept într-o îmbrăţişare desperată. Îi sărută faţa palidă, o dată şi încă o dată, de multe, nenumărate ori, ca şi când ar fi putut astfel să recupereze cât mai mult din marea, definitiva lui pierdere. Ea se opuse o clipă, după care se abandonă îndelung îmbrăţişării, pentru ca, brusc, cu o violenţă care-l făcu să dea înapoi gâfâind, să se desprindă din braţele lui şi să dispară din încăpere, alunecând grăbită pe nesfârşita, scânteietoarea oglindă a pardoselii. Un moment mai târziu, uşa se închise în urma ei.

Newman părăsi castelul, ca vai de el.

XXI

EXISTĂ LA POITIERS UN LOC DE plimbare încântător. Drumul mărginit de arbori stufoşi urmează creasta dealului înalt în jurul căruia se îngrămădeşte mica cetate. De aici, privirea se întinde peste câmpiile fertile de la poalele colinelor, acolo unde principii englezi de odinioară au luptat pentru a-şi apăra şi menţine dreptul lor. Newman îşi petrecu mai toată ziua următoare purtându-şi paşii dintr-o parte într-alta a acestui colţ retras, lăsându-şi ochii să rătăcească peste priveliştea încărcată de istorie, fără ca totuşi să vadă ceva. Odată reîntors acasă, i-ar fi venit greu să spună dacă avusese în faţă o regiune carboniferă sau una de podgorii. Durerea pusese stăpânire pe întreaga sa fiinţă, iar gândul la cele petrecute nu făcea decât să-i sporească şi mai mult chinul. Teama că femeia pe care ajunsese s-o iubească atât era pentru totdeauna pierdută îl scotea din minţi. Şi, totuşi, când i se mai întâmplase lui ca, în cazul unei încălcări violente a drepturilor sale de proprietate, să rămână prostit şi să se vaiete doar? Unde se mai pomenise să stea cu mâinile încrucişate şi să nu încerce totul pentru a-şi recăpăta avutul? Deloc obişnuit să întoarcă spatele greutăţilor, nici nu concepea să dea bir cu fugiţii dinaintea celor de la Fleurières. Avea sentimentul că trebuie să existe pe undeva vreo portiţă de scăpare, un grăunte de speranţă, oricât de mic şi de

ascuns ar fi fost el, şi că tot secretul nu era altul decât să întindă mâna suficient de departe pentru a-l putea apuca. Era nebun, aflat în faţa unei uşi, cu degetele încleştate pe clanţă, ar fi bătut să i se deschidă, ar fi strigat să i se dea drumul, ar fi împins-o violent cu genunchiul, ar fi izbit-o din toate puterile, pentru ca singurul răspuns la toate aceste eforturi să nu fie altul decât tăcerea – o blestemată, afurisită tăcere de moarte. Şi totuşi, nu pleca. Exista ceva care-l ţinea neclintit pe poziţie, care-l făcea să-şi încleştеze şi mai tare degetele pe clanţă. Succesul său fusese prea răsunător, întregul plan prea bine pus la punct şi după o mult prea matură chibzuinţă; fericirea ce i se păruse a-i fi fost făgăduită prea generoasă şi atotcuprinzătoare pentru ca tot acest nobil şi strălucit edificiu să se prăbuşească la cel dintâi asalt inamic. Însăşi temelia părea ireparabil lovită şi totuşi dorinţa încăpăţânată de a încerca să salveze construcţia nu-l părăsea nicio clipă. Niciodată până acum nu cunoscuse un sentiment atât de dureros al eşecului, după cum nici măcar nu-şi închipuise că o nedreptate ar putea să-i lase un gust atât de amar. A accepta ofensa ce i se adusese, a lăsa totul baltă şi a pleca fără să se mai uite în urmă, oricât de înţelept ar fi fost acest lucru, era peste puterile lui. Dimpotrivă, privea numai înapoi, fixat definitiv asupra trecutului, iar ceea ce vedea acolo nu era de natură să-i şteargă resentimentele. Se vedea pe sine aşa cum venise, încrezător, generos, lipsit de prejudecăţi, răbdător, degajat, atent, să-şi stăpânească până şi cea mai mică reacţie de iritare şi dovedind o modestie fără de margini. Când te-ai lăsat să fii pus în coada mesei, când ai fost umilit şi dispreţuit şi batjocorit, acceptând situaţia aceasta ca pe o clauză a contractului, când ai înghiţit toate astea pentru ca până la urmă să nu te alegi cu nimic, bineînţeles că ai dreptul să protestezi.

Şi să te trezeşti dat afară pentru că eşti „comerciant”! Ca şi cum, de când îi cunoscuse pe cei din clanul de

Bellegarde, ar fi pomenit vreodată de negustorie sau s-ar mai fi gândit vreodată la ea – ca şi cum ar fi făcut caz de vechea lui ocupaţie – ca şi cum n-ar fi fost gata să-şi blesteme profesia de cincizeci de ori pe zi dacă prin asta şi-ar fi putut mări câtuşi pe puţin şansele de a nu deveni victima unei purtări cu mult mai necinstite decât cea mai necinstită dintre tranzacţiile comerciale! Admiţând chiar că meseria de comerciant le-ar fi oferit un frumos motiv ca să-l tragă pe sfoară, să-l „vândă” atât de abil cum îl vânduseră, ce puţin ştiau totuşi aceşti pierde-vară despre breasla energică, întreprinzătoare, atât de străină lor şi moftului aristocratic, pe care, numind-o „a monştrilor”, îşi închipuiau că o aruncă la periferia societăţii. Ofensa ce i se adusese făcea ca răbdarea cu care-i suportase în trecut să i se pară astăzi de neiertat. Pe moment, iritarea sa nu fusese nici pe departe atât de mare pe cât s-ar fi cuvenit. Perspectiva unui viitor fericit, aruncată ca un arc de lumină peste relaţiile lui mai intime, avusese darul să îndulcească enorm repetatele jigniri. Acum, însă, revolta şi ciuda îşi atinseseră apogeul, deveniseră obsedante. Pe cât de încrezător şi cu inima deschisă li se arătase el, pe atât de odios fusese înşelat. În ceea ce priveşte poziţia spirituală a doamnei de Cintré, ea nu i se părea altceva decât o trista mistificare; îi inspira un fel de teamă respectuoasă, oroare şi admiraţie totodată, şi neputinţa aceasta de a-i înţelege gestul, de a-i sesiza adevărata raţiune îl apăsa şi mai mult. Niciodată nu-i trecuse prin minte să-şi bată capul cu chestiuni legate de apucăturile ei religioase. Pentru el, catolicismul nu era decât o vorbă oarecare, iar pentru a-şi exprima dezaprobarea faţă de credinţa ei ar fi trebuit ca mai întâi el, Newman, să fi avut o religie, şi încă una mai de soi, pe care să i-o ofere în schimb. Însă acest lucru era absolut imposibil. Dacă în grădina catolicismului puteau să crească asemenea flori neprihănite nu era decât spre gloria lui. Dar una e să fii catolic şi cu totul alta să te călugăreşti. Şi încă din proprie

iniţiativă!

În ciocnirea aceasta dintre optimismul lui Newman, atât de modern, şi tertipurile sinistre ale unei lumi de tot îmbătrânite, era ceva de un comic lugubru. Să vezi cum o femeie sortită a-ţi fi soţie, având toate datele pentru a deveni mama copiilor tăi, ajunge să te tragă pe sfoară, şi încă folosindu-se de un asemenea tragic travesti, era un lucru în stare să te scoată din minţi, era un coşmar, ceva complet fără noimă, o farsă absurdă. Dar orele se scurgeau fără să spulbere acest vis urât, se scurgeau searbede, lăsându-l singur cu gândurile lui şi cu amintirea aceea stăruitoare a pasiunii cu care o strânsese la piept, îşi amintea vorbele ei, privirile ei – retrăind o dată şi încă o dată momentul prea scurt al abandonării în braţele lui. Întorcea lucrurile pe o parte şi pe alta, încercând să le găsească un sens, un sens şi – de ce nu? — o speranţă, oricât de mică, pentru sine. Ce voise să spună Claire de Cintré, comparând forţa care o smulgea de lângă el cu o „religie” – evident cu alt înţeles decât cel monahal? După părerea lui, nu putea fi vorba decât despre religia acelor legi tiranice ale familiei, religia a cărei preoteasă neîndurătoare era bătrâna de Bellegarde. Oricât de contorsionat şi de subtil ar fi fost prezentate lucrurile, cum, din generozitate, încerca să le prezinte Madame de Cintré, un lucru reieşea limpede: gestul ei era rezultatul unor constrângeri. Din exces de devotament, ea încercase să-şi apere călăii, dar numai la gândul că aceştia ar putea scăpa cu faţa curată, Newman simţea că i se întoarce stomacul pe dos.

Se scurseră astfel douăzeci şi patru de ore. Veni dimineaţa şi eroul nostru sări drept în picioare, cu hotărârea neabătută de a se reîntoarce la Fleurières şi de a le solicita o nouă întrevedere doamnei de Bellegarde şi fiului ei. Fiind atât de decis, nu mai pierdu nicio clipă pentru a-şi pune în practică ideea. În timp ce docarul pus la dispoziţia sa de hotelierul din Poitiers gonea pe

excelentul drum ce ducea la Fleurières, Newman scotoci, ca să zicem aşa, prin sertăraşul secret al minţii sale şi scoase la iveală, din ungherul în care o ţinuse ascunsă, ultima mărturisire a bietului Valentin. Acesta îi spusese că s-ar putea să facă ceva cu ea, aşa că Newman se gândi că n-ar fi rău s-o aibă la îndemână. Bineînţeles, nu era prima oară când îşi aducea aminte de vorbele acelea spuse pe patul morţii. Era o confidenţă destul de vagă, destul de enigmatică, dar lucrul acesta nici nu-l speria, nici nu-l descuraja. Era clar că Valentin intenţionase să-i pună în mână o armă de care să se poată folosi la nevoie, chiar dacă nu s-ar zice că-i dăduse răgazul s-o apuce bine de mâner. Dacă nu-i dezvăluise în întregime secretul, îl pusese totuşi pe o pistă – remarcabila doamnă Bread – de unde nădăjduia să afle restul. Întotdeauna doamna Bread se uitase la Newman cu aerul că ar avea de povestit nişte lucruri. Întrucât, după toate probabilităţile, se bucura de stima ei, eroul nostru credea că o va putea determina să-i împărtăşească şi lui cele ştiute. Atâta vreme cât, n-ar fi avut de-a face decât cu doamna Bread, Newman se simţea liniştit. În ceea ce priveşte taina propriu-zisă, Newman se temea numai de un singur lucru: că nu va fi îndeajuns de compromiţătoare. Pe urmă, când îi apăru din nou în minte imaginea celor doi – marchiza sprijinindu-şi mâna de braţul lui Urbain, mama şi fiul umăr la umăr şi cu aceeaşi sclipire îngheţată şi prevăzătoare în ochi, temerile i se risipiră definitiv: crima plutea în aer. Cel puţin acest lucru era sigur!

Ajunse la Fleurières într-o dispoziţie sufletească aproape euforică. Argumente logice îl convinseseră că, în faţa ameninţării de a li se dezvălui secretul, cei doi de Bellegarde vor da înapoi sau, cum îşi zicea el, se vor prăbuşi pur şi simplu, cu zgomotul dogit al unei găleţi scăpate din lanţ în adâncul fântânii. Evident, nu uita că nu e bine să vinzi blana ursului din pădure şi că, mai întâi şi-ntâi, trebuia să afle în ce constă secretul. Odată aflat

acest lucru, cine îl va mai împiedica să-şi recapete fericirea pierdută? Sub imperiul groazei, mama şi fiul îşi vor lua ghearele de pe gingaşa pradă pe care tocmai o schilodiseră şi se vor retrage în vizuina lor, iar Madame de Cintré, lăsată astfel în pace, se va întoarce în mod sigur la el. O singură şansă să i se dea, şi tânără va ieşi din nou la suprafaţă, din nou se va bucura de lumină. Cum să nu înţeleagă şi ea că în casa lui va găsi toată siguranţa pe care i-ar putea-o oferi mănăstirea şi nimic din mortificarea specifică, aceleia?

La fel ca data trecută, Newman îşi lăsă docarul la han, urmând ca scurtul drum până la castel să-l facă pe jos. Când ajunse în faţa porţii, un sentiment ciudat puse stăpânire pe el – un sentiment care, oricât de bizar ar putea să pară, îşi avea izvorul în nesfârşita sa bunătate. Rămase să contemple un timp, prin grilajul de la intrare, faţada largă, înnegrită de vreme a castelului din Fleurières, şi să se întrebe ce fărădelege strigătoare la cer îi fusese dat oare să adăpostească între zidurile lui acest edificiu întunecat şi bătrân, cu nume de floare. Mai întâi şi întâi, îşi răspunse tot Newman, îi fusese dat să adăpostească destule acte de tiranie şi multă, multă suferinţă; era un loc ce purta în el pecetea nenorocirii. Apoi, dintr-o dată, pe Newman îl cuprinse dezgustul: prin ce morman infect de gunoaie, prin ce aglomerare de ticăloşii şi păcate trebuia să răscolească! Atitudinea de inchizitor dispăru ca prin farmec, ca fiind nedemnă de el, pentru ca în clipa următoare eroul nostru să-şi spună că ar fi bine poate ca celor doi de Bellegarde să li se mai ofere o şansă. Se va adresa, o dată în plus, nu fricii lor, ci simţului lor de dreptate. Iar dacă vor înţelege să asculte de glasul raţiunii, nici el nu va mai fi obligat să-şi bage nasul într-o treabă murdară. Ceea ce ştia până acum despre ei îi ajungea şi-i prea ajungea.

Exact ca prima oară, bătrâna gardiancă din ghereta paznicului îi crăpă poarta doar atât cât să se strecoare

prin „nenorocita aia de gaură”, cum îi zise Newman în gând, şi, traversând apoi curtea, să poată păşi peste podul grosolan ce unea cele două maluri ale şanţului de apărare. Mai înainte chiar de a ajunge în faţa intrării, uşa se deschise singură şi, ca pentru a i se sugera un procedeu mai eficace decât cel la care îl îndemnase cu câteva clipe mai devreme inima sa milostivă, în pragul uşii, ieşită în întâmpinarea lui, se afla însăşi doamna Bread. Ca de obicei, chipul îi rămânea descurajant de mut, mut şi inexpresiv ca nisipul acelor plaje spălate necontenit de mişcarea monotonă a mării, iar veşmintele ei negre atârnau greu şi ţeapăn pe ea, de parcă ar fi fost îmbibate cu lacrimi sărate. Newman ştia însă prea bine câtă elocvenţă se putea ascunde sub această mască inexpresivă, astfel că îi venea extrem de greu să spună dacă muţenia ei de acum nu era cumva o formă a locvacităţii.

— Îmi închipuiam eu că n-o să vă lăsaţi, domnule. Vă aşteptam.

— Mă bucur şi eu că te văd, răspunse Newman. Cred că-mi eşti prietenă.

Doamna Bread îl învălui într-o privire tulbure:

— Sper că sunteţi bine sănătos, domnule. Dar, se corectă ea, la ce bun să mai vorbim acum de speranţe?

— Aşadar, ştii şi dumneata în ce fel s-au purtat cu mine?

— Oh, domnule, replică ea pe un ton uscat, ştiu totul.

— Totul? repetă Newman cu sinceră mirare.

Ochii ei străluciră vizibil:

— Oricum, ştiu prea mult.

— Nimeni nu ştie prea mult. Totuşi, pentru ceea ce ştii, te felicit. Am venit să-i văd pe Madame de Bellegarde şi pe fiul ei, adăugă Newman. Sunt acasă? Dacă nu îi aştept.

— Stăpâna e întotdeauna acasă, răspunse doamna Bread, iar marchizul îşi petrece cea mai mare parte a timpului alături de ea.

— Fii bună atunci şi anunţă-i – fie pe unul, fie pe altul, fie pe amândoi – că mă aflu aici şi că aş vrea să-i văd.

Doamna Bread şovăi o clipă:

— Pot să îndrăznesc să vă spun ceva, domnule?

— Niciodată nu mi-ai spus vreun lucru care să nu merite să fie spus, găsi Newman o formulă şi politicoasă şi diplomatică în acelaşi timp.

Doamna Bread îşi lăsă în jos pleoapele acoperite de zbârcituri, ca într-un început de reverenţă. Dar gestul se opri aici, împrejurarea fiind prea gravă pentru a fi dus până la capăt.

— Aţi venit să mai încercaţi o dată să-i convingeţi, domnule? Poate că n-aţi aflat încă noutatea: azi-dimineaţă, sărmana contesă s-a întors la Paris.

— Ah, a plecat! gemu Newman, izbind cu bastonul în caldarâm.

— A plecat direct la mănăstire. Da, la carmelite. Asta-i numele lor nenorocit. Văd că ştiţi asta, domnule. Stăpâna şi marchizul au primit rău de tot vestea. Până azi-noapte nu le-a spus un cuvânt.

— Ah! exclamă Newman. A ţinut-o numai pentru ea? Bine, prea bine. Şi ei ce zic? Sunt înnebuniţi, nu?

— Bineînţeles că nu-s încântaţi. Dar n-au încotro. Ei zic că nici nu se poate ceva mai îngrozitor, domnule: dintre toate ordinele călugăreşti, carmelitele sunt cele mai rele. Sunt aşa de ţepene şi de nefireşti, de parcă n-ar avea nimic omenesc în ele. Te silesc să renunţi la tot ce există pe lumea asta – la tot şi pentru totdeauna. Când mă gândesc la *ea,* trăind în mizeria aia! Dacă felul meu ar fi să stau cu braţele încrucişate şi să bocesc, chiar în clipa asta aş izbucni în plâns.

— Nu trebuie să bocim, doamnă Bread, şi cu atât mai puţin să stăm cu mâinile încrucişate, spuse Newman, privind-o drept în ochi. Trebuie să ne opunem şi să acţionăm. Te rog să-i anunţi că vreau să le vorbesc.

Şi Newman dădu să intre. Doamna Bread îl opri însă cu

un gest blând:

— Aş putea să vă mai rog ceva? Mi s-a spus că aţi fost alături de contele Valentin – Dumnezeu să-l ierte, săracul – în ultimele lui ceasuri, şi v-aş binecuvânta, domnule, dacă mi-aţi putea vorbi puţin despre el. Mi-a fost ca un copil, domnule; până la un an, nu l-am lăsat o clipă din braţe. Primele cuvinte eu l-am învăţat să le rostească. Şi ştiţi, domnule, cât de frumos vorbea! Cu biata bătrâna Bread a lui întotdeauna s-a purtat bine, Când a crescut mare şi a început şi el să-şi trăiască viaţa, mereu avea o vorbă bună şi pentru mine. Şi să moară în felul ăsta îngrozitor! Am auzit că s-ar fi duelat cu un negustor de vinuri. Dar nu pot să cred *una ca asta* despre el, domnule! A suferit mult?

— Eşti o femeie înţeleaptă şi cumsecade, doamnă Bread, răspunse Newman. Speram să te văd într-o zi purtându-i şi pe copii mei în braţe. Încă s-ar putea să mai văd acest lucru.

Cu aceste cuvinte, Newman îi întinse mâna. Bătrâna şovăi o clipă, uitându-se la palma deschisă, după care, ca fascinată de noutatea gestului, îşi învinse ezitarea. Întinse şi ea mâna, o mână extrem de îngrijită, iar Newman i-o strânse cu putere, grav, privind-o în adâncul ochilor.

— Vrei să-ţi povestesc totul despre Valentin? întrebă el.

— Ar fi o mare, mare mângâiere, domnule.

— În cazul ăsta, îţi voi povesti pe îndelete. Ai posibilitatea să ieşi uneori de aici?

— Să ies din castel, domnule? Zău că nu ştiu. N-am încercat niciodată.

— Încearcă acum. Chiar în seara asta. Fă tot ce poţi şi vino la ruinele alea de pe deal, din curtea bisericii. Te aştept acolo la căderea nopţii. Am ceva foarte important să-ţi spun. O femeie bătrână şi respectabilă ca dumneata are tot dreptul să facă ce-i place.

Doamna Bread îl privea cu gura căscată:

— Ceva din partea contelui, domnule?

— Din partea contelui... de pe patul morţii. Blestematul ăla de pat al morţii!

În acest caz voi veni. De dragul *lui,* voi fi şi eu o dată curajoasă.

Îl conduse pe Newman în salonul imens de care eroul nostru mai luase cunoştinţă şi se retrase să-şi anunţe stăpânii. Aşteptă mult, atât de mult, încât până la urmă îşi pierdu răbdarea şi se hotărî să cheme pe cineva ca să-şi repete cererea. Tocmai când umbla cu ochii în căutarea vreunui clopoţel, apăru şi marchizul, braţ la braţ cu mama sa. Urmărindu-i cum se apropie, Newman nu se putu împiedica să nu-şi spună că adversarii săi arată, într-adevăr, ca nişte indivizi capabili de orice mârşăvie. Nimeni nu va lua, cred eu, în nume de rău o asemenea apreciere ce poate părea logică daca ne gândim că ea venea din partea unui om cu totul şi cu totul de bună credinţă, dar care avusese prilejul să asculte ultima mărturisire făcută de Valentin. „Nu, nu mai există nicio îndoială, îşi zise el, privindu-i cum avansează. Îngrozitoare pereche! Şi-au scos masca şi iată-i în toată urâciunea lor!”

Într-adevăr, chipul doamnei de Bellegarde, ca şi cel al lui Urbain de Bellegarde purtau semnele unei adânci tulburări; era limpede că avuseseră o noapte albă. Dacă mai adăugăm la asta şi vizita lui Newman, o plictiseală de care îşi imaginaseră că vor fi scutiţi, înţelegem că era destul de normal să nu-şi primească oaspetele cu ochi buni. Newman rămase nemişcat în faţa lor, beneficiind din plin de tirul concentrat al acelor priviri ucigaşe. Se simţea ca şi cum, brusc, ar fi fost dată la o parte piatra unui mormânt, orbindu-l cu bezna şi jilăveala din adâncul lui.

— După cum vedeţi, m-am întors, zise el cu o veselie de ultim moment. M-am întors să-mi mai încerc o dată norocul.

— Ar fi ridicol din partea noastră, răspunse marchizul,

să ne prefacem că suntem încântaţi de vizita dumitale sau că nu ne întrebăm dacă o asemenea vizită e de bun gust sau nu.

— Oh, să nu mai vorbim despre bun gust! răspunse Newman, izbucnind într-un hohot de râs şfichiuitor, cel mai caustic, probabil, din câte îşi îngăduise vreodată. Asta ca să nu ajungem să-l punem în discuţie pe al dumitale. Dacă aş fi ţinut cont de gustul meu, fii convins că n-aş fi venit să vă văd. De altfel, voi fi cât se poate de scurt. Promiteţi-mi că veţi ridica blocada – că o veţi lăsa în pace pe Madame de Cintré – şi mă retrag imediat.

— Am stat la îndoială dacă mai e cazul să te primim sau nu, îl informă Madame de Bellegarde, şi am fost chiar pe punctul de a ne declina această onoare. Mi s-a părut totuşi, că e bine să ne purtăm politicos, aşa cum ne-am purtat întotdeauna; în plus, pentru liniştea mea sufletească, am dorit să-ţi spun că există anumite slăbiciuni, de care oamenii de genul nostru nu se fac vinovaţi decât o singură dată.

— Fiind slab doar o singură dată nu înseamnă că nu poţi fi îndrăzneţ de mai multe ori, doamnă, zise Newman. În sfârşit, nu sunt aici pentru a sta de vorbă. Am venit să vă spun un singur lucru: dacă îi scrieţi imediat fiicei dumneavoastră că nu vă mai împotriviţi la căsătoria noastră, nu vă mai cer nimic. Tot ce se poate întâmpla de aici încolo mă priveşte numai pe mine. Nu cred că vreţi să faceţi din Madame de Cintré o călugăriţă. Ştiţi mai multe decât mine despre ororile mănăstirii. Mai bine să se mărite cu un negustor decât să fie îngropată de vie. Daţi-mi o scrisoare către ea, iscălită şi parafată de mâna dumneavoastră, din care să se vadă că sunteţi de acord să se căsătorească cu mine, iar eu voi avea grijă să pun imediat capăt poveştii cu mănăstirea. Vă ofer această şansă, iar condiţiile pe care vi le pun cred că-s întru totul acceptabile.

— Vezi, noi privim altfel lucrurile, declară Urbain. Orice

„condiţie” care ar putea veni din partea dumitale o socotim ca inacceptabilă. Cred că şi mama ţine să-ţi explice că oricum preferă ca fiica ei să devină „sora Catherine”, decât „doamna Newman”.

Însă bătrâna nu se osteni să-i explice nimic. Rămase în aceeaşi atitudine ţeapănă – ca şi fiul ei de altfel – acolo în mijlocul încăperii şi, cu seninătatea pe care i-o dădea conştiinţa supremei puteri, îl lăsă pe marchiz sa vorbească în numele ei. Surâse totuşi, un surâs aproape suav, clătinând doar din cap şi repetând mai vechea sa declaraţie:

— O singură dată, domnule Newman, o singură dată!

Tonul cu care fuseseră rostite cuvintele acestea şi gestul mecanic de clătinare a capului, menit parca să le sublinieze rigiditatea, îl uluiră pe Newman. Nimic din câte auzise sau văzuse el vreodată nu-i mai dăduse o asemenea senzaţie de neîndurare, sugerând duritatea şi răceala unei marmure perfect şlefuite.

— Chiar nu există nimic pe lumea asta care v-ar putea face să vă schimbaţi părerea? întrebă el. Nimic care să vă strângă, cum se zice pe la noi, cu uşa?

— Domnule, protestă marchizul, folosirea unui asemenea limbaj în faţa unor oameni greu încercaţi de o ireparabilă pierdere este absolut incalificabilă.

— În majoritatea cazurilor, răspunse Newman, obiecţia dumitale ar fi avut o anumită valoare. Chiar şi în situaţia de faţă, când intenţiile imediate ale doamnei de Cintré nu admit niciun fel de întârziere. Deşi m-am gândit şi eu la acest lucru, am lăsat totuşi la o parte orice scrupul inutil, pur şi simplu pentru că între dumneata şi fratele dumitale nu văd nicio legătură. E o deosebire ca de la cer la pământ. Aflaţi că lui Valentin i-a fost îngrozitor de ruşine pentru ceea ce aţi făcut voi. Aflaţi că acolo pe patul de suferinţă şi moarte, uluit şi scârbit de gestul la care v-aţi pretat, şi-a cerut iertare pentru purtarea dumitale, şi-a cerut iertare pentru purtarea mamei lui.

Dacă în loc de a rosti aceste cuvinte, Newman le-ar fi aplicat câte o pereche de palme, efectul n-ar fi fost altul. Pe mutrele vinovate ale celor doi de Bellegarde apăru numaidecât o roşeaţă violentă, cu aceeaşi repeziciune cu care o ciocnire brutală a unor pahare pline ar fi făcut să se verse tot vinul. Urbain pronunţă un cuvânt pe care Newman nu-l auzi decât pe jumătate, dar al cărui ecou stăruitor îi lămuri pe deplin înţelesul: *„Le misérable!”*

— Dacă n-ai niciun pic de consideraţie pentru nişte bieţi oameni îndureraţi, i se adresă Madame de Bellegarde lui Newman, cel puţin faţă de cei morţi, care nu mai au cum să se apere, ai putea să dai dovadă de un anume respect. Nu profana, domnule – nu atinge cu mâinile dumitale murdare – memoria neîntinată a fiului meu!

— Nu vă spun decât adevărul, continuă Newman netulburat, sfântul adevăr. Şi chiar dacă vi-l spun cu un scop precis, nu trebuie să vă îndoiţi de autenticitatea lui. Aţi făcut din ultimele clipe ale lui Valentin un veritabil calvar, iar spiritul generos al prietenului meu, de acolo de unde e el acum, repudiază purtarea voastră.

Indiferent de natura sentimentului pe care l-ar fi putut încerca în momentul acela, Urbain de Bellegarde deveni atât de palid, încât s-ar fi zis că şi vede în faţa ochilor spectrul evocat al fratelui său. Însă bătrâna nu-şi plecă deloc fruntea:

— Nici că se poate ceva mai potrivit pentru dumneata decât să arunci cu noroi într-un om care nu-ţi poate răspunde decât cu tăcerea mormântului! Nu ştiu însă, îşi încheie ea cu un aer victorios fraza, dacă acest lucru mai are vreo cât de mică importanţă.

— Nici eu nu ştiu dacă scuzele pe care mi le-a adresat Valentin mai pot avea vreo importanţă deosebită, admise Newman, cu un aer meditativ. Mărturisesc că am mult mai multe motive să-l compătimesc pe el pentru că a fost pus în situaţia să-şi ceară iertare, decât să mă felicit pe

mine pentru că v-am silit să auziţi adevărul. Chiar şi în condiţiile în care am făcut acest lucru.

De această dată, marchiza se învălui într-o mare, superioară tăcere. Retrasă definitiv într-o lume a ei şi numai a ei, adunată în sine, în intimitatea enormei, inaccesibilei sale demnităţi, rupsese parcă orice contact cu muritorii de rând. De acolo, din înălţimea superbei ei izolări, ultimele cuvinte pe care le mai rosti, totuşi, sunară limpede şi fără drept de apel:

— Faptul că am rupt-o cu dumneata, domnule, e aproape o consolare. Îţi dai seama, cred, cât de mult spune asta! Urbain, deschide-mi uşa.

Se întoarse cu un gest poruncitor către fiul ei şi, traversând repede încăperea imensă, se îndreptă spre ieşire. Marchizul o urmă şi-i deschise uşa. Newman, care în tot acest timp nici nu se clintise, ridică acum un deget şi-i făcu un semn domnului de Bellegarde că vrea să-i vorbească. Acesta închise uşa în urma mamei sale şi rămase în aşteptare. Newman se apropie de el cu paşi lenţi, tăcut ca mormântul. Cei doi bărbaţi se priviră un timp drept în ochi, după care pe prietenul nostru îl apucă o stare absolut bizară: simţi cum toată indignarea de până atunci se transformă ca prin minune în contrariul ei. Aproape că-l umfla râsul.

— Hai, zise el, recunoaşte că nu prea v-aţi purtat frumos cu mine. Cel puţin asta s-o recunoşti.

Monsieur de Bellegarde îl măsură din cap până-n picioare, după care, cu tonul cel mai delicat şi mai bine crescut din lume, spuse:

— Te urăsc, domnule.

— Ca să fiu drept, nici eu nu nutresc alt sentiment faţă de *dumneata,* însă, din politeţe, n-o strig în gura mare. Astfel stând lucrurile, poate să ţi se pară ciudat că ţin atât de mult să-ţi devin cumnat. Cum nu am de gând totuşi să renunţ, dă-mi voie să mai încerc o dată.

Newman făcu o scurtă pauză, după care urmă:

— Şi dumneata şi mama dumitale aveţi ceva pe suflet. Există ceva care vă apasă greu conştiinţa – o întâmplare din viaţa voastră pe care vă străduiţi s-o ascundeţi pe cât vă stă în putinţă, s-o ţineţi la întuneric, pentru că la lumina zilei n-ar arăta deloc bine. Un lucru ruşinos.

Monsieur de Bellegarde continua să se uite la el neclintit, fără ca în privirea sa fixă să se poată ghici o cât de mică schimbare. Ochii marchizului păstrau aceeaşi expresie stranie de la început. După puţin timp, Newman reluă:

— Într-un fel sau altul, dumneata şi cu mama dumitale aţi făcu odată un lucru şi mai josnic decât ceea ce mi-aţi făcut mie. Chiar dacă, într-adevăr, te prinde mirarea că se poate proceda şi mai josnic.

De data aceasta, în privirea domnului de Bellegarde se produse, indiscutabil, o schimbare. Strălucirea ochilor săi începu să semene cu pâlpâirea unei lumânări în clipa în care te-ai apucat să sufli în ea. Newman îşi dădu seama cât e de îngrozit, deşi stăpânirea de sine îi funcţiona încă fără greş.

— Continuă, îl încurajă el.

Newman îşi ridică degetul şi i-l flutură prin faţă, exact cu gestul omului mare care atrage atenţia unui copil:

— E nevoie să mai continui? Ştii bine ce vreau să spun.

— Şi de unde, mă rog, ai obţinut dumneata această informaţie interesantă? întrebă monsieur de Bellegarde cu voce subţire şi tremurată, cum nu se mai întâmplase până acum.

— Voi fi cât se poate de exact, răspunse Newman. N-o să pretind că ştiu mai multe decât ştiu în realitate. În momentul de faţă, asta-i tot ce cunosc despre voi. Aţi făcut un lucru murdar, un lucru care v-ar distruge dacă ar fi cunoscut, un lucru care ar dezonora definitiv numele de care sunteţi atât de mândri. Habar n-am despre ce-i vorba, dar am motive să cred că pot afla adevărul, deşi, firește, aş prefera să nu încerc asta. Totuşi, dacă vă veţi

încăpăţâna în hotărârea voastră, *îl voi afla.* Reveniţi la sentimente mai bune, lăsaţi-o pe Madame de Cintré în pace şi atunci nici eu n-am să-mi mai bag nasul în treburile voastre. De acord?

Mutra lui Urbain semăna acum cu o oglindă perfect lustruită, foarte netedă şi lucioasă, dar aburită parcă de cine ştie ce răsuflare străină. Ceea ce i-ar fi plăcut însă şi mai mult lui Newman ar fi fost ca suprafaţa aceasta sticloasă să se spargă sub ochii lui într-o crăpătură urâtă care să-i strice definitiv armonia. Ceva de genul acesta se şi petrecu de fapt în clipa în care, strâmbându-se de furie, marchizul explodă:

— Cine a avut generozitatea să-ţi servească pe tavă această infamie? Fratele meu?

— Mda... o mică trataţie! răspunse Newman după o scurtă, abia ghicită ezitare.

Strâmbătura de pe faţa domnului de Bellegarde, dacă mai putea fi numită acum strâmbătură, se lărgi şi mai mult:

— Chiar atât de îngrozitor să fi delirat el înainte de moarte?

— A delirat numai în cazul în care nu voi descoperi eu nimic. Dacă descopăr – ceea ce ştii că *pot descoperi* – înseamnă, că a avut o inspiraţie formidabilă.

Monsieur de Bellegarde ridică din umeri:

— Ei, domnule, zise el, n-ai decât să descoperi ce vrei! Mi-e totuna.

— Spusele mele chiar nu contează deloc? se văzu Newman redus la tăcere.

— Asta judec-o şi dumneata singur.

— Ba cred că *dumneata* ar trebui s-o judeci. Şi încă pe îndelete. Gândeşte-te bine, gândeşte-te la tot ce s-ar putea întâmpla. Ai la dispoziţie o oră, două. Mai mult nu te pot lăsa, pentru că nu avem de unde să ştim cât de dornice sunt călugăriţele s-o înhaţe pe Madame de Cintré. Vorbeşte cu mama dumitale, las-o pe *ea* să judece dacă e

sau nu important să m-ascultaţi. Am impresia că ea e şi mai puţin influenţabilă decât dumneata. Dar, cum spuneţi voi, *enfin,* ai să te descurci şi singur. Eu o să aştept la hanul din sat, unde te rog să mă anunţi cât mai repede posibil. Să zicem până la ora trei. Un simplu bileţel cu un Da sau un Nu ajunge. Asta o să mă lămurească dacă acordaţi sau nu acordaţi însemnătate vorbelor mele sau, şi mai exact, dacă sunteţi de acord sau refuzaţi s-o lăsaţi în pace pe Madame de Cintré. Atâta doar: dacă răspunsul va fi „da" aş vrea ca cel puţin de astă dată să vă ţineţi de cuvânt.

Newman deschise uşa, gata de plecare. Cum marchizul rămăsese locului, ca paralizat, se mai opri o clipă în prag pentru o ultimă subliniere:

— Ai grijă: nu mai târziu de ora trei.

După care îi întoarse spatele şi părăsi definitiv castelul.

Întâlnirea aceasta îl răscoli profund. Şi cum să nu te simţi surescitat, cum să nu încerci o anumită emoţie când ai evocat spectrul dezonoarei în faţa unei familii cu o vechime de o mie de ani? Se întoarse la han, izbutind totuşi ca în următoarele două ceasuri să stea liniştit. Era mai mult ca sigur că Urbain nu va da niciun semn de viaţă, întrucât orice răspuns la provocarea pe care i-o aruncase ar fi însemnat, într-un fel sau altul, o recunoaştere a învinuirii. Lucrul la care se aştepta cel mai mult era tăcerea sau, altfel spus, sfidarea. Se ruga totuşi în sinea lui ca, aşa cum intenţionase, lovitura să-i dea gata. Într-un anume sens, aşa se şi întâmplă. Pe la ora trei, un valet îi aduse un bileţel – câteva rânduri în englezeşte, cu o caligrafie extrem de îngrijită – scris de însuşi Urbain:

„Nu mă pot lipsi de plăcerea de a te anunţa că mâine, împreună cu mama, mă voi întoarce la Paris pentru a sta de vorbă cu Madame de Cintré şi a o întări în hotărârea ei, care mi se pare cel mai bun răspuns la acuzaţiile

dumitale, acuzaţii absolut delirante, chiar dacă li s-ar căuta explicaţia în prejudiciul ce ţi s-a adus.

HENRI-URBAIN DE BELLEGARDE.”

Newman băgă scrisoarea în buzunar şi continuă să se plimbe dintr-o parte într-alta a încăperii hanului. De altfel, de o săptămână întreagă nu făcea altceva decât să se plimbe ca un leu în cuşcă. Continuă deci să măsoare în lung şi-n lat mica *salle,* decorată cu armele Franţei, până târziu, spre sfârşitul zilei, când părăsi hanul pentru a fi prezent la întâlnirea cu doamna Bread. Cărarea ce ducea sus în vârful dealului era uşor de găsit, astfel că în scurt timp Newman se şi pomeni în faţa ruinelor. Trecu pe sub bolta colţuroasă ce se deschidea în zidul castelului, încercând să descopere printre umbrele înserării silueta bătrânei în negru. Curtea castelului era goală, însă uşa bisericii deschisă. Pătrunse în naos, dar aici, bineînţeles, întunericul era şi mai adânc. Pâlpâitul a două lumânări, înfipte în altar, îi îngădui totuşi să distingă, aşezată lângă un stâlp, o formă omenească. Apropiindu-se, o recunoscu de îndată pe doamna Bread, în ciuda faptului că se îmbrăcase cu neobişnuită pompă. Purta o uriaşă bonetă de mătase neagră, împodobită cu nişte funde de crep, de-a dreptul impozante, în timp ce rochia de satin negru, din alte vremuri, îşi desfăşura de jur împrejurul persoanei dumisale abia ghicitul lustru al faldurilor ei grele. Era limpede că-şi alesese pentru această ocazie toaleta cea mai distinsă şi mai demnă de ea. Până atunci, stătuse jos, cu privirile aţintite în pământ, pentru ca în clipa când Newman apăru în faţa ei să-şi îndrepte ochii spre el şi să se ridice în picioare.

— Împărtăşeşti credinţa aceasta îngrozitoare, doamnă Bread?

— Doamne păzeşte, nici pomeneală de aşa ceva! Sunt anglicană cinstită, domnule. Însă m-am gândit că voi fi

mai în siguranţă aici decât afară. E prima dată în viaţa mea când ies seara din casă, domnule, adăugă ea.

— Vom fi mai în siguranţă numai undeva unde nu ne poate auzi nimeni, replică el.

Şi cu aceste cuvinte, o conduse înapoi în curtea castelului, iar de aici, pe cărăruia de lângă zidul bisericii, care, după cum bănuia Newman, trebuia să ducă în cealaltă latură a ruinelor. Într-adevăr, nu se înşelase. După un drum şerpuit, urmând creasta dealului, poteca sfârşea în faţa unei rămăşiţe de zid străpuns de o deschizătură grosolană – urma a ceea ce odinioară fusese o uşă. Trecând prin deschizătura aceasta, Newman se pomeni într-un fel de fundătură deosebit de propice unei conversaţii ferite de orice ureche străină. Probabil că multe alte perechi, mânate de cu totul alte sentimente decât cele ale prietenilor noştri, îşi aflaseră cândva adăpost acolo. În acest loc, de unde dealul cobora brusc în pantă, se aflau risipite la întâmplare câteva pietre prăbuşite din zid. Jos, la picioarele lor, se întindea câmpia învăluită de umbrele dese ale amurgului, iar undeva în apropiere două-trei luminiţe de la Fleurières aruncau licăriri stinse. Semnalându-şi prezenţa doar prin foşnetul discret al rochiei ei de satin, doamna Bread păşea încet pe urmele călăuzei sale, pentru ca, în sfârşit, asigurându-se mai întâi de stabilitatea uneia dintre pietre, Newman s-o invite să ia loc. Bătrâna se supuse acestei dorinţe, cu mare prudenţă, iar eroul nostru nu întârzie nici el să se aşeze alături.

XXII

— ÎŢI SUNT FOARTE RECUNOSCĂ-tor că ai venit, începu el. Sper să nu ai necazuri.

— Nu cred c-o să mi se simtă lipsa. În momentul de faţă, stăpânei nu prea îi arde de mine.

Răspunsul acesta simplu şi fără ocol îl întări pe Newman în mai vechea sa convingere că se bucură de încrederea bătrânei.

— Vezi, reluă el, chiar din prima zi când am stat de vorbă, ai manifestat o anumită simpatie faţă de intenţiile mele. Am înţeles că eşti de partea mea şi te asigur că mi-a mers drept la inimă. Acum, când ştii ce mi-au făcut, sunt convins că eşti şi mai mult alături de mine.

— Nu, nu s-au purtat frumos şi mă văd obligată să recunosc acest lucru. Însă nu trebuie s-o condamnaţi pe biata contesă. Au strâns-o rău de tot cu uşa.

— Aş da un milion de dolari, numai să aflu şi eu prin ce mijloace au putut s-o silească la asta! declară Newman.

Doamna Bread aruncă o privire piezişă, mohorâtă spre luminile de la Fleurières.

— Au acţionat asupra sentimentelor ei, cum se zice pe aici. Ştiau că numai aşa vor reuşi. E o fiinţă delicată. Au făcut-o să se creadă o ticăloasă. Tocmai pe ea, pe ea care-i bunătatea întruchipată.

— Ah, au făcut-o să se creadă o ticăloasă, rosti Newman încetişor. Au făcut-o să se creadă o ticăloasă,

repetă el, să se creadă o ticăloasă...

Ideea, de o diabolică şi năucitoare ingeniozitate, i se părea aproape de neconceput.

— Tocmai pentru că e aşa de bună, a renunţat, adăugă doamna Bread. Săraca fetiţă, draga de ea!

— Bună cu ei, nu cu mine.

— I-a fost frică, îi explică doamna Bread pe un ton de mare confidenţă. Întotdeauna i-a fost frică, sau, daca nu întotdeauna, oricum, de multă vreme. Trăia cu frica în sân... aşa ca un fel de prăpastie, gata s-o înghită în fiecare clipă. De aici a pornit tot necazul, domnule. Era, ca să zic aşa, ca o piersică frumoasă care ar avea însă pe ea o pată, una singură, cât un punct de mică. Da, din păcate, avea o mică pată. Ei bine, domnule, dumneavoastră aţi scos-o la soare şi pata aproape că dispăruse. Pe urmă, ei au împins-o înapoi în umbră şi într-o clipă pata s-a întins peste tot. Nici nu ne-am dat noi bine seama şi gata, s-a terminat. Era o făptură atât de gingaşă.

Această curioasă demonstraţie în legătură cu gingăşia doamnei de Cintré, în ciuda felului bizar în care îi fusese prezentată, nu făcu decât să-i zgândăre şi mai tare rana.

— Înţeleg, zise el. Ştia ceva rău despre mama ei.

— Nu, domnule, nu ştia nimic! răspunse doamna Bread, ţinându-şi capul cum nu se poate mai ţeapăn şi cu ochii aţintiţi la ferestrele luminate ale castelului.

— În cazul ăsta, ghicise ceva. Sau bănuia.

— Îi era frică să afle, spuse ea.

— Dar dumneata, dumneata ştii, nu?

Bătrâna întoarse spre Newman o privire nedumerită, încleştându-şi mâinile în poală.

— Nu prea sunteţi corect, domnule. Credeam că m-aţi chemat aici ca să-mi vorbiţi despre contele Valentin.

— Oh, cu cât vom vorbi mai mult despre conte, cu atât va fi mai bine, declară Newman. Este exact ceea ce vreau şi eu. Aşa cum ţi-am mai spus, am fost alături de el până

în ultima clipă. A suferit îngrozitor, rămânând totuşi el însuşi: spiritual, inteligent, fermecător. Doar ştii cum era.

— Ah, domnule, suspină doamna Bread, mereu era aşa. De necazul dumneavoastră a aflat?

— Da. Şi-a dat seama chiar fără să i-o spun eu.

— Şi ce-a zis?

— Că e o ruşine. O pată aruncată asupra numelui său, dar că nu-i totuşi pentru prima oară când acest nume e dezonorat.

— Dumnezeule, Dumnezeule! murmură ea.

— Mi-a spus că mama şi cu fratele lui şi-au mai dat o dată mâna pentru a comite un lucru şi mai odios încă.

— N-ar fi trebuit să ascultaţi una ca asta, domnule.

— Poate că nu. Totuşi, *am ascultat* şi nu uit. Iar acum vreau să aflu şi ce-au făcut.

Doamna Bread oftă încetişor:

— Aşadar, ca să vă povestesc ce s-a întâmplat m-aţi chemat în locul ăsta ciudat?

— Nu te speria, o linişti Newman. N-am de gând să te pun într-o situaţie neplăcută. O să-mi povesteşti ce-o să crezi dumneata de cuviinţă... şi numai când o să vrei. Să-ţi aminteşti totuşi că aceasta a fost ultima dorinţă a contelui.

— A cerut el acest lucru?

— Au fost ultimele lui cuvinte: „Spune-i doamnei Bread că eu i-o cer”.

— De ce nu v-a povestit singur?

— Era o poveste prea lungă pentru un muribund. Nu mai avea putere pentru aşa ceva. Singurul lucru pe care mi l-a mai putut spune e că ţinea să cunosc adevărul, că – după tot răul ce mi se făcuse – aveam dreptul să-l cunosc.

— Dar la ce v-ar mai folosi acum să aflaţi acest adevăr, domnule? întrebă ea.

— Asta rămâne s-o hotărăsc eu. Valentin credea că-mi poate fi de folos şi acesta este şi motivul pentru care mi-a

vorbit. Numele dumitale a fost aproape ultimul cuvânt pe care l-a rostit.

Vizibil răscolită de dezvăluirea aceasta, doamna Bread începu să-şi frângă mâinile, cu un fel de desperare greu de ascuns:

— Iertaţi-mă, domnule, că-mi permit asemenea îndrăzneală, dar *trebuie* să mă conving: ceea ce-mi spuneţi e chiar adevărul adevărat? Înţelegeţi, cred, cât de important e pentru mine să fiu convinsă de acest lucru! Nu vă supăraţi, nu?

— N-am de ce să mă supăr. E sfântul adevăr. Îţi jur că aşa este. Sunt sigur că dacă ar mai fi avut putere, contele mi-ar fi dat şi alte amănunte.

— Oh, nu, nu dacă ar fi avut putere. Dacă ar fi ştiut, domnule!

— Cum, crezi că nu ştia nimic?

— Greu de spus ce ştia sau ce nu ştia, îşi îngădui ea să observe, pe un ton oarecum plângător. Era atât de inteligent! Te putea face să crezi că ştie lucruri de care habar n-avea sau că nu ştie alte lucruri pe care chiar c-ar fi fost mai bine să nu le fi ştiut.

— Presupun că ştia ceva despre fratele lui, un lucru de care marchizul se cam temea, zise Newman. Murind, Valentin s-a gândit c-aş putea să-i iau eu locul; a vrut ca marchizul să se teamă şi de mine.

— Dumnezeu să ne ierte, se sperie bătrâna, dar parcă prea ne-am ticăloşit cu toţii!

— Nu cred că-i chiar aşa, răspunse Newman. Bineînţeles că există şi ticăloşi printre noi. În ceea ce mă priveşte, oi fi eu şi supărat şi furios şi pornit rău de tot împotriva lor, însă ticălos nu sunt. M-au ofensat crunt, m-au lovit fără milă şi vreau să-i lovesc şi eu. Nu neg asta. Dimpotrivă, recunosc deschis că exact pentru acest lucru am nevoie de informaţiile dumitale.

Doamnei Bread aproape că i se tăie respiraţia:

— Vreţi să-i... denunţaţi public?... Vrei să aruncaţi

ruşinea asupra lor?

— Vreau să-i îngenunchez... da, să-i văd la pământ! Vreau să inversez rolurile... vreau să-i umilesc, cum m-au umilit ei pe mine. Nu uita că oamenii ăştia m-au făcut să urc sus, sus de tot, m-au expus, ca pe un animal ciudat, tuturor privirilor, pentru ca imediat să se furişeze în spatele meu şi să-mi dea brânci în prăpastia asta fără fund în care nu-mi rămâne decât să urlu şi să scrâşnesc din dinţi! M-am făcut de râs în ochii tuturor amicilor lor, dar am să le-o plătesc cu vârf şi îndesat!

Cuvintele fuseseră rostite brutal, dar şi calculat în acelaşi timp, asemenea unor lovituri de ciocan care nu-şi greşesc ţinta. Şi, într-adevăr, izbucnirea aceasta pătimaşă, cu atât mai pătimaşă cu cât era pentru prima oară când Newman îşi dădea frâu liber mâniei adunate în suflet, făcu ca în privirile fixe ale doamnei Bread să se aprindă brusc două luminiţe:

— Da, domnule, cred că aveţi tot dreptul să vă înfuriaţi, dar gândiţi-vă la contesă. Gândiţi-vă că, şi ea va fi dezonorată.

— Dacă tot se îngroapă de vie, strigă Newman, ce mai contează pentru ea onoarea sau dezonoarea? S-a înmormântat, şi gata.

— Ştiu, gemu doamna Bread. De-a dreptul îngrozitor!

— A plecat dintre noi, ca şi fratele ei Valentin, tocmai pentru a-mi lăsa mână liberă. Parcă a făcut-o anume.

— Chiar aşa, conveni doamna Bread, vizibil impresionată de ingeniozitatea acestei reflecţii. Şi o veţi aduce pe doamna marchiză în faţa tribunalului? întrebă ea după un moment de tăcere.

— Tribunalul se sinchiseşte prea puţin că-i marchiză. Dacă a comis o crimă, în faţa tribunalului nu va mai fi decât o bătrână ticăloasă.

— Şi or s-o spânzure, domnule?

— Depinde de ce a făcut, răspunse Newman, fixând-o cu o privire pătrunzătoare.

— Asta ar distruge familia de tot, domnule!...

— A sosit, într-adevăr, timpul ca o asemenea familie să *fie* distrusă! declară el cu violenţă.

— Iar eu, domnule, eu, la vârstă mea, pe drumuri!... suspină doamna Bread.

— Oh, de dumneata voi avea eu grijă. Va trebui să vii să locuieşti la mine. Te vei ocupa de casă sau, mă rog, vei face ce doreşti. Poţi sta degeaba, slujită de altcineva. Vei primi o rentă viageră.

— Doamne Dumnezeule! La toate vă gândiţi, domnule.

Şi bătrâna păru să se adâncească într-o meditaţie profundă. O vreme, Newman o urmări în tăcere, după care i se adresă brusc:

— Ah, doamnă Bread, după cum văd eu, eşti mult prea legată de Madame de Bellegarde!

Bătrâna îşi ridică imediat ochii spre el:

— Nu mă aşteptam să spuneţi asta, domnule. Nu cred că intră în obligaţiile mele să-mi iubesc stăpâna. Nu, sub nicio formă. Am slujit-o ani în şir cu credinţă, dar, dacă ar fi să moară chiar mâine, cerul mi-e martor că n-aş vărsa o lacrimă. N-am niciun motiv s-o iubesc! adăugă ea după o scurtă pauză. Singurul bine pe care mi l-a făcut vreodată a fost să nu mă alunge din casă.

Newman vedea limpede acum că bătrâna alunecă din ce în ce mai mult pe panta confidenţelor; dacă este adevărat că toate plăcerile sunt o sursă de corupţie, atunci şi plăcerea aceasta pur spirituală de a sta de vorbă, într-un mod atât de neaşteptat şi într-un loc atât de misterios, cu un milionar slobod la gură era pe cale să îmblânzească obişnuinţele conservatoare şi rezerva doamnei Bread. Perspicacitatea lui înnăscută îl avertiză că rolul pe care îl avea de jucat acum nu era altul decât să aştepte în linişte, lăsând ca farmecul împrejurării să lucreze în voie asupra ei. Aşadar, nu spuse nimic. Se mulţumi să privească binevoitor, extrem de binevoitor, la felul în care bătrâna îşi mângâia coatele slăbănoage.

— Stăpâna mi-a făcut odată un mare rău, urmă ea după o vreme. Când îi căşunează pe cineva, are o limbă îngrozitor de otrăvită. Întâmplarea s-a petrecut cu mulţi, mulţi ani în urmă, dar n-am s-o uit niciodată. Până acum n-am povestit-o nici unui suflet; am ţinut totul în mine. Poate că-i o dovadă de răutate din partea mea, însă ciuda pe care i-o port a îmbătrânit şi ea odată cu mine. Aş zice c-a îmbătrânit degeaba, dar ce pot să fac? Anii au trecut, iar ciuda, în loc să se şteargă, a tot rămas, aşa cum am rămas şi eu pe pământul ăsta. O să dispară când o să dispar eu... nu mai înainte!

— De fapt, care e necazul? întrebă potolit Newman.

Doamna Bread îşi lăsă ochii în jos:

— Dacă aş fi şi eu una dintre veneticele astea, răspunse ea pe un ton şovăielnic, vă rog să credeţi că puţin mi-ar păsa ce spun şi ce nu spun. Când însă eşti englezoaică şi mai ai şi ruşine, lucrul e ceva mai greu. Uneori, îmi zic, totuşi, că am luat destule năravuri străine... Povestea e de pe vremea când eram mult mai tânără şi arătam cu totul altfel decât arăt acum. Aveam bujori în obraz, domnule, dacă vă puteţi închipui una ca asta. Da, da, eram o fată tare frumoasă. Stăpâna era şi ea tânără, iar răposatul marchiz mai tânăr ca noi toţi... vreau să spun ca fel de a fi: temperament aprins, îndrăzneţ, un bărbat grozav, domnule. Ca mai toţi străinii, se dădea în vânt după distracţii şi trebuie să recunoaştem că, uneori, pentru a-şi satisface plăcerea, mai cobora şi sub rangul lui. Stăpâna era adesea geloasă, ba chiar, dacă vă vine să credeţi asta, domnule, îmi făcea onoarea să mă pândească până şi pe *mine.* Într-o zi, când mi-am legat o panglică roşie la bonetă, s-a repezit la mine şi mi-a poruncit că mi-o scot. M-a învinuit că mi-aş fi pus-o ca să-l fac pe marchiz să se uite la mine... să se uite cu alţi ochi decât s-ar fi cuvenit. Nu ştiu dacă am fost obraznică, dar ştiu că i-am vorbit ca o fată cinstită şi fără să-mi înghit cuvintele. Auzi, o panglică roşie! Ca şi cum la panglicile

mele s-ar fi uitat marchizul! După aceea, stăpâna şi-a dat seama că eram cât se poate de la locul meu, totuşi nici prin gând nu i-a trecut să-şi ceară iertare. Şi-a cerut marchizul în schimb... Ştiai *el* bine câtă dreptate aveam, adăugă numaidecât doamna Bread. Mi-am scos panglica roşie şi-am pus-o într-un sertar unde o mai ţin şi azi. Acum s-a învechit, s-a cam şters, e de un roz foarte pal, dar zace în continuare acolo. Şi ciuda mea s-a învechit, nu mai e cum a fost, dar aici – şi doamna Bread îşi duse mâinile descărnate la piept, atingându-şi cu un gest solemn corsajul rochiei de satin negru – aici, încă mai există.

Newman urmări cu atenţie relatarea aceasta decentă, dar nu lipsită de vioiciune, care părea să fi descătuşat din adâncuri memoria bătrânei. Pe urmă, văzând că nu mai spune nimic, pierdută aproape în meditaţia retrospectivă asupra ireproşabilei ei respectabilităţi, se aventură într-un racursiu, capabil în intenţia lui să-l ducă drept la ţintă:

— Aşadar, Madame de Bellegarde era geloasă. Înţeleg. Iar marchizului îi plăceau femeile drăguţe, fără nicio deosebire de clasă. Cred că nu-i cazul să i-o luăm în nume de rău, pentru că, bănuiesc, nici ele n-or fi fost chiar uşă de biserică. Dar, toate la vremea lor, şi este greu de imaginat că după ani şi ani de convieţuire ceea ce a putut s-o împingă pe nevastă-sa la crimă a fost gelozia.

Doamna Bread oftă, sătulă parcă de toate:

— Folosim cuvinte îngrozitoare, domnule, dar acum chiar că nu-mi mai pasă. Dumneavoastră vă urmăriţi scopul, văd asta, iar eu nu mai vreau nimic pentru mine. Voinţa mea era de fapt voinţa copiilor mei, da, aşa le ziceam eu, dar acum mi-am pierdut copiii. Sunt morţi, dispăruţi amândoi... pot să spun asta şi despre unul şi despre altul, iar cu ceilalţi care au rămas în viaţă ce treabă am eu? Ce mai înseamnă ceilalţi din familie pentru mine?... Şi eu, ce însemn eu pentru *ei*? Stăpâna n-are ochi să mă vadă... de treizeci de ani n-are ochi să mă

vadă. Aş fi fost bucuroasă să-i fiu de folos tinerei madame Urbain, cu toate că n-am avut nici în clin nici în mânecă cu educaţia soţului ei – actualul marchiz. Când el era mic, eram şi eu foarte tânără; n-au avut curajul să-l lase pe mâna mea. Cum să mă mai ocup însă de copiii lor când nevastă-sa i-a şi spus cameristei, mamselle Clarisse, ce părere proastă are despre mine! Poate că v-ar interesa şi pe dumneavoastră ce-a zis, domnule.

— Bineînţeles că mă interesează! se grăbi s-o asigure Newman.

— A zis că dacă ar fi să stau şi eu în camera în care îşi fac ăia mici lecţiile, aş fi foarte bună să le şterg peniţele! Da, da, când lucrurile au ajuns atât de departe, nu văd ce rost ar mai avea să le iau apărarea.

— Ai dreptate, declară încântat Newman. Încă nu mi-a fost dat să aud o asemenea măgărie! Te ascult, doamnă Bread.

Dar doamna Bread tot nu reuşise să-şi depăşească tulburarea şi amuţi iarăşi. Lui Newman nu-i rămase decât să-şi încrucişeze braţele şi să aştepte. În sfârşit, bătrâna păru să-şi fi făcut ordine în amintiri:

— Când s-a întâmplat povestea, începu ea, răposatul marchiz era de-acum bătrân, iar fiul lui cel mare însurat de doi ani. Venise vremea s-o „mărite” pe Mademoiselle Claire – poate că ştiţi, domnule, că aşa vorbesc ei pe aici, de parcă ar fi vorba despre cine ştie ce juncană pe care ai trimite-o la târgul de vite. Marchizul stătea prost cu sănătatea, aproape că era la pământ. Alegerea stăpânei, nu-mi dau seama pentru ce, căzuse pe monsieur de Cintré. Există însă şi motive, asta o ştiu foarte bine, care depăşesc înţelegerea mea şi trebuie să fii neapărat din lumea bună ca să pricepi ce se ascunde în spatele cutărei sau cutărei trebi. Bătrânul monsieur de Cintré era foarte din lumea bună şi stăpâna îl socotea aproape la fel de nobil ca ea. Nu-i puţin lucru, nu? Ca de obicei, domnul Urbain era de partea maică-sii. Necazul, cred eu, pornea

de la faptul că stăpâna nu putea sau nu voia să-i dea domnişoarei aproape niciun ban, iar ceilalţi domni cereau o dotă mare. Singurul care se mulţumea cu cât i se dădea era monsieur de Cintré. Dumnezeu îl dăruise cu această calitate, dealtfel singura calitate pe care o avea. Pare-se că se înrudea cu cele mai mari familii şi chiar se şi pricepea foarte tare la reverenţe, discursuri şi floricele. Dar cam la atât, cred eu, se reducea măreţia *lui.* Îmi închipui că avea ceva de comediant în el; nu că aş fi văzut vreodată aşa ceva, însă, din câte am auzit şi eu. Ştiu că-şi sulemenea rău de tot faţa. N-avea decât să şi-o sulemenească el mult şi bine, că tot nu-mi plăcea! Marchizul nu-l putea înghiţi şi declară că decât să-şi vadă fata, de care se simţea foarte legat, măritată după un asemenea soţ, mai bine lipsă. Asta a dus la o scenă violentă între el şi stăpână; scandalul s-a auzit până în camera servitorilor. La drept vorbind, nu erau chiar la prima ceartă. Nu se iubeau, totuşi nu ajungeau foarte des la vorbe, pentru că după atâta trai împreună se învăţaseră să nu-şi mai bată gura de pomană îşi păstrau forţele pentru alte ocazii, în afara familiei. Stăpâna nu mai era de multă vreme geloasă – şi când spun asta mă gândesc la ceva şi mai rău – adică i se dăduse de-atâtea ori prilejul să fie, încât acum devenise indiferentă, În privinţa asta, trebuie să spun că se potriveau de minune. Marchizul era omul cel mai plăcut din lume, se purta ca un adevărat gentleman. Nu-şi ieşea din sărite, decât o dată pe an – doar atât – dar când se înfuria i se făcea foarte rău. Imediat după aceea cădea la pat. Şi în ziua despre care vă vorbesc a căzut la pat, ca de obicei, numai că de data asta nu s-a mai sculat. Pare-se că plătea şi el pentru viaţa prea slobodă pe care o dusese. Mai toţi plătesc aşa la bătrâneţe, nu, domnule? Stăpâna şi cu domnul Urbain n-au zis nimic, dar ştiu că s-au apucat să corespondeze cu monsieur de Cintré. Marchizul se simţea din ce în ce mai rău, iar doctorii îl declarară pierdut.

Stăpâna renunţă şi ea să se mai ocupe de bolnav, iar dacă e să spunem adevărul, renunţă la el aşa cum obişnuieşte ea să renunţe la câte vreo carte de care s-a săturat s-o mai citească: s-o vezi numai cum îi trânteşte coperţile, de-ţi sare inima din loc. Cum nu mai avea cine să i se opună, putea să facă ce voia cu fata, aşa că totul fu aranjat ca biata copilă, scumpa de ea, să fie dată pe mâna lui monsieur de Cintré. Habar n-aveţi, domnule, cum era pe vremea aceea Mademoiselle! Era fiinţa cea mai dulce, cea mai frumoasă şi mai nevinovată din lume. Cum nu ştie mielul care e dus la tăiere ce-o să se-ntâmple cu el, aşa nu ştia ea ce se petrece în jur. De amărâtul de stăpân aveam eu grijă. Stăteam tot timpul în camera lui. Toate astea s-au întâmplat aici, la Fleurières, toamna. Aveam un doctor de la Paris, care a rămas vreo două, trei săptămâni la castel. Pe urmă, au mai venit doi şi, după ce l-au consultat toţi trei împreună, ăştia doi au declarat, aşa cum v-am mai zis, că s-a terminat cu marchizul. Şi-au băgat banii la buzunar şi s-au dus în treaba lor, însă ăla, primul, a rămas în continuare, încercând să facă şi el ce poate ca să-l salveze. Pe de altă parte, monsieur de Bellegarde susţinea sus şi tare că n-are de gând să moară, că se va face bine, că va trăi ca să-şi protejeze fiica. Mademoiselle Claire şi vicontele – adică domnul Valentin – se aflau şi ei la castel. Doctorul era un om priceput – de asta mi-am putut da seama şi singură – şi credea că marchizul, dacă va fi îngrijit cum se cuvine, îşi va reveni. Am avut mare grijă de el, doctorul şi cu mine, şi într-o zi, după ce stăpâna îşi şi comandase rochiile de doliu, bolnavul nostru a început să se simtă ceva mai bine. Pe urmă, i-a mers aşa de grozav că doctorul a zis că-i în afară de orice pericol. Ceea ce-l dădea pe el gata erau nişte crize îngrozitoare la stomac. Încetul cu încetul, durerile i s-au potolit şi, uite aşa, într-o bună zi, m-am pomenit că din nou are chef de glumă. Doctorul descoperise ceva care-l liniştea foarte tare – un praf

albicios, o doctorie miraculoasă (bineînţeles c-am uitat cum se cheamă) pe care o ţineam într-un borcan mare, pe marginea căminului. I-o dădeam folosindu-mă de un tub de sticlă şi întotdeauna îi uşura durerile. Foarte curând, a plecat şi doctorul ăsta, lăsându-mi în grijă ca ori de câte ori i se face rău bolnavului să-i dau din medicamentul cu pricina. L-a înlocuit un fel de doctor din Poitiers, *ăsta* venea zilnic. Aşa că eram singuri în casă – stăpâna, săracul ei soţ şi cei trei copii ai lor. Madame Urbain plecase împreună cu prima ei fetiţă – în scutece pe atunci – la maică-sa. Ştiţi că e o femeie plină de viaţă, iar camerista ei mi-a explicat că nu suportă să vadă oameni murind.

Ajunsă în acest punct al povestirii, doamna Bread îşi pierdu din nou glasul, pentru ca aproape imediat să-şi reia firul, la fel de egal şi monoton:

— Cred că aţi ghiciţi, domnule, că în momentul în care marchizul a început să dea semne de înzdrăvenire stăpâna s-a simţit dezamăgită.

Se întrerupse încă o dată, aplecându-se spre Newman. În obscuritatea din ce în ce mai deasă, faţa ei părea şi mai albă. Curiozitatea eroului nostru devenise şi mai mare decât cea cu care, nu demult, îşi plecase urechea la vorbele abia şoptite de buzele lipsite de viaţă ale sărmanului Valentin.

Ori de câte ori bătrâna îşi ridica ochii spre el, Newman avea impresia că are în faţă o pisică neagră, bătrână, blândă şi lucioasă şi care, pusă dinaintea unui blid sănătos cu lapte, nu face decât să se lingă pe bot, prelungindu-şi astfel deliciile mâncării. În cazul ei, până şi triumful apărea măsurat şi plin de bună-cuviinţă, până şi dreptatea se abţinea să încline brutal talgerele balanţei.

— Odată, reluă curând doamna Bread, la o oră târzie de noapte, stăteam în camera marchizului, camera aceea mare, roşie, din turnul dinspre apus. Se plânsese niţeluş de dureri şi-i dădusem o lingură din praful ăla care rar,

prea rar se întâmpla să nu-l liniştească. De cu seară, fusese şi stăpâna acolo şi stătuse mai bine de un ceas la căpătâiul lui. Pe urmă, plecase şi mă lăsase să-l veghez doar eu. După miezul nopţii a venit din nou, însoţită de domnul Urbain. S-au dus la pat şi s-au uitat la marchiz. Stăpâna i-a luat mâna, după care s-a întors către mine şi mi-a zis că bolnavul nu se simte prea bine. Mi-l amintesc pe marchiz cum zăcea cu ochii ţintă la ea şi fără să scoată o vorbă. Am şi acum în faţă chipul lui palid, pierdut parcă în dreptunghiul ăla negru pe care-l făceau perdelele de la pat. Am răspuns că eu nu credeam că se simte foarte rău, iar ea mi-a zis să mă duc la culcare, că o să-l vegheze ea. Când marchizul m-a văzut plecând, a scos un fel de geamăt, ca de copil speriat şi mi-a strigat să nu-l părăsesc. Însă domnul Urbain a deschis uşa şi mi-a arătat cu degetul coridorul. Actualul marchiz – poate că aţi observat asta, domnule – are un fel foarte nobil de a porunci, iar eu mă aflam acolo tocmai pentru a le îndeplini poruncile. M-am dus în camera mea, dar, nu ştiu de ce, nu prea mă simţeam la largul meu. Nu m-am dezbrăcat, m-am aşezat pe un scaun, aşteptând şi ascultând. Ce aşteptam, ce ascultam, domnule? N-aş fi putut să spun, de vreme ce bineînţeles că un om suferind, oricât de neajutorat ar fi fost el în cazul unei crize, s-ar fi aflat oricum în siguranţă cu nevasta şi cu fiul alături. Parcă m-aş fi aşteptat, totuşi, să-l aud suspinând şi strigând după mine. Am ascultat, dar n-am auzit nimic. Era o noapte foarte liniştită, cea mai liniştită din câte mi-a fost dat să trăiesc. Până la urmă, chiar liniştea aceasta a ajuns să mă înspăimânte, aşa că am ieşit din cameră şi am început să cobor scările în vârful picioarelor. În anticamera bolnavului, l-am găsit pe conte – pe atunci nu era decât conte – plimbându-se în sus şi-n jos. M-a întrebat ce căutam acolo, iar eu i-am răspuns că am venit s-o înlocuiesc pe stăpână. A zis că el o va înlocui pe stăpână şi mi-a poruncit să plec la culcare. Nu mă

mişcasem încă din loc, nevoind să mă întorc la mine, când uşa camerei s-a deschis şi-a apărut în prag însăşi stăpâna. Am observat că era foarte palidă şi că avea o înfăţişare cu totul şi cu totul ieşită din comun. S-a uitat o clipă la mine, apoi la conte şi şi-a întins braţele spre el. Cum acesta se şi repezise spre ea, s-a aruncat la pieptul lui şi şi-a ascuns faţa în mâini. M-am strecurat repede pe lângă ei, am intrat în cameră şi m-am apropiat de patul marchizului. Zăcea nemişcat, alb ca varul şi cu ochii închişi; parc-ar fi fost un cadavru. I-am luat mâna, am încercat să-i vorbesc, dar degeaba: niciun semn c-ar fi trăit. M-am întors, stăpâna şi cu domnul Urbain se şi aflau în spatele meu. „Biata mea Bread, mi-a zis stăpâna, *monsieur le marquis* ne-a părăsit.” Domnul Urbain a îngenuncheat lângă pat şi a şoptit încetişor: *„Mon père, mon père”.* Mie, toată povestea asta mi s-a părut tare ciudată şi-am întrebat-o pe stăpână ce Dumnezeu s-a putut întâmpla şi de ce nu mă chemase şi pe mine. Mi-a răspuns că nu se întâmplase nimic, atâta doar că stătuse la căpătâiul bolnavului, într-o linişte perfectă, că la un moment dat închisese ochii, gândindu-se c-ar putea să doarmă puţin şi că a şi dormit, fără să ştie însă cât. Când s-a trezit, totul se terminase. „E mort, fiule, mort fără de întoarcere”, i se adresă ea contelui. Domnul Urbain spuse că trebuie adus imediat doctorul din Poitiers şi că va pleca el să-l caute cu trăsura. Şi-a sărutat tatăl pe frunte – oh! – a sărutat-o apoi pe maică-sa şi dus a fost. Stăpâna şi cu-mine am rămas în picioare, la marginea patului. În timp ce stăteam şi mă uitam la săracul stăpân, nu ştiu cum s-a făcut, dar mi-a trecut fulgerător prin minte că, de fapt, nu era mort, ci doar aşa într-o stare de amorţeală, datorită slăbiciunii. Dar cum stăpâna repeta şi tot repeta: „Biata mea Bread, e mort, e într-adevăr mort”, n-am avut încotro şi i-am răspuns şi eu: „Da, stăpână, bineînţeles că-i mort”. Taman pe dos de ce credeam; nu ţineam deloc să-i împărtăşesc şi ei ce-mi trecuse prin minte. Pe

urmă, stăpâna a zis că trebuie să-l aşteptăm pe doctor şi ne-am aşezat amândouă şi-am aşteptat şi-am tot aşteptat. S-a scurs aşa o bucată bună de vreme şi săracul marchiz nici pomeneală să mişte. „Am mai văzut oameni morţi, mi-a explicat stăpâna, şi teribil ce seamănă cu ei. E mort, sigur e mort.” „Da, din păcate, da, stăpână”, am zis eu, gândind cu totul altceva. Noaptea se scurgea greu, fără ca domnul Urbain să se întoarcă şi marchiza începu să se sperie. Se temea ca nu cumva, din cauza întunericului, să fi avut vreun accident sau să fi fost atacat de hoţi. Până la urmă, deveni atât de neliniştită, încât coborî în curte să-l aştepte acolo. Am rămas singură cu marchizul, care zăcea neclintit.

Aici, doamna Bread se întrerupse încă o dată. Din punctul de vedere al ascultătorului ei, nici cel mai iscusit povestitor n-ar fi reuşit un efect mai palpitant. Newman aproape că făcu gestul de a întoarce pagina unui „roman poliţist”:

— Aşadar, era mort! exclamă el.

— Peste trei zile se afla în mormânt, declară solemn doamna Bread. Puţin mai târziu, îşi reluă ea povestea, am ieşit şi eu până în faţa casei să mă uit în curte. N-a trecut mult timp şi l-am văzut pe domnul Urbain întorcându-se singur. Am mai stat puţin, gândindu-mă c-o să urce scările împreună cu maică-sa, însă ei se opriseră jos, aşa că am revenit în camera marchizului. M-am apropiat de pat, ţinând lumânarea sus, ca să-l pot vedea la faţă şi nici acum nu ştiu cum de nu mi-a scăpat sfeşnicul din mână. Ochii marchizului erau deschişi – larg deschişi! – şi mă priveau fix. Am îngenuncheat lângă el, l-am apucat de mână şi l-am rugat cu cerul şi pământul să-mi spună dacă e într-adevăr viu sau, mă rog, ce Dumnezeu se întâmplă! M-a mai privit o vreme lung, lung, după care mi-a făcut semn să-mi apropii urechea de buzele lui. „Sunt mort, draga mea, mi-a zis, mort de-a binelea. M-a ucis marchiza. Da.” Eu tremuram de mama focului. Nu

pricepeam nimic. Nu-mi venea să-mi cred auzului. Era exact ca şi cum aş fi stat de vorbă cu morţii. „Dar acum vă veţi însănătoşi, domnule”, am spus. Pe urmă, cu o voce şi mai slabă parcă, aşa ca un fel de scâncet, a adăugat: „Pentru nimic în lume n-aş vrea să mă însănătoşesc. Nu aş mai vrea să fiu soţul acestei femei”. Şi-a mai zis şi altele. A zis că ea îl omorâse. Atunci l-am întrebat ce-i făcuse marchiza şi uite că-mi amintesc întocmai ce mi-a răspuns: „Mi-a luat viaţa. Fără milă. Ea m-a adus în halul în care mă vezi. Şi va face acelaşi lucru şi cu fata mea, a zis, cu biata, nefericita mea copilă”. Şi m-a implorat să împiedic această crimă, şi mi-a mai spus că el moare, că e mort chiar, că e mort „cu bună ştiinţă”. Mie mi-era groază să mă mişc, darmite să-l părăsesc. Parcă eu însămi eram moartă. Deodată, mi-a cerut să caut un creion şi să notez ce-o să-mi dicteze el. A trebuit să-i mărturisesc că nu mă pricep deloc la treaba asta. Atunci mi-a cerut să-l ridic în capul oaselor şi să-l sprijin să scrie singur. I-am spus că n-o să fie în stare să scrie nici măcar un rând, dar parcă-l apucase un fel de nebunie care-i dădea putere. Am găsit prin cameră un creion şi-o bucată de hârtie şi-o carte, i-am pus hârtia pe carte, i-am pus creionul în mână şi-am apropiat lumânarea de dânsul. S-ar putea ca toată povestea asta să vi se pară îngrozitor de ciudată, domnule, aşa că, dacă n-o să mă credeţi, nici eu n-am să v-o iau în nume de rău. Dar trebuie să povestesc lucrurile aşa cum s-au petrecut ele – restul judece-l Atotputernicul! Cel mai ciudat lucru – în privinţa asta nu încape îndoială – era că eu chiar gândeam că, într-un fel sau altul, marchizul fusese ucis, aşa cum zicea el, şi totuşi îmi doream din tot sufletul să-l ajut să scrie. M-am aşezat pe pat, mi-am petrecut braţul pe sub el, l-am luat de subsuori şi l-am ridicat în sus. În clipa aceea mă simţeam tare voinică. Cred că l-aş fi putut duce în braţe. E de mirare cum de-a reuşit să scrie, dar uite c-a reuşit. A scris aproape o filă întreagă, cu nişte litere mari,

strâmbe. Mi se părea că nu se mai termină, bănuiesc totuşi că n-a durat mai mult de trei, patru minute. În tot timpul ăsta, a scos nişte gemete cumplite. În sfârşit, a zis că e gata şi mi-a zis s-o împăturesc şi s-o ascund şi s-o înmânez celor în drept să-i dea curs. „Ce vreţi să spuneţi? l-am întrebat. Cine sunt cei în drept să-i dea curs?” Dar, în loc de răspuns, n-a mai scos decât nişte sunete încâlcite. Nu mai putea să vorbească. Era istovit. După câteva minute, mi-a spus să mă uit la borcanul de pe poliţa căminului. Am înţeles că se referea la borcanul cu doctoria – praful acela atât de preţios pentru sănătatea bolnavului, de care nu ne lipseam niciodată. M-am dus şi m-am uitat la borcan. Era gol goluţ, de parcă ar fi fost răsturnat cu fundul în sus şi scuturat bine. Când m-am întors lângă marchiz, ochii lui erau larg deschişi – oh, câtă jale în ochii aceia! – pironiţi asupra mea, însă nu după mult timp şi i-a închis şi n-a mai zis nimic. Am ascuns hârtia în sân, fără să mă uit la ea, deşi, domnule, în ciuda faptului că nu mă pricep la scris, ştiu totuşi să citesc foarte bine. M-am aşezat lângă pat şi cam după vreo jumătate de ceas şi-au făcut apariţia şi stăpâna cu contele. Marchizul arăta la fel ca înainte de plecarea lor, iar eu n-am scos o vorbă despre revenirea lui la viaţă. Domnul Urbain a zis că doctorul fusese chemat la o femeie care năştea, dar promisese că imediat ce termină vine la Fleurières. A şi sosit într-o jumătate de oră şi, după ce l-a consultat pe bolnav, a zis că ne alarmasem de pomană; sărmanul marchiz era tare slăbit, însă trăia. În timp ce spunea asta, eu m-am uitat la stăpână şi la fiul ei, să văd dacă nu cumva schimbă, vreo privire între ei, dar trebuie să recunosc că nu, nu s-a întâmplat aşa ceva. Doctorul a mai zis că nu există niciun motiv să ne temem că bolnavul o să moară, pentru că în ultima vreme, nu-i aşa, îi mersese atât de bine!... Pe urmă, a ţinut să afle cum de i s-a făcut rău aşa dintr-o dată; doar nu mai departe de ieri îl lăsase într-o stare cât se poate de bună.

Stăpâna i-a repetat şi lui povestea pe care ne-o spusese şi nouă – domnului Urbain şi mie – iar doctorul a privit-o lung şi n-a mai zis nimic. A rămas însă toată ziua la castel, fără să se îndepărteze o clipă de lângă marchiz. Şi eu am stat tot timpul acolo şi pot să vă asigur că nu mi-a scăpat nicio mişcare. Mademoiselle şi vicontele au venit şi ei să-şi vadă tatăl, însă nici de astă dată bolnavul n-a schiţat vreun gest de recunoaştere. Nici n-a clintit. Zăcea doar, într-o stare ciudată, un fel de împietrire care semăna grozav cu moartea. Stăpâna se învârtea tot timpul pe-acolo. Era la fel de palidă la faţă ca bărbatu-său şi cu un aer tare semeţ şi înţepat, aşa cum o mai văzusem eu arătând, ori de câte ori nu i se ascultau poruncile sau nu i se făcea pe voie. Ca şi cum, continuând să trăiască, nenorocitul de marchiz i-ar fi stricat toate socotelile. Avea o mutră care mă băga în sperieţi. Doctoraşul din Poitiers s-a ocupat toată ziua de bolnav, iar noi n-am făcut altceva decât să aşteptăm un alt doctor, pe cel din Paris, care, după cum v-am mai spus, stătuse o vreme aici. I se telegrafiase dis-de-dimineaţă, iar la căderea serii a şi sosit. A vorbit puţin cu celălalt, în anticameră, după care au intrat să-l vadă pe *leur malade* împreună. În afară de mine, mai era de faţă şi domnul Urbain. Stăpâna se dusese să-l primească pe medicul cel mare din Paris, dar nu se mai întorsese în cameră odată cu el. Aşadar, doctorul ăl mare a intrat şi, s-a aşezat lângă patul marchizului – aproape că-l şi văd cum stătea acolo cu degetele pe încheietura bolnavului şi cu domnul Urbain alături, acesta urmărindu-l atent şi ţinând în mână o oglinjoară. „Sunt sigur că acum e mai bine, a zis doctorul nostru de ţară, sunt sigur c-o să-şi revină.” Câteva clipe mai târziu, marchizul a deschis ochii, ca şi cum atunci s-ar fi trezit, plimbându-şi privirea de la unul la altul, peste toţi cei de faţă. L-am văzut cum se uită la mine, parcă de departe, de foarte departe şi totuşi foarte stăruitor, ai zice. Exact în momentul acela, a intrat

stăpâna, călcând în vârful degetelor, s-a apropiat de pat şi şi-a strecurat capul între mine şi conte. Când a zărit-o, marchizul a scos un geamăt ca de pe altă lume. A bolborosit un cuvânt, pe care niciunul dintre noi nu l-a înţeles, apucat parcă de o criză îngrozitoare. S-a cutremurat tot şi a închis ochii. Doctorul a sărit în picioare şi s-a repezit la marchiză. A înşfăcat-o cu amândouă mâinile şi-a zgâlţâit-o puţin, strângând-o tare, mai tare decât mi-a fost dat mie vreodată să văd un bărbat strângând o femeie. Marchizul era mort, mort de-a binelea. Vederea ei îl dăduse gata. De data aceasta, toţi câţi erau acolo au aflat adevărul.

Sentimentul încercat de Newman la auzul acestei povestiri era acela al unui om pus în situaţia de a citi atunci şi acolo, la lumina stelelor, reproducerea unor mărturii de o importanţă decisivă, într-un mare proces – procesul unei crime.

— Şi hârtia... hârtia? întrebă el cu răsuflarea tăiată. Ce scria în ea?

— Nu ştiu să vă spun, domnule, răspunse doamna Bread. N-am reuşit s-o citesc. Era în franceză.

— Dar altcineva, nu se putea s-o citească altcineva?

— Nimănui n-am îndrăznit să-i cer una ca asta.

— Chiar n-a văzut-o nimeni?

— Dacă o veţi vedea dumneavoastră, veţi fi primul, domnule.

Newman apucă mâna bătrânei şi i-o ţinu strâns în mâinile lui, aproape transfigurat:

— Îţi mulţumesc cum n-am mai mulţumit niciodată vreunui om. Da, vreau să fiu primul. Vreau ca hârtia aceasta să-mi aparţină mie şi numai mie. Eşti cea mai înţeleaptă femeie din Europa. Şi ce-ai făcut cu această adevărată mană cerească? întrebă Newman, pe care revelaţiile doamnei Bread îl făcuseră să se simtă iarăşi nemaipomenit de puternic. Dă-mi-o, te rog, dă-mi-o imediat!

Bătrâna îşi îndreptă trupul, într-o atitudine nu lipsită de o anumită măreţie.

— Nu-i chiar aşa de simplu, domnule. Cine aşteaptă lucruri mari trebuie să fie înarmat şi cu răbdare mare, replică ea.

— Dar e îngrozitor să aştepţi, zâmbi el inocent.

— Şi eu am aşteptat. Ani în şir am tot aşteptat, repetă ea cu glas tremurat.

— Foarte adevărat. M-ai aşteptat pe *mine.* Nu voi uita niciodată acest lucru. Şi, totuşi, cum se face că n-ai dat curs rugăminţii domnului de Bellegarde şi n-ai arătat hârtia celor în drept?

— Cui era s-o arăt şi cine sunt cei în drept? întrebă ea cu mare luciditate. De unde să ştiu eu? Câte nopţi n-am stat fără să închid un ochi şi gândindu-mă la asta? Când, şase luni mai târziu, au măritat-o pe mademoiselle Claire după ultimul om cu care ar fi trebuit s-o mărite, era cât pe ce să dau totul în vileag. Mă gândeam că, având la îndemână o asemenea dovadă despre ceea ce se întâmplase, era de datoria mea să fac ceva, totuşi mi-a fost îngrozitor de frică. Nu ştiam ce scrisese acolo marchizul, nici cât de compromiţătoare era hârtia, iar de întrebat, n-aveam pe nimeni care să-mi inspire destulă încredere ca să-l pot întreba. Şi pe urmă, chiar dacă ar fi fost o faptă bună, mi se părea o mare cruzime faţă de singura fiinţă din lume la care ţineam aşa de mult – faţă de mademoiselle Claire, care ar fi aflat astfel că marchizul o condamna într-un fel atât de ruşinos pe mama ei. Căci despre asta cred că-i vorba în scrisoare. M-am gândit că-i mai bine să sufere din cauza soţului decât din cauza *lor.* De dragul ei şi al scumpului domn Valentin am stat eu liniştită. Zic „liniştită”, dar vă garantez, domnule, că a fost o linişte îndeajuns de chinuitoare. Povestea asta mi-a dat multă bătaie de cap şi mi-a amărât zilele. Totuşi, pentru alţii, mi-am ţinut gura şi până în clipa de faţă nimeni nu ştie încă ce s-a petrecut acolo între săracul

meu stăpân, atât de stors de vlagă, şi nevastă-sa.

— Este clar totuşi că au existat bănuieli, insistă Newman. De unde şi până unde a intrat contele Valentin la idei?

— Totul a pornit de la doctorul nostru din Poitiers, cu toate că, după cum vă puteţi imagina, domnule, din clipa aceea nu ne-a mai trecut pragul. A fost foarte nemulţumit şi-a avut grijă să-şi trâmbiţeze motivele nemulţumirii în dreapta şi-n stânga. Ca mai toţi francezii, avea o părere foarte bună despre propria lui agerime de minte şi, venind zi de zi în casă, a avut prilejul să-şi dea seama de mult mai multe lucruri decât lăsa să se vadă. Prin urmare, nici nu i-a trebuit să scornească mare lucru. Dealtminteri, felul în care sărmanul marchiz a trecut pe lumea cealaltă, de îndată ce-a dat cu ochii de stăpână-mea, a avut darul să scandalizeze pe orice om de bună credinţă. Probabil că şi doctorul cel mare de la Paris a înţeles exact despre ce-i vorba, dar cu el a fost mai uşor; ştia să tacă şi a încercat să muşamalizeze povestea. Dar oricât s-a străduit el, vicontele şi mademoiselle tot au auzit ceva; au priceput că, într-un fel sau altul, tatăl lor n-a murit chiar de moarte bună. Bineînţeles, nu puteau să-şi acuze mama, iar eu, cum vă spun, am fost mută, cum e piatra asta de mută. Uneori, când se uita la mine, vedeam o anumită lucire în ochii domnului Valentin, de parcă era gata, gata să mă întrebe ceva. Mi-era îngrozitor de teamă ca nu cumva să-şi dea drumul la gură aşa că de fiecare dată întorceam capul şi-o ştergeam imediat la treburile mele. Eram sigură că dacă ar fi fost să-i povestesc tot ce ştiam, m-ar fi urât după aceea, lucru pe care nu l-aş fi putut suporta. O dată, mi-am luat inima-n dinţi, m-am apropiat de el şi l-am sărutat aşa cum îl sărutam când era copil. „Nu trebuie să fiţi aşa de trist, domnule, i-am spus. Aveţi încredere în biata mătuşă Bread care e o femeie cinstită. Un bărbat tânăr şi chipeş şi curtenitor ca dumneavoastră n-are de ce să fie trist”. Şi cred că m-a înţeles. A înţeles că-l rugam

să-i fie milă de mine şi m-a lăsat în pace. Şi-a păstrat întrebarea pentru el, aşa cum am făcut şi eu cu povestea mea pe care nu doream s-o împărtăşesc nimănui; la amândoi ne era frică să nu atragem cumva ruşinea asupra unei mari familii. La fel s-a întâmplat şi cu tânără stăpână. Draga de ea habar n-avea ce se întâmplase şi nici n-ar fi vrut să audă de aşa ceva. Marchiza şi domnul Urbain nu mi-au pus nicio întrebare; n-aveau motiv să facă acest lucru, în ce mă priveşte, am fost mută, mută ca un orologiu stricat. În tinereţe, stăpâna îşi închipuia că-s prefăcută, iar acum că-s *bête,* cum se zice pe aici. Aşadar, de unde şi până unde gândire la mine?

Newman reveni încă o dată la chestiunea gravă ce-l frământa:

— Spui totuşi că doctorul a vorbit. Nu s-a găsit nimeni care să-i dea crezare?

— Habar n-am câtă crezare i-au dat. Străinii ăştia – poate că aţi observat şi dumneavoastră – se ţin mereu de bârfeli şi probabil să fi umblat destule poveşti despre stăpână. Şi-n definitiv, ce puteau să zică? Marchizul fusese bolnav şi marchizul murise. Ca orice om, avea şi el tot dreptul să moară. Nici doctorul nostru nu putea să susţină că n-ar fi murit, absolut în regulă, de boala de care suferea. De altfel, în anul următor s-a şi mutat din Poitiers la Bordeaux şi, dacă a dus cu el vorbele rele, apoi cele mai rele dintre ele n-au circulat decât printre puşlamale. Oamenii onorabili n-aveau cum să dea crezare unor zvonuri compromiţătoare. Iar stăpâna e o persoană foarte, foarte onorabilă.

La observaţia aceasta din urmă, Newman izbucni într-un hohot de râs nestăvilit. Doamna Bread se şi depărtase acum de pietrele pe care stătuseră, iar Newman o ajută să se strecoare prin deschizătura zidului şi se grăbi s-o conducă pe cărarea de întoarcere.

— Da, zise el, aşa e! Onorabilitatea marchizei e o adevărată comoară. Voi încerca să profit din plin de

onorabilitatea aceasta.

Ajunşi pe locul viran din faţa bisericii, se opriră puţin, uitându-se unul la altui, ca doi conspiratori care tocmai îşi reîntăriseră o mai veche frăţie.

— Şi totuşi, insistă Newman, ce i-a făcut, totuşi, nenorocitului? Că doar nu l-a înjunghiat, nici nu l-a strâns de gât, nici de otrăvit nu l-a otrăvit!

— Nu ştiu, domnule. Nimeni n-a văzut.

— În afară poate de domnul Urbain, insinuă el gânditor. Spui că l-ai găsit plimbându-se prin anticameră. S-ar putea să fi tras cu ochiul prin gaura cheii. Dar nu, nu cred asta; sunt convins că are o încredere oarbă în maică-sa.

— Aflaţi că şi eu m-am gândit destul de mult la asta, replică doamna Bread aproape fericită. Sunt sigură că stăpâna nici n-a pus mâna pe marchiz. M-am uitat bine la el şi n-am găsit nimic suspect. Cred că lucrurile s-au petrecut altfel. Probabil că l-au apucat durerile alea îngrozitoare şi a rugat-o să-i dea doctoria. În loc de asta, stăpâna a luat borcanul şi l-a vărsat chiar acolo, sub nasul lui, încet, fără să scoată un cuvânt, privindu-l doar, în aşa fel ca nenorocitul să simtă toată grozăvia situaţiei şi să-l bage definitiv în sperieţi. Slab, neajutorat, îngrozit de ce vedea, marchizul a înţeles exact despre ce-i vorba. „Vrei să mă omori, nu?” o fi întrebat el. „Da, *monsieur le marquis,* vreau să te omor”, i-o fi răspuns stăpâna, aşezându-se lângă el şi aţintindu-l cu ochii aceia înfricoşători ai ei. Cred că ştiţi cu ce ochi te poate privi stăpâna, domnule! Cu privirea aia l-a ucis. Cu voinţa aceea de fier şi cu toată câinoşenia de care-i în stare. Cam aşa a fost. Închipuiţi-vă un om bolnav, scuturat de friguri, aflat undeva pe mare, pe care marchiza nu numai că-l aruncă din barcă în apa rece ca gheaţa, dar şi rămâne acolo să-l pândească şi să-l împingă înapoi în valuri dacă nenorocitul s-ar mai chinui cumva să se agaţe de marginea bărcii. Da, da, făcându-l să simtă că-i pierdut, că asta e dorinţa ei, urmărind fără pic de milă

cum omul se scufundă şi se îneacă. Ei bine, în starea în care se afla stăpânul, cred că o asemenea treabă i-a putut da lovitura de graţie.

Newman întâmpină cu un oftat plin de înţelegere aceste imagini atât de expresive, care făceau într-adevăr mare cinste sensibilităţii hipertrofiate a bătrânei.

— Da, ai dreptate. Aşa trebuie să se fi petrecut lucrurile. Înţeleg. Povestea e odioasă şi n-am de gând s-o las nepedepsită. Mai întâi, însă, va trebui să am grijă de dumneata. Te muţi la mine.

Începuseră să coboare dealul şi până în vale nu mai scoaseră un cuvânt. Cu mâinile în buzunare, cu capul lăsat pe spate şi cu ochii la stele, Newman călca alături de ea, parcă plutind. I se părea că însăşi Calea lactee binecuvântează răzbunarea pe care şi-o pregătea.

— Chiar v-aţi gândit serios la asta? suspină ea.

— Că vei veni să locuieşti la mine? Bineînţeles. Doar nu-ţi închipui că ţi-am răvăşit viaţa pentru ca să te las la voia întâmplării. Nu mai ai ce căuta la oamenii ăştia. Acum că ai văzut ce-au putut să ne facă – şi mie şi *ei* – chiar dacă ar avea nevoie de dumneata, tot trebuie să pleci. Îmi dai ceea ce-mi trebuie şi gata, îi părăseşti pentru totdeauna.

— Niciodată n-aş fi crezut că voi ajunge să-mi caut adăpost în altă parte, se tângui doamna Bread. Bineînţeles, afară de cazul în care l-aş fi urmat cândva pe domnul Valentin sau pe domnişoara Claire, la casa ei…

— Vino la mine şi e ca şi cum ai veni la *ea.* Încă mai cred asta. Cel puţin, vei trăi într-un loc în care numele celor doi vor fi cinstite cum se cuvine.

— Oh, domnule, voi fi fericită să vorbesc despre ei în faţa *dumneavoastră!* Iar dacă aveţi de gând să le întoarceţi casa pe dos, adăugă ea, chiar c-ar fi mai bine să fiu plecată de-acolo.

— Ei nu, spuse Newman, aproape încântat de varietatea soluţiilor ce-i stăteau la îndemână, n-aş zice că

voi apela – dacă la asta te referi – chiar la ajutorul poliţiei. În faţa marilor nedreptăţi şi ticăloşii, legea e întotdeauna neputincioasă. Ceea ce, în cazul de faţă, prezintă şi un avantaj: întreaga afacere rămâne în mâinile mele. Iar mâinile mele, declară el, datorită dumitale, şi-au recâştigat puterea.

— Ah, domnule, niciodată n-aş fi avut atâta curaj! suspină ea resemnată.

De această dată, Newman îşi dădu seama limpede că, orice s-ar întâmpla, doamna Bread îl va sluji cu credinţă. O conduse înapoi spre casă. Clopotul de la castel – era sigur că dangătul auzit nu putea fi decât al clopotului de la castel – dăduse semnalul de culcare pentru toţi robii şi *iobagii* aceia storşi de vlagă (un lucru asupra căruia Newman iarăşi nu avea nicio îndoială) de pe domeniul bătrânei de Bellegarde. Drumeagul spre Fleurières era pustiu, nicăieri nu se zărea o lumină. Doamna Bread îl asigură pe Newman că într-o jumătate de oră va avea „ceea ce-i trebuie”, cum numise el scrisoarea marchizului. Bătrâna nu voia să intre pe poarta principală, aşa că o luară pe o cărare şerpuită, până ajunseră la o uşă ce se făcea în zidul împrejmuitor al parcului. Având cheia acestei uşi, doamna Bread putea intra acum fără a fie văzută de nimeni. Se înţeleseră ca el să aştepte în afara parcului, urmând să i se aducă acolo mult râvnitul trofeu. Peste o clipă, doamna Bread dispăru din vedere.

Jumătatea de oră pe care şi-o petrecu la capătul cărăruii aceleia întunecoase, i se păru lui Newman nemaipomenit de lungă. Avea însă la ce să se gândească. În cele din urmă, uşa se deschise şi doamna Bread îşi făcu apariţia, cu o mână pe clanţă şi ţinând în cealaltă un petic de hârtie albă, împăturit mărunt şi mai plăcut privirii lui Newman decât orice bileţel de dragoste din toată istoria bileţelelor aduse, de câte vreo guvernantă mituită, atâtor şi atâtor cavaleri înfrigurati de aşteptare. În clipa următoare, eroul nostru intră în posesia hârtiei şi şi-o

strecură în buzunarul de la jiletcă.

— Vino cât mai repede la Paris, zise el. E timpul să ne îngrijim de viitorul dumitale, înţelegi? Atunci o să-ţi traduc şi scrisoarea bietului monsieur de Bellegarde.

Niciodată nu-i mai fusese Newman atât de recunoscător domnului Nioche, pentru lecţiile sale de franceză, ca în momentul acesta. Doamna Bread, care urmărise cu ochi gravi dispariţia nepreţuitei ei comori, oftă din greu:

— Aţi făcut ce-aţi vrut din mine, domnule, şi nădăjduiesc că tot aşa se va întâmpla şi de aici înainte. Acum *trebuie* să aveţi grijă de mine. Sunteţi un om teribil de hotărât, domnule.

— În momentul ăsta, spuse Newman, sunt un om teribil de nerăbdător!

Cu aceste cuvinte, îi ură noapte bună şi o porni repede înapoi spre han. Ceru să i se pregătească trăsura pentru întoarcerea la Poitiers, după care închise uşa de la sala comună şi se apropie de lampa aşezată pe poliţa şemineului, singura care mai lumina încăperea. Scoase hârtia din buzunar şi o despături cu mişcări febrile. La început, la lumina aceea slabă a lămpii, rândurile scrise cu creionul i se părură ilizibile. Se încăpăţână să descifreze totuşi, pentru ca, până la urmă, curiozitatea sa aprinsă să-i fie satisfăcută. Cu excepţia datei, imposibil de desluşit, semnele acelea tremurate căpătară înţeles, ele sunând, transpuse în engleză, cam aşa:

„Soţia mea a încercat să mă omoare şi iată că a reuşit. Mor, mor într-un fel jalnic, îngrozitor. A făcut asta pentru a o căsători pe fiica mea dragă cu monsieur de Cintré şi pentru a-şi vedea apoi nestingherită de treburi. Protestez din tot sufletul împotriva acestui lucru – îl interzic. Nu sunt nebun – întrebaţi doctorii, întrebaţi-o pe doamna B. Azi-noapte a rămas singură cu mine. M-a atacat şi m-a dat gata. E o crimă, un asasinat în toată legea. Întrebaţi

doctorii, spuneţi tuturor, arătaţi la toată lumea mărturia aceasta.

HENRI-URBAIN DE BELLEGARDE”

XXIII

DOUA ZILE MAI TÂRZIU, NEWMAN se întoarse la Paris. Prima zi după întâlnirea cu doamna Bread şi-o petrecuse la Poitiers, citind şi recitind mărturia aceea iscălită de mâna marchizului, ajunsă în sfârşit în portofelul său, convingându-se din ce în ce mai mult că documentul prezintă, cum îşi zicea el, o valoare socială şi gândindu-se la ce are de făcut în continuare şi, mai ales, la felul în care urma să acţioneze. Deşi nu s-ar fi putut spune că Poitiers era oraşul visurilor sale, timpul se scursese aproape pe nesimţite. Acum, odată reinstalat în locuinţa sa de pe bulevardul Haussman, nu-şi pierdu deloc vremea şi, curând, îndreptându-şi paşii spre Rue de l'Université, se pomeni întrebând-o pe portăreasă dacă Madame de Bellegarde revenise la Paris. Portăreasa îi răspunse că sosise chiar ieri, împreună cu monsieur le marquis, adăugând că, dacă doreşte să-i vadă, îl poate informa că amândoi sunt acasă. Cu mutra ei gălbejită şi iscoditoare, chiorându-se dindărătul mohorâtei porţi a reşedinţei familiei de Bellegarde, baba nu scăpă prilejul de a-şi însoţi aceste cuvinte cu un mic zâmbet răutăcios, un fel de „Intră dacă-ţi dă mâna!", cum i se păru lui Newman. Se vedea limpede că femeia era la curent cu treburile familiei; în ghereta ei de la poartă era mult prea bine plasată pentru a nu simţi pulsul casei. Cu ochii la bătrână şi răsucindu-şi mustaţa, eroul nostru avu un

moment de ezitare, după care, brusc, întoarse spatele şi se îndepărtă. Fireşte, nu teama îl oprea să intre, deşi, la drept vorbind, Newman se cam îndoia că ar fi reuşit să pătrundă nestingherit în bârlogul duşmanului. Dimpotrivă. Motivul care-l făcu să bată în retragere era tocmai siguranţa, prea marea lui siguranţă probabil, atât de asemănătoare cu timiditatea. Îşi pregătea armele, şi le pregătea cu dragoste, pe îndelete, mângâindu-le, prelungind deliberat contactul cu ele. Şi se vedea fluturându-le în aer, în aerul prevestitor de tunete şi fulgere, îndreptându-şi lovitura de trăsnet drept deasupra capetelor lor, după cum îşi imagina şi chipurile palide, răvăşite de spaimă ale victimelor. Nimic mai plăcut pentru fantezia lui decât aceste expresii omeneşti îngrozite, decât mutrele celor doi de Bellegarde, străluminate în felul acela sinistru pe care tocmai l-am sugerat, astfel că, legănându-se în iluzia acestui spectacol răzbunător, Newman se simţea de-a dreptul uşurat. Trebuie spus totuşi că, de fapt, eroul nostru nu prea ştia cum va ajunge să vadă cu ochi proprii efectele furtunii pe care urma s-o dezlănţuie. A se anunţa printr-o carte de vizită ar fi fost o politeţe inutilă, o pierdere de vreme prostească; Madame de Bellegarde oricum ar refuza să-l primească. Pe de altă parte, nici cu forţa nu avea cum să pătrundă până la ea. Şi ideea de a-i scrie, de a se vedea redus la satisfacţia oarbă a corespondenţei îi displăcea, dar, într-o anumită măsură, se consola cu gândul că o scrisoare i-ar putea deschide drumul unei întrevederi. Se întoarse acasă, destul de obosit – obsesia răzbunării, trebuia să recunoască acest lucru, fiind o treabă extrem de sâcâitoare, capabilă să-ţi stoarcă mai toată energia – se întoarse acasă, deci, se aruncă într-unul din fotoliile sale ţesute în brocart, îşi lungi picioarele în voie, îşi înfundă mâinile în buzunare şi, contemplând strălucirea stinsă a amurgului, lunecând peste acoperişurile din partea cealaltă a bulevardului, se apucă să-şi formuleze,

deocamdată în minte, o epistolă îndrăzneaţă către cei doi de Bellegarde. În timp ce medita astfel la viitoarea scrisoare, servitorul deschise larg uşa şi anunţă ceremonios;

— Madame Bread!

Newman sări imediat în picioare şi, peste câteva clipe, venerabila femeie cu care se întreţinuse atât de eficace pe colina de la Fleurières, atunci la lumina stelelor, îşi făcu apariţia în carne şi oase. Doamna Bread găsise de cuviinţă să-şi pună aceeaşi rochie pe care o mai folosise şi în precedenta expediţie, iar Newman fu izbit de înfăţişarea distinsă – o distincţie din alte vremuri – a bătrânei. În semiobscuritatea înserării (luminile salonului nu fuseseră încă aprinse), faţa aceasta gravă şi generoasă, cu ochii umbriţi de marginile prea largi ale pălăriei, dar îndreptaţi ţintă spre el, nu se potrivea deloc cu ideea de slujnică. Newman o întâmpină cu deosebită căldură, o invită să ia loc şi o rugă să se simtă ca acasă. Bătrâna se grăbi să răspundă acestei primiri, ce dovedea în fond o nouă concepţie despre îndatoririle ei, cu un aer vesel şi melancolic totodată. Nu încerca să pară flatată, ceea ce ar fi fost pur şi simplu ridicol. Dimpotrivă, făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a arăta că pentru o fiinţă atât de umilă ca ea până şi jena ar fi fost un lucru nelalocul lui; era evident totuşi că nici prin vis nu-i trecuse că va apuca şi ziua când va trebui să intre, şi încă la căderea nopţii, în apartamentul unui celibatar atât de amabil, locuind într-un decor ca de teatru, pe unul dintre noile bulevarde ale Parisului.

— Sper din toată inima, domnule, ca venirea mea să nu vi se pară deplasată, se scuză ea pe un tot îngrijorat.

— Deplasată? Cum aşa? Nu faci decât să-ţi ţii o promisiune pe care orice femeie cinstită ar trebui să şi-o ţină. Aici e locul dumitale. Slujba dumitale de intendentă – ca şi leafa de altfel – a început de acum două săptămâni. O să ai de lucru, nu glumă! De ce nu-ţi scoţi pălăria şi nu-

ţi iei casa imediat în primire?

— Să-mi scot pălăria? repetă, cu aerul cel mai mirat din lume, doamna Bread. Oh, domnule, dar nu mi-am adus boneta. Şi pe urmă, iertaţi-mă, domnule, dar nu pot să mă apuc de treabă îmbrăcată cu cea mai bună rochie pe care o am.

— Dă-o încolo de rochie, zise bine dispus Newman. În curând, vei avea una şi mai frumoasă.

Doamna Bread se încruntă puţin, îşi petrecu mâinile peste poalele rochiei de satin, ca pentru a-i ascunde lustrul, care oricum nu putea fi ascuns, şi murmură pe un ton demn:

— Oh, domnule, sunt cât se poate de mulţumită de hainele mele.

— În tot cazul, urmă Newman, sper că ai plecat definitiv de la nemernicii ăia.

— Da, domnule, după cum vedeţi am şi poposit la dumneavoastră. Mai mult ce să vă spun? Biată Catherine Bread, e un loc cam ciudat pentru o bătrână ca tine! Îmi vine să cred că nu mă cunoşteam prea bine. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că voi fi atât de curajoasă. Dar, vă rog să credeţi, domnule, am făcut tot ce puteam face.

— Hai, hai, doamnă Bread! o linişti Newman pe un ton aproape mângâietor. Nu-ţi mai face atâtea griji. Ai s-o duci mai bine ca oricând.

— Mă gândesc, urmă ea cu voce tremurătoare, mă gândesc că ar fi mai bine dacă... dacă...

Aici, glasul i se frânse şi bătrâna fu obligată să se oprească.

— Dacă ai renunţa la slujbă? întrebă blând Newman, crezând că despre asta este vorba şi încercând să-i anticipeze cuvintele.

— Dacă aş renunţa la toate, domnule! Singurul lucru pe care mi-l mai doresc e să fiu îngropată cum se cuvine, după legea protestantă.

— Îngropată! strigă Newman, izbucnind în râs. Ei nu, e

absurd şi trist să te gândeşti de pe acum la înmormântare. Numai ticăloşii au nevoie să fie înmormântaţi pentru a deveni respectabili. Oamenii cinstiţi ca dumneata şi ca mine pot să-şi trăiască liniştiţi viaţa... ba chiar să şi-o trăiască împreună. Hai, lasă asta! Ţi-ai adus bagajul?

— Mi l-am pregătit. Am două cufere pe care le-am închis cu cheia şi le-am legat bine, dar încă n-am vorbit cu stăpâna.

— Vorbeşte şi gata. Ce n-aş da să fiu în locul dumitale! exclamă Newman.

— Un loc pe care vi l-aş ceda cu plăcere, domnule. Mi-am petrecut eu destule ceasuri nenorocite în camera de toaletă a stăpânei, dar tare mi-e teamă că ăsta, ceasul de despărţire, va fi cel mai lung dintre toate. O să mă acuze de cea mai josnică ingratitudine.

— Ei şi? făcu Newman. Atâta vreme cât şi dumneata o poţi acuza de crimă...

— Oh, domnule, suspină ea, nu pot. Nu, nu mi se poate cere aşa ceva!

— Vrei să spui că nici n-ai să deschizi gura despre povestea asta? Cu atât mai bine. Las-o în seama mea.

— Dacă o să mă facă nerecunoscătoare, reluă doamna Bread, nu voi avea nimic de zis. Dar e mai bine aşa, adăugă ea cu cea mai mare îngăduinţă. Va fi stăpâna mea până în ultima clipă. Da, e mai bine aşa.

— După care te vei întoarce aici, unde eu voi fi „stăpânul" dumitale. Iar asta va fi şi mai bine!

Doamna Bread se ridică de pe scaun, râmase câteva clipe nemişcată, cu pleoapele lăsate, pentru ca apoi să se aşeze la loc şi să-şi pironească privirea pe faţa lui Newman. Buna-cuviinţă, oarecum încălcată din punctul ei de vedere, revenea pe făgaşul normal. Bătrâna se uită atât de lung şi atât de fix la Newman, cu un devotament atât de viu, în ciuda aerului ei posomorât, încât însuşi prietenul nostru ar fi putut să se simtă, la rându-i, puţintel

cam stingherit. În cele din urmă, bătrâna murmură aproape cu gingăşie:

— Nu prea sunteţi în apele dumneavoastră, domnule.

— Ei da, doamnă Bread, nu prea sunt în apele mele. Dacă te referi la faptul că nu arăt chiar foarte vesel, cred că ai dreptate. Numai eu ştiu ce-i în sufletul meu. Ca să fii în acelaşi timp şi nepăsător, dar şi turbat de furie, şi deprimat, dar şi foarte puternic, să te simţi şi foarte scârbit, dar şi foarte optimist, ei bine, asta te cam poate da peste cap.

Doamna Bread oftă încetişor:

— Pot să vă spun un lucru care o să vă facă să vă simţiţi şi mai... anapoda... mă rog, dacă se mai poate şi aşa ceva. În legătură cu biata contesă.

— Ce anume? sări Newman ca ars. Să nu-mi spui cumva c-ai văzut-o!

— Nu, domnule, scuturâ ea din cap. N-am văzut-o şi nici n-am s-o mai văd vreodată. Chiar asta-i nenorocirea. Şi nimeni n-are s-o mai vadă. Nici stăpâna. Nici monsieur de Bellegarde.

— Vrei să spui că e chiar atât de straşnic păzită?

— Mai straşnic nici că se poate.

O clipă, la auzul acestor cuvinte, lui Newman i se păru că inima a încetat să-i mai bată. Se rezemă de spatele fotoliului, simţind că i se face rău.

— Au încercat s-o vadă şi ea n-a vrut... n-a putut?

— A refuzat, domnule. A refuzat... pentru totdeauna! Am aflat asta, îi explică doamna Bread, de la cameristă, care o ştie direct din gura stăpânei. Ca să fi spus stăpâna lucrul ăsta, de faţă cu o asemenea persoană, trebuie să fi fost tare zdruncinată. Contesa nu vrea să-i vadă, iar asta tocmai acum, acum când încă mai are o şansă. Peste puţin, chiar dac-o vrea ea atunci, n-o să se mai poată.

— Cum adică? Vrei să zici că femeile alea de la mănăstire – măicuţele, surorile, fiicele, în sfârşit, cum s-or fi numind ele – n-or s-o mai lase să-şi vadă familia?

— Ăsta-i obiceiul casei sau, cum zic ele, legământul... Legământul ordinului, parcă. Nu există reguli mai stricte decât acelea de la carmelite. În comparaţie cu ele, nenorocitele de prin puşcării o duc împărăteşte. Umblă îmbrăcate cu un fel de veşmânt negru şi ponosit – aşa mi-a spus *la femme de chambre* – un fel de pătură pe care alţii n-ar folosi-o nici ca învelitoare la cai. Şi când te gândeşti cât de mult îi plăcea sărmanei contese îmbrăcămintea moale, plăcută la pipăit! Niciun lucru cât de cât aspru nu-l suporta pe ea. Dorm pe jos, pe pământul gol, continuă doamna Bread, ca nişte... ca nişte – îşi căută ea comparaţia – ca nişte căldărese. Da, domnule. Renunţă la tot ce-au avut pe lume, până şi la numele cu care li se adresau necăjitele şi bătrânele lor doici.. Nu mai vor să ştie nici de tată, nici de mamă, nici de frate, nici de soră... ca să nu mai vorbim de alte persoane! adăugă doamna Bread cu delicateţe. Sub rasa aia neagră mai poartă şi un fel de giulgiu şi umblă încinse cu funie, iar iarna, se scoală în mijlocul nopţii şi se duc în nişte încăperi îngheţate să se roage Fecioarei Maria. Sper ca cel puţin *ei* să-i placă treaba asta!

Tot timpul cât durase relatarea atât de amănunţită a acestor lucruri îngrozitoare, vizitatoarea lui Newman rămăsese dreaptă, palidă, cu privirea stinsă, cu mâinile strânse în poala rochiei, în încercarea de a le opri tremurul mult prea vizibil. Newman oftă din greu şi se aplecă înainte, îngropându-şi faţa în palme, într-un gest de nestăpânită durere. Se aşternu o tăcere lungă, întreruptă doar de bătăile regulate ale marii pendule aurite de deasupra căminului.

— Şi unde e locul ăsta blestemat?... Unde-i mănăstirea? întrebă el în cele din urmă, ridicându-şi ochii spre doamna Bread.

— Carmelitele au două lăcaşuri, răspunse bătrâna. M-am gândit c-o să vreţi să aflaţi asta – deşi e o slabă mângâiere – aşa că m-am interesat. Unul e pe Avenue de

Messine. Mi s-a spus că aici e contesa. Celălalt e în Rue d'Enfer. Un nume teribil, domnule! Cred că ştiţi ce înseamnă.

Newman se ridică din fotoliu şi începu să se plimbe prin salon. Se duse până în fundul încăperii aceleia lungi, iar când se întoarse, o găsi pe doamna Bread lângă foc, în picioare şi cu mâinile încrucişate.

— Oare nu există posibilitatea, întrebă el, să ajung în apropierea ei, chiar şi fără s-o văd? Să mă uit printre gratii sau, mă rog, ceva de genul ăsta, şi să arunc o privire în mănăstirea în care stă?

Se spune că femeile, toate femeile, îi iubesc pe îndrăgostiţi. Doamna Bread era stăpânită de un înalt sentiment al ordinei prestabilite – singurul care-i face pe cei aflaţi în slujba altora să stea la „locul" lor, precum planetele pe orbită (chiar dacă bătrânei nu i-ar fi trecut niciodată prin minte să se compare cu o planetă) – şi numai acest sentiment mai potoli cât de cât melancolia maternă cu care, aplecându-şi capul într-o parte, îl privi pe noul ei stăpân. Ca şi cum, cu patruzeci de ani în urmă, l-ar fi legănat şi pe el în braţe.

— Nu v-ar folosi la nimic, domnule. N-ar face decât să o simţiţi şi mai departe de dumneavoastră,

— Oricum ar fi, vreau să merg acolo, răspunse el. Avenue de Messine, nu? Şi cum ziceai că le cheamă?

— Carmelite. Dumnezeu ştie ce-o fi însemnând! răspunse doamna Bread.

— Bun. O să ţin minte.

— E de datoria mea să vă spun, adăugă ea după o clipă de ezitare, că mănăstirea are o capelă în care, la liturghia de duminică, mai sunt primiţi şi oameni cumsecade. N-ai cum să le vezi pe bietele femei din închisoarea sau din mormântul acela al lor, dar am aflat că poţi să le auzi cântând. E de mirare că mai au chef să cânte! Într-o duminică am să-mi iau şi eu inima-n dinţi şi-o să merg să le ascult. Cred c-aş recunoaşte-o pe mademoiselle Claire

şi din cincizeci de glasuri.

Newman o învălui într-o privire caldă – deşi, dintr-un motiv lesne de înţeles, ochii i se împăienjeniseră până la a nu mai vedea nimic – îi luă mâna şi i-o ţinu strâns în mâinile sale.

— Mulţumesc, zise el. Dacă e posibil, totuşi, să intre cineva acolo, atunci voi intra.

Imediat după aceasta, doamna Bread îi declară respectuos că a sosit momentul să se retragă. Newman o opri însă, înmânându-i aproape cu de-a sila o lumânare aprinsă. După care, arătându-i o uşă deschisă, spuse:

— Sunt vreo şase camere care nu-mi folosesc la nimic. Uită-te la ele şi alege-o pe cea care-ţi place mai mult. E a dumitale.

Ideea de a-şi alege singură camera – tulburător privilegiu – o făcu, la început, să dea înapoi. În sfârşit, cedând gestului liniştitor, aproape fratern cu care eroul nostru o împinse spre uşă, dispăru, însoţită de lumina pâlpâitoare a lumânării, în obscuritatea apartamentului. Timp de un sfert de oră cât lipsi ea, Newman se plimbă de colo până colo prin încăpere, oprindu-se din când în când în dreptul vreunei ferestre, doar pentru a arunca o scurtă privire la strălucirea bulevardului. Se părea că, odată făcut primul pas, gustul doamnei Bread pentru cercetarea celor şase interioare crescuse considerabil, în cele din urmă, bătrâna se întoarse şi aşeză sfeşnicul la locul lui, pe poliţa căminului.

— Gata alegerea? Te-ai hotărât asupra camerei?

— Asupra camerei, domnule? Sunt mult prea elegante pentru o amărâtă de babă ca mine. Nu există una fără aurării.

— Doar falsuri, doamnă Bread, răspunse Newman. Falsuri care să-ţi ia ochii. O să stai aici şi o să vezi cum se scorojesc şi cum se alege praful de ele, adăugă el cu un surâs trist.

— Oh, domnule, clătină ea din cap cu aer competent,

totul e plin de praf. De vreme ce tot am intrat acolo, mi-am zis să mă uit mai bine. Nu cred că ştiţi ce-i dincolo, domnule. Numai să te uiţi la unghere şi te ia groaza. Într-adevăr, aveţi nevoie de o menajeră. Aveţi nevoie de o englezoaică ordonată căreia să nu-i fie ruşine să pună mâna pe o mătură.

Newman o asigură că, chiar dacă nu se ocupase direct de amănuntele domestice, oricum bănuise dezordinea şi că, după părerea lui, schimbarea situaţiei existente ar fi o treabă pe măsura puterilor ei. Bătrâna luă din nou sfeşnicul şi, ridicându-l în aer, aruncă asupra obiectelor din salon nişte priviri încărcate de milă. Pe urmă, declară că acceptă propunerea şi că această nobilă şi sfântă preocupare o va ajuta să suporte mai uşor ruptura cu vechea şi fioroasa ei stăpână. Acestea fiind zise, făcu o plecăciune şi plecă.

Se întoarse a două zi, aducându-şi de această dată şi bunurile lumeşti. Intrând în salon, Newman o găsi îngenuncheată în faţa unui divan, cosând la loc un ciucure desprins. O întrebă cum decursese despărţirea de fosta ei stăpână, iar bătrâna îi răspunse că lucrurile se desfăşuraseră mai uşor decât şi-ar fi închipuit:

— Am fost cât se poate de politicoasă, domnule. Mi-am amintit, cu ajutorul lui Dumnezeu, că o femeie cinstită nu are niciun motiv să tremure dinaintea unei ticăloase.

— Cred că te-ai purtat mult prea frumos cu ea, observă deschis Newman. Dar ştie că te-ai mutat la *mine?*

— Când m-a întrebat unde plec, am menţionat numele dumneavoastră.

— Şi ce-a zis?

— M-a privit foarte urât, s-a făcut roşie ca focul şi m-a poftit să-mi văd de drum. Eu pregătisem, totul dinainte şi-l rugasem pe vizitiu, care, slavă Domnului, e şi el englez, să-mi ducă jos amărâtele mele de cufere şi să-mi caute o trăsură. Când însă am ajuns dinaintea porţilor ălora ca de puşcărie, m-am pomenit că-s încuiate. Stăpâna trimisese

vorbă portarului să nu mă lase să ies şi, tot din porunca marchizei, nevasta portarului, o baborniţă rea şi prefăcută, urcase într-o trăsură şi alergase să-l aducă de la club pe monsieur de Bellegarde.

Faţa lui Newman se destinse într-un zâmbet luminos, sugerând aproape candoarea copilăriei:

— Speriată! E speriată! se bucură el.

— Şi eu eram speriată, domnule, spuse doamna Bread, dar, slavă domnului, am simţit cum îmi ies din pepeni. M-am răstit l-a portar, întrebându-l cu ce drept îşi permitea să folosească forţa împotriva unei englezoaice cinstite şi care locuia în casa aia cu treizeci de ani mai înainte ca să se fi auzit măcar de el. Oh, am fost foarte demnă, domnule, şi l-am făcut să cedeze. A tras zăvoarele şi m-a lăsat să ies, iar eu i-am promis birjarului un bacşiş gras dacă mă duce repede. Dar degeaba: mâna îngrozitor de încet. Mi se părea că n-o să mai ajungem niciodată în faţa binecuvântatei dumneavoastră uşi. Şi-acum mai tremur, domnule. Mi-au trebuit cinci minute să bag aţa în ac.

Generos şi bine dispus, Newman îi răspunse râzând că, dacă doreşte, nimic n-o împiedică să-şi ia de ajutor o fată tânără care să nu aibă altă treabă decât să-i bage aţa în ac. Cu aceste cuvinte, se îndepărtă, repetându-şi în minte scena din Rue de l'Université, fericit la gândul că, în sfârşit, reuşise să-i bage în sperieţi, cum ar fi zis el, pe cei doi de Bellegarde.

După întoarcerea de la Fleurières, Newman se văzuse de câteva ori cu doamna Tristram, însă nu-i arătase documentul, păstrat cu sfinţenie în portofel. Cu toate acestea pătrunzătoarea amică nu-i ascunse faptul că de la o vreme e pur şi simplu şocată de purtarea lui ciudată, mult mai ciudată decât ar fi fost cazul, chiar şi în situaţia aceea nefericită. Oare dezamăgirea îi luase minţile? Semăna, zicea doamna Tristram, cu un om gata să cadă la pat, deşi, adăuga ea, niciodată nu-l văzuse mai activ, mai neobosit. Uneori, cu mutra aceea plouată, cu

sprâncenele încruntate şi cu dinţii strânşi, te făcea să te întrebi dacă nu cumva jurase să nu mai zâmbească niciodată; alteori, izbucnea în câte vreun hohot de râs aproape indecent, mai făcând pe deasupra şi glume proaste, mult prea proaste chiar pentru recunoscuta lui lipsă de umor. Admiţând că în felul acesta încerca să se elibereze de umilirea la care fusese supus, şi tot depăşea măsura. În consecinţă, doamna Tristram îl rugă stăruitor să evite cu orice preţ „bizareria”. Simţindu-se oarecum răspunzătoare de povestea ce se sfârşise atât de trist pentru el, era dispusă să suporte orice din parte lui, orice în afară de bizareriile de comportament. N-avea decât să fie tragic, dacă aşa avea chef, sau, mă rog, din cale afară de melancolic; putea să-i sfâşie inima cu durerea lui neîmpărtăşită, putea să o bruscheze şi să-i ceară socoteală că îndrăznise să se amestece în viaţa lui. La toate acestea s-ar fi supus, pe toate acestea le-ar fi încuviinţat. Numai, pentru Dumnezeu, s-o scutească de incoerenţă. Lipsa de şir o calcă pe nervi, pur şi simplu o înnebuneşte. Să nu se mai poarte de parcă ar vorbi prin somn; aşa ceva o înfricoşează de moarte. În sfârşit, ţinând cont de imensa obligaţie morală ce-i revenea domniei sale, de pe urma acestor nefericite întâmplări ale lui Newman, doamna Tristram avea de gând să nu se lase până nu-i va găsi, chiar dacă ar fi să colinde ambele emisfere ale globului, o înlocuitoare cu nimic mai prejos decât Claire de Cintré.

— A, nu, protestă Newman, s-a terminat. N-o s-o luăm acum de la capăt. Poate că ai să mă îngropi într-o bună zi, dar de însurat sunt sigur că n-o să mă însori. E o treabă prea dură. Ştii, mai dură chiar decât o încăierare în Arkansas. În orice caz, adăugă el, sper să nu mă socoteşti incoerent dacă îţi voi spune că duminica viitoare am de gând să merg la capela carmelitelor de pe Avenue de Messine. Cunoşti un preot catolic – un *abbé,* parcă, nu? – pe care l-am văzut aici la dumneata în casă. Bătrânul

acela cu cingătoare lată şi cu un aer mămos, cu care vorbeai despre ajutorarea săracilor. Fii bună şi întreabă-l dacă am nevoie de o încuviinţare specială, iar dacă da, roagă-l să o obţină pentru mine.

Doamna Tristram se arătă extrem de încântată:

— Nici nu ştii ce fericită sunt că-mi ceri şi dumneata un lucru! Vei intra în capelă, chiar cu riscul ca abatele meu să fie răspopit pentru complicitate.

Două zile mai târziu, îl anunţă că totul fusese aranjat. Abatele era bucuros să-l servească, aşa că Newman se putea prezenta liniştit la poarta mănăstirii. Nu va întâmpina nicio piedică.

XXIV

PÂNĂ DUMINICĂ MAI ERAU DOUĂ ZILE. Pentru a-şi înşela nerăbdarea, Newman se duse să se plimbe pe Avenue de Messine şi să vadă cu ochii lui – tristă mângâiere – zidul compact ce împrejmuia locul de retragere a doamnei de Cintré. Aşa cum unii călători îşi vor reaminti, probabil, strada în chestiune se află în imediata vecinătate a parcului Monceau, una dintre cele mai frumoase zone ale Parisului. Acest cartier modern degajă un aer de opulenţă şi confort, deloc potrivit cu prezenţa oricărui lăcaş al renunţării. Eroul nostru contemplă cu priviri mohorâte, iritat, suprafaţa aceea lipsită de ferestre, bine întreţinută, în spatele căreia femeia iubită se lega, poate chiar în acel moment, să-şi petreacă tot restul zilelor, dar sentimentul pe care-l încercă se dovedi mai puţin dureros decât şi-ar fi închipuit. Împrejurimile te trimiteau cu gândul la o mănăstire beneficiind de îmbunătăţiri moderne – un refugiu în care izolarea, deşi totală, nu se putea confunda cu privaţiunea, iar meditaţia, deşi monotonă, putea fi îndeajuns de senină. Ştia totuşi că alta era realitatea, atâta doar că nu ajunsese încă s-o perceapă direct, în toată grozăvia ei. Lucrul i se părea prea ciudat, prea batjocoritor, pentru a fi adevărat. Ca şi cum i-ar fi căzut sub ochi o pagină desprinsă din cine ştie ce hârţoagă ilizibilă, un text fără nicio legătură cu propria sa

experienţă.

Duminică dimineaţa, la ora pe care i-o indicase doamna Tristram, Newman se înfăţişă dinaintea singurei porţi ce spărgea uniformitatea zidului şi care se deschise chiar de la prima bătaie a vizitatorului. Acesta pătrunse într-o curte curată, inospitalieră, din fundul căreia un edificiu de o posomorâtă simplitate îl întâmpină în felul acela ţeapăn şi distant în care te întâmpină câte vreo faţă simandicoasă căreia urmează să-i fii prezentat în mod oficial.

O călugăriţă dintre cele neconfirmate şi folosite numai la treburile gospodăreşti ale mănăstirii, o femeie zdravănă şi cu o figură voioasă, ieşi din ghereta paznicului şi, aflând despre ce-i vorba, arătă cu degetul spre uşa deschisă a capelei, o clădire ce ocupa latura din dreapta a curţii şi la care se ajungea printr-un lung şir de trepte. Newman urcă scările şi intră imediat. Slujba nu începuse încă. Interiorul plutea în semiobscuritate, astfel că la început nu văzu mai nimic. După un timp, observă că încăperea era împărţită în două părţi inegale, printr-un grilaj înalt din bare de fier. Altarul se afla în prima despărţitură, iar între el şi intrare se înşiruiau câteva bănci şi scaune. Trei sau patru locuri erau ocupate de nişte forme vagi, imobile – forme pe care Newman le desluşi curând a nu fi altceva decât trupurile unor femei adâncite în rugăciune. Atmosfera i se păru de-a dreptul îngheţată. Până şi mirosul tămâiei era îngheţat. Pâlpâitul câtorva lumânări şi scânteierea pe ici pe colo a geamurilor colorate subliniau parcă impresia de răceală. Newman se aşeză; femeile nici nu clintiră, întoarse cu spatele şi cufundate în meditaţie. Înţelese că şi ele erau străine de acest aşezământ şi i-ar fi plăcut să le vadă feţele. Erau, probabil, mamele şi surorile celorlalte femei, care dovediseră acelaşi curaj nebunesc ca şi fiinţa atât de dragă lui. Şi totuşi erau ceva mai puţin nefericite decât el, pentru că cel puţin împărtăşeau credinţa în numele căreia

se sacrificaseră celelalte. Mai intrară încă trei, patru persoane, printre care doi bărbaţi în puterea vârstei, cu figuri impozante. Nimeni nu scotea o vorbă, fiecare dintre vizitatori simţindu-se obligat parcă să rămână într-o atitudine de studiată umilinţă. Newman îşi aţinti privirile asupra grilajului de dinapoia altarului. Acolo era mănăstirea, adevărata mănăstire, locul unde se afla Claire. Dar nu vedea nimic, nicio rază de lumină nu răzbătea de dincolo de barele de fier. Se ridică şi se apropie în vârful picioarelor de paravanul despărţitor, încercând să privească prin el. Nu-l întâmpină decât bezna; nici măcar un semn al deznădejdii nu se putea ghici. Se întoarse la loc, pentru ca după puţin să-şi facă apariţia şi preotul, însoţit de doi ministranţi şi să înceapă slujba.

Newman le urmări îngenuncherile şi lenta rotire în jurul altarului cu întunecată, abia reţinută duşmănie. I se părea că ei, cei trei, erau autorii morali, adevăraţii făptaşi ai răului ce se abătuse asupra lui, iar acum, cu bâzâitul lor de bondar, îşi vesteau lumii triumful. Psalmodierile prelungi şi deprimante ale preotului îl călcau pe nervi, stârnindu-i şi mai mult furia; în mormăitul acela neinteligibil exista ceva sfidător – ca şi când s-ar fi adresat anume sufletului său înşelat. Deodată, din adâncurile capelei, de undeva din spatele neînduplecatelor gratii, se înălţă un sunet care îi distrase atenţia de la altar – un fel de litanie ciudată, lugubră, cântată de glasuri de femei. Mai întâi ca o şoaptă, răsună repede ceva mai tare, pentru ca apoi, pe măsura creşterii în intensitate, să devină tot mai mult tânguire şi bocet. Era cântecul călugăriţelor carmelite, singura lor manifestare omenească, jelirea sentimentelor îngropate, adevărat prohod pentru deşertăciunea bucuriilor pământeşti. La început, se simţi tulburat, năucit aproape de vaietul acesta monstruos. Pe urmă, desluşindu-i înţelesul, îl ascultă cu simţurile încordate, cu inima

bătându-i să-i spargă pieptul. Încercă să distingă vocea doamnei de Cintré, ba i se păru chiar că a şi descoperit-o pe undeva, desprinsă din sânul acelei armonii atone. Suntem obligaţi, totuşi, să spunem că se înşela, întrucât era limpede că nu avusese încă timpul să fie primită în rândurile invizibilului cor de surori. Oricum, cântecul îşi urma cursul, monoton şi egal, cu repetări deznădăjduite şi cadenţe dezolante. Era îngrozitor, era de nesuportat. Newman trebuia să facă un imens efort de voinţă pentru a nu-şi pierde cumpătul. Dar, pe măsură ce asculta, tulburarea puse din ce în ce mai mult stăpânire pe el şi simţi cum îi dau lacrimile. Dintr-o dată, în mintea lui îşi croi drum gândul nemilos că jeluirea aceasta confuză şi impersonală era ultimul lucru pe care mai avea să-l audă (atât el, Newman, cât şi întreaga lume părăsită de Claire) de pe buzele acelea a căror sărutare o mai simţea parcă şi acum. Nu mai putea îndura acest supliciu. Se ridică brusc şi se îndreptă spre ieşire. Se opri în pragul uşii, mai ascultă puţin accentele acelea îndurerate, după care coborî grăbit treptele. Ajuns în curte, o văzu pe vrednica soră care-i deschisese şi lui poarta, cea cu obrajii rumeni şi cu boneta înfoiată ca un evantai, parlamentând cu două persoane care tocmai sosiseră. Uitându-se mai atent, îşi dădu seama că noii vizitatori nu erau alţii decât Madame de Bellegarde şi fiul ei. Încercau să se apropie de pierduta lor victimă folosind aceeaşi metodă pe care o folosise şi el şi care-i lăsase acel gust amar de parodie a consolării. Sprijinindu-şi mama, marchizul o porni spre scări. Cum Newman traversa curtea, cei doi îl recunoscură. Privirea pe care i-o aruncă bătrâna semăna aidoma cu cea a lui Urbain. Pe mutrele lor se citea o tulburare aproape necontrolată, o expresie înrudită cu consternarea, ceva ce Newman nu mai văzuse niciodată la ei. Era limpede că vederea americanului îi făcuse să-şi piardă cumpătul şi nici mama, nici fiul nu mai aveau prezenţa de spirit necesară pentru a-şi masca reacţiile.

Eroul nostru grăbi pasul şi trecu pe lângă ei călăuzit numai de dorinţa de a scăpa dintre zidurile mănăstirii şi de a ajunge în stradă. Se apropie de poartă, care se deschise în faţa lui şi se închise la loc, imediat ce-i trecu pragul. Chiar în acel moment, o trăsură ce părea să fi staţionat acolo se îndepărtă de trotuar. O privi fără să o vadă, pentru ca în clipa următoare, prin pânza lacrimilor ce i se pusese pe ochi, să-şi dea seama, totuşi, că cineva din interiorul trăsurii, o doamnă, îşi înclină capul în semn de salut. Vehiculul, un landou de pe alte vremuri, cu acoperitoarea trasă pe jumătate, se pusese în mişcare mai înainte ca Newman s-o fi recunoscut pe femeie. Cum nu încăpea îndoială că salutul acesteia, ca şi surâsul ce-l însoţea i se adresau lui, eroul nostru îşi scoase pălăria. Ca urmare, doamna alături de care se afla şi o fetiţă, porunci vizitiului să oprească.

Trăsura se opri, pentru ca, în sfârşit, după drăgălăşenia demonstrativă cu care i se făcea semn să se apropie, Newman s-o recunoască pe marchiza Urbain. Înainte de a se supune acestei invitaţii, eroul nostru ezită o clipă; o clipă în care avu însă suficient timp să-şi blesteme stupiditatea de care dăduse dovadă, lăsându-i pe ceilalţi doi să-i scape. De atâta vreme încerca să pună mâna pe ei, iar acum... Ce prostie să nu-i oprească atunci şi acolo! Ce alt loc mai bun ar fi putut găsi decât însăşi închisoarea între zidurile căreia chiar ei îi înmormântaseră iubirea? Fusese prea zăpăcit de întreaga întâmplare ca să-i reţină, însă acum era gata să-i aştepte la poartă. Cum madame Urbain, în gesturile căreia se ghicea o anumită nerăbdare, îşi repetă şi mai ademenitor chemarea, Newman binevoi, în sfârşit, să se apropie de trăsură. Mica marchiză se aplecă în afară şi-i întinse mâna, cu o privire caldă, surâzătoare:

— Ah, monsieur, sper să nu fii supărat şi pe mine! N-am avut niciun amestec în toată povestea asta.

— A, nu, nu-ţi fie teamă! răspunse el, pe un ton care nu

era cel al galanteriei studiate. Nu te suspectez c-ai fi putut s-o împiedici.

— Observaţia dumitale e mult prea adevărată ca să mă mai simt jignită de felul dispreţuitor în care-mi apreciezi influenţa. Te iert totuşi pentru că arăţi de parcă ai fi văzut o stafie.

— Într-adevăr, *am văzut* o stafie, răspunse Newman posomorât.

— În acest caz, mă bucur că n-am intrat şi eu împreună cu *ma belle-mère* şi cu bărbatu-meu. Probabil că i-ai văzut, nu? A fost o întâlnire drăgăstoasă? Dar corul, ai ascultat corul? Se zice că seamănă cu gemetele osândiţilor. Nu, nu ţin să intru; destul de curând, o să-l auzim cu toţii. În mod sigur. Biata Claire... cu văl alb şi cu veşmântul acela imens, cenuşiu! Ştii, asta-i ţinuta de gală a carmelitelor. Mă rog, întotdeauna s-a dat în vânt după lucruri largi şi lungi. Dar nu vreau să-ţi vorbesc despre ea. Vreau să-ţi spun doar că-mi pare foarte rău pentru dumneata şi că dacă aş fi putut să te ajut cu ceva te-aş fi ajutat. După părerea mea, s-au purtat infernal. Mărturisesc că mi-a cam fost frică de asta; am simţit-o plutind în aer cu vreo două săptămâni mai înainte de a se întâmpla. Când te-am văzut la balul soacră-mi atât de vesel şi de încrezător, am avut sentimentul că te văd dansând pe propriul dumitale mormânt. Ce puteam face însă? Îţi doresc tot binele posibil. Vei spune că asta nu înseamnă nimic! Da, s-au purtat dezgustător. Nu mi-e teamă să afirm asta şi te asigur că toată lumea gândeşte la fel. Încă nu ne-am ticăloşit cu toţii. Îmi pare rău că n-o să te mai văd. Întotdeauna mi-a plăcut compania dumitale. Aş fi în stare să-ţi şi dovedesc asta, invitându-te să urci în trăsură şi să facem o plimbare de un sfert de oră, cât va trebui s-o aştept pe soacră-mea. Atâta doar că dacă vom fi zăriţi împreună, după tot ce s-a întâmplat: – şi toată lumea ştie că ai fost *joué* – s-ar putea să se spună, chiar şi în cazul meu, că am mers puţintel cam

prea departe. Cred, totuşi, că odată şi odată – într-un anume loc – tot o să te mai văd. Ştii unde, nu? continuă ea în englezeşte. Am pus noi la cale o mică escapadă.

Sprijinindu-se cu o mână de uşa trăsurii, Newman stătea şi asculta sporovăiala aceasta, ce se voia consolatoare, cu priviri mereu întunecate. Aproape că nici nu pricepea ce i se spune; singurul lucru de care era cu adevărat conştient rămânea faptul că madame Urbain flecăreşte total inutil. La un moment dat, se gândi, totuşi, că s-ar putea trage şi un folos din alintatele ei declaraţii de amiciţie. Ar putea să-l ajute să dea ochii cu bătrâna şi cu marchizul.

— Se întorc repede... însoţitorii dumitale? Pe ei îi aştepţi?

— Vor asculta slujba şi atât. N-au cum să întârzie. Claire a refuzat să-i vadă.

— Vreau să vorbesc cu ei, zise Newman, iar dumneata mă poţi ajuta. Fă-mi acest serviciu. Întârzie pe undeva vreo cinci minute şi dă-mi posibilitatea să discut cu ei. Am să-i aştept aici.

Tânără femeie îşi împreună mâinile într-un gest profund rugător:

— Dragul meu prieten, ce ai de gând să faci? Să-i rogi să se întoarcă la dumneata? Îţi pierzi vremea de pomană. În vecii vecilor nu se vor întoarce!

— Oricum, vreau să le vorbesc. Fii bună şi fă ceea ce-ţi cer. Stai deoparte şi lasă-mi-i cinci minute. Nu trebuie să te temi de nimic. N-am să-mi dau drumul. Sunt foarte, calm.

— Da, pari foarte calm! Dacă ar avea *le coeur tendre,* i-ai înduioşa. Dar nu conta pe ei. Ai gustat destul şi prea destul din bunătatea lor. Cu toate acestea, am să fac pentru dumneata şi mai mult decât îmi ceri. Convenţia nu este să mă mai întorc şi să-i iau de aici. Mă duc să-mi plimb fetiţa prin parcul Monceau, urmând ca soacră-mea, care vine atât de rar în acest cartier, să profite de

împrejurare şi să ia şi ea puţin aer. Am stabilit ca bărbatu-meu s-o însoţească şi să ne întâlnim cu toţii în parc. Fii atent acum. Imediat ce-o să trecem de intrare, cobor din trăsură. Dumneata ai să te aşezi pe un scaun, într-un ungher mai ascuns, iar eu voi avea grijă să-i aduc până acolo. Iată ce se cheamă devotament! *Le reste vous regarde.*

Newman întâmpină această propunere cu multă însufleţire. Simţi cum îi reînvie curajul, pe care şi-l cam pierduse, şi se gândi că, de fapt, madame Urbain nu-i chiar aşa de fără minte precum părea. Îi promise imediat că o va ajunge din urmă, după care trăsura se îndepărtă.

Parcul Monceau este o grădină foarte frumos aranjată, în stil englezesc, numai că Newman, odată intrat acolo, nu prea avea ochi pentru rafinamentul şi simetria vegetaţiei, în plină izbucnire a primăverii. O găsi pe tânără marchiză fără nicio greutate, stând pe o bancă, într-unul din locurile acelea, mai retrase, despre care-i vorbise, în timp ce fetiţa se plimba tacticos în susul şi-n josul aleii din faţă, de parcă ar fi fost la o lecţie de bună purtare, totul sub privirile atente ale lacheului şi ale căţeluşului. Newman se aşeză alături de amica sa, care se porni iarăşi să turuie, cu intenţia, pare-se, de a-l convinge pe american – fireşte, numai dacă acesta ar fi dispus să vadă adevărul – că, la drept vorbind, draga şi nenorocita de Claire nu aparţinea chiar celui mai plăcut gen de femeie. Era prea lungă, prea slabă, prea fără haz, prea scorţoasă, prea rece. Gura îi era prea mare, iar nasul prea mic. N-avea şi ea o gropiţă, acolo, vreo rotunjime cât de cât mai de doamne-ajută sau, mă rog, vreun unghi obtuz măcar! Şi pe urmă, era excentrică, excentrică şi fără pic de căldură. În fond, nu era decât o *anglaise* înrăită şi-atâta tot.

Newman ardea pur şi simplu de nerăbdare: număra minutele ce-l mai despărţeau de apariţia viitoarelor sale victime. Sprijinit în baston, asculta în tăcere, uitându-se

absent şi insensibil la madame Urbain. În sfârşit, aceasta spuse că se duce la poarta parcului, să-i întâlnească pe cei doi. Înainte însă de a pleca, îşi lăsă ochii în jos şi, după ce-şi făcu de lucru un timp cu dantela mânecii, îşi ridică din nou privirile spre Newman şi-l întrebă:

— Mai ţii minte ce mi-ai promis acum trei săptămâni?

Pe urmă, cum eroul nostru se văzu obligat să-i mărturisească, după un prealabil şi ineficace apel la memorie, că uitase complet despre ce-i vorba, mica marchiză preciză că la vremea respectivă Newman îi dăduse un răspuns foarte dubios, un răspuns pe care acum – ţinând seama de ceea ce se întâmplase ulterior – avea serioase motive să-l considere drept o ofensă.

— Ai promis, explică ea, să mă duci la balul Bullier, după căsătorie. *După* căsătorie – ai insistat în mod deosebit asupra acestui punct. La trei zile după asta, gata, s-a terminat cu căsătoria. Când am auzit vestea, ştii care a fost primul meu gând? Ah, mi-am zis, acum, *par exemple,* n-o să mai meargă cu mine la balul Bullier! Şi chiar am început să mă întreb dacă nu cumva te-ai aşteptat la ruptură.

— Oh, scumpă doamnă!... murmură Newman, cu ochii la alee, să vadă dacă nu apar ceilalţi.

— În fine, n-am de gând să-ţi port pică. Nu trebuie să ceri prea mult de la un bărbat îndrăgostit de o călugăriţă zăvorâtă în mănăstire. În plus, nu pot să merg la balul Bullier cât timp suntem în doliu. Dar nici n-am renunţat la idee. Treaba e aranjată. Mi-am găsit un alt cavaler – lordul Deepmere, dacă n-ai nimic împotrivă! Deocamdată, a plecat în iubitul lui Dublin, dar, peste câteva luni, va fi de ajuns să-i fixez ziua şi imediat se va reîntoarce din Irlanda, numai şi numai ca să-mi facă pe plac. Asta da galanterie.

Cu aceste cuvinte, madame Urbain îşi luă fetiţa şi se îndepărtă. Newman rămase la locul lui. Timpul i se părea îngrozitor de lung. Simţea cum sfertul acela de oră

petrecut în capelă îi scormonise tot jarul resentimentelor. Complicea sa se lăsă aşteptată, dar se ţinu de cuvânt. Apăru în cele din urmă în capătul aleii, cu fetiţa şi cu lacheul. Lângă ea, păşind încet, braţ la braţ cu maică-sa, venea marchizul. Înaintarea lor dură o veşnicie, dar Newman nici nu se clinti. Oricât de furios ar fi fost – iar în cazul de faţă era cumplit de furios pe neruşinarea celor doi ticăloşi de a-l fi respins tocmai în numele onestităţii

— Newman se pricepea de minune să se stăpânească, să-si domolească pornirile, cu uşurinţa cu care ar fi micşorat flacăra unui arzător de gaz. Perspicacitatea sa înnăscută, luciditatea, bunul simţ, convingerea izvorâtă din întreaga lui experienţă că vorbele sunt fapte, iar fiecare faptă un pas înainte pe drumul vieţii şi că pe acest drum al vieţii făloşenia şi zvârlitul din copite sunt rezervate exclusiv patrupedelor şi străinilor, toate acestea îl făceau să simtă că legitimitatea mâniei nu-ţi dă dreptul să te porţi prosteşte şi să te laşi pradă unor acte desperate de violenţă. Astfel că, în momentul în care mama şi fiul ajunseră chiar lângă el, Newman se ridică în picioare perfect stăpân pe mijloacele sale – un bărbat înalt, foarte înalt şi gata de luptă. Stătuse lipit de un boschet, în aşa fel, încât să nu poată fi zărit de la distanţă, pentru ca acum marchizul să se pomenească aproape nas în nas cu el. Cei doi încercară să-şi continue drumul, însă Newman le tăie hotărât calea şi-i sili să se oprească. Îşi ridică neglijent pălăria, ţintuindu-i cu o privire severă. Mama şi fiul se îngălbeniră la faţă de uimire şi repulsie.

— Scuzaţi-mă că vă opresc, li se adresă el pe un ton sec, dar trebuie să profit de ocazie. Doar câteva cuvinte. Vreţi să mă ascultaţi?

Marchizul se uită chiorâş, după care se întoarse spre maică-sa:

— E posibil ca domnul Newman să aibă de spus vreun lucru care să merite să fie ascultat?

— Te asigur că am, i-o reteză Newman. De altfel, e de datoria mea să vi-l spun. Vă priveşte direct.

— De datoria dumitale? se miră marchiza, strângându-şi nobila guriţă, în felul acela ciudat al ei, de parcă s-ar fi pregătit să-i tragă o fluierătură. Asta-i treaba dumitale, nu a noastră!

Între timp, madame Urbain îşi înşfăcase fetiţa de mână, cu un gest de surpriză şi de nerăbdare, un gest care îl izbi pe Newman – chiar aşa atent cum era el doar la ceea ce spune – ca fiind, în ciuda extravaganţei lui, capabil, să inspire încredere.

— Dacă domnul Newman are de gând să facă o scenă în public, exclamă ea, măcar pe biata mea fiică s-o scot din această *mêlée.* E prea copilă ca să asiste la o asemenea demonstraţie de proastă creştere!

Cu aceste cuvinte, îşi reluă imediat plimbarea.

— Ar fi mult mai bine să mă ascultaţi, insistă el, cu calmul său imposibil. Sigur, fie că mă ascultaţi, fie că nu, rezultatul e acelaşi. Dar cel puţin veţi fi pregătiţi.

— Dacă te referi la ameninţările acelea fără noimă, replică marchizul, află că nu există absurditate din partea dumitale pentru care să nu fim pregătiţi. Habar n-ai cât de puţin ne pasă.

— Vă pasă, şi încă mult mai mult decât sunteţi dispuşi s-o recunoaşteţi. O clipă! adăugă Newman ca răspuns la o exclamaţie tăioasă a doamnei de Bellegarde. Nu uit deloc că ne aflăm într-un loc public şi, după cum vedeţi, sunt cât se poate de calm. N-am de gând să trâmbiţez secretul vostru trecătorilor. Îl voi păstra, mai întâi şi-ntâi, pentru nişte urechi mai selecte. Oricine ne-ar vedea va crede că stăm de vorbă prieteneşte şi că vă complementez, doamnă, pentru venerabilele dumneavoastră virtuţi.

Marchizul scoase un fel de mârâit care îi trezi eroului nostru, şi pe bună dreptate, imaginea unei spinări ghemuite, a unei cozi zbârlite şi a unei perechi de ochi scânteietori şi răi:

— Te rog să te dai la o parte din calea noastră!

Newman se execută pe dată, iar interlocutorii săi îşi urmară drumul. Dar încă era în apropierea lor şi vocea i se auzi distinct:

— Peste jumătate de oră, Madame de Bellegarde va regreta că nu a aflat exact ce vreau să spun.

Marchiza făcuse câţiva paşi, dar la aceste cuvinte se opri din nou, ca şi când ar fi ţinut să se ştie că nu e ea omul care să dea înapoi fie şi din faţa unor lucruri monstruoase – chiar dacă ele ar fi fost opera unui monstru de grosolănie, cum era Newman.

— Parcă ai fi un negustor ambulant, încercând să-şi vândă mărunţişurile, zise ea.

Aprecierea aceasta fu însoţită de un râs scurt, lipsit de energie, fals – o demonstraţie atât de dezlânată, încât, aşa cum îşi dădu seama pe loc Newman, nu însemna nimic, dacă nu cumva însemna, totuşi, o „frumoasă” nervozitate.

— Să mi le vând? O, nu, vi le dau pe gratis.

Niciodată până acum, indiferent de situaţiile prin care trecuse, nu mai cunoscuse eroul nostru sentimentul acesta atât de plăcut şi de reconfortant de a spune lucrurile pe şleau:

— Ştiţi foarte bine că v-aţi ucis fără milă soţul, un om bolnav şi lipsit de apărare. Sunt în posesia tuturor amănuntelor. Să fiu şi mai precis: mai întâi, aţi făcut tot ce v-a stat în putere să-l nimiciţi, dar nu v-a mers; pe urmă aţi reuşit – vreau să spun că l-aţi dat gata – dintr-o singură lovitură şi aproape fără efort.

Marchiza închise ochii şi tuşi – o tuse seacă, discretă şi care, ca mostră de disimulare şi stăpânire de sine, adversarului ei i se păru desăvârşită.

— Scumpă mamă, i se adresă Urbain, ca şi când reacţia bătrânei ar fi putut fi confundată cu râsul, chiar te amuză atât de mult balivernele astea?

— Continuarea ei şi mai amuzantă, urmă Newman. Nu

v-aş sfătui s-o pierdeţi.

Privirea cu care îl ţintui acum Madame de Bellegarde ar fi putut să fie, potrivit spuselor doamnei Bread şi după câte îşi dădea şi el seama, exact privirea cu care îşi omorâse bărbatul. Pe de altă parte, glasul ei voalat, din care fusese înlăturată orice stridenţă, era, într-un fel sau altul, contrarul acestei priviri:

— Mai amuzantă? Am mai ucis şi pe altcineva?

— Pe fiica dumneavoastră n-o pun la socoteală, deşi, bineînţeles, aş putea s-o număr şi pe ea printre victime, răspunse Newman. Soţul dumneavoastră ştia ce-i pregătiţi. Am o dovadă despre care nici nu v-a trecut prin minte c-ar exista! continuă el, întorcându-se spre marchiz, a cărui faţă arăta îngrozitor de schimonosită. Un document scris şi semnat de Henri-Urbain de Bellegarde. Scris cu mâna lui proprie şi datat după ce dumneavoastră, doamnă, l-aţi părăsit, crezându-l mort, şi în timp ce dumneata, domnule, alergai – nu foarte repede – să cauţi un doctor.

Marchizul se întoarse spre maică-sa. Aceasta se foi în loc, ferindu-şi ochii şi uitându-se dezorientată în jur. În sfârşit, după o scurtă pauză, veni şi răspunsul la privirea neajutorată a fiului, un răspuns îndeajuns de nesatisfăcător:

— Trebuie să stau jos, spuse ea simplu şi se îndreptă spre banca pe care şezuse şi Newman.

— Nu puteai să-mi vorbeşti între patru ochi? i se adresă Urbain de Bellegarde. Într-un mod cu totul şi cu totul neaşteptat, acuzatorului lor, care se şi pomeni întrebându-se dacă nu cumva cuvintele acestea ar putea fi luate, în sfârşit, drept o bază pentru discuţii.

— Ba da, dacă aş fi fost sigur că pot să-i vorbesc şi mamei dumitale între patru ochi, răspunse el. Dar, cum bine ştii, n-am prea avut de ales.

Cu un gest foarte elocvent pentru ceea ce Newman ar fi numit „tăria” ei de caracter, apelând, din instinct, doar

la propriile-i resurse de curaj şi stăpânire de sine, Madame de Bellegarde se aşează pe bancă, într-o atitudine ţeapănă, cu fruntea sus şi cu mâinile împreunate în poală. La început, expresia ce se aşternuse pe chipul ei i se păru eroului nostru – lucru inimaginabil – chiar surâzătoare, dar, când se apropie, îşi dădu seama că nu era vorba decât de o crispare neobişnuită a feţei. În acelaşi timp, însă, Newman văzu că bătrâna nu se lasă pradă agitaţiei, că ştie să se opună emoţiilor cu toată energia unei voinţe inflexibile. Figura ei semeaţă nu prezenta nimic din ceea ce ar fi putut fi socotit drept semn al fricii sau al supunerii. Fusese luată prin surprindere, se clătinase o clipă, dar nu-şi pierduse deloc curajul. Newman simţi cu strângere de inimă că avantajul s-ar putea să rămână şi de data aceasta de partea ei; şi totuşi, nu ar fi fost el însuşi dacă vederea unei femei (fie ea şi o criminală), aflată într-o situaţie atât de neplăcută, l-ar fi lăsat cu totul şi cu totul rece. Bătrâna îi aruncă fiului o privire ce echivala cu porunca de a-şi ţine gura şi de a o lăsa să se descurce singură. Marchizul rămase în picioare, alături de ea; cu mâinile la spate, într-o atitudine care, cum observă prietenul nostru, compensa din plin absenţa graiului. Într-adevăr, pentru mintea lui Newman, această poză provocatoare şi neruşinată – această imitaţie a virtuţii ireproşabile şi a supremei superiorităţi, pe care Urbain de Bellegarde era în stare să şi-o aroge chiar şi-n nelegiuire – urma să rămână până la sfârşit o enigmă.

— Despre ce document vorbeşti? întrebă marchiza, ca şi cum şi-ar fi mărturisit interesul faţă de o posibilă contribuţie la arhivele familiei.

— Exact cum v-am spus. Un document scris de soţul dumneavoastră, după ce l-aţi părăsit, socotindu-l mort – scris în cele două ore cât a durat până v-aţi reîntors. După cum vedeţi, a avut destul timp; n-ar fi trebuit să lipsiţi atât de mult. Denunţă în modul cel mai convingător intenţiile criminale ale soţiei sale.

— Mi-ar plăcea să-l văd, zise ea pe un ton de parcă ar fi fost cel mai firesc lucru din lume să se preocupe de o declaraţie atât de compromiţătoare… pentru autorul ei – un ins atât de penibil de compromis, vai, chiar şi în timpul vieţii.

— M-am gândit la asta, aşa că am adus o copie, spuse Newman, scoţând din buzunarul jiletcii o foaie de hârtie împăturită mărunt.

— Dă-i-o fiului meu, zise ea cu hotărâre.

Şi, în timp ce Newman îi întindea marchizului hârtia, bătrâna adăugă scurt către fiul ei:

— Citeşte-o.

Privirea spălăcită a domnului de Bellegarde trăda o nerăbdare pe care zadarnic ar fi încercat s-o ascundă. El luă hârtia cu degetele sale delicat înmănuşate şi o desfăcu. Se cufundă în lectura ei, fără ca cineva să mai scoată vreo vorbă. Trecuse mult mai mult timp decât ar fi fost necesar ca s-o citească, dar marchizul încă tăcea. Stătea şi o privea fix, stăruitor.

— Unde se află originalul? întrebă între timp Madame de Bellegarde, pe tonul cel mai nevinovat şi mai indiferent din lume.

— Într-un loc foarte sigur. Bineînţeles că nu vă pot arăta *originalul,* răspunse Newman. E un lucru atât de preţios, încât a devenit sfânt pentru mine. S-ar putea să vă vină chef să-l şterpeliţi, adăugă eroul nostru, folosind, cu bună ştiinţă, un limbaj cam pitoresc de această dată, şi am prea multă nevoie de el în altă parte. Dar este o copie foarte corectă. Exceptând scrisul, evident. Dacă doriţi, vi-l autentific prin lege. Probabil că asta o să vă mulţumească… autentificarea prin lege.

În sfârşit, marchizul îşi dezlipi ochii de la hârtie, roşu la faţă, vizibil înfuriat:

— Va fi nevoie, observă el, cu o voce destul de stăpânită totuşi, de o mulţime de autentificări!

— Mă rog, replică Newman, putem recurge oricând la

original.

— Tocmai la original mă refer, preciza marchizul.

— A, nu, originalul, cred eu, va vorbi de la sine. În plus, se pot găsi destui inşi – dintre cei ce-i cunosc scrisul – care să depună mărturie. Gândiţi-vă numai pe câţi o să-i intereseze documentul – dacă aş începe, hai să zicem, cu ducesa, cucoana aceea foarte voinică şi amabilă, al cărei nume l-am uitat, dar care, la recepţia dată de voi, s-a purtat tare drăguţ cu mine. M-a invitat să-i fac o vizită. La vremea respectivă, mi s-a părut că nu prea aş avea ce să-i spun, dar o hârtiuţă ca asta e un subiect gras de discuţie.

— În cazul acesta, ar fi bine, fiule, să păstrezi „hârtiuţa”, îşi tremură bătrâna glasul într-o ironie forţată. Păstreaz-o ca să i-o arăţi mamei dumitale când veţi ajunge acasă.

— Neapărat, întări Newman.

— Şi, după ce termini cu ducesa, ce urmează? se interesă marchizul, împăturind hârtia la loc şi băgând-o în buzunar.

— Ei bine, îmi rămân toţi ceilalţi oameni în faţa cărora aţi avut cruzimea să mă prezentaţi ca jucând un rol de care, la prima ocazie, aţi fost în stare să mă deposedaţi cu brutalitate. Imediat după aceea, mulţi dintre ei mi-au lăsat cartea de vizită, aşa că am numele lor exacte şi voi şti cum să-i găsesc.

O vreme, niciunul dintre cei doi interlocutori ai lui Newman nu scoase o vorbă. Marchiza se uita fix în pământ, iar Urbain de Bellegarde nu-şi mai desprindea privirile şterse de pe faţa maică-sii.

— Asta-i tot ce ai de spus? întrebă în cele din urmă bătrâna.

— Nu. Aş vrea să vă mai spun câteva cuvinte. Sper că înţelegeţi prea bine ce vreau să fac. Susţin că am fost crunt nedreptăţit şi iată că îmi iau revanşa. M-aţi tratat în văzul lumii, în faţa unor oameni invitaţi anume în acest

scop, ca şi cum n-aş fi destul de bun pentru voi. Ţin să arăt lumii că, oricât de ticălos aş putea fi eu, nu voi sunteţi în măsură să o spuneţi.

Madame de Bellegarde rămase încă o dată tăcută, pentru ca apoi, adunându-şi puterile, să dea din nou piept cu duşmanul. Sângele ei rece îl impresionă în continuare pe american ca fiind desăvârşit. Newman se cutremură gândindu-se câtă spaimă, câtă neruşinare, câte suspiciuni şi câte griji nu-i fusese dat bătrânei să semene în jur, într-o viaţă de om!

— Nu-i nevoie să te mai întreb cine îţi este complice la înscenarea aceasta grosolană. Catherine Bread mi-a spus că i-ai cumpărat serviciile.

— N-o acuzaţi pe doamna Bread de venalitate, replică Newman. V-a ţinut secretul toţi aceşti ani. V-a păsuit destul. Soţul dumneavoastră a scris scrisoarea aceasta chiar sub ochii ei şi i-a pus-o în mână cu obligaţia sacră de a o face publică. Numai prin mărinimia ei v-aţi bucurat de atâta amânare.

O clipă, marchiza păru să ezite, după care, declară destul de tăios:

— Ani în şir, soţul meu a făcut ce-a vrut din ea. Impresionant, nu? Probabil că a fost cea mai prăpădită dintre numeroasele lui metrese.

Era singura concesie, pe care binevoia să o facă pentru propria sa apărare.

— Mă îndoiesc de asta, zise Newman. Sunt de părere că e o femeie cu foarte mult bun simţ.

Madame de Bellegarde se ridică de pe bancă:

— Nu pentru a-ţi auzi părerile – oricât de interesante în felul lor – m-am deranjat eu să te ascult. Aşa că dacă, în afară de *ele,* nu ţi-a mai rămas nimic altceva să-mi spui, această încântătoare întrevedere poate lua sfârşit.

Întorcându-se spre marchiz, îl luă din nou de braţ şi reveni, pe un ton nefiresc:

— Spune şi tu ceva, fiule!

Urbain de Bellegarde se uită la ea, îşi trecu mâna peste frunte, fără alt rezultat sigur decât deplasarea pălăriei mult de la locul ei, după care, cu voce tandră, mângâietoare, se interesă la fel de nefiresc:

— Ce să spun?

— Nu-i decât un singur lucru de spus – că nu merita, zău, osteneala să fim agăţaţi pe stradă ca nişte hoţi de buzunare, pentru o asemenea reprezentaţie.

Însă marchizul crezu de cuviinţă că poate sări peste asta:

— Hârtia dumitale, i se adresă el lui Newman, este, evident, cel mai grosolan dintre falsuri.

Newman clătină din cap cât se poate de amuzat:

— Monsieur de Bellegarde, mama dumitale se descurcă mult mai bine. S-a descurcat mai bine chiar din prima zi când v-am cunoscut. Sunteţi o femeie puternică şi curajoasă, doamnă, continuă el. Mare păcat că v-aţi făcut din mine un duşman. Aş fi fost unul dintre cei mai mari admiratori ai dumneavoastră.

De parcă nici n-ar fi auzit cuvintele acestea, bătrâna i se adresă fiului:

— *Mon pauvre ami,* trebuie, să mă duci imediat la trăsură.

Newman se dădu la o parte şi-i lăsă să plece. Îi urmări o vreme cu privirea şi o văzu pe madame Urbain ieşind de pe o cărăruie laterală, împreună cu fetiţa, şi îndreptându-se spre ei. Marchiza se opri să-şi sărute nepoata. „Într-adevăr, puternică... naiba s-o ia!” oftă el. Şi o luă spre casă, cu o senzaţie destul de apropiată de cea a înfrângerii. Bătrâna rămânea inaccesibilă! Dar, după ce se mai gândi puţin, îşi zise că purtarea al cărei martor fusese nu era deloc expresia unui autentic sentiment de securitate personală şi cu atât mai puţin a unei reale nevinovăţii. Nu, era decât o formă superioară a trufiei insolente, a ceea ce monsieur Nioche numea *l’usage du monde,* iar doamna Tristram, maniere alese. „S-o vedem

ce zice după ce citeşte scrisoarea!” îşi spuse el, convins că nu va trece mult timp şi Madame de Bellegarde îi va da, totuşi, un semn de viaţă.

Lucrul se petrecu mai repede chiar decât se aştepta el. A doua zi, în cursul dimineţii, pe când tocmai se pregătea să ceară să i se servească dejunul, i se aduse, cartea de vizită a domnului de Bellegarde. „Bătrâna a văzut ce scrie şi a avut o noapte proastă”, presupuse el. Îşi primi imediat oaspetele, care îşi făcu intrarea cu aerul unui ambasador, reprezentant al unei mari puteri, aflat în situaţia neplăcută de a parlamenta cu delegatul unui trib barbar, căruia cine ştie ce incident absurd îi dăduse, pe moment, posibilitatea unor manifestări dezgustător de agasante. Oricum, ambasadorul avusese şi el, o noapte proastă şi ţinuta sa impecabilă nu făcea decât să-i pună şi mai mult în evidenţă ura bolnăvicioasă din ochi şi petele acelea urâte de pe pielea sa fină, care nu erau altceva, în imaginaţia gazdei, decât amprentele necruţătoare ale fricii. Urbain de Bellegarde rămase un moment în picioare, respirând grăbit şi cu degetul arătător îndreptat poruncitor spre Newman. Acesta îi făcu semn să se aşeze.

— Ceea ce am de spus, declară marchizul, n-o să-mi ia deloc timp şi nu reclamă niciun fel de protocol.

— Mă rog, cum doreşti. Sunt gata să te ascult.

După ce îşi roti ochii prin încăpere, monsieur de Bellegarde întrebă:

— În ce condiţii ai accepta să te desparţi de ceea ce numeşti dumneata „originalul”?

— Ah, în nicio condiţie!

Şi în timp ce, cu capul aplecat într-o parte şi cu mâinile la spate, îşi privea musafirul de parcă ar fi ţinut să-i sondeze profunzimea urii al cărei obiect era, Newman adăugă:

— Dacă pentru asta ai venit, chiar nu merită să stai jos.

Totuşi, ca şi cum n-ar fi auzit aceste cuvinte, monsieur de Bellegarde continuă:

— Aseară, mama şi cu mine am stat de vorbă despre povestea aia a dumitale. Poate că vei fi surprins să afli că micuţul document ni se pare... a... ni se pare... caracteristic, încheie el, ezitând asupra cuvântului, ca şi cum i-ar fi fost silă să-l pronunţe.

Newman izbucni într-un râs nestăpânit:

— Caracteristic pentru mama dumitale şi pentru dumneata, astă vrei să spui, nu?

— Caracteristic pentru deplorabilul meu tată.

— Aşa? Nu, nu sunt surprins. Uiţi că m-ai obişnuit cu surprizele, continuă Newman să râdă.

— Din respect pentru el, urmă marchizul, din puţina consideraţie pe care o mai datorăm memoriei lui, am dori să nu fie arătat lumii drept autorul unui atac absolut diabolic împotriva reputaţiei unei soţii a cărei singură vină e că s-a supus unor repetate ultragii.

— Oh, înţeleg! Totul, de dragul tatălui dumitale!

Şi se porni să râdă aşa cum îşi îngăduia el să râdă atunci când era, dacă nu foarte amuzat, în orice caz foarte mulţumit: un râs nezgomotos, cu buzele strânse, mai mult pentru propriul său suflet.

Dar monsieur de Bellegarde nu-şi părăsi gravitatea:

— Există câţiva dintre prietenii lui apropiaţi pentru care dezvăluirea unei „inspiraţii” atât de nefericite ar însemna o mare durere. Chiar dacă, să zicem, am întări cu probe medicale incontestabile supoziţia că, în fond, nu-i vorba decât de o minte rătăcită de febră, *il en resterait quelque chose*[50]. Până şi-n cel mai bun caz, şi tot ar fi neplăcut pentru amintirea lui. Foarte neplăcut!

— Nu umblaţi cu probe medicale, îl sfătui Newman. Nu vă atingeţi de doctori, ca nici ei să nu se atingă de voi. Nu mă feresc să-ţi spun că, în ce mă priveşte, n-am scris nici unuia dintre domnii care l-au îngrijit pe tatăl dumitale.

Pe masca palidă a oaspetelui lui Newman i se păru că vede – şi se bucură în sinea lui – anumite semne după

[50] Tot ar mai rămâne ceva (în fr. în text).

care această ultimă informaţie s-ar fi zis că nimerise exact unde trebuie. Cu toate acestea, marchizul continuă să peroreze la fel de bătăios:

— De pildă, madame d'Outreville, despre care vorbeai ieri. Nu pot să-mi închipui c-ar exista vreun lucru care s-o şocheze mai mult ca acesta.

— Oh. Sunt întru totul pregătit s-o şochez pe madame d'Outreville. De fapt, asta şi urmăresc. *Vreau* să şochez o grămadă de oameni.

Monsieur de Bellegarde îşi examină un moment tighelul alb, fin al uneia dintre mănuşile sale negre. Apoi, fără să-şi ridice privirea, zise:

— Nu-ţi oferim bani. Presupun c-ar fi inutil.

Newman se răsuci pe călcâie, făcu de câteva ori înconjurul camerei, după care se întoarse de unde plecase.

— *Ce* îmi oferiţi voi? După cât îmi dau eu seama, generozitatea poate veni numai şi numai din partea mea.

Marchizul îşi lăsă braţele să-i atârne drept pe lângă corp şi-şi ridică şi mai sus capul:

— Ceea ce-ţi oferim noi este o şansă – o şansă pe care un gentleman s-ar cuveni s-o aprecieze. Şansa de a te abţine să arunci o pată îngrozitoare pe memoria unui om care a avut, e adevărat, destule păcate, dar care, personal, nu ţi-a făcut niciun rău.

— La asta, sunt două lucruri de spus, replică Newman. Primul, că voi nu mă consideraţi „un gentleman" şi, prin urmare, nu sunt în stare să apreciez „şansa" pe care mi-o oferiţi. Vezi, e chiar argumentul forte al dumitale; o nenorocită de regulă ce nu se aplică în ambele sensuri. Al doilea… ei da, ca să fiu scurt, tot ce-mi înşiri dumneata sunt numai tâmpenii.

Oricât de mare îi era amărăciunea, eroul nostru (credincios unui anume ideal, pe care, aşa cum am mai spus-o şi altă dată, şi-l fixase definitiv în faţa ochilor minţii) avusese mereu grijă să evite grosolănia, astfel că

se mustră imediat pentru violenţa nestăpânită a acestor ultime cuvinte. Însă marchizul trecu peste ele cu mult mai multă seninătate decât ar fi fost de aşteptat din partea lui. În calitatea sa de măreţ ambasador, el îşi urmă nestingherit politica de ignorare a tot ce putea fi dezagreabil în replicile adversarului. Fixă mai întâi arabescurile aurite de pe peretele opus, după care îşi deplasă privirea asupra lui Newman, uitându-se la el ca şi când şi acesta ar fi fost un element – un element voluminos şi grotesc – dintr-un vulgar ansamblu de decoraţii interioare.

— Îţi dai seama, probabil, că o atitudine atât de mărturisit vindicativă – vindicativă, având în vedere tocmai eşecul dumitale – nu are, în ceea ce te priveşte, sorţi de izbândă.

— Ce înţelegi prin „sorţi de izbândă”?

— Păi, îţi rosteşti singur condamnarea. Este evident! Presupun însă că lucrul acesta face parte din programul dumitale. Îţi propui să ne împroşti cu noroi (cu această dezgustătoare *ordure* în care te-ai complăcut să scormoneşti) şi-ţi închipui, speri ca măcar o parte din el să ne mânjească reputaţia. Fireşte, explică marchizul, pe un ton de maximă luciditate, noi ştim că aşa ceva nu-i posibil, dar dumneata îţi încerci norocul şi ţii cu tot dinadinsul să ne demonstrezi că ai mâinile murdare.

— Comparaţia e bună. Cel puţin, jumătate din ea se potriveşte, zise Newman. Da, încerc să vă stric reputaţia. Referitor însă la mâini, află că sunt curate. Am avut grijă să nu ating murdăria decât cu vârful degetelor.

Monsieur de Bellegarde îşi privi, un moment interiorul pălăriei, după care declară:

— Toţi prietenii noştri sunt cu totul şi cu totul de partea noastră. Ar fi procedat şi ei exact cum am procedat noi.

— O să cred acest lucru când o să-l aud din gura lor. Până atunci, rămân la părerea ceva mai bună pe care o am despre caracterul oamenilor.

Marchizul îşi pironi din nou privirea în adâncurile pălăriei:

— Sărmana, rătăcita mea soră, îşi iubea extrem de mult tatăl. Dacă ar afla de existenţa acelor cuvinte josnice – josnice şi demente, totodată – de bileţelul acela de care ai de gând să te foloseşti într-un mod atât de scandalos, ţi-ar cere, cu mândrie şi în numele respectului filial, să-i dai imediat hârtiuţa. Iar ea ar distruge-o pe loc.

— Foarte posibil, răspunse Newman. Dar nu va afla. Am fost ieri în lăcaşul acela îngrozitor şi ştiu ce face ea acolo, ştiu ce destin o aşteaptă. Dumnezeule mare! Poţi ghici şi singur dacă spectacolul la care am asistat, mă îndeamnă sau nu să vă iert!

Se părea că monsieur de Bellegarde nu mai avea nimic de spus. Continuă, totuşi, să stea locului, în picioare, rigid, elegant, cu aerul unui om care-şi închipuie că simpla lui prezenţă fizică valorează cât un discurs. Newman se uită la el şi, fără să-i facă nici cea mai neînsemnată concesie în chestiunea esenţială, simţi impulsul – absurdă generozitate! – de a-l ajuta să se retragă decent:

— După cum vezi, ideea dumitale – deşi ingenioasă în felul ei – nu merge. Îmi oferiţi prea puţin.

— Propune dumneata ceva, rosti, în sfârşit, marchizul.

— Daţi-mi-o înapoi pe Madame de Cintré, aşa cum era ea înainte de a-i fi otrăvit voi sufletul şi de a o fi aruncat în braţele deznădejdii.

Monsieur de Bellegarde îşi azvârli capul pe spate şi se îmbujoră tot de năvala sângelui:

— Niciodată!

— Nu puteţi.

— Chiar dacă am putea, tot n-am accepta! Nimic nu s-a schimbat în sentimentul care ne-a făcut să dezaprobăm căsătoria ei cu dumneata.

— „Să dezaprobaţi” sună admirabil! exclamă Newman. Zău dacă merita să te deranjezi până aici numai pentru a-

mi spune că nici măcar nu vă e ruşine de voi înşivă. Poate că aş fi ajuns să mă gândesc la voi ca la nişte suflete roase de remuşeare, aproape cu milă.

Marchizul se îndreptă încet spre ieşire, iar Newman îl urmă şi-i deschise uşa.

— Umblatul prin casele oamenilor cu petecul acela de hârtie va fi, din partea dumitale, cel mai vulgar procedeu din câte se pot imagina. La rândul nostru, întrucât te-am admis în *notre intimité,* nu prea o să ne convină. Nu negăm deloc acest lucru. Altfel, însă, n-o să ne incomodeze.

— În ordine, zise Newman după o clipă, de gândire. Nici nu ştiu dacă vreau să vă fac un rău mai mare decât să regretaţi relaţiile pe care le-aţi avut cu mine. Numai nu fiţi prea siguri, adăugă el, că vă daţi seama de pe acum cât de mult *s-ar putea* să regretaţi.

Monsieur de Bellegarde rămase un moment cu ochii în pământ, profund meditativ, de parcă şi-ar fi stors creierii să descopere ce altceva ar mai fi putut face pentru a salva reputaţia tatălui său. Sfârşi prin a da drumul unui oftat scurt şi sastisit care părea să spună că, neavând încotro, va trebui să-l lase pe răposatul marchiz să-şi primească pedeapsa infamiei la care se pretase. Ridică uşor din umeri, îşi recuperă eleganta umbrelă din mâna servitorului aflat în vestibul şi, cu pas maiestuos, părăsi casa. Newman stătu nemişcat până auzi închizându-se uşa, după care începu să se plimbe de colo până colo, cu mâinile în buzunare şi fredonând încetişor o melodie ce aducea destul de bine a mormăit.

XXV

SE DUSE SĂ STEA DE VORBA CU voluminoasa şi mucalita ducesă şi o găsi acasă. În clipa în care intră în salon, un bătrân cu nas mare şi cu un baston cu măciulie de aur tocmai îşi lua rămas bun de la gazdă. Ieşind, el făcu o lungă plecăciune în faţa lui Newman, iar eroul nostru bănui că trebuie să fie unul dintre personajele acelea măreţe cu care dăduse mâna la serata doamnei de Bellegarde. Aşezată într-un fotoliu, din care nu catadicsi să se mişte, străjuită dintr-o parte de o uriaşă glastră cu flori şi din cealaltă parte de un vraf de romane cu coperţi trandafirii, cu o imensă tapiserie atârnându-i din poală, ducesa oferea ochilor o privelişte vastă şi impunătoare. Expresia ei era însă extrem de amabilă şi nu exista nimic în purtarea ei care să descurajeze marea încredere cu care venise Newman. Lansându-se în conversaţie cu o incredibilă vioiciune, impozanta cucoană vorbi despre flori şi cărţi, despre teatre, despre instituţiile specifice ţării de baştină a eroului nostru, despre umezeala Parisului, despre tenul grozav al americancelor, despre impresiile pe care i le lăsase lui Newman Franţa, despre părerea oaspetelui în legătură cu franţuzoaicele. Toate acestea beneficiară de o copioasă şi dezinvoltă revărsare de cuvinte dinspre partea ducesei, care, ca multe dintre compatrioatele sale, era un spirit specializat mai degrabă în răspunsuri decât

în întrebări, o persoană obişnuită să rostească „vorbe de duh”, pentru ca apoi să aibă grijă să şi le pună tot ea în circulaţie şi care era gata să-ţi facă oricând cadou opinii facile, la îndemâna oricui, împachetate frumos în ambalajul aurit al unui fericit galicism. Newman venise la ea să-şi spună necazul, dar iată că se pomeni într-o atmosferă în care, după toate aparenţele, nu era loc pentru asemenea fleacuri; o atmosferă în care aerul îngheţat al grijilor nu pătrunsese niciodată şi care părea compusă numai şi numai din parfumuri intelectuale moi, dulcege, stătute. Sentimentul cu care o privise pe madame d’Outreville la festivitatea aceea făţarnică a clanului de Bellegarde îi reveni acum: o formidabilă actriţă bătrână care îşi joacă la perfecţie rolul într-o comedie deosebit de „selectă”. Observă curând că venerabila matroană nu-i pune niciun fel de întrebare în legătură cu prietenii lor comuni; de pe buzele ei nu scăpă nicio aluzie la împrejurările în care îi fusese prezentat. Madame d’Outreville nu se prefăcea că ignoră schimbarea intervenită în situaţia eroului nostru, dar nici nu se arăta grăbită să-i împărtăşească durerea. Surâdea doar şi perora şi compara coloritul lânii, delicat nuanţat, din tapiseria domniei sale, de parcă cei doi de Bellegarde şi fărădelegea lor nici n-ar fi aparţinut acestei lumi. „Se fereşte!” îşi zise el şi, ajungând la concluzia că aceasta îi era politica, fu curios să vadă cum se va desdescurca şi mai departe. Madame d’Outreville se descurcă de minune. În ochişorii ei limpezi, ageri şi expresivi, care făceau să i se uite aproape lipsa de frumuseţe, Newman nu surprinse o singură lucire ce ar fi putut să sugereze existenţa vreunui gând ascuns, nici umbră de teamă că musafirul ar îndrăzni să încalce un teritoriu pe care ea personal şi-a propus să-l ocolească. „Pe cinstea mea, îşi spuse el, joacă perfect. Oamenii ăştia sunt uniţi ca degetele de la mână. Şi dacă cineva din afara lor ar putea sau nu să le suspecteze buna-credinţă, ei ştiu sigur că se

pot bizui unii pe alţii”.

Ajuns în acest punct al meditaţiilor sale, Newman începu chiar să o admire pe ducesă pentru manierele ei desăvârşite. Simţea (şi nu se înşela deloc) că purtarea ei nu era cu nimic mai puţin civilizată decât ar fi fost în cazul în care proiectul de căsătorie încă ar mai fi stat în picioare. În acelaşi timp, era conştient însă că nu va trece nici măcar cu un milimetru dincolo de această curtoazie. „Domnul Newman – îşi zicea probabil eminenta cucoană – a venit în vizită. Dumnezeu ştie de ce o mai fi venit, după tot ceea ce se întâmplase. În fine. Este aici, aşa că timp de o jumătate de oră va trebui să fiu *charmante.* Oricum, n-o să-l mai văd”. Negăsind niciun prilej favorabil de a-şi spune păsul, eroul nostru se cufundă în aceste reflecţii mai puţin pătimaş decât ar fi fost de aşteptat; îşi întinse picioarele în voie, după vechiul său obicei şi chiar râse puţin, un râs aprobator şi discret. Pe urmă, în timp ce amfitrioana îi povestea ceva în legătură cu un *mot* cu care mama domniei-sale, pe când era extrem de tânără, îi dăduse peste nas marelui Napoleon, îi trecu prin cap ideea că eschivarea ducesei de a duce în discuţie un capitol din isteria Franţei – cel al familiei de Bellegarde, oricum mai interesant pentru el – ar putea fi, de fapt, o dovadă de maximă consideraţie faţă de sentimentele sale. Probabil că atitudinea ei pornea mai curând din delicateţe decât din diplomaţie. Newman era pe punctul de a spune şi el câteva lucruri, de natură să-i uşureze şi mai mult mărturisirea la care se hotărâse s-o facă părtaşă, când un servitor anunţă sosirea unui nou oaspete. La auzul numelui acestuia – numele unui prinţ italian – ducesa se îmbufnă puţin, abia perceptibil şi-i zise iute lui Newman:

— Te rog să rămâi. Doresc ca vizita aceasta să fie scurtă.

Rugămintea amfitrioanei îl încurajă pe eroul nostru să spere că, la urma urmei, tot vor ajunge să vorbească

despre familia de Bellegarde.

Prinţul era un bărbat mic, îndesat şi cu un cap disproporţionat de mare. Negricios la faţă, avea nişte sprâncene stufoase, de sub care te sfredelea o privire severă, fixă, oarecum provocatoare; o privire ce părea să desfidă pe oricine ar fi încercat să gândească măcar că domnia sa are dovleacul cam prea voluminos. Judecând după cererea adresată prietenului nostru, ai fi zis că ducesa îl socoteşte pe noul venit un plicticos şi jumătate; totuşi, după şuvoiul nestăvilit de vorbe cu care îl întâmpină, lucrul nu era deloc vizibil. Distinsa cucoană îşi lăsă limbariţa să zburde în voie, improvizând variaţiuni peste variaţiuni, ca într-o veche operă rococo, pentru ca, din când în când, să se mai şi oprească şi să dea la iveală câte un *mot,* în maniera în care o balerină se învârte în loc – cu braţele împreunate şi pentru a-şi mai trage şi ea sufletul – într-un echilibru extatic. Madame d'Outreville caracteriză cu neîntrecută măiestrie spiritul italian şi savoarea smochinelor din Sorrento, prevesti viitorul îndepărtat al regatului italian (dezgust total faţă de stăpânirea sardiniană brutală şi întoarcere definitivă, în întreaga peninsulă, la domnia blândă a Sfântului Părinte) şi, în sfârşit, abordă afacerile amoroase ale prieteniei lor *cette pauvre princesse,* o doamnă necunoscută lui Newman şi care, toată lumea ştia asta, avea o inimă tare largă. Istorioara fu supusă unor serioase intervenţii şi precizări din partea prinţului, care, evident, nu avea legături cu eroina în chestiune, oricum nu altele decât cele ce reieşeau dintr-o cunoaştere amănunţită a aventurilor puse pe seama ei. După ce se asigură că Newman nu se află într-o dispoziţie glumeaţă şi că n-are de gând să râdă nici de mărimea căpăţânii domniei-sale, nici de autenticitatea faptelor, prinţul se lansă în discuţie cu o însufleţire pe care ducesa, atunci când îl luase drept un personaj plicticos, nu avusese cum să o prevadă. De la pasiunile frecvente şi atât de năstruşnic orientate ale

prieteniei lor, companionii lui Newman ajunseră să analizeze *le coté passionel* al nobilimii florentine în general; nu de mult, ducesa îşi petrecuse câteva săptămâni în intimitatea acelei societăţi şi era foarte bine informată în materie. Subiectul se transformă, la rându-i într-un examen al sensibilităţii italiene *per se.* Ducesa, care ajunsese la nişte concluzii foarte originale, socotea că, în comparaţie cu alte popoare, inima italienilor era organul cel mai puţin sensibil din tot ce întâlnise ea vreodată, dădu exemple care vorbeau de la sine despre înclinaţia machiavelică a sufletului peninsular de a calcula în orice împrejurare avantajele şi dezavantajele posibile, pentru a declara în final că, din punctul ei de vedere, în inima acestor oameni n-ai să găseşti decât cifre aritmetice şi sloiuri de gheaţă. Prinţul se făcu foc şi pară, îşi folosi întreaga elocinţă pentru a o combate, iar vizită sa se dovedi de-a dreptul încântătoare.

Fireşte, Newman nu participa la acest război. Cu capul aplecat puţin într-o parte, stătea doar şi-i urmărea pe cei doi combatanţi. În timp ce perora, ducesa se uita adesea la prietenul nostru, însoţindu-şi privirea şi de câte un zâmbet, de parcă ar fi vrut să-i dea de înţeles, în felul acela fermecător, specific naţiei sale, că numai pentru urechile lui, ale lui Newman, merita să se spună ceva atât de inteligent. Dar eroul nostru nu spunea nimic şi, după o vreme, gândurile începură să-i rătăcească pe alte căi. Un sentiment ciudat puse stăpânire pe el şi, brusc, realiză întreaga absurditate a demersului său. La urma urmei ce naiba avea el de vorbit cu ducesa? La ce i-ar folosi să demaşte în faţa ei lipsa de loialitate a familiei de Bellegarde şi, pe deasupra, s-o mai şi denunţe pe marchiză drept ucigaşă? Din punct de vedere moral, Newman părea să fi făcut un salt extrem de periculos, pentru ca acum, odată revenit pe propriile-i picioare, să vadă lucrurile cu totul altfel decât înainte. Ca sub efectul unui curent de aer rece, simţi cum voinţa i se întăreşte,

îndreptată însă în cu totul alt sens, cum el însuşi se înfăşoară şi mai strâns în haina reticenţelor. Ce fusese oare în capul lui când îşi închipuise că madame d'Outreville ar putea să-l ajute? Cu ce l-ar consola pe el dezaprobarea ducesei? Ce importanţă avea pentru el opinia ei despre cei doi de Bellegarde? O asemenea opinie era aproape la fel de neinteresantă ca şi cea a clanului de Bellegarde despre madame d'Outreville. Să-l ajute ducesa? Femeia aceasta obeză, flască, nepăsătoare şi artificială? Ea care de douăzeci de minute încoace nu făcea altceva decât să ridice între ei doi un zid de fraze politicoase, felicitându-se, desigur, că în păienjenişul acesta de vorbe el, Newman, nu va găsi niciodată o portiţă de scăpare? Oare aici ajunsese el – să cerşească hatâruri din partea unor zei falşi şi să caute simpatia unor oameni pentru care el însuşi nu avea niciun fel de simpatie? Sprijinidu-şi mâinile de genunchi, eroul nostru rămase un timp gânditor, cu ochii pierduţi în fundul pălăriei. Aceeaşi, mereu aceeaşi întrebare îi răsuna în auz: era oare posibil să zbiere şi el precum animalul acela cu urechile prea lungi? Indiferent dacă ducesa ar fi dispusă să-i asculte sau nu povestea, el nu-i va spune nimic. Să-şi mai piardă o jumătate de ceas pentru plăcerea de a-i demasca pe cei doi de Bellegarde? La dracul cu cei doi de Bellegarde! Se ridică brusc şi se apropie de amfitrioană pentru a-şi lua rămas bun.

— Nu mai poţi să stai? întrebă ea pe un ton graţios.

— Vă rog să mă iertaţi, dar trebuie să plec.

Madame d'Outreville şovăi o clipă, după care zise:

— Mi s-a părut că ai fi vrut să-mi spui ceva deosebit.

Newman îi înfruntă privirea. Se simţi puţin ameţit.

Abia acum îşi dădea seama de pericolul prin care trecuse sau, cel puţin, de înălţimea la care îşi executase saltul. Micul prinţ italian îi veni în ajutor:

— Ah, madame, suspină el din adâncul sufletului, cine n-ar vrea să vă spună ceva deosebit?

— Nu-l învăţa pe domnul Newman să spună *fadaises*[51]. Este meritul lui că nu se pricepe la aşa ceva.

— Aşa e, admise Newman. Nu mă pricep la *fadaises* şi nu vreau să spun nimic neplăcut.

— Sunt convinsă că eşti un om cu foarte mult bun simţ! surâse madame d'Outreville şi, în timp ce Newman se retrăgea, înclină uşor din cap în semn de adio.

Odată ajuns afară, eroul nostru se opri un moment pe trotuar, stând şi întrebându-se dacă, în definitiv, nu se dovedise un măgar şi mai mare când se răzgândise şi nu-i dăduse prea distinsei cucoane posibilitatea să miroasă şi ea puţin din buchetul său cu flori ciudate. Pe urmă înţelese definitiv, având chiar sentimentul unei descoperiri, că pur şi simplu i-ar fi extrem de neplăcut să vorbească, indiferent cine i-ar fi fost interlocutorul, despre cei din neamul de Bellegarde. Dintr-o dată, îi apăru limpede că singurul lucru pe care şi-l dorea cu adevărat era să şi-i scoată din minte, să nu se mai gândească niciodată la ei. Cum indecizia nu se număra, totuşi, printre slăbiciunile prietenului nostru, nici în acest caz ea nu dură mult. Timp de trei zile, se strădui din toate puterile să-şi alunge orice gând – orice gând, fireşte, în legătură cu marchiza şi cu fiul ei. În seara celei de a treia zile, se duse să ia masa în Avénue d'Iéna şi, cum doamna Tristram le pronunţă numele, Newman îi ceru, pe un ton aproape sever, să se abţină de la aşa ceva. Incidentul îi oferi lui Tom Tristram mult aşteptata ocazie de a-şi prezenta condoleanţele.

El se aplecă înainte, îşi puse mâna pe braţul lui Newman, strângându-şi buzele şi clătinând din cap:

— Adevărul este, dragul meu prieten, că niciodată n-ar fi trebuit să te vâri în chestia asta. Ştiu că nu tu eşti cel vinovat şi că toată trebuşoara e opera nevesti-mi. Dacă vrei să-i zici câteva, n-ai decât. Nu mă bag. Îţi las mână liberă să i-o plăteşti cu vârf şi îndesat. Ştii că eu personal

[51] Platitudini (în fr. în text).

nu mă ating de ea nici c-o floare, dar mă gândesc că nu i-ar strica să i se mai dea puţintel peste nas. De ce nu m-ai ascultat pe *mine?* Ştii că n-am avut pic de încredere în povestea asta. Mi-am dat seama că-i o aventură, un fel de salt mortal, din care, până şi-n cel mai fericit caz, n-aveai cum să nu te alegi cu o vânătaie zdravănă. Nu pretind că as fi un nemaipomenit *homme à femmes,* cum se spune pe aici, însă în privinţa sexului frumos am intuiţie. Am şi eu părerile mele, la care am ajuns, fir-ar să fie, pe căile cele mai cinstite. Însă nu mi s-a întâmplat să-mi exprim neîncrederea faţă de o femeie şi să nu iasă apoi la iveală că am avut dreptate. Cu Lizzie, de exemplu, nu m-am înşelat deloc; întotdeauna am avut îndoieli în legătură cu ea. Orice ai putea să gândeşti despre situaţia mea actuală, trebuie să recunosc că cel puţin m-am legat singur, în deplină cunoştinţă de cauză. Acum, imaginează-ţi că ai fi ajuns şi tu într-o colivie ca asta cu îngâmfata şi frigida aia de contesă. Poţi să fii sigur că o nevastă ca ea şi-ar fi arătat repede gheruţele. Şi, pe cuvântul meu, nu văd la cine ai fi putut să te duci şi să găseşti înţelegere. La marchiz? În niciun caz, dragă Newman. Cu ăsta nu se poate vorbi omeneşte. Ţi-a dat el de înţeles vreodată c-ar dori aşa ceva? A încercat el vreodată să te vadă între patru ochi? Te-a invitat în vreo seară măcar să-i faci o vizită şi să fumaţi o ţigară împreună sau să treci pe la domnia-sa, după ce ţi-ai luat rămas bun de la cucoane, şi să beţi un păhărel? Nu, nu-mi vine să cred că te-ai fi ales cu mare lucru de la *dânsul.* Cât despre maică-sa, descendenta aia a o sută de conţi, ei bine, luminăţia sa îţi lasă un gust mai amar decât cel mai amar dintre hapuri. Ştii, francezii au o vorbă grozavă, pe care o folosesc la tot pasul; la ei totul este (sau ar trebui să fie) „simpatic”. Ei bine, Madame de Bellegarde e aproape tot atât de simpatică pe cât de simpatic e borcanul ăla cu muştar. Dracul s-o ia, dar indivizii ăştia-s de piatră. Parcă nici nu le-ar curge sânge prin vine. Am

simţit-o pe pielea mea la balul ăla al lor. Aveam senzaţia că mă plimb prin sala armelor din Turnul Londrei – toţi înţepeniţi în armurile strămoşeşti, toţi agăţaţi în câte o panoplie. Ehei, băieţaş, să nu mi-o iei în nume de rău că ţi-o spun, dar poţi fi sigur că singurul lucru pe care-l voiau de la tine erau banii. Mă pricep niţeluş la treaba asta; îmi dau seama exact când cineva urmăreşte să pună laba pe banii altuia. De ce s-au oprit tocmai la mijlocul chestiei, habar n-am. Presupun că li s-a ivit ocazia să pună mâna pe punga altuia, fără să se mai chinuiască atâta. N-are sens să intrăm în amănunte. Se prea poate ca ideea de a ţi se da cu piciorul să nu fi pornit chiar de la contesa voastră – a ta şi a nevesti-mi; mai degrabă bătrâna e cea care a sfătuit-o să-ţi întoarcă spatele. După câte am mirosit eu, pungaşele astea două, Claire şi cu maică-sa, lucrează mână-n mână. Oricum, ai scăpat la timp, bătrâne. Să-ţi intre bine în cap asta. Iar dacă-ţi vorbesc fără înconjur e numai şi numai pentru că ţin atât de mult la tine. Şi tot pentru că te iubesc, pot să-ţi spun că mie mai curând mi-ar fi trecut prin minte să-i fac curte obeliscului din Place de la Concorde decât gălbejitei ăleia excentrice.

Tot timpul cât dură acest discurs înflăcărat, Newman se uită la Tristram cu o privire stinsă. Niciodată până acum nu simţise eroul nostru cât de mult depăşise el faza vechii şi echilibratei lui camaraderii cu Tom Tristram. Ochii doamnei Tristram aruncau în direcţia soţului domniei-sale adevărate jerbe de scântei. În sfârşit, ea se întoarse spre Newman, cu un surâs uşor macabru:

— Cel puţin, zise ea, trebuie să fii drept cu Tom şi să-i apreciezi cum se cuvine modul absolut strălucit în care se pricepe să dreagă indiscreţiile unei soţii prea zeloase.

Dar, chiar şi fără şfichiuirile limbii ascuţite a amicului său, amărăciunea din sufletul lui Newman tot şi-ar fi arătat colţii. Şi-ar fi putut-o ţine în frâu numai dacă ar fi putut să nu se mai gândească la dragostea pierdută, însă

în momentul de faţă fiecare zi nu făcea decât să-i mărească şi mai mult suferinţa. Zadarnic îl rugă doamna Tristram *se faire,* cum formula ea, *une raison.* Simpla vedere a lui, îl asigură această prietenă, o făcea nefericită.

— Cum aş putea să mă resemnez? întrebă el cu voce tremurătoare. Cum aş putea, când şi pe *mine* simpla vedere a oricărui lucru din jur mă face la fel de nefericit? Mă simt exact ca un văduv buimăcit de pierderea celei dragi – dar un văduv care nu are nici măcar consolarea de a se putea duce la mormântul soţiei, care nu are dreptul să poarte nici măcar o panglică de doliu la pălărie. Mă simt, adăugă el după o clipă, ca şi cum mi-ar fi fost ucisă nevasta, iar asasinii ar umbla încă liberi şi nestingheriţi.

Doamna Tristram nu răspunse imediat. În cele din urmă, cu un surâs forţat, dar mult mai puţin izbutit decât atâtea alte surâsuri simulate de buzele ei, întrebă:

— Chiar eşti convins că ai fi fost fericit?

Newman o privi surprins, după care clătină dezaprobator din cap:

— Cam timidă întrebarea. Nu prea ţi se potriveşte.

— Ei bine, continuă, ea, de parcă şi-ar fi însuşit observaţia, nu cred că ar fi fost o căsătorie cu adevărat reuşită.

— N-ai decât să spui că ar fi eşuat lamentabil, replică el iritat. Eşec contra eşec, dar tot l-aş fi preferat pe acela celui de faţă.

— Aş fi fost şi eu curioasă să văd cum ar fi evoluat lucrurile, zise ea cu un aer meditativ. Ar fi fost ceva foarte bizar.

— Oare din curiozitate m-ai incitat să fac acest pas?

— Puţintel, da, răspunse ea pe un ton mult mai îndrăzneţ acum.

Newman îi aruncă o privire furioasă, cea mai furioasă din câte îi fusese sortit să-i arunce vreodată, se ridică de pe scaun şi-şi luă pălăria. Doamna Tristram îl urmări

câteva clipe cu atenţie, după care zise:

— Cuvântul sună foarte crud, totuşi e mai puţin crud decât pare. Curiozitatea joacă un rol destul de important în aproape tot ce fac eu. Am vrut să văd, în primul rând, dacă un asemenea mariaj este posibil şi, în al doilea rând, dacă da, ce se va întâmpla după aceea.

— Aşadar, n-ai crezut în această căsătorie, îi reproşă el.

— Ba da, am crezut... am crezut că va avea loc şi că vei fi fericit. Altfel, dacă totul s-ar fi redus din partea mea doar la simple speculaţii, aş fi fost creatura cea mai lipsită de inimă. *Dar,* urmă ea, punându-şi mâna pe braţul lui Newman, şi hazardându-se într-un surâs grav, află că ideea acestei căsătorii reprezintă zborul cel mai înalt pe care şi l-a permis vreodată o fantezie şi aşa îndeajuns de îndrăzneaţă!

După ce mai continuă puţin pe acelaşi ton, doamna Tristram îl sfătui pe Newman să părăsească Parisul şi să plece într-o călătorie de vreo trei luni. Schimbarea de decor îi va face bine şi, departe de locurile şi de oamenii care au fost martori ai nenorocirii lui, îşi va uita mai repede necazul.

— Mai ales pe *dumneata* o să-mi facă bine să te părăsesc, se declară de acord Newman. Socotesc că cel puţin în privinţa asta n-o să-mi vină prea greu. Devii cinică. Felul în care vorbeşti mă revoltă şi mă mâhneşte.

— Foarte bine! replică ea pe un ton îngăduitor sau, cinic, cum vi se pare mai verosimil. Sunt sigură că o să te revăd.

Newman simţea, într-adevăr, nevoia să plece cât mai departe de Paris. Strălucitoarele străzi pe care îşi purtase paşii în ceasurile mai fericite de odinioară şi care, la vremea aceea, păreau să etaleze, tocmai pentru a-i sărbători fericirea, o strălucire şi mai mare aveau acum aerul că-i cunosc secretul şi că se uită de sus la înfrângerea lui, cu şfichiuitoare batjocură. Va pleca undeva, puţin îi păsa unde, aşa că-şi făcu bagajele. Apoi,

într-o bună dimineaţă, se urcă aproape la întâmplare în trenul ce avea să-l ducă până la Calais, pentru ca de acolo să se îmbarce şi să se trezească pe ţărmurile Angliei. Tot timpul cât dură acest drum, se întrebă ce se întâmplase oare cu răzbunarea sa şi reuşi să se gândească la ea ca la un lucru pitit, provizoriu, într-un loc foarte sigur. Va sta binişor acolo până îi va veni vremea.

Ajunse la Londra în toiul a ceea ce se numeşte „sezon” şi prima sa impresie fu că, în sfârşit, aici ar putea găsi el mijlocul de a se sustrage apăsătoarei sale tristeţi. Nu cunoştea pe nimeni în toată Anglia, dar spectacolul acestei metropole – un Babilon mai vast şi mai încâlcit decât cel al antichităţii – îl scoase întrucâtva din amorţeală. În mod obişnuit, tot ce era enorm găsea în sufletul lui Newman ecou favorabil, astfel că formidabila energie a britanicilor, hărnicia lor stimulară vivacitatea adormită a spiritului său de observaţie. Se ştie, potrivit statisticilor date publicităţii, că vara acelui an a fost una dintre cele mai frumoase din câte cunoscuseră în ultima vreme locuitorii insulei. Prietenul nostru făcu nesfârşite plimbări, cutreierând Londra în lung şi-n lat. Îşi petrecu ore în şir, stând pe câte o bancă în Kensington Gardens şi pe promenada învecinată – popularul Drive – privind oamenii, caii, trăsurile, englezoaicele frumoase cu bujori în obraz, extravaganţa dandy-lor şi luxul lacheilor. Se duse la operă şi o găsi mai bună ca la Paris. Se duse la teatru unde se simţi încântat şi surprins să audă dialoguri pe care să le înţeleagă până şi în cele mai subtile nuanţe. Făcu şi câteva excursii la ţară, la sfatul şi la alegerea chelnerului de la restaurantul hotelului, cu care, în acest domeniu ca şi în altele asemănătoare, stabilise relaţii confidenţiale. Văzu cerbii din Windsor Forest, admiră Tamisa de pe Richmond Hill, mâncă peştişori prăjiţi cu pâine neagră şi unt la Greenwich, îşi înfundă paşii în iarba umbrită de catedrala din Canterbury. De asemenea, vizită Turnul Londrei şi expoziţia doamnei Tussaud. Într-o zi, îi

veni ideea să se ducă şi la Sheffield, dar după ce se mai gândise puţin renunţă. Ce naiba să caute el la Sheffield? Avea sentimentul că verigile lanţului care îl legau de o posibilă investiţie în producţia de cuţite erau rupte. N-avea nici ea mai mică dorinţă să se „iniţieze” în tainele unei întreprinderi prospere, oricare ar fi fost ea; acum, n-ar mai fi dat un ban pe privilegiul de a discuta amănuntele celei mai strălucite afaceri cu cel mai priceput dintre patroni.

Într-o după-amiază, după o plimbare prin Hyde Park, se înapoie pe Drive, încercând să-şi croiască drum prin labirintul de oameni ce se îmbulzesc de-a lungul acelui loc de promenadă. Nici de astă dată şuvoiul de lume nu era mai puţin dens, iar Newman, ca de obicei, se minună la vederea unora dintre figurile acelea bizare şi anacronice ce ieşiseră să ia aer în câte vreo trăsură cum nu se poate mai somptuoasă. Personajele acestea demodate îl duceau cu gândul la ceea ce citise despre anumite ţări meridionale şi din Orient unde, la diverse ocazii, se scot din temple moaşte şi idoli groteşti, se poartă în care de aur şi se arată poporului. În timp ce-şi tăia din greu cale printre valuri compacte de muselină şifonată, eroul nostru remarcă, la adăpostul pălăriilor garnisite cu pene înalte, o mulţime de chipuri drăgălaşe. Observă, de asemenea, aşezate pe scăunaşele de la poalele masivilor, posomorâţilor arbori englezeşti, numeroase fete tinere cu priviri apatice care păreau să stea acolo numai pentru a-i reaminti şi mai pregnant că, odată cu dispariţia doamnei de Cintré – femeia ce-i frânsese inima – dispăruse din lume şi vraja frumuseţii; pentru a nu mai vorbi de alte damicele ale căror priviri nu erau deloc apatice şi care nu-i lăsau americanului nostru decât gustul amar al unei satire la adresa posibilei consolări. Se plimba astfel de mai multă vreme când, drept în faţa lui, îi ajunse la urechi, aduse de briza estivală, câteva cuvinte rostite în cei mai curat idiom

parizian, un idiom de care auzul său începuse să se cam dezveţe. Vocea cu care fuseseră pronunţate cuvintele îi evoca o imagine precisă, a unei anumite persoane, astfel că, încordâindu-şi privirea, nu-i fu deloc greu să stabilească o legătură între amintita voce şi eleganţa cam bătătoare la ochi a unei tinere care, cu spatele la el, mergea în aceeaşi direcţie. Odată pornită în căutarea norocului, mademoiselle Nioche se gândise probabil că şi-l va putea găsi mai repede la Londra. O privire mai atentă îl făcu să se întrebe dacă nu cumva şi dăduse peste acest noroc. Alături de ea păşea un bărbat, într-o atitudine teribil de grijulie să nu-i scape nimic din sporovăiala domnişoarei şi, după toate aparenţele, mult prea fascinat pentru a deschide gura el însuşi. Newman nu-i auzi glasul, însă rămase cu impresia unor umeri englezeşti, a unui „echipament” englezesc, a unei tăceri englezeşti. Mademoiselle Nioche atrăgea atenţia tuturor. Femeile care treceau pe lângă ea întorceau capul, electrizate parcă de o toaletă ce nu putea veni decât de la Paris. O adevărată cascadă de volane şi volănaşe se revărsa din talia tinerei doamne până sub picioarele lui Newman, care se văzu obligat să păşească într-o parte pentru a nu-i călca pe rochie. Şi, într-adevăr, păşi într-o parte cu o grabă pe care situaţia de fapt nu o reclama chiar atât de urgent; dar până şi simpla vedere a domnişoarei Noémie făcuse ca vechea durere să izbucnească şi mai tăios. Fiinţa aceasta i se părea o pată respingătoare pe faţa naturii şi Newman dorea să n-o mai vadă înaintea ochilor. Se gândi la Valentin de Bellegarde încă neputrezit în mormânt, la viaţa lui secerată atât de timpuriu, pentru a-i deschide calea acestei neruşinări înfloritoare. Parfumul ce plutea în jurul luxoasei fete îi făcea de-a dreptul greaţă. Întoarse capul şi încercă să se îndepărteze, însă presiunea mulţimii îi sili să mai rămână puţin în apropierea ei, astfel că, fără să vrea, auzi şi ce spune:

— Ah, sunt sigură c-o să-mi ducă dorul, murmură ea. A

fost o mare cruzime din partea mea să-l părăsesc. Mi-e teamă că o să mă crezi lipsită de inimă. Putea foarte bine să rămână cu noi. Am impresia că nu se simte prea grozav, adăugă ea. Astăzi mi s-a părut cam abătut.

Newman se întrebă despre cine o fi vorbind oare, dar cum în momentul acela o spărtură printre vecinii săi îi permise să se strecoare în afara şuvoiului, se îndepărtă, spunându-şi că o fi plătind probabil şi ea tribut bunei-cuviinţe britanice, simulând o tandră solicitudine pentru iubitul tătic. Oare bătrânul acela jalnic continua să-i ţină şi acum trena şi să bată cărarea viciului laolaltă cu ea? Se mai milostivea încă să-i împărtăşească din experienţa sa în afaceri şi traversase marea pentru a-i servi ca interpret? Newman se mai distanţă puţin, după care îşi reluă plimbarea, cu grijă totuşi să nu dea din nou peste mademoiselle Nioche. În cele din urmă, căută un scaun liber la umbra vreunui copac, însă îşi dădu seama că e greu de găsit aşa ceva. Tocmai era pe punctul de a renunţa la idee, când văzu un bărbat ridicându-se de pe locul pe care îl ocupase, permiţându-i astfel prietenului nostru să se aşeze fără ca măcar să trebuiască să se mai uite la vecini. Rămase o vreme acolo, absent la toate cele din jur, în prada furiei pe care i-o trezise revederea micuţei şi nefastei Noémie. În sfârşit, după vreun sfert de oră, lăsând ochii în jos, privirile îi căzură peste un ghemotoc de căţel, culcat pe cărare, la un pas de picioarele lui – un mops pitic, un exemplar miniatural, dar ilustrând de minune interesanta specie pe care o reprezenta. Cu botniţa lui mică şi neagră, căţeluşul adulmeca de zor la lumea elegantă ce trecea pe lângă el şi probabil că şi-ar fi extins investigaţiile şi mai departe, dacă n-ar fi fost reţinut de o panglică lată, albastră, prinsă de zgardă printr-o enormă fundă şi al cărei capăt se afla în mâna unui individ instalat chiar pe scaunul de lângă Newman. Eroul nostru îşi mută atenţia asupra vecinului şi imediat descoperi că el însuşi era obiectul întregului

interes al acestui personaj, care se zgâia la el cu o pereche de ochi mici, albi, încremeniţi. Americanul recunoscu aceşti ochi numaidecât: de un sfert de oră stătea alături de monsieur Nioche. E adevărat, avusese el vaga senzaţie că se află în bătaia acelei priviri moarte, dar, cufundat în gânduri, nu luase seamă. Monsieur Nioche continua să se holbeze la el. Lăsa impresia unui om căruia îi este frică până să şi clipească, necum să încerce să-şi salveze prin fugă ceea ce s-ar fi putut să-i mai fi rămas din onoare.

— Dumnezeule mare! Şi dumneata eşti aici? explodă Newman, uitându-se la neajutoratul său vecin cu un aer mai încruntat decât şi-ar fi dorit.

Monsieur Nioche avea o pălărie nouă şi o pereche de mănuşi din piele de căprioară. Nici hainele nu erau cele pe care le purta altădată; ele păreau să aparţină unei antichităţi ceva mai recente. De braţ îi atârna o, mantilă – dintr-o ţesătură uşoară şi strălucitoare, cu franjuri de dantelă albă pe margini – care, după toate probabilităţile, îi fusese încredinţată spre păstrare de o doamnă. Panglica albastră a căţeluşului era strâns înfăşurată în jurul mâinii. Pe faţa lui nu se citea niciun semn de recunoaştere – nimic în afară de groază şi fascinaţie. Newman se uită la mops, apoi la mantila cea dantelată şi, înţâlnind din nou ochii bătrânului, urmă:

— Este clar că mă cunoşti, îi reproşă el. Ai fi putut să-mi vorbeşti înainte de a te vedea eu.

Monsieur Nicche tot nu-şi descleştă fălcile, dar, după cum i se păru ex-binefăcătorul său, ochii începură să i se umezească uşor.

— Nu mă aşteptam, continuă americanul, să te întâlnesc atât de departe de... de Café de la Patrie.

Chiar dacă individul rămânea tăcut, era limpede acum că Newman răsucise bine robinetul cu lacrimi. Cum vecinul nu făcea altceva decât să se holbeze la el, eroul nostru întrebă:

— Ce se întâmplă cu dumneata, monsieur Nioche? Altădată vorbeai, vorbeai nu glumă, ba chiar foarte – cum se zice asta? – foarte *gentiment.* Nu-ţi aminteşti că dădeai chiar lecţii de conversaţie?

La aceste cuvinte, monsieur Nioche se hotărî să-şi schimbe atitudinea. Se aplecă, luă căţeluşul şi ridicându-l până în dreptul feţei îşi şterse ochii de spinarea lui micuţă şi moale.

— Mi-e frică să vă vorbesc, zise el, privind peste umărul javrei. Speram să nu mă observaţi. Aş fi luat-o din loc, dar îmi era teamă că dacă mă mişc vă atrag atenţia. Aşa că nici nu m-am clintit.

— Mi se pare că ai conştiinţa încărcată, domnule, rosti Newman.

Bătrânul aşează micul animal pe genunchi, ţinându-l cu grijă. Pe urmă, clătină din cap, cu ochii încă înlăcrimaţi şi cu o căutătură rugătoare.

— Nu, domnule Newman, conştiinţa mea e curată, scânci el cu glas stins.

— Atunci, de ce să vrei să pleci pe furiş?

— Pentru că… pentru că dumneavoastră, nu înţelegeţi situaţia mea.

— Cred că mi-ai mai explicat-o o dată, spuse Newman. Dar acum pare îmbunătăţită.

— Îmbunătăţită! protestă monsieur Nioche cu voce tremurată. Asta numiţi dumneavoastră îmbunătăţire?

Şi-şi strânse cu tristeţe la piept comoara ce-i fusese lăsată în păstrare.

— Cum aşa? se miră Newman. Călătoreşti! O vizită la Londra în plin sezon este indiscutabil un semn de prosperitate.

Ca răspuns la înţepătura aceasta cam tare, monsieur Nioche ridică din nou căţeluşul până în dreptul feţei, chiorându-se la cârcotaşul vecin, parcă din străfundurile ochişorilor săi goi, inexpresivi. Gestul aproape că friza imbecilitatea, iar Newman nu-şi putea da seama dacă

individul încearcă să-şi găsească salvarea la adăpostul unei simulate slăbiciuni de minte sau dacă nu cumva plătea, într-adevăr, pentru compromisul său josnic printr-o reală pierdere a raţiunii. Şi într-un caz şi în celălalt, eroul nostru nu simţea niciun fel de milă sau simpatie faţă de bătrânul neghiob. Responsabil sau nu, nenorocitul era în egală măsură complicele stricatei lui fiice. Newman, tocmai se pregătea să-l părăsească, fără a mai adăuga vreun cuvânt, când pe faţa insului apăru un spasm curios.

— Gata, vă şi duceţi? se jelui el.

— Doreşti să mai rămân?

— Eu voiam să plec... din respect pentru dumneavoastră. Totuşi, m-aş simţi lovit în demnitatea mea, dacă m-aţi părăsi... în felul acesta.

— Ai ceva anume să-mi spui?

Monsieur Nioche aruncă o privire în jur, pentru a se convinge că nu-l aude nimeni, după care, cu voce joasă, dădu un răspuns de-a dreptul uluitor:

— *Je ne lui ai pas trouve d'excuses*[52].

Newman izbucni într-un hohot de râs sec, însă în clipa aceea bătrânul nu mai părea să ia seama la nimic. Se uita departe, cu un aer absent, la imaginea abstractă a propriei sale implacabilităţi.

— Nu prea are mare importanţă dacă dumneata ai iertat-o sau nu, zise Newman. Te asigur însă că sunt alţii care nu o vor ierta niciodată.

— Dar ce-a făcut? se interesă blând monsieur Nioche, trăgând din nou cu ochii în jur. Ştiţi, habar n-am ce a făcut.

— O faptă drăcească. Nu contează ce anume. E un pericol public. Ar trebui oprită.

Monsieur Nioche întinse mâna, într-un gest furişat şi şi-o puse pe braţul lui Newman.

— Oprită, da, se declară el de acord. Asta e. Oprită imediat...

[52] — N-am iertat-o (în fr. în text).

Se întrerupse pentru a privi din nou de jur împrejur.

— Am de gând s-o opresc, continuă el. Nu aştept decât să mi se ivească ocazia.

— Înţeleg, râse Newman destul de tăios. Mademoselle Noémie aleargă, aleargă, iar dumneata după ea. Ai şi parcurs o distanţă bunicică.

Însă monsieur Nioche dădu din cap cu un aer competent:

— Oh, ştiu eu ce am de făcut!

Abia pronunţase aceste cuvinte, când mulţimea din faţa lor se dădu la o parte, ca pentru a face loc cine ştie cărui personaj important. Imediat, prin deschizătura formată, apăru mademoiselle Nioche, însoţită de gentlemanul pe care Newman, nu cu mult timp în urmă, îl zărise din spate. Acum, privindu-l din faţă, eroul nostru recunoscu trăsăturile neregulate şi expresia deloc mai armonioasă a lordului Deepmere. Noémie, pomenindu-se nas în nas cu Newman, care, ca şi monsieur Nioche, se ridicase de pe scaun, avu o scurtă, abia perceptibilă ezitare. Îl salută printr-o uşoară înclinare a capului, ca şi cum n-ar fi trecut decât o singură zi de când nu se văzuseră, şi fără a se pierde cu firea exclamă cu glas cântător:

— *Tiens,* mereu ne întâlnim!

Arăta deosebit de drăguţă, iar corsajul rochiei pe care o purta era o adevărată operă de artă. Se apropie de tatăl ei, întinse mâinile după căţeluşul pe care bătrânul i-l cedă cu un aer slugarnic, după care se apucă să-şi sărute odorul, gângurind:

— Şi când te gândeşti că te-am lăsat singur, *mon bichon,* absolut singur. Ce prietenă falsă, ce creatură oribilă trebuie să mă creadă mititelul!

Apoi, cu o lucire neruşinată în privire, diabolic de neruşinată şi subtilă, pătrunzătoare în acelaşi timp, ca nişte vârfuri de ac înfipte în frumoşii ei ochi, mademoiselle adăugă:

— I-a fost foarte rău. Am impresia că nu-i prieşte clima englezească.

— În schimb, spuse Newman, se pare că-i prieşte de minune stăpânei.

— De mine vorbiţi? Vă foarte mulţumesc, niciodată nu m-am simţit mai bine, declară domnişoara Noémie. Dar, preciză ea, aruncând o ocheadă triumfătoare înspre noul însoţitor, cum să nu te simţi bine cu *milord?!*

Mademoiselle Nioche se aşează apoi pe scaunul de pe care se ridicase tatăl domniei-sale şi se apucă să aranjeze funda căţelului.

Lordul Deepmere nu strălucea prin dezinvoltură. În această ciocnire neprevăzută, înălţimea sa încercă să se descurce cu graţia greoaie a unui mascul şi a unui britanic. Roşi din belşug şi-l salută pe fostul său rival (contracandidat în acea remarcabilă şi recentă competiţie din care, cum bine se ştie, niciunul dintre ei nu se alesese cu nimic) printr-un semn stângaci din cap şi cu o exclamaţie căreia Newman, mereu în dificultate de a înţelege vorbirea englezilor, nu fu în stare să-i atribuie niciun sens. Pe urmă, punându-şi mâna în şold şi arborând un zâmbet superior, rămase să tragă cu coada ochiului la stăpâna mopsului cel bolnăvior. Deodată, o idee îi străfulgeră prin minte, o idee de care se agăţă imediat, pentru a o scoate fericit la iveală:

— Oh, o cunoşti?

— Da, răspunse Newman, eu da. Cred că dumneata n-o cunoşti!

— Cum să nu? O cunosc! protestă lordul Deepmere, simţindu-se sigur de acest lucru. Am cunoscut-o la Paris, ştii, prin răposatul meu văr de Bellegarde. El, săracul, o cunoştea bine, nu? Din pricina ei a avut loc duelul. Tristă afacere, îngrozitor de tristă, nu? continuă tânărul, chinuindu-se să-şi alunge stingherealа, pe cât îi îngăduia natura sa simplă, prin cât mai multe cuvinte. Ai lui au născocit o poveste că s-ar fi bătut pentru papă, că

adversarul lui ar fi zis ceva împotriva moralităţii papei. Ştii, asta li se potriveşte. Au pus-o pe seama papei pentru că de Bellegarde a luptat cândva în corpul de zuavi pontificali. Însă motivul adevărat a fost moralitatea *ei...* Noémie a fost „Papa”! urmă înălţimea sa lordul, îndreptând o privire, iluminată de plăcerea acestei glume, înspre mademoisdile Nioche, care, aplecată graţios asupra scumpului ei căţel, părea cufundată într-o conversaţie intimă cu javra. Nu neg, reluă luminăţia sa, că s-ar putea să ţi se pară oarecum ciudat că... a... că mai păstrez relaţia, dar, ştii, ea n-avea cum să împiedice nenorocirea, iar de Bellegarde nu-mi era văr decât aşa, de gradul al douăzecilea. Poate să ţi se pară cam indecent că mă afişez cu ea în acest loc, dar, vezi, încă nu e cunoscută pe aici şi, pe urmă, e atât de drăgălaşă... drăgălaşă foc!

Cuvintele lordului îşi găsiră o ultimă confirmare în privirea admirativă pe care i-o aruncă încă o dată domnişoarei.

Newman se răsuci pe călcâie şi dădu să plece; se săturase şi prea se săturase de drăgălăşenia persoanei. Monsieur Nioche, care la apropierea fiicei sale se trăsese mai la o parte, stătea acum pironit locului, cu privirea îngropată în pământ. Pentru reabilitarea lui, este cazul să o spunem răspicat că niciodată până acum nu reieşise atât de limpede (atât pentru el însuşi, cât şi pentru fostul său protector) că bravul bărbat nu făcea altceva decât să-şi aştepte ocazia de a lovi fără cruţare. În timp ce se îndepărta, Newman se simţi tras de mânecă. Înţelegând că bătrânul care se apropiase atât de repede doreşte să-i spună ceva, se opri o clipă şi-şi plecă urechea spre el.

— O să vedeţi într-o bună zi *dans les feuilles* ce o să se întâmple!

Eroul nostru grăbi pasul. Ardea, într-adevăr de nerăbdare să vadă urmarea acestei promisiuni, dar, deşi principala sa lectură o constituie ziarele, nici până astăzi

nu i-a căzut sub ochi vreun paragraf din care să reiasă împlinirea profeţiei lui monsieur Nioche.

XXVI

S-AR PUTEA CREDE CA OCUPAŢIA de observator neavizat al vieţii engleze, al acestui grandios spectacol la care m-am referit în treacăt, îl făcea pe Newman să-şi petreacă destul de monoton zilele. Dar monotonia aceasta era la fel de reconfortantă ca o baie caldă înmiresmată. Melancolia sa, intrată acum în faza secundară (asemenea unei răni ce se vindecă) avea în ea un anumit farmec, un gust dulce-înţepător, delectabil. Singurii săi tovarăşi îi erau gândurile şi pentru moment nici nu-şi dorea alţii. Nu ţinea deloc să lege noi cunoştinţe, aşa că lăsă neatinse cele câteva scrisori de recomandare trimise de Tom Tristram. Se gândea adesea la Madame de Cintré, uneori cu o deznădejde uşoară, potolită, ce ar fi putut prea bine să treacă drept detaşare. Retrăia în amintire fericitele ceasuri – cele mai fericite din câte cunoscuse – lanţul acela de argint al puţinelor, prea puţinelor zile în care vizitele sale de după-amiaza, apropiindu-l atât de sensibil de realizarea visului, ajunseseră să i se înfăţişeze ca o adevărată ascensiune pe trainice scări de marmură, o ascensiune în timpul căreia fiecare pas de pe o treaptă pe alta se constituia într-un moment unic şi de neuitat, capabil să-i ofere o perspectivă mai clară asupra tainicului castel din vârf, asupra acelei cetăţi imaculate ce se descoperea privirilor sale uimite învăluită parcă în razele aurorei. I se părea

chiar – ce amăgire! – că fusese la un pas de marea performanţă. Asemenea unui luptător de rezervă, rămas să se antreneze neliniştit şi de unul singur în spatele arenei, braţele sale nu întâlneau acum decât vidul! De fapt, după asemenea momente de reverie, şocul pe care i-l dădea întoarcerea la realitate era oarecum amortizat; începuse să priceapă că inevitabilul trebuie acceptat. Alteori, însă, adevărul i se părea din nou o infamie, inevitabilul o minciună, iar el umbla ca un leu în cuşcă, abandonându-se furiei şi aducerilor-aminte până la epuizare. Atâta doar că, printr-o lungă deprindere, mânia nu numai că nu-i întuneca mintea, dar i-o limpezea chiar. Erau clipele când vedea totul mai clar, când până şi cele mai subtile nuanţe căpătau transparenţă. Niciodată nu acceptase scuza că ar putea exista ceva care să-l orbească. Fără ca măcar să-şi dea seama la început, începu să desluşească din strania sa aventură o morală. În momentele lui liniştite, ajunse să se întrebe dacă nu cumva trăise, într-adevăr, mai *negustoreşte* decât ne este îngăduit să trăim. Ştim că hotărârea lui de a veni în Europa, de a gusta puţin dintr-un mod de viaţă mai spiritualizat sau, altfel zis, mai rafinat decât cel pe care-l cunoştea izvorâse din reacţia împotriva unei lăcomii şi mai mari decât a lui; se înţelege deci că era capabil să priceapă şi el că mirosul unui afacerist, fie şi al unuia de rând, ar putea să pară cam prea tare pentru nările unor oameni de treabă. Era întru totul dispus să accepte acest lucru, să recunoască neplăcutul efect, dar numai în anumite cazuri. În privinţa persoanei sale însă, în ruptul capului n-ar fi admis că el însuşi putuse să împrăştie în jur mirosul acela urât. Era convins că oglinda lucioasă a acelei prea lustruite societăţi în mijlocul căreia îşi petrecuse atâtea săptămâni nu surprinsese nici umbră de infatuare sau de suficienţă provincială din partea lui, după cum, iarăşi, era sigur că nicăieri în lumea prin care îl purtaseră paşii nu lăsase vreo dovadă de josnicie. Nimeni

nu suferise vreodată de pe urma lui pe nedrept – ah, pe drept da, dar asta era cu totul altceva – şi lui Newman îi făcea plăcere să-şi reamintească acest lucru, să şi-l repete, fiind oricând gata să se desfidă pe sine însuşi dacă ar fi putut să-şi reproşeze măcar un singur caz de incorectitudine.

Mai mult încă. Dacă ar fi existat totuşi, prin natura lucrurilor, vreun motiv ca amestecul său în afaceri să arunce o umbră asupra legăturii – fie ea şi o legătură ruptă – cu o femeie pur şi simplu orgolioasă, Newman se arăta dispus să renunţe pentru totdeauna la negustorie. Lucrul părea posibil. Evident, dorinţa de a-şi renega vechile ocupaţii nu era chiar atât de mare ca la anumiţi oameni, şi nici nu credea cu adevărat că merită să-şi ostenească prea tare aripile pentru a se urca la înălţimea acestui gând, dar se simţea îndeajuns de pătruns de idee, pentru a face orice sacrificiu ce mai rămânea de făcut. Cât priveşte chestiunea „la ce i-ar mai sluji acum un asemenea sacrificiu”, ei bine, în faţa acestei întrebări, eroul nostru se oprea brusc, cum brusc te opreşti în faţa unui zid gol, pe suprafaţa căruia vezi jucând din loc în loc umbre stranii şi nedesluşite semne. Admiţând că Madame de Cintré nu i-ar fi fost răpită, Newman se vedea pe sine ducând aceeaşi viaţă pe care o dusese şi mai înainte, făcându-şi, fireşte, o adevărată religie din a nu întreprinde nimic care să-i displacă ei. Dar oare un astfel de *proiect* ar fi avut sorţi de izbândă? De bună seamă, nu reprezenta niciun fel de sacrificiu, însă lumina palidă, oblică a unei raze de speranţă tot se întrezărea prin el. S-ar zice că toate reflecţiile acestea ale lui Newman nu erau altceva decât o distracţie solitară, semănând destul de mult cu aceea a unui om care, din lipsa unei tovărăşii mai bune, îşi vorbeşte singur în oglindă. Şi totuşi, lui Newman – cu mâinile în buzunare şi cu picioarele lungite în voie, aşezat în faţa rămăşiţelor unei mese scumpe şi de proastă calitate, în lumina unui interminabil amurg

englezesc – ideea aceasta îi procură câteva bune jumătăţi de ceas de exaltare mută. Pe de altă parte, dacă gustul său pentru combinaţiile financiare era acum mort, eroul nostru nu simţea niciun fel de dispreţ faţă de lucrurile concrete şi vii cărora exact acelaşi gust le dăduse naştere. Era mulţumit că avusese noroc în afaceri şi că se dovedise strălucit şi nu mediocru în operaţiile de bursă. Era extrem de satisfăcut că e bogat. Nu simţea niciun impuls să vândă tot ce agonisise şi să împartă la săraci sau să se retragă în meditaţie şi ascetism. Se bucura că e bogat şi încă destul de tânăr. Dacă exista posibilitatea să fi tras cu prea multă poftă în piept miasmele otrăvite ale tranzacţiilor comerciale, atunci îi mai rămânea încă destul timp pentru a încerca şi un alt aer. Aşadar, ce aer mai pur îl aştepta? Ah, iarăşi şi iarăşi aceeaşi unică şi dulce mireasmă îi îmbăta simţurile; aceeaşi, mereu aceeaşi nostalgie îi invada sufletul. Şi când gândul la fiinţa pierdută ajunse să-l asalteze cu o violenţă ce se exprima fizic prin tăierea bruscă a respiraţiei, Newman se aplecă înainte – chelnerul ieşise din cameră – şi, sprijinindu-şi coatele pe masă, îşi îngropă tulburat faţa în palme.

Rămase în Anglia până spre mijlocul verii şi-şi petrecu o lună la ţară, rătăcind printre catedrale dând târcoale castelelor şi ruinelor. Uneori, plecând de la hanurile unde trăgea şi lăsându-şi paşii să hoinărească peste îmbălsămate cărări de câmp şi prin nesfârşite parcuri, se oprea dinaintea vreunui portal dărăpănat, pentru a contempla printre barele tocite turnul cenuşiu al câte vreunei biserici, învăluite în amurg şi-n nimbul întunecat al cârdurilor de ciori rotindu-se în cercuri strânse pe deasupra şi iarăşi îşi amintea că asemenea privelişti ar fi putut să facă prea bine parte din intimitatea lunii sale de miere. Niciodată nu fusese atât de singur, niciodată nu avusese mai puţin chef să stea la taclale cu necunoscuţi. Perioada de recreere recomandată de doamna Tristram se scurse în cele din urmă şi Newman se întreba acum

care va fi pasul următor. Aceeaşi doamnă Tristram îi propusese printr-o scrisoare s-o urmeze în Pirinei, însă eroul nostru nu ţinea deloc să se întoarcă în Franţa. Cel mai simplu era să se ducă la Liverpool şi să se îmbarce pe primul vapor american. Se îndreptă, aşadar, spre acest port şi-şi rezervă o cabină. În noaptea dinaintea plecării, instalat în camera sa de la hotel, rămase să se uite o vreme, cu privirea pierdută şi obosită, la o valiză deschisă. O mulţime de hârtii, pe care intenţionase să le trieze, zăceau acolo amestecate la întâmplare. Unele dintre ele puteau foarte bine să fie distruse. Până la urmă, le înghesui însă pe toate, claie peste grămadă, într-un colţ al valizei; erau scrisori de afaceri şi nu-i mai ardea să le sorteze. Scoase din portofel o foaie de hârtie puţin mai mică decât cele la care tocmai renunţase. Nu o desfăcu, mulţumindu-se doar să se uite pe dosul ei. Dacă îi trecuse vreo clipă prin cap ideea de a o distruge, cel puţin posibilitatea aceasta disipăru repede. Era un petic de hârtie ce-i răscolea sentimentul acela ascuns adânc în sufletul lui şi pe care, multă vreme de aici încolo, nicio bucurie nouă nu ar putea să-l înăbuşe – sentimentul că, înainte de toate şi mai presus de orice, el, Newman, e un băiat bun, dar crunt nedreptăţit. Vederea acelui petic îl făcea să spere din toată inima că cei doi de Bellegarde gustau cum se cuvine incertitudinea la care îi condamna o ameninţare pe care încă şi-o mai putea duce la îndeplinire. Cu cât se prelungea mai mult, cu atât îi vor simţi mai bine gustul! Da, şovăise o dată şi-i cruţase; probabil că şi acum, dată fiind curioasa sa dispoziţie sufletească, îi va cruţa. Cu toate acestea, cu un gest aproape drăgăstos, îşi băgă bucăţica de hârtie, întreagă şi nevătămată, la loc în portofel şi, cu gândul la nesiguranţa celor doi de Bellegarde, se simţi ceva mai liniştit. Se simţi mai liniştit ori de câte ori, în timpul acelei călătorii pe oceanul însorit, se gândi la ea. Debarcă în New York şi traversă continentul până la San Francisco şi nimic din

ceea ce îi fu dat să cunoască pe tot parcursul acestui voiaj nu-l făcu să uite că era „un băiat bun, dar crunt nedreptăţit”.

Se întâlni cu o mulţime de alţi băieţi buni – vechii prieteni – dar nici unuia nu-i povesti despre renghiul ce i se jucase. Le spuse pur şi simplu că femeia cu care urma să se căsătorească se răzgândise, iar când era întrebat dacă şi el se răzgândise, răspundea enigmatic: „Ce-ar fi să schimbăm subiectul?” Le mai spuse prietenilor că nu adusese din Europa niciun fel de „idei noi”, iar purtarea lui li se păru probabil o dovadă elocventă de pierdere a capacităţii de invenţie. Nu arătă niciun fel de interes în discuţiile de afaceri şi nu-şi manifestă dorinţa de a intra în amănunte, oricare ar fi fost ele. Puse câteva întrebări, care, asemenea întrebărilor puse de cine ştie ce somitate medicală urmărind doar anumite simptome, demonstrau că îşi cunoaşte bine meseria, dar nu făcu niciun comentariu şi nu dădu niciun fel de instrucţiuni. Nu numai că îi nedumeri pe toţi eminenţii săi colaboratori, dar rămase el însuşi surprins de propria-i indiferenţă. Cum aceasta ameninţa să crească şi mai mult, se strădui să şi-o combată: încercă să-şi ia avânt şi să sară, cum ziceau ei, zidul. Numai că terenul îşi pierduse acum elasticitatea şi, în ciuda efortului, rezultatele se dovedeau nule; oricum, nu mai credea în ele. Uneori îl năpădea teama că s-a întâmplat ceva rău cu el, că suferise fără să-şi dea seama cine-ştie ce îngrozitoare leziune cerebrală sau accident nervos şi că activitatea sa atât de eficientă luase sfârşit. O vreme, ideea aceasta îl urmări până la obsesie. Un om slab, un iremediabil pierde-vară, total nefolositor celorlalţi şi odios până şi lui însuşi – asta făcuse din el trădarea familiei de Bellegarde. În această stare de trândăvie, dar şi de neastâmpăr, plecă din San Francisco şi se întoarse înapoi la New York, unde timp de trei zile îşi pierdu vremea stând în holul hotelului şi uitându-se, prin peretele uriaş de sticlă, la şuvoiul acela neîntrerupt de

fete drăguţe, îmbrăcate toate în acelaşi stil americănesc, călcând cu paşi elastici şi strângându-şi cu grijă la piept micile lor pachete. A patra zi, o porni din nou spre San Francisco. Odată ajuns aici, îi păru rău că nu rămăsese la New York. Nu avea nimic de făcut, ocupaţiile sale anterioare dispăruseră, se pierduseră pur şi simplu, rătăcite pe undeva prin marele deşert al vieţii. Nu avea nimic de făcut *aici,* îşi zicea el, dar dincolo de ocean rămăsese un lucru ce trebuia dus, totuşi, până la capăt, un lucru rămas neterminat şi pe care îl abandonase (cu titlu experimental şi speculativ) tocmai pentru a vedea dacă poate să rămână neterminat. Ei bine, aşa ceva nu era posibil. Amintirea acelui lucru îi stătea ca o piatră pe inimă, îi întuneca mintea, îi zbârnâia în urechi, îi juca obsedant prin faţa ochilor. Se interpunea între orice hotărâre nou luată şi realizarea ei; era o stafie îndărătnică, cerşind fără cuvinte, doar prin continua ei prezenţă, să fie dezlegată de blestem. De acest lucru depindeau toate celelalte.

Într-o zi, spre sfârşitul iernii, Newman primi, după o lungă tăcere, o scrisoare de la doamna Tristram, animată probabil de dorinţa caritabilă de a-l amuza şi de a-l mai destinde puţin pe corespondentul domniei-sale. Îl punea la curent cu bârfa pariziană, îi vorbea despre generalul Packard şi despre Miss Kitty Upjohn, îi înşira noile piese de teatru şi-i transmitea câteva cuvinte din partea soţului, care plecase să petreacă o lună la Nisa. Urma semnătura, iar după semnătură un post scriptum. Acesta se compunea din următoarele rânduri: „Acum trei zile, am aflat de la prietenul meu abatele Aubert că săptămână trecută Claire de Cintré s-a călugărit la carmelite. Tocmai împlinea douăzeci şi nouă de ani şi şi-a luat numele de la patronul ei din calendar, sfânta Veronica. Sora Veronica are toată viaţa înainte!”

Scrisoarea îi fusese adusă dimineaţa; seara, Newman pleca spre Paris. Vechea rană începu să-l doară cu

aceeaşi violenţă ca la început. În timpul lungii şi deprimantei călătorii, nu avu alt tovarăş decât gândul la „viaţa” proaspetei surori – sora oricui, dar nu a lui! – la viaţa doamnei de Cintré petrecută între nişte ziduri pe care Newman nu va avea dreptul să le privească decât pe dinafară. Ei bine, pentru acest drept va trăi el, dacă în condiţiile de faţă cuvântul „a trăi” mai era cât de cât potrivit. Se va stabili la Paris şi îşi va stoarce biata, chinuita lui fericire din conştiinţa faptului că se află în apropierea ei; dacă nu cu ea, cel puţin în preajma mormântului, nemilosului mormânt care i-o răpise. Se duse direct acasă, fără să-şi mai anunţe sosirea, şi o găsi pe doamna Bread supraveghind de una singură imensele saloane goale de pe bulevardul Haussmann. Totul strălucea de curăţenie, ca întru-n sat olandez; unica preocupare a doamnei Bread fusese să îndepărteze firele de praf, unul câte unul. Bătrâna nu se plânse, totuşi, de singurătatea în care o lăsase prietenul nostru. În concepţia ei, un servitor nu era decât o maşină construită special pentru a-l sluji pe unul sau altul dintre privilegiaţii posesori de brevete; o menajeră care ar critica absenţele stăpânului ar fi fost un lucru la fel de fantastic pentru ea ca un orologiu care ar protesta că nu fusese întors. Niciun orologiu, presupunea doamna Bread, nu merge tot timpul şi niciun servitor nu se poate bucura de toată lumina ce iradiază din fiinţa unui stăpân bun. Cu toate acestea, îndrăzni să-şi exprime modesta speranţă că Newman ar avea de gând să rămână o vreme la Paris. Eroul nostru îi luă mâna şi i-o strânse cu gingăşie:

— Am de gând să rămân pentru totdeauna.

După aceea, se duse să-i facă o vizită doamnei Tristram, căreia îi telegrafiase despre sosire şi care îl aştepta. Ea începu prin a-l examina în tăcere, după care, clătinând din cap, spuse:

— Nu, nu e deloc în ordine. Te-ai întors prea devreme.

Newman luă loc şi îi ceru veşti despre soţul şi despre

copiii ei. Se apucase chiar să se intereseze de Miss Dora Finch, când, brusc, se întrerupse şi întrebă:

— Ai idee unde se află acum?

Doamna Tristram şovăi; evident, nu despre Miss Dora Finch putea fi vorba. Şovăi, însă răspunsul sună adecvat:

— S-a mutat în cealaltă casă... în Rue d'Enfer.

Newman se posomorî de tot. După un timp, doamna Tristram continuă:

— Nu eşti chiar atât de bun cum credeam. Eşti mai... mai...

— Mai ce?

— Mai ranchiunos.

— Dumnezeule! strigă Newman. La ce te-ai fi aşteptat de la mine? Să-i iert?

— Nu, bineînţeles că nu. Dacă nici măcar eu nu i-am iertat, cum să-i fi iertat dumneata?! Dar ai fi putut, printr-o magnifică generozitate, să uiţi întreaga poveste. Ai pus-o mult mai tare la inimă decât m-aş fi aşteptat. Ai un aer de om rău, periculos...

— Periculos, da, s-ar putea, dar nu sunt un om rău, răspunse el. Nu, nu sunt rău.

Şi se ridică să plece. Doamna Tristram îl invită să se întoarcă şi să ia masa cu ea, însă Newman refuză, spunându-i că nu se simte în stare să facă faţă unei împrejurări ce presupune bună dispoziţie, chiar dacă ar fi fost singurul musafir. Poate mai înspre seară, dacă va mai avea putere, va încerca să treacă pe la ea.

Străbătu oraşul, urmând cursul Senei, trecu peste un pod şi se îndreptă spre Rue d'Enfer. Era o zi cenuşie şi umedă, deşi în aer plutea parcă ceva din dulceaţa începutului de primăvară. Newman se trezi într-o zonă a Parisului pe care n-o cunoştea mai deloc – un cartier de mănăstiri şi închisori, cu străzile mărginite de ziduri lungi, compacte şi cu foarte puţini trecători. La intersecţia a două dintre aceste străzi, se găsea lăcaşul carmelitelor, o clădire modestă, mohorâtă, împrejmuită din toate părţile

de un zid înalt, gol. Din stradă, nu se zăreau decât ferestrele de la etaj, acoperişul ţuguiat şi coşurile. Dar toate acestea nu dezvăluiau nici cel mai mic semn de viaţă. Era o lume surdă şi oarbă, neînsufleţită. Zidul calcinat, decolorat de vreme, mort, se înfunda în perspectiva unei străzi laterale, pustii – o perspectivă refractară parcă oricărei prezenţe umane. Newman rămase acolo multă vreme. Absenţa trecătorilor îi dădea posibilitatea să privească totul atent şi pe îndelete. Aceasta părea ţinta călătoriei sale; pentru acest lucru parcursese jumătate din lume. Era o satisfacţie ciudată, adevărat, totuşi, o satisfacţie: tăcerea dezolantă a locului reprezenta, într-un anume fel, însăşi eliberarea sa de sub apăsarea unei dorinţe zadarnice. Tăcerea aceasta vorbea de la sine despre faptul că femeia înghiţită de ea e pierdută fără întoarcere şi că zilele şi anii ce vor urma se vor grămădi deasupra ei ca o uriaşă, neclintită lespede de mormânt. Întotdeauna în locul acesta, timpul se va scurge la fel de cenuşiu, la fel de tăcut. Brusc, la gândul că toate acele zile şi toţi acei ani îl vor găsi pe el, Newman, stând mereu şi mereu de veghe acolo, vraja care îl ţinuse până acum legat se spulberă. Niciodată paşii săi nu vor mai călca pe aici; ar fi un sacrificiu la fel de inutil ca al ei. Newman se îndepărtă cu inima grea, dar oricum mai uşoară ca la venire.

Totul se terminase şi, în sfârşit, putea să mai răsufle şi el. Luând-o pe nişte străzi înguste şi întortocheate, ajunse la malul Senei. Drept deasupra lui, se înălţau melancolice şi cenuşii turnurile gemene ale catedralei Notre-Dame. Trecu podul şi, după ce se opri puţin în spaţiul acela gol care luminează impunătoarea faţadă, pătrunse sub portalurile gemând de statui. Înaintă până spre mijlocul naosului şi se aşeză pe un scaun în penumbra acestui neasemuit lăcaş. Rămase astfel multă vreme. Auzi dangătul îndepărtat al clopotelor împrăştiind în văzduh, la intervale lungi, silabele de bronz ale Cuvântului. Se

simţea foarte ostenit, însă un asemenea loc era o împărăţie a odihnei. Nu se rugă: nu avea rugăciuni de spus. Nu avea niciun motiv să-i fie recunoscător providenţei, după cum nici de cerut nu avea ce să-i ceară; nu avea nimic de cerut, pentru că acum trebuia să-şi poarte singur de grijă. Însă ospitalitatea pe care o oferă o mare biserică este de mult mai multe feluri; dacă eroul nostru întârzia în aces loc era numai şi numai pentru că, izolându-se acolo, se izola de lume. Aventura cea mai neplăcută din câte îi fusese dat să trăiască vreodată se încheiase definitiv. Newman învăţase lecţia – fără ca, totuşi, să o fi înţeles cu adevărat – şi putea să pună cartea la loc. Îşi rezemă capul de scaunul din faţă şi rămase o bună bucată de vreme aşa; când şi-l ridică, era din nou el însuşi. O piatră grea, apăsătoare i se ridicase de pe suflet. Se gândi la cei doi de Bellegarde. Aproape că îi şi uitase. Îşi aminti de ei ca de nişte oameni cărora avusese de gând să le facă ceva. Când îşi aminti şi ce anume avusese de gând, Newman scoase un geamăt. Nu numai că i se făcu silă, dar aproape că nu-i venea să creadă că fusese posibil aşa ceva; însăşi temelia răzbunării sale se prăbuşise năprasnic. Dacă explicaţia acestei reacţii stă în mila creştină sau în lipsa de voinţă – biată slăbiciune omenească – nu am pretenţia să v-o spun. Indiferent însă de ceea ce s-o fi petrecut în mintea lui, ultimul gând al lui Newman fu că de aici încolo îi va lăsa în pace pe cei doi de Bellegarde. Dacă ar fi fost să-şi exprime cu voce tare acest gând, ar fi mărturisit că nu doreşte să le facă rău. Îi era ruşine că voise să le facă rău. Dintr-o dată, ideea că fusese în stare să nutrească un asemenea sentiment, să cultive o asemenea relaţie cu ei deveni inacceptabilă. Probabil că ei întreţinuseră această relaţie, prin faptul că *ei* erau cei ce-i făcuseră răul. Atâta doar că în momentul de faţă latura aceasta a chestiunii nu-l mai privea. În sfârşit, se ridică în picioare şi ieşi din catedrala scufundată în întuneric acum, nu cu pasul uşor

şi suplu al omului care tocmai a dobândit o victorie sau a luat o hotărâre importantă, ci cu mersul acela prudent, furişat, al unei replieri discrete, al unei retrageri cu aparenţele salvate.

Ajuns acasă, îi spuse doamnei Bread că, deşi n-ar fi vrut s-o deranjeze, o roagă să-i pună la loc lucrurile în valiza pe care i-o despachetase în chiar dimineaţa aceleiaşi zile. Ochii bătrânei se înceţoşară puţin. În privirea ei se citea parcă mirarea pentru o asemenea treabă, care, după câte îşi dădea ea seama, era de-a dreptul absurdă.

— Vai, domnule, am crezut că mi-aţi spus că veţi rămâne pentru totdeauna aici.

— Mda, mi se pare că am omis un cuvânt, se văzu el obligat să dea o explicaţie puţintel cam stângace. Am vrut să zic că voi rămâne pentru totdeauna *departe* de aici.

Şi, într-adevăr, de atunci, de la plecarea care avu loc a doua zi, Newman nu s-a mai întors nici până astăzi la Paris. Apartamentul aurit pe care l-am pomenit atât de des stă gata să-l primească şi acum, dar nu mai slujeşte decât de decor spaţios pentru singurătatea doamnei Bread, care, cu instinctul ei sigur pentru ordine şi curăţenie, rătăceşte la nesfârşit dintr-o încăpere într-alta, îndreptând ciucurii perdelelor şi depunându-şi simbria (ce i se aduce în mod regulat de un funcţionar de bancă) într-un uriaş vas de Sevres roz, aşezat pe poliţa şemineului din salon.

Seara târziu, Newman trecu pe la locuinţa doamnei Tristram şi-l găsi acasă, instalat în faţa căminului familial, şi pe cel mai comunicativ dintre membrii perechii conjugale.

— Mă bucur să te văd din nou la Paris, declară acest gentleman, pentru că, ştii, e într-adevăr singurul loc unde poate să trăiască un alb.

Domnul Tristram îşi întâmpină prietenul în felul său

sănătos şi optimist şi, dându-şi drumul la gură, înlătură în cinci minute toate neajunsurile, mult prea vizibile şi mult prea de găgăuţă, din cultura lui Newman privitoare la viaţa mondenă. Pe urmă, după ce îl făcu să caşte de atâtea noutăţi uluitoare – tot ce se întâmplase în *„notre monde à nous,* ştii" Tristram se ridică să plece şi să-şi reîmprospăteze repertoriul la club.

La aceasta, Newman răspunse că unicul *său* club era doamna Tristram şi că niciodată nu-şi dorise un altul mai bun. Adevărul acestei declaraţii îl simţi imediat pe propria sa piele, în clipa când rămase singur cu ea şi când – mai ales atunci – domnia-sa îl întrebă ce făcuse în după-amiaza aceea după ce o părăsise.

— Ca să zic aşa, răspunse el, mai nimic.

— Mai nimic o după-amiază întreagă?

— Da. Mai nimic, plus o mulţime de alte mărunţişuri plicticoase.

— Mi-ai făcut impresia unui om obsedat de cine ştie ce idee sinistră, mărturisi ea. Mă întrebam chiar dacă am dreptul să te las pradă acelei obsesii sau dacă nu cumva s-ar cuveni să te urmăresc şi să te supraveghez îndeaproape.

Declaraţia aceasta aproape că-lului pe Newman.

— Sunt sigur că nu arătam ca un om gata să ia viaţa altuia.

— Ba, dacă mă gândesc bine, aş fi putut să cred că ţi-ai pus în cap să ţi-o iei pe a dumitale.

Eroul nostru respiră uşurat, vizibil nepăsător faţă de propria-i viaţă – atitudine ce excludea de la sine posibilitatea întrevăzută de doamna Tristram.

— La drept vorbind, consimţi el după un moment de gândire, în după-amiaza aceasta am scăpat de o bună parte din mine însumi. M-am eliberat de un lucru ce ajunsese să mă copleşească. Numai că performanţa nu mi-a cerut decât o simplă plimbare în Rue d'Enfer.

— Aşadar, îl privi ea ţintă, ai fost la carmelite?

Şi cum el nu răspunse nimic, mulţumindu-se să-i susţină privirea, continuă:

— Ai încercat să escaladezi zidul?

— Mda, m-am gândit şi la asta. M-am uitat multă vreme la el... l-am măsurat din ochi, dar... e prea înalt. Îmi depăşeşte puterile!

— Aşa e, spuse ea. Renunţă.

— *Acum* am renunţat. Însă acolo, pe loc, am pus-o rău de tot la inimă.

De această dată, doamna Tristram îl învălui într-o privire plină de simpatie:

— Şi acolo, pe loc, nu ţi s-a întâmplat să dai peste monsieur de Bellegarde – punând-o şi el tot atât de rău la inimă? Mi s-a spus că gestul surorii dumisale nu i-a convenit câtuşi de puţin.

Newman tăcu un moment, după care răspunse cu gravitate:

— Nu, din fericire n-am întâlnit pe niciunul din ei. Dacă s-ar fi întâmplat una ca asta, *s-ar fi putut* să-mi pierd cumpătul.

— A, nu! Nu vreau să spun că indivizii nu şi-ar vedea de treabă, preciză ea. Dimpotrivă, stau foarte cuminţi la ţară, la... cum îi zice localităţii?... A, da, Fleurières. S-au întors acolo chiar în ziua în care ai părăsit Parisul şi uite că a trecut aproape un an de când n-au mai dat ochii cu nimeni. Mica marchiză trebuie să fie de-a dreptul fericită! Nu m-aş mira să aflu că a fugit cu profesorul de muzică al fiică-sii.

Cu privirile aţintite asupra buştenilor din cămin, urmărind flăcările jucăuşe, Newman ascultă această ştire cu vădit interes. Când vorbi însă, sensul cuvintelor sale se arătă cu totul altul:

— Am de gând să nu mai pomenesc niciodată numele acestor oameni şi nu vreau să mai aud nimic despre ei.

Băgă mâna în buzunar şi scoase din portofel o foaie de hârtie. O privi o clipă, după care se ridică şi se apropie de

foc.

— Vreau să termin definitiv cu ei şi mă bucur că poţi să-mi fii martoră. Ducă-se!

Şi aruncă hârtia în flăcări.

Doamna Tristram, care în tot acest timp îşi făcuse de lucru la o broderie, rămase cu acul suspendat în aer:

— Ce Dumnezeu mai e şi cu hârtia asta? exclamă ea.

Sprijinindu-se de cămin, cu mâinile încleştate de marginea acestuia, Newman respiră lung, dureros. În cele din urmă, răspunse:

— Acum, pot să-ţi spun. Era dovada unei mari infamii comise de cei doi de Bellegarde – o mărturie care, dacă ar fi fost cunoscută, i-ar fi dezonorat pentru totdeauna.

Doamna Tristram îşi abandonă lucrul şi murmură pe un ton plin de reproş:

— Ah, de ce nu mi-ai arătat-o şi mie?

— M-am gândit să ţi-o arăt – m-am gândit s-o arăt la toată lumea. M-am gândit că în felul acesta îmi voi plăti datoria faţă de ei. I-am şi prevenit asupra acestui lucru şi cred că am reuşit să-i fac să stea ca pe ace. Dacă s-au dat la fund, asta se explică numai prin faptul că nu ştiau ce se poate întâmpla. Dar, cum ţi-am spus, am renunţat la idee.

Doamna Tristram se apucă din nou de broderie, înfigând acul cu împunsături rare.

— Ai renunţat de tot?

— De tot.

— Dar „dovada” dumitale, urmă ea după un moment de tăcere, dovada a *ce era?*

— A unei monstruozităţi, altfel necunoscute.

— A unei monstruozităţi?

— A unei monstruozităţi.

Ea şovăi o clipă, dar numai o clipă:

— Un lucru prea urât ca să mi-l spui?

Newman reflectă puţin:

— Da, cam aşa ceva.

— În sfârşit îmi pare rău că mi-a scăpat. Documentul dumitale, zâmbi ea, nu era prea arătos, însă mi-ar fi plăcut grozav să-l văd. Ştii, în calitatea mea de „naşă” şi de sprijinitoare a voastră, m-am simţit la fel de lovită. Răzbunarea dumitale ar fi fost şi a mea! Dar, întrebă ea, cum ai intrat în posesia informaţiei?

— E o poveste lungă. În orice caz, pe căi cinstite.

— Şi ei ştiau că ai dovada?

— Oho, ştiau şi prea ştiau!

— Doamne, ce interesant! exclamă doamna Tristram. Şi i-ai umilit? I-ai făcut să se târască la picioarele dumitale?

Newman nu răspunse numaidecât.

— Nu, zise el în cele urmă, deloc. S-au prefăcut că nu le pasă, că nu le este frică. Însă eu ştiu că le-a păsat – că *le-a fost frică.*

— Eşti chiar atât de sigur?

Newman o privi în adâncul ochilor:

— Bineînţeles, deveniseră pur şi simplu pământii.

Doamna Tristram îşi reluă împunsăturile, cu aceeaşi încetineală.

— Te-au sfidat, nu?

— Era singurul lucru pe care îl mai puteau face.

Dar nu mi s-a părut că l-au făcut prea bine.

— Ai încercat să-i sileşti să revină asupra hotărârii, ameninţându-i cu demascarea în public? îşi urmă doamna Tristram întrebările.

— Da, însă nu au revenit. Le-am dat posibilitatea să aleagă, iar ei au ales minciuna. Au încercat să scape de acuzaţie, învinuindu-mă pe mine de escrocherie. Au pretins că aş fi plătit să mi se procure un fals. Bineînţeles, „fals” e cuvântul delicat de care s-au folosit ei, dar cuvintele nu au avut şi nu au nici, o importanţă. Şi mama şi fiul stau ca pe cărbuni aprinşi şi asta mi-ajunge. Nu-mi trebuie altă „răzbunare”.

— Este extrem de supărător să te aud vorbind despre

„acuzaţie”, când acuzaţia s-a şi prefăcut în cenuşă. O fi ars de tot? se interesă ea, aruncând o privire spre foc.

Newman o asigură că nu mai rămăsese nimic din hârtie, şi atunci, lăsând broderia deoparte, doamna Tristram se ridică în picioare şi se apropie de el.

— Nu mai e nevoie să-ţi spun acum ce am simţit pentru dumneata. În sfârşit, aşa cum eşti, îmi eşti foarte drag.

— Aşa cum sunt?

— Aşa cum eşti.

Se opri în faţa lui şi-i luă mâna, iar Newman, cu un aer oarecum absent, nu schiţă nici cea mai mică împotrivire.

— Exact aşa cum eşti, accentuă ea.

După care, aplecându-se puţin, îi ridică mâna şi, cu un gest blând, delicat, i-o sărută. Pe urmă, în timp ce se înapoia la vechiul loc, suspină:

— Ah, biata Claire!

Lui Newman îi năvăli tot sângele în obraji. Îi aruncă o privire pierdută, iar de pe buzele sale porni un sunet straniu, nedesluşit. Doamna Tristram repetă:

— Da, biata Claire… de o mie de ori, biata, biata Claire!

---- Sfârşit ----